ISTORIKĖ

Romanas

ELIZABETH KOSTOVA

Alma littera

Vėlų vakarą tėvo bibliotekoje mergina randa seną knygą ir pageltusių laiškų ryšulėlį. Visi laiškai pradedami kreipiniu *Mano brangus ir nelaimingas paveldėtojau.* Jie atveria pasaulį, kurio ji niekada net neįsivaizdavo – labirintą, kuriame susipina tėvo praeities paslaptys, mįslinga motinos lemtis ir istorijos gelmėse slypintis nesuvokiamas blogis.

Laiškai – užuomina apie tamsiausias žmonijos pažintas jėgas ir ilgos kelionės pradžia, ieškant tamsos ištakų ir stengiantis jas sunaikinti. Tai atskleista tiesa apie žiaurų viduramžių valdovą Vladą Žudiką, kurio gyvenimas virto legenda apie Drakulą. Ištisos istorikų kartos rizikavo savo vardu, sveiku protu, o kartais net gyvybe, kad sužinotų tiesą apie Vladą Žudiką, Drakulą. Dabar mergina turi apsispręsti, ar leistis į rizikingą kelionę, kuri vos nepražudė jos tėvo...

Kas sieja Vlado Žudiko legendą su šiandiena? Ar legendinis Drakula tikrai gyveno, šimtmečius siekdamas savų tikslų? Atsakymų į šiuos klausimus ieškojimai peržengia laiko ir valstybių ribas, nuo apdulkėjusių Šiaurės Amerikos universitetų iki Stambulo bibliotekų, per Budapeštą į Rytų Europos gilumą – į šią kelionę leidžiasi tėvas, o vėliau ir dukra...

Aiškindamasi slaptus tekstus, šifruodama viduramžių vienuolynų užkoduotus ženklus ir bėgdama nuo priešininkų, ginančių tamsiąsias jėgas, mergina išsiaiškina savo praeities paslaptį ir susiduria su pačiu blogiu.

ELIZABETH
KOSTOVA

ISTORIKĖ

Iš anglų kalbos vertė
AUŠRA JARUŠEVIČIŪTĖ

Alma littera
VILNIUS / 2007

UDK 820(73)-3
Ko-462

Versta iš:
Elizabeth Kostova
THE HISTORIAN
Little, Brown and Company, 2005

ISBN 978-9955-24-615-2

Tėvui, pirmajam papasakojusiam
man kai kurias istorijas

Skaitytojui

Šios istorijos niekada neketinau užrašyti. Tačiau keli sukrėtimai privertė žvilgtelėti į nemaloniausius mano ir mano mylimų žmonių gyvenimo epizodus. Šis pasakojimas apie tai, kaip sulaukusi šešiolikos ėmiau ieškoti tėvo ir jo praeities, apie tai, kaip jis ieškojo savo mylimo mokytojo bei jo istorijos ir kaip visi susitikome tamsiausiame istorijos kelyje. Tai pasakojimas apie tuos, kurie ieškojo, ir kodėl vieni ištvėrė, kiti ne. Kaip istorikė supratau, kad ne visi, kas lenda į istoriją, išlieka gyvi. Grėsmę kelia ne vien mūsų gilinimasis į praeitį; kartais pati istorija negailestingai ištiesia į mus savo tamsią leteną.

Trisdešimt šešerius metus, iki šių įvykių, mano gyvenimas buvo palyginti ramus. Visą laiką skyriau studijoms ir kelionėms pas studentus bei draugus, istorijos ir gamtos knygoms rašyti ir universitetui, kuris galiausiai tapo tikruoju mano prieglobsčiu. Man pasisekė, kad turėjau galimybę naudotis senais dokumentais. Kurdama pasakojimą, kai kuriuos faktus supyniau į pynę, kurią retkarčiais teko papildyti prisiminimais. Ir nors pirmuosius tėvo pasakojimus užrašiau iš jo paties užrašų, rėmiausi jo

laiškais, dauguma jų žodis žodin atkartoja pasakojimus balsu.

Atkurdama visumą, dar perėjau visus prisiminimų ir tyrimų kelius, net aplankiau kai kurias senąsias vietas, kad atgaivinčiau išblėsusią atmintį. Vienas didžiausių šio sumanymo malonumų buvo pokalbiai ir susirašinėjimas su mokslininkais, kurie vienaip ar kitaip susiję su čia pateikiamais įvykiais. Jų prisiminimai buvo neįkainojamos vertės. Konsultacijos su jaunesniais įvairių sričių mokslininkais irgi davė naudos.

Kai reikėdavo, pasitelkdavau paskutinį šaltinį – vaizduotę. Dariau tai labai atsargiai, pateikdama skaitytojui tik tai, kas, mano galva, yra labai tikėtina, ir tik tuo atveju, kai hipotezės leido dokumentus įsprausti į tinkamą kontekstą. Kur įvykių ir motyvų negalėjau paaiškinti, taip ir palikau, tiesiog iš pagarbos paslapčiai. Šiame pasakojime senųjų laikų istoriją tyrinėjau labai atsargiai, lyg rašydama mokslinį darbą. Šiuolaikiniam skaitytojui religinių ir teritorinių konfliktų tarp islamiškųjų Rytų ir judėjiškųjų-krikščioniškųjų Vakarų atgarsiai bus labai gerai pažįstami.

Sunku padėkoti visiems, kurie padėjo mano projektui, bet norėčiau bent keletą jų išvardyti. Tarp daugelio kitų nuoširdžiai dėkoju dr. Radui Georgesku iš Bukarešto archeologijos muziejaus, dr. Ivankai Lazarovai iš Bulgarijos mokslų akademijos, dr. Petarui Stoičevui iš Mičigano universiteto, nenuilstamam Britų bibliotekos kolektyvui, Ruterfordo literatūros muziejaus ir Filadelfijos bibliotekos darbuotojams, Tėvui Vasiliui iš Ato kalno vienuolyno ir dr. Turgutui Borai iš Stambulo universiteto.

Labai tikiuosi, kad ši istorija turės bent vieną skaitytoją, kuris supras, kodėl ją pasakoju: *a cri de coeur**. Tau, nuovokusis skaitytojau, ir skiriu šį pasakojimą.

Oksfordas, Anglija
2008 metų sausio 15

---

* Iš širdies *(pranc.)*.

Pirma dalis

Viskas paaiškės skaitant pagal eilę sudėtus dokumentus.
Visi nereikšmingi įvykiai išmesti, tad istorijos prieštaravimai galės būti laikomi paprastu faktu.
Dėl praeities manoji atmintis negalėtų klysti, nes visi parinkti užrašai tikslūs, pateikti per to laiko požiūrį ir supratimą.

Bramas Stokeris, Drakula, 1897*

* Bramas Stokeris – airių rašytojas (1847–1912), jo knyga „Drakula" tapo siaubo literatūros klasika.

Pirmas skyrius

1972-aisiais buvau šešiolikmetė, tad per jauna, anot tėvo, važinėti kartu į diplomatines misijas. Jam labiau patikdavo, kai stropiai sėdėdavau Tarptautinės Amsterdamo mokyklos klasėje; tuo metu jo įstaiga buvo įsikūrusi Amsterdame, ir gyvenome čia taip seniai, jog beveik pamiršau vaikystės dienas Jungtinėse Valstijose. Dabar atrodo keista, kad paauglystėje buvau tokia paklusni, kai kiti bendraamžiai eksperimentavo su narkotikais ar protestavo prieš imperialistinį karą Vietname, bet augau be rūpesčių, todėl pilnametės gyvenimas akademijoje atrodė kupinas nuotykių. Pradėsiu nuo to, kad neturėjau motinos, todėl tėvas jautė itin didelę atsakomybę ir visą laiką saugojo mane. Motina mirė, kai buvau dar kūdikis, prieš tėvui įkuriant Taikos ir demokratijos centrą. Tėvas niekada apie ją nekalbėjo, o kai paklausdavau, tik tylomis nusigręždavo; labai anksti supratau, kad jam tai itin skaudi tema. Tačiau puikiai manimi pasirūpindavo pats ir parūpindavo gausybę auklių bei namų šeimininkių. Jei jau prakalbome apie mano auklėjimą, tai pinigų netaupydavo, nors gyvenome paprastai – nuo algos iki algos.

Paskutinioji namų šeimininkė buvo panelė Klei, prižiūrėjusi mūsų ilgą septyniolikto amžiaus namą prie Ramgrachto kanalo pačiame miesto centre. Kasdien, man grįžus iš mokyklos, panelė Klei atidarydavo duris, o tėvui

išvykus, tai atsitikdavo dažnai, bandydavo jį pakeisti. Toji anglė, vyresnė, nei būtų buvusi mano motina, buvo įgudusi dulkių valytoja, bet nemokša su paaugliais; kartais iš už valgomojo stalo stebėdavau jos perdėm gailiaširdį pailgą veidą, nujausdama, kad galvoja apie mano motiną, todėl jos nekenčiau. Tėvui išvykus, gražiuose namuose spengdavo tuštuma. Niekas man nepaaiškindavo algebros, niekas nesižavėdavo nauju paltu, nepakviesdavo apsikabinti, nesistebėdavo, kokia didelė užaugau. Grįžęs iš kokio nors taško Europoje, o žemėlapis kabėjo valgomajame ant sienos, tėvas kvepėdavo kitais laikais ir kraštais, būdavo pavargęs ir kandus. Važiuodavome atostogų į Romą ar Paryžių, uoliai lankydavome įžymybes, kurias tėvas manė esant būtina pamatyti, bet aš svajodavau apie tas vietas, kuriose prapuldavo jis, tas keistas senas vietas, kuriose dar niekada nebuvau buvusi.

Kai jo nebūdavo, eidavau į mokyklą, o grįžusi namo nutrenkdavau knygas ant blizgančio stalo koridoriuje. Nei panelė Klei, nei tėvas vakarais manęs niekur neleisdavo, išskyrus tuos retus atvejus, kai galėdavau nueiti į atsargiai parinktą filmą su atsargiai parinktais draugais – dabar stebiuosi, kodėl niekada nelaužiau tų taisyklių. Mėgau vienatvę, nes joje augau, joje patogiai jaučiausi. Buvau gera mokinė, bet ne draugijos siela. Bendraamžės mane gąsdino, ypač aštrialiežuvės, nepaleidžiančios cigaretės iš dantų diplomatinio korpuso gudrutės – šalia jų visada jaučiausi taip, lyg būčiau per ilga ar per trumpa suknele arba apskritai dėvėčiau ne tai, ką turėčiau dėvėti. Berniukai man buvo visiška paslaptis, nors apie vyrus neaiškiai svajojau. Bet laimingiausia būdavau viena tėvo bibliotekoje – dideliame, gražiame kambaryje pirmame namo aukšte.

Matyt, kadaise tėvo biblioteka buvo gyvenamasis kambarys, tačiau jis daug skaitė, tad didelė biblioteka jam at-

rodė svarbiau už didelį gyvenamąjį kambarį. Tėvas seniai leido naudotis jo kolekcija. Kai jo nebūdavo, valandų valandas praleisdavau prie raudonmedžio stalo ruošdama pamokas ar žiūrinėdama knygas lentynose. Vėliau supratau, kad tėvas arba primiršo, kokios knygos gulėjo viršutinėse lentynose, arba, kas labiau tikėtina, manė, kad aš niekada jų nepasieksiu; nes vieną vėlų vakarą nusikėliau ne tik *Kama Sutros* vertimą, bet ir gerokai senesnį tomelį bei voką su pageltusiais lapais.

Dabar net nepasakyčiau, kodėl juos nusiėmiau. Bet paveikslėlis, kurį pamačiau knygoje, sklindantis senienų kvapas ir suvokimas, kad tie užrašai yra asmeniniai laiškai, tiesiog prikaustė mano dėmesį. Žinojau, kad neturėčiau kišti nosies į privačius tėvo ar kieno kito užrašus, be to, bijojau, kad panelė Klei staiga užeis valyti dulkių nuo blizgančio stalo, todėl vis dirsčiojau į duris. Tačiau negalėjau neperskaityti ant viršaus gulinčio laiško.

1930 metų gruodžio 12
Trejybės kolegija, Oksfordas

Mano brangus ir nelaimingas paveldėtojau,
su gailesčiu įsivaizduoju tave, kad ir kas tu būtum, skaitantį mano surašytą pasakojimą. Gailiuosi iš dalies ir savęs, nes jei jis tavo rankose, tikriausiai mane bus ištikusi bėda, gal būsiu miręs, o gal dar blogiau. Bet gaila ir tavęs, kol kas man nepažįstamas drauge, nes tik tas, kam reikia šios bjaurios informacijos, vieną dieną perskaitys šį laišką. Jei kokia kita prasme nesi mano paveldėtojas, tai netrukus tapsi mano įpėdiniu – ir aš su geliama širdimi perduodu kitam neįtikėtiną blogio patirtį. Nežinau, kodėl ją paveldėjau, bet ilgainiui tikiuosi tai sužinoti – galbūt rašydamas tau, o galbūt iš tolesnių įvykių.

Jausdama kaltę ir dar kažką, laišką skubiai įkišau atgal į voką, bet galvojau apie jį ir kitą dieną. Tėvui grįžus iš kelionės, vis ieškojau progos paklausti apie laiškus ir keistąją knygą. Laukiau, kada bus laisvas, kada liksime dviese, bet jis buvo labai užimtas, nors nesiryžau kalbinti dar ir dėl to, ką perskaičiau. Galiausiai riprašiau į kitą kelionę pasiimti ir mane. Pirmą kartą turėjau paslapčių nuo tėvo ir pirmą kartą kažko išsireikalavau.

Tėvas nenoriai, bet sutiko. Pakalbėjo su mokytojais, panele Klei ir pridūrė, kad kol jis bus susitikimuose, aš turėsiu marias laiko namų darbams. Aš nesistebėjau: diplomatų vaikai pripratę laukti. Susikroviau mėlynąjį lagaminą, pasiėmiau vadovėlius ir gerokai per daug švarių kojinių iki kelių. Tą rytą išėjau ne į mokyklą. Išėjau su tėvu ir tyli bei patenkinta žingsniavau šalia jo į stotį. Traukinys nuvežė mus į Vieną; tėvas nekentė lėktuvų aiškindamas, kad jie atima kelionės malonumą. Naktį praleidome viešbutyje. Kitu traukiniu persiritome per Alpes, per mėlynai baltas viršukalnes, pavaizduotas namuose kabančiame žemėlapyje. Dulkėtoje gelsvoje stotyje tėvas užvedė išnuomotą automobilį. Visą kelią važiavau be žado, kol pasiekėme miesto, apie kurį tėvas tiek daug pasakojo ir kurį jau beveik mačiau savo svajonėse, vartus.

Slovėnijos Alpių papėdėje ruduo ateina anksti. Dar nesulaukus rugsėjo, po derliaus nuėmimo prasideda staigus ir šaltas ištisas dienas pliaupiantis lietus, visas gatves nuklojantis medžių lapais. Dabar, įkopusi į penktą dešimtį, pagaunu save metai po metų mintimis nuklystant į Slovėnijos kaimą. Tai sena šalis. Kiekvienas ruduo truputį sušvelnina įspūdžius, bet visi prasideda tomis pačiomis trimis spalvomis: žalia pieva ir vėjo blaškomais geltonais lapais pilkose vakaro sutemose. Manau, kad romėnai,

Adrijos pakrantėje palikę miestų sienas ir milžiniškas arenas, patyrė tokį pat drebulį keliantį rudenį. Susigūžiau, kai tėvo automobilis įsuko pro seniausio Julijos Alpių* miesto vartus. Pirmą kartą degiau keliautojo, žvelgiančio į subtilų istorijos veidą, aistra.

Kadangi šiame mieste prasideda mano pasakojimas, pavadinau jį Emona, – tai romėniškas pavadinimas, – kad apsaugočiau nuo turistų, sekančių likimą su kelionių knyga. Emona pastatyta ant bronzos amžiaus sampilų prie upės, kurios krantuose dabar išsirikiavę *art nouveau* stiliaus namai. Dvi dienas vaikščiojome pro miesto savivaldos rūmus, septynioliktame amžiuje statytus miestiečių namus, puoštus sidabriniais lelijų herbais, pro gelsvą didžiojo miesto turgaus sieną, kur nuo grotuotų durų laipteliai nusileidžia tiesiai į vandenį. Ilgus amžius čia buvo iškraunami laivais atplukdyti kroviniai. Kur kadaise pakrantėje stūksojo pirmykštės lūšnelės, dabar prie krantinių keroja milžiniški jovarai, mėtantys žievės garankštis į tėkmę.

Šalia turgaus po švininiu dangumi plyti pagrindinė miesto aikštė. Emona, kaip ir jos seserys pietuose, demonstruoja chameleoniškas praeities puošmenas: vienietiškus stogus, puikias renesansines raudonų plytų bažnyčias, susigūžusias rudas viduramžių koplyčias su britiškais motyvais. (Šv. Patrikas į šį kraštą siuntė misionierius, nešančius naują tikėjimą, grąžinusį prie Viduržemio regiono ištakų, todėl miestas galėtų pretenduoti į seniausią krikščionybės istoriją Europoje.) Kur ne kur durų arkose ar langų rėmuose prasimuša osmaniškos detalės. Netoli turgaus

---

* Alpės Slovėnijos teritorijoje.

nedidukės austriškos bažnytėlės varpai kvietė į vakarines pamaldas. Po socialistinio darbo dienos namo traukė vyrai ir moterys, apsirengę mėlynais medvilniniais paltais, su nešuliais ir lietsargiais. Įvažiuodami į Emonos centrą, kirtome gražų seną tiltą, iš visų kampų saugomą pažaliavusių bronzinių drakonų.

– Štai pilis, – tarė tėvas, pristabdydamas aikštės pakrašty ir besdamas viršun pro lietaus sieną. – Žinau, kad norėsi pamatyti.

Tikrai norėjau. Stiebiausi ir tiesiau kaklą, kol pro šlapias medžių šakas įžiūrėjau pilį – ant aukšto kalno miesto centre apsamanojusius rudus bokštus.

– Keturioliktas amžius, – sumurmėjo tėvas, – o gal tryliktas? Nesu viduramžių griuvėsių ekspertas, pasitikslinsime kelionių knygoje.

– Ar užlipsime apžiūrėti?

– Gal rytoj, po susitikimų. Atrodytų, tie bokštai neišlaikytų net paukščio, bet ką gali žinoti.

Automobilį pastatė aikštelėje prie miesto rotušės, padėjo išlipti man, galantiškai ištiesdamas odine pirštine aptemptą kaulėtą ranką.

– Ankstoka eiti į viešbutį. Gal norėtum karštos arbatos? Arba galim ko nors užkąsti *kulinarijoje*. Vis smarkiau lynoja, – abejodamas pridūrė, žiūrėdamas į mano vilnonį švarkelį ir sijoną. Skubiai išsitraukiau neperšlampamą apsiaustą, kurį prieš metus tėvas parvežė iš Anglijos. Kelionė traukiniu iš Vienos užtruko beveik visą dieną, todėl buvau alkana, nors ir pietavome traukinio restorane.

Bet pro purviną *kulinarijos* langą sklindanti raudona ir mėlyna šviesa, padavėjos mėlynais storapadžiais sandalais ir niūrus draugo Tito paveikslas mūsų netraukė. Braudamasis pro minią tėvas staiga nėrė pirmyn.

– Eikš čia!

Risnojau iš paskos, apsiausto gobtuvas krito ant akių. Tėvas pamatė arbatinę puošniu langu su braidžiojančiais gandrais ir bronzinėmis durimis, puoštomis vandens lelijų stiebeliais. Durys sunkiai užsitrenkė, ir lietus virto migla, o pro aprasojusius langus sidabriniai paukščiai susiliejo su vandeniu.

– Nuostabu, kad išliko per pastaruosius tris dešimtmečius. – Tėvas nusivilko londonietišką apsiaustą. – Socializmas ne visada gailestingas vertybėms.

Įsitaisėme prie lango. Iš storų puodelių gėrėme arbatą su citrina, užsikąsdami baltos duonos sumuštiniais su sardinėmis ir net suvalgėme po kelis gabalėlius torto.

– Gal gana, – tarė tėvas.

Paskutiniu metu mane ėmė erzinti jo įprotis pūsti arbatą ir neišvengiami pareiškimai – gana valgyt, gana malonumų, pasitaupyk vietos vakarienei. Žiūrėdama į jį, dailiu tvido švarku ir megztiniu aukšta atlenkiama apykakle, jutau, jog jis atsisako visų gyvenimo nuotykių, išskyrus diplomatiją, į kurią buvo paniręs iki ausų. Galvojau, kad būtų laimingesnis džiaugdamasis mažais gyvenimo malonumais, tačiau buvo pernelyg rimtas.

Tylėjau, nes žinojau, kad jis nemėgsta kritikos, o aš norėjau šio to paklausti. Laukiau, kol išgers arbatą, todėl atsilošiau kėdėje, bet tik truputį, kad nepradėtų pamokslauti, jog sėdžiu susmukusi kaip maišas. Pro sidabru išmargintą langą mačiau šlapią, tamsų vakarėjantį miestą ir lietuje skubančius žmones. Arbatinė, kur turėjo būti pilna ponių ilgomis dramblio kaulo spalvos gazo suknelėmis ir ponų atsikišusiomis barzdelėmis ir aksominiais švarkais, buvo tuščia.

– Tik dabar supratau, kaip pavargau vairuodamas. – Tėvas padėjo puodelį ir mostelėjo į pilį, vos įžiūrimą pro

lietaus sieną. – Atvažiavome iš tos pusės. Anapus turėtų matytis Alpės.

Prisiminiau snieguotas viršukalnes ir mieste pajutau jų alsavimą. Mudu buvome vieni du kitoje kalnų pusėje. Vis dar dvejojau, giliai įkvėpiau.

– Papasakosi man istoriją?

Istorijos buvo vienas iš malonumų, kurį tėvas suteikdavo našlaitėlei; kai kurios buvo smagios – iš tėvo vaikystės Bostone, kitos iš egzotiškų kelionių. Kai kurias sugalvodavo pasakodamas, bet jos man nusibodo, nebebuvo tokios stulbinančios kaip kadaise.

– Apie Alpes?

– Ne. – Mane apėmė nepaaiškinama baimė. – Aš kai ką radau ir norėjau tavęs paklausti.

Jis atsisuko ir, pakėlęs žilstančius antakius, švelniai pažvelgė į mane.

– Buvau bibliotekoje, – tariau. – Atsiprašau, bet naršydama ten radau kažkokius laiškus ir knygą. Aš neskaičiau – na, truputį, tuos laiškus. Pamaniau...

– Knygą? – Buvo ramus, gėrė paskutinį gurkšnelį arbatos ir beveik nesiklausė.

– Ji atrodė... ta knyga buvo labai sena, su drakonu viduryje.

Jis atsitiesė, sėdėjo labai ramiai, tada akivaizdžiai sudrebėjo. Keistas judesys sukėlė nerimą. Jei nuspręs papasakoti, tai bus dar negirdėta istorija. Iš padilbų dėbtelėjo į mane, ir aš nustebau pamačiusi, koks jis išvargęs ir liūdnas.

– Pyksti? – Dabar jau aš žiūrėjau į puodelį.

– Ne, mieloji. – Jis giliai atsiduso, tarsi apimtas sielvarto.

Šviesiaplaukė padavėja dar įpylė arbatos, ir mudu vėl likome vieni, bet pradėti jam buvo sunku.

Antras skyrius

– Tu jau žinai, – tarė tėvas, – kad prieš tau gimstant buvau vieno Amerikos universiteto profesorius. O kad tapčiau profesoriumi, daug metų studijavau. Iš pradžių ketinau mokytis literatūros. Tačiau supratau, kad man labiau patinka tikros, o ne išgalvotos istorijos. Visi perskaityti grožiniai kūriniai paakindavo savotiškiems tyrinėjimams – istorijos tyrinėjimams. Todėl galiausiai pasidaviau istorijai. Džiaugiuosi, kad ir tu istorija domiesi.

Vieną pavasario naktį, dar studijuodamas paskutiniame kurse, apsivertęs knygomis, sėdėjau universiteto skaitykloje prie savo stalo. Pakėlęs akis staiga pastebėjau, kad kažkas paliko knygą, kurios niekada nebuvau matęs. Naujos knygos nugarėlėje puikavosi elegantiškas drakoniukas, toks žalias ant išblukusios odos.

Nepamenu, kad čia ar kur kitur būčiau matęs tą knygą, todėl net nesusimąstydamas ją perverčiau. Knyga buvo prastai įrišta, viršelio oda išblukusi, puslapiai seni. Knyga atsivertė ties pačiu viduriu. Per du puslapius išsiskleidė drakonas, plačiais sparnais ir ilga užriesta uodega, nevaldomas ir įniršęs žvėris išskėstais nagais, kuriuose laikė vienintelį užrašą gotiškomis raidėmis: DRAKULYA.

Iškart suvokiau, koks tai žodis, ir prisiminiau Bramo Stokerio knygą, kurios nebuvau skaitęs, ir vakarinius

siaubo filmų seansus kino teatre, ir Belą Lugosį*, taikantį įsisiurbti į baltą jaunosios žvaigždės kaklą. Bet žodžio rašyba buvo neįprasta, o knyga akivaizdžiai labai sena. Be to, buvau istorikas, domėjausi Europos istorija, todėl spoksodamas į knygą kai ką prisiminiau. Žodis kildinamas iš lotyniškos šaknies *drakonas* arba *velnias*. Tai garbingas Vlado Tepešo-Žudiko iš Valakijos, Karpatų kalnų feodalo, žiauriai kankinusio savo pavaldinius ir karo belaisvius, titulas. Domėjausi septyniolikto amžiaus prekybos ryšiais Amsterdame, todėl knyga nelabai galėjo atsirasti ant mano stalo skaitykloje. Nusprendžiau, kad ją paliko atsitiktinai, kažkas, nagrinėjantis Vidurio Europos istoriją arba feodalinius simbolius.

Perverčiau ją – visą dieną prasėdėjus prie knygų, vilioja kiekviena naujiena. Nustebau, kad kiti pageltę puslapiai visiškai tušti. Nebuvo nei antraštinio puslapio, nei, žinoma, kada ir kur knyga išspausdinta, jokių žemėlapių ar priešlapių, jokių iliustracijų. Nebuvo ir universiteto bibliotekos antspaudo nei kortelės ar žymeklio.

Keletą minučių paspoksojęs, knygą palikau ant stalo ir nusileidau į kartoteką pirmame aukšte. Ten išties radau kortelę: „Vladas III (Tepešas) iš Valakijos, 1431–1476 – *taip pat žr.: Valakija, Transilvanija, Drakula*". Pagalvojau, kad pirmiausia patikrinsiu žemėlapį; Valakija ir Transilvanija – du seni regionai, dabar sudarantys Rumuniją. Transilvanija atrodė labiau kalnuota, o pietvakariuose buvo prisiglaudusi Valakija. Kartotekoje radau, atrodo, vienintelį bibliotekoje esantį pirminį informacijos šaltinį – keistą

---

* Austrijos-Vengrijos imperijoje Transilvanijoje, dabartinėje Rumunijoje, gimęs aktorius Bela Ferencas Dezso Blasko (1882–1956), labiausiai išgarsėjęs Drakulos vaidmeniu kino filme pagal Bramo Stokerio romaną.

1890 metų pamfletų apie Drakulą vertimą į anglų kalbą. Originalūs pamfletai apie 1470 ar 1480 metus buvo išleisti Niurnberge. Nupurtė vien Niurnbergo pavadinimas; vos prieš kelerius metus atidžiai stebėjau nacių teismą. Buvau per jaunas, kad būčiau pašauktas į armiją, trūko vienerių metų, todėl karo padarinius sekiau su atstumtojo įkarščiu. Pirmame puslapyje buvo gruboko medžio raižinio atspaudas – vyro galva iki pečių, buliaus sprandas, tamsios, primerktos akys, ilgi ūsai ir skrybėlė su plunksna. Veidas neįtikėtinai gyvas, turint galvoje iliustracijos primityvumą.

Reikėjo grįžti prie darbų, bet negalėjau atsitraukti nuo pamfleto. Tai buvo Drakulos nusikaltimų savo tautai ir kitiems sąrašas. Atmintinai galėčiau pakartoti, kas ten parašyta, bet geriau nereikia – tai kėlė itin didelį nerimą. Garsiai užverčiau tomelį ir grįžau prie stalo. Beveik iki vidurnakčio buvau įnikęs į septyniolikto amžiaus įvykius. Knygą palikau atverstą ant stalo tikėdamasis, kad atsiras savininkas, ir išėjau namo.

Rytą ėjau į paskaitą. Buvau pavargęs, bet išgėriau du puodelius kavos ir grįžau prie darbų. Knyga tebegulėjo ant stalo atversta per vidurį – drakonas visu gražumu. Trumpa naktis ir kavos priešpiečiai atgaivino. Dar kartą atidžiai ją perverčiau. Medžio raižinio atspaudas, veikiausiai viduramžių eskizas, puikus knygų iliustravimo pavyzdys. Pamaniau, kad ji vertinga pinigine prasme, o gal asmeniškai ir kažkokiam mokslininkui, nes nepriklausė bibliotekai.

Kadangi tebebuvau apspangęs, nepatiko vien knygos vaizdas. Užverčiau ir iki vėlaus vakaro rašiau apie pirklių gildijas. Išeidamas stabtelėjau prie registratūros ir padaviau tomelį vienam bibliotekininkui, kuris pažadėjo padėti ją į radinių spintą.

Kitą rytą, kai aštuntą atėjau į biblioteką, knyga vėl gulėjo ant mano stalo ir atverstas buvo tas pats baisusis puslapis. Susierzinau, nes, ko gero, bibliotekininkas manęs nesuprato. Skubiai padėjau knygą į lentyną ir visą dieną net nežvilgtelėjau į ją. Vakare turėjau susitikti su savo konsultantu ir, kraudamasis užrašus, į portfelį įsidėjau ir keistąjį tomelį. Tai buvo neapgalvotas veiksmas, neketinau jo pasisavinti, bet profesorius Rosis mėgo istorines paslaptis, todėl maniau, kad leidinys jį sudomins. O gilios jo Europos istorijos žinios padės išsiaiškinti, kokia tai knyga.

Paprastai su Rosiu susitikdavau po vakarinės paskaitos, mėgdavau įslinkti į auditoriją dar jai nesibaigus ir stebėdavau jį. Šį semestrą jis dėstė senąją Viduržemio jūros istoriją, kelių paskaitų pabaigos buvo nuostabios ir dramatiškos, prisodrintos puikios iškalbos. Įsitaisiau paskutinėje eilėje. Jis kaip tik baigė pasakojimą apie sero Artūro Evanso Minojo rūmų Kretoje restauravimą. Didžiulėje gotiškoje auditorijoje, kur telpa penki šimtai studentų, buvo prietema. Spengianti tyla labiau būtų tikusi bažnyčiai. Niekas nė krust, visų akys įsmeigtos į dailią figūrą priekyje.

Rosis stovėjo apšviestoje pakyloje. Kartais pereidavo pirmyn atgal garsiai reikšdamas mintis, tarytum būtų savo kabinete. Arba staiga sustodavo, atkreipdamas studentų dėmesį tai įdėmiu žvilgsniu, tai išraiškingu gestu, tai stulbinančiu pareiškimu. Jis ignoravo podiumus, nekentė mikrofonų ir niekada nesinaudojo užrašais, nors retkarčiais rodydavo skaidres, baksnodamas lazdele į ekraną. Kartais taip susijaudindavo, kad iškėlęs rankas tiesiog pribėgdavo prie pakylos krašto. Sklandė kalbos, kad sykį paskaitos apie graikų demokratijos klestėjimą įkarštyje jis net nukrito, bet tuoj užšoko atgal net nesutrikdęs paskaitos ritmo. Niekada jo neklausiau, ar tai tiesa.

Šiandien žingsniavo susimąstęs, susidėjęs rankas už nugaros.

– Įsidėmėkite, seras Artūras Evansas karaliaus Minojo* rūmus Knose restauravo ne vien pagal išlikusius duomenis, bet ir pagal savo vaizduotę, savą Minojo kultūros viziją. – Perbėgo akimis salės skliautą. – Duomenų buvo išlikę nedaug, teko narplioti daugybę visokių paslapčių. Bet užuot laikęsis bent apytikrio tikslumo, pasitelkė vaizduotę kvapą gniaužiančiam rūmų stiliui sukurti – ir sugadino. Ar tai buvo klaida?

Po pauzės ilgesingas žvilgsnis nuslydo virš susivėlusių galvų, apsmukusių megztinių ir uolių jaunų veidų jūros. (Nepamiršk, kad tuomet universitete mokėsi tik vaikinai, bet tu, miela dukrele, turbūt būsi priimta kur tik panorėsi.) Penki šimtai porų akių sužiuro į jį.

– Palieku jus apmąstyti klausimo. – Rosis nusišypsojo ir greitai nulipo nuo pakylos.

Auditorija vėl ėmė kvėpuoti; rinkdamiesi daiktus, studentai šnekučiavo ir juokėsi. Dažniausiai po paskaitos Rosis prisėsdavo ant pakylos krašto, ir smalsiausi skubėdavo pateikti jam klausimų. Jis atsakinėdavo rimtai ir šmaikščiai, kol nebelikdavo nė vieno studento, tada jo pasveikinti prieidavau aš.

– Poli, drauguži! Eime, ištiesim kojas ir paplepėsim olandiškai. – Jis draugiškai patapšnojo per petį, ir mudu išėjome.

Rosio kabinetas man patiko, nes griovė įsitikinimą apie pakvaišusių profesorių kabinetus: knygos tvarkingai sudėtos lentynose, ant palangės moderni kavavirė, stalą puošia visada palaistyti augalai, pats visuomet tvarkingai apsi-

---

* Minojas – graikų mitologijoje legendinis Kretos karalius, Dzeuso ir Europės sūnus.

rengęs – tvido kelnės, nepriekaištingi marškiniai ir kaklaskarė. Veidas grynai angliškų aštrių bruožų, akys ryškiai mėlynos; kartą sakė, kad iš tėvo, emigravusio iš Toskanos į Saseksą, paveldėjo tik meilę skaniai ir gerai pavalgyti. Žiūrėdamas į Rosio veidą, matei tikslų ir tvarkingą pasaulį, taip atrodo besikeičianti prie Bekingemo rūmų sargyba.

O protas jo buvo audringas. Net po keturių dešimtmečių nuolatinių studijų jis ginčydavosi su praeitimi, nenurimdavo dėl neišsprendžiamų dalykų. Enciklopediniais leidiniais seniai išsikovojo pagarbą knygų leidyboje, gerokai didesnę nei akademinėje spaudoje. Vos baigęs vieną darbą, imdavosi kito, dažnai visiškai keisdamas sritį. Todėl jo ieškodavo įvairiausių specialybių studentai, turėdamas tokį mokytoją, maniau esąs laimingas. Be to, buvo nuoširdžiausias ir geriausias iš visų mano draugų.

– Na, – tarė įjungdamas kavavirę ir mosteldamas į kėdę, – kaip sekasi darbas?

Papasakojau, ką nuveikiau per kelias savaites, ir mudu trumpai padiskutavome apie septyniolikto amžiaus pradžios prekybą tarp Utrechto ir Amsterdamo. Atnešė nuostabios kavos porceliano puodeliuose ir abudu patogiai įsitaisėme. Jis prisėdo už didelio stalo. Į kambarį smelkėsi maloni prietema, kas vakarą ateinanti vis vėliau, mat pavasaris darė savo. Tada prisiminiau.

– Rosi, turiu tau įdomybę. Kažkas per klaidą ant mano stalo bibliotekoje paliko baisoką daiktą. Kai dvi dienas jo niekas nepasiėmė, pasiskolinau, kad galėtum pažiūrėti.

– Parodyk. – Jis padėjo trapų puodelį ir pasilenkė prie knygos. – Geras įrišimas. Šita oda galėtų būti kažkokia pergamento atmaina. Ir grublėta nugarėlė.

Įprastai ramus jo veidas staiga apsiniaukė.

– Atversk, – patariau.

Negalėjau suprasti, kodėl taip spurdėjo širdis, kai laukiau, kad jis patirtų tai, ką patyriau aš, vartydamas beveik tuščią knygą. Patyrusios rankos atvertė tomelį per patį vidurį. Sėdėdamas kitame stalo gale nemačiau, ką mato jis, bet jaučiau, kad mato tai, ką mačiau ir aš. Staiga jis paniuro, veidas tapo bereikšmis, tokio jo nepažinojau. Pavartė kitus lapus, visai kaip aš, bet niūrumas nevirto nuostaba.

– Taip, tuščia. – Atverstą knygą padėjo ant stalo. – Visai tuščia.

– Argi ne keista? – Kava beveik ataušo.

– Ir gana sena. Bet ne tuščia, o nebaigta. Iliustracija tik išryškina baisią tuštumą.

– Taip, taip, atrodo, kad tas padaras viską aplinkui suėdė, – karštai pradėjau, bet lėtai užbaigiau.

Atrodė, Rosis negali atitraukti žvilgsnio nuo paveikslėlio. Galiausiai trankiai užvertė knygą ir tik maišė kavą, bet negėrė.

– Iš kur gavai?

– Na, sakiau, prieš porą dienų kažkas paliko ant mano stalo bibliotekoje. Veikiausiai turėjau nieko nelaukdamas nunešti ją į Retų spaudinių skyrių, bet maniau, kad knyga kažkam priklauso, todėl ir nenunešiau.

– Žinoma, – prisimerkęs tarė Rosis, – knyga yra asmeninė nuosavybė.

– Žinai kieno?

– Taip – tavo.

– Ne. Sakau, kad tiesiog radau ją. – Rosio išraiška privertė mane nutilti. Atrodė dešimčia metų pasenęs – tai buvo pro langą krintančios šviesos išdaiga. – Nori pasakyti, ji mano?

Rosis lėtai pakilo, nuėjo į kabineto kampą ir pasilypėjo ant antro kopėčių laiptelio, kad pasiektų mažą tamsų

tomelį. Trumpai stabtelėjo žiūrėdamas į knygą, tarytum nenorėtų man jos duoti. Tada atkišo:

– O ką manai apie šitą?

Tai buvo nedidelė knygelė tamsiai rudu aksominiu senoviniu viršeliu, tarytum mišiolas ar maldaknygė, ant nugarėlės jokio užrašo, jokio pavadinimo. Susegta bronzos spalvos sagtele, kuri vos spustelėjus atsisegė. Knyga pati atsivertė per vidurį. Čia buvo mano – taip, *mano* – drakonas, išsiskleidęs per abu puslapius, išskėstais nagais, prasižiojęs, kad matytųsi iltys, ir tas pats užrašas gotiškomis raidėmis.

– Taip, – prabilo Rosis, – turėjau laiko ir išsiaiškinau. Tai Vidurio Europos dizainas, spausdinta apie 1512 metus – taigi, kaip supranti, visiškai galėjo būti, kad dalis knygų galėjo būti išspausdinta su tekstu, kita dalis be jo.

Lėtai verčiau plonus lapus. Tuščia, žinojau tai iš anksto.

– Koks keistas sutapimas.

– Ant nugarėlės sūraus vandens dėmės, veikiausiai iš kelionės prie Juodosios jūros. Net *Smithsonian* instituto ekspertai negalėjo pasakyti, ką knyga patyrė kelionėse. Žinai, aš net atlikau cheminį tyrimą. Už tris šimtus dolerių sužinojau, kad šis daiktas kadaise gulėjo tarp akmens dulkių, greičiausiai iki 1700 metų. Kad apie jos kilmę sužinočiau dar daugiau, nukeliavau net iki Stambulo. Bet keisčiausia tai, kaip knyga pateko į mano rankas. – Ištiesė ranką, ir aš grąžinau jam tomelį, seną ir trapų.

– Kur nors pirkai?

– Radau ją ant stalo, kai buvau paskutinio kurso studentas.

Per nugarą perbėgo šiurpas.

– Ant savo stalo?

– Ant savo stalo bibliotekoje. Tada irgi buvo tokie stalai. Tai septyniolikto amžiaus vienuolynų tradicija.

– Iš kur – kaip ji atsirado? Tai buvo dovana?

– Galbūt. – Rosis keistai nusišypsojo. Atrodė, sunkiai tvardosi. – Gal dar kavos?

– Neatsisakysiu, – tariau džiūstančia burna.

– Savininko man taip ir nepavyko rasti, biblioteka irgi nežinojo, kieno tai knyga. Ir Britų bibliotekoje niekas iki tol nebuvo matęs tokios knygos, net pasiūlė man nemažą sumelę.

– Bet tu nenorėjai parduoti.

– Taip. Žinai, kad mėgstu galvosūkius. Mokslininkai ne veltui duoną valgo. Juk geriausias atlygis – tai pažiūrėti istorijai į akis ir pasakyti: „Žinau, kas esi, manęs neapgausi."

– Na ir kas tai? Manai, kad šitą kiek didesnę knygą taip pat spausdino tas pats spaustuvininkas?

Jis barbeno į palangę.

– Tiesą sakant, pastaruoju metu negalvojau apie ją – stengiausi negalvoti, bet nuolat ją jaučiu, lyg visą laiką būtų man už nugaros. – Jis mostelėjo į tamsų plyšelį tarp knygų. – Viršutinė lentyna – mano nesėkmių virtinė. Esu linkęs ją užmiršti.

– Na, dabar, kai radau jai draugę, gal viskas susidėtų į krūvą? Jos negali būti nesusijusios.

– Jos negali būti nesusijusios, – atsiliepė duslus aidas pro šviežios kavos burbuliavimą.

Nekantrumas ir karštinė, kuri pastarosiomis dienomis kamavo mane dėl miego stokos ir pervargimo, dabar vertė mane skubinti Rosį.

– O tyrimas? Juk atlikai ne vien cheminę analizę. Sakei, kad sužinojai kai ką daugiau?

– Kai ką sužinojau. – Rosis plonais pirštais apglėbė kavos puodelį. – Manau, esu skolingas tau gerokai daugiau nei pasakojimą, – tyliai tarė, – gal net atsiprašymą – ir su-

prasi kodėl, nors sąmoningai tokio palikimo nelinkėčiau nė vienam savo studentui. Bent jau daugumai savo studentų. – Nusišypsojo švelniai, bet liūdnai. – Esi girdėjęs apie Vladą Tepešą-Žudiką?

– Taip, Drakula, Karpatų feodalas, dar žinomas kaip Bela Lugosis.

– Tai jis – arba kuris nors iš jų. Tai buvo sena garbinga giminė, kol į valdžią atėjo vienas nemaloniausių šeimos palikuonių. Ar pasidomėjai juo bibliotekos kartotekoje? Taip? Blogas ženklas. Kai knyga taip keistai atsirado ant mano stalo, tą patį vakarą žodyne susiradau tą vardą, Transilvaniją, Valakiją ir Karpatus. Tai buvo manija.

Svarsčiau, ar tai galėtų būti užslėptas komplimentas – Rosis mėgo smalsius studentus, – bet tylėjau, bijodamas savo komentarais nutraukti pasakojimą.

– Taigi Karpatai. Amžinai mistiška vieta istorikams. Vienas iš filosofo Okamo mokinių keliavo po Karpatus, atrodo, ant asilo, ir paskui parašė keistą darbelį – *Baimės filosofija*. Žinoma, pagrindinė Drakulos tema per daugelį metų jau buvo išnarpliota ir nebegalėjo nieko naujo pasiūlyti. Valakijos princas, penkiolikto amžiaus valdovas, kurio nekentė ir Osmanų imperija, ir sava liaudis. Jis tikrai buvo pats bjauriausias iš visų Europos viduramžių tironų. Manoma, kad jis nužudė mažiausiai dvidešimt tūkstančių valakų ir transilvaniečių. Drakula reiškia drakono ar panašiai sūnus. Jo tėvą į Drakono ordiną priėmė Šventosios Romos imperatorius Sigismundas. Ordinas rūpinosi imperijos gynyba nuo osmanų puldinėjimų. Yra net įrodymų, kad tėvas trumpam buvo atidavęs Drakulą turkams kaip politinį įkaitą ir kad Drakula žiaurumo pamokas gavo stebėdamas osmanų kankinimo būdus. – Rosis papurtė galvą. – Kad ir kaip ten būtų, Vladas žuvo per

mūšį su turkais, o gal jį per klaidą nukovė savi kariai, ir yra palaidotas Snagovo ežero salos vienuolyne. Dabar sala priklauso socialistinei Rumunijai. Jis tapo legenda, kurią iš kartos į kartą perduoda prietaringi valstiečiai. Devyniolikto šimtmečio pabaigoje melodramatiškas rašytojas Bramas Stokeris pasigauna Drakulos vardą ir prilipdo jam vampyro etiketę. Vladas Tepešas buvo siaubingai žiaurus, bet ne vampyras. Stokerio knygoje niekur neminimas Vladas, nors jo Drakulos istorija ir pasakoja apie didingus šeimos kovotojus prieš turkus, – atsiduso Rosis. – Stokeris surinko legendas apie vampyrus, apie Transilvaniją, ten net nebuvęs, nors, tiesą sakant, Vladas Drakula tikrai valdė Valakiją, kuri ribojasi su Transilvanija. Dvidešimtame amžiuje istoriją perima Holivudas, ir legenda atgyja. Čia mano lengvabūdiškumas baigiasi. – Rosis padėjo puodelį ir susinėrė rankas ant krūtinės. – Galiu pokštauti apie legendą, siaubingai sukomercintą, bet tik ne apie tyrimo rezultatus. Tiesa, negalėjau jų publikuoti, iš dalies dėl gyvos legendos. Maniau, kad niekas rimtai nevertins tyrimo objekto. Bet buvo ir kita priežastis.

Aš tiesiog netekau amo. Rosis paprastai publikuodavo kiekvieną smulkmeną; iš čia jo produktyvumas, nepaprastas genialumas. Griežtai reikalaudavo savo studentų daryti tą patį, nieko nepaleisti vėjais.

– Tai, ką radau Stambule, buvo per daug svarbu, kad į tai žiūrėčiau nerimtai. Gal ir klydau, nusprendęs neviešinti informacijos, bet nuoširdžiai sakau: kiekvienas turim savų prietarų. Maniškis – tas, kad esu istorikas. Ir aš išsigandau. – Aš spoksojau, o jis atsiduso, lyg nenorėdamas tęsti. – Vladas Drakula nuolat buvo tyrinėjamas Vidurio ir Rytų Europos archyvuose. Bet kaip turkų žudikas, o aš supratau, kad niekas niekada Drakulos legendos neieškojo

Osmanų archyvuose. Todėl ir patraukiau į Stambulą, slapčia, atidėjęs į šalį ankstyvąją graikų ekonomikos istoriją. Paskui su nepaprastu įkarščiu paskelbiau visą graikiškąjį tyrimą. – Nusisukęs į langą, nutilo. – Manau, turėčiau tuojau pat papasakoti tau apie radinius Stambulo kolekcijoje ir nebegalvoti apie tai. Galiausiai juk tu paveldėjai vieną tų nuostabių knygų. – Liūdnai uždėjo ranką ant abiejų knygų. – Jei pats tau nepapasakosiu, ko gero, pakartosi mano kelią, ir gal dar su didesne rizika. – Jis niūrokai nusišypsojo. – Beje, sutaupyčiau tau nemažai laiko.

Sausas kosulys mirtinai kuteno gerklę. Kur, po galais, jis suka? Pamaniau, gal būsiu nepakankamai įvertinęs savitą mokytojo humoro jausmą. Gal tai tiesiog įmantrus pokštas – bibliotekoje turėjo dvi tokias knygas, todėl vieną padėjo man ant stalo iš anksto žinodamas, kad atnešiu jam, ir aš, kaip koks kvailys, užkibau. Bet stalinės lempos šviesoje jis staiga pasirodė pražilęs, apšepęs, pajuodusiais paakiais ir bespalvėmis liūdnomis akimis. Pasilenkiau.

– Ką nori pasakyti?

– Drakula, – nutilo, – Drakula... Vladas Tepešas... jis gyvas.

– O Viešpatie, – staiga tarė tėvas, žvelgdamas į laikrodį, – kodėl nieko nesakai? Jau beveik septynios.

Susibrukau sušalusias rankas į mėlyno švarko kišenes.

– Nepastebėjau, – pratariau, – bet, prašau, pasakok toliau. Prašau, nesustok.

Akimirksnį pasirodė, kad tėvo išraiška kažkokia netikra; niekad anksčiau nepagalvojau, gal jis, net nežinojau, kaip tai pavadinti, psichiškai nestabilus? Kelias akimirkas buvo praradęs dvasios pusiausvyrą?

– Jau vėloka tokiam ilgam pasakojimui. – Tėvas pakėlė puoduką ir vėl padėjo. Mačiau, kaip dreba jo rankos.

– Prašau, pasakok toliau, – paprašiau.

Nekreipė į mane dėmesio.

– Beje, nežinau, ar neišgąsdinau tavęs savo pasakojimu, o gal tau nusibodo. Turbūt norėjai išgirsti tikrą pasaką apie drakonus.

– Bet ten buvo drakonas, – pasakiau. Norėjau tikėti, kad istoriją jis sugalvojo. – Net du drakonai. O rytoj papasakosi daugiau?

Tėvas pasitrynė delnus, tarytum norėdamas sušilti. Supratau, kad siaubingai nenori apie tai kalbėti. Veidas pajuodęs, bereikšmis.

– Eime vakarieniauti. Bet pirma paliksime lagaminus *Turisto* viešbutyje.

– Gerai, – sutikau.

– Jei patys neišeisime, vis tiek mus išprašys.

Tačiau neatrodė, kad į barą atsirėmusiai šviesiaplaukei padavėjai rūpėtų, mes išeisime ar dar pabūsime. Tėvas išsiėmė piniginę, išlygino keletą didelių banknotų, iš kurių herojiškai šypsojosi angliakasys ir kolūkietis, ir padėjo ant padėklo. Suradę kelią tarp metalinių kėdžių ir stalų, išėjome pro aprasojusias duris.

Naktis nusileido staiga – šalta, ūkanota ir drėgna, tikra Rytų Europos naktis, gatvės buvo beveik tuščios.

– Užsidėk kepurę, – kaip visada patarė tėvas. Prieš žengdamas po nulytais jovarais, jis sustojo kaip įbestas ir laikė mane už nugaros, lyg saugodamas nuo pralekiančio automobilio. Bet mašinų nebuvo, tuščia gatvė mirko po lietumi gelsvoje senų žibintų šviesoje. Tėvas skubiai dirstelėjo į dešinę, tada į kairę. Nieko nemačiau, tiesa, man trukdė didelis gobtuvas. Jis klausėsi – nusisukęs, sustingęs.

Tada sunkiai atsiduso ir mudu nužingsniavome svarstydami, ką valgysime vakarienės, į *Turisto* viešbutį.

Šioje kelionėje daugiau nebebuvo jokių istorijų apie Drakulą. Netrukus suvokiau tėvo baimę: galėjo pasakoti tik trumpais proveržiais, išpyškindamas atkarpas ne dramatiniam poveikiui pasiekti, bet lyg kažką saugodamas – stiprybę? Sveiką protą?

Trečias skyrius

Namuose Amsterdame tėvas buvo neįprastai tylus ir užsiėmęs, o aš neramiai laukiau progų dar paklausinėti apie profesorių Rosį. Tamsioje svetainėje panelė Klei visada vakarieniaudavo kartu su mumis, patarnaudavo nuo indaujos, bet prie stalo sėsdavo kaip šeimos narė. Instinktyviai jaučiau, kad tėvas nieko nepasakos prie panelės Klei. O kai užklupdavau vieną bibliotekoje, skubiai klausdavo, kaip prabėgo diena, arba paprašydavo parodyti namų darbus. Vos grįžus iš Emonos, slapčia peržiūrėjau visą biblioteką, bet nei knygos, nei užrašų viršutinėje lentynoje nebebuvo. Nenutuokiau, kur galėjo juos paslėpti. Kai panelė Klei turėdavo laisvą vakarą, tėvas kviesdavo mane į kiną arba nusivesdavo į triukšmingą parduotuvę, esančią kitapus kanalo, kavos ir pyragėlių. Galėjau sakyti, kad vengia manęs, bet kartais, kai skaitydama sėdėdavau šalia ir tykodavau akimirkos užduoti klausimą, liūdnai paglostydavo man galvą. Tada negalėdavau nieko klausti.

Tėvas, vėl išsiruošęs į Pietus, pasiėmė ir mane. Buvo numatytas tik vienas susitikimas, ir tas neformalus, beveik nevertas tokios tolimos kelionės, bet tėvas norėjo pamatyti kraštą. Šįkart važiavome traukiniu gerokai toliau už Emonos, tada dar sėdome į autobusą. Tėvas mėgo vietinį transportą ir, kur tik galėdavo, juo naudojosi. Todėl keliaudama

dabar visada prisimenu tėvą ir geriau važiuoju traukiniu nei nuomotu automobiliu.

– Pamatysi, Ragūza visiškai netinkama vieta automobiliams, – pareiškė. Abu laikėmės įsikibę metalinio strypo už vairuotojo sėdynės. – Visada sėsk į priekį, tada mažiau pykins. – Spaudžiau turėklą, net krumpliai pabalo; atrodė, skrendame virš stačių pilkų uolų, čia vadinamų kalnais. – Dieve, – pratarė tėvas po staigaus posūkio siaurame kalnų kelyje. Bet keleiviai buvo visiškai ramūs. Šalia sėdėjo juodai apsirengusi sena moteris ir nėrė vąšeliu, galvą buvo apsigobusi šaliku, kuris kilojosi su kiekvienu autobuso krestelėjimu. – Įdėmiai žiūrėk, – patarė tėvas, – ir pamatysi vieną įspūdingiausių vaizdų šioje pakrantėje.

Todėl stropiai spoksojau pro langą trokšdama, kad tėvas mažiau man nurodinėtų, bet akimis rydama uolėtus kalnus ir prie jų prisiglaudusius akmeninius kaimus. Prieš pat saulėlydį buvau apdovanota – kelkraštyje stovėjo moteris, greičiausiai laukė autobuso, važiuojančio kita kryptimi. Aukšta, ilgu tamsiu sijonu, aptempta liemene ir nuostabiu galvos dangalu, panašiu į drugelį ant gėlės. Stovėjo viena vakarėjančioje saulėje, o šalia gulėjo krepšys. Būčiau pagalvojusi, kad tai statula, bet ji pasuko didingą galvą. Veidas – blyškus ovalas, per toli, kad įžiūrėčiau bruožus. Tėvas paaiškino, kad ji dėvi dalmačių tautinį kostiumą.

– Kyką? Mačiau paveikslėliuose. Galima sakyti, ji tikras vaiduoklis – turbūt iš labai mažo kaimelio. Manau, dauguma jaunimo dabar dėvi džinsus.

Sėdėjau prilipusi prie lango. Daugiau vaiduoklių nepasirodė, bet nepraleidau nė menkiausios atsivėrusio stebuklo dalelės: žemai po kojomis driekėsi Ragūza, dramblio kaulo spalvos miestas, į kurio sienas dužo saulės nutvieksktos švininės jūros bangos, o stogai buvo raudonesni už

nuostabiame viduramžių mieste besileidžiančią saulę. Dideliame Adrijos pakrantės kyšulyje įsikūrusio miesto sienos atrodė neįveikiamos audrų ir įsibrovėlių. Bet iš aukštai miestas atrodė miniatiūrinis, lyg ranka išskaptuotas ir patupdytas kalnų papėdėje.

Pagrindinė Ragūzos gatvė, kurią pasiekėme dar po poros valandų, buvo išklota marmuro plokštėmis, glotniai nušlifuotomis amžių ir batų. Marmuras spindėjo parduotuvių ir rūmų šviesose ir atrodė kaip didysis kanalas Amsterdame. Gatvės gale atsitrenkę į uostą – miesto širdį – saugiai sudribome ant kėdžių lauko kavinėje. Atstačiau veidą vėjui – jis kvepėjo dūžtančių bangų purslais ir prinokusiais apelsinais, taip keistai tokį vėlų rudenį. Jūra ir dangus susiliejo su tamsa. Uosto pakrašty suposi žvejų laiveliai; girdėjau vėjo atpučiamus jūros garsus, jutau kvapus ir šiltą, minkštą orą.

– Taip, Pietūs, – patenkintas tarė tėvas, pakeldamas stiklą viskio ir užsikąsdamas sumuštiniu su sardinėmis. – Nuleidi čia valtį ir, jei naktis tinkama kelionei, pagal žvaigždes gali nuplaukti tiesiai į Veneciją arba Albanijos pakrantę, arba išplaukti į Egėjo jūrą.

– Kiek dienų reikia plaukti iki Venecijos? – Maišiau arbatą, o vėjelis nešė garą į jūrą.

– Gal savaitę, o gal ilgiau senoviniu laivu, – nusišypsojo tėvas ir nusiramino. – Šiame krante gimė Markas Polas, pakrantę dažnai puldinėjo venecijiečiai. Tiesą sakant, sėdime prie vartų į pasaulį.

– Buvai čia ir anksčiau? – Ėmiau suprasti, kad tėvas gyveno ir prieš man atsirandant šiame pasaulyje.

– Lankiausi čia kelis kartus. Gal keturis ar penkis. Pirmą kartą prieš daugybę metų, dar būdamas studentas. Mokytojas patarė iš Italijos nuvažiuoti iki Ragūzos ir, kol studi-

juoju, pamatyti šitą stebuklą – jau sakiau, kad vieną vasarą Florencijoje mokiausi italų kalbos.

– Kalbi apie profesorių Rosį?

– Taip. – Tėvas griežtai pažiūrėjo į mane ir nuleido akis į viskį.

Įsivyravo tyla, virš galvų blaškėsi tik stoginės, kedenamos nebūdingo tokiu metų laiku šilto vėjo. Iš baro ir restorano veržėsi turistų triukšmas, puodelių tarškesys ir saksofono garsai. Iš uosto tamsos girdėjosi laivelių pliuškenimas.. Pagaliau tėvas prabilo.

– Papasakosiu apie jį daugiau. – Jis vis dar nežiūrėjo į mane, bet balsas buvo pasikeitęs.

– Labai norėčiau, – atsargiai pasakiau.

Jis gurkšnojo viskį.

– Kokia tu užsispyrusi.

– Tai tu užsispyręs, – norėjau pasakyti, bet prikandau liežuvį. Pasakojimą norėjau išgirsti labiau nei susikivirčyti.

Tėvas atsiduso.

– Gerai. Papasakosiu rytoj, dieną, kai nebūsiu toks pavargęs ir turėsime laiko pasivaikščioti po miesto sieną. – Pakėlęs stiklą viskio, parodė į apšviestas pilkšvas gynybines sienas virš viešbučio. – Tokiems pasakojimams, o ypač šiai istorijai, diena tinka labiau.

Vidurdienį sėdėjome keturių šimtų metrų aukštyje, apačioje daužėsi bangos, balta puta sukdamosi aplink milžiniškas miesto šaknis. Lapkričio dangus buvo vaiskus kaip vasarą. Tėvas užsidėjo akinius nuo saulės, dirstelėjo į laikrodį, atsivertė knygelę apie senųjų stogų architektūrą ir palaukė, kol nutols vokiečių turistų grupė. Žiūrėjau toli į jūrą, už miškingos salos, į blunkantį melsvą horizontą. Iš

ten pasirodydavo Venecijos laivai, plukdydami tai karą, tai prekes. Raudonos ir geltonos jų vėliavos plevendavo tame pačiame spindinčiame skliaute. Laukdama, kol tėvas prabils, jutau stiprėjant sunkiai paaiškinamą baimę. Gal tie mano įsivaizduojami laivai horizonte nėra tik spalvingo reginio dalis. Kodėl tėvui taip sunku pradėti?

Ketvirtas skyrius

– Kaip sakiau, – kelis kartus atsikrenkštęs pareiškė tėvas, – profesorius Rosis buvo puikus mokslininkas ir tikras draugas. Nenorėčiau, kad susidarytum kitokią nuomonę. Žinau, kad padariau klaidą, nes iš ankstesnių pasakojimų galėjai pagalvoti, jog jis kvaištelėjęs. Pameni, kaip jis man aiškino tai, kuo labai sunku patikėti? Buvau giliai sukrėstas ir ėmiau juo abejoti, bet veide mačiau nuoširdumą ir palaikymą. – Jis nutilo ir nužvelgė mane skvarbiu žvilgsniu.

– Ką, po galais, turi galvoje? – paklausiau jo turbūt mikčiodamas.

– Kartoju, – pabrėžtinai pasakė Rosis, – Stambule supratau, kad Drakula gyvena ir šiandien. Ar bent jau tada gyveno.

Spoksojau į jį.

– Suprantu, manai, kad netekau proto, – tarė, – patikėk, kiekvienas, kas gana ilgai knisasi istorijoje, gali išprotėti. – Jis atsiduso. – Stambule yra mažai žinoma saugykla, įkurta sultono Mechmedo Antrojo, 1453 metais užkariavusio miestą. Joje daugiausia turkų surinktos archyvinės nuotrupos, bet jau gerokai vėliau, kai jie buvo stumiami iš savosios imperijos. Tačiau yra ir penkiolikto amžiaus pabaigos dokumentų, kaip tik tarp jų radau žemėlapius su tariamomis nuorodomis į kapą to turkų žudiko, kuris,

mano galva, yra Vladas Drakula. Ten buvo trys skirtingo mastelio, vis smulkesni tos pačios vietovės žemėlapiai. Jie man buvo visiškai nematyti, neturėjo jokių sąsajų su kitomis vietovėmis. Žymėti daugiausia arabiškais rašmenimis, sudaryti maždaug 1500 metais, kaip ir mano knyga. – Jis paplekšnojo per keistąjį tomelį, kuris, kaip jau sakiau, buvo labai panašus į manąjį. – Trečio žemėlapio viduryje buvo įrašas labai sena slavų tarme. Tik itin didelio lingvistinio išsilavinimo mokslininkas galėjo iššifruoti, kas ten parašyta. Bandžiau pats, bet tai buvo tuščias darbas. – Rosis papurtė galvą, lyg apgailestaudamas dėl savo ribotų galimybių. – Žemėlapių šifravimas pernelyg atitraukė mane nuo vasaros darbų apie senosios Kretos prekybą. Bet sėdėdamas karštoje ir tvankioje Stambulo bibliotekoje, nebesivadovavau sveiku protu. Pamenu, pro tamsius langus mačiau Sofijos bažnyčios minaretus. Stengiausi suprasti turkų požiūrį į Vlado karalystę. Viskas gulėjo ant stalo: buvau palinkęs prie žodynų, perrašinėjau užrašus ir dariau žemėlapių kopijas.

– Vieną vakarą sustojau prie trečio, painiausio žemėlapio, pažymėto Nuodėmingojo kapu. Pameni, Vladas Tepešas neva turėtų būti palaidotas Snagovo ežero salos vienuolyne Rumunijoje. Šitame žemėlapyje, beje, kaip ir kituose, jokia sala nepažymėta, bet upė yra išplatėjusi. Padedamas arabų ir turkų kalbų profesoriaus išsiverčiau visus žemėlapio paraštėse surašytus tekstus – sunkiai suvokiamus posakius apie blogio esmę; dauguma jų buvo iš Korano. Apytiksliai nupieštuose kalnuose kur ne kur buvo išmėtyti slaviškai užrašyti vietovių pavadinimai, bet tie vardai buvo panašesni į minkles, greičiausiai tai buvo ženklai: Aštuonių ąžuolų slėnis, Kiauliavagių kaimas ir taip toliau – keisti, nieko nesakantys valstietiški pavadinimai.

Žemėlapio vidury, virš Nuodėmingojo kapo, kad ir kur jis būtų, buvo nupieštas drakonas su pilimi ant galvos. Pilis buvo panaši į karūną. Drakonas nepriminė nei mano, nei tavo drakono iš knygų, bet spėjau, kad pas turkus jis atkeliavo kartu su Drakulos legenda. Po piešiniu kažkas smulkiomis raidėmis užrašė žodžius, kurie iš pradžių man pasirodė arabiški, kaip ir posakiai žemėlapio paraštėse. Pro didinamąjį stiklą žiūrėdamas į juos staiga supratau, kad tie ženklai graikiški, tad ėmiau balsu versti. Susigėdau, nors skaitykloje, be manęs ir nuobodžiaujančio bibliotekininko, kuris tai ateidavo, tai išeidavo, turbūt tikrindamas, ar ko nenukniaukiau, nieko nebuvo. Buvau vienui vienas. Prieš akis šokinėjo smulkutės raidelės, o aš skaičiau balsu: *Šioje vietoje jis apsigyveno blogyje. Skaitytojau, prikelk žodžiu jį iš mirusiųjų.*

Ir tada išgirdau, kaip užsitrenkia prieškambario durys. Laiptų aikštelėje sustojo sunkūs žingsniai. Tačiau vis dar buvau pagautas netikėto atradimo: pro didinamąjį stiklą pastebėjau, kad trečią žemėlapį, kitaip nei kitus du bendresnius, braižė trys skirtingi žmonės ir žymėjo trimis skirtingomis kalbomis. Skyrėsi ir rašysena, ir kalba. Skyrėsi ir seno rašalo spalvos. Tada staiga persmelkė įžvalga, nuojauta, kuria – po kruopštaus ir ilgo darbo – mokslininkas gali pasikliauti.

Manau, kad originaliame žemėlapyje buvo tik centrinė dalis, kaip ir ją supantys kalnai su graikiškais užrašais. Turbūt vėliau čia atsirado slaviški vietovių pavadinimai, greičiausiai koduoti. Tada žemėlapis kažkaip pateko į osmanų rankas, ir taip paraštėse atsirado mintys iš Korano, kurios tarsi uždarė, įkalino grėsmingą užrašą žemėlapio centre arba tiesiog kaip talismanas saugojo nuo tamsos. Jei tai tiesa, kas, mokėjęs graikų kalbą, žymėjo žemėlapį,

o gal net jį braižė? Žinojau, kad Drakulos valdymo laikais Bizantijos mokslininkai vartojo graikų kalbą, bet osmanų pasaulyje – ne visi.

Net nespėjus užsirašyti šios minties, salės gale plačiai atsilapojo durys ir įėjo aukštas, stotingas vyras. Lyg paklaikęs pralėkė pro knygų lentynas ir kaip įbestas sustojo prie mano stalo. Atrodė įsibrovęs sąmoningai, ir jaučiau, kad tikrai nėra bibliotekininkas. Taip pat kažkodėl jaučiau, kad turėčiau atsistoti, bet, apimtas keisto išdidumo, net nepajudėjau; maniau, kad atsistodamas parodyčiau pagarbą tokiam netikėtam ir nemandagiam įsibrovėliui.

Žiūrėjom vienas kitam į akis, ir aš dar niekada nebuvau taip išsigandęs. Vyriškis nepažįstamoje aplinkoje akivaizdžiai jautėsi nesavame kailyje. Dailus, tvarkingas, juodbruvas lyg turkas ar pietų slavas, tankiais ilgais ūsais ir juodais drabužiais, lyg verslininkas iš Vakarų. Karingai atrėmė mano žvilgsnį, ilgos blakstienos bjaurokai atrodė rūsčiame veide. Oda pageltusi, bet išpuoselėta, lūpos ryškiai raudonos.

– Pone, – tarė žemu, šaltu balsu, gargaliuodamas angliškai su turkišku akcentu, – nemanau, kad turite tam leidimą.

– Kam? – staiga man sukilo akademinės ambicijos.

– Šiam tyrimui. Dirbate su duomenimis, kuriuos Turkijos vyriausybė laiko privačiais archyvais. Prašau parodyti dokumentus.

– Kas jūs toks? – taip pat šaltai paklausiau. – Gal galėčiau pamatyti jūsų dokumentus?

Jis iš vidinės kišenės išsitraukė piniginę, atvertė man prieš pat nosį ir vėl staigiai užvertė. Spėjau pamatyti tik dramblio kaulo spalvos kortelę su turkiškų ir arabiškų užrašų kratiniu. Ranka atrodė nemaloniai vaškinė, ilgais nagais ir su juodų plaukų kuokšteliais.

– Kultūros išteklių ministerija, – šaltai pareiškė jis, – suprantu, kad neturite sutarties su Turkijos vyriausybe tokiems tyrinėjimams, ar ne?

– Visiškai ne. – Padaviau jam Nacionalinės bibliotekos laišką, kuriame buvo teigiama, kad turiu leidimą atlikti tyrimą bet kuriame jos skyriuje Stambule.

– To nepakanka, – pasakė jis, numesdamas laišką ant mano užrašų, – jums gali tekti eiti su manimi.

– Kur? – Atsistojau, nes taip jaučiausi saugesnis, kartu vyliausi, kad nesupras to kaip paklusimo.

– Į policiją, jei reikės.

– Nesąmonė. – Jau buvau turėjęs reikalų su biurokratais, todėl žinojau, kad verta pakelti balsą. – Esu Oksfordo universiteto doktorantas ir Didžiosios Britanijos pilietis. Užsiregistravau universitete tą pačią dieną, kai atvykau, ir gavau šį laišką, įrodantį mano statusą. Manęs netardys nei policija, nei jūs.

– Suprantu.

Nuo jo šypsnio man sutraukė skrandį. Šį tą buvau skaitęs apie turkų kalėjimus ir ten pabuvusius kalinius iš Vakarų. Padėtis atrodė grėsminga, nors ir nesupratau, koks pavojus galėtų man grėsti. Tikėjausi, kad mane išgirs bent vienas vos kojas pavelkantis bibliotekininkas ir ateis mudviejų raminti. Bet tada suvokiau, kad tai jie ir įleido šį veikėją, vos jis parodė bauginančią vizitinę kortelę. Veikiausiai tai kažkoks įtakingas asmuo. Jis pasilenkė.

– Parodykit, kuo čia užsiimate. Prašau pasitraukti.

Nenoriai pasitraukiau į šalį, o jis palinko virš mano darbo. Keistai tebešypsodamas atvertė žodynų viršelius. Gulte užgulė stalą, ir aš pajutau keistą kvapą, lyg odekolonu nesėkmingai slėptų kažkokį nepageidautiną dvoką. Galiausiai pakėlė žemėlapį, judesiai staiga pasidarė švelnūs,

beveik meilūs. Žiūrėjo taip, lyg nereikėtų jo ilgiau tyrinėti, kad suprastų, kas ten, nors maniau, jog jis apsimetinėja.

– Čia ta archyvinė medžiaga?

– Taip, – piktai atkirtau.

– Tai labai vertingas Turkijos valstybės turtas. Netikiu, kad jo reikėtų užsienio reikmėms. Ar dėl šio popiergalio, šio mažo žemėlapio atkeliavote iš Anglijos universiteto net į Stambulą?

Svarsčiau, ar atšauti, jog turiu dar ir kitų reikalų, bet laiku sumečiau, kad tai sukeltų tik dar daugiau klausimų.

– Taip, trumpai sakant...

– Trumpai sakant? – tarė kiek švelniau. – Manau, laikinai turėsime tai konfiskuoti. Kaip apmaudu profesoriui iš užsienio.

Tiesiog nenustygau savo kailyje, nes atsakymas buvo taip arti, bet buvau laimingas, kad tą rytą bent neatsinešiau kruopščiai nukopijuotų senųjų Karpatų žemėlapių, kuriuos kitą dieną planavau palyginti su šiuo žemėlapiu. Gulėjo paslėpti mano lagamine universiteto bendrabutyje.

– Neturite teisės konfiskuoti medžiagos, su kuria gavau leidimą dirbti, – pareiškiau pro sukąstus dantis, – nedelsdamas išsiaiškinsiu su universiteto biblioteka ir Britanijos ambasada. Beje, kas galėtų man kliudyti studijuoti šiuos dokumentus? Jie tėra viduramžių istorijos dokumentai. Ir, esu visiškai tikras, neturi nieko bendra su Turkijos vyriausybės interesais.

Biurokratas žiūrėjo kiaurai mane, tarytum Sofijos bažnyčios bokštus būtų pamatęs dar niekad neregėtu kampu.

– Taip bus geriau jums, – abejingai pasakė, – bus kur kas geriau, jei kas kitas užsiims šiuo klausimu. Gal kada kitą kartą.

Stovėjo ramiai, pasisukęs į langą, tarytum norėdamas, kad ir aš sekčiau jo žvilgsnį.Vaikiška intuicija jaučiau, kad verčiau to nedaryti, nes tai galėjo būti gudrybė, todėl tik akies kertele jį stebėjau. Tada, lyg kažkam paliepus, balzgana dienos šviesa apšvietė iš brangių marškinių apykaklės kyšantį kaklą. Raumeningos gerklės šone išryškėjo dvi rudos durtinės žaizdos, ne šviežios, bet dar ir neužgijusios, tarytum kas būtų smeigęs dvinage šake ar sužalojęs peilio smaigaliu.

Atatupstas pasitraukiau nuo stalo galvodamas, kad nuo liguistų skaitalų netekau proto, pamišau. Bet dienos šviesa buvo tikra, vyras juodu vilnoniu kostiumu irgi tikras, kaip ir pro odekoloną prasimušantis nešvaros ir dar kažkoks kvapas. Niekas nedingo ir nepasikeitė. Neatitraukiau akių nuo dviejų mažų baigiančių užsitraukti žaizdelių. Po kelių akimirksnių jis nusigręžė, lyg būtų patenkintas tuo, ką matė – ar tuo, ką mačiau aš, – ir vėl nusišypsojo.

– Jūsų labui, profesoriau.

Kol ėjo iš kambario su žemėlapiu po pažasčia, stovėjau netardamas nė žodžio, klausydamasis laiptais tolstančių žingsnių. Po kelių minučių pasirodė žilų plaukų kupeta – senasis bibliotekininkas nešė du foliantus, vieną pastatė į apatinę lentyną.

– Atsiprašau, – kreipiausi beveik be garso, – atsiprašau, bet tai tiesiog siaubinga. – Jis pažiūrėjo į mane nustebęs. – Kas buvo tas vyras? Tas biurokratas?

– Biurokratas? – bibliotekininkas užsikirto ties tuo žodžiu.

– Nedelsdami duokite man oficialų raštą, kad turiu leidimą dirbti šiame archyve.

– Bet jūs turite visas teises čia dirbti, – bandė nuraminti jis, – pats jus užregistravau.

– Žinau, žinau. Todėl turite jį pasivyti ir priversti atiduoti žemėlapį.

– Ką pasivyti?

– Vyrą iš tos ministerijos, na, vyrą, kuris ką tik čia buvo. Argi ne jūs jį įleidote?

Jis susidomėjęs pažvelgė į mane iš po žilų plaukų kupetos.

– Kažkas buvo užėjęs? Pastarąsias tris valandas čia nieko nebuvo. Pats sėdžiu prie durų. Deja, mažai kas užeina į archyvą.

– Tas vyras, – tariau ir nutilau. Pats staiga pamačiau kvaištelėjusį besiskeryčiojantį užsienietį. – Jis paėmė mano žemėlapį, tai yra archyvo žemėlapį.

– Žemėlapį, pone profesoriau?

– Taip, žemėlapį. Šįryt užsisakiau jį bibliotekoje.

– Gal šitas? – dūrė pirštu į stalą. Ten gulėjo paprasčiausias Balkanų kelių žemėlapis, kurio gyvenime nebuvau matęs. Akivaizdu, kad prieš penkias minutes jo čia nebuvo. Bibliotekininkas pastatė į lentyną antrąjį foliantą.

– Viskas gerai.

Skubotai susirinkau knygas ir nėriau iš bibliotekos. Judrioje gatvėje biurokrato nebuvo nė ženklo, nors keletas panašaus sudėjimo ir ūgio vyrų, su panašiais kostiumais ir portfeliais, pralėkė pro šalį. Grįžęs į viešbučio kambarį pamačiau, kad visi mano daiktai išnešti, atseit dėl kažkokių techninių problemų. Mano daryti senųjų žemėlapių brėžiniai ir užrašai, kuriuos buvau palikęs čia, dingę. Lagaminas tvarkingai perkrautas. Viešbučio darbuotojai dievagojosi nieko nežiną. Visą naktį nesudėjau bluosto, klausiausi kiekvieno krepštelėjimo. Rytą susirinkau neskalbtus drabužius, žodynus ir išplaukiau į Graikiją.

Profesorius Rosis sunėrė rankas ant krūtinės ir įbedė į mane akis, lyg kantriai lauktų nepasitikėjimo. Bet staiga juo patikėjau, nesuabejojau.

– Grįžai į Graikiją?

– Taip, ir per vasarą stengiausi užmiršti nuotykį Stambule, bet prisiminimai persekiojo.

– Išvažiavai – nes išsigandai?

– Siaubingai.

– Bet vėliau nagrinėjai keistą knygą?

– Taip, pirmiausia užsakiau cheminę analizę *Smithsonian* institute. Tačiau ji nebuvo išsami – ir dar dėl kai kurių kitų priežasčių, – todėl viską mečiau ir padėjau knygą į lentyną. Ten, aukštai, kur gulėjo iki šiol. – Jis mostelėjo į palubę. – Keista, bet kartkartėmis pagalvoju apie tuos įvykius: tai prisimenu juos itin ryškiai, tai iškyla tik vienas kitas epizodas. Tačiau manau, kad pažinimas ištrina net pačius siaubingiausius prisiminimus. Bet kai kada – net nenorėdavau to prisiminti.

– Tikrai tiki, kad tas žmogus su žaizdelėmis kakle...

– O ką tu būtum galvojęs, jei stovėtų tau prieš akis, o tu žinai, kad esi sveiko proto? – Rosis stovėjo pasirėmęs į lentyną, tonas buvo nuožmus.

Nurijau paskutinį šaltos kavos gurkšnį; kava buvo karti, su tirščiais.

– Ir daugiau niekad nebandei išsiaiškinti žemėlapio ženklų ir iš kur jis atsirado?

– Niekada. Esu įsitikinęs, kad kai kurios tyrimo dalys taip ir liks nebaigtos. Tačiau turiu teoriją, kad šio siaubingo pažinimo pažanga labai lėta, vienas žengia mažą žingsnelį į priekį, tada darbo imasi kitas, trečias, ir taip kiekvienas per gyvenimą po tuputį prisideda. Galbūt prieš kelis šimtmečius taip pat eita pirmyn – trys žmonės braižė žemėla-

pius ir darė įrašus, nors pripažįstu, kad visi tie posakiai iš Korano nepagilino žinių apie tikrąją Vlado Tepešo palaidojimo vietą. Žinoma, visa tai gali būti visiška nesąmonė. Pasak rumunų legendos, jis galėjo būti palaidotas salos vienuolyne ir likti ten amžiams kaip rami siela – nors toks nebuvo.

– Bet tu taip nemanai.

Jis vėl dvejojo.

– Pažinimas turi tęstis. Dėl gėrio ar dėl blogio, bet neišvengiamai visose srityse.

– Ar važiavai į Snagovą, kad viską pamatytum savo akimis?

Jis papurtė galvą.

– Ne, mečiau ieškojęs.

Padėjau lediną puodelį, nenuleisdamas akių nuo jo veido.

– Bet pasilikai kai kurią informaciją? – ramiai paklausiau.

Iš viršutinės lentynos tarp knygų ištraukė užantspauduotą rudą voką.

– Žinoma. Kas gi sunaikina visą medžiagą? Iš atminties perbraižiau tris žemėlapius ir išsaugojau užrašus, kuriuos tądien turėjau archyve.

Padėjo neatplėštą paketą ant stalo ir taip švelniai palietė, kad man tai niekaip nesiderino su siaubingu turiniu. Gal dėl to neatitikimo, o gal dėl už lango gilėjančios pavasario nakties mane apėmė dar didesnis nerimas.

– Ar tai pavojingas palikimas?

– Kaip norėčiau pasakyti, kad ne. Bet gal pavojingas tik psichologine prasme. Gyvenimas paprastesnis, jei be reikalo negalvoji apie pavojus. Pats žinai, pasaulio istorija kupina piktų poelgių, ir gal reikėtų apie tai kalbėti su ašaromis, o ne su susižavėjimu. Praėjo tiek daug metų, net negalėčiau tiksliai prisiminti, kas buvo Stambule, niekada

ir nenorėjau grįžti į tuos laikus. Be to, jaučiu, kad gavau viską, ką turėjau žinoti.

– Kad gilintumeis toliau, ar ne?

– Taip.

– Bet tu taip ir nežinai, kas galėjo sudaryti žemėlapį su nuorodomis, kur yra ar buvo kapas?

– Nežinau.

– Gal čia dar reikia rožančiaus ar ko kito, kokių nors burtų? – siekiau rudo voko.

– Tikiu tavo gerumu, sveiku protu, vadink tai, kaip nori – norėčiau tikėti, kad visi tai gebame. Bet aš nesinešiosiu česnako skiltelės kišenėje, tikrai ne.

– Tik stiprų proto priešnuodį, ar ne?

– Taip, bandžiau. – Jis buvo liūdnas, beveik niūrus. – Gal ir klydau nekreipdamas dėmesio į senus prietarus, bet aš racionalistas ir laikysiuosi savo.

Pačiupinėjau paketą.

– Štai tavo knyga. Įdomi knyga, ir linkiu tau sėkmės aiškinantis jos kilmę. – Jis atidavė man vaškinio popieriaus tomelį, o aš pagalvojau, kad po žodžių lengvumu slypi liūdesys. – Ateik po dviejų savaičių, tada ir pakalbėsim apie prekybą Utrechte.

Matyt, ėmiau mirksėti; tuo metu disertacija atrodė toli toli.

– Taip, gerai.

Rosis nurinko kavos puodelius, aš sustingusiais pirštais kroviausi portfelį.

– Dar vienas, paskutinis dalykas, – niūriai tarė jis, kai atsigręžiau.

– Taip?

– Daugiau apie tai nekalbėkime.

– Nenori žinoti, ką man pavyks nuveikti? – Pasijutau priblokštas ir vienišas.

– Galvok, ką nori. Nenoriu nieko žinoti. Nebent jei atsidursi pavojuj. Kaip visuomet draugiškai paspaudė ranką. Veide atsispindėjo tikras sielvartas, man tai buvo neįprasta, bet jis prisivertęs nusišypsojo.

– Gerai, – atsakiau.

– Po dviejų savaičių, – sušuko jis beveik linksmai, ir aš išėjau. – Atnešk užbaigtą skyrių.

Tėvas nutilo. Sumišau, jo akyse pamačiusi ašaras. Dėl prasiveržusių emocijų nebūčiau nieko klaususi, bet pats prabilo.

– Suprask, disertacijos rašymas kartais būna šiurpus reikalas, – linksmai pareiškė. – Beje, nereikėjo mums čia į visa tai gilintis. Tai labai paini sena istorija ir, matyt, viskas baigėsi laimingai, nes aš čia, ir ne koks vaiduoklis profesorius, o tu šalia. Jis sumirksėjo atsigaudamas. – Laiminga pabaiga, kaip ir visos.

– Bet dar daug kas liko neišaiškinta, – teišspaudžiau.

Saulė šildė tik odą, bet ne kaulus, kuriuos košė šaltas jūros vėjas. Pasirąžėme ir pamažu ėmėme leistis žemyn į miestą. Prie miesto sienos mus pralenkusi paskutinė turistų grupė sustojo nišoje, rodė į salas ir fotografavosi. Dirstelėjau į tėvą, bet jis žiūrėjo į jūrą. Už turistų minios, toli priekyje, išvydau vyrą, kurio anksčiau nebuvau pastebėjusi. Jis lėtai ėjo pirmyn, bet buvo nepavejamas, aukštas, plačių pečių, tamsiu vilnos kostiumu. Mieste mačiau ir kitų vyrų juodais kostiumais, bet nuo šio negalėjau atitraukti akių.

Penktas skyrius

Kadangi jaučiau, kaip tėvas įsitempęs, nusprendžiau pati truputį patyrinėti šį reikalą ir vieną dieną po pamokų nukeliavau į universiteto biblioteką. Olandų kalbą mokėjau pakenčiamai, jau kurį laiką mokiausi prancūzų ir vokiečių, o universitete buvo daugybė knygų anglų kalba. Bibliotekininkai buvo paslaugūs ir pakako kelių atsargių pokalbių, kad surasčiau norimą medžiagą – Niurnbergo pamfletų apie Drakulą tekstą.

– Jie labai reti viduramžių kolekcijose, – paaiškino senas bibliotekininkas, bet rado tekstą vokiškų dokumentų rinkinyje, išverstame į anglų kalbą. – Gal čia tai, ko ieškote, gerbiamoji? – paklausė šypsodamasis. Jis buvo labai doro, šviesaus veido, retai pasitaikančio tarp olandų, tiesaus žvilgsnio, žydrų akių ir beveik baltų, net ne žilų plaukų. Mano tėvo tėvai Bostone mirė, kai buvau maža mergaitė, pagalvojau, kad man patiktų toks senelis.

– Aš Johanas Binertas, – prisistatė jis ir pridūrė: – Jei tik prireiks pagalbos, visada galite mane pakviesti.

Atsakiau, kad čia kaip tik tai, ko man reikia, jis paplekšnojo man per petį ir tyliai išnyko. Tuščioje skaitykloje dar kartą perskaičiau pirmą pastraipą iš savo užrašų:

1456 metais po Kristaus gimimo Drakula įvykdė daug siaubingų ir keistų dalykų. Tapęs Valakijos valdovu, sudegino visus jaunuolius, kurie atvyko į jo valdas mokytis kalbos – iš viso ke-

turis šimtus. Ant baslių pamovė visą didelę giminę, daug savo žmonių iki pusės užkasė gyvus į žemę ir šaudė į juos. Kitus sudegino ar nulupo odą.

Puslapio apačioje buvo išnaša. Tokiomis mažomis raidėmis, kad vos vos įžiūrėjau. Įsižiūrėjusi supratau, kad tai posakio *pamauti ant baslių* paaiškinimas. Sakoma, kad Vladas Tepešas išmoko tokių kankinimų iš osmanų. Kūną, dažniausiai per išeinamąją angą ar genitalijas, perdurdavo nusmailintu basliu taip, kad jis išlysdavo pro burną arba kartais pro pakaušį.

Bandžiau nematyti tų žodžių; tada, užvertusi knygą, stengiausi juos užmiršti.

Bet tą dieną, kai užverčiau knygą ir apsivilkusi paltą pėdinau namo, mane persekiojo viena mintis, ir tai buvo ne vaiduoklis Drakula ir net ne kankinimo būdų aprašymas, o faktas, kad tokie dalykai, ko gero, tikrai dėjosi. Pamaniau, kad jei atidžiau įsiklausyčiau, turbūt išgirsčiau jaunuolių klyksmus, mirštančios didelės giminės šauksmą. Nors mano istoriniam išsilavinimui tėvas skyrė itin daug dėmesio, pamiršo pasakyti, kad baisios istorijos akimirkos būna tikros. Dabar, po kelių dešimtmečių, suprantu, kad niekada to ir nebūtų pasakęs. Tik pati istorija gali įrodyti tiesą. Kartą tuo įsitikinęs – tikrai įsitikinęs – nebegali nusigręžti.

Kai tą vakarą parėjau namo, jaučiausi velniškai stipri ir susirėmiau su tėvu. Jis skaitė bibliotekoje, o panelė Klei virtuvėje tvarkė stalą. Įėjau į biblioteką, uždariau duris ir sustojau prieš tėvą, įsitaisiusį kėdėje. Rankose mylimas Henrio Džeimso tomelis, o tai buvo akivaizdus įtampos ženklas. Stovėjau tylėdama, kol pakėlė į mane akis.

– Sveikutė, – tarė su šypsena ieškodamas knygos žymeklio. – Algebros namų darbai? – Žvilgsnis išdavė, kad yra susirūpinęs.

– Noriu, kad baigtum pasakojimą, – pasakiau. – Jis tylėjo, barbendamas pirštais į kėdę. – Kodėl toliau nepasakoji? – Pirmą kartą jutau, kad tiesiog kankinu jį. Žiūrėjo į užverstą knygą. Jaučiau, kad esu negailestinga, bet, pradėjusi bjaurų darbą, turėjau jį ir baigti. – Nenori, kad viską žinočiau?

Galiausiai jis pažvelgė į mane. Veidas mįslingai liūdnas, lempos šviesoje išvagotas gilių raukšlių.

– Nenoriu.

– Žinau daugiau, nei manai, – pareiškiau, nors jaučiau, kad tai vaikiškas puolimas; nebūčiau jam pasakojusi to, ką žinojau, net jei būtų klausęs.

Tėvas pasirėmė galvą rankomis.

– Žinau, – galiausiai pratarė, – ir todėl, kad nieko nežinai, turėsiu tau viską papasakoti.

Nustebusi spoksojau į jį.

– Tada pasakok, – piktai pareiškiau.

Jis vėl nuleido akis.

– Aš tau papasakosiu, papasakosiu, kai tik galėsiu. Bet ne viską iš karto. – Staiga pratrūko: – Iš karto visko neatlaikyčiau. Turėk kantrybės.

Pažvelgė į mane prašančiu, net maldaujančiu žvilgsniu. Priėjau ir apkabinau palinkusią jo galvą.

Kovas Toskanoje gali būti žvarbus ir audringas, bet tėvas manė, kad po keturių dienų derybų – darbą Milane visada vadindavo derybomis – trumpa kelionė po apylinkes bus tikra atgaiva. Šįkart nereikėjo prašyti, kad pasiimtų ir mane.

– Florencija nuostabus miestas, ypač ne turistinio sezono metu, – pasakė vieną rytą, kai iš Milano važiavome į pietus. – Noriu, kad pamatytum Florenciją. Pirmiausia turėsi truputį pažinti miesto istoriją ir apžiūrėti paveikslus, kad tikrai susižavėtum. Bet Toskana tiesiog puiki. Akys ir pailsi, ir pasigano – pati pamatysi.

Linktelėjau, sėsdama į išnuomotą *Fiatą*. Tėvo meilė laisvei buvo užkrečiama. Man patikdavo, kai jis, važiuodamas į naujas vietas, prasisegdavo marškinių apykaklės sagutes ir atpalaiduodavo kaklaraiščio mazgą. Mūsų *Fiatas* įsiliejo į bendrą šiaurės greitkelio ūžesį.

– Šiaip ar taip, metai po metų žadėjau Masimui ir Džulijai, kad kada nors užvažiuosime. Juodu niekada nedovanotų, jei neužsuktume. – Jis atsilošė ir ištiesė kojas. – Juodu keistoki – sakyčiau, ekscentriški, bet labai nuoširdūs. Sutinki aplankyti?

– Jau sakiau, – priminiau.

Dėl įgimto drovumo buvau labiau linkusi būti vien su tėvu nei svečiuotis pas nepažįstamus, bet jaučiau, kad jis labai nori susitikti senus draugus. *Fiatas* baigė mane užliūliuoti; buvau pavargusi po kelionės traukiniu. Šį rytą man prasidėjo moteriškos bėdos; smarkiai vėluojanti kraujo srovelė, dėl ko seniai nerimavo gydytojas ir dėl kurios panelė Klei prikrovė pilną lagaminą paketų. Pirmą kartą traukinio tualete, pamačiusi šį pasikeitimą, vos neapsiverkiau, atrodė, lyg kažkas mane būtų sužeidęs, dėmė medvilninėse kelnaitėse atrodė kaip nusikaltėlio piršto atspaudas. Tėvui nieko nesakiau. Upių slėniai ir tolimi kaimų nutūpti kalnai miglotai bėgo pro automobilio langą, kol visai išnyko. Buvau apsnūdus ir per priešpiečius, juos valgėme miestelyje, nusėtame kavinėmis ir tamsiais barais, prie kurių durų trynėsi katės.

Bet išsibudinau, kai prietemoje artėjome prie vieno iš miestų, išsimėčiusių apylinkėse lyg didelėje freskoje. Vėjuoto, bet vaiskaus vakaro horizonte kyščiojo saulėlydžio properšos. Saulėlydžiai prie Viduržemio jūros, Gibraltaro ir kitų vietų, kurias kada nors aplankysime, užsisvajojo tėvas. Priešais stūksojo ant akmenų statytas miestas, gatvelės kilo beveik stačiai, skersgatviai sujungti siaurais akmeniniais laiptais. Tėvas sukiojosi mažu automobiliu po ankštas gatveles, kur pro praviras užeigų duris krintanti šviesa nušviesdavo šlapią grindinį. Tada atsargiai kita kalno puse nusileidome žemyn.

– Kažkur čia, jei gerai pamenu. – Tarp juodų kiparisų įsukom į keliuką. – Montefolinoko vila Monteperdite. Prisimeni Monteperdito miestą?

Aišku, prisimenu. Per pusryčius nagrinėjome žemėlapį, tėvas pirštu brėžė kelią, aplenkdamas kavos puodelį. „Štai Siena. Čia būtina apsilankyti. Ji Toskanoje. Tada pervažiuosim į Umbriją. O čia Montepulčianas, senas garsus miestas, o ant kito kalno – mūsų miestas – Monteperditas." Pavadinimai pynėsi galvoje, bet žinojau, kad *monte* reiškia kalną, o mes, kaip Alpių vaikai, ieškome didelių lėlių namų pieštuose kalnuose, kuriuos pervažiavau jau antrą kartą.

Tirštėjant sutemoms vila atrodė maža, tiesiog prie žemės prigludęs ūkininko namas, sudėtas iš lauko akmenų, aplink raudoną stogą susispietę kiparisai ir alyvmedžiai, prie paradinio įėjimo pasvirę akmeniniai bokšteliai. Pirmo aukšto langai švietė, ir aš staiga pasijutau išalkusi, pavargusi, bet svečiuose turėsianti slėpti savo jaunatvišką nepasitenkinimą. Tėvas iš bagažinės išėmė lagaminus, ir aš nusekiau jam iš paskos.

– Net varpelis toje pačioje vietoje, – jis patenkintas truktelėjo trumpą virvelę prie durų ir patamsyje susiglostė juodus plaukus.

Vyriškis, išgirdęs skambutį, atlėkė it viesulas, glėbesčiavo tėvą, tapšnojo jam per nugarą, garsiai pabučiavo į abu skruostus ir žemai pasilenkė, kad paspaustų man ranką. Delnas buvo didžiulis ir šiltas, uždėjo jį man ant peties ir nusivedė vidun. Senoviniais baldais užgriozdintame prieškambaryje subaubė kaip galvijas.

– Džulija! Džulija! Greičiau! Žiūrėk, kas atvyko! Ateik! – Angliškai kalbėjo neįprastai, bet užtikrintai, aiškiai ir garsiai.

Besišypsanti aukšta moteris iškart man patiko. Pilkšvi plaukai blizgėjo it sidabras ir buvo susegti ant pakaušio, išryškindami pailgą veidą. Pirmiausia nusišypsojo man, bet paduodama ranką nepasilenkė. Ranka buvo šilta kaip ir vyro, tada pakštelėjo tėvą į abu skruostus. Liejosi švelnus italų kalbos srautas.

– O tu, – ji kreipėsi į mane angliškai, – gausi atskirą, gerą kambarį, ar tinka?

– Tinka, – sutikau tikėdamasi, kad jis bus netoli tėvo ir su langu į slėnį, iš kurio taip stačiai kilome į kalną.

Po pietų akmens plokštėmis grįstame valgomajame suaugusieji atsilošė ir atsiduso.

– Džulija, – tarė tėvas, – su kiekviena diena esi vis geresnė virėja. Viena geriausių visoje Italijoje.

– Nesąmonė, Pauliau. – Jos anglų kalba turėjo Oksfordo ir Kembridžo atspalvį. – Kaip visada tauški niekus.

– Gal tai *Chianti*. Parodyk butelį.

– Duokš, įpilsiu dar stiklą, – įsiterpė Masimas. – O ką tu studijuoji, gražuole dukrele?

– Mokykloje mokomės visko, – mandagiai atsakiau.

– Manau, jai patinka istorija, – pasakė tėvas, – be to, ji puiki keliautoja.

– Istorija? – Masimas įpylė Džulijai antrą taurę, tada įsipylė sau raudonojo, rubinų arba tamsaus kraujo spalvos vyno. – Pauliau, kaip ir mudu. Tai mes sugalvojome šitą vardą tavo tėvui, – paaiškino man, – nekenčiu tų nuobodžių jūsų angliškų vardų. Atleiskit, bet tiesiog negaliu pakęsti. Pauliau, mano drauge, beveik kritau negyvas, kai sužinojau, kad akademiją iškeitei į plepalų maratoną per pasaulį. – „Aha, vadinasi, jam labiau patinka plepėti nei skaityti“, – pamaniau. – Pasaulis prarado didį mokslininką – tavo tėvą.

Net neatsiklausęs tėvo, įpylė man pusę stiklo vyno, kitą pusę – vandens iš ąsočio ant stalo. Tiesiog jį įsimylėjau.

– Paistai nesąmones, – patenkintas pareiškė tėvas, – aš mėgstu keliauti, štai kas man patinka.

– Aha, – linksėjo Masimas, – o jūs, pone profesoriau, kadaise sakėte, jog būsite visų žymiausias. Nors turiu pripažinti, kad tavo fondas yra labai sėkmingas.

– Mums reikia taikos ir diplomatinio švietimo, o ne kažkokių niekam nesvarbių smulkmenų tyrinėjimo, – šypsodamasis atkirto tėvas.

Džulija ant indaujos įžiebė žibintą ir išjungė elektrą. Atnešė žibintą ant stalo ir ėmė pjaustyti tortą, į kurį jau senokai žvairavau. Peilio ašmenyse jo paviršius blizgėjo kaip obsidianas.

– Istorijoje nėra smulkmenų, – mirktelėjo man Masimas. – Be to, dar didysis Rosis sakė, kad buvai geriausias jo studentas. Kiti jam neįtikome.

– Rosis!

Žodis man išsprūdo net nespėjus pagalvoti. Tėvas virš torto gabalo neramiai pažvelgė į mane.

– Tai tu žinai legendas apie akademines tėvo sėkmes, jaunoji panele? – Masimas įsidėjo didelį šokoladinio torto gabalą į burną.

Tėvas vėl pažvelgė į mane.

– Papasakojau kelias anų laikų istorijas, – tepasakė. Balse pajutau užslėptą perspėjimą. Tačiau vėliau pagalvojau, kad tai galėjo būti skirta Masimui, ne man, nes nuo kito jo sakinio mane nukrėtė šiurpas, o tėvas staiga peršoko prie politikos.

– Vargšas Rosis, – tarė Masimas, – nuostabus, tragiško likimo žmogus. Net baisu pagalvoti, kad tas, ką asmeniškai pažįsti, staiga ima ir dingsta.

Kitą rytą sėdėjome pačiame miesto centre, saulės nutviekstoje aikštėje, užsisagstę švarkus, su knygomis rankose, ir stebėjome du berniukus, kurie kaip ir aš turėjo būti mokykloje, bet šūkavo ir spardė kamuolį aikštėje priešais bažnyčią, o aš kantriai laukiau. Laukiau visą rytą, per ekskursiją tamsioje mažoje koplyčioje „su Bruneleskio detalėmis", taip buvo rašoma miglotame ir nuobodžiame vadove po miestą, ir Palazzo Pubblico*, kurių priėmimų salė ilgus šimtmečius buvo miesto aruodas. Tėvas atsiduso ir padavė man buteliuką apelsinų gėrimo.

– Turbūt nori manęs kažko paklausti, – niūrokai pasakė.

– Ne, tik noriu sužinoti apie profesorių Rosį. – Įkišau šiaudelį į buteliuką.

– Taip ir maniau. Masimas pasielgė netaktiškai, išplepėjo.

Bijojau atsakymo, bet negalėjau nepaklausti.

– Profesorius Rosis mirė? Ar Masimas tai turėjo galvoje sakydamas, kad *dingo?*

---

* Savivaldybės rūmai *(it.)*.

Tėvas žiūrėjo per saulės nutviekstą aikštę į kavines ir mėsines anoje aikštės pusėje.

– Taip. Ne. Na, tai liūdnas atvejis. Ar tikrai nori išgirsti?

Linktelėjau. Tėvas apsidairė. Sėdėjome ant akmeninio suolo, skendinčio senųjų rūmų šešėlyje, visiškai vieni, aikštėje buvo tik du greitakojai berniūkščiai.

– Gerai, – pagaliau ištarė.

Šeštas skyrius

– Suprask, – prabilo tėvas, – tą vakarą, kai Rosis davė man pluoštą užrašų, palikau jį besišypsantį prie kabineto durų. Nors nusisukdamas jutau, kad turėčiau kažkaip jį sulaikyti, gal grįžti ir dar pasikalbėti. Suvokiau, kad tai keisto, keisčiausio per visą mano gyvenimą, pokalbio pasekmė, todėl stengiausi viską kuo greičiau užmiršti. Audringai šnekučiuodamiesi, pro šalį praėjo du paskutinio kurso studentai iš mūsų fakulteto, juodu dar pasisveikino su Rosiu prieš jam užtrenkiant duris ir nuskubėjo paskui mane laiptais žemyn. Gyvas pokalbis darė įspūdį, kad gyvenimas eina įprasta vaga, bet man buvo nejauku. Drakono knyga portfelyje kurstė vaizduotę, o Rosis dar įdavė pluoštą užantspauduotų užrašų. Ketinau peržiūrėti juos šįvakar, grįžęs į mažą savo butą, bet buvau pavargęs; jaučiau, kad nepajėgsiu.

Be to, vyliausi, kad rytą su šviesa grįš pasitikėjimas ir protas. Gal atsibudęs net nebetikėsiu Rosio pasakojimu, nors jaučiau, kad jis vis vien mane persekios, tikėsiu tuo ar ne. „Ir kaip, – klausiau savęs, žingsniuodamas po Rosio langais ir nevalingai žvilgčiodamas į tebešviečiančią lempą, – kaip gali netikėti savo mokytoju? Ar tai neprivers suabejoti iki šiol nuveiktu bendru darbu?“ Pagalvojau apie pirmuosius ant rašomojo stalo gulinčius disertacijos skyrius, tvarkingai suredaguotus ir atspausdintus, ir nusipur-

čiau. „Jei Rosiu netikiu, ar galime toliau kartu dirbti? Ar galėčiau įtarti, kad jis pamišo?"

Gal dėl to, kad eidamas po langais tebegalvojau apie Rosį, įsidėmėjau, kad lempa vis dar šviečia. Tiesiog bridau gatve per šviesos ruožus, kai jie – tie šviesos ruožai – ėmė ir išnyko iš po kojų. Tai atsitiko mirksniu, ir mane iki kaulų smegenų persmelkė siaubas. Buvau sutrikęs, nes vos prieš akimirką ėjau šviesos ruožu, o kitą – sustojau lyg įbestas. Aiškiai suvokiau du keistus dalykus. Pirma, niekada anksčiau tos šviesos čia nebuvo, nors gatve ėjau tūkstančius kartų. Niekada anksčiau nepastebėjau, nes jos niekada ir nebuvo. Mačiau ją dabar todėl, kad staiga užgeso visi gatvės šviestuvai. Buvau visiškai vienas, girdėjau tik savo žingsnių aidą. Gatvė skendėjo visiškoje tamsoje, išskyrus tuos kelis šviesos ruožus, krintančius iš kabineto, kuriame prieš dešimt minučių šnekučiavomės.

Antra mintis, jei tikrai atėjo antra, tiesiog užgriuvo mane, suparalyžiavo. Sakau „užgriuvo", ne pasivaideno. Tuo metu, kai lyg įbestas sustojau šviesos take, mano mokytojo langas užgeso. Gal sakysi, kad tai normalu: darbo valandos baigėsi, ir profesorius, paskutinis išeinantis iš pastato, išjungia šviesą, tad tamsa užgula ir gatvę, kurioje tuo metu užgęsta šviestuvai. Bet įspūdis buvo visiškai kitoks. Neatrodė, kad lange užgeso paprasta stalinė lempa. Atrodė, kad man už nugaros kažkas laksto, naikindamas šviesos šaltinį. Tada gatvėje pasidarė visiškai tamsu.

Sulaikiau kvėpavimą. Paklaikęs iš siaubo, atsisukau ir pamačiau juodus, vos įžiūrimus langus ir impulsyviai nubėgau prie jų. Durys, pro kurias išėjau, buvo tvirtai užsklęstos. Pastate nesimatė nė vienos švieselės. Tokiu metu durys paprastai ir būna užrakintos. Kol svarsčiau, ar bėgti prie kitų durų, vėl įsižiebė gatvės šviestuvai, ir man pasi-

darė gėda. Dviejų studentų, kurie ėjo man iš paskos, nebesimatė nė padujų; greičiausiai nukulniavo kiton pusėn.

Pro šalį ėjo kita besijuokiančių studentų grupelė; gatvė jau nebebuvo tuščia. Kas bus, jei Rosis, išjungęs šviesas ir užrakinęs kabinetą, netrukus išeis pro duris, kas labai tikėtina, ir ras mane laukiantį? Sakė nebenorįs daugiau kalbėti ta tema. Negi stovėdamas ant slenksčio pasakosiu apie mane apėmusią iracionalią baimę dėl jo, kai jis pareiškė padedąs į lentyną ne tik šį, bet gal ir visus šiurpius dalykus? Susigėdęs apsisukau ir nuskubėjau namo, kol dar manęs nepavijo. Voko net neišėmiau iš portfelio, miegojau visą naktį, bet neramiai.

Dvi dienas buvau labai užimtas ir neleidau sau net dirstelti į Rosio užrašus; išmečiau iš galvos visas keistas mintis. Todėl nustebau, kai kitos dienos vakarą bibliotekoje mane sustabdė kolega iš fakulteto. „Ar girdėjai, kas nutiko Rosiui? – paklausė, taip griebdamas man už rankos, kad net apsisukau, – Pauliau, palauk!" Taip, galvoji teisingai – tai buvo Masimas. Ir tuomet buvo stambus, garsiai kalbėjo, gal net garsiau nei dabar. Tada jau aš griebiausi jo rankos.

– Rosis? Kas? Kas nutiko?

– Jo nebėra. Jis dingo. Policija apžiūrinėja jo kabinetą.

Visą kelią nesustodamas bėgau iki kolegijos pastato, kuris vakarėjančios saulės spinduliuose atrodė toks savas, pilnas studentų, triukšmingai virstančių iš auditorijų. Prie Rosio kabineto durų antrame aukšte policininkas kalbėjosi su fakulteto dekanu ir dar keliais vyrais, kurių nepažinojau. Iš profesoriaus kabineto kaip tik išėjo du vyrukai juodais švarkais ir, uždarę duris, nužingsniavo link auditorijų. Prasispraudžiau pro minią ir paklausiau policininko:

– Kur profesorius Rosis? Kas jam nutiko?

– Ar jį pažįstate? – paklausė policininkas, pakeldamas akis nuo bloknoto.

– Aš jo mokinys. Buvau čia prieš porą dienų. Kas sakė, kad jis dingo?

Priėjo fakulteto dekanas, paspaudė man ranką.

– Ar ką nors apie tai žinote? Vidudienį paskambino namų šeimininkė ir pasakė, kad jis dvi naktis negrįžo namo – nepasirodė nėi pietų, nei pusryčių. Tvirtina, kad niekada taip nedarydavo. Popiet praleido fakulteto susirinkimą, net nepaskambino. Anksčiau niekada taip nesielgdavo. Vienas studentas pranešė, kad Rosio kabinetas užrakintas, nors buvo susitarę, bet Rosis taip ir nepasirodė. Šiandien nebuvo ir paskaitoje. Tada atrakinau kabinetą.

– Jis buvo ten? – Aš stengiausi giliai kvėpuoti.

– Ne.

Nieko aplinkui nematydamas, bandžiau prasisprausti pro duris, bet sulaikė policininko ranka.

– Neskubėkite, – tarė jis, – sakote, buvote čia prieš dvi dienas?

– Taip.

– Kada paskutinį kartą jį matėte?

– Apie pusę devynių.

– Ar čia dar kas nors buvo?

Aš pagalvojau.

– Taip, du studentai – atrodo, Bertranas ir Elijas. Mes kartu išėjome.

– Gerai. Patikrink, – policininkas šūktelėjo kitam vyrukui. – Ar profesoriaus Rosio elgesyje nepastebėjote ko nors neįprasta?

Ką galėjau atsakyti? Taip, aišku – jis pasakė, kad vampyrai egzistuoja, kad grafas Drakula gyvena tarp mūsų, kad per jo mokslinius tyrimus man persidavė prakeiks-

mas, o tada pamačiau, kaip dingo šviesa, lyg koks milžinas būtų...

– Ne, nieko, – atsakiau, – beveik iki pusės devynių aptarinėjome mano disertaciją.

– Išėjote kartu?

– Ne. Išėjau pirmas, jis palydėjo mane į koridorių, tada grįžo į kabinetą.

– Gal pastebėjote ką nors įtartina, kai išėjote iš pastato? Gal ką girdėjote?

Aš vėl dvejojau.

– Ne, nieko. Tiesa, trumpam dingo elektra gatvėje. Užgeso šviestuvai.

– Taip, apie tai buvo pranešta. Bet nieko neįprasto negirdėjote ir nematėte?

– Ne.

– Vis tiek jūs paskutinis matėte profesorių Rosį, – spaudė mane policininkas, – gerai pagalvokite. Kai buvote dviese, gal ką keisto pasakė ar keistai pasielgė? Gal užsiminė apie depresiją, savižudybę ar kažką panašaus? O gal sakė kur nors važiuosiąs?

– Ne, nieko panašaus nesakė, – nuoširdžiai atsakiau.

Policininkas griežtai pažvelgė į mane.

– Jūsų vardas ir adresas. – Viską užsirašė ir atsisuko į dekaną. – Galite paliudyti šio jaunuolio tapatybę?

– Tai tikrai jis.

– Gerai, – tarė jau man, – užeikit su manim į kabinetą ir pasakykit, ar pastebėsit ką nors neįprasta. Ypač jei per tas dvi dienas, kai čia buvot paskutinį kartą, kas nors pasikeitė. Tik nieko nelieskite. Tiesą sakant, dauguma tokių atvejų dažniausiai lengvai išaiškinami – skubūs šeimos reikalai ar menkas nuklydimas, – dažniausiai po dienos kitos visi atsiranda. Mačiau tai milijonus kartų. Bet kai ant stalo kraujas – šansų nedaug.

Kraujas ant stalo? Kojos beveik nebelaikė, bet prisiverčiau eiti paskui policininką. Dienos šviesoj kambarys atrodė lygiai taip pat kaip ir kitus kartus: tvarkingas, jaukus, patogiai sustatyti baldai, knygos ir užrašai krūvelėmis išdėlioti ant lentynų ir rašomojo stalo. Priėjau arčiau. Skersai stalo ant gelsvų Rosio užrašų buvo matyti tamsi balutė, seniai išsiliejusi ir jau susigėrusi. Policininkas uždėjo sunkią ranką man ant peties.

– Per maža, kad mirtinai nukraujuotų, – paaiškino, – gal smarkiau kraujavo iš nosies, gal kokia kita hemoragijos forma. Ar profesoriui dažnai bėgdavo kraujas iš nosies? Gal tą vakarą atrodė sergąs?

– Ne, – atsakiau, – niekada nepastebėjau, kad profesoriui bėgtų kraujas iš nosies, niekada nesiskundė sveikata.

Staiga labai aiškiai suvokiau, kad apie mudviejų pokalbius kalbu būtuoju laiku, lyg būtų amžiams nutrūkę. Kai prisiminiau linksmą mane išlydinčio profesoriaus veidą, gerklę užspaudė gumulas. Gal įsipjovė, o gal, praradęs savitvardą, tyčia susižeidė ir išbėgo iš kambario, užrakindamas paskui save duris? Bandžiau įsivaizduoti jį blaškantis po parką, sušalusį ir alkaną, sėdantį į autobusą ir važiuojantį nežinia kur. Nieko neišėjo. Rosis buvo tvirtas, ramus kaip niekas kitas ir blaivaus proto.

– Labai atidžiai apsidairykit. – Policininkas paleido mano petį. Griežtai stebėjo mane, o aš pajutau įsmeigtus tarpdury stovinčių dekano ir kitų žvilgsnius. Tik dabar toptelėjo, kad kol nebus kitų įrodymų, jog Rosis nenužudytas, būsiu vienas įtariamųjų. Bet Bertranas ir Elijas liudytų mano naudai, kaip ir aš jų. Spoksojau į visus daiktus kambaryje, stengdamasis ką nors įžvelgti. Bet veltui; viskas buvo tikra, įprasta ir aišku, nebuvo tik Rosio.

– Ne, – galop ištariau, – čia niekas nepasikeitę.

– Gerai. – Policininkas pasuko mane į langą. – Pažiūrėkit aukštyn.

Ant baltų gipsinių lubų, tiesiai virš stalo, vos vos buvo matyti kokių penkių colių ilgumo tamsi dėmė, lyg rodanti į kažką už lango.

– Pasirodo, čia irgi kraujas. Nesijaudinkite, tai gali būti ir ne profesoriaus Rosio kraujas. Lubos labai aukštai, jas sunku pasiekti net pasilypėjus ant kopėtėlių. Viską patikrinsime. O dabar gerai pagalvokit. Ar Rosis nieko neminėjo apie paukštį, kuris galėjo įskristi? O gal išeidamas girdėjote kokius nors garsus, tarsi kas būtų įskridęs? Gal langas buvo praviras, nepamenat?

– Ne, – atsakiau, – jis nieko neminėjo. Langai buvo uždaryti. Tikrai atsimenu. – Negalėjau atitraukti akių nuo dėmės; vyliausi, kad jei įdėmiau įsižiūrėsiu, gal ką išskaitysiu iš tų siaubingų hieroglifų.

– Kelis kartus buvo įskridę paukščių, – už nugaros įsiterpė dekanas, – balandžių. Kartkartėmis jie patenka pro stoglangius.

– Tokia galimybė yra, – tarė policininkas, – nors neradome jokių išmatų, bet galimybė yra.

– Arba šikšnosparniai, – pridūrė dekanas. – Pagalvokite apie šikšnosparnius. Tokiuose senuose pastatuose gali gyventi įvairiausių rūšių šikšnosparniai.

– Ką gi, tai dar viena galimybė, ypač jei Rosis mėgino numušti su šluota ar lietsargiu ir sužeidė, – pakišo mintį tarpduryje stovintis profesorius.

– Ar esate kada nors matęs čia šikšnosparnį arba paukštį? – vėl manęs paklausė policininkas.

Tik po kelių sekundžių pro išdžiūvusias lūpas išspaudžiau vienintelį žodį: „Ne“. Nors beveik nesupratau, ko manęs klausia. Pagaliau įžiūrėjau tarytum atsiskyrusį ir

nutįstantį tamsios dėmės kraštą. Viršutinėje Rosio lentynoje, vadinamojoje „nesėkmių" lentynoje, trūko vienos knygos. Tarp nugarėlių toje vietoje, kur prieš porą dienų įkišo paslaptingąjį tomelį, dabar žiojėjo kiaurymė.

Kolegos išvedė mane iš kambario, tapšnodami per nugarą ir patardami nesijaudinti; matyt, buvau baltas kaip popierius. Atsisukau į duris rakinantį policininką.

– Gal profesorius guli kokioj nors ligoninėj, jei pats susižeidė ar jį kas sužeidė?

– Ligonines jau patikrinome. – Pareigūnas papurtė galvą. – Nieko. Kodėl manote, kad jis galėjo pats susižeisti? Atrodo, sakėt, kad nebuvo panašus į savižudį, nesirgo depresija.

– Nebuvo panašus, – sunkiai atsidusau ir vėl pajutau, kad turiu kojas. Lubos tikrai per aukštai, kad išteptų jas kruvinu riešu, bet tai menka paguoda.

– Na, brolyčiai, mums jau metas. – Jis atsisuko į dekaną ir pusbalsiu kalbėdami visi išėjo. Prie durų susirinkusi minia ėmė skirstytis, pajudėjau ir aš. Norėjau kur nors tyliai ir ramiai prisėsti.

Mano mėgstamą suolą senosios universiteto bibliotekos nišoje šildė paskutiniai pavasario saulės spinduliai. Šalimais skaitė ir tyliai šnekučiavosi keli studentai, mane užliejo pažįstamo prieglobsčio ramybė. Pro bibliotekos didžiosios salės spalvoto stiklo langus buvo matyti skaityklos ir vienuolyną primenančio kiemo koridoriai, žiūrėjau, kaip vieni vaikšto, kiti, palinkę prie didelių ąžuolinių stalų, skaito. Baigėsi įprasta diena; netrukus saulės spinduliai nuslys nuo akmeninių plokščių, ir pasaulis nugrims į sutemas – bus prabėgusios lygiai dvi paros po to, kai paskutinį

kartą kalbėjausi su savo mokytoju. Čia viešpatavo pažinimas ir veikla, išstumdami tamsos apraiškas.

Turiu pasakyti, kad anuomet su knygomis paprastai mėgau būti visiškai vienas, niekieno netrikdomas, vienuoliškoj tyloj. Jau pasakojau, kaip atrodė mano stalas viršutiniame bibliotekos aukšte prie pat knygų saugyklų, kur turėjau savo nišą ir kur radau keistąjį tomelį, kuris aukštyn kojom apvertė visą mano gyvenimą. Prieš porą dienų tuo pačiu metu sėdėjau vienas, buvau labai įsigilinęs, nieko nebijojau, skubėjau susirinkti knygas apie Nyderlandus ir lėkti į malonų susitikimą su mokytoju. Apie nieką kitą negalvojau, nes mintys sukosi tik apie Helerio ir Herberto prieš metus parašytą Utrechto ekonomikos istoriją ir kaip savo straipsniu tą jų teoriją galėčiau sugriauti.

Tiesą sakant, jei tuomet būčiau bent kiek supratęs praeitį, būčiau rašęs apie naivius, godokus Nyderlandų gyventojus, aptarinėjančius menkas gildijų problemas, stovinčius šalia kanalų namų tarpduryje į šonus įremtomis rankomis ir stebinčius, kaip naujų prekių partijos keliamos į viršutinį sandėlio aukštą. Jei būčiau turėjęs praeities viziją, būčiau matęs tik rausvus, jūros nugairintus veidus, surauktus antakius, darbščias rankas, būčiau girdėjęs tik tvirtų laivų girgždėjimą, užuodęs prieskonių, deguto ir srutų kvapus prieplaukoje ir džiaugęsis prekybos ir mainų išmanymu.

Bet istorija, pasirodo, gali būti ir kažkas visiškai kitoniško – kraujo šlakelis, kurio sukelta agonija nepraeina per naktį, o gal net šimtmečius. Nuo šiandien mano studijos taps naujoviškos – naujos man, bet ne Rosiui ir ne daugeliui kitų, kurie skynėsi kelią tamsiu taku. Tyrimą norėjau pradėti linksmame bibliotekos dūzgesy, o ne saugyklų tyloj, kur retkarčiais kažkur toli ant laiptų nuaidi pavargę

žingsniai. Norėjau pradėti naują savo, kaip istoriko, gyvenimo tarpsnį tarp naivių antropologų, žilstančių bibliotekininkų, aštuoniolikmečių, galvojančių apie skvošą ir naujus baltus pusbačius, tarp besišypsančių paskutiniojo kurso studentų ir nepavojingai pamišusių nusenusių profesorių – tikrame vakarinio universiteto šurmuly. Dar kartą nužvelgiau salės knibždėlyną, tirpstančius saulės lopus, dažnai varstomas pagrindines duris ant bronzinių vyrių. Tada atsegiau apšiurusį portfelį ir ištraukiau išsipūtusį rudą voką. Rosio ranka buvo užrašyta: „Išsaugok kitam."

Kitam? Prieš dvi dienas neatkreipiau į tai dėmesio. Ar norėjo pasakyti, kad voko turinį reikia pasaugoti vėlesniam metui, kai vėl imsis šio projekto, šios tamsios tvirtovės? O gal tas kitas buvau aš? Gal tai jo pamišimo įrodymas?

Voke buvo pluoštas įvairiausio dydžio ir formos popierių, dauguma aptriušę ir sudūlėję nuo senumo, dalis itin ploni, lygūs, tankiai prirašyti lapai. Nusprendžiau, kad geriau viską išsidėliosiu. Nuėjau prie arčiausio šviesaus stalo netoli kartotekos. Čia tebebuvo pilna žmonių, draugiškų nepažįstamųjų, bet, prieš dėdamas dokumentus ant stalo, prietaringai apsižvalgiau.

Prieš porą metų laikiau rankose sero Tomo Moro rankraščius ir Hanso Albrechto laiškus iš Amsterdamo, o ne per seniausiai padėjau sukataloguoti 1680 metų olandų buhalterines knygas. Kaip istorikas, žinojau, kad archyvinių radinių seka itin svarbi. Išsitraukęs pieštuką ir popieriaus, ėmiau iš voko lapus ir dariau sąrašą. Pirmasis dokumentas iš Rosio voko – plonyčiai tvarkingai prirašyti lapai. Padėjau atsargiai krūvon, per daug į juos nežiūrėdamas.

Toliau žemėlapis, pieštas keistai nepatyrusia ranka. Žemėlapis buvo išblukęs, ženklai ir vietovių pavadinimai vos matyti storame lape, veikiausiai išplėštame iš seno užsie-

nietiško bloknoto. Po jo ištraukiau tris padrikai prirašytus rankraščio lapus, iš pirmo žvilgsnio, atrodo, lengvai įskaitomus. Juos irgi sudėjau kartu. Tada spausdinta knygelė anglų kalba, kviečianti keliauti į „romantišką Rumuniją", iš *art deco* papuošimų galėjai daryti išvadą, kad knyga išleista apie 1920 ar 1930 metus. Toliau dvi sąskaitos, viešbučio ir restorano. Akivaizdžiai iš Stambulo. Tada didelis dvispalvis Balkanų kelių žemėlapis. Paskutinis daiktas voke buvo mažas dramblio kaulo spalvos vokelis, užantspauduotas, bet be adreso. Ryžtingai atidėjau jį į šalį, net nepabandęs atplėšti.

Ir viskas. Apverčiau didelį rudą voką, pakračiau, kad net sudžiūvusios musės neliktų. Staiga (pirmą kartą) pajutau keistą jausmą, kuris lydės visas mano pastangas: Rosis buvo su manim, jis didžiavosi mano kruopštumu, lyg jo siela gyventų ir kalbėtųsi su manimi apie visus metodus, kurių pats buvo mane išmokęs. Žinau, kad dirbo greitai, bet niekuo nepiktnaudžiavo ir nieko nepraleisdavo – nė vieno dokumento, nė vieno archyvo, nesvarbu, kaip toli nuo namų būtų, ir, žinoma, jokios idėjos, nors kolegoms ji atrodytų beviltiškai pasenusi. Galvon šovė beprotiška mintis, kad jo dingimas ir tai, jog buvau jam reikalingas, padarė mudu beveik lygius. Jaučiau, kad pranašavo man tokią išeitį, pasekmes, tokią lygybę, laukdamas, kol ją užsitarnausiu.

Žiūrėjau į išdėliotus ant stalo popieriumi kvepiančius dokumentus. Pradėjau nuo ilgų laiškų, glaustai surašytų ant plonų lapų, beveik be klaidų ir taisymų. Tai buvo kopijos, atrodo, sudėtos chronologine seka. Ant kiekvieno lapo užrašyta data, 1930 metų gruodis, vadinasi, rašyti daugiau nei prieš dvidešimt metų. Akimis permečiau pirmą laišką. Jame buvo pasakojama paslaptingos knygos atsiradimo is-

torija ir nuo ko prasidėjo tyrimas Oksforde. Laiškas buvo pasirašytas: „Jūsų sielvartaujantis Bartolomėjus Rosis." Prasidėjo jis tokiais žodžiais – atsargiai laikiau ploną lapą, net kai ėmė drebėti ranka: – „Brangus ir nelaimingas paveldėtojau..."

Tėvas staiga nutilo, virpantis balsas privertė mane taktiškai nusigręžti. Laukiau, kol prisivers papasakoti ką nors daugiau. Tyliu susitarimu, pasiėmę švarkus, nužingsniavome skersai aikštės, apsimesdami, kad susidomėjome bažnyčios fasadu.

Septintas skyrius

Tėvas vėl kelias savaites nebuvo išvažiavęs iš Amsterdamo, ir aš visą tą laiką jaučiau, lyg sektų mane. Vieną dieną iš mokyklos grįžau vėliau nei įprastai ir išgirdau panelę Klei kalbant su tėvu telefonu. Tuoj pat perdavė ragelį man.

– Kur buvai? – paklausė tėvas. Skambino iš kabineto Taikos ir demokratijos centre. – Skambinau du kartus ir panelė Klei sakė, kad tavęs dar nėra. Ji jaudinasi.

Bet jaudinosi jis, žinojau, nors ir nesakė.

– Skaičiau naujoje kavinėje netoli mokyklos, – pasiaiškinau.

– Gerai, – tarė tėvas, – bet kodėl nepaskambini panelei Klei ar man ir nepraneši, kad vėluosi? Tik tiek.

Nenorėjau su tuo sutikti, bet pasakiau, kad kitą kartą paskambinsiu. Tą vakarą tėvas grįžo anksčiau ir garsiai skaitė man „Didžiuosius lūkesčius“*. Paskui ištraukė nuotraukų albumus ir kartu vartėme: Paryžius, Londonas, Bostonas, mano pirmieji riedučiai, kuriuos gavau baigusi trečią klasę, vėl Paryžius, Londonas, Roma. Visur buvau viena, prie Panteono ar prie Per Lašezo kapinių vartų, nes tėvas visada fotografuodavo, o keliaudavome tik dviese. Devintą valandą patikrino, ar užrakintos durys ir uždaryti langai, ir palinkėjo man saldžių sapnų.

---

* Anglų rašytojo Čarlzo Dikenso romanas.

Kitą dieną, kai vėl ketinau grįžti vėliau, vis dėlto paskambinau panelei Klei. Paaiškinau, kad su bendraklasiais ruošime namų darbus ir gersime arbatą. Sakė – gerai. Padėjau ragelį ir nukulniavau į universiteto biblioteką. Atrodė, kad Johaną Binertą, bibliotekininką iš Amsterdamo viduramžių skyriaus, jau baigiu prisipratinti; kaskart, kai vėl prieidavau ko paklausti, jis niūriai nusišypsodavo ir pasiteiraudavo, kaip man sekasi istorijos darbai. Ponas Binertas surado man devyniolikto amžiaus teksto ištrauką, ir aš labai laiminga porą valandų ją persirašinėjau. Ir dabar turiu šią kopiją savo kabinete Oksforde – prieš kelerius metus aptikau tą pačią ištrauką knygyne Lordo Gelingo *Vidurio Europos istorijoje.* Iki šiol jaučiu jai sentimentų, visada susijaudinu, kai tik ją atsiverčiu. Labai gerai pamenu ranką, glotnią ir vaikišką, perrašinėjančią tekstą į mokyklinį sąsiuvinį:

Vladas Drakula buvo ne tik žiaurus, bet ir labai narsus. Buvo toks drąsus, kad 1462-aisiais persikėlė per Dunojų ir raitas nujojo į sultono Mechmedo Antrojo armijos stovyklą, susirinkusią pulti Valakijos. Tą naktį Drakula nužudė keletą tūkstančių turkų karių, o sultonas vos išnešė sveiką kailį, kol osmanų gvardija privertė valakus trauktis.

Tokių aprašymų, ieškant panašumų, galima rasti apie kiekvieną to meto didį Europos feodalą. Išskirtinis informacijos apie Drakulą bruožas – tai jos ilgaamžiškumas, kitaip tariant, jo istorijos nemarumas, legendos gajumas. Keli Europoje išlikę šaltiniai turi tiesioginių arba netiesioginių nuorodų į kitus dokumentus, kurių įvairovė sudomins kiekvieną istoriką. Atrodo, kad, dar būdamas gyvas, Drakula jau buvo liūdnai pagarsėjęs Europoje – didžiulis

tų laikų laimėjimas, kai Europa tebebuvo neaprėpiamas ir, mūsų akimis, padrikas pasaulis, kurio vyriausybės bendravo per raitus pasiuntinius arba žinios atplaukdavo upe, ir kai bauginantis žiaurumas buvo toli gražu ne išskirtinis diduomenės bruožas. Liūdna Drakulos šlovė nesibaigė su paslaptinga jo mirtimi ir keistomis laidotuvėmis 1476 metais. Ji dar ilgai gyvavo, kol pamažu sunyko Apšvietos laikotarpio šviesoje.

Tuo baigėsi Drakulos aprašymas. Peno apmąstymams turėjau visai dienai, bet nuklydau į anglų literatūros skyrių ir apsidžiaugiau bibliotekoje radusi Bramo Stokerio *Drakulą*. Teks ateiti ne kartą, kol ją perskaitysiu. Nežinojau, ar galiu išsinešti knygą namo, bet jei ir būčiau galėjusi, nesineščiau, nes būtų sunku apsispręsti, ar skaityti pasislėpus, ar visiems matant. Todėl skaičiau *Drakulą* sėdėdama slidžioje kėdėje prie bibliotekos lango. Jei pažvelgčiau pro jį, pamatyčiau savo mylimiausią Singelio kanalą, gėlių turgų ir mažus prekystalius, kur žmonės perka bandeles su silke. Tai buvo nuostabi, nuošali vietelė, o knygų lentyna užstojo mane nuo kitų skaitytojų.

Pamažu leidausi panardinama į Stokerio gotiško siaubo ir Viktorijos laikų meilės romanų istoriją. Nelabai žinojau, ką norėčiau rasti toje knygoje; pasak tėvo, profesorius Rosis Stokerio romaną laikė beverčiu informacijos apie tikrąjį Drakulą šaltiniu. Bet rafinuotas ir atstumiantis grafas buvo patrauklus romano herojus, net jei neturėjo nieko bendra su Vladu Tepešu. Pats Rosis buvo įsitikinęs, kad gyvenime Drakula tapo nemarus istorijos tėkmėje. Įdomu, ar romanas turėjo įtakos, kad toks keistas reiškinys galėtų nutikti gyvenime. Juk Rosis priėjo prie savo išvados gerokai po to, kai buvo išleista knyga. Kita vertus, Vladas Drakula buvo

blogio įsikūnijimas beveik keturis šimtus metų iki Stokerio gimimo. Viskas labai painu.

Ar tik ne profesorius Rosis sakė, kad Stokeris rado daug patikimų žinių apie vampyrų daugybę? Aš net nebuvau mačiusi filmo apie juos, nes tėvas nemėgo jokių siaubo apraiškų, todėl tokios istorijos smulkmenos man buvo naujiena. Pasak Stokerio, vampyrai puola savo aukas tik per saulėtekį ar saulėlydį. Jie yra amžini ir gyvena siurbdami mirtingųjų kraują, taip paversdami juos savo nemirusiųjų pasaulio dalimi. Jie gali pasiversti šikšnosparniu, vilku arba migla; juos galima nubaidyti česnako žiedais arba kryžiumi; sunaikinti – perdūrus širdį ir prikimšus į gerklę česnakų, kai dieną miega savo karste.

Nė viena smulkmena pati savaime manęs negąsdino; viskas atrodė per daug tolima, prietaringa, neįprasta. Bet vienas šios istorijos aspektas kėlė nerimą. Kruopščiai pasižymėjusi puslapį, padėdavau knygą atgal į lentyną. Mintis persekiojo ir leidžiantis bibliotekos laiptais, ir einant per tiltus, kol grįždavau namo. Stokerio Drakula turėjo potraukį vienai aukų rūšiai – jaunoms moterims.

Tėvas prasitarė, kad labai ilgisi pavasario Pietuose; norėjo, kad ir aš pamatyčiau tą grožį. Be to, artėjo mokyklinės atostogos, o susitikimai Paryžiuje truks vos kelias dienas. Išmokau nedaryti spaudimo jam nei dėl kelionių, nei dėl pasakojimų; kai pribręs, pats papasakos, bet tik ne čia, ne namuose. Manau, jis nenori įsileisti į namus tamsios realybės.

Į Paryžių važiavome traukiniu, paskui automobiliu į Sevenus. Iš ryto sėdau rašyti kelių mokyklinių rašinėlių patobulėjusia prancūzų kalba. Iki šiol vieną tebeturiu. Net

prabėgus keliems dešimtmečiams, kai skaitau jį, užplūsta pavasarinės Prancūzijos grožio prisiminimai: užuodžiu žolės kvapą, žolės, kuri čia vadinama ne žole, o *l'herbe** ir yra valgoma, tarytum visa Prancūzijos augalija būtų tinkama virtuvei – salotoms ar varškei pagardinti.

Sustodavom pakelės ūkiuose nusipirkti užkandžių, geresnių nebūtų galėjęs pasiūlyti nė vienas restoranas: dėžutės raudonuojančių saulėje ką tik suskintų braškių, kurių nereikia net plauti; ožkos sūrio lazdelių, sunkių kaip akmuo, aptrauktų rupiu pilkšvu luobu, lyg būtų gulėjusios ant rūsio grindų. Tėvas gėrė raudonąjį vyną, buteliai buvo be etikečių ir kainavo *santimus*. Kaskart pavalgęs, jis užkimšdavo butelį, o stikliuką atsargiai suvyniodavo į skepetaitę. Desertui surydavome kepalą ką tik iškeptos duonos, kurią pirkdavome miestelyje, dar užkąsdavome juodojo šokolado. Mano skrandis urzgė iš pasitenkinimo, o tėvas liūdnai pareiškė, kad, grįžęs į normalų gyvenimą, turės laikytis dietos.

Važiavome į pietryčius. Po kelių dienų rūškanos kelionės pakilome į vėsius kalnus.

– Rytų Pirėnai, – ištarė tėvas, išskleisdamas kelių žemėlapį, – seniai norėjau čia sugrįžti.

Perbraukiau pirštu nuvažiuotą kelią ir supratau, kad esam neįtikėtinai arti Ispanijos. Pagyvėjau vien nuo šios minties. Artėjome prie man nežinomo pasaulio ribų, ir aš pirmą kartą supratau, kad kada nors jas peržengsiu ir eisiu dar toliau. Tėvas būtinai norėjo pamatyti vieną vienuolyną.

– Miestelį kalnų papėdėje pasieksim vakare, o rytoj lipsime į kalnus.

– Ar jis aukštai?

---

* Prieskonis *(pranc.)*.

– Maždaug pusiaukelėj iki viršukalnės. Tai saugojo vienuolyną nuo visokiausio plauko įsibrovėlių. Pastatytas 1000 metais. Aukštai uoloje iškaltas, jis sunkiai pasiekiamas net atkakliausiems maldininkams. Neįtikėtina. Bet tau patiks ir miestelis kalno papėdėje. Tai senas kurortas. Tikrai žavus. – Tėvas šypsojosi, bet buvo neramus, skubiai sulankstė žemėlapį. Nujaučiau, kad netrukus papasakos man kitą istoriją; gal šį kartą net nereikės prašyti.

Man patiko Le Benai. Didelis smėlio spalvos kaimas, įsitaisęs ant smailos keteros. Virš jo dunksojo didingi Pirėnai, paskandindami šešėlyje visą kaimą, išskyrus plačiausias gatves, vingiuojančias link upės slėnio ir sodybų. Amžių dulkėse skendinčiose aikštėse apkarpyti platanai nemetė šešėlio nei ant miestiečių, nei ant stalų, prie kurių moterys pardavinėjo nertas staltieses ir buteliukus su levandų ekstraktu. Iš čia buvo puikiai matyti akmeninė bažnyčia centre ir kregždžių okupuotas bokštas, grakščiai neriantis į milžinišką kalnų šešėlį – ilgą tamsos sparną, kuris saulei leidžiantis užguls visas gatves.

Viešbučio restorane pietums sočiai privalgėme sriubos, panašios į *gaspačio**, ir veršienos pjausnių. Restorano šeimininkas atsirėmė į varinį baro pakojį ir tingiai, bet mandagiai pasiteiravo, kur keliaujame. Buvo paprastas žmogelis, juodai apsirengęs, siauro veido, alyvų spalvos oda. Prancūziškai kalbėjo su kažkokia priemaiša, kurios nebuvau girdėjus ir sunkiai supratau. Todėl tėvas vertė.

– Na, žinoma, vienuolynas, – prabilo jis, atsakydamas į tėvo klausimą. – Ar žinot, kad Šv. Matą kas vasarą aplanko aštuoni tūkstančiai žmonių? Tikrai, patikėkit. Visi tokie malonūs ir ramūs tie užsieniečiai, tikri maldininkai. Patys

* Ispaniška šalta sriuba iš pomidorų, agurkų, paprikų ir česnakų.

rytais pasikloja lovas, mes beveik nepastebim jų. Žinoma, daug žmonių atvažiuoja į vonias. Eisit ir į vonias, ar ne?

Tėvas paaiškino, kad po poros dienų vyksime į šiaurę ir kad rytoj visą dieną ketiname praleisti vienuolyne.

– Apie šitą vietą sklando daug legendų, kai kurios nepaprastos, – pasakojo šeimininkas su šypsena, ir jo siauras veidas staiga pasidarė gražus. – Ar panelė supranta? Norėtų kurią nors išgirsti?

– *Je comprends, merci**, – mandagiai atsakiau.

– Tuoj papasakosiu, gerai? Prašau valgyti, pjausnys skaniausias, kol karštas.

Tuo metu prasivėrė restorano durys ir į vidų įėjo besišypsanti pagyvenusi pora, greičiausiai vietiniai, norintys užsisakyti stalelį.

– *Bon soir, buenas tardes***, – vienu atsikvėpimu išpyškino šeimininkas. Klausiamu žvilgsniu pažvelgiau į tėvą, ir jis nusijuokė.

– Taip, mes čia labai susimaišę, – tarė šeimininkas irgi juokdamasis. – Mišrainė, skirtingų kultūrų mišrainė. Mano senelis labai gerai kalbėjo ispaniškai – puikiai – ir jau garbaus amžiaus kariavo pilietiniame kare. Gerbiame čia visas kalbas. Jokių bombų ir teroristų kaip Baskijoje. *Mes* ne nusikaltėliai. – Ir pasipiktinęs apsidairė, lyg jam kas prieštarautų.

– Vėliau tau paaiškinsiu, – atsiduso tėvas.

– Taigi papasakosiu vieną istoriją. Galiu pasididžiuoti – mane vadina miestelio istoriku. Valgyk. Jau žinai, kad mūsų vienuolynas įkurtas 1000 metais, tiesą sakant, 999, nes vienuoliai, pasirinkę šitą vietą, laukė Apokalipsės, kuri

---

* Taip, aš suprantu, ačiū *(pranc.)*.

** Labas vakaras *(pranc. ir isp.)*.

turėjo ateiti tūkstantaisiais.Vaikščiojo po kalnus ir ieškojo tinkamos vietos bažnyčiai. Tada vienas susapnavo, kad ton vieton iš dangaus nužengė šv. Matas ir ant viršukalnės padėjo baltą rožę. Kitą dieną vienuoliai užlipo ir maldomis pašventino kalną. Labai graži vieta – tau patiks. Bet čia ne didžioji legenda, čia tik vienuolyno įkūrimo istorija.

Taigi, praėjus tik šimtui metų nuo vienuolyno ir bažnyčios įkūrimo, keistomis aplinkybėmis, sulaukęs brandaus amžiaus, mirė vienas pamaldžiausių vienuolių, jaunųjų vienuolių mokytojas. Jo vardas buvo Migelis Kuksa. Vienuoliai labai jo gedėjo ir palaidojo kriptoje. Ta kripta mes didžiuojamės, tai seniausias romaninės architektūros pavyzdys Europoje. Tikrai! – Ilgais tiesiais pirštais jis stuksenо į barą. – Taip! Nors kai kas sako, kad šita šlovė tenka šv. Petro vienuolynui prie Perpinjano, bet jie meluoja, tai tik masalas turistams.

Šiaip ar taip, didis mokslininkas buvo palaidotas kriptoje, ir netrukus vienuolyną užgriuvo prakeiksmas. Nuo keisto maro mirė keli vienuoliai. Rado mirusius vienuolyno arkadose – jos nuostabios, tau patiks. Pačios gražiausios Europoje. Tie mirę vienuoliai buvo balti kaip šmėklos, lyg venose nebūtų kraujo. Visi įtarė, kad juos nunuodijo.

Galiausiai vienas jaunas brolis – mylimiausias mirusio vienuolio studentas – nusileido į kriptą ir iškasė mokytoją. Tai padarė prieš siaubingai išsigandusio abato valią. Ir aptiko, kad mokytojas gyvas, na, ne visai gyvas, jei supranti, apie ką kalbu. Gyvoji mirtis. Jis prisikeldavo naktimis, kad atimtų vienuolių gyvybę. Norėdamas palydėti vargšo žmogaus sielą į tinkamą vietą, iš bažnyčios atsinešė šventо vandens ir gerai nusmailintą kuolą. – Šeimininkas energingai pakapojo ranka, kad suprasčiau, koks tas daiktas buvo aštrus. Spoksojau išpūtus akis ir klausiausi keisto-

kos prancūzų kalbos, stengdamasi susikaupti ir suprasti pasakojimą. Tėvas nutilo, nebevertė, ir tuo metu į lėkštę tarkštelėjo šakutė. Pamačiau, kad tėvas, baltas kaip staltiesė, spokso į mūsų naująjį draugą.

– Gal galėtume, – atsikrenkštė ir nusivalė servetėle lūpas, – gal galėtume paprašyti kavos?

– Bet jūs dar nevalgėt salotų, – susisielojo šeimininkas, – jos ypač geros. Be to, šiandien turim *poires belles-Helene**, puikaus sūrio ir dar *gateu*** jaunajai panelei.

– Žinoma, žinoma, – skubiai pasakė tėvas, – paragausime visko.

Kai išėjome iš restorano, dulkėta aikštė kalno papėdėje dūzgė nuo garsiakalbių muzikos; vyko kažkoks pasirodymas – dešimt ar dvylika vaikų vilkėjo kostiumus, man primenančius Karmen. Mergaitės virpėjo, šiugždendamos geltonais kulniukus siekiančiais taftos raukiniais, o galvutės buvo grakščiai palinkusios po mantilijų nėriniais. Berniukai trepsėjo, klaupėsi ir sukosi apie mergaites. Vilkėjo trumpus juodus švarkelius ir aptemptas kelnes, ant galvų – aksominės skrybėlės. Muzika skambėjo čia garsiau, čia tyliau, lydima tarsi botagų kirčių, kurie darėsi vis garsesni. Turistai, sustoję ratu, stebėjo šokėjus. Tėvai ir seneliai ant sudedamųjų kėdžių prie neveikiančio fontano plojo, kai muzika arba trepsėjimas pasiekdavo *crescendo****.

Pastoviniavę pasukome keliu į kalną, tiesiai iš aikštės į bažnyčią. Tėvas nekalbėjo apie saulėlydį, bet jaučiau, kaip

* Kriaušių Gražioji Elena *(pranc.)*.

** Pyragaitis *(pranc.)*.

*** Didžiausias garsas *(it.)*.

su artėjančia dienos mirtimi spartėja tėvo žingsnis, ir visai nenustebau, kai visas kaimas staiga paskendo tamsoje. Kol lipome į kalną, horizonte stūksojo juodos Pirėnų keteros. Paskui jos susiliejo su juodu dangumi. Nuo bažnyčios atsivėrė įspūdingas vaizdas – ne svaiginantis kaip Italijoje, apie kurią tebesvajojau, bet neaprėpiamas: slėniai ir kalnai susitiko papėdėse, o iš ten piestu kilo tamsios viršukalnės, užstojančios visą kitą pasaulį. Po kojomis mieste degė lempos, plačiomis alėjomis vaikštinėjo žmonės, šnekučiavo ir juokėsi, iš kiemų sklido gvazdikų kvapas. Kregždės nardė pro bažnyčios bokštą, tarytum ore braižytų nematomas linijas. Tarp jų pastebėjau kažkokį keistą, lyg besvorį paukštį ir supratau, kad tai šikšnosparnis, vos vos įžiūrimas tirpstančioje saulės šviesoje.

Tėvas atsiduso ir pasirėmė koja į akmeninį stulpelį.

– Stulpelis turistams ar šiaip paaukštinimas užsėst ant asilo? – svarstė balsu.

Kad ir kas būtų, bet šis vaizdas jam atsiveria jau šimtus metų – nesuskaičiuojami saulėlydžiai ir palyginti nesena permaina – elektra apšviestos gatvės bei kavinės. Parimęs ant stulpelio po sočių pietų ir pasivaikščiojimo gryname ore, tėvas vėl buvo ramus, bet man atrodė, kad ramybė apsimestinė. Nedrįsau klausti, kodėl taip keistai reagavo į restorano šeimininko istoriją, bet giliai nujaučiau, kad gali būti ir dar baisesnių istorijų, baisesnių už tą, kurią tėvas pradėjo pasakoti. Šįkart nereikėjo prašyti; atrodė, kad yra pasiruošęs dar siaubingesnėms istorijoms.

Aštuntas skyrius

1930 metų gruodžio 13
Trejybės kolegija, Oksfordas

Mano brangus ir nelaimingas paveldėtojau,
guodžiuosi tuo, kad ši diena Bažnyčios kalendoriuje skirta Liucijai, šviesos šventajai, vikingų pirklių parvežtai iš pietų Italijos. Kas gali geriau apsaugoti nuo tamsos jėgų – vidaus, išorės, amžinų – už šviesą ir šilumą, kai artėja trumpiausios ir šalčiausios metų dienos? O aš vis dar čia, po dar vienos bemiegės nakties. Ar tau bus bent kiek aiškiau, jei pasakysiu, kad miegu pasikišęs česnako skiltelę po pagalve arba kad ant ateisto kaklo kabo auksinis kryželis? Jei nori, leidžiu tau įsivaizduoti šitas apsisaugojimo priemones; jos, žinoma, turi intelektinius ir psichologinius atitikmenis. Bet esu jų įsikibęs ir dieną, ir naktį.

Praėjusią vasarą pakeičiau kelionių planus – įtraukiau Stambulą, pakeičiau juos dėl vieno mažo rankraščio lapo. Išstudijavau viską, ką radau Oksforde ir Londone, kas galėjo būti susiję su Drakulya *paslaptingoje mano knygoje. Šiuo klausimu prirašiau pluoštus pastabų, kurias tu, mano nenustygstantis būsimasis skaitytojau, rasi kartu su šiais laiškais. Nuo to laiko jas dar šiek tiek papildžiau (tai sužinosi vėliau) ir tikiuosi, kad jos tave saugos, o kartu bus ir tavo vadovas.*

Kelionės į Graikiją išvakarėse norėjau mesti tą betikslį tyrimą, tas atsitiktinio simbolio atsitiktinai atsiradusioje knygoje paieškas. Labai aiškiai suvokiau, kad imuosi man likimo siųsto iššūkio, likimo, kuriuo, tiesą sakant, net netikėjau, ir kad, ko gero, lendu į istoriją, ieškodamas sunkiai suprantamo ir velniško žodžio Drakulya *tik iš mokslinės bravūros, norėdamas įrodyti, kad galiu rasti bet ko istorines šaknis, visas istorines šaknis. Tiesą sakant, kraudamasis švarius marškinius ir nublukusią skrybėlę nuo saulės, beveik pasidaviau liguistoms mintims ir paskutinį vakarą buvau beatsisakąs viso šio reikalo.*

Bet visada kelionėms ruošiausi labai kruopščiai, tad viską buvau susikrovęs ir turėjau šiek tiek laiko iki rytinio traukinio. Galiu užsukti į „Auksinį vilką" pintos alaus ir galbūt pasėdėti su geru draugu Hedžesu arba – ir čia padariau nesėkmingą posūkį nelauktai sau pačiam – galiu paskutinį kartą užeiti į Retų spaudinių skyrių, kuris atidarytas iki devintos vakaro. Norėjau dar paskaitinėti vieną dokumentą (nors abejojau, kad kas nors paaiškėtų) – osmanų aprašą, kuris sudomino todėl, kad buvo iš Vlado Drakulos laikotarpio. Pastebėjau, jog dauguma dokumentų buvo iš antrosios penkiolikto amžiaus pusės.

Žinoma, pagalvojau, nesivaikysiu visų to amžiaus Europoje ir Azijoje išlikusių šaltinių; tam prireiktų daugybės metų – kelių gyvenimų, – o aš net neįsivaizdavau, kaip iš visos šitos medžioklės galėčiau sukurpti straipsnį. Bet pasukau ne į linksmą užeigą – tai klaida, pražudanti daugumą vargšų mokslininkų, – o link Retų spaudinių skyriaus.

Dokumentų dėžutėje, kurią be vargo radau, buvo keturi ar penki osmanų rankraščiai – visi aštuoniolikto amžiaus dovana universitetui. Ritinukai, tiesa, dabar išlyginti, pri-

rašyti arabišku dailyraščiu. Iš angliškų aprašų įsitikinau, kad tai lobis. (Tuoj pat ėmiausi skaityti angliškai, nes mano arabų kalbos žinios buvo tik pradinės, kokios veikiausiai ir liks. Gali rasti laiko kelioms didžiosioms kalboms, ne daugiau – nebent visa kita paaukotum dėl lingvistikos.) Trys ritinukai buvo mokesčių, kuriuos sultonui Mechmedui Antrajam mokėjo Anatolijos gyventojai, aprašai. Paskutiniajame – mokesčiai, surinkti iš Sarajevo ir Skoplės miestų, šiek tiek arčiau namų, tuo metu namai man buvo Drakulos buveinė Valakijoje, bet anuo laiku tai buvo tolima imperijos dalis. Atsidusęs sudėjau juos atgal vildamasis, kad dar spėsiu nors trumpam užsukti į „Auksinį vilką". Bet dedant į kartoninę dėžę, akis užkliuvo už užrašo ant paskutinio rankraščio.

Tai buvo trumpas sąrašas kitoje sultonui iš Sarajevo ir Skoplės siųsto dokumento pusėje. Susidomėjęs perskaičiau. Pasirodė, kad tai išlaidų sąrašas – pirkiniai surašyti kairėje, o tvarkingai dešinėje – kaina nenurodyta valiuta. „Penki liūtų jaunikliai Jo Didenybei sultonui, 45." Skaičiau susidomėjęs. „Dvi auksinės S su brangakmeniais sultonui, 290." „Du šimtai avikailių sultonui, 89." Ir paskutinis įrašas, nuo kurio man piestu atsistojo plaukai: „Drakono ordino žemėlapiai ir karinės knygos, 12."

Klausi, kaip sugebėjau viską perskaityti, jei, kaip pats prisipažinau, arabiškai vos vos graibiausi? Mano sumanusis skaitytojau, esi budrus, atidžiai seki mano naktinius apmąstymus ir aš tave už tai laiminu. Ši keverzonė, šis senovinis memorandumas buvo rašytas lotyniškai. Po juo neryškiai brūkštelta data giliai įstrigo atmintin: 1490.

1490 metais, kiek pamenu, Drakono ordinas jau buvo išardytas, sutriuškintas osmanų galybės; pasak Snagovo ežero vienuolyno legendos, Vladas Drakula jau keturiolika

metų buvo miręs ir palaidotas. Ordino žemėlapiai, dokumentai, paslaptys – kad ir kokį žodį čia pavartotum – buvo įsigyti pigiai, labai pigiai, palyginti su brangakmeniais puoštomis S ir dvokiančiais avikailiais. Galbūt tarp pirkinių jie atsidūrė paskutinę akimirką, kaip įdomybė, kaip biurokratijos pavyzdys pamaloninti ir pralinksminti plačios erudicijos sultonui, kurio tėvas ir senelis žavėjosi barbarišku Drakono ordinu, puldinėdami jį imperijos pakraštyje. Gal mano pardavėjas buvo keliautojas iš Balkanų, mokąs rašyti lotyniškai, kalbąs kažkokiu slavų ar lotynų dialektu? Akivaizdu, kad buvo gerai išsimokslinęs, greičiausiai žydas pirklys, mokantis tris ar keturias kalbas. Kad ir kas jis būtų, laiminau jo sielą už tai, kad surašė tas išlaidas. Jei laimikių karavanas buvo išsiųstas be jokių nuotykių ir saugiai pasiekė sultoną, gal – nors labai mažai tikėtina – išliko sultono brangakmenių, vario indų, Bizantijos stiklo, bažnytinių relikvijų, persų poezijos rinktinių, kabalos knygų, atlasų, astronominių žemėlapių lobyne...

Nuėjau prie stalo, kur bibliotekininkas tvarkė stalčių.

– Atsiprašau, – kreipiausi, – ar turite istorinių archyvų pagal šalis sąrašą? Pavyzdžiui, Turkijos archyvų?

– Žinau, ko ieškote, pone. Toks sąrašas yra, jis skirtas universitetams ir muziejams, bet toli gražu neišsamus. Mes jo neturime, bet rasite centrinėje bibliotekoje. Ji atidaroma devintą ryto.

Traukinys į Londoną išvyksta tik 10.14. Permesti akimi sąrašą prireiks vos dešimties minučių, na, gal kiek daugiau. Ir jei šmėstelės sultono Mechmedo Antrojo arba jo tiesioginių palikuonių vardai, na, ką gi, ne taip jau mirtinai ir norėjau pamatyti tą Rodo salą.

Giliai sielvartaujantis jūsų Bartolomėjus Rosis

– Skliautuotoje bibliotekos salėje laikas, atrodo, sustojo, – sakė tėvas, – nors aplink virė gyvenimas. Perskaičiau laišką nuo pradžios iki pabaigos, bet laukė dar mažiausiai keturi. Pažvelgęs į viršų, pro langus pamačiau tamsų mėlį – artėjo sutemos. „Toje prieblandoje turėsiu vienas pareiti namo“, – pagalvojau it išsigandęs vaikas. Norėjau skubėti prie Rosio kabineto ir pasibelsti į duris. Žinoma, rasiu jį sėdintį ir vartantį rankraščius gelsvoje ant stalo krintančioje šviesoje. Buvau suglumęs, kaip būna po draugo netekties, dėl padėties nerealumo ir nesuvokiamos situacijos. Tiesą sakant, buvau sutrikęs ir išsigandęs, o sumišimas dar labiau stiprino baimę, nes tokio savęs nepažinojau.

Nužvelgiau tvarkingomis krūvelėmis išdėliotus dokumentus, bet vis tiek buvau užėmęs beveik visą stalą. Matyt, dėl to niekas net nebandė prisėsti šalia ar įsitaisyti kitoje stalo pusėje. Todėl, kai ties vienu kampu prisėdo jauna moteris, svarsčiau, gal laikas rinktis savo gerą ir traukti namo. Apsidairęs pamačiau, kad visi aplinkiniai stalai apsėsti, nukrauti knygomis, mašinraščio lapais, kartotekos stalčiais ir bloknotais. Supratau, kad tiesiog neturėjo kur daugiau prisėsti, bet jaučiau, kad turiu saugoti Rosio dokumentus; bijojau net atsitiktinai mesto pašaliečio žvilgsnio. Gal tik atrodau beprotis? O gal tikrai esu pamišęs?

Jau buvau berenkąs užrašus: atsargiai, saugodamas eiliškumą, lėtais, atsargiais judesiais, kuriais bandome apgaulingai nuraminti kitą asmenį, prisėdusį prie staliuko kavinėje, atseit vis tiek jau ruošiausi eiti, kai staiga pamačiau, kokią knygą mergina pasidėjo ant stalo. Ji greitai vertė puslapius, šalia gulėjo bloknotas ir pieštukas. Nustebęs mečiau žvilgsnį į antraštę, tada į ją ir dar į kitą knygą, kurią irgi pasidėjo šalia. Tada vėl į ją.

Veidas buvo dar jaunas, bet aplink akis jau pastebėjau tas pačias švelnias raukšleles, kurias kas rytą matau savo

veidrodyje, ir sunkiai slepiamą nuovargį, aha, ji turėtų būti paskutinio kurso studentė. Tai buvo dailus, prakaulus veidas, kokių sutinki viduramžių altorių tapyboje, juos nuo monotonijos gelbsti gražiai platėjantys skruostikauliai. Oda blyški, bet, savaitę pabuvusi saulėje, taptų gražios alyvų spalvos. Nuleistos blakstienos, tvirtai suspaustos lūpos ir ryškūs antakiai kalbėjo apie tai, ką knygoje matė akys. Tamsūs kaip suodžiai plaukai krito ant kaktos per laisvai griežtų šukuosenų laikams. Šiame informacijos sraute dar kartą nustebęs dirstelėjau į knygos pavadinimą – *Karpatai*. Iš po alkūnės, aptemptos tamsiu megztiniu, kyšojo Bramo Stokerio *Drakula*.

Mergina pakėlė į mane akis ir mūsų žvilgsniai susitiko. Supratau, kad spoksau tiesiai į ją, ir, žinoma, tai turėjo būti nemalonu. Į mane žvelgė itin priešiškos juodos gilios akys, nors žibėjo ir smalsios ugnelės. Nebuvau tas, kurį vadina širdžių ėdiku; greičiau buvau atsiskyrėlis. Bet pasijutau sugėdintas ir skubėjau pasiaiškinti. Vėliau supratau, kad jos priešiškumas – tai stulbinamai gražios moters, nuo kurios nenuleidžia akių, gynyba.

– Atleiskit, – aiškinau, – negalėjau nepastebėti knygų, noriu pasakyti, to, ką skaitote.

Ji abejingai vėl pažvelgė į mane, *Drakula* tebegulėjo atversta, ir kilstelėjo juodus antakius.

– Matote, aš studijuoju tą patį dalyką, – primygtinai pasakiau. Ji dar aukščiau pakėlė antakius, ir aš bedžiau į dokumentus ant stalo. – Tikrai. Ką tik skaičiau apie... – Pažiūrėjau į Rosio dokumentų krūveles ir staiga nutilau. Nuo niekinamo žvilgsnio kaito skruostai.

– Drakula? – paklausė ji sarkastiškai. – Atrodo, turite pirminius šaltinius. – Kalbėjo su ryškiu akcentu, kurio nežinojau, balsas buvo švelnus, prislopintas, bet nevaržomas, atrodė, tuoj tuoj prasiverš visu stiprumu.

Griebiausi kitos taktikos.

– Ar skaitote jas savo malonumui? Turiu galvoj, dėl įdomumo? Ar atliekate tyrimą?

– Malonumui? – Knyga tebebuvo atversta, galbūt norėjo mane atbaidyti.

– Na, tai neįprasta tema, o jei dar rašote apie Karpatus, tai labai domitės šiuo klausimu, – seniai nekalbėjau tokia greitakalbe, nuo pat egzaminų žodžiu magistro laipsniui gauti, – pats norėjau užsisakyti šitą knygą. Abi knygas, tiesą sakant.

– Tikrai? Ir kodėl? – paklausė.

– Na, – išdrįsau pasakyti, – turiu čia laiškus iš nepaprasto istorinio šaltinio – juose minimas Drakula. Jie pasakoja apie Drakulą.

Akyse sužibo silpnas susidomėjimas, gintaro spalvos ugnelės nenorom nukrypo į mane. Susmuko kėdėje, bet knygą tebelaikė rankose. Dingtelėjo, kad šitą pozą esu matęs šimtus kartų, toks atsipalaidavimas reiškė pasirengimą pokalbiui. Kur aš tai mačiau?

– Kokie čia laiškai? – pasiteiravo užsienietišku akcentu.

Liūdnai pagalvojau, kad prieš leisdamasis į pokalbį turėjau prisistatyti. Kažkodėl jaučiausi sustingęs – negalėjau nei ištiesti rankos, nei paspausti jos rankos, nei pasakyti, kokiame fakultete mokausi. Taip pat suvokiau, kad niekada nesu jos matęs, nebent ji naujokė, persikėlusi iš kito universiteto. Ar turiu meluoti, saugodamas Rosį? Daug negalvodamas apsisprendžiau, kad nemeluosiu. Paprasčiausiai išmečiau jo vardą iš lygties.

– Dirbu su profesoriumi, kuris turi šiokių tokių problemų, jis parašė šiuos laiškus daugiau kaip prieš dvidešimt metų. Davė juos man manydamas, kad galėsiu padėti išbristi iš dabartinės padėties... kuri susijusi... jis studijuoja, noriu pasakyt, studijavo...

– Suprantu, – tarė ji šaltai, bet mandagiai. Atsistojo ir neskubėdama ėmė rinktis knygas. Pasiėmė portfelį. Atrodė aukšta, kaip ir įsivaizdavau, tvirta, plačiapetė.

– Kodėl domitės Drakula? – griebiausi paskutinio šiaudo.

– Na, sakyčiau, tai ne tavo reikalas, – trumpai nukirto ji nusigręždama, – bet planuoju kelionę, nors dar nežinau kada.

– Į Karpatus? – labai susijaudinau.

– Ne, – pašaipiai atkirto. O tada, lyg nebūtų galėjusi susilaikyti, bet su tokia panieka, kad net nemėginčiau jos sekti, pridūrė: – Į Stambulą.

– Gerasis Viešpatie, – netikėtai ėmė melstis tėvas čiulbančiam dangui. Į lizdus grįžo paskutinės kregždės, pritemęs miestas sunkiai gulė į slėnį. – Gana čia sėdėti, rytoj laukia žygis į kalnus. Piligrimai gulasi anksti, temstant.

Pajudinau kojas, viena buvo nutirpusi, bažnyčios kiemo grindinys staiga tapo siaubingai nelygus, ypač kai jau svajoji apie lovą. Į viešbutį leidausi klupdama, nutirpusią koją badė šimtai adatėlių. Bet kunkuliavau iš pykčio, šis jausmas dūrė aštriau nei atsigaunančią koją. Tėvas vėl per anksti nutraukė pasakojimą.

– Pažiūrėk, – tarė jis, rodydamas nuo kyšulio tiesiai, – ten turėtų būti Švento Mato vienuolynas.

Žvilgsniu nulydėjau mostą į tamsą, susiliejusius kalnus ir pusiaukelėj pamačiau nejudančią šviešelę. Arti daugiau nebuvo jokių šviesų, jokios gyvybės. Tik viena spingsulė įsižiebė milžiniškoje juodoje drobėje aukštai, bet neužkopė iki viršukalnės ir dabar kabėjo tarp miesto ir nakties dangaus.

– Taip, manau, ten ir turėtų būti vienuolynas, – pakartojo tėvas, – rytoj tikrai teks stačiai lipti, net jei eisime keliu.

Kai traukėme mėnulio neapšviestomis miesto gatvėmis, apniko liūdesys, kuris apima leidžiantis iš aukštumų, paliekant kažką didinga. Prieš pasukant už senosios varpinės, dar kartą atsigręžiau į mažą šviesos taškelį. Ji tebebuvo, spingsėjo virš tvoros, apaugusios tamsiomis bugenvilijomis. Ramiai stovėdama, įdėmiai žiūrėjau į ją. Tada šviesėlė mirktelėjo, bet tik kartą.

Devintas skyrius

1930 metų gruodžio 14
Trejybės kolegija, Oksfordas

Mano brangus ir nelaimingas paveldėtojau,
baigsiu pasakojimą kuo greičiau, nes tau reikalinga gyvybiškai svarbi informacija, jei mudu abu, na, norime bent išgyventi – išgyventi su Dievo valia ir gailestingumu. Istorikas iki skausmo suvokia, kad yra gyvenimas ir išgyvenimas. Bjauriausi žmonijos instinktai pergyvena kartas, šimtmečius, net tūkstantmečius. O geriausios pavienės pastangos gali išnykti kartu su vieno žmogaus gyvenimu.

Bet pasakoju: dar niekada kelionė nebuvo tokia vykusi kaip tada iš Anglijos į Graikiją. Kretos muziejaus direktorius mane pasitiko prieplaukoje ir pakvietė dar kartą sugrįžti vėliau šią vasarą kasinėti Minų kapavietės. Be to, tame pačiame pensione gyveno ir du amerikiečių mokslininkai, su kuriais seniai norėjau susitikti. Juodu ragino mane pasidomėti atsiradusia laisva vieta jų universitete – atitinkančia mano kvalifikaciją – ir apipylė mane pagyromis. Galėjau laisvai naudotis visa reikiama medžiaga, net privačiais rinkiniais. Popietėmis, kai uždarydavo muziejų ir miestas užmigdavo siestos, sėdėdavau balkone vynuogienojų šešėlyje peržiūrinėdamas užrašus ir semdamasis idėjų kitiems darbams, prie kurių planavau prisėsti vė-

liau. Tokiomis idiliškomis aplinkybėmis susimąstydavau, ar nevertėtų visko mesti, nes to keisto žodžio – Drakulya *– paieška buvo labiau panaši į nesveiką domėjimąsi. Bijodamas kelionių negandų, senąją knygą buvau palikęs namie. Svarbiausia, kad nebejaučiau jos kerų. Bet kažkas – gal istoriko kruopštumas, o gal paprasčiausia aistra medžioklei – vertė laikytis savo planų ir kelioms dienoms išvykti į Stambulą. Čia privalau papasakoti vieną archyve nutikusį nuotykį. Tai bus veikiausiai tik pirmas iš keleto įvykių, kuriuos dar aprašysiu ir kurie gali paskatinti tave netikėti. Tik perskaityk iki galo, maldauju.*

– Paklusdamas prašymui, perskaičiau kiekvieną žodį, – pasakojo tėvas. – Laiške vėl buvo rašoma apie šiurpius Rosio patyrimus vartant sultono Mechmedo Antrojo rinkinio dokumentus – čia jis rado žemėlapį, kuris, atrodo, galėjo būti nuoroda į Vlado Žudiko kapą, čia žemėlapį pavogė piktavalis biurokratas, čia biurokrato kakle atsirado dvi mažytės pūslėtos žaizdelės.

Atkreipiau dėmesį, kad rašymo stilius pakitęs, jis buvo nebe toks glaustas ir aiškus kaip kitų dviejų laiškų, bet skubotas, su daugybe mažų klaidelių, lyg rašantysis būtų labai susijaudinęs. Ir nors mane buvo apėmęs nerimas (kai grįžau namo, jau buvo tamsu, ir aš vienui vienas, užsklendęs duris ir užtraukęs užuolaidas, skaičiau knygą), atkreipiau dėmesį į kalbą, beveik žodis žodin pakartojančią tai, ką aną vakarą pasakojo. Atrodė, kad prieš ketvirtį amžiaus istorija taip giliai įstrigo jo atmintin, kad dabar tereikėjo ją papasakoti kitam klausytojui.

Dar laukė trys laiškai, ir aš nekantraudamas puoliau skaityti.

1930 metų gruodžio 15
Trejybės kolegija, Oksfordas

Mano brangus ir nelaimingas paveldėtojau,
nuo to momento, kai bjaurusis pareigūnas atėmė žemėlapį, nuo manęs nusigręžė sėkmė. Grįžęs į kambarį pamačiau, kad šeimininkė mano daiktus perkėlė į mažesnį ir gerokai apleistą miegamąjį, kurio vienoje pusėje buvo įgriuvusios lubos. Per kraustymąsi dingo dalis užrašų, prapuolė ir auksinės rankogalių sąsagos, kurias labai mėgau.

Sėdėdamas naujoje ankštoje patalpoje, iš atminties bandžiau atgaivinti ir Vlado Drakulos istoriją užrašuose, ir bibliotekoje matytus žemėlapius. Tada skubiai grįžau į Graikiją, kur mėginau atnaujinti Kretos studijas.

Kelionė laivu į Kretą buvo siaubinga, jūra buvo labai audringa. Salą be paliovos košė karštas, pašėlęs vėjas, kaip liūdnai pagarsėjęs prancūziškas atšiaurusis mistralis. Kambariai, kuriuose gyvenau anksčiau, buvo užimti, ir man pavyko rasti tik apgailėtiną būstą – tamsų ir apipelijusį. Mano kolegos amerikiečiai jau buvo išvykę. Gerasis muziejaus direktorius negalavo ir, atrodo, niekas neprisiminė jo pažado pakviesti mane į kapavietės atidengimą. Bandžiau kažką rašyti apie Kretą, bet veltui varčiau užrašus, ieškodamas įkvėpimo. Mano nervams ne į gera buvo ir primityvus vietos gyventojų prietaringumas, kurio anksčiau nebuvau pastebėjęs. Graikai ir daugelis kitų tautų tradiciškai tiki, kad vampyru, vilkolakiu tampama, jei palaikai lėtai yra arba netinkamai palaidoti, ką jau kalbėti apie tai, kad kas nors gali būti atsitiktinai palaidotas gyvas. Sẽniai Kretos užeigose buvo labiau linkę pasakoti tūkstantį ir vieną istoriją apie vampyrus, nei paaiškinti, kur galėčiau rasti molinių indų šukių ar nuskendusių se-

novinių laivų, po kuriuos, ieškodami turtų, nardė jų seneliai. Vieną vakarą leidau kažkokiam nepažįstamajam pavaišinti mane taurele vietinio gėrimo keistu pavadinimu „Amnezija", nuo kurio kitą dieną sirgau.

Tiesą sakant, viskas nesisekė iki tol, kol siaučiant audrai su lietumi, galuodamasis jūros liga, pasiekiau Anglijos krantus.

Visas aplinkybes pasakoju, nes gal kartais jos galėtų turėti kokios įtakos. Arba bent jau parodytų, kokios dvasinės būsenos grįžau į Oksfordą: išsekęs, prislėgtas ir išsigandęs. Veidrodyje atrodžiau išblyškęs ir sulysęs. Kai skusdamasis įsipjaudavau, o nusilpus nervams tai atsitikdavo dažnai, krūpteldavau, vis prisimindamas dar neužsitraukusias žaizdeles ant turkų biurokrato kaklo ir vis dažniau ir dažniau abejodamas prisiminimų blaivumu. Kartais iš proto varydavo mintis, kad neįgyvendinau kažkokio tikslo, kažkokio ketinimo, kurio niekaip negalėjau suformuluoti. Jaučiausi vienišas ir ilgėjausi artimųjų šilumos. Trumpai tariant, dar niekad nebuvau taip nerviškai išsekęs.

Bet bandžiau gyventi kaip visada, nieko niekam nepasakojau ir rūpestingai ruošiausi kitam semestrui. Parašiau Graikijoje sutiktiems amerikiečiams užsimindamas, kad norėčiau bent trumpai paviešėti Jungtinėse Valstijose, jei tik jie galėtų tuo pasirūpinti. Buvau bebaigiąs studijas, todėl vis labiau ir labiau jaučiau poreikį pradėti kažką nauja, maniau, kad permainos bus į gera. Be to, parašiau du trumpus straipsnius apie archeologijos ir literatūros sandūros ryšius Kretos keramikoje. Didžiulėmis pastangomis prisiversdavau tvarkingai nugyventi kiekvieną dieną ir kasdien dariausi vis ramesnis.

Pirmą mėnesį stengiausi ne tik užmiršti nemalonius kelionės prisiminimus, bet ir nuslopinau susidomėjimą

keistąja knyga, kurią užkišau lentynoj, ir leidau nusėsti tyrinėjimo nuosėdoms. Tačiau atgyjant pasitikėjimui ir vėl stiprėjant susidomėjimui, vieną vakarą vėl ją išsitraukiau ir išsidėliojau ant stalo užrašus iš Anglijos ir Stambulo. Pasekmės buvo staigios, siaubingos ir tragiškos.

Turiu čia stabtelėti, drąsusis skaitytojau, toliau rašyti nebegaliu. Maldauju, nesiliauk skaitęs šių laiškų, nagrinėk juos toliau, kaip ir pats bandysiu tai daryti rytoj.

Giliai sielvartaujantis jūsų Rosis

Dešimtas skyrius

Jau suaugusi gerai pažinau tą savitą jausmą, kurį ilgainiui patiria kiekvienas keliautojas: ilgesys dar kartą aplankyti matytas vietas, sąmoningai ieškoti to, ką jau kartą esi atsitiktinai radęs, vėl patirti atradimo skonį. Kartais ieškome net tos vietos, kuri nėra kuo nors ypatinga – ieškome, nes paprasčiausiai ją prisimename. Jei surandame, žinoma, viskas atrodo kitaip. Tos pačios grubiai tašytos durys, bet gerokai mažesnės; diena apniukusi, o ne nuostabi kaip anąkart; dabar pavasaris, o ne ruduo, mes vieni, o ne su trimis draugais. Arba dar blogiau – su trimis draugais, o ne vieni.

Labai jaunam keliautojui šis jausmas beveik nepažįstamas, bet kol nebuvau jo patyrusi pati, pastebėjau tėvo elgesyje, kai lankėmės šv. Mato vienuolyne rytų Pirėnuose. Greičiau pajutau nei pastebėjau, kad tėvas čia jau yra buvęs. Keista, čia buvo išsiblaškęs, visai kitoks nei kitur. Jis jau buvo buvęs Emonoje, keletą kartų lankęsis Ragūzoje. Ne kartą smagiai vakarieniavo akmeninėje Masimo ir Džulijos viloje. Bet šv. Mato vienuolyne pajutau, kad šios vietos jis ilgėjosi, kad mintimis vis grįždavo ir grįždavo tenai, tačiau nesupratau, kodėl išgyveno tą grįžimą nieko man nepasakodamas. Ir dabar nieko man nesakė, tik užsiminė apie kelio posūkį, paskutinį prieš pakylant prie pat vienuolyno sienų, o vėliau pasakė, kurios durys

veda į šventovę, vienuolyno kiemą ir pagaliau – į kriptą. Tai, kad tėvas įsimena smulkmenas, man nebuvo naujiena; ne kartą mačiau, kaip bažnyčiose atidaro reikiamas duris ar tiesiu taikymu pasuka į senąją vienuolyno valgyklą, ar sustoja nusipirkti bilietų kaip tik prie tos kasos ar kaip tik tame ūksmingame takelyje, ar pamena, kur anksčiau yra gėręs skaniausią kavą. Šv. Mato vienuolyne jo budrumas buvo kitoks – tiesiog paviršutiniškai permetė akimis sienas ir vienuolyno kiemą. Jis nesidžiaugė prisiminimais, „aha, štai tas puikus timpanas virš durų; maniau, jis kitoje pusėje", ne – tiesiog tikrino vaizdus, kuriuos būtų galėjęs nupiešti ir užsimerkęs. Žingsnis po žingsnio lipdama stačiu kiparisais apsodintu taku suvokiau, kad tai, ką jis prisimena, yra ne architektūrinės detalės, o įvykiai.

Prie medinių durų stovėjo vienuolis ilgu rudu abitu ir dalijo turistams brošiūrėles.

– Jau sakiau, tai veikiantis vienuolynas, – kaip paprastai paaiškino tėvas. – Turistų srautą riboja atidarydami duris tik kelias valandas per dieną. Priėjęs nusišypsojo tam vyrukui ir paėmė knygelę. – *Merci beaucoup**, pakaks vienos, – pasakė gražia prancūzų kalba. Bet šį kartą, kaip vaikai intuityviai supranta tėvus, buvau tikra, kad jis yra šią vietą matęs anksčiau ir ne tik pro fotoaparato objektyvą. Kažkas buvo ne taip, net jei ir žinojo visas meno istorijos detales iš turistinės brošiūros. Buvau tikra, kad čia jam kažkas nutiko.

Kitas potyris buvo trumpas, bet dar aštresnis: kai atvertė knygelę ir viena koja jau lipo per slenkstį, per daug kasdieniškai palinko prie knygos, net nepakėlė akių į reljefą, vaizduojantį žvėris (kas įprastai atkreiptų jo dėme-

* Labai ačiū *(pranc.)*.

sį). Tuomet ir supratau, kad su šventove, į kurią netrukus įžengsime, jį sieja kažkoks senas ryšys. Tas jausmas, kurį, užgniaužusi kvapą, jutau intuityviai, buvo sielvartas arba siaubas, arba šiurpi abiejų samplaika.

Šv. Mato vienuolynas rytų Pirėnuose įsikūręs keturių tūkstančių pėdų aukštyje virš jūros lygio, o jūra ne taip toli, kaip galėtum pagalvoti žvelgdamas į kalnuotą kraštovaizdį ir ratu sukančius erelius. Rizikingai aukštai įsitaisęs vienuolynas raudonu stogu išaugo ant uolos viršūnės, kas tik iš dalies tiesa, nes ankstyviausia bažnyčios dalis buvo iškalta tiesiai uoloje 1000 metais. Pagrindiniai vienuolyno vartai – jau vėlesnių romaninių laikų išraiška, kuriai įtakos turėjo musulmonų menas: kvadratinis akmeninis portalas su geometriniais islamiškais frizais ir dviem išsiviepusiomis krikščioniškomis pabaisomis, tai galėjo būti liūtai ar lokiai, šikšnosparniai ar grifai – kažkokie padarai, kurių formos galėjo reikšti bet ką.

Mažutė šv. Mato bažnyčia ir nuostabus arkinis vienuolyno kiemas, net tokiame aukštyje apsodintas rožių krūmais, apsuptas raitytų rausvo marmuro kolonų – tokių grakščių, kad tą spiralę galėjo susukti tik meno Samsonas. Ant grindinio krito saulės spinduliai ir netikėtai, it arka, išsilenkė dangaus žydrynė.

Vos įėjus į kiemą dėmesį patraukė lašantis vanduo – garsas mielas ir netikėtas aukštoje ir sausoje vietoje, bet kartu toks įprastas kaip kalnų upelio tėkmė. Kadaise aplink šešiakampį fontaną melsdamiesi vaikščiojo vienuoliai. Baseinas iš rausvo marmuro, sienelės puošniai iškaltos miniatiūriniais vienuolyno atvaizdais. Didysis fontano baseinas stovėjo ant šešių rausvo marmuro kolonų (ir ant

vienos pagrindinės atramos, pro kurią, mano galva, tryško vanduo). Į mažesnį baseinėlį srovė liejosi iš šešių ertmių. Jo melodija kerėjo.

Kai nuėjusi iki kiemo krašto prisėdau ant žemos sienelės, po kojomis atsivėrė gili praraja ir kalnų kriokliai – baltos juostos miško mėlyje. Nors buvom aukštai užsiropštę, virš mūsų vis dar stūksojo neįkopiamos rytų Pirėnų viršūnės. Toli toli be garso gurgėjo kriokliai arba tik vandens migla, o man už nugaros nesustodamas sroveno ir lašėjo fontanas.

– Atsiskyrėlių gyvenimas, – sumurmėjo tėvas, sėsdamas šalia manęs ant tvorelės. Uždėjo ranką man ant peties, o tai darydavo labai retai. – Atrodo labai ramu, bet toks gyvenimas sunkus. O kartais net baisus.

Sėdėjome žiūrėdami į tarpeklį, kuris buvo toks gilus, kad ryto saulė dar nepasiekė bedugnės. Kažkas suspindėjęs pakibo ore mums po kojomis ir supratau, kad tai paukštis, laukiantis aukos, pamažu sukantis medžioklės ratą virš uolų viršūnių, lyg vėjo plaikstoma vario spalvos snaigė.

– Pastatytas aukščiau, nei sklando ereliai, – susimąstęs tarė tėvas. – Žinai, kad erelis labai senas krikščionių simbolis, šv. Luko simbolis. Šv. Mato – angelas, šv. Jono – jautis, šv. Morkaus, žinoma, sparnuotas liūtas. Tą liūtą pamatysi visoje Adrijos pakrantėje, jis buvo Venecijos globėjas. Letenose laiko knygą: jei knyga atversta, vadinasi, nukaltas tuo metu, kai Venecijoje vyravo taika; jei užversta, vadinasi, Venecija kariavo. Pameni, matėm Ragūzoj? – su užversta knyga virš vartų? Dabar irgi matom erelį, saugantį šią vietą. Jai reikia sargų. – Tėvas susiraukė, atsistojo ir nulingavo. Staiga suvokiau, jog jis iki ašarų gailisi, kad čia atvažiavome. – Ar eisim į ekskursiją?

Leidžiantis laiptais į kriptą, tėvo veide vėl pamačiau tą neapsakomą baimės jausmą. Jau buvome atidžiai apžiūrėję vienuolyno arkadas, koplyčias, navas, vėjo perpučiamas virtuves. Kripta buvo paskutinis taškas mūsų pačių sugalvotoje ekskursijoje, kaip sakydavo tėvas, – desertas liguistiems turistams. Tamsiais laiptais leidosi itin atsargiai, aš ėjau iš paskos. Kai įžengėme į uolos glėbį, iš tamsos siūbtelėjo siaubingai šaltas vėjo gūsis. Kiti turistai jau buvo apžiūrėję ir nuėję toliau, palikę mus vienu du.

– Čia buvo pirmosios bažnyčios nava, – vėl aiškino tėvas, visai be reikalo, – kai vienuolynas sustiprėjo ir galėjo plėsti statybas, jie tiesiog išširausė į dienos šviesą ir ant senosios pastatė naują bažnyčią. – Tamsoje pleveno tik žvakės akmeninėse žvakidėse ant sienų. Skersinės navos sienoje buvo iškaltas kryžius; jis kabojo lyg šešėlis virš akmeninio altoriaus ar sarkofago – sunku pasakyti. Palei kriptos sienas buvo dar du ar trys sarkofagai; nedideli, grubūs, be jokių užrašų. Tėvas giliai įkvėpė, dairydamasis po šaltą, tylią skylę uoloje. – Čia ilsisi vienuolyno įkūrėjas ir dar keletas abatų. Čia mūsų ekskursija ir baigiasi. Puiku. Eime užkąsti.

Išeidama stabtelėjau. Apėmė paniškas noras išklausinėti tėvą apie Šv. Mato vienuolyną, ką jis prisimena. Bet plati jo nugara juodu lininiu švarku tarsi sakė: „Palauk, viskam savas laikas." Trumpam atsisukau į sarkofagą senosios bazilikos navoje. Mirgančioje šviesoje jis atrodė grubus ir santūrus. Kad ir kas ten būtų, tai buvo praeities dalis ir spėlionės nieko neprikels iš mirusiųjų.

Tai žinojau ir be spėliojimų. Pasakojimas, kurį išgirsiu per priešpiečius vienuolyno terasoje, šiek tiek žemiau vienuolių gyvenamosios dalies, gali būti apie visai kitą, gerokai nuo čia nutolusią vietą, bet, kaip ir mūsų kelionė į vie-

nuolyną, tai bus dar vienas žingsnis, sustiprinsiantis tėvo baimę. Kodėl nepasakojo apie Rosio dingimą, kol neprasitarė Masimas? Kodėl užspringo ir išbalo, kai restorano šeimininkas papasakojo legendą apie gyvus numirėlius? Kad ir kokie prisiminimai kankintų tėvą, aišku, kad jie susiję su šia vieta, kuri turėtų būti labiau šventa nei siaubinga, bet vis tiek kelia jam baimę, tokią didelę, kad net nebežiūri į tą pusę. Teks pačiai padirbėti, kaip ir Rosiui, ieškoti savų raktų paslapčiai atrakinti. Dariausi vis protingesnė.

Vienuoliktas skyrius

Kai po pertraukos vėl nuėjau į Amsterdamo biblioteką, ponas Binertas buvo pririnkęs man knygų. Į skaityklą atėjau tiesiai iš mokyklos, vis dar su kuprine ant pečių. Jis nužvelgė mane su šypsena.

– Tai jūs, – prašneko gražia anglų kalba, – mano jaunoji istorikė. Šį tą turiu jūsų projektui. – Nusekiau iš paskos iki stalo, kur jis ištraukė knygą. – Tai nėra labai sena knyga, – paaiškino jis, – bet kai kurie pasakojimai tikrai seni. Istorijos toli gražu ne linksmos, mano mažute, bet gal pravers. – Ponas Binertas pasodino mane prie stalo ir aš dėkingu žvilgsniu nulydėjau tolstančią jo nugarą. Buvau sujaudinta, kad man patikėta kažkas labai baisaus.

Knyga vadinosi *Karpatų pasakos.* Tai buvo devynioliktо amžiaus aptriušęs tomelis, privačiai išleistas kažkokio anglų kolekcininko, vardu Robertas Digbis. Įvadas bendrais bruožais aprašė Digbio klajones po laukinius kalnus ir keistas kalbas, nors rėmėsi vokiškais ir rusiškais šaltiniais. Pasakos irgi turėjo keistą atspalvį, bet aprašymai buvo romantiški, nors kai jau gerokai vėliau jas vėl skaičiau, supratau, kad jos sutampa su vėlesnių kolekcininkų ir vertėjų versijomis. Dvi pasakas apie *Princą Drakulą* tiesiog prarijau. Pirmoji pasakojo, kaip Drakula mėgdavo linksmintis tarp pamautų ant baslių valdinių. Kartą vienas tarnas Drakulos akivaizdoje pasiskundė dėl siaubingos

smarvės, tada princas įsakė savo vyrams užsodinti jį ant aukščiausio baslio, kad kitų smarvė neerzintų merdinčio tarno nosies. Digbis aprašo kiek kitokią to paties įvykio versiją, kurioje Drakula įsako pamauti tarną ant triskart ilgesnio baslio nei kitus.

Kita istorija buvo ne mažiau baisi. Joje pasakojama, kaip sultonas Mechmedas Antrasis pasiuntė du pasiuntinius pas Drakulą. Pasiuntiniai prieš jį nenusiėmė turbanų. Drakula paklausė, kodėl rodo jam tokią nepagarbą, bet šie atsakė, kad elgiasi pagal savas tradicijas. „Tada padėsiu jums tas tradicijas dar labiau sustiprinti", – atsakė Drakula ir prikalė turbanus pasiuntiniams prie galvų.

Persirašiau Digbio pasakojimus į savo užrašų knygą. Kai ponas Binertas atėjo pasižiūrėti, kaip man sekasi, pasiteiravau, gal galėtų man paieškoti Drakulos amžininkų šaltinių, jei tokių yra. „Gerai", – liūdnai ištarė linktelėdamas. Pažiūrėsiąs, kai tik turėsiąs laiko. Galbūt vėliau, – šypsodamas papurtė galvą, – galbūt vėliau susirasiu įdomesnę temą – kad ir viduramžių architektūrą. Pažadėjau – irgi šypsodama, – kad pagalvosiu.

Nėra smagesnės vietos pasaulyje kaip Venecija vėjuotą, karštą vasaros dieną, kai danguje nė debesėlio. Lagūnoje ant bangų supasi laivai, lyg būtų išsiruošę naujiems nuotykiams; saulėje spindi puošnūs namų fasadai ir bent kartą vanduo kvepia šviežumu. Visas miestas išsipučia lyg burė, lyg inkarą pakėlęs laivas. Greitaeigių katerių sukeltos bangos daužosi į Šv. Morkaus aikštės krantinę, kurdamos linksmą, bet paprastą muziką, tarytum skambėtų cimbolai. Amsterdame, šiaurės Venecijoje, toks oras prikeltų miestą naujiems užmojams. Čiagi nebijoma rodyti byran-

čios tobulybės – štai apžėlęs fontanas, nors vanduo turėtų galingai lietis, vos vos varva per aprūdijusį baseino kraštą. Saulės atokaitoje blizga apleisti šv. Morkaus žirgai. Dožų rūmų kolonos atrodo šimtą metų nevalytos.

Prajuokinau tėvą užsiminusi apie ore tvyrančią aptriušusią iškilmių atmosferą.

– Turi pastabią akį, – pasakė, – Venecija garsi reginiais, ir tol, kol minios turistų ją dievina, jai nė motais aptriušę kampai. – Tėvas mostelėjo į aikštę – labiausiai mėgstamą mudviejų vietelę po Florijono – į prakaituotus turistus, į vėjyje besiplaikstančių pastelinių spalvų marškinius. – Luktelk iki vakaro, ir Venecija tavęs nenuvils. Pasirodymui reikia kito apšvietimo. Pasikeitimai apstulbins.

Siurbčiojau apelsinų gėrimą. Buvau per daug patogiai įsitaisiusi, kad kur nors judėčiau; malonios staigmenos laukimas visiškai tiko mano tikslams. Tai buvo paskutiniai vasaros malonumai. Su rudeniu prasidės mokslai ir, jei pasiseks, truputis klajokliško gyvenimo su tėvu, nagrinėjant derybų, kompromisų ir sunkių sandorių žemėlapį. Šį rudenį jis vėl keliaus į Rytų Europą, ir aš dėsiu visas pastangas, kad pasiimtų mane kartu.

Tėvas išgėrė alų ir pervertė turisto vadovą.

– Taip, – staiga prabilo, – štai Šv. Morkus. Žinai, kad Venecija ilgus šimtmečius kovojo su Bizantija, taip pat didele jūrų galybe. Tiesą sakant, Venecija pavogė nemažai nuostabių dalykų iš Bizantijos, štai kad ir ten aukštai tuos žvėris. – Iš po saulės skėčio pažvelgiau į šv. Morkaus baziliką, kur variniai žirgai net įsirężę traukė sunkius mirguliuojančius bažnyčios kupolus. Bazilika, atrodė, lydosi – karšta lyg pragaro auksas. – Šiaip ar taip, – tarė, – šv. Morkaus bazilika iš dalies yra šv. Sofijos Stambule kopija.

– Stambule? – klastingai paklausiau, skambčiodama ledukais stiklinėje. – Nori pasakyti, kad ji atrodo kaip šv. Sofijos bažnyčia?

– Na, šv. Sofijos bažnyčią užgrobė Osmanų imperija, todėl dabar iš lauko ją saugo minaretai, o viduje kabo milžiniški skydai su šventais musulmonų tekstais. Ten tikrai susiduria Rytai ir Vakarai. Bet dar yra milžiniški kupolai, grynai bizantiški ir krikščioniški, kaip ir Šv. Morkaus.

– Iš švino lakštų? Kaip šitie? – mostelėjau į kitą aikštės pusę.

– Taip, labai panašūs, tik didingesni. Dydis pribloškia, tiesiog užima kvapą.

– Aha, – pasakiau, – ar galiu dar vieną stiklą gėrimo?

Tėvas staigiai dirstelėjo į mane, bet buvo per vėlu. Jau žinojau, kad jis buvo Stambule.

Dvyliktas skyrius

1930 metų gruodžio 16
Trejybės kolegija, Oksfordas

Mano brangus ir nelaimingas paveldėtojau,
ši istorija mane visai įsiurbė, o gal aš joje paskendau, todėl privalau aprašyti visus įvykius iki šių dienų. Čia, tikiuosi, viskas ir baigsis, nes nebeištversiu net minties, kad ateityje gali nutikti dar šiurpesnių dalykų.

Kaip jau pasakojau, vėl į rankas paėmiau keistąją knygą, kaip žmogus, nesugebantis atsisakyti žalingų įpročių. Nors prieš tai pats sau pasakiau, kad gyvenimas grįžo į normalias vėžes, kad mano patirtis Stambule buvo keista, bet paaiškinama, tiesiog kelionių išvargintoje galvoje vaizduotė per daug išvešėjo. Taigi vėl laikau knygą rankose ir jaučiu, kad turiu labai smulkiai apie tai papasakoti.

Buvo lietingas spalio vakaras. Semestras jau prasidėjęs, o aš vakarojau džiaugdamasis vienatvės malonumais savo kambaryje. Laukiau ateinant draugo Hedžeso, koledžo dėstytojo, jis buvo vos dešimt metų už mane vyresnis, labai jį mėgau. Nerangus ir geraširdis, jo atsiprašantys gūžtelėjimai pečiais ir miela drovi šypsena slėpė tokį aštrų protą, jog kartais būdavau dėkingas, kad yra nukreipęs jį į aštuoniolikto amžiaus literatūrą, o ne į savo kolegas. Jei ne tas drovumas, būtų jautęsis savas Adiso-

no, Svifto ir Popo draugijoje Londono kavinėse. Draugų turėjo nedaug, niekada nepakeldavo akių į nepažįstamą moterį, net mintimis nenuklysdavo toliau Oksfordo apylinkių, kur mėgdavo vaikščioti ir, parimęs ant tvoros, stebėti atrajojančias karves. Gerumą išduodavo didžiulė galva, plačios plaštakos ir romios rudos akys. Iš pirmo žvilgsnio buvo labiau panašus į buliuką ar barsuką, kol neprasiverždavo kandi ironija. Patiko klausytis jo pasakojimų apie darbą, kalbėdavo kukliai, bet su entuziazmu, ir niekada nepamiršdavo paraginti manęs naujai paieškai. Jo vardas buvo – na, jo vardą, truputį paieškoję, rasit bet kurioje bibliotekoje nuo to laiko, kai skaitytojams grąžino keletą anglų literatūros talentų. Bet aš vis tiek jį vadinsiu Hedžesu, savos kūrybos* a nom de guerre**, *taip suteikdamas privatumo, o tai gyvenime jam buvo svarbiausia.*

Tą vakarą Hedžesas turėjo užsukti su dviejų mano straipsnių, kuriuos išspaudžiau iš Kretos, apmatais. Mano paprašytas juos perskaitė ir pataisė; nors negalėjo daryti pastabų dėl prekybos Viduržemio jūroje aprašymo tikslumo, bet rašė dieviškai ir preciziškai, todėl dažnai patardavo, kaip pašlifuoti stilių. Buvau pasiruošęs valandai draugiškos kritikos, paskui taurelei chereso ir tai akimirkai, kai draugas ištiesia kojas prie židinio ir pasiteirauja, kaip sekasi. Aišku, nepasakosiu jam apie mano vis dar pakrikusius nervus, bet galėsime aptarti kitus reikalus.

Laukdamas kursčiau ugnį, įmečiau dar vieną pliauską į židinį, ištraukiau dvi taures ir nužvelgiau stalą. Kabinetas buvo ir svečių kambarys, todėl stengdavausi, kad būtų tvarkingas ir patogus, derėtų prie devyniolikto amžiaus

---

* XVIII amžiaus anglų rašytojai ir Apšvietos laikotarpio atstovai Džozefas Adisonas, Džonatanas Sviftas ir Aleksanderis Popas.

** Slapyvardis *(pranc.)*.

apstatymo. Tądien buvau baigęs didžiąją dalį darbų, išsrėbiau lėkštę sriubos, kurią atnešė apie šeštą, ir nuėmiau nuo stalo visus susikaupusius užrašus. Temo vis anksčiau, o su tamsa prasidėdavo niūrus ir įkyrus lietus. Mėgstu tokius rudens vakarus, jie man nekelia slogios nuotaikos, todėl pajutau tik menką nuojautos virpulį, kai ranka, siekdama kokio skaitalo, nesąmoningai palietė tą knygą. Buvo įkišta tarp rečiau naudojamų daiktų lentynoje virš stalo. Atsisėdau, liesdamas maloniai švelnų seną viršelį, ir atsiverčiau.

Staiga pajutau kažką itin keista. Knyga skleidė kvapą, bet tai nebuvo senstančio, byrančio popieriaus kvapas. Tai buvo puvimo tvaikas, net pykinantis dvokas, pašvinkusios mėsos ar yrančio kūno smarvė. Anksčiau nebuvau to pastebėjęs, todėl netikėdamas pasilenkiau arčiau ir staigiai užverčiau knygą. Po akimirkos atverčiau, ir vėl išsiveržė tiesiog vimdantis dvokas. Mano rankoje nedidelė knygelė atrodė lyg gyva, nors skleidė mirties dvoką.

Tas dvokas vėl priminė grįžimo iš žemyno baimę, susitvardžiau tik didelėmis pastangomis. Senos knygos pūna, tai faktas, o ši vasara buvo itin drėgna. Žinoma, tai gali paaiškinti sklindantį tvaiką. Gal nunešiu ją į Retų spaudinių skyrių, kur patars, kaip ją išvalyti ar išvėdinti.

Jei būčiau protingai vengęs reakcijos į šį nemalonų reiškinį, būčiau viską metęs šalin ir padėjęs knygą į lentyną. Bet pirmą kartą po kelių savaičių prisiverčiau vėl pažvelgti į neįprastą iliustraciją – sparnus išskėtusį drakoną. Staiga į akis krito kažkas naujo, kažkas, ką pastebėjau tik dabar. Nebuvau apdovanotas itin aštriu vizualiniu pastabumu, bet dabar kažkoks blyksnis nušvietė drakono kontūrų – išskėstų sparnų ir užriestos uodegos – visumą. Apimtas karštligiško smalsumo, rausiausi po stalčiuje užkištus užrašus, kuriuos parsivežiau iš Stambulo. Apgrai-

bomis radau lapą, kurio ieškojau; lapas buvo išplėštas iš sąsiuvinio, tai buvo Stambulo archyvuose darytas eskizas, pirmojo žemėlapio kopija.

Pameni, iš viso ten buvo trys žemėlapiai, to paties nežinomo regiono, tik skirtingo mastelio. Ta vieta, kurią kadaise nubraižė nemeniška, nors ir tiksli mano ranka, turėjo labai aiškią formą, panašią į sparnuotą žvėrį, žvelgiantį į pasaulį. Ilga upė vingiavo tolyn į pietvakarius, sukdama atgal, kaip ir drakono uodega. Širdis keistai spurdėjo. Drakono uodega buvo dygliuota, užsibaigianti strėle, kuri rodė – ir čia vos nesurikau, užmiršęs, kaip sunku buvo atsigauti iš apėmusios manijos, – į vietą, kuri mano žemėlapyje atitiko nuorodą į Nuodėmingojo kapą.

Abiejų paveikslėlių panašumas buvo pernelyg stulbinantis, kad tai būtų tik sutapimas. Ir kaip aš archyve nepastebėjau, kad regionas žemėlapiuose lygiai tokios pat formos kaip drakonas išskėstais sparnais, lyg mestų šešėlį ant žemės? Medžio raižinys, dėl kurio prieš kelionę taip ilgai sukau galvą, turi aiškią reikšmę, kažkokį ženklą. Jis turėjo kelti baimę, siaubą, rodyti jėgą. Bet atkakliesiems tai galėjo būti raktas: uodega rodė į kapą taip tiksliai, kaip rodytumei į save: tai aš. Aš čia. O kas buvo pačiame centre, tame Nuodėmingojo kape? Atsakymą drakonas laikė plėšriuose naguose: DRAKULYA.

Pajutau aitrią įtampą, lyg kraujo skonį burnoje. Žinojau, kad turėčiau susilaikyti nuo tokių išvadų, bet noras buvo stipresnis už protą. Snagovo ežero, kur tariamai turėjo būti palaidotas Vladas Tepešas, nebuvo nė viename žemėlapyje. O tai reiškia, kad Tepešas – Drakula – ilsisi kažkur kitur, vietoje, apie kurią nuorodų nėra net legendoje. Bet kur? Nelauktai sau pačiam klausimą ištariau balsu. Ir kodėl tas kapas taip slepiamas?

Dėliodamas mintis į visumą, kolegijos koridoriuje išgirdau pažįstamus žingsnius – Hedžeso kojų vilkimą, ausiai mielą eiseną – ir sumojau, kad jau turėčiau paslėpti visą medžiagą, pasitikti jį prie durų, įpilti po taurelę chereso ir pasiruošti maloniam pokalbiui. Buvau berenkąs popierius, kai staiga viskas nuščiuvo. Atrodė, lyg per ilgai skambanti viena nata patraukė klausytojo dėmesį labiau nei lauktas akordas. Pažįstami geraširdiški žingsniai sustojo prie durų, bet Hedžesas nepasibeldė. Tik širdyje skambėjo ausiai įprastas beldimas. Tuomet sutemo ir per popierių šiurenimą ir lietaus purškimą už lango išgirdau gausmą – ausyse ūžė kraujas. Mečiau knygą, nulėkiau prie durų, atrakinau ir plačiai atvėriau.

Hedžesas gulėjo ant nublizgintų grindų – galva atlošta, kūnas persuktas, tarytum jį būtų parvertusi kažkokia milžiniška jėga. Su siaubu suvokiau, kad negirdėjau Hedžeso nei šaukiant, nei krintant. Buvo atsimerkęs, žvilgsnis įbestas kažkur į tolį. Vieną akimirką pagalvojau, kad jis miręs. Bet tada sujudėjo ir suvaitojo. Susmukau šalia.

– Hedžesai! – Jis vėl sudejavo ir sumirksėjo. – Ar girdi mane? – paklausiau beveik kūkčiodamas iš palengvėjimo, kad jis gyvas.

Galva nusviro į kitą pusę ir kakle pamačiau kraujuojančią žaizdą. Ji nebuvo didelė, bet gili, tarytum iltis būtų suleidęs šuo, žaizda smarkiai kraujavo, per marškinių apykaklę bėgantis kraujas tvenkėsi ant grindų prie peties.

– Padėkit! – suklykiau.

Vargu ar kas nors per šimtmečius buvo taip sutrikdęs šio ąžuolinėmis plokštėmis išmušto koridoriaus ramybę. Bet vargu ar mano klyksmą kas išgirdo; tą vakarą dauguma studentų vakarieniavo su koledžo direktoriumi. Tada koridoriaus gale prasivėrė durys ir atbėgo profesoriaus

Džeremio Foresterio asistentas, mielas vaikis Ronaldas Egas. Atrodo, viską suprato iš pirmo žvilgsnio, priklaupė ir nosine užrišo žaizdą.

– Na, štai, – pasakė, – dabar pasodinkime jį, pone, jį reikia pakelti, jei daugiau niekur nesužeistas.

Atsargiai pakėlė įsitempusį Hedžeso kūną ir, mano draugui nesipriešinant, atrėmėme jį į sieną. Prisėdau ir pakišau petį, Hedžesas sunkiai atsirėmė ir užsimerkė.

– Bėgu, pašauksiu daktarą, – tarė Ronaldas ir išnyko koridoriuje. Laikiau pirštą ant Hedžeso pulso; galva nusviro, bet širdis, atrodo, plakė ritmingai. Kalbinau stengdamasis, kad jis atgautų sąmonę.

– Hedžesai, kas nutiko? Ar kas nors tau trenkė? Ar girdi mane? Hedžesai?

Jis prisimerkęs žiūrėjo į mane. Galva pasviro į šoną, viena veido pusė buvo pamėlusi, negyva, bet kalbėjo suprantamai.

– Jis liepė tau pasakyti...

– Ką? Kas?

– Jis liepė tau pasakyti, jog nepakęsiąs jokių nusižengimų.

Hedžesas vėl atrėmė galvą į sieną, didelę, nuostabią galvą, kurioje tilpo vienas didžiausių Anglijos protų. Kūnas nuėjo pagaugais.

– Kas jis, Hedžesai? Kas tai pasakė? Ar tai jis padarė? Ar matei jį?

Lūpų kampučiais tekėjo seilės, rankos nevalingai trūkčiojo.

– Nepakęsiąs jokių nusižengimų, – sugargaliavo.

– Ramiai gulėk, – tariau įsakmiai, – nekalbėk. Po kelių minučių pasirodys gydytojas. Pabandyk atsipalaiduoti ir ramiai kvėpuok.

– Žinoma, – sumurmėjo Hedžesas. – Popiežius ir aliteracinis. Švelnioji nimfa. Argumentas.

Nustėręs spoksojau į jį.

– Hedžesai?

– Spynos išniekinimas, – mandagiai tarė Hedžesas. – Jokių abejonių.

Į ligoninę Hedžesą paguldęs universiteto gydytojas sakė, kad, be matomos žaizdos, Hedžesą dar ištikęs insultas.

– Insultą sukėlė šokas. Ta gili žaizda kakle, – pridūrė jau išėjęs iš Hedžeso palatos, – panašu, kad buvo suleisti kažkokio žvėries aštrūs dantys. Ar neturite šuns?

– Aišku, ne. Kolegijos bendrabutyje neleidžiama laikyti šunų.

Gydytojas papurtė galvą.

– Labai keista. Manau, kad jį pakeliui užpuolė kažkoks žvėris, ir šokas sukėlė insultą, kuriam, ko gero, tereikėjo menkiausio postūmio. Dabar jis jau nelabai suvokia, ką kalba, nors gali sakyti rišlius žodžius. Bijau, kad dėl žaizdos bus pradėtas tyrimas. Pagalvokite, kokiu keliu jis ėjo pas jus.

Tyrimas nieko aiškaus nedavė, bet ir manęs niekas nekaltino, nes policija nerado nei motyvų, nei įrodymų, kodėl būčiau turėjęs sužeisti Hedžesą. Hedžesas negalėjo liudyti ir galop policija incidentą užregistravo kaip tyčinį susižalojimą, kas, mano galva, kenkė Hedžeso reputacijai. Vieną dieną, kai lankiau jį ligoninėje, ramiai paprašiau Hedžesą prisiminti tuos žodžius „nepakęsiąs jokių nusižengimų“.

Atsuko bereikšmes akis ir putliais pirštais palietė raudoną žaizdą kakle.

– Jei taip, Bosvelai, – pasakė mandagiai, beveik draugiškai, – jei ne, eik šalin.

Jis mirė po poros dienų, kai naktį ištiko antras insultas. Ligoninė apie naujus sužeidimus nepranešė. Prisiekiau atkeršysiąs už Hedžeso mirtį, jei tik sužinosiu kam.

Nesugebu smulkiai aprašyti viso skausmo per gedulingas pamaldas kolegijos koplyčioje, senojo Hedžeso tėvo kūkčiojimų, kai berniukų choras užgiedojo psalmę gyvųjų paguodai, ir pykčio, kurį jutau bejėgiam Kristaus kūnui ant padėklo. Hedžesas buvo palaidotas Dorsete. Vieną ramią lapkričio dieną aplankiau jo kapą. Jei nuspręsti būtų reikėję man, ant antkapio irgi būčiau užrašęs ILSĖKIS RAMYBĖJE. *Tai buvo ramios kaimo kapinaitės, o klebonas taip gražiai ir pagarbiai kalbėjo apie Hedžeso laidotuves, kad visiškai nurimau. Negirdėjau pasakojimų apie angliškus vilkolakius, neišgirdau jų ir aludėj, nors dariau kuo aiškiausias užuominas. Kad ir kaip ten būtų, Hedžesą užpuolė tik kartą, o ne kelis kartus, kurių, pasak Stokerio, reikia mirtingajam užkrėsti Nemirusiojo virusu. Esu įsitikinęs, jog jį paaukojo, kad perspėtų mane. Ir tave, nelaimingasis skaitytojau?*

Giliai sielvartaujantis jūsų Rosis

Tėvas maišė ledukus stiklinėje, lyg norėdamas nuslėpti drebančią ranką ir ieškodamas kuo užsiimti. Popietės kaitrą keičiant gaiviam Venecijos vakarui, aikštėje ilgėjo turistų ir pastatų šešėliai. Kažko išsigandę nuo grindinio pakilo pulkai balandžių ir aukštai suko milžinišką ratą. Staiga pajutau, kaip į kaulus ėmė smelktis gaiviojo gėrimo šaltukas. Kažkur kažkas nusijuokė, toli girdėjau klykiant žuvėdras. Prie mūsų staliuko pribėgo džinsuotas jaunuolis baltais marškiniais. Per petį permestas piešinių aplankas, marškiniai kur ne kur sutepti dažais.

– Pone, gal nupirksite paveikslą? – šypsodamas paklausė tėvo. – Jūs ir panelė – mano šios dienos herojai.

– Ne, ne, *grazie**, – automatiškai atsakė tėvas.

Aikštėse ir gatvėse buvo pilna dailės studentų. Tai buvo jau trečias šiandien pasiūlytas Venecijos piešinys; tėvas net nepažiūrėjo į jį. Jaunuolis, atrodo, laukiantis bent pagyrimo, atkišo man piešinį, ir aš draugiškai linktelėjau. Po akimirkos jis jau liuoksėjo link kitų turistų, o aš sustingusi jį stebėjau.

Tai buvo ryškių spalvų akvarelė. Matyti kavinė ir Florijono kampas. Dailininkas, matyt, buvo įsitaisęs kažkur man už nugaros, bet gana arti kavinės; raudona dėmė buvo mano šiaudinė skrybėlaitė, tolėliau pasklidusi žydra dėmė – tėvo marškiniai. Elegantiškas, paprastas darbelis, tingios vasaros vaizdas, kurį turistas mielai parsiveža kaip nuostabios dienos suvenyrą nuo Adrijos krantų. Mano žvilgsnis užkliuvo už vienišos figūros, sėdinčios tėvui už nugaros, – plačiapetės, tamsiaplaukės, juodos tarp žaismingų stoginių ir staltiesių. Tas staliukas, labai gerai pamenu, visą vakarą buvo tuščias.

* Ačiū *(it.)*.

Tryliktas skyrius

Keliavome dar labiau į rytus, į Kroatiją. Mažame Kostanjevicos („vietoje, kur auga kaštonai") miestelyje šiuo metų laiku buvo pilna kaštonų – kai kurie jų jau buvo nukritę, todėl užmynęs galėjai lengvai paslysti ant grindinio. Aikštė prie merijos, statytos Austrijos-Vengrijos imperijos biurokratams, buvo nuklota kaštonais prasižiojusiuose kevaluose, kurie atrodė it dygliakiaulių banda.

Su tėvu neskubėdami vaikštinėjome po miestą, džiaugdamiesi šilta rudens diena – čia bobų vasara vadinama „čigonų vasara", paaiškino mums parduotuvėje viena moteris, ir aš ėmiau svarstyti apie Vakarų pasaulio, esančio už šimtų kilometrų, ir Rytų pasaulio, vos truputį į pietus nuo Emonos, skirtumus. Čia parduotuvės atrodė visiškai vienodos, kaip ir pardavėjos, panašios viena į kitą, tamsiai mėlynais apsiaustais ir gėlėtomis skarelėmis, iš už apytuščių prekystalių žybsinčios auksiniais ar metaliniais dantimis. Priešpiečiams turėjome pjaustytos saliamio dešros, juodos duonos, sūrio ir mano mėgstamo apelsinų gėrimo, kuris priminė Ragūzą, Emoną ir Veneciją, bet dar nusipirkome milžinišką plytelę šokolado.

Paskutinis susitikimas Zagrebe baigėsi per pietus, kol aš dailinau istorijos namų darbus. Tėvas norėjo, kad dabar mokyčiaus ir vokiečių, bet net ir be jo spaudimo būčiau pradėjus rytoj iš vadovėlio, kurį pirkau knygyne Amster-

dame. Dėvėjau naują žalią suknelę ir geltonas kojines iki kelių. Tėvas šypsojosi, prisiminęs kažkokį nevykusį dviejų diplomatų pokštą, o nertame krepšyje dzingsėjo buteliai apelsinų gėrimo. Per Kostanos upę buvo nutiestas žemas akmeninis tiltas. Nuskubėjau į priekį, kad pirma pamatyčiau vaizdą.

Už tilto upė darė staigų vingį, ties kuriuo buvo įsitaisiusi miniatiūrinė pilaitė, nedideli slaviško tipo užmiesčio rūmai, palei jų sienas plaukiojo arba ant kranto kedeno plunksneles gulbės. Pamačiau, kaip moteris mėlynu chalatu plačiai atidaro langą viršutiniame aukšte, saulėje sublizga grotuotas stiklas, ir pakrato dulkių šluotelę. Žemiau tilto vešėjo jauni žilvičiai, o prie jų šaknų molingame skardyje gyveno kregždžių pulkai. Pilies parke mačiau akmeninį suoliuką (atokiau nuo gulbių, kurių tebebijojau nuo vaikystės), virš jo buvo palinkęs kaštonas, o pilis metė malonų šešėlį. Čia tėvas nesusiteps kostiumo ir galės ilgiau pasėdėti ir paplepėti.

– Kai namuose skaitinėjau laiškus, – prabilo tėvas, servetėle šluostydamas riebaluotus pirštus, – dar kažkas, be paslaptingo Rosio dingimo, vis nedavė man ramybės. Perskaitęs prisiminimus apie siaubingą jo draugo Hedžeso nelaimę, keletą akimirkų negalėjau blaiviai mąstyti. Pajutau, kaip pasidarė bloga, nugrimzdau į daugelį metų gerai pažįstamo akademinio gyvenimo ir istorinio konteksto pragarą. Per mano istoriko praktiką mirusieji būdavo mirę, viduramžiais vyko tikri, siaubingi, o ne išgalvoti dalykai, Drakula buvo spalvinga Rytų Europos legenda, prikelta kitam gyvenimui vaikystėje matytų filmų. 1930-aisiais jau buvo prabėgę treji metai, kai Hitleris Vokietijoje gavo dik-

tatoriaus valdžią – tai buvo tikras siaubas, užkertantis kelią viskam.

Kurį laiką jaučiausi išsekęs ir sutrikęs, piktas dėl Rosio dingimo. Tačiau tada mane papirko gailestingas, švelnus laiškų tonas ir pajutau graužatį dėl tokios savo neištikimybės. Rosio likimas priklausė nuo manęs – tik nuo manęs; ir jei aš dėl kokių nors pedantiškų principų nenugalėsiu mane kamuojančio netikėjimo, jau niekada jo nebepamatysiu.

Bet vis dar kažkas nedavė ramybės. Kai galva prašviesėjo, prisiminiau jauną moterį, kurią sutikau bibliotekoje vos prieš kelias valandas, nors atrodė, kad tai buvo labai seniai. Prisiminiau, kaip neįtikėtinai spindėjo jos akys, kai pasakojau apie Rosio laiškus, kaip susikaupdama vyriškai suraukė antakius. Kodėl skaitė apie Drakulą kaip tik prie mano stalo ir kaip tik tą vakarą? Kodėl paminėjo Stambulą? Buvau taip sukrėstas Rosio laiškų, kad būčiau tikėjęs bet kuo. Ir kodėl ne? Jei pripažįsti vieną antgamtinį reiškinį, turi pripažinti ir kitus. Tai logiška.

Atsidusau ir paėmiau paskutinį Rosio laišką. Beliks peržiūrėti dar kelis rašinius, kuriuos paslėpiau paprastame voke, o tada jau viskas priklausys tik nuo manęs. Kad ir ką reikštų merginos pasirodymas, o, ko gero, nereiškia nieko, dar neturėjau laiko išsiaiškinti, kas ji ir kodėl abu domimės okultizmu. Man pačiam būtų keista matyti save besidomintį okultizmu; bet aš tuo visai ir nesidomėjau. Man rūpėjo rasti Rosį.

Paskutinis laiškas, kitaip nei kiti, buvo rašytas ranka ant liniuoto popieriaus lapo, juodu rašalu. Išlanksčiau jį.

1931 metų rugpjūčio 19

Mano brangus ir nelaimingas paveldėtojau,

na, nedrįsčiau manyti, kad tu manęs dar neieškai, gal kažkur lauki, kada reikės mane gelbėti, jei vieną dieną mano gyvenimas sugriūtų. Kadangi dar turiu truputį papildomos informacijos, be tos, kurią jau turbūt atidžiai perskaitei, jaučiu, kad reikia su kaupu pripildyti kartybės taurę. „Mažai žinių – pavojingas dalykas“, – pacituotų mano draugas Hedžesas. Bet jo nebėra, jis išėjo mano padedamas, lyg būčiau atvėręs duris ir pasišaukęs pagalbą, nors, žinoma, to nedariau. Bet jei jau perskaitei tiek, tai neabejoji mano žodžiais.

Tačiau prieš kelis mėnesius aš suabejojau savo jėgomis, o tai susiję su kraupia Hedžeso mirtimi. Tiesiai nuo jo kapo išvykau į Ameriką – tikrai galima taip sakyti; paaiškėjo mano paskyrimo klausimas ir aš jau kroviausi dėžes, kai dienai nuvykau į Dorsetą, kad pamatyčiau, kur jis atgulė amžino poilsio. Ne vieną nuvylęs Oksforde ir labai nuliūdinęs tėvus, išvykau į Ameriką. Čia pasijutau atsidūręs naujame ir šviesesniame pasaulyje, kur semestras (buvau gavęs paskyrimą trims, bet sieksiu pasilikti ilgiau) prasideda anksčiau, o studentų požiūris laisvesnis ir praktiškesnis, kokio beveik nepasitaiko Oksforde. Tačiau net ir čia niekaip negaliu užmiršti savo pažinties su gyvu numirėliu. Matyt, dėl to ir JIS negali užmiršti manęs.

Nepamiršk, kad tą naktį, kai Hedžesas buvo užpultas, aš netikėtai suvokiau nelemtos knygos iliustracijos prasmę ir įsitikinau, kad Stambule rastuose žemėlapiuose pažymėtas gyvo numirėlio kapas turi būti Vlado Drakulos. Tada balsu paklausiau – tai kur tas kapas? – kaip paklausiau ir Stambulo archyve, tik šį kartą iškviečiau kažkokias siaubingas jėgas. Geriausio draugo mirtis buvo perspėjimas

man. Veikiausiai tik kvaila savimeilė bandytų rungtis su gamtos jėgomis, šiuo atveju – antgamtiškomis jėgomis, bet prisiekiu, kad ta bausmė mane taip įsiutino, jog, užmiršęs baimę, daviau sau įžadą viską išsniukštinėti ir, jei leis jėgos, sekti manąjį persekiotoją iki pat jo irštvos. Ta keista mintis tapo kasdienybe, kaip noras išspausdinti straipsnį ar gauti nuolatinę vietą naujame universitete, kuris labai traukė mano iškankintą širdį.

Įsitraukiau į akademinio gyvenimo kasdienybę, bet kai pasibaigus semestrui ruošiausi trumpai kelionei į Angliją pasimatyti su tėvais, o maloniai Londono spaudai ruošiau daktaro disertacijos straipsnį, vėl užuodžiau Vlado Drakulos kvapą, istorinį arba antgamtišką, kad ir koks jis ten būtų. Atrodė, kad man rūpėjo tik kuo daugiau sužinoti apie tą keistą seną knygą: iš kur ji atsirado, kas ją rašė, kiek jai metų? Atidaviau (turiu pripažinti, kad nenoriai) knygą į Smithsonian *laboratoriją. Jie stebėjosi mano klausimų specifiškumu ir užsiminė, kad konsultacijos bus nepigios. Bet buvau užsispyręs ir nemaniau, kad paskutiniai senelio palikimo skatikai ar skurdžios Oksfordo santaupos turėtų nueiti drabužiams ar maistui, kol neatkeršyta už bažnyčios šventoriuje besiilsintį Hedžesą (ačiū Dievui, ramybėj), nors jo kapo neturėjo čia būti dar mažiausiai penkiasdešimt metų. Nebebijojau pasekmių, nes baisiausios, kokias tik galėjau įsivaizduoti, jau užgriuvo mane; bent jau šiuo požiūriu tamsos jėgos apsiriko.*

Bet ne kitas žiaurumo žingsnis privertė mane apsigalvoti ir suprasti siaubo prasmę, o jo talentas, spindesys.

Mano knygą tyrinėjęs bibliografas buvo Hovardas Martinas, mielas, tylus nedidukas žmogelis, kuris taip nuoširdžiai ėmėsi darbo, lyg žinotų visą mano istoriją. (Bet ne, nes jei būtų žinojęs, jau pirmą dieną būtų paro-

dęs duris.) Bet jis, matyt, įžvelgė tik mano aistrą istorijai, manęs pagailėjo ir stengėsi kaip įmanydamas. Darbas buvo labai geras, išsamus, jis taip kruopščiai sulygino iš laboratorijų atsiųstus duomenis, kad tai būtų labiau tikę Oksfordui nei toms biurokratinėms muziejaus kontoroms Vašingtone. Buvau sužavėtas, o dar labiau sužavėjo jo Europos leidybos išmanymas iki ir po Gutenbergo.

Kai, matyt, jau padarė viską, ką galėjo padaryti, parašė man, kad galiu atsiimti rezultatus ir kad knygą atiduos tiesiai man į rankas, jei nenoriu, kad siųstų paštu. Kitą dieną nuvažiavau traukiniu, truputį apsižvalgiau ir, likus dešimčiai minučių iki paskirto laiko, jau buvau prie durų. Širdis spurdėjo, burna džiūvo; tiesiog niežėjo rankas, taip norėjau vėl paliesti tą knygą ir sužinoti jos atsiradimo ištakas.

Ponas Martinas atidarė duris ir šypsodamas pakvietė vidun.

– Labai malonu, kad atvykote, – prabilo pro nosį amerikietiška šnekta, kuri man atrodė pati šilčiausia kalba pasaulyje.

Kai sėdėjome rankraščių prigrūstame kabinete, mane sukrėtė pasikeitusi jo išvaizda. Mačiau jį trumpai prieš kelis mėnesius ir gerai prisiminiau jo veidą, o iš sklandaus susirašinėjimo nesusidariau įspūdžio apie galimą ligą. O dabar buvo susitraukęs ir išblyškęs, taip išsekęs, kad oda buvo pilka, lūpos nenatūraliai skaisčiai raudonos. Buvo netekęs daug svorio, nebemadingas kostiumas kabėjo kaip ant pakabo. Sėdėjo truputį palinkęs į priekį, lyg jam kas skaudėtų ir neleistų išsitiesti. Atrodė, lyg gyvenimas jį išsekino.

Bandžiau save įtikinti, kad per pirmą susitikimą labai skubėjau, o susirašinėjimas su šiuo vyru padarė mane pas-

tabesnį ar jautresnį, bet niekaip negalėjau atsikratyti minties, kad matau per labai trumpą laiką sunykusį žmogų. Įtikinėjau save, kad jis gali sirgti kokia nors nepagydoma degeneracine liga, sparčiai progresuojančia vėžio forma. Žinoma, iš mandagumo neužsiminiau apie jo išvaizdą.

– Taip, daktare Rosi, – prakalbo amerikietiškai, – manau, kad net nenutuokiate, kokį vertingą daikčiuką čia turite.

– Vertingą? – Jis negalėjo nuspėti jo vertės man net pasitelkęs visus cheminio tyrimo būdus pasaulyje. Tai juk mano kelias į kerštą.

– Taip, tai vertingas Vidurio Europos viduramžių spaudinys, labai retas ir nebūdingas, ir esu beveik įsitikinęs, kad knyga išspausdinta apie 1512 metus, greičiausiai Budoje arba Valakijoje. 1512 metais reiškia, kad knyga išleista po Korvino šv. Luko skaitinio, bet prieš 1520 metais pasirodžiusį vengrų Naująjį Testamentą, nes jei jis jau būtų buvęs išleistas, tai būtų turėję įtakos tokiam darbui, – jis pasimuistė girgždančioje kėdėje, – labai galimas dalykas, kad knygos iliustracija galėjo padaryti įtaką 1520 metų Naujajam Testamentui, kuriame yra panaši iliustracija – sparnuotas šėtonas. Bet įrodymų nėra. Šiaip ar taip, tai būtų keista įtaka, ar ne? Turiu galvoje, jei dalį Biblijos puoštų tokios velniškos iliustracijos kaip ši.

– Velniškos? – pajutau svetimomis lūpomis ištartą pasmerkimą.

– Žinoma. Tu papasakojai man Drakulos legendą ir manai, kad man to pakako?

Pono Martino tonas buvo kategoriškas, bet linksmas, amerikietiškas, net sutrikau. Niekad nebuvau girdėjęs tokio blogį lemiančio tono. Spoksojau apstulbęs, bet tonas pasikeitė, veidas pragiedrėjo. Žiūrėjo į mane pro popierių krūvą, ištrauktą iš aplanko.

– Štai tyrimo rezultatai, – pasakė, – padariau kopijas su pastabomis, manau, tau bus įdomios. Jose nerasi nieko daugiau, nei pasakiau, bet yra du įdomūs faktai. Cheminis tyrimas rodo, kad knyga buvo laikoma, veikiausiai gana ilgai, patalpoje, prisotintoje akmens dulkių, ir tai atsitiko iki 1700. Ir dar: pajuodusi knygos dalis kažkokiu metu buvo sulieta sūriu vandeniu – veikiausiai keliaujant jūra. Spėčiau, kad tai galėjo būti Juodoji jūra, žinoma, jei spėjimai apie leidimo vietą teisingi. Bijau, kad nieko daugiau negaliu tau padėti – sakei, rašai Europos viduramžių istoriją?

Pažvelgė į mane ir paprastai, geraširdiškai nusišypsojo, išsekusiame veide šypsena atrodė keistai, ir mane iki kaulų smegenų persmelkė šaltis.

Pirma, niekada nesakiau, kad rašau Europos viduramžių istoriją; sakiau, jog noriu informacijos apie knygą, kuri padėtų man surinkti visą bibliografiją apie Vlado Žudiko, legendoje žinomo Drakulos vardu, gyvenimą. Hovardas Martinas buvo tikslus atlikdamas tiriamąjį darbą, kaip aš mokslinį, ir niekada, jei nebūtų to žinojęs, nebūtų padaręs tokios klaidos. Mane stebino jo beveik fotografinė atmintis.

Antra, veikiausiai dėl ligos, pagalvojau, to vargšo lūpos suglebo, sunyko, ir jam šypsantis išlenda viršutiniai kandžiai, o tai suteikia veidui labai nemalonią išraišką. Prisiminiau biurokratą iš Stambulo, tiesa, Hovardo Martino kaklas, kiek mačiau, nebuvo sužeistas. Vos suvaldęs virpulį, paėmiau knygą, o jis vėl prabilo.

– Tas žemėlapis, beje, nuostabus.

– Žemėlapis? – sustingau. Tik vienas žemėlapis, o tiksliau – trys skirtingo mastelio, turėjo kažką bendra su mano užmačiomis, bet gerai žinojau, kad šitam žmogui net neprasitariau apie jų egzistavimą.

– Pats nubraižei? Nėra seni, akivaizdu, bet nenurašyčiau tavęs kaip menininko. Ir nevadinčiau patologijos mėgėju, jei neprieštarausi.

Spoksojau į jį nesuvokdamas, ką jis kalba, ir bijodamas klausti, kad neišplepėčiau daugiau. Ar galėjau palikti eskizą knygoje? Kaip kvaila, jei tikrai palikau. Bet žinojau, kad prieš atiduodamas knygą dar kartą peržiūrėjau, ar kas neįkišta tarp lapų.

– Įdėjau į knygą štai čia, – nuramino jis, – dabar, daktare Rosi, jei norite, galiu palydėti iki buhalterijos arba paprašysiu, kad pasiųstų jums sąskaitą į namus. – Atidarė man duris ir vėl nusišypsojo. Valdžiausi, kad nepradėčiau karštligiškai vartyti knygos, ir koridoriaus šviesoje supratau, jog aš išsigalvojau keistą Martino šypseną ir gal net jo ligą; normali oda, tik kiek sulinkęs nuo darbo tarp senų popierių, štai ir viskas. Stovėjo tarpdury geraširdžiu vašingtoniečių stiliumi tiesdamas ranką atsisveikinti, paspaudžiau ją burbtelėjęs, kad atsiųstų sąskaitą universiteto adresu.

Atsargiai dingau iš jo akiračio, tada iš koridoriaus ir galop iš raudonų plytų pilaitės, kur buvo sukaupti jo ir kolegų darbai. Išėjęs į gryną orą, nužirgliojau per žolę iki suoliuko ir prisėdau, stengdamasis atrodyti nerūpestingas.

Knyga atsivertė savaime, bet tuščiai laukiau, kol iškris koks palaikis lapelis. Tik versdamas lapą po lapo radau, ko ieškojęs – itin ploną kalkinio popieriaus lapelį, lyg kas prieš akis būtų turėjęs trečią, patį smulkiausią iš mano slaptųjų žemėlapių ir nukopijavęs visas detales. Vietovių pavadinimai slaviška tarme buvo kaip ir mano žemėlapyje – Kiauliavagių kaimas, Aštuonių ąžuolų slėnis. Tiesą sakant, šis piešinys skyrėsi tik viena smulkmena. Po užrašu Nuodėmingojo kapas *buvo lotyniškas prierašas*

mažomis raidėmis, rašytas tuo pačiu rašalu. Virš tariamos kapavietės lanku, lyg pabrėžiant vietų sutapimą, perskaičiau žodžius BARTOLOMĖJUS ROSIS.

Skaitytojau, gali laikyti mane bailiu, bet tada nutraukiau bet kokią paiešką. Esu jaunas universiteto profesorius, gyvenu Kembridže, Masačiūsetse, kur skaitau paskaitas, pietauju su draugais ir kas savaitę rašau laiškus senstantiems tėvams. Nesinešioju česnako, nesikabinu kryželių ir nesižegnoju, vos išgirdęs žingsnius koridoriuje. Turiu geresnę apsaugą – nebesiknaisioju šioje baisioje istorijos kryžkelėje. Kažkas turi būti patenkintas tokiu mano romumu, nes esu apsaugotas nuo tragedijų.

Jei dabar tau tektų rinktis tarp normalaus gyvenimo ir dvasinės pusiausvyros nestabilumo, ką pasirinktum, kad nugyventum gražų mokslininko gyvenimą? Hedžesas, tą tikrai žinau, nebūtų reikalavęs nerti stačia galva į tamsą. Vis dėlto, jei skaitai šį laišką, vadinasi, blogis įveikė mane. Ir turi pasirinkti. Pasidalijau su tavimi viskuo, ką žinojau apie siaubą. Ar, žinodamas visą istoriją, gali nepadėti?

Liūdintis jūsų Bartolomėjus Rosis

Medžių šešėliai dar pailgėjo, ir tėvas užkliuvo už kaštono. Staiga supratau, kad jei būtų šiurkštesnis, iš pykčio būtų nusispjovęs. Bet jis tik prarijo nepasitenkinimą ir prisivertė nusišypsoti.

– Viešpatie! Ir apie ką mes kalbame? Kokie paniurėliai. – Jis bandė nusišypsoti, bet žvilgsnis buvo nerimastingas, lyg bijotų, kad mane apgaubs koks šešėlis ir pradangins net neperspėjęs.

Atgniaužiau suoliuko įsikibusius šaltus pirštus ir stengiausi atrodyti linksma. „Nuo kada tam reikia tokių pa-

stangų?" – pagalvojau, bet jau buvo per vėlu. Dabar aš ėmiausi jo darbo – stengiausi nukreipti dėmesį, kaip ir jis anksčiau. Bandžiau prisidengti aikštingumu, bet nenorėjau persistengti, nes jam būtų kilę įtarimų.

– Turiu pasakyti, kad vėl praalkau, noriu tikro maisto.

Dabar nusišypsojo truputį natūraliau, geri batai kaukšėjo į grindinį, kai galantiškai ištiesė man ranką, padėjo atsikelti nuo suoliuko ir ėmė krauti į krepšį tuščius apelsinų gėrimo butelius bei kitus vaisių likučius. Noriai surinkau savo dalį ir man palengvėjo, nes žinojau, kad dabar žingsniuos su manimi iki miesto neatsisukdamas į rūmus. Kai tėvas buvo bebaigiąs pasakoti, kartą dirstelėjau į langą viršutiniame aukšte, kur senąją kambarinę buvo pakeitusi juoda įspūdinga figūra. Todėl plepėjau, maliau viską, kas tik atėjo į galvą. Kol tėvas jo nemato, abu turėtume likti saugūs.

Keturioliktas skyrius

Kurį laiką lanku apeidavau universiteto biblioteką. Iš dalies dėl to, kad buvo apėmęs keistas nerimas, ir dar dėl to, jog jaučiau, kad panelei Klei kyla įtarimų, kodėl po mokyklos negrįžtu namo. Visada jai paskambindavau, kaip buvau pasižadėjusi, bet kažkokios stiprėjančio nerimo gaidelės sakė, kad jai tenka aiškintis tėvui. Ji negalėjo žinoti nieko konkretaus, bet tėvas galėjo turėti savų įtarimų. Berniukai? Kartais taip susirūpinęs žiūrėdavo į mane, kad nebenorėjau dar labiau jo jaudinti.

Bet pagunda buvo tokia didelė, kad vėl nusprendžiau nueiti į biblioteką. Šį kartą pamelavau, kad einu į kiną su viena niekam nekrintančia į akis bendraklase. Žinojau, kad Johanas Binertas trečiadienio vakarais dirba Viduramžių istorijos skaitykloje, o tėvas turi susitikimą Centre, tad kol panelė Klei nespėjo nieko pasakyti, apsivilkusi naują paltą, nėriau iš namų.

Buvo keista būti bibliotekoje vakare, ypač kai pamačiau, kad didžiojoje skaitykloje pilna pervargusių studentų. Bet viduramžių skaitykla buvo tuščia. Tyliai priėjau prie pono Binerto stalo, jis tvarkė krūvą naujų knygų.

– Čia nėra nieko, kas domintų panelę, – paaiškino maloniai šypsodamasis, – nes panelei patinka tik siaubas. Bet turiu atrinkęs jums knygą – kodėl neatėjote anksčiau? – Atsiprašydama kažką sumurmėjau ir jis sukikeno. – Bijojau,

ar nebus kas nutikę, o gal, paklausiusi mano patarimo, pasirinkote jaunai damai labiau tinkamą temą. Bet sudominot ir mane, todėl šį tą jums radau.

Dėkinga paėmiau knygą, o ponas Binertas sakė einąs į savo darbo kambarį, bet netrukus grįšiąs, jei man ko prireiktų. Kartą man parodė mažą darbo kambarėlį, nedidukę pertvarėlę su langais skaityklos gale, kur bibliotekininkai restauruoja senas knygas ir ant naujų klijuoja bibliotekos ženklus. Jam išėjus, skaitykla tapo dar tylesnė nei paprastai, bet aš smalsiai atverčiau knygą.

„Nuostabus radinys", – pagalvojau tada, nors dabar žinau, kad tai yra pagrindinis penkiolikto amžiaus Bizantijos istorijos šaltinis – Maiklo Doukaso *Istoria Turco-Bizantina* vertimas. Doukasas turėjo ką papasakoti apie Vlado Drakulos ir Mechmedo Antrojo konfliktą, kaip tik prie šito stalo perskaičiau aprašymą to garsiojo įspūdžio, kurį 1462 metais, užėmęs Valakiją ir įžengęs į apleistą Drakulos sostinę Tirgovištę, pamatė Mechmedas. Prie miesto sienų, tvirtina Doukasas, Mechmedą pasitiko „tūkstančiai kuolų su pamautomis galvomis". Mirties sodo centre buvo didžiausias pasipriešinimo Drakulai veikėjas – mylimiausias Mechmedo generolas Hamza, kaip ir kiti pamautas ant baslio.

Prisiminiau sultono Mechmedo archyvą, į kurį važiavo Rosis. Valakijos princas buvo tikra rakštis sultonui – tai akivaizdu. Pagalvojau, kad būtų neblogai šį tą paskaityti apie Mechmedą, gal yra kokių nors šaltinių apie jo santykius su Drakula. Nežinojau, nuo ko pradėti, bet ponas Binertas sakė netrukus grįšiąs.

Atsisukau nekantraudama, jau norėdama eiti jo ieškoti, kai išgirdau kažkokį triukšmą. Tai buvo panašu į duslų smūgį, vibruojantį grindimis, tarsi paukštis būtų atsitren-

kęs į išblizgintą langą. Kažkokia jėga stūmė mane ten link ir aš nuskubėjau į pono Binerto darbo kambarį. Pro langus jo nemačiau, todėl trumpam nusiraminau, bet, pravėrusi duris, išvydau ant grindų tysančią koją, pilką klešnę prie perkreipto kūno, išsidarkiusį mėlyną megztinį, krauju persisunkusius žilus plaukus ir veidą – ačiū Dievui, beveik nematomą – visiškai suknežintą, dalis jo gulėjo ant stalo. Ponui Binertui iš rankų iškritusi knyga buvo išsikėtojusi kaip ir jis. Virš stalo ant sienos plytėjo kraujo dėmė su rankos atspaudu, tarytum vaiko piešinys. Aš taip stengiausi tvardytis, kad kai prasiveržė klyksmas, man atrodė, jog šaukia kažkas kitas.

Keletą naktų praleidau ligoninėje – taip norėjo tėvas, o prižiūrintis gydytojas buvo senas mūsų draugas. Kol policininkas jau trečią kartą klausinėjo mane, tėvas – švelnus ir liūdnas – sėdėjo ant lovos krašto arba sunėręs rankas ant krūtinės stovėjo prie lango. Nemačiau, kad kas nors būtų įėjęs į skaityklą. Ramiai skaičiau sau prie stalo. Tada išgirdau smūgį. Asmeniškai bibliotekininko nepažinojau, bet jis man patiko. Policininkas patikino tėvą, kad nesu įtariamoji; paprasčiausiai esu vienintelė liudytoja. Bet nieko negalėjau paliudyti, į skaityklą niekas neužėjo – tuo buvau tikra, – o ponas Binertas nerėkė. Ant kūno jokių žaizdų nebuvo, tiesiog kažkas į stalo kampą suknežino vargšo žmogelio galvą. Tam reikėjo milžiniškos jėgos.

Sutrikęs policininkas tik purtė galvą. Rankos atspaudas ant sienos buvo ne bibliotekininko, ant jo rankų kraujo nebuvo. Be to, atspaudas keistas, pirštų pagalvėlės neįprastai lygios, nutrintos. Tokius pirštų atspaudus būtų lengva atpažinti, niršdamas aiškino policininkas, tačiau tokių kartotekoje nesą. Sunkus atvejis. Jis užaugo ne Amsterdame,

kur žmonės kanaluose skandina dviračius, ką jau kalbėti apie pernai nutikusį siaubingą įvykį su prostitute, kuri... bet čia tėvas nutildė jį žvilgsniu.

Kai pareigūnas išėjo, tėvas vėl prisėdo ant lovos krašto ir pirmą kartą paklausė, ką aš veikiau bibliotekoje. Paaiškinau, kad mokiausi, kad man patinka po pamokų užsukti į biblioteką ruošti namų darbų, nes skaitykloje labai ramu ir jauku. Bijojau, kad paklaus, kodėl pasirinkau Viduramžių istorijos skaityklą, bet jis nebeklausinėjo.

Nesakiau, kad per kilusį sąmyšį instinktyviai į krepšį įsikišau knygą, kurią mirdamas rankose laikė ponas Binertas. Policija tikrino mano krepšį, bet apie knygą nieko nesakė – ir kodėl būtų turėję atkreipti dėmesį į knygą? Ant knygos nebuvo kraujo pėdsakų. Tai buvo devynioliktο amžiaus prancūziška knyga apie romanines bažnyčias, atverstas puslapis su Snagovo ežero bažnyčia, pastatyta remiant Vladui III iš Valakijos. Tradiciškai čia turėtų būti jo kapas – tiesiai priešais altorių, taip buvo rašoma po apsidės planu. Tačiau autorius atkreipė dėmesį į tai, kad Snagovo apylinkių kaimiečiai turi savų istorijų. Kokių? Bet daugiau informacijos apie šią bažnyčią nebuvo. Apsidės planas taip pat niekuo neišsiskyrė.

Neramiai sėdėdamas ant lovos ligoninėje, tėvas papurtė galvą.

– Norėčiau, kad nuo šiandien namų darbus ruoštum namie, – tyliai tarė. Vyliausi, kad jis to niekada nepasakys; aš pati už jokius pinigus nebūčiau dar kartą įkėlusi kojos į biblioteką. – Jei bijai, panelė Klei galės kurį laiką miegoti tavo kambaryje, bet kada galėsi pasikalbėti su gydytoju, tik pasakyk.

Linktelėjau, nors pamaniau, kad mieliau likčiau viena su Snagovo bažnyčios aprašymu nei su panele Klei. Galvojau, gal knygą, išmestą į kanalą, ištiktų toks pat likimas

kaip dviračius, apie kuriuos pasakojo policininkas, bet žinojau, kad ilgainiui norėsiu vėl ją pavartyti ir paskaityti, tiesa, tik dienos šviesoje. Turėsiu tai padaryti ne tik dėl savęs, bet ir dėl senojo pono Binerto, kuris dabar guli miesto lavoninėje.

Po kelių savaičių tėvas užsiminė, kad mano nervams nuraminti būtų sveika pakeliauti. Aš supratau, kad nenori palikti manęs vienos namuose.

– Prancūzai, – paaiškino jis, – nori pasitarti su fondo atstovais, paskutinį kartą prieš žiemą prasidedančias derybas Rytų Europoje. Beje, tai geriausias laikas kelionei prie Viduržemio jūros: nebėra turistų minių, bet kraštovaizdis dar neskurdus.

Atidžiai nagrinėjome žemėlapį džiaugdamiesi, kad prancūzai atsisakė tradicinės susitikimų vietos – Paryžiaus ir pasirinko nedidelį kurortą prie Ispanijos sienos – šalia tokio perliuko kaip Kulorė. Bakstelėjau rodydama, kad truputį toliau į žemyną yra Le Benai ir šv. Mato vienuolynas rytų Pirėnuose, bet vos apie tai užsiminiau, tėvas suirzo ir suskubo ieškoti pakrantėje kitų įdomybių.

Ryto gaivoje pusryčiai Le Korbo terasoje buvo tokie puikūs, kad likau ten sėdėti ir tėvui išėjus į susitikimą su kostiumuotu vyru. Išsitraukiau knygas, bet dažniau žiūrėjau į po kojomis plytinčią žalsvai melsvą jūrą. Gėriau jau antrą puodelį karčios kakavos; ją įmanoma gerti tik gerai pasaldinus ir užkandant visu kalnu bandelių. Senų namų fasadus glostanti saulė atrodė amžina sausame Viduržemio jūros klimate, tarytum jokios audros nedrįstų įsiveržti į užutėkius. Tolumoje, kur baigiasi nuostabių spalvų jūra, mačiau anksti išplaukusius burlaivius; į paplūdimį vieš-

bučio papėdėje leidosi mamų lydima grupelė vaikų su kibiriukais ir man neįprastais prancūziškais maudymosi kostiumėliais. Už įlankos kilo kalnai. Ant vienos kalvos stovėjo apgriuvusi tvirtovė, tokios pat spalvos kaip uolos ir sudžiūvusi žolė, į viršų sunkiai kopė alyvmedžiai, virš jų plytėjo nuostabiai žydras ryto dangus.

Staiga pasijutau niekam nereikalinga, sukilo pavydas tiems iki skausmo patenkintiems motinų globojamiems vaikams. Neturėjau nei motinos, nei normalaus gyvenimo. Nežinau, ką turėjau omeny sakydama *normalaus gyvenimo,* bet vartydama biologijos knygą ir ieškodama trečio skyriaus pagalvojau, kad tai reikštų gyvenimą vienoje vietoje, su motina ir tėvu, kurie grįžta namo vakarieniauti, gyvenimą, kai kelionės tereikštų atostogas prie jūros, o ne amžiną klajoklišką egzistenciją. Stebėdama vaikus ant smėlio su kastuvėliais, buvau tikra ir tuo, kad jų niekada nekankino istorijos grimasos.

Žiūrėdama į gražias jų galvutes supratau, kad jiems vis dėlto kyla grėsmė; tik jie to nežino. Visi esame pažeidžiami. Nukrėtė šiurpas, ir aš pažvelgiau į laikrodį. Po keturių valandų šioje terasoje valgysime priešpiečius. Tada aš vėl mokysiuos, o apie penktą mudu pasivaikščiodami nueisime iki griūvančios tvirtovės, iš ten pamatysime jūros skalaujamą bažnyčią Kulorė, aiškino tėvas. Išspręsiu algebros užduotis, iškalsiu kelis vokiečių kalbos veiksmažodžius, paskaitysiu skyrių apie Rožių karus ir tada – kas tada? Ant uolos klausysiuos dar vieno tėvo pasakojimo. Pasakos nenoriai, įsmeigęs akis į smėlį arba pirštu barbendamas į uolą, pasiklydęs savo paties baimėse. Ir vėl man pačiai teks po trupinį susidėlioti pasakojimo mozaiką. Apačioje suklykė vaikas, aš net pašokau, paliedama kakavą.

Penkioliktas skyrius

– Baigęs skaityti paskutinį Rosio laišką, – pasakojo tėvas, – pajutau naują tuštumą, lyg Rosis būtų išnykęs antrą kartą. Bet dabar jau buvau tikras, kad jo dingimas nesusijęs su kelione autobusu į Hartfordą ar šeimos nario liga Floridoje (ar Londone), kaip darė prielaidą policija. Išmečiau visas mintis iš galvos ir prisiverčiau peržiūrėti visus užrašus. Pirma perskaityk, įsimink, tada chronologiškai išdėliok faktus ir pradėk – tik pamažu – daryti išvadas. Svarsčiau, ar Rosis ką nors nujautė, kad mokydamas mane bando užsitikrinti savo išlikimą. Viskas priminė lemiamą egzaminą, bet vyliausi, kad jis nebus paskutinis nė vienam iš mūsų. Jokio plano, kol visko neperskaitysiu, tariau sau, bet jau turėjau neaiškią užuominą, ką gali tekti daryti. Atverčiau išblukusį aplanką.

Kaip Rosis ir žadėjo, čia buvo trys žemėlapiai – visi piešti ranka, tuo pačiu metu kaip ir laiškai. Žinoma, tai galėjo būti Stambulo archyve matytų žemėlapių kopijos, perpieštos vėliau iš atminties. Pirmame, kuris pasitaikė po ranka, mačiau didelį kalnų masyvą, mažų trikampių formos kalnų virtines. Jos sudarė du iš rytų į vakarus einančius pusmėnulius, vakaruose susijungiančius į vieną. Šiauriniu žemėlapio pakraščiu vingiavo plati upė. Miestų nematyti, nors juos galėjo žymėti trys ar keturi nedideli kryželiai vakarinėje kalnų pusėje. Žemėlapyje nebuvo jokių pava-

dinimų, bet Rosis dailyraščiu, kaip ir paskutiniame laiške, paraštėse užrašė: „Tie, kurie netiki ir miršta netikintys, yra prakeikti Alacho, angelų ir žmonių (Koranas)", bei dar keletą panašių fragmentų. Klausiau savęs, ar ši upė galėtų būti ta, kuri Rosiui priminė drakono uodegą knygoje. Bet veikiausiai ne; ten jis kalbėjo apie stambiausio mastelio žemėlapį. Keikiau aplinkybes – visas iš eilės, – neleidusias man pamatyti ir pačiupinėti originalų; nors Rosio atmintis buvo puiki, o ranka tiksli, vis dėlto kas nors galėjo praslysti ar kopijuojant įsivelti klaidų.

Kitame žemėlapyje, atrodo, buvo labiau susitelkta į vakarinį kalnų regioną. Kur ne kur buvo kryžiukai – tose pačiose vietose kaip ir pirmame žemėlapyje. Per kalnus vingiavo nedidelė upė. Ir vėl nė vieno pavadinimo. Žemėlapio viršuje Rosis pasižymėjo: „Kartojasi epigrafai iš Korano." Rosis buvo kruopštus, toks, kokį pažinojau. Bet žemėlapiai buvo paprasti, per daug primityvūs, kad galėčiau atpažinti konkretų kada nors matytą ar nagrinėtą regioną. Nusivylimas stiprėjo, bet susitvardžiau, prisiversdamas nepasiduoti.

Trečias žemėlapis buvo informatyvesnis, nors nebuvau tikras, ką iš to pešiu. Kontūras išties priminė siluetą maniškėje ir Rosio knygose, nors jei jis nebūtų atkreipęs į tai dėmesio, pats, ko gero, nebūčiau pastebėjęs. Žemėlapyje buvo pavaizduoti tie patys trikampių formos kalnai, rytuose viena viršukalnė labai iškilusi, lyg suglausti drakono sparnai. Čia kalnai itin aukšti, šiaurėje ir pietuose sudarantys didžiulius kalnagūbrius, per kalnus besiraitanti upė išsiliejusi į kažkokį vandens telkinį. Kodėl tai negalėtų būti Snagovo ežeras Rumunijoje, kaip pasakoja legenda apie Drakulos kapą? Bet upės išplatėjime nėra jokios salos, ir, beje, tai nepanašu į ežerą. Čia vėl nemažai kryžiukų,

kaimai surašyti smulkia kirilica. Greičiausiai Rosio minėti pavadinimai.

Tarp metų pavadinimų įžiūrėjau kvadratą, kuriame Rosis užrašė: „Nuodėmingojo, žudančio turkus, kapas." Virš kvadrato – gražus drakoniukas su pilimi ant galvos, o apačioje graikiškas užrašas ir angliškas Rosio vertimas: „Čia jį įkalino blogis. Skaitytojau, prikelk jį savo žodžiu." Eilutės skambėjo labai įtikinamai, kaip užkalbėjimas, ir aš jau žiojausi garsiai jas perskaityti, bet laiku užsičiaupiau. Dar kurį laiką eilutės kaip eilėraštis skambėjo galvoje.

Visus tris žemėlapius padėjau į šalį. Buvo baisu juos matyti tiksliai tokius, kaip aprašė Rosis, o dar keisčiau matyti ne originalus, o Rosio pieštas kopijas. Kas man galėtų įrodyti, kad jis nieko neišsigalvojo, kad žemėlapiai nėra pokštas? Neturėjau jokių kitų šaltinių, tik laiškus. Barbenau pirštais į stalą. Atrodė, kad kabineto laikrodis tiksi nebūdingai garsiai, pro langines skverbėsi rami miesto prieblanda. Buvau nevalgęs, skaudėjo kojas, bet nebegalėjau sustoti. Užmečiau akį į Balkanų žemėlapį, bet nieko neįprasto nepastebėjau, bent jau jokių ranka rašytų pastabų. Knygelėje apie Rumuniją taip pat neradau nieko stulbinamo, išskyrus keistą anglų kalbą. Pavyzdžiui: „Patirkite mūsų kraštovaizdžio svaigulį ir siaubą." Liko peržiūrėti Rosio rašytas pastabas ir vokelį, kurį radau vartydamas dokumentus. Ketinau palikti voką pabaigai, bet nebeiškenčiau. Ant stalo suradau peiliuką laiškams atplėšti, atsargiai perlaužiau antspaudą ir ištraukiu lapą.

Tai buvo trečias žemėlapis, tas pats drakono siluetas, vingiuota upė, kalnų viršukalnės. Žemėlapis pieštas juodu rašalu, kaip ir Rosio, bet braižas skyrėsi – puiki kopija, tik sunkiai įskaitoma, sena ir įmantri. Po pirmojo Rosio laiško turėjau būti pasirengęs pamatyti vieną akivaizdų žemėla-

pio ypatumą, bet jis vis tiek mane pritrenkė iki skausmo: virš į kapą panašaus kvadrato ir jį saugančio drakono lanku buvo užrašyta BARTOLOMĖJUS ROSIS.

Užgniaužiau savyje bet kokias prielaidas, baimes ir išvadas, prisiverčiau padėti žemėlapį į šalį ir perskaityti Rosio pastabas. Pirmieji du lapai akivaizdžiai rašyti Oksfordo archyvuose ir Britų bibliotekoje, bet juose nebuvo nieko, ko dar nežinojau. Trumpas Vlado Drakulos gyvenimo ir žygdarbių aprašymas, sąrašas literatūrinių bei istorinių dokumentų, kuriuose per amžius minėtas Drakula. Kitas lapas jau surašytas ant kitokio popieriaus, su kelionės į Stambulą datomis. „Atkurta iš atminties", – užrašyta skubiai, bet rūpestingai, tada suvokiau, kad užrašai daryti po nuotykio archyve, kai prieš išvykdamas į Graikiją iš atminties braižė žemėlapius.

Čia buvo surašyti Stambulo bibliotekos dokumentai iš sultono Mechmedo Antrojo laikų – bent jau tie, kurių, Rosio galva, galėjo prireikti tyrimui – trys žemėlapiai, ataskaitos iš Karpatų karų su osmanais ir osmanų pirklių, prekiavusių tame pakraštyje, sąskaitų knygos. Niekas nekrito į akį, tik svarsčiau, kada tiksliai nelaimę pranašaujantis biurokratas nutraukė Rosio darbus. Ar gali būti, kad minimuose ataskaitų rankraščiuose ir sąskaitų knygose gali būti užuominų apie Vlado Tepešo mirtį ir laidotuves? Ar Rosis spėjo peržiūrėti dokumentus iki tol, kai buvo išbaidytas iš archyvo?

Sąraše buvo dar viena eilutė, kuri gerokai nustebino – net kelias minutes stebeilijau į ją: „Bibliografija, Drakono ordinas (nebaigtas ritinys)." Stebino ir vertė dvejoti tai, kad užrašas buvo labai neinformatyvus. Paprastai Rosio pastabos būdavo labai išsamios, su daugybe paaiškinimų, kaip jis sakydavo, dėl to pastabas ir rašau. Ar ta bibliogra-

fija – visõs apie Drakono ordiną surinktos medžiagos skubom sudarytas sąrašas? Jei taip, kodėl „nebaigtas ritinys"? Tai turėtų būti tikrai senas daiktas – gal net iš Drakono ordino laikų. Bet kodėl Rosis nieko daugiau nepaaiškino? Ar ta bibliografija neturėjo reikšmės jo tyrimui?

Visi apmąstymai apie tolimąjį archyvą, kuriuo Rosis domėjosi prieš daug metų, mano galva, negalėjo būti tiesiogiai susiję su jo dingimu, todėl pasibjaurėjęs numečiau lapą, nes buvau pavargęs nuo gausybės smulkmenų. Troškau atsakymų. Išskyrus tai, kad nežinojau, kas buvo tose susuktose ataskaitose, sąskaitų knygose ir senoje bibliografijoje, šiaip jau Rosis neįtikėtinai išsamiai dalijosi savo atradimais. Bet tai buvo labai jam būdinga. Be to, naudojosi privilegija, jei galiu taip sakyti, išsisakyti ilguose laiškuose. Ir vis dėlto žinojau labai nedaug, galbūt išskyrus tai, ką turėčiau bandyti toliau daryti. Vokas jau buvo visiškai tuščias ir iš paskutinių jame sudėtų dokumentų nesužinojau nieko daugiau nei iš laiškų. Bet suvokiau, kad turiu veikti kuo greičiau. Buvau įpratęs dirbti naktimis ir labai tikėjausi, kad naktį mintyse susigulės tai, ką Rosis norėjo pasakyti apie jam kilusias grėsmes.

Atsistojau ir sustingusiais, girgždančiais sąnariais nukėblinau į niūrią virtuvėlę išsivirti sultinio. Susiradęs švarų puodą, staiga suvokiau, kad vakarienės, kuria mudu dalydavomės, dar nepasirodė katinas. Jis buvo benamis ir įtariau, kad mudviejų santykiai nėra visiškai monogaminiai. Bet vakare jis paprastai tupėdavo prie siauro virtuvės lango ir spoksodavo į mane pro gaisrininkų kopėčias, laukdamas skardinės tuno arba, jei nepagailėdavau pinigų, porcijos sardinių. Man patikdavo, kaip jis įšoka į mano bedvasį butą ir iš pasitenkinimo murkia. Paėdęs dažnai pasilikdavo, tada snausdavo ant sofos krašto arba

stebėdavo, kaip lyginu marškinius. Kartais man pasirodydavo, kad nuostabiai apskritose geltonose jo akyse matau švelnumą, nors tai galėjo būti ir gailestis. Buvo stiprus ir raumeningas, švelniu juodu ir baltu kailiuku. Vadinau jį Rembrantu. Truputį pakėliau žaliuzes, atstūmiau langą ir pašaukiau, laukdamas tylių katino žingsnių ant palangės. Bet girdėjau tik tolimą naktinio eismo gaudesį miesto centre. Pasilenkiau ir iškišaū galvą.

Jo kūnas atrodė keistai, lyg žaisdamas būtų voliojęsis ir tada suglebęs. Švelniai, bet drebančiomis rankomis įtraukiau jį vidun. Jam buvo sulaužytas stuburas ir galva keistai karojo. Rembranto akys buvo išsprogusios taip, kaip dar nebuvau matęs, snukutis perkreiptas iš siaubo, priekinės letenėlės išskėstos, nagai išleisti. Aišku, jis negalėjo nukristi ant tokios siauros palangės. Tokiam padarui užmušti reikia tvirtos rankos – glosčiau jo švelnų kailiuką, jausdamas stiprėjantį įsiūtį, – o užpuolikas turėjo būti apdraskytas ir, ko gero, apkandžiotas. Bet mano draugužis buvo negyvas. Paguldžiau jį virtuvėj ant grindų, neapykanta vis labiau kunkuliavo, ir staiga supratau, kad jo kūnelis dar šiltas.

Greitai užvėriau, užkabinau langą ir paklaikęs svarsčiau, ką daryti toliau. Kaip apsisaugoti? Visi langai uždaryti, durys užrakintos dviem užraktais. Ką žinau apie pabaisas? Gal į namus jos patenka kaip migla, prasiskverbianti pro durų apačią? O gal išdaužo langus ir įsiveržia tiesiai į tavo gyvenimą? Apsidairiau ieškodamas kokio nors ginklo. Jo neturėjau, bet filmuose apie vampyrus Bela Lugosis nenugalimas ginklu, nebent jis būtų užtaisytas sidabrine kulka. O ką sakė Rosis? „Ne, nesinešiosiu kišenėje česnako.“ Ir dar kažką: „Esu įsitikinęs, kad pasikliauji savo gerumu, išmintimi ar kaip tai pavadintum – noriu tikėti, kad dauguma mūsų pajėgūs nugalėti.“

Indaujos stalčiuose suradau švarų rankšluostį, atsargiai suvyniojau katino kūnelį ir paguldžiau koridoriuje. Rytoj turėsiu jį palaidoti; jei rytojus išauš. Palaidosiu kieme – giliai, kad šunys neiškastų. Nemaniau, kad dabar nuryčiau bent kąsnį, bet pasidariau puodelį sultinio ir atsiriekiau duonos.

Tada vėl atsisėdau prie stalo, surinkau Rosio užrašus, viską tvarkingai sudėjau į voką ir perrišau. Ant krūvelės atsargiai, kad tik neatsiverstų, uždėjau paslaptingąjį drakono tomelį. Tada viską prispaudžiau Hermano *Auksiniu Amsterdamo amžiumi,* knyga, kuri ilgą laiką buvo viena mano mėgstamiausių. Atsiverčiau disertaciją ir pasidėjau leidinį apie pirklių gildijas Utrechte. Tai buvo bibliotekos kopija, kurią dar turėjau rimtai išstudijuoti. Laikrodį pasidėjau šalia ir prietaringai atkreipiau dėmesį, kad iki dvyliktos yra likę penkiolika minučių. Rytoj, tariau pats sau, nueisiu į biblioteką ir perversiu viską, ką tik rasiu apie tai, kaip galėčiau apsisaugoti. Juk nieks galvos už tai nenuims, kad pasidomėsiu sidabrinėmis kulkomis, česnakais ir kryželiais, jei ištisus šimtmečius valstiečiai juos laikė geriausiu vaistu nuo gyvųjų numirėlių.

Parodysiu, kad tikiu tradicijomis. O dabar turėjau tenkintis Rosio patarimu. Jis dar niekada nebuvo manęs apvylęs, jei tik galėdavo, padėdavo. Paėmiau rašiklį ir pasilenkiau prie knygos.

Dar niekad nebuvo taip sunku susikaupti. Atrodė, kiekviena kūno ląstelė laukia nežemiškos būtybės, jei tokia išties yra, pasirodymo, tarytum mano protas, greičiau nei ausys, išgirstų ją krebždant už lango. Didelėmis pastangomis rimtai užguliau 1690 metų Utrechtą. Parašiau sakinį, dar vieną. Iki pusiaunakčio keturios minutės. Paraštėje pasižymėjau paieškoti anekdotų apie olandų jūreivius. Gal-

vojau apie pirklius, kurie buvo tvirtai prisirišę prie senųjų gildijų ir stengėsi iš gyvenimo ir prekybos išspausti visa, kas geriausia, o dalį pelno, vadovaudamiesi paprastu pareigos jausmu, skyrė vargšų ligoninėms statyti. Dvi minutės iki vidurnakčio. Užsirašiau knygelės autoriaus pavardę, kad turėčiau kur pasižiūrėti. Pasižymėjau: išnagrinėti miesto pirkliams skirtų spausdinimo mašinų svarbą.

Minutinė laikrodžio rodyklė staiga pašoko, kartu pašokau ir aš. Buvo lygiai dvylika. Spausdinimo mašinos gali būti itin svarbus dalykas, pagalvojau, prisiversdamas nesidairyti, ypač jei gildijos jas kontroliavo. Ar jie galėjo nusipirkti tą kontrolę, įsigyti nuosavybę? Ar spaustuvininkai turėjo savo gildiją? Kaip tokioje aplinkoje tarp olandų intelektualų galėjo paplisti spaudos laisvės idėjos? Trumpam tikrai susidomėjau, bandydamas prisiminti, ką esu skaitęs apie ankstyvąją leidybą Amsterdame ir Utrechte. Staiga pajutau visišką ramybę ir atslūgstančią įtampą. Trys minutės po vidurnakčio. Kvėpavimas išsilygino, pieštukas laisvai bėgiojo popieriaus lapu.

Kad ir kas būtų mane persekiojęs, jis nebuvo toks sumanus, kaip bijojau.

Veikiausiai gyvąjį numirėlį apgavo mano išvaizda, o aš laiku atkreipiau dėmesį į perspėjimą Rembrantui ir ėmiausi įprastų darbų. Savo veiksmų negalėsiu slėpti ilgai, tačiau šiąnakt toks mano apsimetimas buvo vienintelė apsauga. Prisitraukiau arčiau stalinę lempą ir dar valandėlę įnikau į septynioliktą amžių, taip sustiprindamas susidomėjimo darbu įspūdį. Apsimetinėdamas, kad rašau, svarsčiau toliau. Paskutinis grasinimas Rosiui pasirodė 1931-aisiais, ir toje vietoje, kur turi būti Vlado Žudiko kapas, atsiranda Rosio vardas. Prieš porą dienų Rosis tiesiog dingo: niekas jo nerado mirusio prie stalo, kaip gali atsitikti man, jei bū-

siu neatsargus. Niekas jo nerado sužeisto koridoriuje, kaip atsitiko su Hedžesu. Jis nebuvo pagrobtas. Žinoma, gal ir guli kur negyvas, bet kol tikrai to nežinau, tikiu, kad jis gyvas. Rytoj pats pradėsiu to kapo paiešką.

Sėdėdamas ant senos prancūzų tvirtovės sienos, tėvas žiūrėjo į jūrą taip, kaip žiūrėjo į tolį nuo Šv. Mato vienuolyno kalno ir į ratu sukantį erelį.

– Grįžkime į viešbutį, – galop prabilo, – ar pastebėjai, kaip trumpėja dienos? Nenoriu, kad mus čia užkluptų tamsa.

– Užkluptų? – dėl savo nekantrumo tiesmukai paklausiau.

Rimtai pažvelgė į mane, tarytum pasverdamas galimų atsakymų grėsmę.

– Kalnas gana status, – pagaliau atsakė jis, – nenorėčiau tamsoje tarp medžių ieškoti kelio atgal, o tu? – Tačiau aš žinojau, kad jis gali būti drąsus.

Pažiūrėjau žemyn į alyvmedžių giraitę, kuri iš rausvos tapo pilkai balta. Išsikraipę, persisukę kamienai stiebiasi link tvirtovės, kuri kadaise saugojo protėvius nuo saracėnų padeginėjimų.

– Ne, ir aš nenorėčiau, – atsakiau.

Šešioliktas skyrius

Buvo gruodžio pradžia, ir mes vėl kelyje, o malonus vasaros kelionių prie Viduržemio jūros nuovargis seniai užmirštas. Stiprus Adrijos vėjas vėl šukavo mano plaukus, ir man patiko tas pojūtis, tas keistas šiurkštumas; tarytum koks žvėris duodasi po uostą, sunkiomis letenomis draskydamas vėliavas prie viešbučių durų ir iš visų jėgų blaškydamas nuogas medžių šakas krantinėje.

– Ką? – sušukau. Tėvas vėl kažką atsakė, rodydamas į viršutinį imperatoriaus rūmų aukštą. Abu ištiesę kaklus atsisukome.

Ryto saulėj elegantiška Diokleciano tvirtovė kilo aukštyn ir aš vos nenugriuvau aukštielninka, norėdama pamatyti sienos viršų. Dauguma ertmių tarp nuostabių kolonų buvo užmūrytos – žmonės čia įsirengė butus, paaiškino tėvas – ir akmenų mozaika, daugiausia iš kitų pastatų išgrobstytas Romos marmuras, išsiskyrė iš viso keisto fasado. Kur ne kur sienoje matyti ilgi įskilimai – vandens arba žemės drebėjimo darbas. Plyšiuose kerojo nereiklūs augalai, net medžiai. Vėjas kedeno grupelėmis žingsniuojančių jūreivių apykakles, švietė saulėj įdegę veidai, vienodai trumpai kirpti plaukai spindėjo kaip vieliniai šepečiai. Sekiau paskui tėvą, brisdama per graikinių riešutų ir platanų lapus iki paminklais apstatytos aikštės, trenkiančios šlapimu. Prieš akis stiebėsi vėjų blaškomas fantastinis bokštas,

išpuoštas kaip aukštas vestuvių tortas. Čia buvo tyliau ir galėjome susišnekėti nešaukdami.

– Seniai norėjau pamatyti, – ramiai tarė tėvas, – ar lipsi į viršų?

Kopiau pirma, įveikdama iškart po kelis geležinius laiptelius. Atvirame turguje ant krantinės, į kurią kartkartėmis dirsteldavau pro marmurinius ornamentus, medžiai nusidažė tamsia aukso spalva, o kiparisai prie vandens atrodė beveik juodi. Lipant aukštyn vanduo uoste darėsi tamsiai mėlynas, po lauko kavines klajojo balti jūreivių siluetai. Tolumoj už didžiulio viešbučio esanti įlanka it strėlė įsirėžusi į slavų pasaulį, į kurį mažinti įtampos leisis mano tėvas.

Vos gaudydami kvapą, stovėjome po stogu pačiame bokšto viršuje. Nuo skrydžio žemyn saugojo tik metalinis turėklas; iš čia, kiaurai pro metalinių laiptų voratinklį, buvo matyti žemė. Pasaulis driekėsi už akmeninių tvorelių, pro kurias neatsargūs turistai galėjo nukristi į akmenimis grįstą kiemą. Išsirinkome suoliuką pačiame centre su vaizdu į jūrą; sėdėjome taip tyliai, kad atskrido čiurlys ir dingo pastogėj, jo sparnai buvo atstatyti gūsingam vėjui. Snape nešė blizgutį, kuris, paukščiui kylant nuo vandens, ryškiai suspindo saulėj.

– Baigęs skaityti Rosio laiškus, rytą atsibudau anksti, – pradėjo pasakojimą tėvas. – Dar niekada nebuvau toks laimingas išvydęs saulę. Biblioteką pasiekiau be kliūčių kaip tik tą akimirką, kai atidarė duris; norėjau per dieną pasiruošti artėjančiam tamsos puolimui. Daugelį metų naktis buvo mano draugė, ramybės kokonas, į kurį susisukęs skaičiau ir rašiau. Dabar ji kėlė pavojų, neišvengiamą

grėsmę. Be to, netrukus turėčiau susiruošti kelionėn. Juk bus truputį lengviau, liūdnai pagalvojau, jei žinosiu, kur keliauju.

Pagrindinėje salėje buvo tylu, aidėjo tik bibliotekininkų žingsniai; taip anksti ateina vos vienas kitas studentas, todėl dar mažiausiai pusvalandį čia tvyros tyla ir ramybė. Įžengiau į kortelių katalogo labirintą, atsiverčiau užrašus ir pasileidau per stalčius. Radau keletą įrašų apie Karpatus, vienas jų buvo apie Transilvanijos folklorą. Knyga apie vampyrus – egiptiečių legendos. Įdomu, ar vampyrai visame pasaulyje panašūs? Ar egiptiečių vampyrai tokie pat kaip Rytų Europos? Knyga buvo skirta archeologams, ne man, bet vis tiek užsirašiau jos numerį.

Tada pažiūrėjau, ką rasiu prie Drakulos. Temos ir pavadinimai buvo sumaišyti; tarp „Drab Ali didysis" ir „Drakonai, Azija" turėjo būti dar bent viena kortelė: Bramo Stokerio *Drakula,* kurią anądien skaitė ta juodaplaukė. Galimas dalykas, kad biblioteka turi net du šio klasikinio veikalo egzempliorius. Turėjau ją gauti tuoj pat, šią minutę; Rosis sakė, kad tai vampyrų istorijos santrauka, todėl galėčiau rasti patarimų, kaip nuo jų apsisaugoti. Perverčiau stalčių skersai ir išilgai. Nė vienos kortelės su pavadinimu „Drakula" – nė vienos! Nesitikėjau, kad legenda būtų labai įdomi moksliniam darbui, bet bent viena knyga turi būti.

Tada kažką pastebėjau tarp kortelių „Drab Ali" ir „Drakonai". Atplaišėlė stalčiaus dugne buvo aiškių aiškiausias įrodymas, kad kortelė išplėšta. Nuskubėjau prie stalčiaus su raidėmis „St". Kortelės su Stokerio pavarde čia nebuvo, tik dar vienos skubotos vagystės žymės. Sunkiai prisėdau ant artimiausios kėdės. Labai keista. Kodėl kažkam būtų reikėję išplėšti kaip tik tas korteles?

Žinojau, kad knygą pasiėmė juodaplaukė. Ar tai ji norėjo panaikinti įrodymus, kad pasiėmė ją? Bet jei norėjo ją pavogti arba paslėpti, tai kodėl taip atvirai skaitė skaitykloje? Korteles turėjo išplėšti kažkas kitas, bet kodėl? Kas nori, kad niekas nerastų tos knygos? Kad ir kas jis būtų, tai darė paskubomis, nesirūpindamas net paslėpti juodo darbo pėdsakų. Dar kartą viską permąsčiau. Katalogas yra šventas ir neliečiamas. Studentas, palikęs stalčių ant stalo ir sugautas nusikaltimo vietoje, išklausys ilgiausią bibliotekininkų pamokslą. Aišku kaip dieną, kad išplėšta turėjo būti labai greitai, kai aplink nieko nebuvo arba niekas į tą pusę nežiūrėjo. Jei šitą nusikaltimą įvykdė ne mergina, tai gal ji ir nežino, jog kažkas nenorėjo, kad ji knygą išsineštų iš bibliotekos. Greičiausiai ji dar tebeturi knygą. Beveik bėgte pasileidau prie registratūros stalo.

Gotikos laikų stiliumi statyta biblioteka, kai Rosis buvo paskutinio kurso studentas Oksfode (kur jį supo tikri dalykai), mane žavėjo ir grožiu, ir komiškumu. Kad pasiekčiau registratūrą, turėjau perbėgti ilgą katedros navą. Stalas stovėjo maždaug ten, kur turėtų būti altorius – po Dievo Motinos freska, veikiausiai žydru apdaru, su dieviška knyga rankose. Pasiimti knygą čia buvo tolygu komunijai. Dabar man tai buvo panašu į ciniškiausią anekdotą, todėl, kreipdamasis į bibliotekininkę, nežiūrėjau į ramų ir abejingą Dievo Motinos veidą, pats stengdamasis išlikti ramus.

– Ieškau knygos, kurios šiuo metu nėra lentynoje, – tariau, – norėčiau sužinoti, ar ją tik dabar kas nors pasiėmė, o gal jau turėtų grąžinti?

Nedidukė susiraukusi šešiasdešimtmetė bibliotekininkė pakėlė akis nuo darbų.

– Pavadinimas? – paklausė.

– *Drakula,* Bramo Stokerio knyga.

– Prašau lukteléti, pažiūrėsiu, gal jau grąžino. – Ji pervertė pirštu korteles be jokios išraiškos veide. – Atleiskit, bet knyga paimta.

– Kaip gaila, – susijaudinęs ištariau, – kada turėtų grąžinti?

– Po pustrečios savaitės. Ją tik vakar pasiėmė.

– Bijau, kad negalėsiu taip ilgai laukti. Supraskit, dėstau tokį kursą... – Dažniausiai ši frazė būdavo stebuklinga.

– Galite užsisakyti iš anksto, jei tik norite, – šaltai atsakė bibliotekininkė ir nusuko gražiai sušukuotą žilą galvą, lyg leisdama suprasti, kad turi grįžti prie darbo.

– Gal ją pasiėmė kuris nors iš mano studentų, kad anksčiau perskaitytų? Jei tik pasakytumėt man vardą, aš pats su juo susisiekčiau.

Ji įdėmiai pažiūrėjo į mane.

– Paprastai to nedarome, – atsakė.

– Tai kiek neįprasta situacija, – ėmiau aiškinti, – būsiu atviras. Iš vieno skyriaus noriu paruošti medžiagą egzaminui ir, na – savo knygą paskolinau studentui, o dabar jis jos neranda. Taip, padariau klaidą, bet juk suprantat, kaip būna su studentais, iš anksto turėjau apie tai pagalvoti.

Veidas sušvelnėjo, atrodė net užjaučianti.

– Kaip siaubinga, – tarė ji linksėdama. – Kasmet netenkame daugybės knygų. Palaukit, pažiūrėsiu, gal surasiu tą pavardę, tik niekam neprasitarkit, gerai?

Nusisuko ir ėmė raustis spintoje, o aš stovėjau ir svarsčiau apie man pačiam netikėtą dviveidiškumą. Kada išmokau taip sklandžiai meluoti? Buvo kažkaip neramiai smagu. Kol laukiau, iš už didžiojo altoriaus atsliūkino kitas bibliotekininkas ir įsistebeilijo į mane. Liesas, pusamžis vyriškis, ne kartą matytas, vos aukštesnis už savo kolegę ir prasčiau apsirengęs – tvido švarku ir dėmėtu kaklaraiščiu. Gal dėl to, kad buvau anksčiau jį matęs, gerokai nustebino

pasikeitusi išvaizda. Veidas išblyškęs ir išsekęs, lyg didelio ligonio.

– Gal galėčiau pagelbėt, – netikėtai paklausė, lyg įtardamas, kad noriu kažką nukniaukti.

– Ne, dėkui, – mostelėjau į bibliotekininkę, – ji man padeda.

– Aišku. – Jis truputį pasitraukė, vos bibliotekininkė grįžo su rašteliu, kurį padėjo tiesiai prieš mane ant stalo. Nežinojau, į ką žiūrėti, prieš akis viskas mirguliavo. Kai bibliotekininkė nusigręžė, jis pasilenkė prie knygų, kurios buvo ką tik grąžintos. Kai dar arčiau prisikišo prie knygų, iš kietos marškinių apykaklės kyšančiame kakle pastebėjau dvi šašais užsitraukusias žaizdeles su sukrešėjusio kraujo srovele. Tada jis išsitiesė, laikydamas rankose knygas.

– Ar čia tai, ko ieškojote? – paklausė manęs bibliotekininkė. Dirstelėjau į pakištą lapelį. – Tai Bramo Stokerio *Drakulos* užsakymo lapelis. Turim tik vieną knygą.

Tam nevalai bibliotekininkui staiga iš rankų iškrito knyga, garsas nuvilnijo per visą navą. Jis įbedė žvilgsnį tiesiai į mane, ir aš dar niekada nebuvau matęs tokio neapykantos ir atsargumo kupino žvilgsnio.

– Šitos ieškojote, ar ne? – primygtinai paklausė bibliotekininkė.

– O, ne, – atsakiau, o mintys sukosi pašėlusiu greičiu, – matyt, manęs nesupratot. Man reikia Gibono *Romos imperijos nykimo ir žlugimo.* Sakiau, jog kad dėstau tą kursą ir mums reikia papildomų knygų.

– Bet maniau... – ji piktai susiraukė.

Nenorėjau jos įžeisti, nors ji ir buvo tokia nesupratinga.

– Viskas gerai, – pasakiau, – matyt, aš buvau neatidus. Grįšiu ir dar kartą peržiūrėsiu katalogą.

Bet vos ištariau žodį „katalogas", supratau, kad per daug prasitariau. Senojo bibliotekininko akys dar labiau

susiaurėjo, o galva vos pastebimai judėjo, lyg žvėries, stebinčio grobį.

– Labai ačiū, – mandagiai sumurmėjau ir nužingsniavau per didžiąją navą, jusdamas į nugarą įbestą aštrų žvilgsnį. Apsimečiau, kad einu į katalogų skyrių, tada tvirtai užsegiau portfelį ir išėjau pro pagrindines duris, pro kurias rytinėms studijoms jau veržėsi studentai. Lauke saulės atokaitoje susiradau suoliuką ir atsukau nugarą neogotiškoms sienoms, kad matyčiau viską, kas darosi aplinkui. Norėjau bent penkioms minutėms prisėsti ir pagalvoti, kaip Rosis visada mokė – geriau jau iškart nei po ilgų apmąstymų.

Tačiau viską greitai suvirškinti buvo sunku. Apstulbęs mačiau ne tik žaizdotą bibliotekininko kaklą, bet prisiminiau ir merginos, pakišusios man *Drakulą,* vardą. Helena Rosi.

Pūtė šaltas, vis stiprėjantis vėjas. Tėvas stabtelėjo ir iš fotoaparato krepšio ištraukė du neperšlampamus lietpalčius. Jie buvo kietai susukti, kad tilptų į krepšį kartu su fotoaparatu, drobine skrybėle ir nedidele vaistinėle. Netardami nė žodžio, užsimetėme apsiaustus ir jis pasakojo toliau.

– Sėdėdamas pavasario saulės atokaitoje ir stebėdamas kasdieniam darbui bundančio universiteto šurmulį, staiga pajutau, kaip pavydžiu po fakultetą zujantiems studentams. Su kartėliu pagalvojau: jiems atrodo, kad rytojaus egzaminas yra rimtas išbandymas. Nė vienas jų nesuprastų keblios mano padėties ir nepadėtų iš jos išsikapanoti. Staiga pasijutau vienišas, atsidūręs už universiteto sienų, už pasaulio ribų, it iš avilio išmesta bitė darbininkė. Nu-

stebęs suvokiau, kad per paskutines dvi paras viskas pasikeitė.

Dabar turiu aiškiai ir greitai viską apgalvoti. Pirma, savo akimis mačiau tai, apie ką rašė Rosis; kažkokiam pašaliečiui – šiuo atveju tai buvo nesiprausęs ekscentriškos išvaizdos bibliotekininkas – į kaklą suleisti dantys. Darome prielaidą, – kalbėjausi pats su savimi, beveik šaipydamasis iš absurdiškų dalykų, kuriais buvau bepradedąs tikėti, – kad bibliotekininkui įkando vampyras, ir visai neseniai. Rosis buvo šluote iššluotas iš kabineto – su kraujo praliejimu – vos prieš dvi dienas. Drakula, jei jis gyvas, atrodo, turi polinkį ne vien geriausiems akademinio pasaulio atstovams (prisiminiau vargšelį Hedžesą), bet ir bibliotekininkams, archyvarams. Ne, – staiga ištiesiau nugarą, įžvelgęs aiškią liniją, – jis turi polinkį tiems, kurie dirba su archyvais, bent kiek susijusiais su legenda apie Drakulą. Pirmiausia biurokratas, atėmęs iš Rosio žemėlapį Stambule. Mokslininkas iš *Smithsonian* instituto, prisiminiau paskutinį Rosio laišką. Ir, žinoma, pats Rosis, kuris turėjo vieną „tų puikių knygų" ir tyrinėjo kitus, tikėtina, susijusius dokumentus. O dabar dar šitas bibliotekininkas, nors kol kas neturiu jokių įrodymų, ar tas draugužis buvo bent prisilietęs prie Drakulos dokumentų. Ir galiausiai – aš?

Griebiau portfelį ir nubėgau į telefono būdelę prie studentų valgyklos.

– Prašyčiau universiteto informaciją. – Niekas manęs nesekė, bet užsidariau būdelėje ir pro stiklą stebėjau praeivius. – Ar sąraše yra panelė Helena Rosi? Taip, paskutinio kurso studentė, – surizikavau.

Universiteto operatorė buvo lakoniška; girdėjau, kaip neskubėdama verčia lapus.

– H. Rosi yra moterų bendrabučio sąrašuose, – pasakė.

– Tai ji. Labai ačiū, – užsirašiau ir susukau numerį. Atsiliepė kandi ir globėjiška budėtoja.

– Panelė Rosi? Taip. O kas skambina?

O Dieve, apie tai nepagalvojau.

– Brolis, – skubiai atsakiau, – sakė, kad rasiu ją šiuo numeriu.

Girdėjau nutolstančius žingsnius, tada artėjančią spartesnę eiseną ir rankos, imančios ragelį, šnaresį.

– Ačiū, ponia Liūjis, – pasigirdo iš tolo. Tada tiesiai į ausį prabilo tvirtas balsas, kurį pamenu iš bibliotekos. – Aš neturiu brolio, – pasakė. Tai skambėjo kaip perspėjimas, o ne šiaip pareiškimas. – Kas skambina?

Nuo žvarbaus vėjo sušalusias rankas tėvas trynė taip smarkiai, kad net susiraitojo neperpučiamos striukės rankovės. Helena, pagalvojau, nors garsiai šito vardo nedrįsau pakartoti. Tas vardas man visada patiko; primindavo kažką šaunaus ir gražaus, ikirafaelinę iliustraciją, vaizduojančią Heleną iš Trojos *Knygoje vaikams apie Iliadą,* kurią turėjau dar Jungtinėse Valstijose. Dar daugiau, tai buvo mano motinos vardas, bet tėvas niekada apie ją nekalbėjo.

Griežtai jį nužvelgiau, bet jis jau prabilo.

– Karštos arbatos – štai ko man dabar reikia. O tau? – paklausė.

Pirmą kartą pastebėjau, kad jo veidą, gražų, taktišką diplomato veidą, bjauroja pajuodę paakiai, lyg jis niekada iki valios neišsimiegotų. Jis atsistojo, pasirąžė, tada abudu paskutinį kartą nužvelgėme pro akmeninius rėmus atsiveriantį vaizdą. Timptelėjo mane atgal, lyg bijotų, kad nenukrisčiau.

Septynioliktas skyrius

Atėnai tėvą erzino ir vargino; tai buvo akivaizdu jau pirmą dieną. O mane miestas įkvėpė: patiko susipynę irimo ir gyvybės ženklai, troškus, tiesiog dusinantis transportas, sukantis ir sukantis ratu aplink aikštes, parkus ir daugybę senųjų paminklų, aplink Botanikos sodą su liūtu narve; patiko virš miesto iškilęs Akropolis su linksmomis papėdėje prilipusių restoranų stoginėmis. Tėvas pažadėjo, kad užkopsime pasidairyti iš viršaus, kai tik jis turės laiko. Buvo 1974-ųjų vasaris, pirmą kartą po trijų mėnesių pertraukos jis vėl išsiruošė į kelionę, bet mane pasiėmė nenoriai, mat jam nepatiko, kad Graikijos gatvėse pilna kariškių. O aš ketinau išnaudoti kiekvieną minutę.

Viešbutyje laukdama tėvo mokiausi, nekantriai dairydamasi pro langą į šventyklas, lyg išstovėjusios čia pustrečio tūkstančio metų jos imtų ir išnyktų man nespėjus apžiūrėti. Mačiau kelius ir alėjas, besidriekiančias link Panteono. Kelias į viršų bus ilgas ir lėtas – juk mes vėl Pietuose, kur vasara prasideda anksti, – kelias tarp baltintų namų ir tinkuotų limonado parduotuvėlių, kelias, kuris kerta senųjų turgaviečių ir šventyklų aikštes ir vėl vingiuoja virš čerpėmis dengtų stogų. Pro purviną langą aiškiai įžiūrėjau labirintą. Taip keisis vaizdai, kuriuos Akropolio kaimynai pro paradines duris mato kasdien. Mačiau dūlančius griuvėsius, dunksančius savivaldybės pastatus, atogrąžų

parkus, vingiuotas gatveles, bažnyčias paauksuotas raudonais stogais, kurie saulei leidžiantis atrodė kaip spalvotos uolos smėlyje.

Tolumoje driekėsi gyvenamųjų namų virtinės ir gerokai naujesni viešbučiai nei tas, kuriame gyvenome, plytintys priemiesčiai, per kuriuos vakar važiavome traukiniu. Kas toliau, galėjau tik spėlioti, tiek mano akis nebeužmatė. Tėvas nusišluostys veidą nosine. Žinojau, kad, vos užkopsime į viršų, parodys man ne vien griuvėsius, bet atvers ir dalelę savo praeities.

– Užkandinė, kurią pasirinkau, buvo tolokai nuo universiteto, kad jausčiausi nepasiekiamas šiurpiojo bibliotekininko (kuris tikrai turėjo būti darbe, bet greičiausiai išėjo priešpiečių), bet gana arti, kad nekiltų įtarimų, ir ne užkampyje, kurį parinktų tik koks maniakas. Abejodamas pasimatymo motyvais, buvau linkęs manyti, kad ji vėluos, bet Helena atėjo anksčiau, ir, pravėręs užkandinės duris, tolimame kampe pamačiau, kaip ji nusimeta žydrą šilkinį šaliką ir nusimauna baltas pirštines – nepamiršk, kad tai tebebuvo nepraktiškų, bet žavingų aksesuarų, kuriuos pripažino net griežčiausios moteriškosios lyties akademikės, era. Plaukai tvarkingai sušukuoti ir net prisegti, todėl kai atsisuko, atrodė, kad stebi mane dar didesnėmis akimis nei aną dieną bibliotekoje.

– Labas rytas, – tarė šaltu tonu, – užsakiau tau kavos, nes kalbėdamas telefonu atrodei labai pavargęs.

Nuskambėjo pernelyg arogantiškai – iš kur galėtų žinoti, kada mano balsas pavargęs, o kada ne, ir kas, jei kava būtų ataušusi? Bet šįkart jau prisistačiau vardu ir padaviau ranką, bandydamas nuslėpti nerimą. Nekantravau

paklausti jos pavardės, bet nutariau palaukti patogios progos. Ranka buvo švelni, sausa ir vėsi, lyg ji vis dar mūvėtų pirštines. Prisitraukiau kėdę ir atsisėdau priešais, apgailestaudamas, kad neapsivilkau švarių marškinių net ir tokiai užduočiai kaip vampyrų medžioklė. Jos vyriška palaidinė po juodu švarku atrodė nepriekaištingai balta.

– Kaži kodėl turėčiau su tavim kalbėtis? – Jos tonas buvo beveik įžeidus.

– Suprantu, atrodo keista, – bandžiau žiūrėti tiesiai jai į akis, sukdamas galvą, ar suspėsiu visko paklausti, kol ji dar nepakilo ir neišėjo. – Atleisk, bet tai ne pokštas ir aš neketinu atitraukti tavęs nuo darbo.

Ji lyg sutikdama linktelėjo. Stebėdamas jos veidą suvokiau, kad bruožai – o ypač balsas – nebuvo gražūs, bet elegantiški, jausmingi, žmogiški.

– Šį rytą aptikau keistą dalyką, – prabilau su nauju įkarščiu, – todėl netikėtai paskambinau. Ar vis dar turi tą *Drakulą* iš bibliotekos?

Ji reagavo staigiai, bet aš dar staigiau, nes laukiau to krūptelėjimo ir dar labiau bąlančio veido.

– Taip, – atsargiai atsakė, – koks kieno reikalas, ką kas paima iš bibliotekos?

Nekreipiau dėmesio į pašaipą.

– Ar tai tu išplėšei iš kartotekos stalčiaus korteles?

Šį kartą sureagavo nuoširdžiai ir atvirai.

– Ką padariau?

– Rytą bibliotekos kartotekoje ieškojau informacijos apie, na, apie tai, kuo mudu abu, atrodo, domimės. Visos kortelės su Drakulos ir Stokerio vardu buvo išplėštos iš stalčiaus.

Įsitempusi spoksojo, negražūs bruožai dar labiau išryškėjo, akys pernelyg spindėjo. Bet nuo to laiko, kai Masimas

suriko, kad Rosis dingo, tik dabar pajutau, jog našta kiek palengvėjo ir turiu su kuo pasidalinti nepakeliama vienatve. Ji nesijuokė iš mano teatrališkumo ir nesiraukė, kad kažko nesupranta. O svarbiausia, jos žvilgsnyje nebuvo jokios klastos, nė menkiausios užuominos, kad kalbuosi su priešu. Veide atsispindėjo tik vienas jausmas, kiek pati leido jam pasireikšti: silpna, vos juntama baimė.

– Vakar rytą visos kortelės buvo savo vietose, – tarė ji lėtai, lyg nuleisdama ginklą ir pasirengusi pradėti pokalbį. – Pirmiausia paieškojau *Drakulos,* ir ten buvo viena kortelė, vienas egzempliorius. Tada pasidomėjau, ar turi kitų Stokerio knygų, taigi pažiūrėjau ir kitą stalčiuką. Ten buvo kelios kortelės su jo pavarde, ir viena jų – *Drakula.*

Abejingas užeigos padavėjas padėjo kavą ant stalo ir Helena prisitraukė puodelį. Staiga su sopuliu prisiminiau Rosį, kaip jis pila mudviem kavos, kur kas geresnės nei ši, – prisiminiau jo nepaprastą svetingumą. Oi, bet aš dar turiu klausimų šiai keistai merginai.

– Kažkas akivaizdžiai nenori, kad tu – aš – kažkas – išsineštų tas knygas, – aiškinau ramiu balsu.

– Keistesnio dalyko dar nesu girdėjusi, – atkirto ji, įsidėdama cukraus ir maišydama kavą. Bet nebuvo tikra savo žodžiais, o aš variau savo.

– Ar tebeturi knygą?

– Taip. – Šaukštelis garsiai barkštelėjo. – Turiu krepšyje. – Ji žvilgtelėjo žemyn ir aš pamačiau portfelį, kurį ji turėjo ir aną dieną.

– Panele Rosi, – tariau, – atleisk, gal atrodysiu kaip maniakas, bet esu giliai įsitikinęs, kad, kol turi tą knygą, tau gresia pavojus, nes kažkas nenori, kad ta knyga būtų pas tave.

– Kodėl taip manai? – paklausė ji nežiūrėdama į mane. – Ir kas, tavo galva, nenori, kad turėčiau šitą kny-

gą? – Skruostai truputį paraudo, ji kaltai nudelbė akis į puodelį – ji tikrai atrodė kalta. Su siaubu svarsčiau, ar tik nebus išvien su vampyru: Drakulos nuotaka, pagalvojau apstulbęs. Dulsvai juodi plaukai labai tiktų, ir sodrus, nežinomas akcentas, lūpos it sutraiškyta gervuogė išblyškusiame veide, elegantiškas juodas ir baltas apdaras. Greitai išmečiau šią mintį iš galvos; visiški kliedesiai, bet labai tinkami mano nuotaikai.

– Ar tikrai žinai, jog kažkas nenorėtų, kad skaitytum tą knygą?

– Taip, žinoma. Bet tai ne tavo reikalas. – Ji pervėrė mane žvilgsniu ir toliau gėrė kavą. – Beje, kodėl medžioji tą knygą? Jei reikia mano telefono numerio, kodėl tiesiog nepaklausi, kam tie tušti tauškalai?

Dabar jau man užkaito skruostai. Kalbėti su ta moterimi buvo tas pat, kas laukti antausių ir niekada nežinoti, kada gausi kitą.

– Net neketinau ieškoti tavo telefono numerio tol, kol nepamačiau išplėštų kortelių ir nepamaniau, kad turėtum apie tai žinoti, – pasakiau šaltai. – Man pačiam mirtinai reikia tos knygos. Todėl norėjau pasižiūrėti, ar biblioteka turi antrą egzempliorių, kurį galėčiau paimti.

– Neturi, – nuožmiai nukirto ji, – todėl gavai puikią dingstį man paskambinti. Jei tau taip reikia tos knygos, kodėl nepaprašei, kad ją tau paliktų, kai tik grąžinsiu?

– Man jos reikia dabar, – atšoviau. Jos tonas mane jau erzino. Abiem gali grėsti rimtas pavojus, o ji tauškia apie mūsų susitikimą, lyg čia būtų pasimatymas, nors taip tikrai nėra. Bet pats sau priminiau, kad ji net nenutuokia, kas čia darosi. Tada toptelėjo, kad jei viską papasakočiau, gal nepagalvotų, jog esu beprotis. Bet taip galiu ją įstumti į dar didesnį pavojų. Garsiai atsidusau.

– Nori įbauginti mane, kad atsisakyčiau tos knygos? – jos tonas sušvelnėjo, tvirtai suspaustose lūpose pastebėjau besiveržiančio juoko traukuliukus. – Esu tuo tikra.

– Ne, visai ne. Bet norėčiau žinoti, kas nenori, kad turėtum tą knygą. – Padėjęs puodelį, žiūrėjau į ją.

Po plonu vilnoniu švarku neramiai sujudėjo pečiai. Prie atlapo prikibęs ilgas plaukas buvo tamsus, tačiau ant juodos medžiagos blizgėjo it varinis. Atrodė, kad ji nori kažką pasakyti.

– Kas tu toks? – netikėtai paklausė.

Klausimą supratau akademiškai.

– Paskutinio kurso studentas, istorikas.

– Istorikas? – staigiai, beveik piktai mane pertraukė.

– Rašau diplominį dartbą apie septyniolikto amžiaus olandų prekybą.

– Aha. – Ji trumpam nutilo. – Aš antropologė, – galiausiai tarė, – bet labai domiuosi istorija. Studijuoju Balkanų ir Vidurio Europos papročius ir tradicijas, ypač savo gimtosios, – ji pritilo, bet liūdnai, net paslaptingai užbaigė, – gimtosios Rumunijos.

Dabar jau krūptelėjau aš. Kuo toliau, tuo įdomiau.

– Ar dėl to norėjai perskaityti *Drakulą?* – paklausiau.

Nustebino jos šypsena – balti lygūs dantys, gal kiek per maži tokiam plačiam veidui, spindinčios akys. Tada vėl suspaudė lūpas.

– Manau, tu žinai.

– Neatsakei į mano klausimą, – pabrėžtinai priminiau.

– Kodėl turėčiau? – Ji gūžtelėjo pečiais. – Visai tavęs nepažįstu, be to, tu nori atimti iš manęs knygą.

– Tau gali grėsti pavojus, panele Rosi. Nenoriu gąsdinti, bet kalbu labai rimtai.

Jos akys susiaurėjo.

– Tu kažką nuo manęs slepi, – tarė, – bet aš pasakysiu tik tada, jei tu pasakysi.

Dar niekada nebuvau matęs, sutikęs tokios moters ar su tokia moterimi kalbėjęs. Ji tik puolė ir visai neflirtavo. Jaučiausi it eketėj, į kurią nėriau net nepagalvojęs apie pasekmes.

– Gerai. Tu pirma atsakyk į mano klausimą, – prašnekau jos tonu. – Kas nenori, kad turėtum šitą knygą?

– Profesorius Bartolomėjus Rosis, – atsakė sarkastiškai, nemaloniai. – Esi iš Istorijos fakulteto, tad turbūt jį pažįsti?

– Profesorius Rosis? Ką... ką nori pasakyti? – Aš buvau priblokštas.

– Atsakiau į tavo klausimą, – pareiškė ji, išsitiesdama ir pasitempdama švarką, paskui sudėjo pirštines vieną ant kitos, lyg baigtų pokalbį. Šmėstelėjo mintis, gal ji mėgaujasi tuo, kaip mane paveikė jos žodžiai, matydama, kaip žiopčioju iš nuostabos. – Dabar tu atsakyk, ką čia rezgi su ta knyga ir galima grėsme?

– Panele Rosi, – tariau, – prašau, viską pasakysiu, ką tik galėsiu, bet paaiškink, kas bendra tarp tavęs ir profesoriaus Bartolomėjaus Rosio.

Ji pasilenkė, atsegė portfelį ir ištraukė laiškų aplanką.

– Ar neprieštarausi, jei užsirūkysiu? – Vėl mačiau tą vyrišką laisvumą, kuris išryškėdavo, kai tik ji užmiršdavo moteriškus gynybinius gestus. – Gal ir tu?

Papurčiau galvą; nekenčiu cigarečių, nors vos vos susilaikiau nepaėmęs vienos iš tos liesos, glotnios rankos. Be jokių įmantrybių užsirūkė, dūmą traukė paskubomis.

– Ir kam aš viską pasakoju kažkokiam nepažįstamajam, – susimąsčiusi prabilo ji, – turbūt mane veikia vienatvė. Du mėnesius su niekuo nesikalbėjau, nebent apie darbą. O tu neatrodai plepys, nors kas žino, fakultete pil-

na nelaikančių liežuvio už dantų. – Akcentas dar labiau išryškėjo, žodžius tarė su švelnia pagieža. – Bet jei pažadi... – ji vėl buvo griežta; išsitiesė, įžūliai perėmė cigaretę į kitą ranką. – Mane su garsiuoju profesoriumi Rosiu sieja labai paprastas ryšys. Arba turėtų sieti. Jis mano tėvas. Susitiko su mano motina, kai Rumunijoje ieškojo Drakulos.

Kava man išsipylė ant stalo, kelnių ir marškinių, kurie ir taip nebuvo idealiai balti, net užtiško jai ant skruosto. Nubraukė lašelį ranka.

– Dėl Dievo meilės, atsiprašau, labai atsiprašau, – valiau kavą dviem servetėlėm.

– Tau tai tikra staigmena, – tarė nė nekrustelėjusi, – pažįsti jį?

– Taip, – atsakiau, – jis mano mokytojas, bet niekada man nepasakojo apie Rumuniją ir niekada nesakė, kad turi šeimą.

– Jis jos neturi. – Mane nupurtė jos šaltumas. – Niekada nebuvau jo sutikusi, nors spėju, kad dabar tai tik laiko klausimas. – Ji susigūžė ant mažos kėdės, lyg ragindama mane prisislinkti arčiau. – Kartą jį mačiau, iš toli, per paskaitą – įsivaizduok, stebėti savo tėvą iš toli, pirmą kartą.

Iš servetėlių pasidarė šlapias gumulas, nustūmiau viską į šoną – gumulą, kavos puodelį ir šaukštelį.

– Kodėl?

– Labai keista istorija, – pasakė ji. Pažvelgė į mane, bet neatrodė, kad būtų pametusi mintį. Greičiau tikrino mano reakciją. – Na, gerai. Tai meilės ir išsiskyrimo istorija. – Jos tarme tai skambėjo savotiškai, bet aš net nenusišypsojau. – Na, gal ir nelabai keista. Sutiko mano motiną kaime, padraugavo ir po kelių savaičių išvažiavo, palikdamas jai savo adresą Anglijoje. Jam išvažiavus, motina pajuto, kad

laukiasi, tada sesuo Vengrijoje padėjo jai pabėgti iš kaimo, kol aš dar nebuvau gimusi.

– Niekada nesakė, kad buvo Rumunijoje, – greičiau krenkščiau, nei kalbėjau.

– Nieko nuostabaus. – Ji piktai patraukė dūmą. – Tą patį aiškino ir mano motinai. Motina jau iš Vengrijos rašė apie jųdviejų kūdikį tuo adresu, kurį buvo palikęs. Atsakė, kad neturi nė menkiausio supratimo, kas ji tokia, iš kur žino jo vardą ir jog niekada nėra buvęs Rumunijoje. Ar gali įsivaizduoti ką nors žiauresnio? – Į mane įsisiurbė didžiulės visiškai juodos akys.

– Kuriais metais gimei? – Kažkaip net nepagalvojau, gal derėtų atsiprašyti damos prieš klausiant tokio dalyko; bet ji buvo tokia nepanaši į kitas, kad jai negaliojo taisyklės.

– 1931-aisiais, – ramiai atsakė ji. – Kartą, kai jau mokiausiu universitete, motina keliom dienom nusivežė mane į Rumuniją, bet net tada neužsuko į gimtąjį kaimą.

– Dieve mano, – šnibždėjau, palinkęs prie ceratinės staltiesės, – Dieve mano, maniau, kad viską papasakojo, bet šito man nesakė.

– Ką jis tau sakė, ką? – griežtai paklausė ji.

– Kodėl nesusitikai su juo? Ar jis nežinojo, kad tu čia?

Keistai į mane pažiūrėjo, bet atsakė rimtai.

– Tai žaidimas. Čia mano užgaida. – Ji patylėjo. – Budapešto universitete man neblogai sekėsi. Tiesą sakant, ten laikė mane genialia. – Tai pareiškė beveik droviai. Angliškai kalbėjo neįtikėtinai gerai, tik dabar tai supratau – antgamtiškai gerai. Gal ji tikrai geniali.

– Motina net nebaigė pradžios mokyklos, ar gali tuo patikėti, tiesa, vėliau ji dar mokėsi, bet aš įstojau į universitetą dar net nesulaukusi šešiolikos. Žinoma, motina sakė, kad tai tėvo palikimas, o mes net ir tame Rytų bloko liūne

skaitėme nuostabias profesoriaus Rosio knygas – *Minojų kultūra, Viduržemio jūros religiniai kultai, Rembranto amžius.* Kadangi palankiai rašė apie britų socializmą, mūsų vyriausybė leido platinti jo kūrinius.

Anglų kalbos mokiausi mokykloje – ar nori žinot kodėl? Kad galėčiau skaityti nepaprastus dr. Rosio darbus originalo kalba. Jį rasti nebuvo sunku. Spoksodama į universiteto pavadinimą ant knygos viršelio prisiekiau, kad vieną dieną ten nuvažiuosiu. Viską apgalvojau. Palaikiau tinkamus ryšius – politiškai, – apsimečiau, kad noriu studijuoti šlovingąją Anglijos darbo revoliuciją. Atėjus laikui, galėjau rinktis stipendiją. Tuo metu Vengrijoje jau turėjome šiek tiek laisvių, nors visi svarstė, ar dar ilgai sovietai su tuo taikstysis. Kad ir kaip ten būtų, bet aš pirmiausia pusmečiui išvažiavau į Londoną, o tada kaip mokslinė bendradarbė prieš keturis mėnesius atsiradau čia.

Ji išpūtė pilką dūmų ratilą, bet nuo manęs nenuleido akių. Supratau, kad Heleną Rosi greičiau gali imti persekioti komunistinės vyriausybės, apie kurias taip ciniškai kalba, nei Drakula. Gal ji tiesiog pabėgo į Vakarus. Pagalvojau, kad vėliau reikės pasiteirauti. Vėliau? O kas nutiko jos motinai?

Gal ji viską išsigalvojo ten, Vengrijoje, ieškodama ryšių su Vakaruose garsiu mokslininku?

– Argi nenuostabus vaizdelis? – tęsė ji mintį. – Prarasta dukra – gerbiamas žmogus – susiranda tėvą – koks laimingas susitikimas. – Nuo kandžios jos šypsenos pasidarė bloga. – Bet aš ne visai tai turėjau galvoje. Norėjau, kad jis išgirstų, sužinotų apie mane atsitiktinai – iš mano straipsnių, iš mano paskaitų. Tada pažiūrėsime, ar jis vis dar galės bėgti nuo praeities, nekreipti dėmesio į mane, kaip nekreipė į mano motiną. O apie Drakulą, – ji atkišo cigaretę į

mane, – mano motina, palaiminki jos sielą, Viešpatie, šį tą man papasakojo.

– Papasakojo ką? – vos girdimai paklausiau.

– Apie ypatingą Rosio domėjimąsi šiuo klausimu. Nieko nežinojau apie tai iki pernai vasaros, iki pat išvykimo į Londoną. Štai kaip jie susitiko: jis vaikščiojo po kaimą, užrašinėdamas pasakojimus apie vampyrus, o ji šį tą buvo girdėjusi iš tėvo ir jo draugužių apie vietinius vampyrus. Bet tuo metu svetimas vyras vienas taip viešai negalėjo susitikti su jauna mergina. Tačiau manau, kad jis to nežinojo. Žinai, istorikas, ne antropologas. Rumunijoje rinko informaciją apie Vladą Žudiką, mūsiškį grafą Drakulą. Bet argi tai ne keista? – Staiga ji palinko į priekį, jos veidas dar niekad nebuvo taip arti manojo, ir nuožmiai paklausė: – Ar tau atrodo normalu, kad jis nepaskelbė nė vieno straipsnio šiuo klausimu? Nė vieno. Kodėl? Ne kartą klausiau savęs. Kodėl garsus istorijos tyrinėtojas – kas žino, kiek dar genialių dukrų jis turi, – kodėl neišspausdino nė vienos eilutės apie tokį neįprastą tyrimą?

– Kodėl? – paklausiau nė nekrusteldamas.

– Aš tau paaiškinsiu. Matyt, taupo gulbės giesmei. Tai jo paslaptis, jo aistra. Kas daugiau verstų mokslininką tylėti? Bet jo laukia staigmena. – Maloni jos šypsena virto piktu vypsniu, kuris man nepatiko. – Nepatikėsi, kiek daug nuveikiau per metus, kai sužinojau apie šį jo susidomėjimą. Kaip jam bus skaudu, kai kas nors kitas jį aplenks – kažkas tokiu pat vardu kaip jo. Nuostabu. Supranti, čia atvykusi aš net pasivadinau jo pavarde – gali sakyti, akademinis *nom de plume**. Be to, mums Rytų bloke nepatinka tie, kurie savinasi mūsų palikimą, jį aptarinėja ir dažniausiai dar ne

* Slapyvardis *(pranc.)*.

taip supranta. – Matyt, sudejavau balsu, nes ji tuoj pat nutilo ir susiraukusi pažiūrėjo į mane. – Iki vasaros pabaigos apie Drakulos legendą žinosiu daugiau nei kas kitas šiame pasaulyje. Beje, gali pasiimti savo seną knygą. – Ji vėl atsegė portfelį ir siaubingai viešai tėškė ją ant stalo. – Vakar turėjau šį tą patikrinti ir nebuvo laiko grįžti namo pasižiūrėti į savo knygą. Suprask, man jos nereikia. Tai tik literatūra, o aš visą šitą suknistą reikalą ir taip žinau beveik atmintinai.

Tėvas lyg sapnuodamas apsidairė. Jau ketvirtį valandos tylėdami stovėjome Akropolyje, pačioje senųjų civilizacijų viršukalnėje. Pagarbią baimę kėlė masyvios kolonos, buvau nustebusi, kad toli horizonte matyti kalnai, ilgos tamsios kalnų virtinės, saulėlydžio valandą pakimbančios virš miesto. Bet kai jau leidomės žemyn ir jis atsibudęs iš svajonių paklausė, ar patiko didinga panorama, prieš atsakydama dar turėjau pagalvoti, nes mintys sukosi apie aną vakarą.

Užėjau į jo kambarį vėliau nei paprastai, kad patikrintų algebros namų darbus. Rašė palinkęs prie popierių, susikaupusių per dieną. Kaip ir dažną vakarą. Šį kartą sėdėjo labai ramiai, nunarinęs galvą prie kažkokių dokumentų, o ne tiesus, dalykiškai vartantis aplankus. Stovėdama tarpdury nesupratau, ar permeta akimis, ką parašęs, bet beveik nieko nemato, ar paprasčiausiai bando neužsnūsti. Ant plikos viešbučio sienos krito didelis juodas šešėlis, vyro figūra nuobodžiai palinkusi virš kito, tamsesnio, stalo šešėlio. Jei nebūčiau žinojusi, koks jis pavargęs ir gerai nepažinočiau jo nusvirusių pečių, būčiau pasakiusi, kad jis miręs.

Aštuonioliktas skyrius

Slovėnijos pavasaris pasitiko nuostabiai vaiskiu oru ir ilgomis dienomis, it aukštas dangus kalnuose. Julijos Alpėse* nebuvau buvusi nuo tada, kai prieš dvejus metus lankiausi Emonoje. Paklausiau, ar turėsim laiko vėl užsukti į miestą, kurį jau siejau su dalimi savo margos praeities ir su nauja pradžia. Kaip jau minėjau, visada norisi grįžti į pažįstamas vietas. Bet tėvas paskubom atsakė, kad bus per daug užimtas, be to, apsistosime į šiaurę nuo Emonos, prie ežero, kur vyks konferencija, paskui skubėsim grįžt į Amsterdamą, kad neatsilikčiau nuo mokslų. To dar niekada nebuvo nutikę, bet, matyt, tėvui buvo neramu.

Bledo ežeras nenuvylė. Išsiliejęs į Alpių slėnį antrojo ledynmečio pabaigoje, jis buvo puiki prieglauda klajoklių gentims, ant vandens stačiusioms nendrių lūšneles. Dabar ežeras atrodė kaip safyras Alpių gniaužtuose. Pučiant vakariui jo paviršius pasišiaušdavo baltomis keterėlėmis. Viename krante stūksojo aukštesnė už kitas uola, ant kurios puikavosi viena nuostabiausių Slovėnijos pilių, turizmo biuro užsakymu netikėtai skoningai restauruota. Dantytos pilies sienos iš aukštumų stebėjo salelę, kur kuklios austriškos bažnyčios raudonų čerpių stogais atrodė it plūduriuojančios antys, į salą kas kelias valandas kursavo

* Alpės Slovėnijos teritorijoje.

laiveliai. Viešbutis buvo iš plieno ir stiklo, įprastas socialistinio turizmo modelis numeris penktas, todėl jau kitą dieną sprukome iš jo pasižvalgyti po ežero apylinkes. Pasakiau tėvui, kad neišbūsiu dar dienos nepamačiusi pilies, kuri puikavosi pro restorano langus, ir tėvas užsikosėjo. „Jei reikia, aplankysim", – tepasakė. Naujasis įtampos mažinimo etapas buvo sėkmingesnis, nei tikėjausi, ir pirmą kartą tėvo kaktoje išsilygino įtampos raukšlės.

Trečios dienos rytą, užmiršę diplomatines diskusijas, kurios vyko vakar, sėdome į autobusiuką, vežantį beveik iki pilies, paskui pėstute pasiekėme viršūnę. Rudo akmens, panašaus į kaulą, pilis, ilgai stovėjusi aptriušus, buvo tvarkingai sulopyta. Kai ilgu koridoriumi patekome į valdovo menę, man užėmė žadą: pro vitražą žemai žemai, nutviekstas saulės, bolavo ežeras. Pilis, atrodė, nagais laikosi įsikibusi į uolos kraštą. Gelsvai raudona bažnyčia saloje panaši į spalvotą laivelį, prisišvartavusį tarp raudonų ir geltonų gėlių lovelių, ir dar aukštas žydras dangus. Pamaniau, kad tai jau amžių amžius tarnauja turizmui.

Bet ežero siela buvo pilis – dvylikto amžiaus nugludinti akmenys, visos kertės nukabinėtos kovos kirviais ir ietimis, kurie, atrodė, nukris vos prisilietus. Pirmieji ežero gyventojai iš savo nendrinių dažnai degančių lūšnelių kopė į dangų ir nusprendė susisukti lizdą kartu su ereliais. Netgi ką tik restauruota pilis alsavo senove. Nuo spindinčio lango pasukau į kitą salę, kur medžio ir stiklo karste pamačiau smulkios moters, mirusios gerokai prieš krikščionybę, palaikus. Bronzos spalvos mantija gulė ant įkritusio krūtinkaulio, nuo pirštų smuko žalvario žiedai. Kai pasilenkiau pažiūrėti, staiga ji man nusišypsojo tuščiomis akiduobėmis.

Pilies terasoje arbatą atnešė baltame porceliano arbatinyje – maloni smulkmena turizmo versle. Arbata buvo stipri ir gardi, o į popierių įvynioti cukraus gabaliukai pirmą kartą nebuvo sudrėkę. Tėvas sėdėjo taip stipriai įsikabinęs į metalinį staliuką, kad net pabalo krumpliai. Aš žiūrėjau į ežerą ir jam įpyliau dar vieną puodelį arbatos.

– Ačiū, – pasakė tėvas. Giliame jo žvilgsnyje mačiau skausmą. Vėl atkreipiau dėmesį, koks jis išsekęs ir sulysęs; gal jam reikėtų nueiti pas gydytoją?

– Klausyk, mažute, – tarė pasisukdamas, siaubingos uolos ir blizgančio vandens fone mačiau tik jo profilį. Tada patylėjęs paklausė: – Ar nemanai, kad galėtum juos užrašyti?

– Ką, pasakojimus? – paklausiau. Širdis stabtelėjo, tada ėmė dar greičiau daužytis krūtinėj.

– Taip.

– Kam? – atrėmiau. Tai buvo suaugusio žmogaus klausimas, be jokių vaikiškų gudrybių. Jis pažvelgė į mane ir mačiau, kad pavargusios jo akys spindi gerumu ir liūdesiu.

– Jei tu to nedarysi, teks man, – atsakė jis. Palinko prie arbatos puodelio ir supratau, kad daugiau šia tema nekalbės.

Tą vakarą mažame niūriame viešbučio kambaryje šalia tėvo kambario pradėjau rašyti viską, ką jis man pasakojo. Visada sakė, kad turiu puikią atmintį – gal net per gerą, kartais pridurdavo.

Kitą rytą per pusryčius tėvas pareiškė norįs porą trejetą dienų praleisti ramiai. Sunku buvo įsivaizduot jį sėdint vienoje vietoje, bet po akimis išryškėjo juodi ratilai, ir man patiko mintis apie poilsį. Negalėjau atsikratyti jausmo, kad jam kažkas nutiko, kad jį slegia kažkoks nebylus

rūpestis. Bet jis nieko nesakė, tik užsiminė, kad pasiilgęs Adrijos paplūdimių. Važiavome greituoju traukiniu į pietus: iš pradžių stočių pavadinimai buvo užrašyti ir lotyniškomis raidėmis, ir kirilica, vėliau jau tik kirilica. Tėvas pamokė mane naujos abėcėlės, todėl džiugiai bandžiau garsiai skaityti stotelių pavadinimus, visi man atrodė kaip slaptažodžiai, galintys atrakinti paslaptingas duris.

Paaiškinau tai tėvui, bet, patogiai atsilošęs traukinio kupė, jis tik šyptelėjo. Ant portfelio gulėjo atversta knyga. Bet žvilgsnis dažnai nukrypdavo į langą, kur jauni vyrai traktoriais arė dirvas, kur ne kur arkliukas tempė prikrautą vežimą, daržuose palinkusios ravėjo senos moterys. Mes vėl traukėme į pietus, pro žalius ir auksinius slėnius, kurie pereidavo į pilkus uolingus kalnus, krintančius į raibuliuojančią jūrą. Tėvas giliai atsiduso, bet iš pasitenkinimo, ne iš nuovargio, kaip pastarosiomis dienomis.

Išlipome judriame miestelyje ir tėvas išsinuomojo automobilį, kuriuo riedėjome sudėtinga istorija alsuojančios pakrantės keliu. Abu ištempę kaklus spoksojom į jūrą, iki horizonto paskendusią popiečio saulės migloje – kitoje pusėje į dangų stačia uola kilo osmanų tvirtovės liekanos.

– Turkai daug daug metų valdė šitas žemes, – susimąstęs pratarė tėvas. – Ordų antplūdžiai buvo žiaurūs, bet nukariavę turkai valdė gana tolerantiškai, kaip visos imperijos, ir ilgai, šimtus metų. Tai nederlingas kraštas, bet atvėręs jiems jūrą. Jiems reikėjo uostų ir užutėkių.

Miestas, kuriame apsistojome, buvo ant jūros kranto; mūšos pursluose daužėsi vienas į kitą nedideliame uoste išsirikiavę žvejų laiveliai. Tėvas norėjo nakvoti saloje, todėl pamojęs pasikvietė laivelio savininką, senuką juoda berete. Buvo šilta net tokią vėlyvą pavakarę, o vandens purslai, siekiantys pirštų galiukus, – gaivūs, bet ne šalti. Persisvėriau pirmagalyje it laivo puošmena.

– Atsargiai, – perspėjo tėvas, laikydamas mane už megztinio.

Artėjome prie nediduko kaimelio su elegantiška akmenine bažnyčia. Uoste senis užmetė virvę ant polių krantinėje ir, padėdamas išlipti iš valties, man padavė sudiržusią ranką. Tėvas sumokėjo jam keistais spalvotais socialistiniais banknotais, o jis kilstelėjo ranką prie beretės. Jau ropšdamasis atgal, angliškai paklausė:

– Tavo mergaitė? Duktė?

– Taip, – nustebęs atsakė tėvas.

– Laiminu ją, – paprastai pasakė senukas ir iš tolo peržegnojo mane.

Tėvas surado kambarį su vaizdu į žemyną, paskui valgėme pietus lauko restorane ant krantinės. Pamažu leidžiantis sutemoms, virš jūros išryškėjo pirmosios žvaigždės. Vėjelis, dabar jau vėsesnis nei popiet, atpūtė kvapus, kuriuos jau spėjau pamilti: kiparisų ir levandų, rozmarinų ir čiobrelių.

– Kodėl su tamsa labiau išryškėja kvapai? – paklausiau tėvo. Man tikrai buvo įdomu, bet kartu tai buvo galimybė atitolinti kitą pokalbį. Ten, kur šviesu ir daug žmonių, nenorėjau matyti iš senatvės drebančių tėvo rankų.

– Tikrai? – išsiblaškęs paklausė jis, bet man palengvėjo. Suėmiau jo ranką, kad nedrebėtų, o jis suspaudė manąją. Buvo dar per jaunas senti. Žemyne juodi kalnų kontūrai brido į vandenį, kabojo virš paplūdimių, beveik siekdami mūsų salą. Kai po dvidešimties metų čia prasidėjo pilietinis karas, man užsimerkus, kalnai iškilo prieš akis, ir aš labai nustebau. Nemaniau, jog tuose šlaituose gyvena tiek žmonių, kad eitų į karą. Kai juos mačiau, atrodė ramūs, toli nuo žmonių spūsties, saugantys tik vienuolyną jūroje.

Devynioliktas skyrius

Kai Helena Rosi garsiai užvertė ant stalo gulinčią knygą – kuri, jos galva, turbūt buvo mudviejų jungiamoji grandis, – laukiau, kad kas nors atsistos ir pabėgs arba surikęs „aha!" taikysis mudu užmušti. Bet nieko panašaus nenutiko, ir ji su kandžiu pasitenkinimu žiūrėjo į mane. O aš klausiau savęs, ar šita moteris su nuoskauda ir moksline vendeta Rosiui galėjo jį sužeisti ir prisidėti prie jo dingimo?

– Panele Rosi, – tariau kuo ramiau ir, paėmęs knygą, viršeliu žemyn padėjau šalia portfelio, – pasakojimas tiesiog nepaprastas ir man prireiks laiko viskam sugromuliuoti. Bet turiu pasakyti šį tą svarbaus. – Giliai įkvėpiau kartą, paskui antrą. – Gerai pažįstu profesorių Rosį. Jis dvejus metus buvo mano mokytojas, dažnai kartu leisdavome laiką: ir dirbdami, ir plepėdami. Esu tikras, kad jį sutikus suprasi, jog jis gerokai geresnis ir nuoširdesnis žmogus, nei manai. – Ji pasimuistė, lyg norėdama kažką pasakyti, bet aš užbėgau už akių. – Esmė ta – esmė ta, kad nežinai, jog profesorius Rosis – tavo tėvas – yra dingęs.

Žiūrėjo tiesiai į mane, ir žvilgsnyje nebebuvo jokios klastos, tik sumišimas. Jai tai buvo naujiena. Širdies skausmas kiek atlėgo. – Ką nori pasakyti? – griežtai paklausė ji.

– Noriu pasakyti, kad prieš tris dienas šnekėjomės, o kitą dieną jis dingo. Dabar jo ieško policija. Greičiausiai

dingo iš savo kabineto, gal net buvo ten sužeistas, nes ant stalo aptikta kraujo. – Trumpai papasakojau, kas tą naktį įvyko, kaip atnešiau jam parodyti savo keistąją seną knygą, bet nieko neprasitariau apie Rosio man papasakotą istoriją.

– Ar nori man iškrėsti kažkokį pokštą? – Ji žiūrėjo į mane suglumusi.

– Ne, visiškai ne. Tai ne pokštas. Nuo to laiko beveik nemiegu ir nevalgau.

– Ar policija nė neįtaria, kur jis galėtų būti?

– Kiek žinau, ne.

– O tu? – Jos žvilgsnis staiga tapo gudrus.

– Gal, – sudvejojau, – ilga istorija ir, atrodo, dar ilgėja.

– Palauk, – nutraukė Helena, – kai vakar bibliotekoje skaitei tuos laiškus, sakei, kad jie kažkaip susiję su profesoriumi, kuris pateko į bėdą. Kalbėjai apie Rosį?

– Taip.

– Kokių problemų turėjo? Turi?

– Papasakodamas tai, ką žinau, o žinau nedaug, įtraukčiau tave į dar didesnius nemalonumus ar pavojus, o to nenorėčiau.

– Pažadėjai atsakyti į klausimus, kai aš atsakysiu į tavo. – Jei būtų buvusi mėlynakė, būtų kaip iš akies traukTas Rosis. Dabar tarsi mačiau panašumų, keistą anglišką Rosio smulkumą, susipynusį su tvirtu tamsiu rumunišku stotu, nors taip galėjo atrodyti tik dėl to, kad tvirtino esanti jo dukra. Bet kaip galėtų būti jo dukra, jei jis griežtai neigė kada nors buvęs Rumunijoje? Na, bent jau sakė niekada nebuvęs Snagove. Kita vertus, tarp jo popierių buvo knygelė apie Rumuniją. Ji rūsčiai žiūrėjo į mane, o Rosis to niekada nedarydavo. – Jau per vėlu reikalauti, kad nieko neklausinėčiau. Kaip tie laiškai susiję su jo dingimu?

– Dar nežinau. Bet man gali prireikti eksperto pagalbos. – Į mane vėl įsmigo jos budrus sunkus žvilgsnis. – Esu įsitikinęs, kad prieš dingimą Rosis žinojo, jog jam gresia pavojus.

Atrodė, nori sugerti visas naujienas apie tėvą, kurį taip ilgai pažinojo tik kaip tyrimo objektą.

– Pavojus? Koks?

Nusprendžiau surizikuoti. Rosis prašė nepasakoti kolegoms tos beprotiškos istorijos ir aš tylėjau, bet dabar netikėtai atsirado galimybė pasikalbėti su ekspertu. Šita mergina gal net žino tai, ką man sužinoti prireiktų kelių mėnesių, gal ji net teisi manydama, kad žino daugiau nei Rosis. Rosis visada pabrėždavo eksperto svarbą – dabar tuo ir pasinaudosiu. Atleiskit, meldžiau gerąsias jėgas, jei statau ją į pavojų. Žingsnis buvo gana logiškas. Jei ji tikrai jo dukra, tai turi teisę žinoti visą istoriją.

– Ką tau reiškia Drakula?

– Ką reiškia man? – susiraukė ji. – Kaip sąvoka? Manau, kerštas. Amžinas pyktis.

– Taip, suprantu. Bet ar tau Drakula dar ką nors reiškia?

– Ką turi galvoje? – Nežinojau, ar ji išsisukinėja, ar kalba nuoširdžiai.

– Rosis, – tariau dvejodamas, – tavo tėvas manė – ar mano, kad Drakula tebevaikšto žeme. – Ji spoksojo į mane. – Ką galvoji? – paklausiau. – Manai, jog tai nenormalu? – Laukiau, kol ims kvatotis arba atsistos ir išeis, kaip aną dieną bibliotekoje.

– Keista, – pamažu pratarė Helena Rosi. – Šiaip jau sakyčiau, kad tai kaimiečių legenda – prietarai apie kraugerį tironą. Bet keisčiausia yra tai, kad mano motina irgi absoliučiai tuo tiki.

– Tavo motina?

– Taip. Jau sakiau, kad ji gimusi valstiečių šeimoje. Ji prietaringa, nors gerokai mažiau nei tėvai. Bet kodėl tuo turėtų tikėti vakarietis mokslininkas? – Vis dėlto ji buvo antropologė. Mane stebino jos gebėjimas taip greitai atsiriboti nuo asmeninių klausimų.

– Panele Rosi, – pasakiau staiga apsigalvojęs, – net neabejoju, kad norėsi pati pažiūrėti tuos daiktus. Paskaityti Rosio laiškus. Tačiau nuoširdžiai perspėju, kad visi, kurie turėjo reikalų su tais dokumentais, patyrė vienokią ar kitokią grėsmę. Bet jei nebijai, skaityk. Sutaupysim laiko, man nereikės įtikinėti, kad jo istorija tikra, kuo aš pats tvirtai tikiu.

– Sutaupysim laiko? – pakartojo niekinamai. – Planuoji mano laiką?

Viskas atrodė per daug beviltiška, kad įsižeisčiau.

– Pažvelgsi į tuos laiškus visai kita, labiau išlavėjusia akimi nei mano.

Parėmė smakrą, atrodo, svarstė pasiūlymą.

– Gerai, – pagaliau tarė. – Palietei skausmingą vietą. Aišku, negaliu atsispirti pagundai daugiau sužinoti apie tėvelį Rosį, ypač jei galiu įkišti nosį į jo tyrimą. Bet jei man pasirodys, kad jis arti pamišimo, perspėju, užuojautos iš manęs nelauk. Man tiesiog pasisektų, jei jį uždarytų į beprotnamį, kol negavau progos jį nukankinti. – Ji išsiviepė.

– Puiku, – nekreipiau dėmesio į paskutinę pastabą ir šlykščią grimasą, prisiversdamas nežiūrėti į kañdžius, kurie buvo ne ilgesni nei įprasta. Tačiau baigdamas pokalbį vis dėlto pamelavau. – Gaila, bet tų laiškų čia neturiu. Bijojau atsinešti. – Tiesą sakant, mirtinai bijojau juos palikti ir namie, todėl laiškai buvo paslėpti portfelyje. Bet būčiau prakeiktas – tiesiogine to žodžio prasme, – jei būčiau ištraukęs juos vidury užeigos. Neturėjau nė menkiausio

supratimo, kokie žmonės mus supa, gal kas stebi – kad ir šiurpiojo bibliotekininko draugužiai? Turėjau ir kitą priežastį, kurią dar reikėjo patikrinti, nors širdžiai tai ir neteikė džiaugsmo. Privalėjau įsitikinti, kad Helena Rosi neina išvien su... na, ar įmanoma, kad jos priešo priešas jau tapo jos draugu? – Turėsiu parbėgt namo jų pasiimti. Prašysiu, kad perskaitytum juos mano akivaizdoj: jie man labai brangūs.

– Gerai, – šaltai pasakė, – ar galim susitikti rytoj popiet?

– Per vėlu. Norėčiau, kad pamatytum juos tuoj pat. Atleisk, žinau, tai skamba keistai, bet kai perskaitysi, suprasi, kodėl taip skubinu.

– Jei ilgai neužtruks. – Ji gūžtelėjo pečiais.

– Ne. Gal susitinkam Švč. Mergelės Marijos bažnyčioj? Tai patikrinimas, būsiu kruopštus kaip Rosis. Helena žiūrėjo į mane nemirksėdama, ta pačia pikta, ironiška veido išraiška. – Plačioji gatvė, du kvartalai nuo...

– Žinau, – pasakė ji, tvarkingai užsimaudama pirštines. Apsivyniojo melsvą šaliką, kuris it lazuritas tviskėjo prie kaklo. – Kada?

– Po pusvalandžio, tik pasiimsiu dokumentus iš namų.

– Bažnyčioje. Gerai. Pakeliui užeisiu į biblioteką, man reikia vieno straipsnio. Prašau nevėluok – turiu daug darbo. – Juodu švarku aptempta kaulėta ir tvirta jos nugara jau tolo durų link. Per vėlai suvokiau, kad Helena sumokėjo už kavą.

Dvidešimtas skyrius

Švč. Mergelės Marijos bažnyčia, kaip sakė tėvas, buvo nediduke, jauki Viktorijos laikų bažnytėlė pačiame universiteto pakrašty. Šimtus kartų buvau praėjęs pro šalį, bet dabar atrodė, kad katalikų bažnyčia bus geriausia draugė šioje siaubingoje istorijoje. Ar kraujas ir prisikėlęs kūnas nebuvo kasdienės katalikybės problemos? Ar Bažnyčia nėra kovos su prietarais ekspertė? Kažkodėl labai abejojau, kad svetingos ir kuklios protestantų koplyčios, kurių universitete buvo nemažai, galėtų padėti; jos neatrodė pajėgios grumtis su gyvuoju numirėliu. Buvau tikras, kad didelės tuščios puritoniškos miesto bažnyčios, susidūrusios su europietišku vampyru, būtų visiškai bejėgės. Joms labiau pritiko raganų deginimas. Žinoma, būsiu Švenčiausios Mergelės Marijos bažnyčioj gerokai anksčiau už viešnią. Kaži ar ji išvis ateis? Tai buvo patikrinimo pradžia.

Laimė, bažnyčia buvo atidaryta, kvepėjo vašku ir dulkinais apmušalais. Dvi senos ponios, kurių skrybėles puošė dirbtinės gėlės, prie altoriaus merkė puokštes. Įslinkau vidun ir įsitaisiau paskutiniame klaupte, iš kur gerai mačiau duris, o įeinantys manęs nematė. Laukti teko ilgai, bet ramybė ir prislopinti ponių balsai ramino. Pirmą kartą po bemiegės nakties pajutau nuovargį. Pagaliau durys vėl prasivėrė, sugirgždėjo šimto metų senumo vyriai ir neryžtingai, žvilgtelėjusi atgal, įžengė Helena Rosi.

Pro langus krito rausvai violetiniai ir žalsvai melsvi šviesos spinduliai. Mačiau, kaip ji dairosi kilimais išklotame prieangyje. Kadangi nieko nematė, žengė žingsnį į priekį. Laukiau, kada susigūš iš baimės, iš pykčio susiraukšlės lygi oda ar pakis veido spalva – bet nieko nepastebėjau, nieko, kas rodytų alergiją senam Drakulos priešui – Bažnyčiai. Ėmiau abejoti, ar Viktorijos laikų relikvijos dar pajėgia atbaidyti tamsos jėgas. Bet pastatas, matyt, turėjo galios, nes po akimirkos Helena Rosi jau žengė per lango spalvų mozaiką link indo su švęstu vandeniu. Susigėdęs savo vujarizmo, vis tiek toliau stebėjau, kaip ji nusitraukia pirštinę, paliečia ranka vandenį ir pakelia ją prie kaktos. Judesys švelnus, veidas liūdnas. Bet dariau tai dėl Rosio. Dabar tikrai žinojau, kad Helena nėra vampyrė, nors jos išvaizda kartais nuožmi ir grėsminga.

Atėjo į navą ir pamačiusi mane kylant iš klaupto sušnibždėjo:

– Ar atnešei laiškus? – Ji pervėrė mane kaltinančiu žvilgsniu. – Turiu grįžti į fakultetą iki pirmos. – Vėl apsidairė.

– Kas atsitiko? – skubiai paklausiau, iš nuovargio tirpo rankos. Atrodo, per pastarąsias porą dienų įgijau kažkokį liguistą šeštą jausmą. – Kažko bijai?

– Ne, – atsakė ji pašnibždomis. Sugniaužė į kumštį pirštines taip, kad prie tamsaus kostiumo jos atrodė kaip gėlė. – Tik įdomu, ar kas, be manęs, dar ką tik įėjo vidun?

– Ne, – atsakiau irgi apsidairydamas. Bažnyčia buvo visiškai tuščia, tik altorių puošiančios moterys.

– Kažkas mane sekė, – pasakė ji prislopintu balsu. Veide tarp susuktų sunkių juodų kasų sustingo keista išraiška – įtampa ir demonstratyvi drąsa. Pirmą kartą susimąsčiau, ką jai reiškė išmokti būti drąsiai. – Atrodo, jis mane sekė.

Nedidukas, liesas vyras aptriušusiais drabužiais – tvido švarku ir žaliu kaklaraiščiu.

– Esi tuo tikra? Kur jį matei?

– Kartotekoj, – ramiai atsakė ji, – tikrinau tavo pasakojimą apie dingusias korteles. Paprasčiausiai negalėjau tavim patikėti. – Kalbėjo dalykiškai, be jokių atsiprašymų. – Mačiau jį ten, paskui pajutau, kad seka mane per atstumą Plačiąja gatve. Ar jį pažįsti?

– Taip, – niūriai pasakiau, – jis bibliotekininkas.

– Bibliotekininkas? – ji, atrodo, laukė, kad pasakysiu daugiau, bet neprisiverčiau papasakoti apie matytą žaizdą kakle. Viskas buvo per daug neįtikima, per daug keista; išgirdusi tai, palaikytų mane psichikos ligoniu.

– Atrodo, aš jam keliu įtarimų. Turi laikytis atokiau nuo jo, – pasakiau. – Vėliau daugiau apie jį papasakosiu. Sėskis, patogiai įsitaisyk. Štai laiškai.

Pasislinkau priimdamas ją į aksomu išmuštą klauptą ir atsegiau portfelį. Bruožai iškart tapo ryžtingi; atsargiai paėmė voką ir pagarbiai juos ištraukė, panašiai kaip aš aną dieną. Svarsčiau, kokį įspūdį turėtų padaryti laiškai, rašyti tėvo, kuris jai tekėlė pyktį, ranka. Tai buvo tvirto, gero, tiesaus žmogaus raštas. Gal pasirodys žmogiškesnis savo dukrai. Pamaniau, kad užteks ją stebėti, ir atsistojau.

– Aš čia pasivaikščiosiu, o tu skaityk kiek tinkama. Jei reikės kokių paaiškinimų ar pagalbos...

Ji išsiblaškiusi linktelėjo, nes žvilgsnis buvo įsmeigtas į pirmąjį laišką, ir aš nuėjau. Mačiau, kaip atsargiai varto man brangius dokumentus, kaip greitai skaito Rosio ranka rašytas eilutes. Kokį pusvalandį nagrinėjau drožinėtą altorių, paveikslus koplyčioje, nuo sakyklos nuleistas juostas su kutais, marmurines išsekusios motinos ir besimuistančio kūdikio figūras. Dėmesį patraukė vienas paveikslas:

iš kapo prisikeliantis Lozorius – šlykštus, pėdos pamėlynijusios, įkapės purvinos. Veidas, pajuodęs nuo dūmų ir smilkalų, atrodė piktas ir išvargęs, tarytum suirzęs, kad prikėlė iš amžinojo miego. Prie įėjimo į rūsio kapavietę nekantriai stovinčio Kristaus veide irgi atsispindėjo vien blogis ir godumas. Nusisukau. Miego stoka aiškiai apnuodijo man protą.

– Baigiau, – už nugaros žemu balsu prabilo Helena Rosi. Atrodė išbalusi ir pavargusi. – Buvai teisus, – pasakė, – nėra jokių užuominų apie romaną su mano motina, neužsimena net apie kelionę į Rumuniją. Sakei tiesą. Nesuprantu. Tai turėjo įvykti tuo pat metu, akivaizdžiai per tą pačią kelionę į žemyną, nes po devynių mėnesių gimiau aš.

– Man labai gaila. – Ji neprašė užuojautos, bet man jos buvo gaila. – Norėčiau kaip nors padėti, bet pati matai, ir aš nieko negaliu paaiškinti.

– Bent jau tikime vienas kitu, ar ne? – Ji žiūrėjo tiesiai man į akis.

Keista, bet, nors buvau apimtas sielvarto ir blogos nuojautos, man buvo malonu. – Tu tiki?

– Taip. Nežinau, ar kažkas, vardu Drakula, egzistuoja, bet tikiu, kai sakai, kad Rosis, mano tėvas, jautė artėjantį pavojų. Akivaizdu, kad jautė tą pavojų jau gerokai anksčiau, todėl baimė tik sustiprėjo, kai pamatė tavo knygelę.

– O ką tau sako jo dingimas?

Ji papurtė galvą.

– Žinoma, tai galėjo būti nervinis išsekimas. Bet dabar suprantu, ką turėjai omeny. Laiškuose matyti aiški, – ji dvejojo, – logiška ir drąsi mintis, kaip ir kituose jo darbuose. Be to, istoriko knygos daug ką pasako. Labai gerai tai žinau. Tai tvirtos ir aiškios minties pastangos.

Palydėjau ją atgal iki klaupto, nes buvo neramu, kad paliko ten laiškus. Viską tvarkingai sudėjo į voką taip, kaip ir ištraukė, tuo net neabejojau. Kartu, beveik draugiškai susėdome į klauptą.

– Sakykim, prie jo dingimo prisidėjo kažkokia antgamtinė jėga, – išdrįsau prabilti, – negaliu patikėti tuo, ką sakau. Ką patartum daryti?

– Na, – lėtai tarė ji. Blausioje šviesoje žiūrėjau į mąslų jos veidą. – Neįsivaizduoju, kaip tai galėtų padėti šiuolaikiniam tyrimui, bet jei turėtum laikytis Drakulos įsakymų, tai reikėtų daryti prielaidą, kad jį užpuolė ir išsinešė vampyras, kuris arba jį nužudys, arba, kas labiau tikėtina, užkrės nemirtingojo prakeiksmu. Trys įkandimai, sumaišantys žmogaus kraują su Drakulos arba jo mokinių krauju, negrįžtamai pavers jį vampyru. Jei vampyras jam bent kartą įkando, turėtum surasti jį kuo greičiau.

– Bet kodėl Drakula pasirinko kaip tik šią vietą? Kam prireikė pagrobti Rosį? Kodėl neužpuolė ir neapnuodijo jo taip, kad niekas net nepastebėtų?

– Nežinau, – atsakė ji purtydama galvą. – Nebūdingas elgesys, folklore tokių atvejų nemini. Matyt, Rosis – noriu pasakyt, jei kalbame apie antgamtines jėgas – Vladui Drakulai yra labai reikalingas. Gal net kelia jam kažkokią grėsmę.

– Ar manai, kad mano rasta knygelė, kurią parodžiau Rosiui, vienaip ar kitaip prisidėjo prie jo dingimo?

– Logika sako, kad tai absurdiška mintis. Bet... – Ji tvarkingai sulankstė pirštines juodo sijono sterblėj. – Klausiu savęs, gal mudu nepagalvojome apie kitą informacijos šaltinį. – Lūpų kampučiai nusviro.

Mintyse padėkojau jai už žodį „mudu".

– Kokį?

Ji atsiduso ir išlankstė pirštines.

– Mano motiną.

– Tavo motiną? Bet ką ji žino apie... – Buvau bepaberiąs daugybę klausimų, kai šviesos blyksnis ir šaltas skersvėjis privertė atsigręžti. Iš klaupto buvo gerai matyti bažnyčios durys, bet mūsų nesimatė – iš šio taško stebėjau ir įeinančią Heleną. Pirma pro duris įlindo ranka, tada kaulėtas, kampuotas veidas. Į vidų stebeilijo keistasis bibliotekininkas.

Negaliu apsakyti apėmusio jausmo, kai bažnyčios tarpdury pasirodė bibliotekininko veidas. Atrodė, pro duris snukutį kiša smailianosis atsargus gyvūnas – žebenkštis arba šermuonėlis. Helena sustingo. Netrukus jis užuos mūsų kvapą. Tačiau mudu dar turim sekundę, gal dvi, tad tyliai viena ranka griebiau portfelį ir susirinkau popierius, kita Heleną – atsiklausti leidimo nebuvo kada – ir nutempiau ją į šoninę navą. Radom praviras duris į kažkokį kambarėlį ir įsmukom vidun. Tyliai uždariau duris. Nusivyliau pamatęs, kad rakto iš vidaus nėra, nors duryse buvo geležimi apkalta spyna.

Kambarėlyje buvo tamsiau nei navoje. Per vidurį buvo krikštykla ir vienas ar du aksomu mušti suolai palei sienas. Susižvalgėme. Gerai nemačiau jos išraiškos, bet veide matyti budrumas, nepaklusnumas ir baimė. Be žodžių pasislėpėme už krikštyklos ir Helena ranka atsirėmė į jos kraštą. Po akimirkos nebegalėjau nustygti vietoj; padaviau jai laiškus ir nutykinau prie rakto skylutės. Mačiau, kaip bibliotekininkas vaikšto tarp kolonų. Jis tikrai buvo panašus į žebenkštį, snukutis atkištas, akys laksto po klauptus. Pasisuko į mano pusę, ir aš atsitraukiau. Atrodo, žiūrėjo į mūsų slėptuvės duris ir net žengė artyn, tada vėl sustojo. Staiga mano akiratyje pasirodė levandų spalvos megzti-

nis. Tai buvo viena iš altoriaus puošėjų. Girdėjau prislopintą balsą.

– Kuo galiu padėti? – mandagiai paklausė.

– Kai ko ieškau. – Bibliotekininko balsas buvo šaižus, cypiantis, per stiprus šventoje vietoje. – Ar nematėte čia jaunos moters juodu kostiumu? Juodais plaukais?

– Mačiau. – Geraširdė moteris apsidairė. – Neseniai mačiau panašią. Ji buvo kartu su jaunuoliu, sėdėjo paskutiniuose klauptuose. Bet dabar jos tikrai nebėra.

Žebenkštis šniukštinėdama kraipė galvą į visas puses.

– Gal ji slepiasi kurioje nors patalpoje? – Jis nebuvo itin subtilus.

– Slepiasi? – Levandinė moteriškė irgi atsisuko į mūsų pusę. – Esu visiškai tikra, kad mūsų bažnyčioje niekas nesislapsto. Gal jums pakviesti kunigą? Gal reikia pagalbos?

– Oi, ne, ne, – kartojo bibliotekininkas traukdamasis atatupstas, – matyt, būsiu suklydęs.

– Gal paimsite keletą mūsų knygelių?

– Oi, ne. – Jis toliau traukėsi atbulas. – Ne, ačiū.

Mačiau, kaip apsisuko ir staiga dingo iš akiračio. Pasigirdo duslus spragtelėjimas, tada bumbtelėjimas – ir bažnyčios durys užsitrenkė. Pamojau Helenai ir ji su palengvėjimu tyliai atsiduso, bet dar laukėme žiūrėdami vienas į kitą pro krikštyklos viršų. Helena nudelbė akis, kakta buvo suraukta. Žinojau, kad klausia savęs, kaip, po paraliais, atsidūrė tokioj situacijoj ir ką visa tai reiškia. Plaukai blizgėjo it juodmedis – šiandien vėl buvo vienplaukė.

– Jis ieškojo tavęs, – tyliai tariau.

– O gal tavęs. – Ji dūrė pirštu į voką, kurį laikiau rankoje.

– Šovė keista mintis, – lėtai tariau. – Gal jis žino, kur Rosis?

– Tai sunkiai suvokiama, bet kodėl gi ne? – sumurmėjo ji ir vėl susiraukė.

– Neleisiu tau grįžti į biblioteką ar į bendrabutį. Jis tavęs ten ieškos.

– Neleisi? – grėsmingai paklausė ji.

– Panele Rosi, prašau. Ar nori dingti?

– Kaip ketini mane apsaugoti? – Jos balse buvo girdėti patyčių gaidelės, ir pagalvojau apie neįprastą jos vaikystę – pabėgimą į Vengriją dar motinos įsčiose, politinę nuovoką, leidusią jai dėl akademinio keršto nukeliauti iš vieno pasaulio krašto į kitą. Žinoma, jei tik jos istorija tikra.

– Žinau, – lėtai tariau, – taip, tai gali pasirodyti negarbinga, bet man bus ramiau, net jei juokiesi iš manęs. Iš bažnyčios galėtume kai ką pasiimti. – Ji pakėlė antakius. – Ką nors turime rasti – žvakių ar kryželių, ar dar ką, pakeliui namo dar nusipirksim česnako – pakeliui į mano namus. – Ji dar aukščiau pakėlė antakius. – Noriu pasakyt, jei sutiksi palydėti mane, galėsi... o po dienos man gali tekti išvykti į kelionę, bet tu gali...

– Miegoti ant sofos? – Jau buvo užsimovusi pirštines ir sukryžiavusi rankas. Pajutau, kaip kaista žandai.

– Neleisiu tau vienai grįžti nei į bendrabutį, nei į biblioteką. Dar daug ką turim aptarti. Norėčiau sužinoti, ką galvoji, kad tavo motina...

– Viską galim aptarti čia ir dabar, – nukirto ji. – Labai abejoju, kad bibliotekininkui pavyktų prasmukti į bendrabutį, nebent... – Ar griežtame smakre matau duobutę, ar tai sarkazmo išraiška? – Nebent jis jau gali pasiversti šikšnosparniu. Suprask, mūsų prižiūrėtoja neįleidžia vampyrų į bendrabutį. Arba, šiuo atveju, vyrų. Be to, tikiuosi, kad jis atseks paskui mane į biblioteką.

– Tikiesi? – nustebau.

– Žinojau, kad čia, bažnyčioje, su mumis nesikalbės. Greičiausiai laukia lauke. Turiu jam pretenzijų, – vėl ta keista anglų kalba! – nes bando apriboti mano teises bibliotekoje, o tu manai, kad jis kažką žino apie mano... apie profesorių Rosį. Tai kodėl neleisti jam manęs pasekti? Apie mano motiną pakalbėsim pakeliui. – Matyt, neatrodžiau labai įtikintas, nes ji staiga nusijuokė, dantys buvo balti ir lygūs. – Jis nepuls tavęs vidury baltos dienos, Pauliau.

Dvidešimt pirmas skyrius

Bibliotekininko niekur nebuvo matyti. Žingsniavome bibliotekos link – mano širdis sunkiai daužėsi, Helena atrodė visiškai rami – kišenėse turėjome po kryželį iš bažnyčios. „Kryželis – tik dvidešimt penki centai", – skelbė užrašas. Mano nusivylimui, Helena nepratarė nė žodžio apie motiną. Atrodė, beveik susitaikė su mano pamišimu, bet spruks, vos įžengsime į biblioteką, tačiau ir vėl mane nustebino.

– Jis čia, – tyliai tarė, kai jau buvome nuėję du kvartalus nuo bažnyčios, – mačiau, kai pasukome už kampo. Tik neatsigręžk. – Vos susilaikiau nesurikęs, bet ėjome toliau. – Lipsiu į paskutinius bibliotekos aukštus, – pasakė ji, – gal geriausia į septintą? Ten tikrai ramu. Bet tu su manimi neik. Jei būsiu viena, greičiau seks mane nei tave – tu vis dėlto stipresnis.

– Nieku gyvu neleisiu tau to daryti, – sumurmėjau, – tai mano reikalas surinkti informaciją apie Rosį.

– Surinkti informaciją apie Rosį yra vien tik mano reikalas, – atkirto ji, – ir nemanyk, kad darau tau malonę, pone olandų pirkly.

Kreivai ją nužvelgiau. Suvokiau, kad jau beveik pripratau prie šiurkštoko jos humoro, aplink akis išryškėjo vos matomos juoko raukšlelės.

– Gerai, bet būsiu netoliese ir jei kils bent menkiausia grėsmė, per akimirką atsirasiu šalia.

Prie bibliotekos durų pabrėžtinai širdingai išsiskyrėme.

– Sėkmės darbuose, pone olande, – palinkėjo Helena, pirštinėta ranka spausdama manąją.

– Ir jums, panele...

– Ššš, – sušnypštė ji ir nuėjo.

Aš nupėdinau į katalogų skyrių ir, dėdamasis, kad esu labai susidomėjęs, ištraukiau pirmą pasitaikiusį kortelių stalčių: „Ben Huras – Benediktinai". Palinkęs prie stalčiaus, stebėjau Heleną; ji prie stalo laukė, kol gaus leidimą į knygų saugyklas; stovėjo aukšta ir liekna, juodu švarku, nusisukusi nuo ilgo bibliotekos koridoriaus, kurio gale pastebėjau sliūkinantį bibliotekininką. Buvo prie raidės H tuo metu, kai Helena pajudėjo link saugyklos durų. Gerai žinojau tas duris, nes vaikščiojau pro jas kone kasdien, bet dar niekada jų girgždesys nebuvo toks prasmingas kaip dabar. Dažniausiai būdavo praviros, bet budėtojas tikrindavo leidimus. Netrukus tamsi Helenos figūra dingo metalinių laiptų posūkyje. Bibliotekininkas patrypčiojo prie raidės G, tada pasigraibė kišenėje, matyt, turėjo specialų leidimą, švystelėjo jį budėtojui prieš akis ir dingo. Nubėgau prie centrinio stalo.

– Norėčiau pasinaudoti saugykla, – pasakiau budėtojai. Nebuvau jos matęs. Moteris buvo labai lėta, atrodė, kad putliais pirštais jau visą amžinybę varto geltonas korteles. Pagaliau gavau leidimą ir atsargiai dairydamasis užlipau ant pirmos pakopos. Laiptų aikštelėje pro metalinius turėklus apžiūrėdavau po aukštą, bet ne daugiau. Bibliotekininko niekur nebuvo matyti nei girdėti.

Sėlinau antru aukštu, pro Ekonomikos ir sociologijos skyrių. Trečiame aukšte irgi buvo tuščia, prie stalų sėdėjo vos keli studentai. Ketvirtame aukšte rimtai sunerimau. Buvo per daug ramu. Neturėjau leisti Helenai tapti masa-

lu. Staiga prisiminęs Rosio pasakojimą apie Hedžesą, paspartinau žingsnį. Penktame aukšte, Archeologijos ir antropologijos skyriuje, buvo pilna žmonių, mat paskutinio kurso studentams vyko seminaras. Pasidarė lyg ir ramiau; vargu ar dviem aukštais aukščiau galėtų nutikti kas pikta. Šeštame aukšte išgirdau žingsnius, o septintame, Istorijos skyriuje, stabtelėjau svarstydamas, kaip neišsidavus patekti vidun.

Aukštas man buvo gerai žinomas; čia buvo mano karalija; galėjau pasakyti, kur stovi koks stalas ar kėdė, papasakoti apie kiekvieną milžinišką knygų lentyną. Atrodė, kad Istorijos skyriuje tuščia kaip ir kituose aukštuose, bet netrukus ausis pagavo prislopintą pokalbį saugyklos kampe. Tyliai sliūkinau palei lentyną pro Babiloną ir Asiriją. Tada išgirdau Heleną, o paskui nemalonų, gergždžiantį, veikiausiai bibliotekininko balsą. Širdis spurdėjo. Jiedu buvo Viduramžių skyriuje – buvau tuo tikras, tad prisėlinau taip arti, kad girdėjau žodžius, bet nerizikavau dirstelėti iš už lentynos. Atrodo, stovėjo kitoje pusėje iš dešinės.

– Ar taip galima? – piktu tonu klausė Helena.

– Neturit jokios teisės kišti nosį į tas knygas, jaunoji ponia, – vėl pasigirdo silpnas gergždžiantis balsas.

– Tas knygas? Universiteto nuosavybę? Kas jūs toks, kad galit atimti universiteto bibliotekos knygas?

– Nederėtų žaisti su tokiomis knygomis. Tai netinkamas skaitalas jaunai poniai. Paprasčiausiai jas šiandien grąžinkit ir daugiau neišgirsit nė žodžio. – Bibliotekininko balsas buvo ir piktas, ir meilikaujantis.

– Kodėl jums taip mirtinai jų reikia? – Helena kalbėjo tvirtai ir aiškiai. – Gal tai kažkaip susiję su profesorium Rosiu?

Slėpdamasis už knygų apie anglų feodalizmą, nežinojau, ar dar labiau susigūžti, ar visu balsu sušukti. Buvo akivaizdu, kad Heleną pokalbis sudomino. Matyt, ji nelaikė manęs pakvaišusiu. Ir norėjo man padėti, net jei informaciją apie Rosį rinko tik savo tikslams.

– Profesorius... kas? Nežinau, apie ką kalbate, – atšovė bibliotekininkas.

– Ar žinai, kur jis? – tiesiai paklausė Helena.

– Jaunoji ponia, nesuprantu, apie ką kalbate. Bet turite tas knygas grąžinti arba tai turės akivaizdžių pasekmių jūsų akademinei karjerai.

– Mano karjerai? – pašiepė Helena. – Negaliu dabar jų grąžinti. Dar turiu rimtai padirbėti.

– Tada būsit priversta jas grąžinti. Kur jos? – Išgirdau žingsnį, lyg Helena būtų pasitraukusi. Buvau pasiruošęs iššokti iš už lentynos ir cistersų vienuolynų atlasu trinktelti per galvą tai šlykščiai žebenkščiai, bet Helena staiga metė kitą kortą.

– Štai ką tau pasakysiu, – tarė, – jei papasakosi man šį tą apie profesorių Rosį, gal papasakosiu tau... – ji nutilo, – apie žemėlapį, kurį neseniai mačiau.

Atrodė, širdis iš šešto aukšto nukrito į pirmą. Žemėlapį? Ką ji sau mano? Kodėl atskleidžia tokią vertingą informaciją? Jei Rosio išvados teisingos, tai žemėlapis gali būti pats pavojingiausias, bet ir svarbiausias mūsų turtas. Mano turtas, pasitaisiau. Ar Helena nori mane pergudrauti? Staiga toptelėjo: pasinaudos žemėlapiu, kad pirma rastų Rosį ir baigtų jo tyrimą, pasinaudos manimi, kad sužinotų tai, ką

jis sužinojo ir perdavė man, viską išspausdins, demaskuos jį... bet čia netikėtos mintys nutrūko, nes bibliotekininkas tiesiog suriaumojo.

– Žemėlapis! Turi Rosio žemėlapį! Dėl žemėlapio tave užmušiu! – Helena aiktelėjo, tada suriko ir pasigirdo smarkus smūgis. – Patrauk! – suklykė bibliotekininkas.

Kojomis beveik nesiekdamas žemės, visu svoriu užvirtau ant jo. Maža jo galva taip smarkiai trinktelėjo į grindis, kad net man suraibuliavo akyse. Helena susigūžusi tupėjo šalia manęs. Buvo balta kaip popierius, bet atrodė rami. Rankoje, tiesiai virš jo, laikė kryželį už dvidešimt penkis centus, o jis grūmėsi su manimi ir spjaudėsi. Bibliotekininkas buvo silpnas, todėl po kelių akimirksnių beveik prispaudžiau jį prie grindų – man pasisekė, nes pastaruosius trejetą metų kilnojau tik trapius olandų dokumentus, o ne svarsčius. Jis dar spardėsi mano glėby, bet keliu prispaudžiau kojas.

– Rosis! – suriko jis. – Tai neteisinga! Tai aš turėjau išeiti – buvo mano eilė! Aš taip ilgai laukiau – dvidešimt metų tam ruošiausi, tyrinėjau! – Jis ėmė kūkčioti, pasigailėtinai, šlykščiai. Prie marškinių apykaklės pastebėjau dvi žaizdeles, dvi bjauriai iškąstas skylutes. Atitraukiau rankas kuo toliau nuo kaklo.

– Kur Rosis, – suurzgiau, – nedelsdamas sakyk, kur jis, ką jam padarei?

Helena dar arčiau prikišo kryželį ir jis nusisuko, rangydamasis mano gniaužtuose. Buvau pritrenktas, matydamas simbolio galią šitam padarui. Kas tai – Holivudas, prietarai ar istorija? Įdomu, kaip jis galėjo įeiti į bažnyčią, bet prisiminiau, kaip laikėsi atokiau nuo altoriaus ir koplyčių ir spruko net nuo altoriaus puošėjos.

– Aš jo neliečiau! Nieko nežinau!

– Žinai, ir dar kaip. – Helena dar labiau pasilenkė. Buvo įtūžusi, bet labai išbalusi, tik dabar pastebėjau, kad viena ranka stipriai spaudžia jo kaklą.

– Helena!

Matyt, garsiai aiktelėjau, bet ji tik numojo ranka, rūsčiai žiūrėdama į bibliotekininką.

– Kur Rosis? Ko laukei metų metus? – Jis susigūžė. – Padėsiu kryžių tau ant veido, – pratarė Helena, nuleisdama kryžių.

– Ne! – suspiegė jis. – Aš viską pasakysiu. Rosis nenorėjo. Aš norėjau išeiti. Tai neteisinga. Jis paėmė Rosį vietoj manęs! Paėmė per jėgą – o aš savo noru būčiau jam tarnavęs, padėjęs sukataloguoti... – Jis staiga užsičiaupė.

– Ką? – Trinktelėjau bibliotekininko galvą į grindis. – Kas pasiėmė Rosį? Ar kur nors jį slepi?

Helena laikė kryžių tiesiai jam virš nosies ir jis vėl ėmė kūkčioti.

– Mano šeimininkas, – suinkštė. Helena giliai įkvėpė ir prisėdo.

– Kas tavo šeimininkas? – prispaudžiau jo šlaunį keliu. – Kur jis išsivedė Rosį?

Akys degė. Vaizdas buvo sukrečiantis – perkreipti žmogaus veido bruožai, slepiantys siaubingą dalyką.

– Ten, kur aš turėjau išeiti! Į kapą!

Matyt, mano jėgos silpo, o gal prisipažinimas jam suteikė jėgų – nors gal greičiau baimė dėl savęs, vėliau pagalvojau. Kad ir kaip ten būtų, bet staiga ištraukė ranką, apsivertė it skorpionas ir išsuko man riešą. Nepakeliamai suskaudo, tad paleidau petį ir iš įtūžio atitraukiau ranką. Jis dingo man net nespėjus suvokti, kas įvyko; pasileidau paskui laiptais žemyn, dundėjau pro seminaro dalyvius ir tylią žinių karalystę. Trukdė portfelis, kurį tebelaikiau

vienoje rankoje. Vos pradėjus persekioti švystelėjo mintis, kad nenorėčiau jo paleist iš rankų. Arba perduot Helenai. Pasakė jam apie žemėlapį. Ji išdavikė. Jis jai įkando. Gal dabar ir ji užkrėsta?

Pirmą ir paskutinį kartą lėkiau, o ne ėjau bibliotekos koridoriumi, beveik nematydamas lydinčių nustebusių žvilgsnių. Bibliotekininko niekur nebuvo matyti. Galėjo pasislėpti bet kur: katalogų labirintuose ar drabužinėje, kur gali užeiti tik bibliotekininkai. Atplėšiau sunkias gotiško stiliaus duris. Apakino pavakario saulė, lyg būčiau gyvenęs požemio pasaulyje, urve su šikšnosparniais ir graužikais. Gatvėje stovėjo beveik visi automobiliai, o ant šaligatvio verkė mergina ir kažką rodė. Kažkas šaukė, du vyrai buvo suklupę prie priekinių ratų. Iš po jų neįtikėtinai perkreiptos kyšojo žebenkštiškos bibliotekininko kojos. Viena ranka atmesta virš galvos. Gulėjo veidu į grindinį nedideliame kraujo klane, užmigęs amžiams.

Dvidešimt antras skyrius

Tėvas nenorėjo manęs vežtis į Oksfordą. Sakė būsiąs ten šešias dienas, per ilgai, kad vėl praleisčiau tiek daug pamokų. Bet stebėjausi, kad nebijo palikti manęs namie, nes to nebuvo nuo tada, kai aptikau drakono knygą. Ar ketina palikti mane namie dėl atsargumo? Priminiau, kad beveik porą savaičių trukusi kelionė Jugoslavijos pakrante jokios žalos mano mokslams nepadarė. Bet jis atrėmė: mokslas – pirmoje vietoje. Priminiau, kad visada keliones laikė geriausia švietimo priemone ir kad gegužė – tinkamiausias mėnuo kelionėms. Parodžiau paskutinio semestro įvertinimus su geriausiais pažymiais ir istorijos rašinį, ant kurio truputį pompastiškas mano vadovas užrašė: „Turi neįtikėtiną įžvalgą istorijos mokslams, ypač būdama tokių metų," – pastabą buvau išmokusi atmintinai ir dažnai kartodavau prieš miegą.

Tėvas akivaizdžiai dvejojo, padėjo šakutę su peiliu, kas reiškė, kad pietūs sename olandiškame valgomajame trumpam pristabdomi. Aiškino turėsiąs daug darbo, todėl negalėsiąs tinkamai visko aprodyti, o nenorįs, kad pirmi įspūdžiai iš Oksfordo būtų prasti, nes gali tekti tūnoti uždaroje patalpoje. Atsakiau, kad mieliau tūnočiau Oksforde nei namuose su panele Klei – čia abu nuleidome balsus, nors žinojome, kad šiandien jai laisvas vakaras. Be to, buvau pakankamai suaugusi, kad pavaikštinėčiau po Oksfor-

dą viena. Vis dėlto jis abejojo, ar gera mintis važiuoti kartu, nes derybos žadėjo būti įtemptos. Gali būti neramu – bet daugiau nieko nesakė, ir žinojau kodėl. Kaip aš negalėjau pateikti tikrojo savo kelionės į Oksfordą argumento, taip jis negalėjo pasitelkti savojo man sustabdyti. Aš negalėjau garsiai pasakyti, kad niekur neišleisiu jo pajuodusiais paakiais ir sulinkusio iš nuovargio. Tėvas negalėjo tiesiai šviesiai pasakyti, kad jam bus nesaugu Oksforde, taigi ir man bus nesaugu su juo. Valandėlę kitą tylėjo, tada labai švelniai pasiteiravo, kas šiandien deserto, ir aš atnešiau siaubingąjį panelės Klei serbentų pudingą, kurį visada palikdavo kaip kompensaciją už tai, kad tą vakarą galėdavo be mūsų nueiti į kiną Britų centre.

Įsivaizdavau Oksfordą tylų ir žalią, tokią lauko katedrą, kurioje, apsirengę viduramžių drabužiais, vaikštinėja dėstytojai, kiekvieno pašonėje po studentą, ir dėsto istoriją, literatūrą, miglotą teologiją. Bet gyvenime viskas buvo stulbinamai gyva: pypsintys motociklai, visur zujantys nedidukai automobiliai, vos vos neužkabinantys per gatvę bėgančių studentų, minios turistų, fotografuojančių pakelės kryžių, kur prieš keturis šimtus metų ant laužo buvo sudeginti du vyskupai. Ir dėstytojai, ir studentai, mano dideliam nusivylimui, dėvėjo šiuolaikinius drabužius, daugiausia vilnonius megztinius ir tamsias kelnes, mokytojai – flanelines, jų mokiniai – džinsines. Prieš išlipdama iš autobuso Plačiojoje gatvėje pagalvojau apie Rosio laikų Oksfordą – prieš gerus keturis dešimtmečius Oksfordas turėjo bent jau oriau rengtis.

Tada ryto prieblandoje pamačiau kylančią iš už mūrinės sienos pirmąją kolegiją; ji dunksojo šalia tobulų Redklifo

salės* formų. Iš pradžių pagalvojau, kad tai maža observatorija. Už jos stiebėsi didingi rudos bažnyčios bokštai, o palei gatvę ėjo tvora, tokia sena, kad net kerpės galėtų būti antikvarinės. Neįsivaizduoju, ką apie mudu būtų galvoję tie, kurie palei sieną vaikščiojo prieš šimtą metų: apie mane, trumpu raudonu sijonuku ir megztomis baltomis kojinėmis iki kelių, su knygų krepšiu, ir tėvą, tamsiai mėlynu švarku ir pilkomis laisvomis kelnėmis bei juodu megztiniu atlenkiama apykakle ir tvido kepure, ir dar abu su mažais lagaminėliais.

– Atvažiavom, – paskelbė tėvas ir, dideliam mano džiaugsmui, pasukome link kerpėmis apaugusios tvoros vartų. Jie buvo užrakinti, todėl teko palaukti, kol studentas atidarė kaltines grotas.

Oksforde tėvas dalyvavo konferencijoje apie politinius Jungtinių Valstijų ir Rytų Europos santykius, pastaruoju metu ypač atšilusius. Kadangi konferenciją rengė universitetas, buvom pakviesti apsistoti vieno kolegijos auklėtojo namuose. Auklėtojai, paaiškino man tėvas, yra geranoriški diktatoriai, prižiūrintys bendrabučių studentus. Iš tamsaus, žemo koridoriaus išnirus į akinamai šviesų kiemą, staiga suvokiau, kad po poros metų gal ir aš mokysiuos kolegijoje, todėl sukryžiavau pirštus ir sugalvojau norą – patekti į tokį rojų kaip šis.

Ant šiltų spalvų, nuo vaikščiojimo nutrintų grindinio plokščių kur ne kur krito dideli senų melancholiškų medžių šešėliai, kiemelyje buvo keletas suoliukų. Prie pagrindinio pastato puikavosi gražiai prižiūrėtos žolės kvadratas ir siauras baseinėlis. Tai buvo viena seniausių Oksfordo kolegijų, pastatyta remiant Edvardui III tryliktame am-

* Viena Oksfordo universiteto bibliotekų.

žiuje, o dabartinį vaizdą jam suteikė Elžbietos laikų architektai. Net tas kruopščiai nupjautas žolės lopinėlis atrodė vertas pagarbos; nemačiau, kad kas būtų ant jo uždėjęs koją. Pakraščiu apėję veją ir baseinėlį, nužingsniavome į budėtojo kambarį, o iš ten – į svečių kambarius. Kambariai veikiausiai buvo autentiška kolegijos dalis, bet kam jie buvo naudojami anksčiau, sunku pasakyti; labai žemos lubos, tamsios sienos ir mažyčiai langai. Tėvo miegamajame kabėjo sunkios užuolaidos, manajame, mano džiaugsmui, stovėjo lova su baldakimu.

Gelsvoje kriauklėje bendrame vonios kambaryje nusiprausėm kelionės dulkes ir, šį tą išsitraukę iš lagaminų, išėjome pas auklėtoją Džeimsą, kuris mudviejų laukė savo kabinete. Tai buvo geraširdis, šnekus žilagalvis su nelygiu randu žande. Patiko jo šiltas rankos paspaudimas ir didelių, išsprogusių rusvų akių žvilgsnis. Jis nenustebo, kad su tėvu atvažiavau į konferenciją, net pasiūlė man apžiūrėti kolegiją – popiet viską aprodytų jo padėjėjas, dar studentas. Padėjėjas esąs paslaugus ir labai geranoriškas jaunas džentelmenas, paaiškino. Tėvas mielai sutiko, nes pats tuo metu bus labai užsiėmęs susitikimuose, tai kodėl man neapžiūrėjus visų vertybių.

Trečią valandą jau trypčiojau prie durų, vienoje rankoje laikydama naują beretę, kitoje – užrašų sąsiuvinį, kaip patarė tėvas, – galėsiu panaudoti kelionių rašinėliui mokykloje. Mano gidas buvo šviesiaplaukis ištįsęs paskutinio kurso studentas, kurį auklėtojas Džeimsas pristatė: Styvenas Barlis. Man patiko dailios, mėlynais venų siūleliais išvagotos Styveno plaštakos ir storas žvejo megztinis – „lašiniai“, – paaiškino. Žingsniuodama šalia jo laikinai jaučiausi priklausanti elitui. Pirmą kartą pajutau ir silpną lytinės priklausomybės virpulį, maniau, kad jei dabar įsprausiu

savo ranką jam į delną, kažkur toli ilgoje mano realybės sienoje prasivers durys, kurios jau niekada nebeužsidarys. Gyvenau labai ramų gyvenimą – tokį ramų, tik dabar supratau, kad net sulaukusi septyniolikos nesupratau, kaip esu arti tos ribos. Maišto virpesys, kurį jaučiau eidama šalia gražuolio studento, stiprėjo kaip nepažįstami muzikos garsai. Bet tvirčiau prispaudžiau sąsiuvinį, o kartu ir vaikystę, ir paklausiau, kodėl kiemas grįstas, kodėl ne pievelė. Jis nusišypsojo.

– Nežinau, dar niekas to neklausė.

Nuvedė mane į valgyklą – klojimą aukštomis lubomis su Tiudorų laikų sijomis, pilną medinių stalų, ir parodė suolą, kuriame grafas Ročesteris išraižė nesuprantamus negražius žodžius. Viena siena buvo vien vitražiniai langai, kiekvieno centre koks nors senas siužetas: prie mirštančiojo lovos klūpo Tomas Beketas, kunigas ilga sutana dalija sriubą eilėje susigūžusiems vargšams, viduramžių daktaras tvarsto koją. Virš Ročesterio stalo pavaizduotos scenos nesupratau – virš kažkokios, kaip man atrodė, skudurų krūvos buvo palinkęs žmogus su kryžiumi ant kaklo ir lazda rankoje.

– O, tai tikrai keista, – paaiškino Styvenas Barlis, – labai tuo didžiuojamės. Tas vyras – anų laikų kolegijos dėstytojas, sidabrine strėle perveriantis vampyro širdį.

Netekusi žado, įsmeigiau akis į savo vadovą.

– Ar tais laikais Oksforde buvo vampyrų? – pagaliau paklausiau.

– Šito nežinau, – prisipažino jis šypsodamas, – bet tų laikų kolegijos mokslininkai apylinkių žmonėms padėdavo apsisaugoti nuo jų. Yra surinkta nemažai pasakojimų apie vampyrus, neįprastą rinkinį dabar galima pamatyti Redklifo salėje – anoje kelio pusėje. Legenda pasakoja, kad

dėstytojai negalėjo laikyti kolegijoje knygų apie okultizmą, todėl jos buvo išskirstytos po įvairias vietas, kol galop vėl surinktos į vieną vietą.

Staiga prisiminiau Rosį ir pagalvojau, ar jis matė bent dalį šitos senos kolekcijos.

– Ar įmanoma sužinoti studentų, turiu galvoje, prieš penkiasdešimt metų baigusių kolegiją, pavardes?

– Žinoma. – Mano draugas klausiamu žvilgsniu žiūrėjo nuo kito suolo galo. – Jei nori, paklausiu auklėtojo.

– Oi, ne, nereikia. – Pajutau, kaip raustu, mano jaunystės prakeiksmas. – Tai nesvarbu. Bet norėčiau – ar galima pamatyti knygų apie vampyrus kolekciją?

– Patinka siaubai, ar ne? – Jam pasidarė smagu. – Nelabai ką ten pamatysi – tik keletas senų rankraščių ir daugybė knygų odiniais viršeliais. Bet gerai. Dabar apžiūrėsime kolegijos biblioteką, jos negali nepamatyti, o tada nuvesiu į Redklifo salę.

Žinoma, biblioteka buvo kolegijos perliukas. Nuo tos atmintinos dienos mačiau daugybę kolegijų, kai kurias žinojau labai gerai, klaidžiojau po jų bibliotekas, koplyčias ir valgyklas, dėsčiau auditorijose ir gėriau arbatą svečių kambariuose. Galiu drąsiai pasakyti, kad pirmai matytai kolegijos bibliotekai lygių nėra, galbūt išskyrus Karališkosios kolegijos koplyčią su dieviška puošyba. Pirmiausia užėjome į skaityklą su vitražiniais langais, primenančią didžiulį terariumą, kuriame studentai, kaip reti augalai, buvo priaugę prie stalų, tokių pat senų kaip ir pati kolegija. Kabėjo keisti šviestuvai, kampuose ant paaukštinimų stovėjo milžiniški Henriko VIII laikų gaubliai. Styvenas Barlis atkreipė dėmesį į *Oksfordo anglų kalbos žodyno* tomus, kurie buvo išrikiuoti ilgose lentynose palei vieną sieną; kitose – įvairiausių amžių atlasai, perų knygos, Anglijos

istorijos tomai, dar kitose – visų laikotarpių lotynų ir graikų vadovėliai. Per vidurį ant raižyto barokinio pjedestalo gulėjo milžiniška enciklopedija, o prie įėjimo į kitą salę – po stiklu puikavosi sena knyga, Styvenas paaiškino, kad tai Gutenbergo Biblija. Iš viršaus lyg pro bizantinės bažnyčios akį krito ilgi šviesos spinduliai. Virš galvos skraidė būriai balandžių. Apdulkėjęs saulės spindulys palietė studentų veidus, verčiamus lapus ir nuslydo per storus megztinius. Tai buvo mokslo rojus, ir aš meldžiau, kad būčiau priimta į jį.

Perėjome į milžinišką salę su balkonais, suktais laiptais ir langais viršuje, palubėje. Visos sienos buvo vien knygų lentynos: nuo plokštėmis klotų grindų iki skliautuotų lubų. Ištisi plotai gerai įrištų odinių knygų, juostos dokumentų aplankų, virtinės nedidelių tamsiai raudonais viršeliais devyniolikto amžiaus tomų. Kaži kas tose knygose? Ar aš ką nors suprasčiau? Net ranka niežėjo, kaip norėjosi ištraukti bent vieną kitą knygą, bet neišdrįsau nė paliesti. Nebuvau tikra, ar čia biblioteka, ar muziejus. Matyt, buvau taip pastebimai apstulbusi, kad pajutau savo palydovo patenkintą šypseną.

– Neblogai, ar ne? Matyt, esi knygų graužikė. Nagi – pamatei geriausią dalį, dabar eime į salę.

Po bibliotekos ramybės ryški šviesa rėžė akis, o stabdžių cypimas ir automobilių pypsėjimas erzino kaip niekad anksčiau. Tačiau turėjau būti dėkinga už netikėtą dovaną – bėgant per gatvę Styvenas sugriebė man už rankos ir nusitempė paskui save. Jis galėjo būti valdingas vyresnysis brolis, bet sauso, šilto delno prisilietimas perdavė man susijaudinimo virpulį, kuris tebekirbėjo net paleidus ranką. Buvau tikra, slapčia stebėdama jo linksmą nepasikeitusį profilį, kad tą signalą užregistravo tik viena pusė. Bet man užteko ir to.

Redklifo salė, tą žino kiekvienas anglofilas, yra anglų architektūros perliukas, nuostabi ir kartu keista didžiulė knygų statinė. Stovi beveik gatvėj, todėl negali apžiūrėti jos iš toliau, matai tik siluetą tarp kitų universiteto bokštų. Labai tyliai įžengėme vidun, bet didingą apskritą interjerą tuoj pat užpildė triukšminga turistų grupė. Styvenas aiškino man įvairius pastato architektūros aspektus, be kurių neapsieina nė vienas anglų architektūros kursas ir kurie aprašyti visuose turistų vadovuose. Tai buvo jauki ir jaudinanti vieta, todėl dairydamasi svarsčiau, kokia tai keista saugykla blogio kolekcijai. Galiausiai nusivedė mane prie laiptų ir mudu užlipome į balkoną.

– Eime. – Ir nužingsniavo link durų, kurios, atrodo, buvo įstatytos tiesiai knygų lentynoje. – Ten yra nedidelė skaitykla. Buvau ten tik kartą, bet manau, kad kaip tik ten laikomos knygos apie vampyrus.

Apytamsis kambarys tikrai buvo mažytis ir labai tylus, apsaugotas nuo turistų šurmulio. Ant lentynų buvo prikrauta senų knygų, viršeliai pageltę ir trapūs it seni kaulai. Kaukolė nedidukėje paauksuotoje dėžutėje liudijo liguistą rinkinio prigimtį. Kambarys buvo toks mažas, kad vietos užteko tik vienam stalui, įeidami vos vos už jo neužkliuvome. Stovėjome tiesiai prieš mokslininką, kuris palinkęs vertė trapaus dokumento lapus ir skubiai kažką užsirašinėjo. Tai buvo išblyškęs, pakumpęs vyras. Kai pakėlė į mus akis, buvo matyti tik juodos skylės, žvilgsnis apstulbęs, bet skvarbus ir susikaupęs. Tai buvo mano tėvas.

Dvidešimt trečias skyrius

– Greitųjų pagalbų, policijos mašinų ir žiūrovų sąmyšyje, kilusiame išvežant mirusį bibliotekininką, – pasakojo tėvas, – stovėjau bibliotekos tarpdury lyg prišalęs. Buvo baisu ir sunkiai suvokiama, kad net tokio nemalonaus žmogaus gyvenimas gali taip staigiai nutrūkti, bet dabar man labiau rūpėjo Helena. Blaškiausi ieškodamas jos vis didėjančioje minioje. Palengvėjo, kai ji surado mane ir pirštinėta ranka patapšnojo per petį. Atrodė išbalusi, bet rami. Kaklą buvo tvirtai apsivyniojusi šaliku, tas vaizdas net nupurtė.

– Palaukiau keletą minučių ir tik tada nusekiau paskui tave žemyn, – pratarė ji minios triukšme, – ačiū, kad atėjai į pagalbą. Jis tikras gyvulys. Buvai labai drąsus.

Nustebau, kad jos veidas toks švelnus.

– Tai tu buvai drąsuolė. Jis tave sužeidė, – tyliai ištariau. Nenorėjau prie visų atkreipti dėmesio į jos kaklą. – Ar jis?..

– Taip, – tyliai atsakė ji. Instinktyviai susiglaudėme, kad mudviejų niekas nenugirstų. – Suleido dantis į gerklę, kai puolė. – Lūpos drebėjo, atrodė, tuoj pravirks. – Daug kraujo neišsiurbė – nebuvo kada. Ir beveik neskauda.

– Bet tu... – mikčiojau, negalėdamas tuo patikėti.

– Nemanau, kad jis mane užkrėtė, – atsakė ji, – beveik nekraujavo, be to, gerai pridengiau žaizdą.

– Gal reikėtų vykti į ligoninę? – Bet pasigailėjau vos ištaręs žodžius, nes Helena pervėrė šaltu žvilgsniu. – O gal kaip nors užgydysime? – Turbūt įsivaizdavau, kad išsiurbsime nuodus kaip įkirtus gyvatei. Skausmas jos veide suspaudė man širdį. Tada staiga prisiminiau jos išdavystę – prasitarė apie slaptą žemėlapį. – Bet kodėl tu...

– Žinau, ko klausi, – pertraukė ji mane, – bet tuo metu neatėjo į galvą joks kitas jaukas, o norėjau pamatyti reakciją. Nebūčiau parodžiusi žemėlapio, nebūčiau nieko pasakiusi. Patikėk.

– Tikrai ne? – Įtariai ją stebėjau. Veidas rimtas, lūpos suspaustos.

– Garbės žodis, – paprastai atsakė ji, – be to... – liūdną grimasą pakeitė sarkastiška šypsena, – aš ne visada dalijuosi tuo, kas gali man pačiai praversti, o tu? – Nutylėjau, bet jos išraiška apramino. – Reakcija buvo labai įdomi, ar ne? – Linktelėjau. – Aiškino, kad jam turėjo būti leista eiti į kapą ir kad kažkas ten nutempė Rosį. Labai keista, bet jis žino, kur yra mano ir tavo mokytojas. Negaliu patikėti ta Drakulos istorija, gal profesorių Rosį pagrobė kokia nors keista okulto grupė ar kažkas panašaus.

Dabar jau aš linktelėjau, nors buvau linkęs tuo tikėti labiau nei ji.

– Ką dabar darysi? – susidomėjusi paklausė.

Nežinojau ką atsakyti, bet tiesiai išpyškinau:

– Važiuosiu į Stambulą. Manau, ten yra mažų mažiausiai vienas dokumentas, kurio Rosis nėra matęs ir kuriame gali būti kalbama apie kapą, veikiausiai Drakulos kapą Snagovo ežere.

Ji nusijuokė.

– O gal trumpų atostogų į mano mielą gimtąją Rumuniją? Pasiėmęs sidabrinę strėlę, nuvažiuotum į Drakulos

pilį arba jį patį aplankytum Snagove. Girdėjau, puiki vieta iškyloms.

– Klausyk, – susierzinau aš, – suprantu, tai labai keista, bet turiu patikrinti kiekvieną Rosio dingimo pėdsaką. O tu puikiai žinai, kad Amerikos pilietis negali taip paprastai imti ir prasiskverbti pro geležinę uždangą. – Matyt, ji susigėdo, nes nieko neatsakė. – Noriu kai ko paklausti. Kai ėjom iš bažnyčios, sakei, kad tavo motina šį tą žino apie Rosio Drakulos medžioklę. Ką norėjai pasakyti?

– Tik tiek, kad kai jiedu susitiko, jis papasakojo, jog į Rumuniją atvažiavo vedinas Drakulos legendos, o ji tiki legenda. Gal ji ką daugiau žino apie jo paiešką, nei esu girdėjusi, bet nesu tikra. Ją sunku prakalbinti, o aš truputį domėjausi senomis giminėmis *pater familias* tik savais istoriniais kanalais, bet ne šeimos rate. Nors reikėjo labiau pasidomėti jos pačios patirtimi.

– Keistokas antropologo neapsižiūrėjimas, – pagiežingai nukirtau. Dabar, kai vėl patikėjau, kad ji mano pusėje, prasiveržė susierzinimas. Jos veidas linksmai nušvito.

– *Touche**, Šerlokai. Pasiteirausiu, kai kitąkart ją pamatysiu.

– Kada?

– Gal po poros metų. Sunkiai gauta viza neleidžia man važinėti tarp Rytų ir Vakarų.

– Ar niekada jai neskambini ir nerašai?

Ji įsistebeilijo į mane.

– Oi, tie Vakarai – tikra naivuolių vietelė, – galiausiai pratarė. – Manai, ji turi telefoną? Manai, mano laiškų niekas neatplėšia ir neperskaito?

Tylėjau lyg prasikaltęs.

---

* Pataikei *(pranc.)*.

– Kokio dokumento taip ieškai, Šerlokai? – paklausė. – Gal tai ta bibliografija, kažkas apie Drakono ordiną? Atkreipiau dėmesį dokumentų sąraše. Tai vienintelis atvejis, kurio jis išsamiai neaprašo. Ar to ieškai?

Atspėjo. Mane ėmė slėgti jos proto guvumas ir ilgesingai pagalvojau apie diskusijas kitomis aplinkybėmis.

– O kam tau reikia? – atšoviau. – Savam tyrimui?

– Žinoma, – užsispyrusi atrėžė ji, – ar grįžęs susisieksi su manim?

Staiga pasijutau labai pavargęs.

– Grįžęs? Nežinau, į ką leidžiuosi, ką jau kalbėti apie grįžimą. Gal mane patį nugalabys vampyras.

Stengiausi pasakyti tai ironiškai, bet padėties keistumas prislėgė tiesiog kalbant; stoviu ant šaligatvio prie bibliotekos kaip ir šimtus kartų anksčiau, bet šįsyk kalbu apie vampyrus – lyg jais tikėčiau – su rumunų antropologe, stebime nelaimės vietoje zujančius greitosios pagalbos vairuotojus ir policininkus, nelaimės, į kurią ir aš, bent jau netiesiogiai, buvau įpainiotas. Suvokiau, kad privalėčiau kuo greičiau, bet be pastebimo skubotumo iš čia išnykti. Net ir kelioms valandoms negalėjau sau leisti tokiu metu vykti į policiją apklausai. Turėjau daug darbo, ir neatidėliotino – man reikia vizos į Turkiją, kurią galėsiu gauti Niujorke, ir lėktuvo bilieto, be to, privalau saugiai palikti visos jau turimos informacijos kopijas namuose. Dėkui Dievui, šį semestrą paskaitų neturėjau, bet fakultetui teks pateikti išvykimo priežastį ir dar ką nors paaiškinti tėvams, kad nesinervintų.

Atsisukau į Heleną.

– Panele Rosi, – tariau, – jei nieko neišplepėsi, pažadu vos grįžęs susisiekti. Ar turi dar ką man pasakyti? Ar galima susisiekti su tavo motina prieš išvykstant?

– Susirašome tik laiškais, – abejingai atsakė Helena, – be to, ji nekalba angliškai. Kai po poros metų važiuosiu namo, pati jos paklausiu apie viską.

Atsidusau. Pora metų – per ilgai. Jau dabar jaučiau nerimą, vos keliom dienom, tikriau – valandom, atskirtas nuo savo keistojo kompaniono, vienintelio žmogaus, kuris be manęs, dar kažką nutuokė apie Rosio dingimą. Netrukus būsiu vienui vienas šalyje, kurios beveik nepažįstu. Tačiau tai reikia baigti. Ištiesiau ranką.

– Panele Rosi, dėkoju, kad ištvėrei porą dienų su nepavojingu pamišėliu. Jei saugiai grįšiu, tikrai duosiu žinią, noriu pasakyti, gal, jei sugrįšiu saugiai su tavo tėvu...

Išsiblaškiusi numojo pirštinėta ranka, lyg jai nerūpėtų, kad Rosis saugiai grįžtų, bet tada padavė ranką ir mudu nuoširdžiai atsisveikinome. Jutau, kad tvirta jos plaštaka yra paskutinis ryšys su pažįstamu pasauliu.

– Sudie, – pasakė, – linkiu kuo geriausios kloties. – Nusisuko minioje – greitųjų pagalbų vairuotojai užtrenkė duris. Aš irgi nusigręžiau ir nužingsniavau laiptais žemyn. Už šimto pėdų nuo bibliotekos dirstelėjau atgal, tikėdamasis tarp smalsuolių pamatyti juodą jos siluetą. Nustebau išvydęs bėgančią link manęs, jau beveik lipančią man ant kulnų. Skruostai buvo gražiai įraudę. Atrodė labai susirūpinusi.

– Pamaniau, – pasakė ji ir nutilo. Atrodo, giliai įkvėpė. – Visa tai liečia mane daugiau nei ką kitą. – Žvilgsnis buvo tiesus, įžūlus. – Nežinau, kaip tai padaryti, bet ketinu važiuoti kartu.

Dvidešimt ketvirtas skyrius

Tėvas turėjo keletą gerų paaiškinimų, kodėl leidžia laiką tarp Oksfordo knygų apie vampyrus, o ne susitikimuose. Atidėjo, pasakė, šiltai spausdamas Styvenui Barliui ranką. Tėvas sakė atklydęs iki seno urvo, tačiau čia nutilo, prikando lūpą, o tada vėl prabilo. Ieškojęs ramios ir tylios vietelės (tuo buvo lengva patikėti). Jo dėkingumas Styvenui, tiesiog kad jis yra, spinduliuojančiai sveikai jo esybei buvo akivaizdus. Įdomu, ką tėvas būtų pasakęs, jei būčiau aptikus jį viena. Kaip būtų viską paaiškinęs, ar lyg tarp kitko pridengęs knygą ant stalo? Pridengė ją dabar, bet per vėlai; jau perskaičiau pavadinimą storame dramblio kaulo spalvos lape: *Vampires de Provence et des Pyrenees.**

Visą naktį prasiblaškiau lovoje su baldakimu, kas valandą prabusdama nuo keistų sapnų. Vieną kartą pastebėjau šviesos ruoželį, sklindantį pro vonios kambario durų apačią, ir man pasidarė ramiau. Bet kartais pro miegus suvokusi, kad jis nemiega ir kažką tyliai veikia savo kambaryje, staiga išsibudindavau. Prieš švintant, kai pro užuolaidas ėmė skverbtis blanki šviesa, prabudau paskutinį kartą.

Šįsyk pažadino tyla. Buvo per daug ramu: blausūs medžių siluetai (dirstelėjau pro užuolaidos kampą), milži-

---

* Provanso ir Pirėnų vampyrai *(pranc.)*

niškas herbas prie lovos ir tėvo kambarys šalia. Ne, nesitikėjau, kad tėvas taip anksti jau būtų atsikėlęs; greičiau dar turėtų miegoti – gal net knarkti, jei guli ant nugaros – stengdamasis atsikratyti vakarykščių rūpesčių, nustumti tolyn varginantį paskaitų ir seminarų tvarkaraštį ir laukiančias diskusijas. Paprastai kelionėse, kai jau būdavau beveik susiruošusi, tėvas guviai pabelsdavo į mano duris, kviesdamas paskubėti į pasivaikščiojimą prieš pusryčius.

Šį rytą tyla slėgė. Išlipau iš didžiulės lovos, apsirengiau ir persimečiau rankšluostį per petį. Nusiprausiu ir pasiklausysiu rytinio tėvo šnopavimo. Tyliai pabeldžiau į vonios kambario duris, kad įsitikinčiau, ar tikrai jo ten nėra. Kai prieš veidrodį šluosčiausi veidą, ausyse spengė tyla. Prikišau ausį prie durų. Jis turėjo kietai miegoti. Žinojau, kad būtų žiauru sutrikdyti jo sunkiai užtarnautą ramybę, bet panika sukaustė kojas ir rankas. Tyliai pabeldžiau. Niekas nė krust. Gerbėm vienas kito privatumą, bet pro vonios langą besiskverbiančioje ryto prieblandoje pasukau durų rankeną.

Tėvo kambario užuolaidos tebebuvo užtrauktos, todėl reikėjo laiko apsiprasti, kol įžiūrėjau baldų ir paveikslų kontūrus. Tvyranti ramybė pagaugais nuėjo per nugarą. Žengiau arčiau lovos ir prabilau. Bet tamsiame kambaryje lova buvo tvarkingai paklota. Kambarys tuščias. Giliai iškvėpiau. Jis išėjo, išėjo pasivaikščioti vienas, turbūt jam reikia vienatvės ir laiko apmąstymams. Norėdama atidžiau apsidairyti, uždegiau lemputę prie lovos. Šviesos sraute pamačiau man adresuotą laiškelį, ant jo buvo padėti du dalykai, kurie labai mane nustebino: mažas sidabrinis kryželis su grandinėle ir šviežio česnako galvutė. Dar net neperskaičius tėvo laiško, iš baimės sustojo širdis.

Mano brangioji dukra,

labai apgailestauju, kad taip tave nustebinau, bet buvau iškviestas tvarkyti kitų reikalų, tad nenorėjau tavęs naktį žadinti. Tikiuos, kad nebūsiu vos keletą dienų. Susitariau su auklėtoju Džeimsu, kad tave saugiai namo pristatytų mūsų jaunasis draugas Styvenas Barlis. Dvi dienas jam nereikės lankyti paskaitų, todėl jau šįvakar palydės tave į Amsterdamą. Norėjau, kad tavęs pasiimt atvažiuotų panelė Klei, bet sirguliuoja jos sesuo, tad ji vėl išvyko į Liverpulį. Tačiau šįvakar ji jau turėtų būti namuose. Kad ir kaip ten būtų, tavim tikrai gerai pasirūpins ir tikiu, kad būsi protinga mergaitė. Dėl manęs nesirūpink. Tai konfidencialus reikalas, bet namo grįšiu kaip galėdamas greičiau ir tada viską tau paaiškinsiu. O kol kas nuoširdžiai prašau visą laiką ant kaklo nešioti tą kryželį, o kišenėse po skiltelę česnako. Juk žinai, kad niekada nebrukau tau nei religijos, nei prietarų ir dabar nei vienu, nei kitu netikiu. Bet su blogiu, kiek tai įmanoma, reikia kovoti tomis pačiomis priemonėmis, o tu jau žinai jo valdas. Iš visos širdies maldauju paklausyti mano patarimų.

Laiškas buvo parašytas su meile, bet paskubomis. Širdis spurdėjo. Greitai užsisegiau ant kaklo kryželį ir, išdalijusi česnako galvutę į skilteles, sukaišiojau į suknelės kišenes. Tėvas lieka ištikimas sau, pagalvojau dairydamasi po tuščią kambarį, net skubėdamas išvažiuoti taip tvarkingai paklojo lovą. Bet kur taip skubėti? Kad ir kas tai būtų, tai ne paprasta diplomatinė misija, nes tiek man būtų pasakęs. Jam dažnai tekdavo reaguoti į skubius pavedimus; pamenu, kaip beveik be perspėjimo vyko padėti įveikti krizę kitame Europos krašte, bet visada pasakydavo, kur važiuoja. Dabar gi besidaužanti širdis man sakė, kad jis išvyko

ne darbo reikalais. Be to, šią savaitę turėjo būti Oksforde, skaityti paskaitas ir dalyvauti susitikimuose. Jam nebūdinga be rimtos priežasties laužyti įsipareigojimus.

Ne. Tas jo dingimas kažkaip susijęs su pastaruoju metu jį kamuojančia įtampa – dabar supratau, kad jau seniai kažko tokio bijojau ir laukiau. O dar tas vakarykštis susitikimas Redklifo salėje – įdomu, ką tėvas ten skaitė? Ir kur, kur po galais, jis išvažiavo? Be manęs? Pirmą kartą per visus tuos metus, kai tėvas saugojo mane nuo gyvenimo be motinos, be brolių ir seserų, be kaimo, per visus tuos metus, kai jis buvo man ir tėvas, ir motina – pirmą kartą pasijutau našlaitė.

Kai ant laiptų pasirodžiau su lagaminu ir per ranką permestu lietpalčiu, auklėtojas atrodė labai mielas. Paaiškinau, kad esu visiškai pasiruošusi keliauti viena. Padėkojau už pasiūlymą, kad mane namo – per Lamanšą – lydėtų vienas iš studentų, ir pasakiau, jog niekada nepamiršiu jo gerumo. Staiga kažkur dilgtelėjo, akivaizdus nusivylimo dieglys – juk kaip būtų smagu visą dieną praleisti kelionėje su besišypsančiu Styvenu Barliu! Bet turėjau tai pasakyti. Per kelias valandas saugiai pasieksiu namus, pakartojau, stengdamasi nuslėpti staiga mintyse iškilusį sklidiną vandens rausvo marmuro fontaną, bijodama, kad tas mielas besišypsantis žmogus perpras mano mintis ar net išskaitys jas veide. Netrukus saugiai būsiu namie ir, kad jam būtų ramiau, grįžusi galiu net paskambinti. Be to, po kelių dienų sugrįš tėvas, pridūriau su dar didesniu dviveidiškumu.

Auklėtojas Džeimsas neabejojo, kad galėčiau keliauti viena; atrodžiau visiškai savarankiška mokinukė. Bet jis

tiesiog negali – dar švelniau nusišypsojo – paprasčiausiai negali neištesėti tėvui, senam draugui, duoto pažado. Esu neįkainojama tėvo vertybė, todėl negali išsiųsti manęs be rimtos apsaugos. Turėčiau suprasti, kad taip daro ne dėl manęs, o dėl tėvo – kartais tėvui reikia pataikauti. Styvenas Barlis pasirodė man nespėjus ištarti nė žodžio ir suvokti, kad auklėtojas yra senas tėvo draugas, nors tikėjau, kad jiedu susipažino vos prieš dvi dienas. Bet tam sugromuliuoti nebuvo laiko; su švarku ir lagaminėliu rankoje šalia stypsantis Styvenas atrodė kaip geras mano draugas. Buvo malonu jį matyti. Pasigailėjau savo išvedžiojimų pagalvojusi, kiek tai man galėjo kainuoti. Džiaugiausi jo pašaipiu šypsniu ir pareiškimu:

– Norėjai atimt iš manęs darbelį, ar ne?

Auklėtojas Džeimsas kalbėjo konkrečiau.

– Turi užduotį, vaikine, – pasakė jis, – kai tik nuvyksite į Amsterdamą, paskambink, norėsiu pasikalbėti su namų šeimininke. Štai pinigai bilietams ir maistui, ir parveši sąskaitas. – Šviesiai rudos jo akys suspindo. – Tai nereiškia, kad negali suvalgyti olandiško šokolado plytelės stotyje. Būtinai parvežk vieną ir man. Na, pirmyn. Būk protingas. – Tada rimtai paspaudė man ranką ir įteikė vizitinę kortelę. – Geros kloties, mano brangute. Ir atvažiuokite, kai jau galvosite apie universitetą.

Lauke Styvenas paėmė iš manęs krepšį.

– Na, eime. Turime bilietus į pusės vienuoliktos traukinį, bet dar galim suspėti ir į išvažiuojantį anksčiau.

Supratau, kad auklėtojas ir tėvas buvo apgalvoję viską iki smulkmenų, ir jau sukau galvą, kokie suvaržymai manęs lauks namuose. Tačiau dabar man rūpėjo visai kas kita.

– Styvenai? – prabilau.

– Vadink mane Barliu, – nusijuokė jis, – visi mane taip vadina, aš jau taip pripratau, kad net nupurto išgirdus tikrąjį vardą.

– Gerai. – Jo šypsena šiandien buvo užkrečianti – labai užkrečianti. – Barli, aš – gal gali padaryt man paslaugą prieš išvykstant? – Jis linktelėjo. – Norėčiau dar kartą nueiti į kamerą. Ten taip gražu – ir norėčiau pamatyti knygų apie vampyrus kolekciją. Tada nieko nepamačiau.

– Mėgsti šiurpius dalykus. – Jis atsiduso. – Atrodo, tai jūsų giminės bruožas.

– Žinau, – jutau, kaip kaista žandai.

– Gerai. Dar kartą trumpam užeisime, bet tada turime paskubėti. Jei pavėluosim į traukinį, auklėtojas Džeimsas kuolu perdurs man širdį.

Šįryt Kamera buvo rami, pustuštė, užbėgome nublizgintais laiptais į klaikiąją nišą, kur vos prieš dieną taip nustebinom mano tėvą. Prarijau besitvenkiantį ašarų gumulą: vos prieš kelias valandas šiame kambarėlyje sėdėjo mano tėvas keistu apsiblaususiu žvilgsniu, o dabar aš net nežinau, kur jis.

Gerai prisimenu, kur padėjo knygą. Turi būti lentynoje po kaukole kairėje pusėje. Pirštu braukiau per lentynos kraštą. Barlis stovėjo visai šalia (tokioje mažoje erdvėje kitaip ir nebuvo įmanoma, ir aš norėjau, kad jis geriau išeitų į balkoną) ir nuoširdžiai susidomėjęs stebėjo mane. Ten, kur turėjo būti knyga, juodavo kiaurymė. Sustingau: tėvas niekada, niekada gyvenime nepavogtų knygos, tai kas galėjo ją paimti? Bet staiga per ištiestos rankos atstumą pamačiau ją. Akivaizdu, kad ją kažkas padėjo į kitą vietą. Ar dar kartą buvo grįžęs tėvas? O gal kas kitas paėmė ją iš lentynos? Įtariai dirstelėjau į kaukolę stiklinėje dėžutėje, bet ji spoksojo į mane tuščiomis akiduobėmis. Tada labai

atsargiai nukėliau knygą, viršeliai buvo kaulo spalvos, iš knygos kyšojo juoda šilkinė juostelė. Paguldžiau knygą ant stalo ir perskaičiau titulinį puslapį: *Vampires du Moyen Age**, Baronas Heidukas, Bukareštas, 1886.

– Kam tau tas klaikus šlamštas? – Barlis žiūrėjo man pro petį.

– Mokykliniam darbui, – sumurmėjau. Kiek pamenu, knyga buvo suskirstyta į skyrius: *Vampires de la Toscana, Vampires de la Normandie*** ir taip toliau. O varge, ar man pakaks prancūzų kalbos žinių? Barlis jau dirsčiojo į laikrodį. Pirštu atsargiai vedžiojau po puslapį, tačiau jo neliečiau, kad nepažeisčiau nuostabaus dramblio kaulo spalvos popieriaus. *Vampires dans les villages de Provence****. Ko tėvas ieškojo įnikęs į tą pirmą puslapį? *Il y a aussi une legende...***** Pasilenkiau arčiau. Tada pirmą sykį apėmė jausmas, kurį vėliau patyriau daug kartų. Rašytinės mano prancūzų kalbos žinios buvo taikomojo pobūdžio – užbaikite sakinį, pratęskite frazę – labiau panašu į matematikos pratimą. Suvokus naują frazę, tarsi nusitiesdavo tiltas į kitą pratimą. Iki šiol dar nebuvau patyrusi to staigaus virpulio, kuris nuvilnija nuo žodžio į smegenis ir širdį, nesuvokusi kelio, kuriuo nauja kalba skverbiasi ir įsilieja į tavo gyvenimą; tai buvo beveik laukinis pažinimo šėlsmas, staigus, džiuginantis esmės suvokimas, kai žodžiai, nusimetę savo rašytinį kūną, ima skleisti šilumą ir šviesą. Vėliau tokį tiesos jausmą patyriau ir su kitomis kalbomis – vokiečių, rusų, lotynų, graikų – ir trumpam – sanskrito.

---

* Viduramžių vampyrai *(pranc.)*.

** Toskanos vampyrai, Normandijos vampyrai *(pranc.)*.

*** Provanso kaimų vampyrai *(pranc.)*.

**** Yra tokia legenda *(pranc.)*.

Bet tas pirmas kartas buvo tikras apsireiškimas. *Il y a aussi une legende,* – aš įkvėpiau, o Barlis palinko arčiau, sekdamas žodžius. Bet ką jis garsiai išvertė, jau buvau suvokusi protu:

– *Dar viena legenda apie Drakulą, kilmingiausią ir pavojingiausią iš visų vampyrų, pasakoja, kad jis savo galias įgavo ne Valakijoje, bet šv. Mato vienuolyne rytų Pirėnuose, benediktinų vienuolyne, įkurtame 1000 Kristaus metais.* Kam tau visa tai? – paklausė Barlis.

– Mokykliniam rašiniui, – pakartojau, bet mudviejų žvilgsniai keistai susitiko, tarytum jis matytų mane pirmą kartą. – Ar gerai moki prancūzų kalbą? – nuolankiai paklausiau.

– Žinoma, – nusišypsojo jis ir vėl palinko prie knygos. – Pasakojama, kad Drakula aplankydavo vienuolyną kas šešiolika metų, atiduodamas duoklę savo šaknims ir atnaujindamas jėgas.

– Skaityk toliau, prašau. – Aš nusitvėriau stalo krašto.

– Gerai, – pratarė jis. – *Septyniolikto šimtmečio pradžioje brolio Petro iš Provanso atlikti skaičiavimai rodo, kad Drakula šv. Mato vienuolyne lankydavosi gegužės mėnesiais per priešpilnį.*

– O koks dabar mėnulis? – aiktelėjau aš, bet Barlis nežinojo. Daugiau apie šv. Matą nerašė; toliau buvo perpasakojamas dokumentas iš Perpinjano bažnyčios apie neramias avis ir ožkas 1428 metais; bet nebuvo aišku, ar klierikas dėl tų problemų kaltino vampyrus, ar piemenis.

– Labai keista, – pratarė Barlis, – ar tai jūsų šeimos laisvalaikio skaitiniai? Ar nori sužinoti apie vampyrus Kipre?

Atrodo, knygoje daugiau nebuvo nieko, kas man praverstų, ir kai Barlis vėl pažvelgė į laikrodį, liūdnai nusisukau nuo gundančių lentynų.

– Ką gi, buvo smagu, – lipdamas žemyn pratarė Barlis, – esi neįprasta mergaitė, ar ne? – Nežinojau, ką tuo nori pasakyti, bet viliausi, kad tai komplimentas.

Traukinyje Barlis linksmino mane pasakojimais apie savo draugus studentus, pajodžargų ir atpirkimo ožių kompaniją, tada įnešė mano krepšį į keltą, stovintį tepaluotame pilkame Lamanšo vandenyje. Diena buvo vaiski ir vėsi, todėl įsitaisėme ant plastikinių sėdynių viduje, užuovėjoje.

– Per semestrą neišsimiegu, – pranešė Barlis ir, pasikišęs susuktą švarką po galva, patogiai įsitaisęs užsnūdo.

Džiaugiausi, kad miegojo mažiausiai porą valandų, nes turėjau laiko daug ką apmąstyti – tiek praktinius, tiek ir mokslinius klausimus. Neatidėliotina problema buvo ne istorinių įvykių sąsajos, bet panelė Klei. Visa įsitempusi lauks prieangyje Amsterdame, bandydama užslėpti nerimą dėl tėvo ir manęs. Tai reiškia, kad naktį tikrai privalėsiu būti namuose, o jei kitą dieną po mokyklos negrįšiu namo, seks mano pėdomis kaip vilkų ruja, greičiausiai į kompaniją pasitelkusi ir visas Amsterdamo policijos pajėgas. O kur dar Barlis. Nužvelgiau miegantį veidą, jis ramiai šnopavo į švarką. Barlis patrauks į keltą, vos tik rytą išeisiu į mokyklą; tad turėsiu būti labai atsargi, kad nesutikčiau jo pakeliui.

Kai atvykome, panelė Klei tikrai laukė. Kol ieškojau rakto, Barlis mindžikavo šalia manęs ant slenksčio, iš nuostabos dairydamasis į pirklių namus ir spindinčius kanalus:

– Nuostabu! Ir dar tie Rembranto veidai gatvėse!

Kai panelė Klei staiga atidarė duris ir įtempė mane vidun, jis vos neliko už durų. Bet lengviau atsidusau pama-

čiusi, kad geros manieros nugalėjo. Kai abu pranyko virtuvėje, kad paskambintų auklėtojui Džeimsui, užlėkiau laiptais aukštyn šaukdama, kad noriu nusiprausti veidą. Tiesą sakant – širdis kaltai daužėsi vien pagalvojus, kad noriu nedelsdama nusiaubti tėvo citadelę. Vėliau pagalvosiu, kaip atsikratyti panelės Klei ir Barlio. O dabar turėjau surasti tai, kas, mano galva, buvo ten paslėpta.

Mūsų namo, statyto 1620 metais, antrame aukšte buvo trys miegamieji, siauri tamsiomis sijomis kambariai, kuriuos tėvas dievino, nes juose dar buvo gyva kadaise čia gyvenusių ir sunkiai dirbusių paprastų žmonių dvasia. Tėvo kambarys buvo didžiausias iš visų – nuostabi įvairių amžių olandų baldų paroda. Prie spartietiškų baldų derėjo turkiškas kilimas ir baldakimas, nedidukas Van Gogo eskizas ir dvylika varinių indų iš Prancūzijos kaimo – visi išdėlioti palei sieną blykčiojo nuo kanale atsispindinčios saulės spindulių. Dabar suprantu, koks tai buvo žavus kambarys ne vien dėl ryškios skonių įvairovės, bet ir dėl vienuoliško paprastumo. Ten nebuvo nė vienos knygos; visos turėjo savo vietą bibliotekoje apačioje. Ant septyniolikto amžiaus kėdės atkaltės niekada nekabėjo joks drabužis; joks laikraštis nebuvo išniekinęs tamsaus stalo. Čia nebuvo telefono ir net laikrodžio – tėvas rytais keldavosi be vargo. Tai buvo kambarys grynuolis, kambarys, kuriame jis miegojo, kėlėsi ir galbūt melsdavosi, nors to negalėjau net nuspėti. Mėgau tą kambarį, bet užeidavau retai.

Kaip įsilaužėlė tyliai įsliūkinau vidun, užvėriau duris ir atsidariau sekreterą. Jausmas buvo siaubingas, lyg būčiau atkėlusi karsto dangtį, bet nesustojau pusiaukelėj, traukiau viską iš visų skyrelių, rausiausi po stalčius, bet kiekvieną daiktą tvarkingai padėdavau į vietą – jo draugų laiškai, jo rašikliai, jo monograma žymėti popieriaus lapai.

Galiausiai ranka užčiuopė antspauduotą voką. Begėdiškai atplėšiau ir pamačiau keletą man skirtų eilučių, įspėjančių perskaityti laiškus tik netikėtos tėvo mirties atveju arba jei ilgam pradingtų. Pamenu, kaip kažką naktimis rašė, bet vos prieidavau arčiau, viską pridengdavo ranka. Godžiai čiupau paketą, uždariau sekreterą ir nusinešiau grobį į savo kambarį, įtempusi ausis klausydamasi, ar ant laiptų negirdėti panelės Klei žingsnių.

Paketas buvo pilnas laiškų, visi tvarkingai sudėti į vokus, adresuotus man namų adresu, lyg kada nors būtų ketinęs juos man išsiųsti. Stengdamasi jų nesumaišyti, atsargiai atplėšiau pirmąjį laišką. Rašytas prieš pusmetį ir, atrodo, prasidėjo ne paprastu kreipiniu, bet iš širdies besiveržiančiu klyksmu. „Mano brangioji dukra, – akyse ėmė mirguliuoti tėvo raštas, – jei dabar skaitai šį laišką, atleisk man. Išsiruošiau ieškoti tavo motinos.“

Antra dalis

Kur aš, pas kokius žmones? Kokie nuotykiai išmetė mane į šį krantą?..
Kad įsitikinčiau, ar nemiegu, tryniau akis ir žnaibiau save. Viskas buvo panašu į košmarišką sapną, ir aš vyliausi, kad pabusiu namie, kur pro langus skverbiasi aušra. Nuo persidirbimo taip jausdavausi beveik kas rytą. Bet kai žnybau, skaudėjo, be to, ir akių neapgausi. Aš nemiegojau ir išties buvau Karpatuose. Dabar turėjau apsišarvuoti kantrybe ir laukti ryto.

Bramas Stokeris, Drakula, 1897

Dvidešimt penktas skyrius

Amsterdamo traukinių stotį gerai žinojau – buvau čia dešimtis kartų. Tačiau visada su tėvu. Dar niekur nebuvau keliavusi viena, todėl ant suoliuko laukiant rytinio greitojo traukinio į Paryžių pulsas padažnėjo, bet tai buvo ne vien nerimas dėl tėvo, o ir pirmas, dar nepatirtas visiškos laisvės jausmas. Panelė Klei virtuvėje plovė indus ir manė, kad esu mokykloje. Barlis pakeliui į prieplauką irgi manė, jog einu į mokyklą. Buvo nesmagu, kad apgaudinėju gerą, nuobodžią panelę Klei. Ypač gaila buvo skirtis su Barliu, kuris ant slenksčio netikėtai galantiškai pabučiavo man ranką ir padavė šokolado plytelę, nors sakiau, kad olandiškais saldumynais galiu lepintis kada panorėjusi. Pamaniau, jog viskam pasibaigus parašysiu jam laišką, tačiau taip toli dar negalėjau numatyti.

O dabar aušo vaiskus Amsterdamo rytas. Visą kelią iki stoties kanalų krantinėmis mane lydėjo pažįstamas kepamos duonos bei drėgmės kvapas. Stotyje ant suoliuko dar patikrinau krepšį – drabužių pamaina, tėvo laiškai, duona, sūris ir pakeliai sulčių, kuriuos paėmiau iš šaldytuvo. Kad prisidurčiau prie savo santaupų, ištuštinau ir maistui skirtą piniginę. Žinojau, kad panelė Klei iškart supras, kas įvyko, bet kito pasirinkimo neturėjau – negalėjau laukti, kol atidarys banką, kad išsiimčiau pinigų iš vaikiškai menkos savo sąskaitos. Įsidėjau šiltą megztinį,

lietpaltį, pasą ir knygą bei kišeninį prancūzų kalbos žodynėlį.

Nukniaukiau ir dar kai ką. Svetainėje iš įstiklintos antikvarinės spintelės, kur buvo sudėti iš pirmųjų diplomatinių misijų ir kelionių parsivežti suvenyrai, pasiėmiau sidabrinį peilį. Kai fondas steigėsi, buvau per maža keliauti kartu, todėl tėvas palikdavo mane pas gimines Amerikoje. Peilis buvo neįtikėtinai aštrus, puošniomis raižytomis kriaunomis, itin dailioje makštyje. Tai buvo vienintelis ginklas mūsų namuose – tėvas nemėgo ginklų ir nekolekcionavo kardų nei kovos kirvių. Neturėjau nė menkiausio supratimo, kaip galėčiau apsiginti ta trumpa geležte, bet jaučiausi saugesnė vien pagalvojusi, kad peilis krepšyje.

Kai traukinys atvažiavo, stotis buvo pilnut pilnutėlė. Jaučiau, beje, jaučiu tai ir dabar, kaip apima neįtikėtinas traukinio atvykimo džiaugsmas, ypač traukinio Europoje ir ypač to, kuris nuveš tave į pietus. Dvidešimto amžiaus paskutinį ketvirtį girdėjau švilpukus garvežių, važiuojančių į paskutinius reguliarius reisus per Alpes. Glėbyje spausdama mokyklinį krepšį, beveik šypsodamasi įlipau į traukinį. Laukė ilga kelionė, kurioje skaitysiu ne knygą, bet dar kartą atidžiai peržiūrėsiu brangius tėvo laiškus. Vyliausi, kad važiuoju reikiama kryptimi, bet turėjau apmąstyti, kodėl mano pasirinkimas teisingas.

Susiradau tuščią kupė ir tikėdamasi, kad niekas neateis atsisėsti, užtraukiau užuolaidėles. Netrukus vis dėlto įėjo pagyvenusi moteris melsvu paltu ir skrybėle, nusišypsojo ir įsitaisė su šūsnimi olandiškų žurnalų. Patogiai susiraičiusi kamputyje, stebėjau pro šalį bėgantį senamiestį ir žalius priemiesčius, tada išsitraukiau vieną tėvo laišką. Atmintinai mokėjau pirmąsias eilutes, vietą ir datą, užsi-

merkusi mačiau keistai parašytus žodžius, skubotą, tvirtą rašyseną.

„Mano brangioji dukra,

Jei skaitai šį laišką, atleisk man. Išvykau ieškoti tavo motinos. Daugelį metų maniau, kad ji mirusi, bet dabar nesu tuo tikras. Gal vieną dieną tai suprasi, kad nežinomybė kur kas blogiau nei sielvartas; ji pjauna mane be peilio. Niekada daug nekalbėjau apie motiną, žinau, tai mano silpnumo apraiška, bet mudviejų istorija per daug skausminga, kad taip paprastai viską papasakočiau. Maniau, papasakosiu daugiau, kai paaugsi ir geriau suprasi, negąsdinsiu tavęs, bet, prisipažįstu, pats taip neapsakomai išsigandau, kad tai tapo pačia banaliausia dingstimi pasiteisinti.

Keletą mėnesių stengiausi slėpti savo silpnumą nuotrupomis pasakodamas apie praeitį, planavau pamažu įtraukti į pasakojimą tavo motiną, nors ji mano gyvenime atsirado labai staigiai. Dabar bijau, kad nebegalėsiu atskleisti visko, ką turėtum žinoti apie savo kilmę, nes arba būsiu užčiauptas – tiesiogine žodžio prasme, arba pats vėl duosiu tylos įžadus.

Jau pasakojau tau apie paskutinius studijų metus, dar prieš tavo gimimą, taip pat trumpai apsakiau, kokiomis keistomis aplinkybėmis dingo mano dėstytojas, kaip sutikau jauną merginą, vardu Helena, kuri kaip ir aš labai norėjo surasti profesorių Rosį, o gal net labiau nei aš. Nutaikęs akimirką stengiausi tau vis daugiau papasakoti, bet dabar matau, kad turiu pats sėsti rašyti istorijos pabaigos. Todėl jei dabar ją skaitai, o ne aš tau pasakoju ant kokio uolėto kalno ar tykioje aikštėje, ramiame uoste ar patogioje kavinėje, jaučiuosi kaltas, kad nespėjau jos papasakoti anksčiau.

Rašydamas regiu seno uosto šviesas, o tu miegi kitame kambaryje ramiu, vaikišku miegu. Esu pavargęs po dienos darbų, bet dar labiau nuo minties, kad laukia ilgas pasakojimas – liūdna pareiga. Nujaučiu, kad turiu vos kelias savaites, gal mėnesius, per kuriuos dar galėsiu kai ką papasakoti, todėl nebegrįšiu prie to, ką jau girdėjai per mudviejų pasivaikščiojimus įvairiose šalyse. Kaip sakau, savaitės ar mėnesiai – nesu tuo tikras. Mano laiškai yra draudimas nuo tavo vienatvės. Blogiausiu atveju paveldėsi namus, pinigus, baldus ir knygas, bet manau, kad šitie laiškai tau bus svarbesni už bet kokius daiktus, nes čia yra tavo istorija, tavo praeitis.

Kodėl nepapasakojau tau visų šios istorijos faktų iškart, kad viskas būtų baigta, kad viską žinotum? Atsakymas vėlgi slypi mano paties silpnume, bet ne vien, – sutrumpinta versija būtų tikras smūgis. Nelinkėčiau tau tokio skausmo net jei tai būtų ir mudviejų abiejų skausmas. Dar daugiau, jei vienu atokvėpiu viską iškločiau, gali ir nepatikėti, kaip aš iki galo nepatikėjau profesoriaus Rosio istorija. Ir dar: ar galima pasakojimą sutraukti iki faktinių detalių? Todėl pasakojau mažomis atkarpomis. Dabar bandau spėlioti, kiek būsiu tau atskleidęs, kai laiškai pateks tau į rankas.“

Tėvo spėliojimai nebuvo tikslūs, nes pradėjo pasakojimą keliais epizodais, kuriuos jau žinojau. Nusiminusi pagalvojau, kad taip galiu niekada ir nesužinoti, ką jis atsakė į pribloškiantį Helenos Rosi pareiškimą važiuoti drauge su juo, taip pat kelionės iš Naujosios Anglijos į Stambulą smulkmenų. Įdomu, kaip jiems pavyko gauti dokumentus ir vizas, įveikti visas politines kliūtis, pervažiuoti muitinę?

Kaži ką mano tėvas primelavo geriems ir doriems savo tėvams Bostone apie skubius kelionės planus? Ar jiedu su Helena važiavo į Niujorką, kaip planavo? Ar nakvojo viename viešbučio kambaryje? Mano paauglės protas niekaip kitaip nesugebėjo išspręsti šio galvosūkio, tik nebesukti sau galvos. Turėjau pasitenkinti tuo, kad juodu elgėsi lyg kokio seno filmo herojai: Helena iki ausų užsitraukusi antklodę gulėjo plačioje dvigulėje lovoje, o tėvas apsirengęs miegojo susiraitęs krėsle, tiesa, be batų; pro langą klastingai mirksi *Times* aikštės šviesos.

„Praėjus šešioms dienoms po Rosio dingimo, rūškaną savaitgalį iš Aidlvaildo oro uosto išskridome į Stambulą su persėdimu Frankfurte. Antrasis lėktuvas nusileido kitą rytą, ir mes įsiliejome į turistų minią. Vakarų Europoje jau buvau lankęsis du kartus, bet, palyginti su tomis ekskursijomis, kelionė į Turkiją atrodė kaip kelionė į kitą planetą, 1954 metais šalis buvo dar labiau užsidariusi nuo pasaulio nei dabar. Ką tik buvau nepatogiai susirangęs lėktuvo kėdėje ir šluosčiausi veidą drėgna servetėle, o po valandėlės jau stovėjome ant įkaitusio asfalto, nosį kuteno nepažįstami kvapai ir dulkės, o priešais eilėje stovinčio arabo besiplaikstanti skara lindo tiesiai man į burną. Žiūrėdama, kaip viskuo stebiuosi, Helena tik juokėsi. Lėktuve susišukavo ir pasidažė lūpas, po varginančios nakties atrodė neįtikėtinai žvali. Ant kaklo ryšėjo šalikėlį; vis dar nebuvau matęs, ką po juo slepia, bet ir nebūčiau drįsęs paprašyt jį nusirišti.

– Sveikas atvykęs į kitą pasaulį, janki, – pasakė ji šypsodamasi. Šįkart šypsena buvo nuoširdi, o ne įprasta grimasa.

Važiuojant taksi akys vis labiau plėtėsi iš nuostabos. Negalėčiau tiksliai pasakyti, ko tikėjaus iš Stambulo – gal nieko, nes beveik neturėjau laiko pasiruošti kelionei, bet miesto grožis išmušė iš vėžių. Čia dvelkė arabiškų naktų dvasia, kurios negalėjo sugadinti nei pypsintys automobiliai, nei verslininkai vakarietiškais kostiumais. Konstantinopolis, Bizantijos sostinė ir pirmoji krikščioniškosios Romos imperija, turėjo būti neįtikėtinai didingas – Romos imperijos prabangos ir ankstyvosios krikščionybės mistikos santuoka. Ieškant kur apsistoti senajame Sultanhameto kvartale, stulbino mečečių ir minaretų gausa, turgavietės su nuostabiais kilimais. Akies kampeliu spėjau pamatyti virš pusiasalio iškilusius keturių minaretų apsuptus Sofijos bažnyčios kupolus.

Helena irgi nebuvo buvusi Stambule, tad viską stebėjo tyli ir susikaupusi, taksi į mane atsigręžė vos kartą, prasitardama, kad labai keista matyti Osmanų imperijos, palikusios tiek daug pėdsakų jos gimtinėje, ištakas – atrodo, pavartojo kaip tik šį žodį. Tokios pastabos taps mūsų viešnagės leitmotyvu – trumpos ir aštrios pastabos apie viską, kas jai bent kiek pažįstama: turkiškus vietovardžius, lauko restorane valgomas agurkų salotas ar pasagos formos lango rėmą. Man tai buvo dvejopa patirtis: tarytum vienu metu lankyčiausi ir Stambule, ir Rumunijoje. Kadangi vis dažniau iškildavo klausimas, ar mudviem važiuoti į Rumuniją, jaučiau, kad jau keliauju ir po ją, rinkdamas praeities nuotrupas, į kurias dabar žvelgiau Helenos akimis. Bet nutolau nuo temos – šis epizodas mano pasakojime atsiras vėliau.

Atėjus iš gatvės karščio ir dulkių, viešbučio vestibiulyje buvo vėsu. Patenkintas susmukau kėdėje, leisdamas Helenai užsakyti du kambarius. Ji puikiai, tik su keistu akcentu, kalbėjo prancūziškai. Pramokusi kalbų ir turistus

mėgstanti armėnė šeimininkė nežinojo to viešbučio, kuriame kadaise gyveno Rosis, o gal jo tiesiog seniai nebėra.“

„Pamaniau, kad Helenai patinka viską tvarkyti, tai kodėl nesuteikti jai to malonumo? Buvo aišku, kad sąskaitas apmokėsiu aš, nors apie tai nepersimetėm nė žodžiu. Iš banko pasiėmiau visas savo santaupas; dėl Rosio buvau pasiryžęs padaryti viską, net jei žlugčiau ir namo grįžčiau be skatiko kišenėje. Žinojau, kad Helena, kaip studentė iš užsienio, greičiausiai gyvena sunkiai sudurdama galą su galu. Pastebėjau, kad turi tik du kostiumėlius, kuriuos derina su įvairiomis palaidinėmis.

– Taip, duokite du kambarius šalia, – pasakė smulkutei armėnei, – mano brolis – *mon frere – ronfle affreusement**.

– *Ronfle?* – paklausiau iš savo krėslo.

– Knarkia, – griežtai nukirto ji, – pats žinai, kad knarki. Niujorke nė akių nesudėjau.

– Bluosto, – pataisiau.

– Gerai, – pasakė. – Ir užsidaryk duris.

Kad galėčiau ko nors griebtis po kelionės, mirtinai turėjau pailsėt. O Helena norėjo tuoj pat susirasti archyvą. Bet aš laikiausi savo, todėl tik temstant pradėjome kelionę po gatvių labirintą, dairydamiesi į spalvingus sodus ir kiemus.

Rosis laiškuose neminėjo archyvo pavadinimo, tik buvo užsiminęs, kad tai mažai žinoma sultono Mechmedo Antrojo laikų dokumentų saugykla. Laiškuose priduriama, kad ji prisiglaudusi prie septyniolikto amžiaus mečetės. Dar žinojome, kad pro jos langus matyti Sofijos bažnyčia ir kad tai buvo kelių aukštų pastatas, kurio durys išėjo tiesiai

---

* Mano brolis smarkiai knarkia *(pranc.)*.

į gatvę. Dar universiteto bibliotekoje atsargiai bandžiau iš-siklausinėti, gal kas ką žino, bet veltui. Įdomu, kodėl Rosis laiškuose nemini archyvo pavadinimo: tai jam nebūdinga, jis užrašydavo viską iki smulkmenų, gal nenorėjo jo net prisiminti? Portfelyje turėjau visą Rosio aplanką, net ir dokumentų, kuriuos rado Stambule, sąrašą – su nebaigta paskutine eilute: Bibliografija, Drakono ordinas. Žvelgiant į miestą, į minaretų ir bokštų labirintą, paslaptingų Rosio užrašų šaltinio paieška atrodė mažų mažiausiai ryžtingas žingsnis.

Vienintelis dalykas, ko galėjome imtis, – pasukti link Sofijos šventovės, kuri iš pradžių buvo didinga bizantinė Šv. Sofijos bažnyčia. Atsidūrę prie durų, turėjome ir užeiti. Vartai buvo atviri, ir milžiniška šventykla įsiurbė mus vidun su visa turistų minia. Maždaug 1300 metų maldininkų minios traukia į bažnyčią taip kaip mes dabar. Lėtai nužingsniavau į patį vidurį ir užverčiau galvą į neaprėpiamą, dievišką kolonų ir arkų erdvę, besiskverbiančią dangišką šviesą, skydus su arabiškais užrašais dviaukščių navų kertėse, į mečetę, pastatytą ant bažnyčios, į bažnyčią, iškilusią ant senojo pasaulio griuvėsių. Kupolas buvo aukštai, neišpasakytai aukštai, Bizantijos visatos kopija. Negalėjau patikėti, kad esu čia. Stovėjau netekęs amo.

Dabar supratau, kad ilgai gyvendamas tarp knygų, siaurame universiteto rate, buvau gerokai užsidaręs. Netikėtai toje aidinčioje bizantiškoje erdvėje – viename iš visų laikų stebuklų – mano siela išsiveržė pro kraštus. Kad ir kas atsitiktų, žinojau, kad jau niekada nebegrįšiu į senuosius gniaužtus. Norėjau, kad mano gyvenimas kiltų aukštyn, veržtųsi į neaprėpiamas platumas kaip šis milžiniškas kupolas. Širdis džiaugėsi taip, kaip dar niekada nesidžiaugė mano klajonėse po olandų pirklių pasaulį.

Pažvelgiau į Heleną. Ji stovėjo apstulbusi, užvertusi galvą kaip ir aš, ant palaidinės krito juodos garbanos, o paprastai ramus ir ciniškas veidas buvo apimtas aistros. Paėmiau ją už rankos, ji irgi tvirtai sugriebė manąją, beveik geležiniais gniaužtais, kuriuos jau pažinojau iš rankos paspaudimo. Galbūt kitai moteriai toks gestas reikštų nuolankumą ar koketiškumą, romantišką paklusnumą, tačiau Helenai tai buvo paprastas, aiškus judesys, kaip įdėmus jos žvilgsnis ir abejinga povyza. Po akimirkos, atrodo, atsipeikėjo, nė kiek nesutrikusi paleido mano ranką ir abu toliau vaikščiojome po šventovę, grožėdamiesi sakykla ir bizantišku marmuru. Sunkiai sekėsi save įtikinti, kad, kol būsime Stambule, galėsim sugrįžti į Sofijos bažnyčią kada panorėję ir kad svarbiausias mūsų uždavinys – surasti archyvą. Heleną, matyt, apėmė tos pačios mintys, nes žengė link durų ir, prasiskverbę pro minią, išėjome į gatvę.

– Archyvas gali būti ir tolokai nuo čia, – pasakė ji, – Sofijos bažnyčia tokia didelė, kad matyti beveik iš bet kurios miesto vietos, o gal net ir iš anos Bosforo sąsiaurio pusės.

– Žinau. Turim ieškoti kokio kito ženklo. Laiškuose rašoma, kad archyvas sujungtas su nedidele septyniolikto amžiaus mečete.

– Mieste daugybė mečečių.

– Sutinku. – Karštligiškai varčiau nusipirktą vadovą po miestą. – Pradėkim nuo šitos – Didžiosios Sultonų mečetės. Kartais čia melsdavosi Mechmedas Antrasis ir jo dvaras, pastatyta penkiolikto amžiaus pabaigoje – gana logiška kaimynystė sultono bibliotekai, ar ne?

Helena manė, kad pabandyti verta, ir mudu vėl pasileidome pėstute. Pakeliui vis užmesdavau akį į knygą.

– Paklausyk. Čia rašo, kad Stambulas yra bizantiškas žodis, reiškiantis miestą. Matai, net osmanai nesugebėjo

sugriauti Konstantinopolio, tik jį pervadino. Rašoma, kad Bizantijos imperija gyvavo nuo 333 iki 1453 metų. Įsivaizduoji, kaip ilgai, kaip ilgai gyvavo imperija.

– Ši pasaulio dalis be Bizantijos neįsivaizduojama, – linktelėjusi liūdnai tarė Helena, – Rumunijoje ji visur paliko žymių – kiekvienoje bažnyčioje, freskose, kiekviename vienuolyne, net žmonių veiduose. Kartais tai net akivaizdžiau ten nei čia, osmanų pėdsakai pačiame paviršiuje. – Jos veidas apniuko. – Konstantinopolio nukariavimas 1453 metais buvo viena didžiausių pasaulio tragedijų. Patrankų sviediniai sugriovė miesto sienas, ir Mechmedas Antrasis leido kariams tris dienas žudyti ir plėšti. Ant altorių, net Šv. Sofijoje, kareiviai prievartavo mergaites ir berniukus. Išvogė ikonas ir susirinko visas brangenybes, kad sulydytų į auksą, šventųjų relikvijas išmėtė šunims į gatves. O iki to laiko tai buvo pats gražiausias pasaulio miestas. – Ji suspaudė kumščius.

Aš tylėjau. Miestas vis tiek buvo nuostabus: tobulos, ryškios spalvos, dailūs kupolai ir minaretai. Pamažu ėmiau suvokti, kodėl prieš penkis šimtmečius čia įvykusios piktadarybės taip gerai žinomos Helenai, bet ką jos turi bendra su mumis, su dabartimi? Staiga pagalvojau, kad, ieškodamas savo profesoriaus, kuris gali būti pakeliui į Niujorką, veltui atsibeldžiau tokį ilgą kelią į šį magišką miestą, ir dar su tokio sunkaus charakterio moterimi. Nuvijau šią mintį, bet vis tiek piktdžiugiškai pasiteiravau:

– Iš kur taip gerai žinai istoriją, maniau, esi antropologė?

– Ir esu, – niūriai tarė ji, – bet negali studijuoti kultūrų, neturėdamas istorijos žinių.

– Tai kodėl nesi istorikė? Juk ir taip galėtum studijuoti kultūras, ar ne?

– Galbūt. – Atrodė rūsti, mūsų žvilgsniai nesusitiko. – Rinkausi tai, kas dar nepriklausė tėvui.

Auksinio vakaro spinduliuose Didžioji mečetė tebebuvo atidaryta ir turistams, ir tikintiesiems. Pusėtina vokiečių kalba paklausiau prie durų stovinčio sargybinio – garbanoto vaikinuko alyvų spalvos oda (įdomu, kaip atrodė tie Bizantijos gyventojai?), tačiau jis atsakė, kad čia nėra nei bibliotekos, nei archyvo, ir nieko panašaus nesąs girdėjęs. Pasiteiravome, gal ką galėtų patarti.

– Pabandykit universitete, – susimąstė jis, – o mažų mečečių čia šimtai.

– Į universitetą jau vėloka, – pasakė Helena, skaitydama vadovą po miestą, – nueisim ten rytoj ir pasiklausinėsim apie Mechmedo laikų archyvus. Tai bus geriausia. Eime pasižiūrėti senųjų Konstantinopolio sienų. Čia netoli.

Sekiau jai iš paskos, kol ieškojo kelio gatvių labirinte su knyga pirštinėtoje rankoje ir ant riešo užkabinta nediduke juoda pinigine. Pro šalį zujo dviračiai, turkiški chalatai margavo tarp vakarietiškų kostiumų, vienas kitą lenkė užsieniniai automobiliai ir arklių traukiami vežimaičiai. Kur tik mesdavau žvilgsnį, visur vyrai juodomis liemenėmis ir mažomis nertomis kepurėlėmis, moterys – ryškių spalvų palaidinėmis ir po sijonais išsipūtusiomis kelnėmis, visos su skarelėmis. Su nešuliais ir krepšiais, audinių rietimais, vištomis dėžėse, duona ir gėlėmis. Gyvenimas kunkuliavo kaip visada, jau daugiau kaip tūkstantį penkis šimtus metų. Šiomis gatvėmis buvo nešami Romos imperatoriai, iš rūmų į bažnyčią juos lydėjo kunigai. Tai buvo ryžtingi valdovai, didūs menų globėjai, inžinieriai ir teologai. Ir, deja, kai kurie jų – linkę galabyti dvariškius ir badyti akis šeimų nariams. Čia bizantiškosios politikos ištakos. Gal tai ir tinkama vieta vienam kitam vampyrui.

Helena sustojo priešais apgriuvusią gynybinę akmenų sieną. Jos papėdėje glaudėsi parduotuvėlės, figmedžių šaknys įsikibusios į pamatus, viršuje dangus rausvėjo.

– Tai visa, kas liko iš Konstantinopolio sienų, – ramiai tarė, – bet vis tiek matyti, kad buvo milžiniškos. Knygoje rašoma, kad tuomet miesto sienas skalavo jūros bangos, taigi imperatorius galėjo tiesiai iš rūmų pakelti bures. O ana dalis sienos buvo sujungta su hipodromu.

Dairėmės aplink, kol suvokiau, kad vėl visai pamiršau Rosį.

– Paieškokim kur pavalgyti, – netikėtai pasakiau, – jau po septynių, o ryt turėsim anksti keltis. Norėčiau rytoj surasti archyvą. – Helena sutiko ir mudu draugiškai nužingsniavome per senamiestį.

Netoli pensiono susiradome restoraną, puoštą varinėmis vazomis ir keraminėmis plytelėmis. Įsitaisėme prie stalo arkoje ir stebėjome kita gatvės puse skubančius žmones. Kol laukėme, nustebino iki šiol man visai nepažįstamo Rytų pasaulio fenomenas: visi skubantieji išties visai neskubėjo, tiesiog ramiai ėjo pro šalį. Skubėjimas čia atitiktų slankiojimą Niujorke ar Vašingtone. Atkreipiau į tai Helenos dėmesį, ji ciniškai nusijuokė ir paaiškino:

– Kai negali uždirbti daug pinigų, niekas dėl jų ir nesiplėšo.

Padavėjas atnešė paraikytos duonos, lėkštę jogurto su agurkų gabaliukais ir stiprios kvapios arbatos stiklinėse. Nuvargę po dienos kirtome su apetitu ir jau ėmėmės ant iešmelių suvertos keptos vištienos, kai į restoraną įėjo pražilęs ūsuotas vyriškis pilku kostiumu. Apsidairęs atsisėdo už stalo netoli mūsų ir pasidėjo knygą. Ramia turkų kalba kažką užsisakė, tada pamatė, kaip mes pasigardžiuodami valgome, ir maloniai mums nusišypsojo.

– Matau, patinka vietinis maistas, – prašneko su akcentu, bet gražia anglų kalba.

– Labai, – atsakiau kiek nustebęs. – Puikus.

– Nagi, nagi, – kalbėjo jis toliau, atsisukęs į mane, veido bruožai švelnūs ir gražūs, – tu ne iš Anglijos. Iš Amerikos?

– Taip, – atsakiau. Helena tylėjo, pjaustė vištienos gabaliukus ir atsargiai mus stebėjo.

– Kaip malonu. Poilsiaujate mūsų gražiame mieste?

– Tikrai taip, – patvirtinau aš norėdamas, kad Helena būtų bent šiek tiek malonesnė; toks priešiškumas gali pasirodyti įtartinas.

– Sveiki atvykę į Stambulą, – pasveikino jis maloniai šypsodamasis, pakeldamas stiklinę į mūsų sveikatą. Aš atsakiau ir jis nušvito. – Atleiskit, kad kišuosi, bet kas labiausiai patiko?

– Sunku išskirti. – Man patiko jo veidas; negalėčiau jam meluoti. – Labiausiai nustebino Rytų ir Vakarų samplaika viename mieste.

– Labai protingai pastebėjote, jaunuoli, – rimtai tarė, valydamas ūsus didele balta servetėle. – Ta samplaika yra ir mūsų turtas, ir prakeiksmas. Kai kurie mano kolegos visą gyvenimą nagrinėja Stambulą ir sako, kad neužteks laiko pažinti jį visą. Tai stulbinanti vieta.

– Kas jūs iš profesijos? – susidomėjęs paklausiau, nors iš tylinčios Helenos veido supratau, kad tuoj tuoj užmins man ant kojos.

– Esu Stambulo universiteto profesorius, – oriai atsakė jis.

– Kokia laimė! – sušukau. – O mes... – Helena dūrė man smailiu kulniuku, nes ji, kaip ir visos tuo metu, avėjo aukštakulnius, – mums labai malonu susipažinti, – užbaigiau sakinį. – Ką dėstote?

– Aš šekspyrologas, – atsakė naujasis draugas, užkandžiaudamas salotomis. – Dėstau anglų literatūrą pažangiausiems paskutinio kurso studentams.

– Kaip malonu, – tepasakiau, – aš irgi esu paskutinio kurso studentas, bet istorijos, mokausi Jungtinėse Valstijose.

– Nuostabi sritis, – pasakė oriai. – Stambule jums patiks. O kokiame universitete?

Pasakiau, o Helena negailestingai pjaustė vištieną.

– Puikus universitetas. Girdėjau, girdėjau, – tarė profesorius. Siurbtelėjo iš stiklinės ir patapšnojo per knygą, gulinčią šalia lėkštės. – Klausykit! – galiausiai šūktelėjo, – užeikit apžiūrėti mūsų universiteto, jei jau esat Stambule. Tai garbinga institucija, man bus malonu pavedžioti po ją jus ir jūsų gražiąją žmoną.

Mačiau, kad Helena tuoj pradės prunkšti, tad paskubėjau patikslinti.

– Seserį, mano seserį.

– O, prašau man atleisti. – Šekspyrologas nusilenkė Helenai. – Daktaras Turgutas Bora, jūsų paslaugoms.

Prisistatėme ir mudu, tiksliau – aš prisistačiau už abu, nes Helena ir toliau atkakliai tylėjo. Mačiau, kad jai nepatiko, jog pasakiau savo tikrąją pavardę, todėl ją pristačiau kaip Smit, ji dar labiau susiraukė dėl tokio mano bukumo. Paspaudėm vienas kitam rankas ir nieko kito neliko, tik pakviesti jį prie mūsų stalo.

Jis mandagiai atsisakinėjo, bet neilgai, tada persėdo, kartu pasiimdamas ir salotas, ir stiklinę, kurią tuoj pat pakėlė.

– Į jūsų sveikatą ir sveiki atvykę į pasakų miestą, – sušuko, – į sveikatą! – Net Helena šyptelėjo, bet vis dar nepratarė nė žodžio. – Atleiskit už netaktą, – pajutęs Helenos

nerimą, atsiprašinėjo Turgutas, – bet nedažnai gaunu pakalbėti su anglakalbiais. – Jis dar nežinojo, kad ji ne anglakalbė, nors gal niekada to ir nepastebės, nes ji gali neištarti nė žodžio.

– Kaip pasirinkote Šekspyrą? – paklausiau aš, kai vėl kibome valgyti.

– A... – nutęsė Turgutas, – keista istorija. Mano motina buvo tikrai nepaprasta moteris – puiki didžioji kalbų mylėtoja ir mažoji inžinierė. – „Gal garsioji?" – pagalvojau aš. – Ji mokėsi Romos universitete, kur ir sutiko mano tėvą. Jis, malonus vyriškis, Italijos renesanso žinovas, turėjo ypatingą aistrą...

Pačią įdomiausią akimirką pokalbį staiga nutraukė arkiniame lange pasirodžiusi jauna moteris. Pamaniau, kad tai čigonė, nors gyvos niekada nebuvau matęs, tik paveikslėlyje. Tamsaus gymio, ryškių bruožų, pasipuošusi skaisčiomis spalvomis, nelygiai nukirpti juodi plaukai užkritę ant tamsių akių. Jai galėjo būti ir penkiolika, ir keturiasdešimt, amžių buvo sunku nuspėti. Turėjo puokštę raudonų ir geltonų gėlių ir aiškiai norėjo, kad nupirktume. Numetė keletą žiedų ant stalo ir kažką įkyriai sumurmėjo. Helena atrodė pasibjaurėjusi, Turgutas suirzęs, bet moteriškė buvo atkakli. Jau traukiau piniginę ketindamas – juokais, žinoma, – padovanoti turkišką puokštę Helenai, kai čigonė, staiga atsisukus į ją, ėmė šnypšti. Turgutas krūptelėjo, o Helena, paprastai bebaimė, susigūžė.

Atrodo, tas šnypštimas Turgutą grąžino į tikrovę, jis atsistojo ir, nutaisęs rūsčią miną, ėmė plūsti čigonę. Iš tono ir gestų nebuvo sunku suprasti, kad varo ją lauk. Čigonė pervėrė visus žvilgsniu ir dingo taip pat staiga, kaip ir buvo atsiradusi, tiesiog išnyko minioje. Turgutas atsisėdo ir išpūtęs akis žiūrėjo į Heleną, tada pasirausė švarko kišenėj

ir, ištraukęs kažkokį mažą daikčiuką, padėjo prie Helenos lėkštės. Tai buvo nedidukas mėlynas akmenukas su baltais ir melsvais ratilais, tarytum akis. Pamačiusi jį, Helena pabalo iš baimės ir instinktyviai palietė rodomuoju pirštu.

Kas čia, po galais, darosi? Dėl kultūrų skirtumų jaučiausi atstumtas.

– Ką ji pasakė? – tą vakarą Helena pirmą kartą kreipėsi į Turgutą. – Kalbėjo turkiškai ar kažkokia čigonų kalba? Nesupratau.

Mūsų naujasis draugas dvejojo, lyg nenorėdamas atkartoti moters žodžių.

– Turkiškai, – sumurmėjo jis, – gal tai nebus geriausias vertimas, bet žodžiai buvo šiurkštūs ir keisti. – Žiūrėjo į Heleną susidomėjęs, bet ir su baime, kurią pastebėjau geraširdiškose jo akyse. – Ji pavartojo žodį, kurio geriau neversiu, – lėtai aiškino jis, o tada pasakė: „Dink iš čia, rumunų vilkų dukterie. Tu ir tavo draugas užtrauksit vampyrų prakeiksmą mūsų miestui..."

Helenos lūpos pamėlo ir aš nejučiom paėmiau jai už rankos.

– Tai atsitiktinumas, – raminau ją, bet ji įbedė rūstų žvilgsnį į mane: per daug pasakiau girdint profesoriui.

– Labai, tikrai labai keista, mieli draugai, – tepasakė Turgutas, žiūrėdamas tai į mane, tai į Heleną. – Manau, turim apie ką pakalbėti be pašalinių ausų.“

Nors tėvo pasakojimas buvo labai svarbus, traukinyje ėmiau snūduriuoti; buvau pavargusi, nes, pirmą kartą skaitydama laiškus, užsisėdėjau beveik visą naktį. Saulėtoje kupė mane apėmė keistas nerealumo jausmas ir aš pro langą ėmiau dairytis į tvarkingus olandų laukus. Kai

artėdavome prie miesto ar toldavome nuo jo, pro langą bėgo nedidukai žaliuojantys daržai, kiemuose į geležinkelio pusę žmonės dirbo savo darbus. Laukai buvo žali žali, Olandijoje tokia žaluma prasideda anksti pavasarį ir trunka, kol iškrinta sniegas. Žalumą palaiko drėgnas oras ir visur, kur pažvelgsi, tyvuliuojantis vanduo. Pravažiavome kanalų ir tiltų atkarpą, o dabar riedėjome per tvarkingai nužymėtas karvių ganyklas. Keliu dviračius mynė pagyvenusi pora, netrukus ji pranyko ganyklų žalumoj. Tuoj būsim Belgijoje, ją gali pervažiuoti ir nepastebėjęs, jei užsnūsi.

Ant kelių tvirtai tebelaikiau laiškus, bet akys merkėsi. Maloni ponia priešais jau seniai snūduriavo. Vos užsimerkiau, kai išgirdau prasiveriant kupė duris. Suirzęs balsas ir vidun prasispraudusi liesa figūra išbudino iš saldaus snaudulio.

– Na, po galais! Taip ir maniau. Perėjau visus vagonus. – Piktai dėbsodamas į mane, Barlis nusišluostė prakaituotą kaktą.

Dvidešimt šeštas skyrius

Barlis buvo įširdęs. Negalėjau jo kaltinti, bet tai buvo pats netinkamiausias įvykių posūkis, todėl pyktelėjau. Dar labiau supykau, kai po susierzinimo užplūdo slaptas atsipalaidavimo jausmas; tik dabar supratau, kokia vieniša jaučiausi traukinyje, kelyje į nežinią, pakeliui į, ko gero, dar didesnę vienatvę, o gal net į visišką vienatvę, kai suvoksiu, kad tėvą praradau amžiams. Vos prieš porą dienų Barlis man buvo visai svetimas, o dabar džiaugiausi jo artumu.

Tačiau jis buvo įpykęs.

– Ir kurgi, po galais, išsiruošei? Neblogas gaudynes man suruošei, ir ką sumąstei, ką?

– Nenorėjau tavęs nervinti, Barli. Maniau, kad jau esi kelte ir niekada nieko nesužinosi. – Nuo antro klausimo išsisukau.

– O taip, skubu pas auklėtoją Džeimsą pranešti, kad esi saugi Amsterdame, o tada gauname pranešimą, kad tu dingai. Kaip jis man būtų padėkojęs! – Barlis išsidrėbė šalia, sunėrė rankas ant krūtinės ir užsimetė koją ant kojos. – Kas tau šovė į galvą?

– O kodėl mane seki? – atkirtau.

– Dėl gedimo atidėjo kelto išvykimą. – Atrodė, Barlis tuoj ims šypsotis. – Buvau siaubingai išalkęs, ieškojau, kur galėčiau išgert arbatos su bandelėmis, kai pamačiau

tave, skuodžiančią per gatvę į kitą pusę, bet dar nebuvau tuo visiškai tikras. Pagalvojau, gal vaidenasi, todėl kibau į pusryčius. Bet tada mane ėmė graužti sąžinė, nes jei tai tikrai tu, vadinasi, aš patekau į bėdą. Todėl nuskubėjau iš paskos ir atsidūriau stotyje, tada pamačiau, kaip lipi į traukinį, ir vos negavau širdies smūgio. – Jis vėl piktai dėbtelėjo į mane. – Šįryt buvai man tikras galvos skausmas. Reikėjo suspėt nusipirkti bilietą – vos sukrapščiau reikiamus guldenus ir dar turėjau ieškoti tavęs po visus vagonus. Be to, traukinys ilgai niekur nestoja, taigi negalėsime išlipti. – Siauros jo akys įsmigo į langą, paskui į laiškus ant mano kelių. – Gal teiktumeis paaiškinti, kodėl sėdi greitajame traukinyje į Paryžių, o ne mokykloje?

– Nepyk, Barli, – nuolankiai tariau. Kas man liko daryti? – Visiškai nenorėjau įtraukti tavęs į visą tą reikalą. Buvau tikra, kad seniai esi pakeliui į namus ir ramia sąžine grįžti pas auklėtoją Džeimsą.

– Tikrai? – Jis akivaizdžiai laukė paaiškinimo. – Tai vietoj istorijos pamokos užsigeidei į Paryžių?

– Na, – nutęsiau, – gavau iš tėvo telegramą, kad jam viskas gerai ir kviečia mane keliom dienom atvykti.

Barlis tylėjo.

– Palauk, bet tai toli gražu nieko nepaaiškina. Jei būtum gavusi telegramą, tai tik vakar, ir aš būčiau tai žinojęs. Ar buvo kokia kalba apie tai, kad tavo tėvui kas nors negerai? Maniau, jis išvyko keliom dienom su reikalais. O ką tu čia skaitai?

– Ilga istorija, – lėtai tariau, – žinau, manai, kad esu keistoka...

– Ne tas žodis, esi labai keista, – piktai burbtelėjo jis, – geriau pasakok, ką sugalvojai. Turi pakankamai laiko iki Briuselio, ten išlipsim ir grįšim į Amsterdamą.

– Ne! – sušukau pati to nenorėdama, kad net ponia nubudo iš saldaus miego, tad toliau kalbėjau tyliau. – Viskas gerai, tik turiu nuvažiuoti į Paryžių. Jei nori, gali ten išlipti ir iki vakaro spėsi grįžti į Londoną.

– Ten išlipti? Ar tai reiškia, kad tu neišlipsi? Kur tas traukinys važiuoja?

– Ne, jis sustoja Paryžiuje...

Barlis vėl sunėrė rankas ir laukė. Blogiau nei tėvas. Gal net blogiau nei profesorius Rosis. Trumpam įsivaizdavau Barlį prieš klasę – rankos sunertos ant krūtinės, žvilgsnis varsto nelaimingus mokinius, balsas griežtas: „Tai kodėl Miltonas padarė tokią išvadą apie Šėtono galą? O gal *niekas* neskaitė?"

– Tai ilga istorija, – vėl prabilau, dar labiau nusižeminusi.

– Laiko turim, – pasakė Barlis.

„Tebesėdėdami restoranėlyje – Helena, Turgutas ir aš – spoksojom vienas į kitą, kol pajutau užplūstant kažkokį giminystės jausmą. Abejodama Helena pakėlė mėlyną apvalų akmenėlį, kurį Turgutas buvo padėjęs prie lėkštės, palaikė ir atkišo man.

– Tai senas simbolis, – tarė ji, – talismanas nuo blogos akies. – Paėmiau akmenuką, jis buvo švelnus ir dar šiltas nuo Helenos rankos, ir vėl padėjau ant stalo.

Turgutas neatrodė suglumęs.

– Jūs rumunė, ar ne? – Helena tylėjo. – Jei tai tiesa, tada tikrai turit būti atsargi. – Toliau kalbėjo dar tyliau. – Jumis gali susidomėti policija. Mūsų šalis nepalaiko labai draugiškų santykių su Rumunija.

– Žinau, – šaltai nukirto ji.

– Bet iš kur čigonė žino, kad esi rumunė? Tu net burnos nepravėrei.

– Nežinau. – Helena bejėgiškai gūžtelėjo pečiais.

– Sako, čigonai turi šeštą jausmą, – Turgutas linksėjo galva. – Niekada tuo netikėjau, bet... – Jis nutilo ir servetėle nusivalė ūsus. – Keista, kad ji kalbėjo apie vampyrus.

– Tikrai? – paprieštaravo Helena. – Ji turbūt pamišusi. Visi čigonai pamišę.

– Galimas daiktas, galimas daiktas. – Turgutas nutilo. – Tačiau man labai keista jos kalba, nes tai susiję su kita mano sritimi.

– Čigonais? – paklausiau.

– Ne, gerasis žmogau, – su vampyrais. – Helena ir aš spoksojome į jį, vengdami vienas kito žvilgsnio. – Šekspyras – tai mano gyvenimo darbas, o legendos apie vampyrus – mano hobis. Jos labai senos.

– Ar jos turkiškos? – nustebęs paklausiau.

– Na, mieli kolegos, legenda siekia mažų mažiausiai Egiptą. Bet čia Stambule, jei jau pradėsime nuo pradžių, gyva legenda, kad kraugeriškiausi Bizantijos imperatoriai buvo vampyrai, kad kai kurie jų šventąją komuniją suvokė kaip kvietimą gerti mirtingųjų kraują. Bet aš tuo netikiu. Manau, kad legenda atsirado vėliau.

– Na, – nenorėjau rodyti perdėm didelio susidomėjimo, labiau bijodamas, kad Helena kulniuku vėl durs man į koją, nei iš įsitikinimo, kad Turgutas susijęs su tamsos jėgomis. Bet ir ji spoksojo į Turgutą. – O Drakulos legenda? Ar girdėjote tokią?

– Ar girdėjau? – Turgutas prunkštelėjo. Juodos akys spindėjo, jis surišo servetėlę į mazgą. – Ar žinot, kad Drakula buvo tikras žmogus, istorinis veikėjas? Beje, jūsų kraštietis, ponia, – jis palinko prie Helenos. – Penkiolikto

amžiaus valdovas vakarų Karpatuose. Nelabai patrauklus asmuo.

Negalėdami nieko atsakyti, bent jau aš, tik linksėjom. Helena įsitempusi klausėsi Turguto žodžių, net palinkusi į priekį, jos juodos akys blizgėjo panašiai kaip ir jo. Pro veido blyškumą prasimušė raudonis. Netgi taip susijaudinęs pastebėjau, kad tai vienas tų momentų, kai griežta jos išvaizda staiga nušvinta vidiniu grožiu.

– Na, – Turgutas, atrodo, mėgavosi tema, – nenoriu jums nusibosti, bet turiu teoriją, kad Drakula yra labai svarbus asmuo Stambulo istorijoje. Žinoma, kad dar vaikas buvo laikomas sultono Mechmedo Antrojo nelaisvėje Galipolėje, o vėliau rytuose, Antalijoje – tėvas pats atidavė sūnų Mechmedo tėvui sultonui Muradui Antrajam kaip atlygį už sutartį ilgiems šešeriems metams – nuo 1442 iki 1448. Drakulos tėvas nebuvo džentelmenas. – Turgutas užsikosėjo. – Berniuką saugoję kareiviai buvo kankinimų meno meistrai ir jis, matyt, daug ko iš jų išmoko. Bet, mieli ponai, – jis, atrodo, pasakojimo įkaršty užmiršo Helenos lytį, – mano galva, jis šio to išmokė ir kareivius.

– Ką turi galvoje? – dusdamas paklausiau.

– Nuo to laiko Stambule ypač paplito vampyrizmas. Tai tik mano teorija – ji dar neskelbta, mat negaliu įrodyti, kad pirmosios jo aukos buvo osmanai – gal sargybiniai, su kuriais susidraugavo. Manau, kad jis paliko šioje imperijoje užkratą, o tada užkratas persidavė į Konstantinopolį.

Spoksojom netekę žado. Prisiminiau, kad, pasak legendos, tik mirusieji tampa vampyrais. Ar tai reiškia, kad Vladas Drakula tikrai buvo nužudytas Mažojoje Azijoje ir labai jaunas tapo gyvuoju numirėliu, o gal jis tiesiog labai ankstyvoje jaunystėje susižavėjo atseit vyno aukojimo apeigomis ir įtraukė daugiau žmonių? Reikės paklausti Turguto, jei artimiau susipažinsiu.

– Toks mano keistasis hobis. – Turgutas vėl geraširdiškai nusišypsojo. – Atleiskit, per daug įsijaučiau. Žmona sako, kad esu nepakenčiamas. – Jis pralinksmėjo ir, dar kartą pakėlęs stiklinaitę į mūsų sveikatą, gurkštelėjo arbatos. – Bet, Viešpatie, aš juk turiu įrodymų, kad sultonai bijojo jo kaip vampyro! – Jis pakėlė rankas į lubas.

– Įrodymų? – paklausiau aš.

– Taip! Aptikau juos prieš kelerius metus. Sultonas buvo taip susidomėjęs Vladu Drakula, kad po jo mirties iš Valakijos parsivežė dalį jo dokumentų ir daiktų. Drakula savo krašte išžudė daug turkų kareivių, už tai sultonas jo nekentė, bet ne dėl to įsteigė jo archyvą. Tikrai ne! 1478 metais sultonas net parašė laišką Valakijos pašai, prašydamas bet kokių rašytinių šaltinių apie Vladą Drakulą. Kodėl? Todėl, kad, kaip pats aiškino, rinko biblioteką kovai su blogiu, kurį šiame mieste po mirties pasėjo Drakula. Argi sultonas bijotų mirusio Drakulos, jei netikėtų, kad jis gali grįžti? Radau, ką paša atsakė į sultono prašymą. – Turgutas trenkė kumščiu į stalą ir nusišypsojo. – Radau net kovos su blogiu biblioteką.

Mudu su Helena sėdėjom sustingę. Kažkoks nesuvokiamai keistas sutapimas. Galiausiai šiaip taip išspaudžiau kausimą:

– Profesoriau, ar tą kolekciją kartais surinko ne sultonas Mechmedas Antrasis?

Dabar jau jis sužiuro į mudu.

– Turėčiau pasakyti, kad esat tikrai geras istorikas. Domitės šiuo laikotarpiu?

– Na... labai, gana nemažai, – lemenau, – ir labai norėtume... aš labai norėčiau pamatyti archyvą.

– Žinoma, parodysiu, su didžiausiu malonumu. Žmona nustebs, kad dar kažkam tai įdomu, – sukrizeno jis. – Deja,

pastato, kuriame buvo surinktas archyvas, jau nebėra, nugriovė statant Susisiekimo ministeriją, maždaug prieš aštuonerius metus. Tai buvo nedidukas namas prie Žydrosios mečetės, netoli senojo miesto centro. O gaila.

Jaučiau, kaip stingsta kraujas. Tai štai kodėl negalėjome rasti Rosio archyvo.

– O dokumentai?

– Nesijaudink, gerasis žmogau. Pats pasirūpinau, kad archyvas būtų perkeltas į Nacionalinę biblioteką. Net jei, be manęs, niekas juo nesižavi, vis tiek turi būti išsaugotas. – Pirmą kartą nuo tos akimirkos, kai nuvijo čigonę, jo veidu perbėgo juodas šešėlis. – Mieste pakankamai daug blogio, su kuriuo reikia kovoti, beje, kaip ir visur. – Jis žiūrėjo tai į mane, tai į Heleną. – Jei domitės keistenybėmis, mielai rytoj jus ten nuvesiu. Šiandien biblioteka jau uždaryta. Pažįstu bibliotekininką, kuris leis jums peržiūrėti rinkinį.

– Labai dėkui. – Nedrįsau net dirstelėti į Heleną. – O kaip, kaip susidomėjot tokia keista tema?

– O, tai ilga istorija, – rimtai atsakė Turgutas, – bet nenorėčiau taip jums įkyrėti.

– Bet jūs mums visai neįkyrėjot, – pareiškiau.

– Jūs labai malonus, – pasakė jis ir nutilo, pirštu blizgindamas šakutę.

Sausakimšoje gatvėje pypsėdami ir lenkdami dviračius lakstė automobiliai, pėstieji zujo ten ir atgal, kaip aktoriai milžiniškoje scenoje – moterys plevenančiais margais sijonais, šalikais ir dideliais auksiniais auskarais arba juodomis suknelėmis ir raudonais plaukais; vyrai juodomis liemenėmis ir nertomis kepurėlėmis arba vakarietiškais kostiumais, kaklaraiščiais ir baltais marškiniais. Sūrus

jūros alsavimas pasiekė ir mūsų stalą, ir aš pasidaviau vaizduotei: laivai iš visos Eurazijos plukdė turtus į pačią imperijos – iš pradžių krikščioniškos, vėliau musulmoniškos – širdį. Išmesdavo inkarus prie jūros skalaujamų miesto sienų. Miškais apaugusios Vlado Drakulos valdos su barbariškais, žiauriais papročiais net negalėjo lygintis su senu kosmopolitišku pasauliu. Nieko nuostabaus, kad jis nekentė turkų, o jie – jo. Ir vis dėlto Stambulo turkai, su savo auksakaliais, žalvario ir šilko meistrais, su turgavietėmis, knygynais ir nesuskaičiuojama daugybe šventovių, turėjo būti gerokai artimesni Bizantijai, kurią nukariavo, nei Vladas Drakula, puldinėjęs juos pasienyje. Žvelgiant iš šio kultūros centro, jis buvo labiau panašus į galvažudį iš miško, provincijos pabaisą, viduramžių prasčioką. Prisiminiau jo portretą enciklopedijoje – iš medžio raižinio žvelgė elegantiškas, ūsuotas veidas karališkais apdarais. Visiškas paradoksas.

Kai Turgutas vėl prakalbo, galvojau apie portretą.

– Drauguži, pasakyk, o kodėl tu domiesi Drakula? – Jis žiūrėjo į mus su džentelmeniška, o gal įtaria šypsenėle.

– Domiuosi penkiolikto amžiaus Europos istorija, kaip pagrindu disertacijai, – dirstelėjęs į Heleną paaiškinau ir iškart pajutau kaltę, kad šis melas gali netrukus virsti tiesa. Vienas Dievas žino, kada vėl prisėsiu prie savo disertacijos, apie kurią mažiausiai norėjau kalbėti. Todėl vėl prispaudžiau Turgutą. – O jūs? Kaip jūs nuo Šekspyro persimetėt prie vampyrų?

– O, tai labai keista istorija, ir labai sena. – Turgutas nusišypsojo – liūdnai nusišypsojo, mane dar labiau prislėgė toks tylus jo atvirumas. – Kartą sėdėjau bibliotekoje, rašiau antrą knygą apie Šekspyrą – apie tragedijas. Dirbdavau

kasdien nedidelėje, kaip ji vadinasi, nišoje – universiteto bibliotekos anglų literatūros skyriuje. Vieną dieną radau ant stalo dar niekada nematytą knygą. – Vėl liūdnai man nusišypsojo. Kraujas beveik sustingo gyslose. – Ta knyga nebuvo panaši į kitas, labai sena ir visiškai tuščia, tik drakonas per vidurį ir užrašas DRAKULYA. Nieko nebuvau girdėjęs apie Drakulą. Bet paveikslėlis buvo labai keistas ir įtaigus. Tada pagalvojau, kad turiu tai išsiaiškinti. Tai ir pabandžiau viską sužinoti.

Helena pabudo iš visiško sąstingio, tarytum būtų susidomėjusi.

– Viską? – tyliai paklausė.“

Artėjome prie Briuselio. Prireikė daug laiko, nors, atrodo, prabėgo vos kelios minutės, kol kuo paprasčiau papasakojau Barliui apie tėvo patirtį universitete. Barlis žiūrėjo pro langą į mažus ir liūdnus, debesų slegiamus belgiškus namukus ir darželius. Artėjant prie Briuselio kartkartėmis išlendantis saulės spindulys nušviesdavo bažnyčios bokštą ar senos gamyklos kaminą. Kaimynė olandė tyliai šnopavo, žurnalas gulėjo ant grindų.

Buvau bepradedanti aiškinti apie pastarosiomis dienomis tėvą apėmusį nuovargį, nesveiką išbalimą ir keistą elgesį, kai Barlis staiga atsisuko į mane.

– Labai keista, – prašneko jis, – nežinau, kodėl turėčiau tikėti tavo pasaka, bet tikiu. Tiesiog tikiu. – Pagalvojau, kad niekada anksčiau nemačiau jo tokio rimto – tik linksmą arba, tiesa, trumpai, susierzinusį. Kaip dangaus lopinėliai žydros jo akys dar labiau prisimerkė. – Keisčiausia, kad man tai kažką labai primena.

– Ką? – Beveik alpėjau iš palengvėjimo, kad galiausiai patikėjo mano istorija.

– Na, labai keista. Net nežinau. Bet tai kažkaip susiję su auklėtoju Džeimsu. Bet kaip?

Dvidešimt septintas skyrius

Barlis susimąstęs sėdėjo traukinio kupė parėmęs smakrą, stengdamasis kažką prisiminti apie auklėtoją Džeimsą, bet veltui. Galiausiai pažvelgė į mane, ir gražus jo veido rimtumas mane pribloškė. Be amžino linksmumo, tai galėjo būti angelo, o gal vienuolio iš Umbrijos veidas.

– Na, – galop pratarė jis, – keista istorija, bet esu linkęs tavim tikėti. Matau dvi galimybes. Arba tu kvaila, – tokiu atveju turiu likti ir saugiai parvežti tave namo, arba tu nekvaila, – tokiu atveju tavęs laukia daugybė pavojų, ir aš vis vien turiu likti su tavim. Rytoj turėčiau būti paskaitoje, bet ką nors sugalvosiu. – Jis atsiduso ir, pažvelgęs į mane, atsilošė. – Suprantu, kad Paryžius nebus galutinė stotelė. Gal apšviestumei mane, kur trauksi toliau?

„Jei Stambulo restorane profesorius Bora būtų mums trenkęs per ausį, vis tiek nebūtume labiau nustebę, nei nustebino pasakojimas apie keistą jo hobį. Tačiau tai buvo geras antausis, ir mudu buvom labai budrūs. Miegas nebemasino, o kartu išsisklaidė ir į neviltį varančios mintys, kad apie Drakulos kapą nieko daugiau nesužinosiu. Atvykom ten, kur reikia. Galimas daiktas, – mano širdis ėmė smarkiau daužytis, ir ne vien iš vilties, – galimas daiktas, kad Drakulos kapas yra Turkijoje.

Anksčiau nebuvau apie tai pagalvojęs, bet dabar tai atrodė visai įtikima. Kad ir kaip ten būtų, kaip tik čia Rosį rimtai įspėjo vienas iš Drakulos pakalikų. Ar gali būti taip, kad gyvieji numirėliai saugo ne tik archyvą, bet ir kapą? Ar vampyrai, apie kuriuos kalbėjo Turgutas, ir yra Drakulos palikimas šiam miestui? Mintyse perkračiau viską, ką jau žinojom apie Vlado Žudiko gyvenimą ir legendą. Jaunystėje jis čia kalėjo, ar negalėjo po mirties grįžti į kankinimų pradžiamokslio vietas? Gal jį kankino nostalgija, panašiai kaip į pensiją išėję žmonės grįžta gyvent į miestą, kuriame užaugo. Jei galima tikėti Stokerio knyga, aprašančia vampyrų įpročius, piktoji dvasia gali klajoti iš vienos vietos į kitą pasirinkdama kapą, kur tik nori; knygoje su karstu jis nukeliauja į Angliją. Kodėl kokiu nors būdu nebūtų galėjęs atkeliauti po mirties ir į Stambulą ir kaip mirtingasis naktį įsiskverbti į pačią imperijos, kurios armijos nešė jam pražūtį, širdį? Osmanų imperijai būtų puikiai atkeršyta.

Bet kol kas nieko negalėjau Turguto paklausti. Sutikome jį visai neseniai ir dar nežinojau, ar galiu juo pasitikėti. Buvo nuoširdus, bet jo atsiradimas prie mūsų stalo su keistu hobiu buvo labai jau keistas sutapimas. Kalbėjo su Helena – ji pagaliau bendravo su Turgutu.

– Ne, miela panele, tikrai visko nežinau apie Drakulą. Tiesą sakant, mano žinios toli gražu ne išsamios. Bet įtariu, kad jis darė didelę įtaką blogiui mūsų mieste, todėl jo tebeieškau. O jūs, mano draugai? – Jis energingai pažvelgė į mane. – Jūs irgi atrodote susidomėję šiuo klausimu. Apie ką jūsų disertacija, jaunuoli?

– Olandų prekyba septynioliktame amžiuje, – netvirtai atsakiau aš. Skambėjo tikrai neįtikinamai. Jau anksčiau buvau ėmęs manyti, kad tai nuobodi tema. Juk olandų pirkliai nepuldinėjo žmonių ir negrobė jų nemirtingų sielų.

– Aha. – Turgutas atrodė sutrikęs. – Na, – galop tarė, – jei domina ir Stambulo istorija, tai ryt rytą galiu jums parodyti sultono Mechmedo kolekciją. Jis buvo puikus senas valdovas – surinko daug įdomybių, ne tik mano mėgstamus dokumentus. O dabar turiu grįžti pas žmoną, nes jau bus sunerimusi, kodėl taip vėluoju. – Jis tiesiog spinduliavo, tarytum džiaugtųsi, kad žmona nerimauja. – Ji tikrai norės, kad rytoj užsuktumėt pas mus pietų. – Taip, turkų žmonos nuolankios, kaip haremai legendose. O gal jis norėjo pasakyti, kad jo žmona tiesiog svetinga kaip ir jis? Laukiau, ką pasakys Helena, bet ji tylėjo stebėdama mus abu. – Taip, mano draugužiai... – Turgutas jau kilo eiti. Ištraukė kelis banknotus ir pakišo po lėkštute. Tada paskutinį kartą pakėlė stiklinę į mūsų sveikatą ir išgėrė arbatą iki dugno. – Likit sveiki, iki rytojaus.

– Kur susitiksime? – paklausiau aš.

– Na, lauksiu jūsų čia. Tarkim, lygiai dešimtą ryto? Puiku. Linksmai praleiskit vakarą. – Jis nusilenkė ir dingo. Tada supratau, kad beveik nieko nevalgė, apmokėjo ne tik savo, bet ir mūsų sąskaitą ir dar paliko mums talismaną nuo blogos akies. Jis spindėjo ant baltos staltiesės.

Po varginančios kelionės ir pasivaikščiojimo po miestą kritau į lovą kaip negyvas ir išmiegojau visą naktį. Kai pabudau nuo miesto garsų, jau buvo pusė septynių. Mažame kambaryje tvyrojo prieblanda. Pramerkęs akis pamačiau baltas sienas, paprastus kitoniškus baldus, kas buvo labai keista, ir veidrodį virš kriauklės spintelės. Pasijutau keistai sutrikęs. Galvojau apie laikiną Rosio būstą čia, Stambule, kažkokiame pensione – kaži kur jis galėtų būti, – kur jam iškraustė krepšius ir dingo brangių žemėlapių eskizai. Atrodė, viską matau, lyg pats būčiau ten buvęs. Netrukus suvokiau, kad kambaryje ramu ir tvarkinga; ant stalelio net

nepajudintas guli mano lagaminas, o svarbiausia, ant kitos lovos per ištiestą ranką – portfelis su brangiu turiniu. Net per miegus keistai jaučiau tą seną, nebylią knygą.

Girdėjau Heleną vonios kambaryje koridoriuje, jos žingsnius ir tekantį vandenį. Pagalvojau, kad gali atrodyti, jog slapta klausausi, ir susigėdau. Šokau iš lovos, atsukau vandenį, apsišlaksčiau veidą ir nusiploviau rankas. Veidrody mačiau save – koks jaunas tada atrodžiau net pats sau, mano brangi dukrele. Akys apsiblaususios, bet budrios. Sutepiau plaukus tuomet populiariu aliejumi ir lygiai sušukavau atgal. Plaukai blizgėjo. Užsimoviau suglamžytas kelnes ir užsimečiau švarką ant baltų, nors ir sulamdytų marškinių, prieš veidrodį užsirišau kaklaraištį. Vanduo vonios kambaryje nutilo, dar kiek luktelėjęs pasiėmiau skutimosi reikmenis ir pabeldžiau. Neišgirdęs jokio atsakymo, įėjau vidun. Mažame kambaryje tvyrojo Helenos gana aštraus ir pigaus odekolono, kurį, matyt, atsivežė iš namų, kvapas. Jau beveik pripratau prie jo.

Pusryčiams gavom stiprios kavos, labai stiprios, variniame inde ilga rankena, duonos, sūrio, alyvuogių ir laikraštį, kurio negalėjome perskaityti. Helena valgė tylėdama, aš susimąstęs uodžiau cigaretės dūmelį, atvilnijantį iš padavėjų kampo. Šįryt čia buvo tuščia, tik saulės spindulys skverbėsi vidun pro arkinius langus, o rytinis miesto triukšmas ir praeiviai, už lango skubantys į darbus ar nešantys krepšius su gėrybėmis į turgų, teikė jaukumo. Atsisėdome kuo toliau nuo lango.

– Profesorius ateis tik po poros valandų, – pasakė Helena, dėdamasi cukraus į antrą kavos puodelį ir karštligiškai maišydama. – Ką darysime?

– Gal grįžkime į Sofijos bažnyčią, – pasiūliau aš, – dar norėčiau ten pasidairyti.

– Kodėl ne? – sumurmėjo ji. – Kol esame čia, mielai pabūsiu turiste.

Atrodė pailsėjusi. Pastebėjau, kad prie juodo kostiumėlio apsivilko švarią melsvą palaidinę. Kai pirmą kartą ją pamačiau, taip pat buvo melsva palaidine, nors dažniausiai derino juodą ir baltą. Kaip įprasta, ant kaklo, kur įkando bibliotekininkas, buvo užsirišusi šalikėlį. Atrodė ironiška ir apdairi, bet jaučiau, nors įrodymų neturėjau, jog jau apsiprato su manimi, kad galėtų šiek tiek atsipalaiduoti.

Gatvės buvo pilnos žmonių ir automobilių, tad mes brovėmės per minią į senamiestį, kol priėjome turgų. Visos eilės buvo pilnos pirkėjų: juodai apsitaisiusios pagyvenusios moterys čiupinėjo plonyčius vaivorykštės spalvų audinius; ryškiai apsirengusios ir veidus užsidengusios jaunos moterys derėjosi dėl vaisių, kurių nebuvau matęs, ir žiūrinėjo padėklus su auskarais. Senyvi vyrai nertomis kepurėlėmis ant žilų ar praplikusių galvų skaitė laikraščius arba tyrinėjo medines pypkes. Kai kurie prie diržų buvo prisirišę rožančius. Kur tik žvelgiau, visur mačiau gražius, gudrius, tvirtų bruožų alyvuogių spalvos veidus, nenustygstančias rankas ir plačias šypsenas, pro kurias kartais sužibėdavo auksiniai dantys. Aplinkui aidėjo klegesys ir juokas.

Helena suglumusi šypsojos nepažįstamiems, lyg jai būtų labai malonu, nors kartu atrodė per daug gerai juos pažįstanti. Buvau patenkintas, bet ir atsargus – tą jausmą pirmąkart pajutau vos prieš savaitę, jausmą, kuris dabar neapleido manęs ten, kur pilna žmonių. Visą laiką kažko ieškojau minioje, dirsčiojau pro petį, tyrinėjau veidus, ieškodamas blogio ar gėrio, o gal jaučiau, kad esu sekamas. Tai buvo nemalonus jausmas, ir jau kelintą kartą svarsčiau,

ar tik nebūsiu užsikrėtęs cinišku Helenos požiūriu į žmonių padermę. Įdomu, ar toks jos požiūris esminis, ar tik gyvenimo policinėje valstybėje padarinys?

Kad ir kokios būtų to šaknys, jaučiau, kad tokia paranoja yra rimtas išbandymas mano senajam ego. Prieš savaitę buvau paprastas paskutinio kurso studentas amerikietis, rimtai besidžiaugiąs gerovės klestėjimu ir kultūros tvirtumu, nors ir apsimetinėjau tuo abejojantis, kaip, beje, ir visa kuo kitu. Dabar šaltasis karas man įsikūnijo nusivylusios Helenos asmenyje, jį jaučiau savo gyslomis. Pagalvojau apie Rosį, vaikščiojantį šiomis gatvėmis 1930 metais, dar prieš nuotykį archyve, privertusį jį galvotrūkčiais bėgti iš Stambulo. Rosis stovėjo it gyvas – ne tik tas Rosis, kurį pažinojau, bet ir jaunasis Rosis iš laiškų.

Helena bakstelėjo į alkūnę ir linktelėjo į porą pagyvenusių vyrų, tupinčių aplink nediduką medinį stalą prie būdelės.

– Žiūrėk – tavo laisvalaikio teorijos patvirtinimas, – tarė ji. – Dar tik pusė devynių ryto, o jie jau žaidžia šachmatais. Keista, kad nežaidžia tabla – tai labai populiarus žaidimas šioje pasaulio dalyje. Matyt, čia labiau mėgstami šachmatai. – Du vyrai dėliojo figūras ant aptriušusios medinės lentos. Juodieji išsirikiavo prieš baltuosius, žirgai ir rikiai saugojo savo legionus, pėstininkai sustojo į kovos pozicijas – visame pasaulyje ta pati tvarka, pagalvojau ir nusisukau. – Ar žaidi šachmatais? – paklausė Helena.

– Žinoma, – atsakiau truputį išdidžiai, – žaisdavau su tėvu.

– A... – kandžiai nutęsė ji; per vėlai prisiminiau, kad vaikystėje ji neturėjo tokių pamokų ir žaidė savą šachmatų partiją su tėvu, tiksliau – su jo įvaizdžiu. Bet jai, atrodo, labiau rūpėjo istorijos atspindžiai. – Tai ne vakarietiškas, o

Artimųjų Rytų žaidimas – šach-mat arabiškai. Šach reiškia karalius. Tai karalių kova.

Žiūrėjau, kaip du vyriškiai pradeda žaidimą, kaip šiurkščiais pirštais stumia į kovą pirmuosius pėstininkus. Persimesdavo vienu kitu žodžiu, matyt, buvo seni draugai. Galėjau čia stovėti nors visą dieną ir spoksoti, bet Helena neramiai nuskubėjo tolyn, o aš jai iš paskos. Kai ėjome pro šalį, vyrai atkreipė į mudu dėmesį ir susidomėję nužvelgė. Aišku, atrodėme kaip užsieniečiai, nors Helena beveik neišsiskyrė iš minios. Įdomu, ar ilgai sėdės prie lentos – gal visą rytą – ir katras šįkart laimės.

Būdelė, prie kurios sėdėjo, ką tik atsidarė. Tai buvo figmedžio pavėsyje suręsta pašiūrė pačiame turgaus pakraštyje. Vaikinas baltais marškiniais ir tamsiomis kelnėmis energingai atidarė duris, pakėlė užuolaidas, į lauką ištraukė stalus ir ėmė dėlioti prekes – knygas. Iš dėžių išimtas knygas jis sudėjo ant medinių prekystalių ir surikiavo lentynose; dėžės liko ant grindų.

Nekantriai priėjau arčiau, jaunasis šeimininkas linktelėjo pasisveikindamas ir nusišypsojo, lyg, nors ir kito tautinio sukirpimo, būtų atpažinęs bibliofilą. Helena neskubėjo, abudu stovėjom žiūrinėdami knygas, ko gero, dešimtimis kalbų. Dauguma buvo arabiškos ar šiuolaikine turkų kalba; dalis parašytos graikiška abėcėle ar kirilica, kitos anglų, prancūzų, vokiečių, italų kalbomis. Radau tomelį hebrajiškai ir pilną lentyną literatūros klasikos lotyniškai. Dauguma buvo pigūs, prastai įrišti leidiniai nuo pirštų nusitrynusiais viršeliais. Buvo ir naujų knygų su šiurpiomis scenomis ant viršelių; kai kurios atrodė labai senos, daugiausia arabiškos.

– Ir Bizantijoje mėgo knygas, – sumurmėjo Helena, vartydama poezijos dvitomį vokiečių kalba. – Gal ir jie čia pirko knygas.

Išdėliojęs knygas jaunasis pardavėjas priėjo pasisveikinti.

– Kalbat vokiškai? Angliškai?

– Angliškai, – skubiai atsakiau, nes Helena tylėjo.

– Turiu ir angliškų knygų, – tarė maloniai šypsodamasis, – prašom. – Veidas prakaulus ir išraiškingas, didelėmis žaliomis akimis ir ilga nosimi. – Turiu ir laikraščių iš Londono, Niujorko.

Padėkojau ir pasiteiravau, ar turi senų knygų.

– Turiu, labai senų. – Ir padavė man devyniolikto amžiaus *Daug triukšmo dėl nieko* leidimą – pigią knygelę nutriušusiu viršeliu. Įdomu, iš kokios ji bibliotekos ir kaip čia atkeliavo – iš kokio buržuazinio Mančesterio – į senojo pasaulio kryžkelę. Pavarčiau puslapius, kad nepasirodyčiau nemandagus, ir atidaviau.

– Nepakankamai sena? – šypsodamasis paklausė jis.

Jaunasis prekeivis mandagiai nusilenkė tebelaikydamas knygą rankoj.

– Tik šūktelkit, ir aš jūsų paslaugoms, – tarė jis stebėtinai maloniai. Spoksojau į vaikiną, lyg mėgindamas suvokti, ką jis man primena, bet jis nusisuko ir jau kalbėjosi su kitu pirkėju, pagyvenusiu vyru, kuris būtų labai tikęs prie šachmatininkų dvejeto. Helena timptelėjo man už alkūnės ir mudu patraukėme palei turgaus sieną link viešbučio.

Kai atėjome, restoranėlis buvo tuščias, bet po kelių minučių tarpdury pasirodė Turgutas. Jis šypsojosi ir linkčiojo, teiraudamasis, ar gerai išsimiegojom. Nors diena žadėjo būti karšta, vilkėjo alyvuogių spalvos tvido kostiumą ir atrodė truputį susijaudinęs. Garbanoti juodi plaukai sušukuoti atgal, batai nublizginti. Skubiai priėjo, ragindamas kuo greičiau dingti iš restorano. Mačiau, koks jis energingas, ir su palengvėjimu pagalvojau: gerai, kad turim tokį gidą. Aš irgi ėmiau jaudintis. Rosio dokumentai saugiai

gulėjo mano portfelyje, gal artimiausiomis valandomis šį tą daugiau sužinosiu, kur jis galėtų būti. Na, bent jau netrukus galėsiu palyginti dokumentų kopijas su originalais, kuriuos jis nagrinėjo prieš daugelį metų.

Kol sekėme paskui Turgutą, jis paaiškino, kad sultono Mechmedo archyvas yra ne centriniame Nacionalinės bibliotekos archyve, bet vis tiek saugomas valstybės. Jis laikomas šalia esančiame pastate, kuris kadaise buvo medresė, tradicinė islamo mokykla. Sekuliarizuodamas valstybę, Atatiurkas uždarė visas medreses, dabar čia Nacionalinės bibliotekos retų ir senų imperijos istorijos knygų skyrius. Čia yra ir sultono Mechmedo kolekcija, surinkta per osmanų ekspansijos amžius.

Bibliotekos priestatas pasirodė esąs puošnus nedidukas pastatas. Įėjome tiesiai iš gatvės pro varinėmis vinimis puoštas medines duris. Langus dengė marmuro ažūras, vidun pro geometrines formas besiskverbiantys saulės spinduliai žvaigždutėmis ir aštuonkampiais nuklojo apytamsio koridoriaus grindis. Turgutas parodė, kur pasirašyti registracijos žurnale (atkreipiau dėmesį, kad Helenos keverzonė neįskaitoma), ir pats plačiai pasirašė.

Įėjome į didelę, tylią erdvę, kurios kupolas buvo išklotas žalia ir balta mozaika. Išilgai stovėjo ilgi nublizginti stalai, prie jų jau buvo palinkę keli mokslininkai. Sienos nustatytos ne tik knygų lentynomis, bet ir didelėmis komodomis su stalčiais, kabėjo gražios lempos variniais gaubtais. Pakilo lieknas penkiasdešimtmetis bibliotekininkas su rožančiumi ant riešo ir atėjo pasisveikinti su Turgutu. Juodu trumpai persimetė keliais žodžiais – supratau tik tiek, kad Turgutas paminėjo mūsų universiteto pavadinimą, tada bibliotekininkas šypsodamasis ir lankstydamasis pasveikino mus turkiškai.

– Tai ponas Erozanas. Sveikina jus atvykus į archyvą, – patenkintas paaiškino Turgutas. – Jis viską sutvarkys. – Helena ir aš kvailai šypsojomės. – Netrukus atneš sultono Mechmedo dokumentus iš Drakono ordino. Patogiai įsitaisykime ir palaukime.

Susėdome prie vieno stalo, per atsargų atstumą nuo kitų skaitytojų. Šie žvilgtelėjo į mus kiek susidomėję ir vėl palinko prie darbų. Netrukus ponas Erozanas grįžo nešinas didele medine skrynia su spyna, ant jos dangčio buvo kažkas išpjaustyta arabiškais rašmenimis.

– Kas čia parašyta? – paklausiau profesoriaus.

– Ach, – jis palietė dangtį, – parašyta: „Čia yra blogis"... hm... „Čia uždarytas blogis. Atrakink jį KORANO raktu."

Mano širdis suspurdėjo. Frazės stulbinamai priminė tai, ką Rosis sakė skaitęs paslaptingo žemėlapio paraštėse ir ką pasakojo apie senus archyvus, kuriuose buvo saugomas žemėlapis. Jis neminėjo skrynios su užrašais, bet gali būti, kad niekada jos ir nematė, jei bibliotekininkas atnešdavo tik dokumentus. O gal jie buvo sudėti į skrynią jau Rosiui išvykus.

– O ji sena? – paklausiau Turguto.

– Nežinau, nežino ir mano draugai, – jis papurtė galvą. – Kadangi ji medinė, tai vargu ar iš Mechmedo laikų. Kartą mano draugas, – metė žvilgsnį į Erozano pusę, tas supratingai dirstelėjo į jį, – sakė, kad dokumentai į skrynią buvo sudėti 1930 metais. Jam papasakojo kitas bibliotekininkas. Mano draugas labai skrupulingas.

1930 metais! Mudu su Helena susižvalgėm. Galimas dalykas, kad Rosiui rašant laiškus – 1930-ųjų gruodį, – kuriuos kada nors kažkas turėjo gauti, dokumentai jau galėjo būti sudėti į dėžę. Taip, paprasta medinė skrynia galėjo apsaugoti juos nuo *pelių ir drėgmės, bet kodėl bibliotekininkui*

šovė į galvą mintis kaip tik tada sudėti Drakono ordino dokumentus į skrynią su šventais užrašais?

Ieškodamas rakto, Turguto draugas išsitraukė visą jų ryšulį. Vos nepradėjau juoktis, prisiminęs modernų Amerikos universiteto bibliotekos katalogą ir galimybę greitai rasti tūkstančius retų knygų. Net nepagalvojau, kad kada nors žiūrinėsiu dokumentus, kuriems gauti prireiks seno rakto. Spyna trakštelėjo.

– Na, štai, – sumurmėjo Turgutas, ir bibliotekininkas išėjo. Turgutas nusišypsojo, šypsena atrodė liūdna, ir atvožė dangtį.“

Traukinyje Barlis ką tik baigė skaityti du pirmuosius tėvo laiškus. Kažkaip buvo skaudu juos matyti Barlio rankose, bet žinojau, kad autoritetingas tėvo tonas jį įtikins labiau nei mano cypsėjimas.

– Ar esi buvęs Paryžiuj? – paklausiau, bandydama paslėpti savo jausmus.

– Manyčiau, kad esu, – pasipiktino Barlis, – metus čia mokiausi prieš universitetą. Motina norėjo, kad geriau pramokčiau prancūziškai. – Norėjau klausti apie motiną, teirautis, kaip ji išreikalavo tokio žavaus elegantiškumo, klausti, ką reiškia turėti motiną, bet Barlis vėl įniko į laišką. – Tavo tėvas turi būti labai geras dėstytojas, – tarė susimąstęs, – tai gerokai įdomiau nei paskaitos Oksforde.

Man atsivėrė nauji horizontai. Ar paskaitos Oksforde gali būti nuobodžios? Ar tai išvis įmanoma? Barlis žinojo tai, ką norėjau žinoti aš, buvo didžiojo pasaulio, kurio net negalėjau įsivaizduoti, pasiuntinys. Mano mintis šįkart nutraukė koridoriumi skubantis konduktorius. „Briuselis!“ – šaukė jis. Traukinys lėtino greitį, po kelių minučių

pro langus dairėmės po Briuselio stoties peroną; įlipo muitininkai. Žmonės skubėjo į kitus traukinius, balandžiai lesiojo trupinius.

Gal dėl to, kad jaučiau slaptą meilę balandžiams ir neatitraukiau akių nuo minios, netikėtai pamačiau sustingusią figūrą. Aukšta ilgu juodu paltu moteris ramiai stovėjo perone. Galvą buvo apsigaubusi juodu šaliku, išryškinančiu baltą veido ovalą. Buvo per toli, kad įžiūrėčiau bruožus, bet mačiau tamsias žibančias akis ir beveik nenatūraliai raudonas lūpas – veikiausiai labai ryškūs lūpų dažai. Tarp mini sijonų ir storapadžių batų jos drabužiai ir juodi vakariniai bateliai atrodė keistai.

Bet kai vagonai vėl pajudėjo, atkreipiau dėmesį į jos budrumą. Žvilgsniu varstė mūsų traukinį, tad aš nejučia atšlijau nuo lango, o Barlis klausiamai žvilgtelėjo į mane. Moteris greičiausiai mūsų nematė, nors ir žengė netvirtą žingsnį ton pusėn. Tada apsigalvojo ir ėmė nužiūrinėti traukinį, ką tik sustojusį kitoje perono pusėje. Kol važiavome iš stoties, spoksojau į tiesią, griežtą jos nugarą, kol išnyko minioje, lyg jos niekada ir nebūtų buvę.

Dvidešimt aštuntas skyrius

Dabar snūduriavau aš. Pabudusi pamačiau, kad esu prigludusi prie Barlio, o galva nusvirusi ant jo peties mėlynu megztiniu. Jis žiūrėjo pro langą; tėvo laiškai, tvarkingai sudėti į vokus, gulėjo ant kelių; buvo užsikėlęs koją ant kojos, veidas – visai šalia – nusuktas į pro langą bėgančius veikiausiai Prancūzijos kaimus. Prasimerkusi pamačiau jo smakrą. Dirstelėjau žemyn į Barlio rankas, laikančias laiškus ant kelių, į ilgas baltas plaštakas. Pirmą kartą pastebėjau, kad jis, kaip ir aš, kramto nagus. Vėl užsimerkiau, apsimečiau, kad dar miegu, nes peties šiluma ramino. Bijojau, kad gali nepatikti, jog atsirėmiau į jį, o gal per miegus man nutįso seilė. Staigiai atsisėdau. Barlis atsisukęs žiūrėjo į mane, jo mintys buvo kažkur kitur, greičiausiai ten, už lango, kur jau driekėsi lygumos, kuklus kaimiškas Prancūzijos kraštovaizdis. Tada jis nusišypsojo.

„Pakėlus sultono Mechmedo paslapčių skrynios dangtį, pasklido pažįstamas kvapas: labai senų dokumentų, pergamento ar vaškinio popieriaus, šimtmečių dulkių, laiko išniekinto popieriaus kvapas. Taip kvepėjo ir mano knyga, mažas tuščias tomelis su drakonu. Niekada taip ir neišdrįsau iš arčiau jo pauostyti, nors kitas knygas slapta apuos-

tydavau, nes bijojau to atstumiančio kvapo, o gal dar blogiau, – kvapo galios, blogio, kurio nenorėjau įkvėpti.

Turgutas atsargiai traukė dokumentus iš skrynios. Skirtingo dydžio ritiniai buvo įvynioti į geltoną popierių. Sudėjo viską ant stalo.

– Pirmiausia pats parodysiu dokumentus ir papasakosiu, ką žinau, – pasakė jis, – gal tada ir jums kils noras juos pavartyti, ar ne?

– Taip, greičiausiai norėsim, – linktelėjau. Mums stebint atrišo virvelę ir išvyniojo pirmąjį ritinį. Tai buvo pergamentas, pritvirtintas prie medinių lazdelių, visiškai kitoks nei dideli, platūs sąskaitų knygų lapai, prie kurių buvau pripratęs tyrinėdamas Rembranto pasaulį. Pergamento kraštai buvo išmarginti geometriniais ornamentais – auksu, purpuru ir mėliu. Nusivyliau, kad rankraštis arabų rašmenimis. Nežinau, ko tikėjausi, juk šis dokumentas atkeliavo iš imperijos, kuri kalbėjo osmanų kalba ir rašė arabiškai, graikų kalbos griebdavosi tik baugindami bizantiečius, o lotynų – puldami Vienos vartus.

– Mano drauge, tai karų su Drakono ordinu išlaidų knyga. – Turgutas tarsi perskaitė mano mintis ir puolė aiškinti. – Ją surašė kažkoks sultono valdinys iš pietinio Dunojaus kranto, kitaip tariant, tai verslo ataskaita. Supraski, penkiolikto amžiaus viduryje Drakulos tėvas Vladas Drakula Osmanų imperijai kainavo nemažus pinigus. Tas valdinys užsakė ginklų – kaip tai vadinasi angliškai? – riestų rytietiškų kardų trims šimtams vyrų, kurie saugojo vakarinį Karpatų pakraštį, kad vietiniai nekeltų maišto, taip pat nupirko jiems žirgus. Štai, – jis ilgu pirštu parodė paskutines ritinio eilutes, – čia rašoma, kad Vladas Drakula jiems buvo vienos išlaidos ir tikra rakštis, kainavusi daugiau, nei paša ketino išleisti. Paša dėl to ap-

gailestauja ir liūdi, bet Alacho vardu Neprilygstamajam linki ilgų metų.

Mudu su Helena susižvalgėme, atrodo, jos akyse mačiau tą pačią baimę, kurią jaučiau ir aš. Ši istorijos atkarpa buvo tokia pat tikra kaip grindų plytelės ar medinis stalas, kurį liečiau. Žmonės, kuriems ji nutiko, gyveno ir kvėpavo, jautė ir galvojo, ir galiausiai mirė, kaip ir mes – kaip ir mes mirsime. Nusisukau, nenorėjau matyti jos jausmų.

Turgutas susuko dokumentą ir jau išvyniojo kitą paketą, kuriame buvo dar vienas ritinys.

– Tai 1461 metų prekybos Dunojaus pakrantėse ataskaita – visai netoli tų vietų jau viešpatavo Drakono ordinas. Ribos visą laiką kaitaliojosi. Čia minimas šilkas, prieskoniai ir žirgai, kurių paša prašo už vilnas, gautas iš piemenų.

Kiti du ritiniai – irgi panašios ataskaitos. Tada Turgutas išvyniojo mažesnį paketą, kuriame ant pergamento buvo nupieštas kažkoks eskizas.

– Žemėlapis, – tarė jis.

Nejučia palinkau prie portfelio, kuriame buvo Rosio piešiniai ir pastabos, bet Helena vos pastebimai papurtė galvą. Supratau, ką nori pasakyti: Turguto nepažįstame taip gerai, kad atskleistume visas savo paslaptis. Kol kas ne, mintyse pritariau; bet jis, ko gero, atvėrė mums viską.

– Draugužiai, taip niekada ir nesupratau, kas šiame žemėlapyje, – pasakė Turgutas. Balse pasigirdo gailesčio gaidelė, susimąstęs glostė ūsus. Atidžiau pažiūrėjęs į pergamentą, pamačiau tikslią, nors ir išblukusią pirmojo Rosio žemėlapio kopiją – ilgas kalnų virtines ir į šiaurę sukančią upės vagą. – Neprimena man nė vieno nagrinėto regiono, nežinau ir žemėlapio, kaip ten sakot, – mastelio. – Padėjo jį į šoną. – Čia dar vienas žemėlapis, tai tos pačios vietovės

vaizdas, tik smulkesnis. – Aš tai jau žinojau – buvau matęs, tad dar labiau susijaudinau. – Manau, vakaruose tie patys kalnai kaip ir pirmame žemėlapyje, ar ne? – atsiduso jis. – Bet daugiau jokios informacijos, paaiškinamųjų užrašų irgi beveik nėra, išskyrus kelias eilutes iš Korano ir keistą moto – esu jį išvertęs – kažkas panašaus į „Čia jis uždarytas su blogiu. Skaitytojau, išlaisvink jį savo žodžiu."

Tiesiau drebančią ranką, kad jį sustabdyčiau, bet Turgutas buvo greitesnis.

– Ne! – surikau, bet per vėlai, Turgutas nustebęs spoksojo tai į mane, tai į Heleną, net ponas Erozanas įsistebeilijo į mane iš salės galo. – Atleiskit, – sušnibždėjau, – susijaudinau pamatęs dokumentus. Jie tokie... įdomūs.

– Kaip malonu, kad jums įdomu, – nušvito Turgutas, – o tie žodžiai skamba išties keistai. Jie verčia... susimąstyti.

Tuo metu salėje nuaidėjo žingsniai. Neramiai apsidairiau, beveik laukdamas pasirodant paties Drakulos, bet tai tebuvo smulkutis žmogelis nerta kepure ir reta žila barzdele. Ponas Erozanas nuskubėjo prie durų pasisveikinti su juo, o mes palinkome prie dokumentų. Turgutas išėmė dar vieną rankraštį.

– Paskutinis, – tarė jis, – taip ir neišsiaiškinau, kas tai per dokumentas. Bibliotekos kataloge jis įrašytas kaip Drakono ordino bibliografija.

Širdis atsidūrė kulnuose, mačiau, kaip išblyško Helenos veidas.

– Bibliografija?

– Taip, mano drauge. – Turgutas švelniai išskleidė dokumentą ant stalo. Atrodė labai senas ir trapus, rašytas ranka graikų kalba. Viršutinis kraštas gerokai apglamžytas, lyg kadaise būtų buvęs gerokai ilgesnio ritinio tęsinys, apačia akivaizdžiai nuplėšta. Jokių pagražinimų, tik

tvarkingos žodžių eilutės. Atsidusau. Niekada nesimokiau graikiškai, nors abejoju, ar net geriausias kalbos mokėjimas būtų padėjęs.

Lyg supratęs, Turgutas iš portfelio išsitraukė užrašų knygutę.

– Turiu teksto vertimą, man padėjo Bizantijos istorijos tyrinėtojas iš universiteto. Jis puikiai išmano jų kalbą ir dokumentus. Tai literatūros kūrinių sąrašas, nors apie daugumą jų daugiau niekur neužsimenama. – Jis atsivertė knygelę ir išlygino puslapį, tvarkingai prirašytą turkų kalba. Dabar jau atsiduso Helena. Turgutas pliaukštelėjo sau per kaktą. – Oi, labai labai atsiprašau, – sušuko, – gerai, tuoj viską išversiu: Herodotas, *Elgesys su karo belaisviais;* Fezėjus, *Apie kankinimų prasmę;* Origenas, *Traktatas apie pradmenis;* Eutemijus vyresnysis, *Prakeiktojo likimas;* Gubentas Gentietis, *Traktatas apie prigimtį;* Tomas Akvinietis, *Sizifas.* Gana keistas rinkinys, ar ne? Kai kurios knygos itin retos. Maniškis Bizantijos žinovas sako, kad tai būtų stebuklas, jei iki šiol nežinomi ankstyvosios krikščionybės filosofo Origeno traktatai būtų išlikę – dauguma jo veikalų sunaikinta, nes buvo apkaltintas erezija.

– Kodėl erezija? – susidomėjo Helena. – Tikrai kažkur apie jį skaičiau.

– Savo veikaluose jis tvirtino, kad pagal krikščionišką logiką net Šėtonui bus atleista ir jis prisikels, – paaiškino Turgutas. – Ar galiu tęsti?

– Gal galėtumėt užrašyti pavadinimus angliškai?

– Su malonumu. – Turgutas atsisėdo ir išsitraukė rašiklį.

– Ar tau tai ką nors sako? – paklausiau Helenos. Veidas buvo išraiškingesnis už žodžius: *Ar atvažiavom tik dėl krūvos knygų?*

– Kol kas man tai nieko, – kalbėjau prislopintu balsu, – bet gal kas paaiškės.

– Na, mano draugai, ar jau galiu skaityti kitus pavadinimus? – Turgutas greitai rašė į bloknotą. – Beveik visi susiję su kankinimais ar žmogžudystėmis ar kitais nemaloniais dalykais: Erazmas, *Žudiko likimai;* Henrikas Kurtijus, *Kanibalai;* Jurgis Padujietis, *Prakeiktieji.*

– Gal yra kokių nors datų? – paklausiau, pasilenkdamas arčiau.

– Ne. – Turgutas atsiduso. – Nepavyko rasti ir kai kurių nurodytų knygų, bet tos, kurias pavyko aptikti, rašytos ne vėliau kaip 1600-aisiais.

– Bet vėliau, nei gyveno Vladas Drakula, – pareiškė Helena. Nustebęs pažvelgiau į ją; apie tai nepagalvojau. Paprasta pastaba, bet tiksli ir kartu mįslinga.

– Taip. – Turgutas pakėlė akis į Heleną. – Šie veikalai parašyti praėjus daugiau kaip šimtui metų po jo mirties, kaip, beje, ir po sultono Mechmedo mirties. Deja, man nepavyko išsiaiškinti, kaip ir kada ši bibliografija pateko į sultono kolekciją. Matyt, kažkas ją įtraukė vėliau, gerokai vėliau, kai kolekcija atkeliavo į Stambulą.

– Bet iki 1930-ųjų, – pratariau aš.

– Tais metais kolekcija buvo sudėta į dėžę ir užrakinta, – pasakė Turgutas ir griežtai nužvelgė mane. – Kodėl taip manot, profesoriau?

Jaučiau, kaip kaista žandai, pirma, dėl to, kad supratau per daug pasakęs, ir nusivylusi mano bukumu Helena net nusigręžė, antra, aš dar nebuvau profesorius. Nutilau; nemėgau meluoti ir, brangioji dukrele, stengiausi niekada to nedaryti, jei tik galėjau išvengti.

Turgutas atidžiai žiūrėjo į mane. Nejaukiai pasijutau, nes tik dabar suvokiau, kokios skvarbios smulkių raukšlelių apsuptos jo akys. Giliai įkvėpiau. Su Helena išsiaiškinsiu vėliau. Tikėjau Turgutu, maniau, kad galėtų ir labiau

padėti, jei daugiau žinotų. Delsiau atsakyti, tada pažvelgiau į anglišką sąrašą, paskui dar kartą į turkišką variantą. Vengiau žiūrėti jam į akis. Įdomu, kiek galiu jam pasakoti? Jei pasakysiu viską, ką žinau apie Rosio patirtį Stambule, ar jis nesuabejos mūsų sveiku protu? Nežinodamas, ką daryti, nuleidau akis ir staiga pamačiau kažką keista. Ranka jau siekė originalaus graikiško dokumento, Drakono ordino bibliografijos. Ne viskas čia buvo surašyta graikų rašmenimis. Pačioje lapo apačioje aiškiai perskaičiau: Bartolomėjus Rosis. Prieš tai dar kažkoks lotyniškas užrašas.

– Dieve mano! – Supratau, kad klyksmas perskrodė bibliotekos tylą, bet jau buvo per vėlu. Ponas Erozanas, kuris vis dar kalbėjosi su vyru ilga barzdele ir nerta kepuraite, nustebęs atsisuko.

Turgutas sukluso, Helena pasislinko arčiau.

– Kas ten? – Turgutas tiesė ranką link dokumento. Vis dar buvau išpūtęs akis; nebuvo sunku atspėti, kur įsmeigtas mano žvilgsnis. Tad jis pašoko ir, sunkiai kvėpuodamas lyg aidas atkartojo mane, bet taip tiksliai, kad man net palengvėjo: – Dieve mano! Profesorius Rosis!

Visi trys susižvalgėme, bet nė vienas nepratarėme nė žodžio. Pagaliau prabilau aš.

– Ar jums, – paklausiau Turguto prislopintu balsu – žinoma ši pavardė?

Turgutas pažvelgė į Heleną, tada į mane.

– O jums? – pagaliau paklausė."

– Atrodai pavargusi, o gal neišsimiegojusi. – Barlis geraširdiškai šypsojosi. – Aš irgi pavargęs vien nuo minties, į kokį nemalonų reikalą esi įsipainiojusi. Kaži kas būtų, jei kam nors apie tai papasakotum? Kad ir tai poniai priešais,

ką? – Jis mostelėjo galva į snūduriuojančios bendrakeleivės, kuri neišlipo Briuselyje ir, atrodo, ketino pramiegoti iki pat Paryžiaus, pusę. – Arba policininkui. Pagalvotų, kad išsikraustei iš proto, – atsiduso jis. – Tikrai ketinai viena nukeliauti į Prancūzijos pietus? Gal pasakytum, kur tiksliai važiuoji, kad man nereikėtų spėlioti ir kad galėčiau pasiųsti telegramą panelei Klei ir pridaryčiau tau gerokai rimtesnių bėdų.

Dabar jau šypsojausi aš. Mudu jau kelintą kartą kibom vienas kitam į atlapus.

– Tu siaubingai užsispyrusi, – suniurzgė Barlis, – niekad nebūčiau pagalvojęs, kad maža mergiotė gali pridaryti tiek bėdos – ką pasakyčiau auklėtojui Džeimsui, jei palikčiau tave vidury Prancūzijos laukų? – Man akyse ėmė tvenktis ašaros, bet tolesni Barlio žodžiai jas greitai išdžiovino. – Bent jau spėsime pavalgyti priešpiečius, o tada sėsim į kitą traukinį. Šiaurinėje stotyje patys skaniausi sumuštiniai, jei tik gausime frankų.

Man pasidarė šilta ir gera.

Dvidešimtas devintas skyrius

Įžengti į didžiąją keliautojų areną – Šiaurinę geležinkelio stotį – milžinišką senovišką geležies ir stiklo konstrukciją, į krinolininį, šviesos nutviekstą grožį, vadinasi, nužengti tiesiai į Paryžių, net ir dabar, išlipus iš šiuolaikinio traukinio. Stovėjome perone nepaleisdami krepšių iš rankų ir dairėmės aplinkui. Bent jau aš, nors keliaudama su tėvu buvau čia ne kartą. Stotis aidėjo nuo traukinių stabdžių cypimo, žmonių balsų, žingsnių, švilpukų, balandžių plazdenimo, monetų ciksėjimo. Pro šalį praėjo pagyvenęs vyriškis juoda berete, jam į parankę buvo įsikibusi jauna moteris. Rudi plaukai gražiai sušukuoti, lūpos rausvai padažytos, mintyse susikeičiau su ja vietomis. Kaip būtų gera taip atrodyti, būti paryžiete, suaugusia moterimi, avėti aukštakulnius, turėti krūtis, o šalia elegantišką, senstantį menininką! Bet gal jis jos tėvas, pagalvojau ir pasijutau labai vieniša.

Atsisukau į Barlį, kuris greičiau suuodė stoties kvapus.

– Dieve, koks aš alkanas, – suurzgė jis, – jei jau esam čia, tai bent ką nors skanaus suvalgykime. – Ir nuskubėjo į stoties kampą, lyg atmintinai žinotų kelią; paaiškėjo, kad atmintinai žino ne tik kelią, bet ir garstyčių bei ploniausiai supjaustyto kumpio rūšis – netrukus abu kirtome po ilgą sumuštinį, įvyniotą į baltą kietą popierių. Bar-

lis net nelaukė, kol surasiu laisvą suoliuką. Aš irgi buvau alkana, bet dar labiau rūpėjo, ką darysiu toliau. Dabar, kai išlipome iš traukinio, Barlis gali paskambinti panelei Klei ar auklėtojui Džeimsui arba dar blogiau – *žandarų* pulkui ir su antrankiais pargabenti mane į Amsterdamą. Atsargiai pažvelgiau į Barlį, bet jis buvo suleidęs dantis į sumuštinį. Kai prisiminė, kad yra ir apelsinų gėrimo, prabilau:

– Barli, ar gali padaryti man paslaugą?

– Kas dabar?

– Prašau, niekam neskambink. Maldauju, Barli, neišduok manęs. Kad ir kas būtų, aš vis tiek važiuosiu į pietus. Ar supranti, kad negaliu grįžti namo nežinodama, kur tėvas ir kas jam nutiko?

– Suprantu. – Jis nusiminęs gurkšnojo.

– Prašau, Barli.

– Kuo tu mane laikai?

– Nežinau, – sutrikau, – maniau, kad pyksti, jog pabėgau nuo tavęs, ir tebejauti pareigą pranešti apie mane.

– Pati pagalvok, – tarė Barlis, – jei tikrai būčiau doras, važiuočiau į paskaitas. Beje, gaučiau pylos nuo Džeimso jau dabar, ir dar vilkčiau tave iš paskos. Bet aš čia, stoviu iš galantiškumo ir smalsumo pasišovęs lydėti damą į Prancūzijos pietus. Manai, praleisiu tokią progą?

– Nežinau, – pakartojau, bet jau dėkingiau.

– Geriau pažiūrėkime, kada traukinys į Perpinjaną, – pasakė Barlis, ryžtingai lankstydamas vyniojamąjį popierių.

– Iš kur žinai? – nustebau.

– Manai, kad esi labai paslaptinga, – suirzo Barlis, – argi ne aš tau viską verčiau iš tos kolekcijos apie vampyrus? Kur galėtum daugiau važiuoti, jei ne į vienuolyną rytų Pi-

rėnuose? Ar aš nepažįstu Prancūzijos? Baik, nebūk tokia surūgusi. Tau tai netinka. – Galop susikibę už rankų nužingsniavome ieškoti *bureau de change**.

„Kai Turgutas taip užtikrintai ištarė Rosio vardą, kad tapo aišku, jog jį pažįsta, pasaulis ėmė slysti iš po kojų, gyvenimo spalvos ir formos susiliejo į painią absurdo viziją. Atrodė, lyg žiūrint seną gerą filmą į kadrą be jokių paaiškinimų įsiveržia niekada nematytas veikėjas.

– Pažįstat profesorių Rosį? – pakartojo Turgutas.

Dar nebuvau atgavęs žado, bet Helena, atrodo, staiga apsisprendė.

– Profesorius Rosis yra Pauliaus dėstytojas Istorijos fakultete.

– Bet tai nuostabu, – lėtai prašneko Turgutas, – nežinojau, kad profesorius Rosis dėsto jūsų universitete. Žinojau, kad prieš daugel metų dirbo kitame Amerikos universitete.

– Girdėjot apie jį? – paklausiau. – Norit pasakyt, kad skaitėt jo darbus, bet niekad nebuvot susitikę?

– Ne, niekada, – atsakė Turgutas. – Sužinojau apie jį pačiu netikėčiausiu būdu. Būtinai turiu papasakoti tą istoriją. Gal prisėskit, draugužiai. – Jis svetingai mostelėjo. Iki šiol mindžikavę prie stalo, mudu su Helena susėdome šalia. – Tai ypatingas atvejis. – Jis nutilo, bet tada susiėmė, lyg prisiversdamas viską paaiškinti. – Prieš daugelį metų, kai įsimylėjau šitą archyvą, paprašiau bibliotekininką surinkti man visą informaciją apie jį. Sakė nepamenąs, kad kas kitas būtų jį tyrinėjęs, bet manąs, kad jo pirmtakas –

---

* Pinigų keitykla *(pranc.)*.

turiu galvoj iki jo dirbusį bibliotekininką – kažką žino. Ir aš su juo susitikau.

– Ar jis dar gyvas? – dusdamas paklausiau.

– Oi ne, man labai gaila. Jau tada jis buvo labai senas, netrukus ir mirė, gal metams praėjus po mūsų susitikimo. Bet atmintį turėjo puikią. Sakė nusprendęs užrakinti kolekciją, nes jį persekiojo bloga nuojauta. Pasakojo, kad kartą kolekciją apžiūrėjo užsienietis mokslininkas ir – kaip čia pasakius – labai susisielojo, beveik pakvaišo ir tekinas išlėkė iš pastato. Praėjus kelioms dienoms po to įvykio senasis bibliotekininkas užsisėdėjo prie darbų ir netikėtai pakėlęs akis pamatė tuos pačius dokumentus skaitantį aukštą vyrą. Į vidų niekas neužėjo, bibliotekos durys buvo užrakintos, nes jau buvo vakaras, darbo valandos pasibaigusios. Nesuprato, kaip tas žmogus galėjo patekti vidun. Pamanė, gal bus užmiršęs užšauti duris, gal neišgirdo lipant laiptais, nors tai beveik neįmanoma. Tada jis man pasakė, – Turgutas pasilenkė arčiau mūsų ir beveik sušnibždėjo, – jis pasakė, kad kai priėjo arčiau, tam vyrui iš burnos lašėjo kraujas.

Mane nukrėtė šiurpas, Helena kilstelėjo pečius, lyg irgi nusipurtydama drebulį. – Iš pradžių senasis bibliotekininkas nenorėjo apie tai pasakoti. Turbūt bijojo, jog pagalvosiu, kad neteko proto. Sakė, kad vos neapalpo, o kai vėl pakėlė akis, vyro nebebuvo. Dokumentai buvo paskleisti ant stalo. Kitą dieną sendaikčių turguje nupirko šventą skrynią ir sudėjo į ją dokumentus. Užrakino ir davė žodį, kad kol jis čia bibliotekininkas, prie jų niekas neprisilies. Daugiau niekada nematė to keistuolio.

– O Rosis? – vėl paklausiau.

– Supraskit, norėjau išsiaiškinti visas tos istorijos smulkmenas, klausiau ir kuo vardu tas užsienietis mokslinin-

kas, bet jis nieko neprisiminė, tik manė, jog italas. Patarė paieškoti 1930 metų registracijos žurnale, ir aš gavau leidimą. Kiek pavartęs, radau profesoriaus Rosio pavardę, sužinojau, kad yra iš Anglijos, netoli Oksfordo. Tada parašiau jam laišką į Oksfordą.

– Ar jis atsakė? – Helena įsmeigė rūstų žvilgsnį į Turgutą.

– Taip, bet jau buvo išvykęs iš Oksfordo. Persikėlęs į Amerikos universitetą – jūsų universitetą, nors iš pradžių nesuvedžiau galų, iš ten ir parašė. Rašė, jog jam labai gaila, bet nieko nežinąs, apie kokį archyvą kalbu, ir niekuo negalįs padėti. Parodysiu jums tą laišką, kai ateisit pietų. Laiškas atėjo prieš pat karą.

– Labai keista, – sumurmėjau aš, – nieko nesuprantu.

– Na, bet tai dar ne pats keisčiausias dalykas, – skubiai tarė Turgutas. Jis palinko prie pergamento, prie bibliografijos ir pirštu vedė iki Rosio pavardės apačioje. Vėl atkreipiau dėmesį į žodžius po pavarde. Buvau tikras, kad jie užrašyti lotyniškai, nors mano lotynų kalbos žinios niekada nebuvo puikios, net pirmuose koledžo kursuose, ką jau kalbėti jau apie dabartį.

– Kas čia parašyta? Mokat lotyniškai?

Kai Turgutas linktelėjo, net palengvėjo.

– Čia parašyta: „Bartolomėjus Rosis, Dvasia – Vaiduoklis – Amforoje."

– Esu skaitęs tą frazę. – Mintis vijo mintį. – Manau, – ne, esu tikras, kad tai straipsnio, kurį rašė šį pavasarį, pavadinimas. – Mintis nutrūko. – Taip, rodė jį man prieš kokį mėnesį. Straipsnis apie graikų tragediją ir teatro butaforiją. – Helena įdėmiai žiūrėjo į mane. – Manau... manau, tai paskutinis jo darbas.

– Labai labai keista, – vėl prabilo Turgutas ir jo balse pajutau tikrą baimę, – mačiau sąrašą daug kartų, bet čia niekada nebuvo šitos eilutės. Kažkas prirašė Rosio pavardę.

Nustebęs spoksojau į Turgutą.

– Reikia sužinoti, turim išsiaiškinti, kas kišo pirštus prie dokumentų, – net uždusau, – kada paskutinį kartą čia buvot?

– Prieš kokias tris savaites, – niūriai atsakė Turgutas. – Luktelkit, paklausiu pono Erozano. Niekur neikite. – Bet vos jis pakilo, atidusis bibliotekininkas jau skubėjo link mūsų. Jiedu greitai persimetė keliais žodžiais.

– Ką sakė? – paklausiau.

– Kaip jis nesusiprato pasakyti man anksčiau, – atsiduso Turgutas. – Vakar čia buvo vyras, jis vartė dokumentus iš skrynios. – Kai paklausiau, ar pažįsta tą žmogų, ponas Erozanas mostelėjo į duris. – Jis ką tik išėjo, – pasakė Turgutas, – ponas Erozanas sako, kad tai tas pats žmogus, su kuriuo ką tik kalbėjosi.

Apstulbę sužiurome į bibliotekininką, kuris vėl mostelėjo ranka, bet jau buvo vėlu. Nedidukas vyras balta kepurėle ir žila barzdele buvo dingęs.“

– Teks iškeisti viską, ką turiu, – nusiminęs pareiškė Barlis, iškratęs savo piniginę, – gavau pinigų iš auklėtojo Džeimso, dar liko iš stipendijos.

– Aš šiek tiek pasiėmiau, – įsiterpiau, – iš Amsterdamo. Nupirksiu bilietus į traukinį ir, manau, užteks sumokėti už maistą ir nakvynę, na, bent kelioms dienoms.

Nors abejojau, ar užteks pinigų Barlio apetitui patenkinti. Keista, kad toks džiūsna tiek daug suvalgo. Aš irgi

buvau kaulai ir oda, bet vienu prisėdimu sukimšti du sumuštinius kaip Barlis negalėčiau. Matyt, stovint prie keityklos mano veide atsispindėjo nerimas, nes jauna moteris tamsiai mėlynu švarkeliu įtariai mudu nužvelgė. Barlis paklausė apie keitimo kursą, ji pakėlė telefono ragelį ir kalbėdama nusisuko.

– Ką ji daro? – nervingai sušnibždėjau.

Barlis nustebęs pažvelgė į mane.

– Kažkodėl nutarė patikslinti keitimo kursą, – atsakė, – nežinau, o tu ką manai?

Nesugebėjau nieko paaiškinti. Gal persidavė tėvo laiškų užkratas, bet man viskas buvo įtartina. Atrodė, kad mus visur seka nematomos akys.

„Greičiausiai atsikvošėjęs, Turgutas nubėgo prie durų ir dingo mažame prieškambaryje. Netrukus grįžo purtydamas galvą.

– Jis išnyko, – uždusęs pasakė, – gatvėj nesimato. Dingo kaip į vandenį.

Pasišnekėjęs su ponu Erozanu, – atrodė, kad tas atsiprašinėja dėl nesusipratimo, – Turgutas vėl atsisuko į mus.

– Ar turit kokių nors priežasčių įtarti, kad jus kažkas seka?

– Seka? – surasčiau šimtą priežasčių, bet kas konkrečiai galėtų sekti, neturėjau nė menkiausio supratimo.

Turgutas griežtai pažvelgė į mane, ir aš prisiminiau čigonę.

– Mano draugas bibliotekininkas sako, kad tas senis norėjo paskaityti dokumentus ir labai supyko, kai sužinojo, kad mes juos žiūrinėjame. Sako, kad vyras kalbėjo turkiškai, bet su akcentu, veikiausiai jis užsienietis. Todėl ir

klausiu, ar jūsų niekas neseka. Draugužiai, eime iš čia, bet akylai stebėkime viską aplink. Paprašiau savo draugo, kad pasaugotų dokumentus ir sužinotų ką nors apie tą vyrą ar bet ką kitą, kas klausinėtų apie archyvą. Pažadėjo pasiteirauti, kas jis, jei tik sugrįš. Gal sugrįš, jei dabar išeisime.

– O žemėlapiai? – nenorėjau palikti tokių vertybių. Be to, ką mes sužinojome? Trijų žemėlapių paslaptis nė kiek nepasistūmėjo į priekį, nors jie guli ant bibliotekos stalo.

Turgutas vėl atsisuko į poną Erozaną, ir jų veiduose nušvito šypsena, abipusio supratimo ženklas.

– Nesinervinkite, profesoriau, – kreipėsi į mane Turgutas, – pats padariau visų trijų žemėlapių kopijas, jos saugios mano namuose. Be to, patikėkite, mano draugas neleis, kad kas nutiktų originalams.

Kaip norėčiau tuo tikėti. Helena tiriamu žvilgsniu stebėjo du naujus mūsų pažįstamus, įdomu, kas sukosi jos mintyse?

– Gerai, – ištariau.

– Ruošiamės, draugai. – Turgutas dėjo dokumentus į skrynią taip atsargiai, kad aš jam nė iš tolo negalėjau prilygti. – Atrodo, turim apie ką pakalbėti prie keturių akių. Nusivesiu jus namo, ten ir pašnekėsime. Parodysiu daugiau medžiagos, kurią sugebėjau surinkti. Ir nekalbėkime apie tai gatvėje. Išeisime kaip galėdami tyliau, – jis pamojo bibliotekininkui, – o dabar paliekame generolą sargyboje.

Ponas Erozanas paspaudė visiems rankas, užrakino skrynią ir pranyko tarp knygų lentynų salės gilumoje. Sekiau jį, kol visai dingo iš akių, tada garsiai, pats to nenorėdamas, atsidusau. Negalėjau atsikratyti minties, kad Rosio likimas tebėra užrakintas toje skrynioje, kad, neduok Dieve, pats Rosis ten palaidotas, o mes nesugebėjome jo išvaduoti.

Išėjome iš pastato ir apsimesdami, kad šnekučiuojamės, trumpam sustojome pačioje matomiausioje laiptų vietoje. Mano nervai nebelaikė, Helena išbalusi, tik Turgutas atrodė susikaupęs.

– Jei kur nors trainiojasi, – prašneko jis prislopintu balsu, – ta menkysta pamatys, kad išeiname.

Turgutas pasiūlė Helenai įsikibti į parankę, ji nesipriešino ir visi trys pasileidome sausakimšomis gatvėmis. Buvo priešpiečių metas, iš visų pusių kvepėjo kepta mėsa ir duona bei kažkokia drėgme. Tą kvapą dažnai nei iš šio, nei iš to atsimenu, jis man primena Rytų pasaulį. Kad ir kas nutiktų, tai bus dar viena mįslė – kaip ir visas miestas: turkiški veidai, grakštūs minaretų bokštai, tarp figmedžių kūpsantys kupolai, parduotuvės, pilnos keistų prekių, – miestas-mįslė. Bet didžiausia mįslė, dėl kurios man vėl suspaudė širdį, tai Rosis. Kur jis? Ar jis čia, šiame mieste, ar kur nors labai toli? Gyvas ar miręs, ar kažkas per vidurį?“

Trisdešimtas skyrius

Barlis ir aš 4.02 įlipome į Pietų ekspresą, važiuojantį į Perpinjaną. Barlis užmetė krepšį ant stačių pakopų ir, ištiesęs ranką, padėjo man įlipti. Keleivių buvo nedaug ir, traukiniui pajudėjus, susiradome tuščią kupė. Jaučiausi pavargusi; jei dabar būčiau namie, panelė Klei pasodintų virtuvėj prie stalo ir padėtų stiklinę pieno su pyrago gabalu. Akimirką net pasijutau pasiilgusi jos įkyrios priežiūros. Barlis atsisėdo šalia, nors aplink buvo keturios laisvos vietos, ir aš įsikibau jam į parankę.

– Turėčiau mokytis, – pasakė jis, bet neskubėjo atsiversti knygos; buvo į ką pažiūrėti pro langą, kai, didindamas greitį, traukinys lėkė per miestą. Prisiminiau, buvau čia su tėvu – kaip lipome į Monmartrą arba stebėjome liūdną kupranugarį zoologijos sode. Nors dabar atrodė, kad tai visiškai nematytas miestas.

Žiūrint į Barlio lūpas, skaitančias Miltono eiles, apėmė miegas. Todėl jam paklausus, ar nenorėčiau kartu nueiti į restoraną arbatos, apsnūdusi papurčiau galvą.

– Esi visiška griuvena, – nusišypsojo jis, – tada lik čia ir pamiegok, o aš pasiimsiu knygą. Visada galėsim nueit papietauti, kai išalksi.

Akys užsimerkė jam net nespėjus pereit į kitą vagoną, o kai vėl atsimerkiau, supratau, kad lyg mažas vaikas esu susirangiusi ant kelių kėdžių, ilgas sijonas apsivijęs aplink

kelius. Priešais kažkas sėdėjo ir skaitė laikraštį, bet ne Barlis. Skubiai atsisėdau. Vyras skaitė *Le Mond,* per išskleistą laikraštį jo beveik nemačiau – nemačiau jo veido. Šalia ant sėdynės gulėjo juodas odinis portfelis.

Akimirką pagalvojau, kad tai tėvas, ir mane užliejo dėkingumo bei jaudulio banga. Tada atkreipiau dėmesį į batus, jie irgi buvo juodos odos ir labai blizgėjo, nosys išmuštos elegantiškom skylutėm, odinių raištelių galai juodais kutukais. Vyras sėdėjo sukryžiavęs kojas, dėvėjo nepriekaištingai juodas kostiumo kelnes ir juodas šilkines puskojines. Tėvas neturėjo tokių batų, tiesą sakant, kažkas su tais batais buvo ne taip, o gal su kojomis, nors niekaip nesupratau kas. Pamaniau, kad tam keistam vyriškiui nederėjo užeiti į kupė, kol miegojau. Tikėjausi, kad jis bent nestebėjo manęs. Buvo labai nejauku. Svarsčiau, ar pavyktų nuslinkti prie durų ir jas atidaryti, kad jis nepastebėtų. Tada pamačiau, kad jis yra užtraukęs durų užuolaidėles. Iš koridoriaus mūsų niekas nematė. O gal jas užtraukė Barlis, kad ramiai pamiegočiau?

Vogčiomis dirstelėjau į laikrodį. Buvo beveik penkios. Už lango driekėsi begaliniai laukai, važiavome į pietus. Vyriškis už laikraščio sėdėjo taip ramiai, kad ėmiau drebėti. Suvokiau, kad jo bijau. Pabudau jau senokai, bet per tą laiką, kol įsitempusi jį stebėjau, jis nė nekrustelėjo, nepervertė nė vieno puslapio.

„Turguto butas buvo prie Marmuro jūros, Azijos pusėje, todėl plaukėme keltu. Helena stovėjo prie turėklų, stebėdama paskui laivą sekančias žuvėdras ir didingą senojo Stambulo siluetą. Pasirėmiau šalia jos, o Turgutas rodė mums bokštus ir kupolus, dudendamas pavėjui. Išlipę

pamatėme, kad Turgutas gyvena gerokai modernesniame rajone. Kai toldami nuo kelto žingsniavome ramiomis gatvėmis, išvydau kitą Stambulą, man visiškai naują miestą: didingus svyrančius medžius, puikius akmeninius ir medinius namus, daugiabučius, kurie buvo tarsi atkelti iš Paryžiaus priemiesčių, tvarkingus šaligatvius, gėlių vazonus, išpieštus karnizus. Kur ne kur prasiveržbeing senoji islamo imperija – apgriuvusi arka, apleista mečetė, turkiškas namas su kabančiu antru aukštu. Vėliau mačiau Stambulo kopijų kituose miestuose – Prahoje ir Sofijoje, Budapešte ir Maskvoje, Belgrade ir Beirute. Tą eleganciją pasiskolino visa Europa.

– Prašau užeiti. – Turgutas sustojo prie senų namų eilės, užvedė paradiniais laiptais į viršų, pravėrė pašto dėžutę – atrodo, tuščia, ant jos buvo užrašyta *Profesorius Bora*. Atidarė duris ir praleido mus.

– Prašau užeiti į mano buveinę. Čia viskas jūsų paslaugoms.

Įėjome į koridorių gražiomis lakuotomis medinėmis grindimis, kaip ir šeimininkas nusiavėme batus ir įsispyrėme į siuvinėtas šlepetes. Tada Turgutas nulydėjo mus į svetainę, ir Helena net aiktelėjo iš susižavėjimo, aš aikčiojau iš paskos. Kambarys buvo nušviestas ramios žalios spalvos, sumišusios su rožine ir gelsva. Netrukus suvokiau, kad taip per medžių lapiją ir baltas senovines nėrinių užuolaidas skverbiasi saulė. Kambarys apstatytas nuostabiais žemais tamsaus medžio baldais, apmuštais brangiu audiniu. Ilgas žemas suolas nukrautas nėriniuotomis pagalvėlėmis. Baltos sienos nukabinėtos Stambulo piešiniais ir paveikslais, čia buvo ir pagyvenusio vyro su fesu*, ir jaunesnio

* Raudona nupjauto kūgio pavidalo kepuraitė.

juodu kostiumu portretai, taip pat įrėmintas pergamentas gražiais arabiškais rašmenimis. Gausu išblukusių miesto nuotraukų, ant spintelių variniai kavos servizai. Kampuose stovėjo spalvotos glazūruotos vazos, iš jų per kraštus virto rožės. Ant grindų minkšti tamsiai raudonų, rausvų ir žalsvų atspalvių kilimai. Pačiame kambario viduryje – didelis apskritas padėklas, nepriekaištingai išblizgintas, lyg lauktų, kada jį padengs vakarienei.

– Labai gražu, – tarė Helena, atsisukdama į šeimininką. Kokia ji pasidaro graži, kai nuoširdumas sušvelnina griežtas veido linijas apie akis ir lūpas. – Tarsi Arabijos naktys.

Turgutas nusijuokė, didele plaštaka numodamas į pagyrimą, bet buvo patenkintas.

– Tai mano žmona, – pasakė jis, – jai patinka menai ir amatai, jos šeima paliko jai daug gražių daiktų. Galbūt čia rastume ir ką nors iš sultono Mechmedo imperijos. – Jis nusišypsojo. – Neverdu tokios geros kavos kaip ji, – nuolat man tai primena, – bet labai pasistengsiu. – Pasodino mudu vieną šalia kito, ir aš su pasitenkinimu suvokiau, kokie patogūs šie laiko patikrinti daiktai: pagalvėlės, kušetės, otomanės.

Turguto kava virto priešpiečiais, kuriuos atnešė iš virtuvės, atsisakęs mūsų nuoširdžiai siūlomos pagalbos. Netilpo galvoj, kaip per tokį trumpą laiką galima paruošti priešpiečius – matyt, viskas jau buvo sutaisyta. Ant padėklų patiekė salotų ir padažų, dubenį meliono, troškintos mėsos su daržovėmis, vištienos gabalėlių, nematyto agurkų ir jogurto mišinio ir kavos su daugybe saldumynų, užpiltų medumi ir migdolais. Valgėme su apetitu, o Turgutas vis ragino vaišintis, kol nebegalėjome net pajudėti.

– Nenorėčiau, kad žmona priekaištautų, jog marinau judu badu, – paaiškino jis. Galop pasiūlė po stiklinę van-

dens, ant lėkštelės šalia gulėjo kažkas balto ir saldaus. – Rožių aliejus, – paragavusi tarė Helena. – Labai skanu, Rumunijoje irgi taip geriame. – Įsidėjo mažą gabaliuką į vandenį ir išgėrė, aš padariau tą patį.

Sprogdami nuo persivalgymo, beveik atsigulėme atsiremdami į žemą kušetę – dabar, po sotaus valgio suvokiau tikrąją jos paskirtį. Turgutas patenkintas žiūrėjo.

– Ar tikrai sotūs? – Helena nusijuokė, o aš sudejavau, bet Turgutas vis tiek įpylė vandens ir kavos. – Puiku, o dabar pakalbėkime apie reikalus, apie kuriuos negalėjome pašnekėti. Visų pirma, esu priblokštas, kad pažįstat profesorių Rosį, bet kol kas nesuprantu jūsų sąsajų. Jaunuoli, jis tavo dėstytojas, ar ne? – Turgutas atsisėdo ant otomanės ir palinko į mūsų pusę.

Dirstelėjau į Heleną ir ji vos linktelėjo. Įdomu, gal tas rožių aliejus prislopino jos įtarimus.

– Profesoriau Bora, bijau, kad nebuvome visiškai atviri su jumis, – prisipažinau aš, – bet supraskit, mudu nežinome, kuo galime pasitikėti.

– Suprantu. – Jis nusišypsojo. – Gal judu protingesni, nei manote.

Aš nutilau, bet Helena linktelėjo ir aš kalbėjau toliau.

– Profesorius Rosis man rūpi ne tik todėl, kad yra mano dėstytojas, bet ir dėl vienos ypatingos informacijos, kurią mums... man perdavė, ir dėl to, na, dėl to, kad jis dingo.

– Dingo? – Pajutau veriantį Turguto žvilgsnį.

– Taip.

Neskubėdamas papasakojau apie Rosį, apie disertaciją ir keistąją knygą, kurią radau ant stalo bibliotekoje. Turgutas pasimuistė ir suplojo rankomis, bet nepratarė nė žodžio, tik dar atidžiau klausėsi. Pasakojau, kaip atnešiau tomelį Rosiui, kaip jis man paaiškino apie savosios knygos

atsiradimą. Stabtelėjau atsikvėpti ir pagalvojau – trys knygos. Dabar jau žinome apie tris keistas knygas – magiškas skaičius. Bet kaip jos tarpusavyje susijusios? Perpasakojau, ką Rosis buvo sakęs apie savo tyrinėjimus Stambule, – čia Turgutas stipriai papurtė galvą, – ir atradimą, kad drakono piešinys sutampa su senų žemėlapių kontūrais.

Papasakojau, kaip Rosis dingo, apie keistą šešėlį, kurį tą vakarą mačiau praslenkant jo kabineto langu, kaip vienas, beveik netikėdamas visa istorija, ėmiausi ieškoti Rosio. Čia vėl nutilau, laukdamas, ką pasakys Helena, nes nenorėjau be leidimo pasakoti apie ją. Ji ramiai žiūrėjo į mane nuo kušetės galo, tada, didžiai mano nuostabai, žemu, kartais gergždžiančiu balsu pati išdėstė Turgutui viską, ką buvo pasakojusi man, – apie savo gimimą, asmeninę vendetą Rosiui, susidomėjimą Drakula ir ketinimus surasti jo legendą šiame mieste. Turguto antakiai jau beveik siekė pomada išteptus plaukus. Jos žodžiai, aiški tartis, akivaizdi minties tobulybė ir gal net parausvėję skruostai teikė jai žavesio – o gal man tik taip pasirodė. Bet kaip tik tada pirmą kartą pajutau priešiškumą Turgutui.

Kai Helena baigė, sėdėjome netardami nė žodžio. Atrodė, kad vidun sklindanti žalsva šviesa tirštėja, dar giliau įsismelkė netikrumo jausmas. Galop Turgutas prabilo.

– Jūsų patirtis nepaprasta, esu dėkingas, kad ja pasidalijote. Labai liūdna šeimos istorija, panele Rosi. Ir vis dėlto man įdomu, kodėl profesorius Rosis parašė, kad nieko nežino apie mūsų archyvą. Tai akivaizdus melas, ar ne? Bet kaip baisu, kad toks puikus mokslininkas dingo. Profesorius buvo už kažką nubaustas – arba tebėra baudžiamas.

Slogios mintys tuoj pat išgaravo, lyg jas būtų nupūtęs šalto vėjo gūsis.

– Kodėl esat toks tikras? Ir jei tai tiesa, tai kaip, po galais, galėtume jį surasti?

– Esu racionalistas, kaip ir judu, – ramiai tarė Turgutas, – bet rimtai tikiu tuo, ką tą vakarą tau kalbėjo profesorius Rosis. Ir turim įrodymų: senasis bibliotekininkas pasakojo, kad kažkas archyve išbaidė užsienietį mokslininką, o aš radau profesoriaus Rosio pavardę registracijos žurnale. O dar kruvinojo nevidono pasirodymas. – Jis nutilo. – Dabar štai tas baugus netikėtumas: jo pavardė, straipsnio pavadinimas nežinia kaip atsiduria bibliografijoje! Gerai, kad atvažiavot į Stambulą. Jei profesorius Rosis čia, mes jį rasime. Pats seniai svarstau, ar Drakulos kapas galėtų būti Stambule. Jei kažkas ne taip seniai įtraukė Rosio vardą į bibliografiją, tai labai tikėtina, kad ir pats Rosis yra čia. Judu manote, kad Rosį galima rasti Drakulos kape. Esu pasiruošęs jums ištikimai padėti.

– Noriu paklausti, – Helena prisimerkusi žiūrėjo į mus, – profesoriau Bora, kaip vakar atsiradote restorane? Labai jau įtartinas sutapimas, turint galvoj, kad, ieškodami archyvo, kuriuo domitės jau daugelį metų, buvom ką tik atvykę į Stambulą.

Turgutas atsistojo, nuo staliuko paėmė varinę dėžutę ir pasiūlė po cigaretę. Aš atsisakiau, o Helena paėmė ir leido Turgutui ją pridegti. Turgutas irgi užsirūkė, pasijutau visiškai atstumtas. Tabakas buvo kvapus ir turbūt labai geras, įdomu, ar tai ir yra vadinamoji turkiška prabanga, taip vertinama Amerikoje. Turgutas išpūtė dūmą, Helena nusispyrė šlepetes ir užsikėlė kojas ant kušetės, lyg drybsoti ant rytietiškų pagalvėlių jai būtų kasdienybė. Tokios Helenos nepažinojau, nebuvau matęs tokio nevaržomo laisvumo.

– Kaip atsiradau restorane? – galop prabilo Turgutas. – Ir pats savęs klausiau ne kartą, nes atsakymo nežinau. Bet, mieli draugai, galiu nuoširdžiai pasakyti, kad kai prisėdau prie stalo, nežinojau nei kas jūs, nei ką veikiate Stambule.

Dažnai užsuku į tą restoraną priešpiečių, kartais tarp paskaitų išeinu pasivaikščioti po senamiestį. Kai tądien užėjau ir pamačiau du naujus veidus, pasijutau vienišas, nenorėjau sėdėti vienas kampe. Žmona sako, kad esu beviltiškas užmegzti draugystes. – Jis nusišypsojo ir, nukratęs pelenus į varinę lėkštelę, pastūmė ją arčiau Helenos. – Bet nėra taip blogai, ar ne? Tačiau kai pamačiau, kaip domitės mano archyvu, buvau ir nustebęs, ir sukrėstas, o išgirdęs tą neįtikėtiną istoriją, jaučiu, kad privalau būti jūsų padėjėjas Stambule. O, beje, kodėl jūs prisėdote mano mėgstamame restorane? Kodėl nešinas knyga užsukau ten priešpiečių? Panele, matau, kad keliu jums įtarimą, bet nežinau ką sakyti, nebent tik tiek, kad atsitiktinumas teikia vilties. – „Yra jėgų ir danguje, ir žemėje..." – Jo žvilgsnis buvo atviras ir nuoširdus, tačiau kartu liūdnas.

– Na, gerai,– tarė Helena ir išpūtė tirštą dūmą, – tikėkimės. Bet ką darysime? Matėme žemėlapių originalus ir Drakono ordino bibliografiją. Tačiau kas iš to?

– Eime, – netikėtai tarė Turgutas ir pakilo. Pajutau, kaip nyksta kūną apėmęs tingulys. Helena užgesino cigaretę ir atsistojo, ranka netyčia prisiliesdama prie manęs. Nusekiau iš paskos. – Užeikite į kabinetą. – Turgutas pravėrė duris tarp senovinių vilnos ir šilko klosčių ir praleido mudu į priekį.“

Trisdešimt pirmas skyrius

Nė nekrusteldama spoksojau į priešais sėdinčio vyro laikraštį. Pamaniau, jog turėčiau pajudinti bent pirštą, būti natūralesnė, kad taip atkreipčiau jo dėmesį, o jis sėdėjo taip ramiai, jog man net ėmė vaidentis, kad jis nekvėpuoja, ir tada man jau užėmė kvapą. Netrukus siaubas prasiveržė nevaldomai: vyras prabilo, bet laikraščio nenuleido. Balsas buvo toks pat keistas kaip ir blizgantys batai bei gerai pasiūtos kelnės; kalbėjo angliškai, bet su akcentu, kurio neatpažinau, turėjo ir prancūziško skambesio, o gal man viskas susimaišė, nes iš siaubo akyse šokinėjo *Le Mond* antraštės. Kambodžoje, Alžyre ir kitose vietose, apie kurias net nebuvau girdėjusi, dėjosi siaubingi dalykai – šiemet mano prancūzų kalba buvo gerokai patobulėjusi. Vyras kalbėjo iš už laikraštinės sienos, nė per milimetrą nepatraukdamas laikraščio. Kūnas nuėjo pagaugais, netikėjau savo ausimis. Ramus, prislopintas balsas paklausė:

– Mano brangute, kur tavo tėvas?

Šokau prie durų, išgirdau, kaip nukrito laikraštis, bet mačiau tik durų rankeną. Durys buvo neužrakintos. Apimta panikos išsmukau lauk ir pasileidau į restorano pusę, kur, manau, buvo nukeliavęs Barlis. Tai vienoje, tai kitoje kupė sėdėjo laimingi žmogeliai, durų užuolaidėlės atitrauktos, šalia gulėjo atverstos knygos ir paskleisti laikraščiai, praviri užkandžių krepšiai. Susidomėję nulydėdavo

mane žvilgsniu. Nesustojau net pasiklausyti, ar jis mane vejasi. Staiga prisiminiau, kad viršutinėje lentynoje palikau krepšius. Kaži ar juos pasiims? Iškraustys? Rankinė kabėjo ant rankos, nes užmigau apsivyniojusi jos dirželį ant riešo.

Barlis buvo tolimiausiame vagono restorano kampe, ant stalo gulėjo atversta knyga. Buvo užsisakęs arbatos ir dar kažko. Pastebėjo mane ne iš karto, tik po kurio laiko pakėlė akis nuo savo mažos karalystės. Matyt, atrodžiau paklaikusi, nes, timptelėjęs už rankos, pasisodino šalia.

– Kas atsitiko?

– Atsibudau, kupė sėdėjo vyras, jis skaitė laikraštį, jo veido nemačiau, – įsikniaubiau jam į kaklą, bet stengiausi neverkti.

– Vyras su laikraščiu? – Barlis palietė mano galvą. – Kodėl taip susijaudinai?

– Jis slėpė savo veidą, – sušnibždėjau, dairydamasi į duris. Bet nieko nesimatė, jokios tamsios figūros. – Kalbėjo su manimi iš už savo laikraščio.

– Tikrai? – Barliui, atrodo, patiko mano garbanos.

– Paklausė, kur mano tėvas.

– Ką? – Barlis atsilošė. – Tau neprisisapnavo?

– Ne, paklausė angliškai. – Aš irgi atsilošiau. – Aš pabėgau, atrodo, nesekė iš paskos, bet jis traukinyje. Ten liko mūsų krepšiai.

Barlis prikando lūpą; buvau beveik tikra, kad iki kraujo. Tada pamojo padavėjui, atsistojo, persimetė keliais žodžiais ir po lėkštele paliko nemažai arbatpinigių.

– Kita stotelė Bulua, – tarė jis, – būsim po šešiolikos minučių.

– O kaip krepšiai?

– Tu turi savo rankinę, aš savo piniginę. – Barlis staiga nutilo ir įsmeigė į mane žvilgsnį. – O laiškai...

– Jie rankinėj, – skubiai atsakiau.

– Ačiū Dievui. Greičiausiai krepšius teks palikti, bet dabar tai nesvarbu.

Barlis nusivedė mane į vagono galą – į virtuvę. Padavėjas skubėjo iš paskos, įstūmė mus į nedidukę nišą tarp šaldytuvų ir parodė į duris. Ištisas šešiolika minučių stovėjom susiglaudę it kokie pabėgėliai, rankinę aš buvau prispaudusi prie krūtinės. Staiga prisiminiau tėvo dovaną ir paliečiau ją ranka; kryželis kabėjo ant pliko kaklo. Supratau, kodėl jis nenuleido laikraščio.

Traukinys lėtino greitį ir, sucypus stabdžiams, sustojo. Padavėjas paspaudė rankeną ir atidarė duris. Paslaptingai nusišypsojo Barliui, matyt, manė, kad čia sprunka įsimylėjėliai, o įsiutęs tėvas ieško dukros per visus vagonus, ar kažką panašaus.

– Išlipk, bet nesitrauk nuo traukinio, – tyliai tarė Barlis, ir abudu nušokome ant perono. Didelis stoties pastatas buvo apsuptas sidabro spalvos medžių, oras šiltas ir salsvas. – Ar matai jį?

Įdėmiai žiūrėjau per visą traukinio ilgį, kol pačiame gale tarp kitų išlipančių keleivių įžvelgiau aukštą, plačiapetį juodą siluetą – kažkas buvo labai keista, nesuprantama, ir man pasidarė silpna. Dėvėjo juodą skrybėlę – vėl nemačiau jo veido. Nešėsi juodą portfelį ir kažkokį susuktą juodą daiktą, turbūt laikraštį.

– Štai jis. – Nenorėjau rodyti pirštu, ir Barlis vėl užkėlė mane ant laiptelių.

– Nesirodyk. Pažiūrėsiu, kur eis. Dabar dairosi. – Barlis žiūrėjo iškišęs galvą, o aš susigūžiau, širdis daužėsi iš baimės. Barlis tvirtai paėmė mane už rankos. – Viskas gerai, jis nuėjo į kitą pusę. Ne, grįžta. Žvilgčioja į langus. Manau, grįš į traukinį. Dieve, koks šaltakraujiškas – dabar žiūri

į laikrodį. Lipa į vagoną, vėl išlipa, eina link mūsų. Pasiruošk – jei reikės, bėgsim per visą traukinį, gerai?

Tada pasigirdo šnypštimas ir traukinys truktelėjo.

– Jėzau, jis lipa į traukinį. Atrodo, suprato, kad mes neišlipome. – Barlis stumtelėjo mane ir abu atsidūrėme ant perono.

Traukinys vėl sušnypštė ir pajudėjo. Keleiviai rūkė arba žvalgėsi pro pravirus langus. Už kelių vagonų pastebėjau juodą galvą, jis žiūrėjo į mūsų pusę – atrodė, kad plačiapetis verda iš įsiūčio. Traukinys, didindamas greitį, dingo už posūkio. Atsisukau į Barlį ir abu susižvalgėme. Stotelėje tebuvo keletas kaimiečių ir mudu, kažkur Prancūzijos vidury.

Trisdešimt antras skyrius

„Jei būčiau tikėjęsis pamatyti dar vieną Arabijos naktų stebuklą, Osmanų imperijos tyrinėtojo rojų, būčiau smarkiai apsirikęs. Kambarys buvo gerokai mažesnis nei svetainė, bet aukštomis lubomis, ir pro langus krintanti šviesa ryškiai apšvietė daiktus. Dvi sienas nuo grindų iki lubų užėmė knygų lentynos. Ilgos juodos aksominės užuolaidos ir gobelenas su šuoliuojančiais žirgais bei medžiokliniais šunimis suteikė kambariui prabangią viduramžių atmosferą. Stalas vidury kambario užverstas angliškais žinynais, milžiniškas Šekspyro rinkinys ant spintelės šalia.

Bet Turguto kabinete į akis krito ne daugybė angliškos literatūros, o kažkokio blogio nuojauta, persmelkusi visus jo nagrinėjamus angliškus veikalus. Tą nuojautą man žadino veidas, kuris buvo visur, veidas, kuris arogantiškai žvelgė į mane nuo Turguto rašomojo stalo, nuo lentynos, iš keisto siuvinio ant sienos, iš dokumentų aplanko, iš eskizo prie lango. Visur tas pats veidas, tik vis kitokia poza ir skirtingu rakursu, bet tie patys įdubę skruostai, ūsai, tas pats viduramžių veidas.

Turgutas stebėjo mane.

– Tu žinai, kas jis, – liūdnai tarė, – kaip matai, kolekcija labai įvairi. – Stovėjom priešais įrémintą paveikslą, kabantį virš stalo. Tai buvo raižinio reprodukcija, visiškai panaši į

tą, kurią buvau matęs namie, tik čia veidas buvo iš priekio, todėl atrodė, kad juodos akys žiūri tiesiai į mus.

– Kur surinkot tiek skirtingų atvaizdų? – paklausiau.

– Visur. – Turgutas mostelėjo į aplanką ant stalo. – Kartais perpiešdavau juos iš senų knygų, kartais rasdavau antikvariatuose ar aukcionuose. Net neįsivaizduoji, kiek daug jo atvaizdų dar galima rasti šiame mieste. Atrodė, kad jei visus surinksiu, iš jo akių perskaitysiu tuščiosios knygos paslaptį. – Jis atsiduso. – Bet tie medžio raižiniai tokie grubūs, jokių atspalvių, todėl paprašiau draugą dailininką sujungti visus į vieną.

Nuvedė mus į nišą prie lango, už trumpos juodos aksominės užuolaidos buvo kažkas paslėpta. Dar net neprisilietus prie jos, apėmė keista baimė, bet Turgutas patraukė virvelę, užuolaida prasiskleidė, ir mano širdis atsidūrė kulnuose. Iš paveikslo į mus žvelgė jaunas energingas vyras. Juodos garbanos užkritusios ant pečių, stambus sprandas. Veidas ir gražus, ir žiaurus, oda permatomo baltumo, akys nenatūraliai žalios, ilga tiesi nosis išpūstomis šnervėmis. Po ilgais juodais ūsais slėpėsi raudonos jausmingos, bet kietai suspaustos lūpos. Iš po žalios aksominės kepurės su rudomis ir baltomis plunksnomis kyšojo tankūs juodi antakiai, skruostikauliai išsišovę. Veidas neįtikėtinai gyvas, bet bejausmis, iš jo veržėsi jėga ir gaivalas, bet nesimatė charakterio tvirtumo. Labiausiai baugino akys – žiūrėjo į mus it gyvos, net nusigręžiau. Helena prisiglaudė man prie peties, bet ne ieškodama paguodos, o lyg palaikydama mane.

– Mano draugas puikus dailininkas, – švelniai tarė Turgutas, – dabar suprantat, kodėl laikau portretą už užuolaidos. Nemėgstu į jį žiūrėti, kai dirbu. – Geriau prisipažintų, kad nemėgsta, kai jis į jį žiūri, pagalvojau. – Veikiausiai Drakula taip atrodė apie 1456 metus, kai pradėjo valdyti Vala-

kiją. Jam buvo dvidešimt penkeri, pagal tą metą buvo gerai išsilavinęs, puikus raitelis. Per dvidešimt valdymo metų išžudė, ko gero, penkiolika tūkstančių savo tėvynainių – dėl politinių priežasčių, bet dažniau iš malonumo stebėti mirtį. – Turgutas užtraukė užuolaidas, o aš su džiaugsmu žiūrėjau, kaip dingsta siaubingos ryškios akys. – Galiu parodyti dar šiokių tokių įdomybių. – Jis mostelėjo į medinę spintelę ant sienos. – Čia Drakono ordino antspaudas, radau jį antikvarinių daiktų turguje netoli senojo miesto uosto. O čia durklas, sidabrinis, iš ankstyvojo osmanų laikotarpio Stambule. Manau, juo buvo gaudomi vampyrai, nes ant makšties yra žodžiai apie tai. Tos grandinės ir smaigai su vinimis, – jis parodė mums kitą spintelę, – buvo kankinimo įrankiai, galimas dalykas, net iš pačios Valakijos. O čia, mano draugai, svarbiausia. – Turgutas paėmė gražiai inkrustuotą medinę dėžutę ir atkabino kabliuką. Tarp juodo satino klosčių gulėjo keletas aštrių įrankių, panašių į chirurginius instrumentus, ir mažutis sidabrinis pistoletas bei sidabrinis peilis.

– Kas čia? – Helena tiesė ranką link dėžutės, bet staiga atitraukė.

– Tai autentiški vampyrų gaudymo įrankiai, šimto metų senumo, – pasididžiuodamas tarė Turgutas. – Manau, jie iš Bukarešto. Prieš kelerius metus atvežė draugas kolekcininkas. Tokių dėžučių buvo daugybė, aštuonioliktą ir devynioliktą šimtmetį jos buvo pardavinėjamos keliaujantiems į Rytų Europą. Šitame skyrelyje dar buvo česnako skiltelių, bet aš jas pakabinau štai ten. – Žvilgsniu nusekiau jo ranką ir su siaubu pamačiau ilgus sudžiūvusių česnakų karolius ant durų. Pagalvojau, beje, kaip ir prieš savaitę apie Rosį, kad profesoriui Borai ne šiaip truputį pasimaišę, jis tiesiog išprotėjęs.

Vėliau, po daugelio metų geriau suvokiau tokią savo reakciją, atsargumą, kurį pajutau apžiūrinėdamas Turguto kabinetą: tai visai galėtų būti kambarys Drakulos pilyje, viduramžių spinta su visais kankinimo instrumentais. Tiesa, mes, istorikai, domimės tuo, kas iš dalies yra mūsų atspindys, ko gal geriau nenagrinėtume, bet taip pat tiesa, kad ilgainiui susitapatiname su savais interesais. Po kelerių metų lankydamasis Amerikos universitete susipažinau su vienu garsiausių nacistinės Vokietijos istorikų. Gyveno patogiame name prie universiteto ir kolekcionavo ne tik knygas ta tema, bet ir Trečiojo reicho porcelianą. Kiemą dieną ir naktį saugojo du didžiuliai šunys, vokiečių aviganiai. Per vakarėlį su kolegomis iš fakulteto prie taurės aiškino, kaip nekenčia Hitlerio nusikaltimų, todėl civilizuotam pasauliui nori parodyti visas detales. Iš vakarėlio išėjau anksti, atsargiai aplenkiau šunis, negalėdamas nuslopinti pasibjaurėjimo.

– Manot, kad čia perkrauta, – tarė Turgutas lyg atsiprašinėdamas, tarytum būtų perskaitęs mano mintis. Jis teberodė į česnakus. – Bet aš nemėgstu sėdėti tarp praeities blogio ir neturėti apsaugos, suprantat? O dabar parodysiu tai, dėl ko čia jus atsivedžiau. – Pasodino mus ant išklibusių kėdžių, išmuštų damastu. Atrodžiau, lyg mietą prarijęs – sėdėjau tiesus it styga. Turgutas iš lentynos ištraukė sunkų aplanką. Išėmė ranka rašytas dokumentų, kuriuos žiūrinėjome archyve, kopijas, labai panašias į Rosio, tik kruopščiau padarytas, tada ištraukė laišką ir padavė man. Laiškas buvo spausdintas ant universiteto blanko ir pasirašytas Rosio, be jokios abejonės, tai buvo jo parašas – užsuktos B ir R buvo labai gerai pažįstamos. Tuo metu Rosis tikrai dėstytojavo Harvarde. Pirmosios eilutės buvo tokios, kaip Turgutas ir pasakojo; Rosis rašė nieko nežinąs

apie sultono Mechmedo archyvą. Jam esą labai gaila, kad nuliūdino profesorių Borą, bet tikisi, kad jo darbas bus sėkmingas. Laiškas buvo keistas.

Tada Turgutas ištraukė mažą knygelę, įrištą į seną odą. Knietėjo ją tuoj pat pačiupinėti, bet tvardžiausi, laukdamas, kol Turgutas atsargiai ją atvers. Parodė tuščius lapus priekyje ir pabaigoje, tada atvertė piešinį per vidurį, gerai pažįstamą siluetą – drakoną su karūna, keistai išskėstais sparnais, naguose laikantį lentelę su siaubą keliančiu žodžiu. Atsegiau portfelį ir išėmiau savo knygą. Turgutas padėjo abi knygas ant stalo. Sulyginę blogio dovanas pamatėme, kad abu drakonai vienodi, Turguto drakonas siekė puslapių kraštus ir buvo patamsėjęs, maniškis pablukęs, bet tikrai toks pat, visiškai toks pat. Ant uodegos buvo net panaši dėmelė, lyg raižinyje būtų buvęs koks nelygumas, kur subėgę daugiau dažų paliko žymę visuose spauduose. Helena tyliai palinkusi žiūrinėjo iliustracijas.

– Nuostabu, – pagaliau prabilo Turgutas, – net nesvajojau, kad vieną dieną pamatysiu antrą knygą.

– Ir išgirsit apie trečią, – priminiau aš, – nepamirškit, kad tai trečia knyga, kurią matau savo akimis. Rosio knygoje buvo lygiai toks pat spaudas.

– Ir ką tai galėtų reikšti? – Bet nelaukdamas atsakymo, jis šalia knygų jau klojo žemėlapių kopijas ir, braukdamas didžiuoju pirštu, lygino drakono, kalnų ir upių linijas. – Nuostabu, – sumurmėjo, – niekad nebūčiau pagalvojęs. Tikrai panašu. Tas drakonas yra žemėlapis. Bet kieno žemėlapis? – Turguto akys blizgėjo.

– Rosis tai ir aiškinosi archyvuose, – pratariau atsidusdamas. – O, kad būtų žengęs dar porą žingsnių ir sužinojęs, ką visa tai reiškia!

– Gal ir išsiaiškino, – mąsliai prabilo Helena, ir aš atsisukau paklausti, ką ji turi galvoje. Bet tuo metu pro česnakų

karolius prasivėrė durys, ir mudu net atšlijome. Tarpdury stovėjo mažutė besišypsanti moteris žalia suknele. Tai buvo Turguto žmona. Atsistojome jos pasitikti.

– Labas vakaras, brangioji. – Turgutas įsitempė ją vidun. – Čia mano draugai, profesoriai iš Amerikos universiteto, aš tau pasakojau.

Jis galantiškai mus pristatė, mandagiai šypsodamasi ponia Bora ištiesė ranką. Buvo labai mažutė, žalios akys ilgomis blakstienomis, gražiai lenkta nosis, ryškiai rudos garbanos. – Atsiprašau, kad negalėjau jūsų anksčiau pasveikinti, – ji kalbėjo lėtai, atsargiai rinkdama angliškus žodžius. – Mano vyras tikriausiai marino jus badu?

Atsakėm, kad buvom gražiai pavaišinti, bet ji purtė galvą.

– Ponas Bora nemoka vaišinti svečių. Oi, jis gaus! – Ji pagrūmojo jam kumšteliu, Turgutas atrodė patenkintas.

– Siaubingai bijau savo žmonos, – pareiškė linksmai, – ji nuožmi it amazonė.

Helena, kuri šalia ponios Boros atrodė kaip milžinė, nusišypsojo. Juodu buvo tikrai nepakartojami.

– O dabar dar bruka jums tą savo siaubingą kolekciją, – tarė ponia Bora.

Netrukus vėl buvom susodinti ant prabangių kušečių, ir spinduliuojanti ponia Bora pilstė kavą. Buvo graži, savotiškai graži, santūrių manierų, kokių keturiasdešimties metų. Anglų kalbos žodynas buvo ribotas, bet kalbėjo su stilingu humoru, lyg jos vyras dažnai atsitemptų anglakalbių svečių. Suknelė paprasta, bet elegantiška, judesiai rafinuoti. Mėginau įsivaizduoti, kaip ji moko darželinukus – tie vaikai turbūt siekia jai iki peties; kaži ar jiedu turi vaikų; vaikų fotografijų niekur nesimatė, kaip ir jokių kitų jų pėdsakų, o aš nenorėjau klausti.

– Ar mano vyras parodė jums miestą? – ponia Bora kreipėsi į Heleną.

– Taip, dalį, – atsakė Helena, – skyrė mums daug brangaus savo laiko.

– Ne, tai jūs skyrėte man daug laiko. – Turgutas pasigardžiuodamas gurkšnojo kavą. – Bet dar turim daug ką nuveikti. Mano brangioji, – kreipėsi jis į žmoną, – ketiname ieškoti dingusio profesoriaus, todėl keletą dienų būsiu labai užimtas.

– Dingusio profesoriaus? – Ponia Bora maloniai šypsojosi. – Puiku, bet pirmiausia papietaukime. Juk papietausite su mumis? – atsisuko ji į mus.

Mintis apie maistą buvo nepakeliama.

– Ačiū, ponia Bora, jūs labai maloni, bet reikia grįžti į viešbutį. Penktą valandą turime su kai kuo susitikti, – paprastai pasakė Helena.

Tikrai? Sutrikęs galvojau, su kuo, bet žaidžiau Helenos pradėtą žaidimą.

– Tikrai taip, su kitais amerikiečiais. Bet netrukus tikimės vėl jus pamatyti.

Turgutas linktelėjo.

– Kuo skubiausiai savo bibliotekoje peržiūrėsiu viską, kas galėtų bent kiek pagelbėti. Neturim atmesti galimybės, kad Drakulos kapas yra Stambule – gal tie žemėlapiai yra nuoroda į kurią nors miesto dalį. Turiu keletą senų knygų apie Stambulą ir draugų, turinčių turtingus rinkinius. Šįvakar viską patikrinsiu.

– Drakula... – ponia Bora papurtė galvą. – Man labiau patinka Šekspyras. Kur kas sveikesnis domėjimosi objektas. Be to, – ji piktai žvilgtelėjo į mus, – jis apmoka mūsų sąskaitas.

Išlydėjo su didžiausiomis ceremonijomis. Turgutas pažadėjo kitą rytą devintą valandą laukti mūsų viešbučio

vestibiulyje. Atsinešiąs, jei tik ką ras, ir nueisime į archyvą pažiūrėti, ar ten kas nepasikeitę. Perspėjo, kad turime būti labai atsargūs, stebėti, ar mūsų niekas neseka, ar mudviem niekas negresia. Turgutas buvo pasiryžęs lydėti mus iki pat viešbučio, bet patikinome, kad patys parplauksime keltu – jis išvyksta po dvidešimties minučių, pasakė Turgutas. Ponai Boros palydėjo mus iki durų ir, stovėdami ant laiptų, mojo mums sudie. Kelis kartus pro liepų ir tuopų tunelį žvilgtelėjau atgal.

– Laiminga santuoka, ar ne? – pasakiau aš ir tuoj pat pasigailėjau, išgirdęs tradicinį Helenos prunkštelėjimą.

– Greičiau, janki, – paskubino ji, – turim naujų darbų.

Šiaip jau nekreipdavau dėmesio į tokius epitetus, bet šįkart žvilgtelėjus į ją nupurtė šiurpas. Po to keisto vizito ramybės nedavė viena mintis, kurią iš paskutiniųjų stengiausi užgniaužti. Dabar, kai Helena žiūrėjo į mane iš padilbų, tvirti, bet gražūs jos veido bruožai buvo neįtikėtinai panašūs į tą spindintį, bet atgrasų už Turguto užuolaidos.“

Trisdešimt trečias skyrius

Kai už sidabrinių medžių ir kaimo stogų pranyko traukinys į Perpinjaną, Barlis nusipurtė.

– Taigi jis traukinyje, o mes – čia.

– Taip, ir gerai žino, kur mes, – pridūriau.

– Neilgam. – Barlis nužirgliojo prie kasos langelio, kur stovėdamas miegojo kažkoks senis ir atrodė, tuoj tuoj nugrius, bet staiga pabudo.

– Kitas traukinys į Perpinjaną tik rytą, – paaiškino jis, – o autobusas važiuos tik rytoj popiet. Nakvynę gausit ūkyje, koks puskilometris už kaimo. Ten išsimiegosit, o rytą sugrįšit į traukinį.

Maniau, kad arba mirtinai užsiusiu, arba apsižliumbsiu.

– Barli, negaliu laukti iki ryto! Prarasim labai daug laiko.

– Ir ką siūlai daryti? – susierzino Barlis. – Išsiklausinėjau apie taksi, automobilius, sunkvežimius, asilus, ko dar nori?

Tylėdami ėjom per kaimą. Buvo vėlyva mieguistos, šiltos dienos popietė; visi, kas išnirdavo tarpdury ar sode, atrodė gerokai apdują, lyg apžavėti.

Prie ūkininko namo stovėjo stalas, o ant dažytos lentelės buvo užrašyta, kad čia galima nusipirkti kiaušinių, sūrio ir vyno. Išėjusi pasitikti moteriškė neskubėdama šluostėsi rankas į prijuostę – nenustebo mus pamačiusi. Kai Barlis pristatė mane kaip seserį, tik maloniai nusišypsojo ir nieko

neklausinėjo net matydama, kad neturime kelioninių krepšių. Barlis paklausė, ar bus kambarys dviem. Ji tik iškvėpė: *Oui, oui**, atrodė, lyg kalbėtųsi pati su savim. Kiemas buvo suplūktas, vos viena kita gėlė, aplink lesė vištos, pastogėje tabalavo plastikiniai kibirai, kiemą supo akmeninis svirnas ir namas.

– Pietauti galėsit anoj pusėj namo, sode, – paaiškino ūkininkė, – kambarys taip pat senajame namo gale prie sodo.

Tylėdami paskui šeimininkę per žemą virtuvę nusekėme į nedidelį kambariuką, kur kadaise turbūt miegodavo virėja. Kambaryje palei priešingas sienas stovėjo dvi siauros lovos, nuo to man pasidarė lengviau, ir graži komoda. Vonios kambarėlyje buvo spalvota kriauklė ir unitazas. Viskas nepriekaištingai švaru, užuolaidos kietai iškrakmolytos, ant sienos kabojo saulėje išblukęs senovinis siuvinys. Kol Barlis mokėjo šeimininkei, šaltu vandeniu nusiprausiau veidą.

Kai išlindau, Barlis pasiūlė pasivaikščioti; pietūs bus tik po geros valandos. Iš pradžių nenorėjau palikti mus priglaudusių ūkininko namų, bet medžių alėjoje buvo gaivu, mudu žingsniavome palei griuvėsius, kur kadaise stovėta labai gražaus namo. Barlis užlipo ant apgriuvusios tvoros, aš iš paskos. Akmenys išvartyti, bet senosios tvoros kontūrai išlikę, o apgriuvęs bokštas teikė vietai praeities didybės. Pravirame kluone matėsi šienas, lyg pastatas tebebūtų naudojamas, ir įgriuvusi didžiulė sija. Barlis prisėdo ant griuvėsių ir apsidairė.

– Matau, kad siunti, – jis ėmė mane provokuoti, – ar tau nė motais, kad apsaugojau tave nuo pavojaus.

Barlio bjaurumas trumpam atėmė žadą.

---

* Taip, taip *(pranc.)*.

– Kaip tu drįsti, – galiausiai pratariau ir nužingsniavau per akmenis. Girdėjau, kaip Barlis atsistojo ir seka iš paskos.

– Gal būtum norėjusi likti traukinyje? – paklausė kiek švelnesniu tonu.

– Žinoma, ne, – atsakiau nusisukusi, – bet ir pats puikiai žinai, kad mano tėvas jau gali būti Šv. Mato vienuolyne.

– Tačiau Drakulos, ar kas jis ten būtų, ten dar nėra.

– Bet dabar jis mus pralenkė, – atkirtau aš, žiūrėdama į plytinčius laukus. Tolumoje tarp tuopų matėsi kaimo bažnyčia; buvo ramu, viskas atrodė kaip paveikslėlyje, trūko tik ožkų ir karvių.

– Pirmiausia, – prabilo Barlis (nekenčiau didaktinio jo tono!), – nežinom, kas ten, traukinyje. Gal jis visai ne piktadarys. Gal tik vykdo savo misiją, kaip rašoma tėvo laiškuose, ar ne?

– Dar blogiau, – pasakiau, – jei taip, tai gal jis jau Šv. Mato vienuolyne.

– Arba... – pradėjo Barlis, bet nutilo. Žinojau, ką nori pasakyti: arba jis čia, su mumis.

– Tiksliai žino, kur išlipome iš traukinio, – užbėgau Barliui už akių, kad jam nereikėtų aiškinti.

– Kuris čia iš mudviejų bjaurus? – Barlis priėjo ir negrabiai apkabino mane per pečius. Suvokiau, kad jis bent tiki mano tėvo istorija. Nebegalėjau sulaikyti susikaupusių ašarų, jos riedėjo per skruostus. – Nusiramink, – tarė Barlis. Padėjau galvą jam ant peties, šilto nuo saulės ir prakaito. Netrukus abu tylomis grįžome į sodą pietų.

„Helena, atrodo, neketino pratarti nė žodžio, todėl pakeliui į viešbutį stebėjau praeivius, ieškodamas kokių nors priešiškumo ženklų ir dairydamasis, ar kas mudviejų ne-

seka. Kol ėjome į viešbutį, mane vėl apėmė neviltis, kad turime tiek nedaug informacijos, kur ir kaip ieškoti Rosio. Kaip kažkokių knygų, kurios net ne visos išliko iki mūsų dienų, sąrašas galėtų mums padėti?

– Eime pas mane į kambarį, – be ceremonijų pareiškė Helena, – reikia pasikalbėti akis į akį.

Kitu atveju toks mergiškų skrupulų nepaisymas man būtų patikęs, bet ji atrodė tokia ryžtinga, kad liko tik spėlioti, ką turi galvoj. Ir vis dėlto žvilgsnis buvo labai gundantis. Lova tvarkingai paklota, keli jos daiktai tvarkingai sudėti. Pati prisėdo ant žemos palangės, aš ant kėdės.

– Klausyk, – prašneko ji, nusitraukdama pirštines ir nusiimdama skrybėlaitę, – kai ką sugalvojau. Man atrodo, Rosio paieškos įstrigo.

– Mano mintys jau gerą pusvalandį sukasi apie tą patį, – liūdnai linktelėjau. – Bet gal Turgutas išpeš kokios nors informacijos iš savo draugų.

– Tai kiauros paieškos, – ji papurtė galvą.

– Tuščios, – pataisiau ją be entuziazmo.

– Tuščios paieškos, – pakartojo Helena, – manau, kad ignoruojame vieną labai svarbų informacijos šaltinį.

– Kokį? – spoksojau išpūtęs akis.

– Mano motiną, – ramiai pareiškė ji, – buvai teisus, kai dar Amerikoje apie ją paklausei. Šiandien visą dieną apie ją galvoju. Pažinojo profesorių gerokai anksčiau nei tu, o aš, kai motina pasakė, kad jis mano tėvas, taip niekada nieko jos ir neklausinėjau. Nežinau kodėl, bet man atrodo, jai tai buvo skaudi tema. Ir dar. – Ji atsiduso. – Mano motina paprasta moteriškė. Nemaniau, kad galėtų man ką nors daugiau pasakyti, nei žinojau apie Rosį. Net tada, kai pernai prasitarė, kad tėvas tikėjo, jog Drakula egzistuoja, nespaudžiau jos, suvokiau, kokia ji prietaringa. Oi, kaip

dabar norėčiau išgirsti, ar žino ką nors daugiau, kas praverstų mūsų paieškai.

– Bet kaip mes su ja pasikalbėsime? – man sužibo viltis, – sakei, kad ji neturi telefono.

– Neturi.

– Tai kaip?

– Nuvažiuosime jos aplankyti. Ji gyvena mažame miestelyje netoli Budapešto. – Helena patenkinta pliaukštelėjo pirštinėmis per kelį.

– Ką? – Dabar jau aš suirzau. – Dieve, kaip paprasta, mes tik šokam į traukinį su tavo vengrišku pasu ir mano, oi, amerikietišku pasu ir lekiam pasišnekėt apie Drakulą su tavo giminaičiais.

– Kam taip nervintis, Pauliau, – šypsodamasi tarė Helena. – Yra tokia vengrų patarlė: jei neįmanoma, tai padaroma.

– Na, gerai, koks tavo planas? Kaip pastebėjau, visada turi kokį nors planą, – pasakiau ir mane suėmė juokas.

– Taip, turiu. – Ji suglostė pirštines. – Tiksliau, tikiuosi, kad teta turės.

– Tavo teta?

Helena žiūrėjo pro langą į senus sodrių spalvų fasadus. Artėjo sutemos, ir Viduržemio jūros šviesa, kurią jau buvau įsimylėjęs, viską nuspalvino auksu.

– Mano teta iki 1948 metų dirbo Vengrijos vidaus reikalų ministerijoje, ji įtakinga moteris. Tik jos dėka gavau stipendiją. Mano šalyje nieko nepasieksi, jei neturi įtakingų tetų ar dėdžių. Ji vyriausia mano motinos sesuo, padėjo jai pabėgti iš Rumunijos į Vengriją, kur pati jau gyveno, dar man negimus. Mes labai artimos, aš ir mano teta, – ji padarys viską, ko tik paprašysiu. Ji turi telefoną ir aš jai paskambinsiu.

– Ar ji galės pakviesti tavo motiną prie telefono, kad su mumis pasikalbėtų?

– O varge, – sudejavo Helena, – negi manai, kad galime kalbėti telefonu apie privačius ar kontroversiškus dalykus?

– Atleisk, – teištariau.

– Važiuosime pas ją. Teta viską sutvarkys. Tik taip galėsime pasikalbėti akis į akį. Be to, – Helenos balse pasigirdo švelnumo gaidelė, – jos taip džiaugsis mane pamačiusios. Iš čia ne taip toli, o mes nesimatėme jau porą metų.

– Dėl Rosio pasiryžęs padaryti bet ką, – pasakiau, – nors ir neįsivaizduoju, kaip prasmuksim į komunistinę Vengriją.

– O galėtum įsivaizduoti, kaip, anot tavęs, prasmuktum į komunistinę Rumuniją? – paklausė Helena.

– Žinau, – galop tariau patylėjęs, – ir aš apie tai galvojau. Jei pasirodys, kad Stambule nėra Drakulos kapo, tai kur jis?

Sėdėjome kiekvienas paskendęs savo mintyse. Pirmoji prabilo Helena.

– Paklausiu, ar šeimininkė leis skambinti, – pasakė, – teta netrukus grįš iš darbo ir iškart jai paskambinsiu.

– Ar galiu eiti su tavim? – paklausiau. – Juk tai liečia ir mane.

– Žinoma. – Helena užsitraukė pirštines ir mudu nusileidome į vestibiulį. Užtruko dešimt minučių, kol išaiškinome, ko norime, o užduotį palengvino kelios turkiškos liros ir pažadas, kad už pokalbį sumokėsime iš karto. Helena prisėdo ant kėdės ir surinko daugybės skaičių derinį. Staiga jos veidas nušvito. – Jungia. – Ji nuoširdžiai nusišypsojo. – Tetai nepatiks, – pasakė. Tada veidas vėl persimainė, įsitempė. – Eva? – tarė. – Čia Helena.

Įsiklausęs suvokiau, kad kalba vengriškai; žinojau, kad rumunų kalba priklauso romanų kalbų grupei, taigi ausis

būtų pagavusi vieną kitą žodį. O Helena šnekėjo – lyg ris-čia paleisti arkliai, kaip paniškas ugrofinų bėgimas, kurio negalėjau nė akimirkai sustabdyti. Įdomu, ar ji kalba su motina rumuniškai. Kalbėjo tai pakeltu, tai ramiu tonu, kartais nusišypsodama, kartais susiraukdama. Teta Eva turėjo daug ką pasakyti, Helena atidžiai klausėsi, tada vėl prapliupdavo keistų skiemenų lietumi.

Helena, atrodo, užmiršo mane, bet tada staiga pakėlė į mane akis, kreivai nusišypsojo ir pergalingai linktelėjo, lyg pokalbis būtų buvęs sėkmingas. Vėl nusišypsojo ir pakabino ragelį. Šeimininkė prisistatė iškart, matyt, nerimavo dėl telefono sąskaitos. Greitai atskaičiavau sutartą sumą, dar pridėjau ir įkišau pinigus į ištiestą delną. Helena jau skubėjo į kambarį, ragindama ir mane. Galvojau, kad tas slaptumas nereikalingas, bet ką gali žinoti?

– Greičiau pasakok, – sunkiai atsidusau, vėl sėsdamas į fotelį, – mirštu iš smalsumo.

– Naujienos geros, – ramiai prabilo, – žinojau, kad teta pasistengs padėti.

– Ką tu, po galais, jai pasakei?

– Ne kažin ką galėjau pasakyti telefonu, be to, turėjau būti gana oficiali. – Ji išsišiepė. – Bet pasakiau, kad su kolega moksliniais reikalais esu Stambule ir kad mums dėl tyrimo reikia penkioms dienoms atvykti į Bukareštą. Paaiškinau, kad esi amerikietis profesorius ir kad rašome bendrą darbą.

– Apie ką? – atsargiai paklausiau.

– Apie darbo santykius Europoje osmanų okupacijos laikais.

– Neblogai. Bet aš nė velnio neišmanau apie tai.

– Viskas bus gerai. – Helena nuėmė pūkelį nuo juodo sijono. – Aš tave apšviesiu.

– Tikras tėvas. – Savo erudicija ji staiga priminė man Rosį, žodžiai išsprūdo net nepagalvojus. Staigiai žvilgtelėjau, ar neįžeidžiau jos. Suvokiau, kad pirmą kartą kalbu apie ją kaip apie Rosio dukrą, nėt nežinojau, kada įvyko tas lūžis.

– Puikus argumentas, nes genai lemia daugiau nei aplinka, – teištarė. Nustebau, kad Helena kažkokia liūdna. – Eva buvo suirzusi, ypač kai pasakiau, kad esi amerikietis. Žinojau, kad supyks, nes mano, kad esu per daug impulsyvi ir per daug rizikuoju. Taip ir yra. Bet ir turėjo būti suirzusi, kad viskas deramai skambėtų.

– Kas deramai skambėtų?

– Ji turi galvoti apie savo darbą ir statusą. Bet pasistengs ką nors dėl mūsų padaryti, ryt vakare vėl jai paskambinsiu. Štai taip. Ji labai protinga, ta mano teta, ką nors sugalvos. Kai daugiau žinosim, pasirūpinsim bilietais, gal lėktuvo, iš Stambulo į Bukareštą ir atgal.

Mintyse atsidusau, galvodamas apie galimas išlaidas ir skaičiuodamas, kiek užteks mano santaupų šitai medžioklei, bet tepasakiau:

– Matyt, yra tikra stebukladarė, kad mane įleistų į Vengriją ir dar apsaugotų mudu nuo visų bėdų.

– Ji *tikrai* stebukladarė, – nusijuokė Helena. – Štai kodėl aš čia, o ne kaimo kultūros namuose.

Vėl nulipome laiptais žemyn ir išėjome į gatvę.

– Ne kažin ką dabar galime nuveikti, – mąsliai prašnekau, – reikia laukti, ką sužinos Turgutas ir tavo teta. Turiu prisipažinti, kad tas laukimas labai sunkus. Ką veiksime?

Helena stovėjo nutvieksta vis labiau tamsėjančios auksinės šviesos. Vėl buvo su pirštinėm ir skrybėlaite, įstriži saulės spinduliai nurausvino juodus plaukus.

– Norėčiau dar pasidairyti po miestą, – pagaliau prabilo ji, – gal daugiau čia nebeatvažiuosiu. Gal grįžkime į Sofijos bažnyčią? Galėtume pasivaikščioti iki vakarienės.

– Gerai, grįžkime. – Ėjome netardami nė žodžio. Kai artėjome prie didingo pastato ir tolumoje vėl pamačiau kupolus ir minaretus, tyla net spengė ausyse. Įdomu, ar Helena jaučia tą patį, ar mus vienodai veikia didingos šventovės kerai. Tebegromuliavau anądien išsakytą Turguto mintį, kad Drakula galėjo prakeikti šitą didingą miestą. – Helena, – tariau, nors bijojau pertraukti tylą, – kaip manai, ar jis galėtų būti čia, Stambule, palaidotas? Tai paaiškintų sultono nerimą po jo mirties, ar ne?

– Jis? A, taip, jis, – linktelėjo ji, lyg pritartų, kad nedera garsiai minėti jo vardo. – Įdomi mintis, bet ar Mechmedas nebūtų to žinojęs, ar Turgutas nebūtų radęs kokių nors įrodymų? Negaliu patikėti, kad kelis šimtmečius būtų galima tai nuslėpti.

– Sunku patikėti ir tuo, kad Mechmedas būtų leidęs vieną didžiausių savo priešų palaidoti Stambule, jei tik būtų apie tai žinojęs.

Helena, atrodo, susimąstė. Mudu buvome beveik prie didingo Sofijos soboro.

– Helena! – tyliai pašaukiau.

– Taip? – stovėjome žmonių ir maldininkų minioje, plūstančioje pro milžiniškus vartus. Priėjau arčiau jos, kad galėčiau kalbėti dar tyliau, beveik pašnibždomis.

– Jei yra bent mažiausia galimybė, kad kapas čia, vadinasi, ir Rosis gali būti čia.

Helena atsisuko ir pasižiūrėjo į mane. Aplink blizgančias akis išryškėjo amžiaus ir nerimo raukšlelės.

– Žinoma, Pauliau.

– Vadove po miestą skaičiau, kad Stambule yra požeminių griuvėsių, taip pat katakombų, kaip Romoje. Turim dar mažiausiai dieną – gal pasikalbėkime su Turgutu.

– Nebloga mintis, – tyliai tarė ji, – Bizantijos imperatorių rūmai turėjo turėti požemius. – Norėjo nusišypsoti, bet ranka pakilo prie šalikėliu aprišto kaklo, lyg jai skaudėtų. – Kad ir kas būtų likę iš rūmų, vieta turi knibždėte knibždėti blogiu – imperatorių, kurie išbadydavo akis savo pusbroliams, sielomis. Puiki kompanija.

Kadangi kone iš akių skaitėm vienas kito mintis ir mintyse beveik ruošėmės keistai milžiniškai medžioklei, iš pradžių net nepastebėjau piktai į mane spoksančio žmogėno. Be to, tai nebuvo koks atgrasus vaiduoklis, o tik neišsiskiriantis iš minios smulkus žmogelis, lūkuriuojantis eilėje palei bažnyčios sieną.

Tačiau tada, ištiktas šoko, atpažinau mokslininką aptriušusia žila barzdele, nerta balta kepurėle, pilkais marškiniais ir kelnėmis, tą patį, kurį rytą mačiau archyve. Mane ištiko dar didesnis šokas. Žmogėnas padarė klaidą taip rydamas mane akimis. Tada jis dingo, išnyko kaip dūmas džiūgaujančioje turistų minioje. Šokau pirmyn, vos neparversdamas Helenos, bet veltui. Vyras išgaravo vos pamatęs, kad jį pastebėjau. Jo veidas, atmetus keistą barzdelę ir kepurėlę, buvo mirtinai pažįstamas. Paskutinį kartą jį mačiau prieš užklojant paklode; tai buvo mirusio universiteto bibliotekininko veidas.“

Trisdešimt ketvirtas skyrius

Turėjau kelias tėvo nuotraukas iš Amerikos, iš tų laikų, kai dar ruošėsi važiuoti ieškoti Rosio. Nors kai pirmą kartą jas pamačiau, nė nenutuokiau, kas dėjosi vėliau. Nuotrauka, kurią prieš kelerius metus įsirėminau ir pakabinau virš rašomojo stalo, buvo nespalvota, bet iš tų laikų, kai juodas ir baltas fotografijas išstūmė spalvotos. Tokio tėvo nepažinojau. Žiūrėjo tiesiai į kamerą, smakras truputį pakeltas, lyg norėtų kažką pasakyti fotografui. Kas fotografavo, jau niekada nesužinosiu; pamiršau paklausti tėvo. Tai negalėjo būti Helena, gal koks kitas draugas, koks paskutinio kurso studentas. 1952-ieji – kitoje nuotraukos pusėje tėvo ranka užrašyta tik data. Tada jis buvo paskutiniame kurse, jau pradėjęs nagrinėti olandų pirklių temą.

Tėvas, atrodo, pozavo prie universiteto, tai spėjau iš gotikinių akmens sienų tolumoje. Koja bravūriškai užkelta ant suoliuko, gracingai pasirėmęs į kelį. Buvo baltais arba šviesiais marškiniais ir dryžuotu kaklaraiščiu, tamsiomis kelnėmis su kantu ir blizgančiais batais. Buvo toks pat, kokį pažinojau aš – vidutinio ūgio, ne itin plačių pečių, geros formos, kurios ir sendamas neprarado. Įdubusios akys nuotraukoje atrodė pilkos, bet iš tikro buvo tamsiai mėlynos. Dėl gilių akių ir tankių antakių, išsišovusių skruostikaulių, plačios nosies ir putlių besišypsančių lūpų jis šiek tiek priminė beždžionę. Jei nuotrauka būtų spalvota, sau-

lės nutvieksti glotnūs plaukai būtų buvę bronzos spalvos; žinojau, nes kartą pats tai sakė. Bet kiek jį prisimenu, visada buvo žilas.

„Stambule praleidau bemiegę naktį. Nemiga kankino ne vien iš siaubo, kad tas numirėlis vaikšto gyvas, bet ir stengiantis suvokti, ką visa tai reiškia. O antra, labai bijojau dėl portfelyje paslėptų dokumentų. Jis žino, kad mudu su Helena turim žemėlapio kopiją. Ar atsirado Stambule, nes sekė mus, ar kažkaip apskaičiavo, kad žemėlapio originalas yra kaip tik čia? O jei tai ne jo nuopelnas, ar turi kokį nors slaptą informacijos šaltinį, apie kurį aš nieko nežinau? Sultono Mechmedo archyve dokumentus matė mažų mažiausiai kartą. Įdomu, ar matė originalius žemėlapius ir ar padarė jų kopijas? Atsakymų nežinojau. Negalėjau užmigti vien pagalvojęs, kaip tas padaras trokšta žemėlapio kopijos, ir prisiminęs, kaip puolė smaugti Heleną bibliotekos saugykloje. O faktas, kad jis įkando Helenai ir dabar gali ją persekioti, tik didino nervinę įtampą.

Lyg to dar būtų negana, kad lėtai slenkant laikui prarymočiau bemiegę naktį, visai šalia, bet ne per arti, mačiau jos miegančios veidą. Užsispyriau, kad Helena miegotų mano lovoje, o aš sėdėjau aptriušusiame krėsle. Jei kartą kitą ir užsimerkiau, žvilgsnis į tvirtą, drąsų veidą vėl išbudindavo mane it šaltas dušas. Helena norėjo miegoti savo kambaryje. Ką pagalvotų pensiono šeimininkė, jei sužinotų apie tokią rokiruotę? Bet aš laikiausi savo, kol ji galiausiai nusileido ir sutiko prisnūsti mano prižiūrima. Buvau prisižiūrėjęs per daug filmų ir prisiskaitęs per daug knygų, tarp jų ir Stokerio, kad nežinočiau, jog naktį kelioms valandoms palikta viena ji gali tapti šėtono auka. Helena buvo per daug pavargusi, kad neužmigtų, mačiau, kaip

didėja juodi ratilai po akimis, be to, jaučiau, kad ir ji bijo. Tas baimės dvelksmas gąsdino mane labiau, nei būtų gąsdinę kitos moters kūkčiojimai. Ko gero, kažkokia neįprasta apatija ir švelnumas, nebūdingi visada išdidžiai ir tvirtai jos laikysenai, neleido man užmerkt akių. Helena gulėjo ant šono, ranką pakišusi po pagalve, o ant balto užvalkalo išsidriekusios garbanos atrodė dar juodesnės.

Neprisiverčiau nei skaityti, nei rašyti. Net nenorėjau atsegti portfelio, kurį buvau pakišęs po lova. Bėgo valandos, bet koridoriuje nebuvo girdėti jokių paslaptingų šnaresių, niekas nežiūrėjo pro rakto skylutę, niekas neleido dūmų pro durų apačią, niekas nesidaužė į lango stiklą. Galiausiai kambario tamsa ėmė pilkėti, ir Helena atsiduso, lyg nujausdama aušrą. Pasiėmiau švarką, tyliai tyliai ištraukiau portfelį iš po lovos ir mandagiai ją palikau pabusti vieną. Palauksiu vestibiulyje.

Dar nebuvo šešių, bet name jau kvepėjo kava, ir labai nustebau, apačioje pamatęs Turgutą. Jis sėdėjo siuvinėtame krėsle su aplanku ant kelių. Atrodė nuostabiai guvus ir išsimiegojęs, iškart pašoko paspausti man rankos.

– Labas rytas, mano drauge. Ačiū dievams, kad taip anksti apsireiškėt.

– Ir aš jiems dėkingas, kad jūs čia, – atsakiau, susmukdamas į kitą krėslą, – bet kas jus taip anksti čia atvijo?

– Negaliu miegoti, nes turiu jums naujieną.

– Ir aš turiu naujieną, – niūriai tariau, – bet klokit pirmas, daktare Bora.

– Turgutai, – išsiblaškęs pataisė jis mane ir aplanko raištelį. – Štai. Kaip ir žadėjau, naktį peržiūrėjau savo dokumentus. Kaip matėt, turiu nemažai kopijų iš archyvų, be to, esu surinkęs daug pasakojimų apie įvykius Stambule dar Vladui gyvam esant ir iškart po jo mirties. – Jis atsiduso. – Dalis užsimena apie paslaptingus nutikimus mieste,

mirtis, gandus apie vampyrizmą. Taip pat iš knygų esu surinkęs kiek galėdamas daugiau informacijos apie Drakono ordiną Valakijoje. Tad šiąnakt nieko naujo nebeaptikau. Tada paskambinau savo draugui Selimui Aksojui. Jis ne iš universiteto, knygų pardavėjas, bet labai išsilavinęs žmogus. Apie knygas žino daugiau nei bet kas kitas Stambule, o ypač tas, kurios pasakoja Stambulo istoriją ir legendas. Labai malonus žmogus, visą vakarą praleido su manimi savo bibliotekoje. Paprašiau, kad paieškotų, ar penkioliktame amžiuje Stambule galėjo būti palaidotas koks nors valakas, ar mieste galėtų būti kapas, kažkaip susijęs su Valakija, Transilvanija ar Drakono ordinu. Parodžiau jam – nebe pirmą kartą – žemėlapių kopijas, knygą su drakonu ir išdėsčiau tavo teoriją, kad piešiniai gali būti nuorodos į kokią nors vietą, į Žudiko kapo vietą.

Kartu pervertėme daugybę Stambulo istorijos puslapių, peržiūrėjome senus atspaudus ir užrašus, į kuriuos jis persirašo viską, ką tik randa bibliotekose ir muziejuose. Jis labai darbštus, tas Selimas Aksojus. Neturi žmonos, neturi šeimos, jokių kitų interesų. Paskendęs Stambulo istorijoje. Dirbo visą naktį, nes jo biblioteka tokia didelė, kad net pats nėra visko perskaitęs ir nežino, ką dar būtų galima rasti. Pagaliau radome keistą daiktą – laišką, perspausdintą penkiolikto ir šešiolikto šimtmečių susirašinėjimo tarp sultono ministrų ir plačiosios imperijos pakraščių postų knygoje. Selimas pirko ją Ankaroje. Išspausdinta devynioliktame amžiuje, sudaryta vieno Stambulo istoriko. Selimas sako niekada nematęs kitos tokios knygos.

Aš kantriai laukiau, suprasdamas viso to svarbą ir įvertindamas Turguto kruopštumą. Kaip literatūros tyrinėtojas, buvo velniškai geras istorikas.

– Ne, Selimas nežino, ar būta kitų knygos leidimų, bet mano, kad ten paskelbti dokumentai ne – kaip jūs ten sakot? – klastotės, nes yra matęs vieną originalų laišką kolekcijoje, kurią vakar vartėm archyve. Jis pamišęs dėl archyvo, dažnai jį ten sutinku. – Turgutas nusišypsojo. – Tai štai, toje knygoje, kai jau lūžom iš nuovargio ir tuoj tuoj turėjo brėkšti, suradom laišką, kuris gali būti svarbus tavo tyrimui. Jį išspausdinęs kolekcininkas tvirtina, kad laiškas rašytas penkiolikto šimtmečio pabaigoje. Štai vertimas. – Turgutas išsitraukė iš portfelio popieriaus lapą. – Deja, knygoje nėra ankstesnio laiško, apie kurį kalbama čia. Dievas žino, ar jis išvis išlikęs, nes mano draugas Selimas jau seniai būtų jį suradęs. – Jis atsikosėjo ir ėmė garsiai skaityti. – „Didžiai gerbiamam Rumeliui Kadiaskeriui..." Kadiaskeris buvo vyriausiasis karo tribunolo teisėjas Balkanuose, žinai? – Aš nežinojau, bet maktelėjau galva, ir jis skaitė toliau. – „Gerbiamasis, toliau tyriau jūsų prašymą. Už sutartą sumą kai kurie vienuoliai buvo labai linkę padėti ir aš pats apžiūrėjau kapą. Tai, ką jie man pasakojo, tikra tiesa. Daugiau neturi ką pasakyti, kalba tik apie savo baimę. Siūlau Stambule pradėti tyrimą šiuo klausimu. Snagove palikau du sargybinius, kurie stebės visus įtartinus veiksmus. Keista, bet čia nėra jokių gandų apie marą. Alacho vardu ištikimas jūsų tarnas."

– O parašas? – paklausiau aš. Širdis daužėsi; net po bemiegės nakties buvau visiškai žvalus.

– Jo nėra. Selimas mano, kad parašas galėjo būti nuplėštas nuo laiško originalo arba atsitiktinai, arba tyčia, apsaugant rašiusįjį.

– O gal slaptumo sumetimais jis tiesiog nebuvo pasirašytas, – įkišau savo trigrašį aš, – ar daugiau laiškų apie tai knygoje nėra?

– Nėra – nei ankstesnių, nei paskesnių. Tik tas vienas. Bet Rumelis Kadiaskeris buvo labai svarbus asmuo, taigi reikalas turėjo būti rimtas. Ilgai ieškojome kitose knygose ir dokumentuose, bet nieko, kas būtų bent kiek susiję su laišku, neradome. Mano draugas sakė nė vienoje istorinėje knygoje apie Stambulą neaptikęs žodžio Snagovas. Buvo skaitęs laiškus prieš kelerius metus – užsiminiau, kur Drakulą galėjo palaidoti jo sekėjai, ir akis užkliuvo už to žodžio. Galimas dalykas, kad matė jį kažkur kitur, tik nepamena kur.

– Viešpatie, – tariau galvodamas ne apie subtilybes, kur ponas Aksojus galėjo matyti tą žodį, bet apie kankinančias sąsajas tarp Stambulo, visų mūsų ir tolimosios Rumunijos.

– Taip. – Turgutas taip žavingai nusišypsojo, lyg būtume aptarinėję pusryčių meniu. – Balkanų inspektoriams Stambule kažkas kėlė tokį rimtą nerimą, kad net pasiuntė žmogų į Snagovą prie Drakulos kapo.

– Bet, po velnių, ką jie aptiko? – trenkiau kumščiu į krėslo ranktūrį. – Ką jiems papasakojo vienuoliai? Ir kodėl jie buvo taip siaubingai išsigandę?

– Mane kankina tas pats klausimas, – nuramino mane Turgutas. – Jei Vladas Drakula ramiai sau ten ilsėjosi, dėl ko tada nerimauta už šimtų kilometrų čia, Stambule? Ir jei Vlado kapas tikrai Snagove ir visada ten buvo, kodėl žemėlapiai ne to regiono?

Galėjau tik gerbti jo gebėjimą pateikti tokius tikslius klausimus.

– Yra dar vienas dalykas, – pasakiau, – ar manai, jog vis dėlto yra galimybė, kad Drakula palaidotas Stambule? Gal tai paaiškintų Mechmedo nerimą po Drakulos mirties ir vampyrizmo apraiškas mieste?

– Labai svarbus klausimas. – Turgutas suglaudė delnus ir pirštais parėmė smakrą. – Čia mums prireiks pagalbos, ir, ko gero, mano draugas Selimas yra tas žmogus, kuris mums padės.

Sėdėjome tylėdami viešbučio prieblandoje ir žiūrėjome vienas į kitą, iš kažkur atsklido kavos aromatas, – du nauji draugai, kuriuos suvienijo bendras tikslas. Tada Turgutas pakilo.

– Akivaizdu, kad turime ieškoti toliau. Selimas sakė palydėsiąs į archyvą, kai tik judu būsit pasiruošę. Žino visus šaltinius apie penkiolikto šimtmečio Stambulą, pats jų nesu nagrinėjęs. Peržiūrėsim kartu. Neabejoju, kad ponas Erozanas bus patenkintas, jog dokumentus pavartysime dar neatsidarius archyvui. Aš jam paskambinsiu. Jis gyvena netoli archyvo ir galės jį atrakinti. O kur panelė Rosi? Ar ji dar nepabudo?

Mintys taip sukosi galvoj, kad nebežinojau, ko griebtis pirmiau. Turgutui prašnekus apie poną Erozaną, tuoj pat prisiminiau saviškį bibliotekininką, kurį per tą laišką buvau beveik pamiršęs. Dabar susidūriau su keistu galvosūkiu: ar pasakoti Turgutui apie mirusio bibliotekininko pasirodymą, mat taip jo tikėjimą istoriniais vampyrais praplėsčiau tikėjimu šiuolaikiniais vampyrais? Bet jo klausimas, kur Helena, priminė, kad palikau ją vieną nedovanotinai ilgam. Nenorėjau jos trukdyti, kai pabus, ir tikėjausi, kad ji kaip galėdama greičiau nusileis žemyn. Kodėl ji dar nepasirodė? Turgutas kažką kalbėjo.

– Taigi Selimas – ir kada jis miega – nuėjo kavos, – a, štai ir jis!

Pasigirdo durų skambutis ir vidun įžengė liesas vaikinas. Tikėjausi pamatyti pagyvenusį vyriškį verslininko kostiumu, bet Selimas Aksojus buvo jaunas ir lieknas,

plevėsuojančiomis apibrizgusiomis tamsiomis kelnėmis ir baltais marškiniais. Atskubėjo prie mūsų visas įsitempęs ir vos šypsodamasis. Tik spausdamas ranką atpažinau tas žalias akis ir ilgą, siaurą nosį. Mačiau tą veidą anksčiau, ir ne taip seniai. Prireikė dar kelių akimirkų, kol prieš akis iškilo vaizdas – garbana ranka, duodanti man Šekspyro tomelį. Tai knygų prekeivis iš parduotuvėlės turguje.

– Mes jau buvom susitikę! – sušukau, jis irgi žiojosi kažką sakyti sumišai turkų ir anglų kalba. Turgutas žiūrėjo tai į mane, tai į jį, akivaizdžiai suglumęs, bet kai paaiškinau, nusikvatojo, vis dar stebėdamasis.

– Koks sutapimas, – tepasakė.

– Ar jau pasiruošę? – Ponas Aksojus tik numojo į Turguto siūlymą prisėsti.

– Ne visai, – atsakiau, – jei neprieštarausit, pažiūrėsiu, kaip ten panelė Rosi.

Turgutas per daug geraširdiškai sulinksėjo.

Ant laiptų kone atsitrenkiau į Heleną, nes lėkiau per tris pakopas iš karto. Ji net susigriebė už turėklų, kad nenuvirstų kūliais žemyn.

– Oi! – aiktelėjo. – Ką sau galvoji? – Trynė sutrenktą alkūnę, o aš bandžiau nekreipti dėmesio į prigludusį tvirtą jos petį.

– Ieškojau tavęs, – atsakiau, – atleisk, turbūt užgavau. Sunerimau, kad taip ilgai palikau tave vieną.

– Man viskas gerai, – tarė ji gerokai švelniau, – turiu keletą minčių. Ar paskambinai profesoriui Borai?

– Jis jau čia, – pranešiau, – su draugu.

Helena irgi pažino jaunąjį knygų pardavėją ir jiedu nedrąsiai šnekėjosi, kol Turgutas skambino ponui Erozanui ir šaukė į ragelį.

– Buvo liūtis, o per lietų telefono linijos šitame miesto gale prastai veikia, – sugrįžęs paaiškino jis, – mano drau-

gas lauks archyve. Atrodė sergantis, gal persišaldė, bet sakė tuoj pat ateisiąs. Ar norėsit kavos, panele? Pakeliui nupirksiu jums bandelių su sezamais. – Dideliam mano nepasitenkinimui, jis pabučiavo Helenai ranką, ir mes visi išskubėjome.

Tikėjausi, kad pakeliui galėsiu pasikalbėti akis į akį su Turgutu ir papasakoti apie piktojo bibliotekininko pasirodymą; nemaniau, kad prie to nepažįstamojo būčiau galėjęs aiškinti, kas dedasi, ypač kai Turgutas pasakė, jog Aksojus ne itin domisi vampyrų medžiokle. Tačiau Turgutas visą kelią šnekučiavosi su Helena, o aš jaučiau dvigubas kančias matydamas, kad ji šypsosi ne man, o jam, ir žinodamas, kad nutyliu informaciją, kurią turėčiau nedelsdamas pasakyti. Ponas Aksojus kartkartėmis mesdavo į mane žvilgsnį, bet didžiąją kelio dalį buvo paskendęs mintyse, todėl nedrįsau jo trukdyti savo pastebėjimais apie auštančio miesto grožį.

Bibliotekos durys buvo atrakintos. Turgutas šypsodamasis pareiškė, kad kitaip ir negalėjo būti, nes draugas atskubėjo anksčiau, ir tyliai žengė vidun, praleisdamas Heleną. Nedidelis prieškambaris su nuostabiomis mozaikomis ir atversta registracijos knyga buvo visiškai tuščias. Turgutas prilaikė Helenai duris, ji drąsiai žengė į tyla spengiančią apytamsę skaityklą, bet staiga sulaikė kvapą ir sustojo it įbesta. Turgutas vos jos neparvertė. Nugara nuėjo pagaugais, nors dar negalėjau pasakyti, kas nutiko, tada kažkas stumtelėjo mane link Helenos.

Vidury salės nejudėdamas stovėjo bibliotekininkas, atsisukęs į duris, lyg lauktų mūsų. Bet tai nebuvo draugiškas žvilgsnis, kurio tikėjomės, neskubėjo atnešti ir skrynios, kurią ketinome dar kartą peržiūrėti, ar Stambulo istorijos rankraščių. Prieš mus stovėjo ne Turguto, o mūsiškis bibliotekininkas. Veidas išblyškęs, tarytum be gyvybės – kaip

tik taip, bet pasirengęs viskam, blizgančiomis akimis, nenatūraliai raudonomis lūpomis ir alkanu žvilgsniu. Akimis taip pervėrė mane, kad net suskaudo ranką, kurią užlaužė tada bibliotekos saugykloje. Atrodė, kad kenčia alkį. Net jei būčiau galėjęs blaiviai mąstyti apie spėjamą alkio pobūdį – žinių ar kokį kitą alkį, nebūčiau spėjęs suformuluoti minties. Vos žengiau žingsnį link šlykščios figūros, Helena iš švarko kišenės išsitraukė pistoletą ir šovė į jį.“

Trisdešimt penktas skyrius

„Vėliau su Helena teko išgyventi daugybę situacijų, ir tas, kurias vadiname pilka kasdienybe, ir ji visada mane stulbino. Stebėjausi jos protu, kaip greitai susieja faktą su faktu, nors man tam būtų prireikę nemažai laiko. Stulbino ir nuostabiu pažinimo platumu. Helena buvo amžinas netikėtumas, susigyvenau su tuo kaip su kasdienybe, su maloniu polinkiu prisitaikyti ir jų laukti. Bet niekada neapstulbino manęs labiau kaip tada Stambule, kai šovė į bibliotekininką.

Stebėtis nebuvo kada, nes bibliotekininkas šoko į šoną, paleisdamas į mus knygą, kuri vos nepataikė man į galvą, atsitrenkė kažkur į stalą ir nukrito ant grindų. Helena žengė žingsnį arčiau ir šovė dar kartą. Ji taikėsi taip šaltakraujiškai, kad man net užėmė kvapą. Sukrėtė keista to padaro reakcija. Gyvenime nebuvau matęs nušauto žmogaus, tik kine – taip, mačiau šimtus nušautų indėnų, tuomet man dar nebuvo nė vienuolikos, o vėliau visokiausio plauko sukčių, bankų plėšikų ir apskritai piktadarių, tarp jų ir daugybę nacių, – visą Holivudo karo metų produkciją. Bet šitas šūvis buvo kitoniškas. Nors ant bibliotekininko marškinių po krūtinkauliu išplito tamsi dėmė, jis net nepalietė žaizdos. Kita kulka kliudė jam petį, ir jis atsitrenkė į lentynas salės gale.

– Durys! – sušuko Turgutas man už nugaros, – ten durys!

Visi nubėgome paskui jį, kliūdami už kėdžių ir stumdydami stalus. Lengvas ir eiklus it antilopė Selimas Aksojus pirmas nušuoliavo link lentynų ir pranyko. Pasigirdo grumtynės, kažkas griuvo, tada jau trinktelėjo durys, ir atskubėję pamatėm poną Aksojų tarp pasklidusių trapių osmanų rankraščių, vienas jo skruostas degė raudoniu. Turgutas nulėkė prie durų, aš iš paskos, bet jos buvo tvirtai užsklęstos. Kai pagaliau atidarėme, skersgatvis buvo tuščias, mėtėsi tik kelios popierinės dėžės. Apieškojome artimiausių kiemų labirintus, bet bibliotekininkas dingo be pėdsakų. Turgutas iškvotė keletą praeivių, bet niekas nieko nematė.

Mudu grįžome į archyvą. Helena laikė prispaudusi prie Aksojaus skruosto šaltą kompresą. Ginklo niekur nesimatė, rankraščiai vėl buvo tvarkingai sudėti į lentyną. Helena pakėlė akis.

– Buvo nualpęs, – ramiai paaiškino ji, – bet dabar jau viskas gerai.

– Mielas Selimai, na ir smūgis. – Turgutas priklaupė prie savo draugo.

– Esu gerose rankose, – ištarė Selimas Aksojus ir vangiai nusišypsojo.

– Matau, – sutiko Turgutas. – Sveikinu, panele, kad bandėt. Bet šauti į numirėlį – tuščias darbas.

– Iš kur žinot? – paklausiau gaudydamas orą.

– O, aš žinau, – niūriai tarė jis, – gerai žinau, kaip atrodo toks veidas. Tai gyvojo numirėlio veidas. Su niekuo nesupainiosi. Kartą jau mačiau.

– Kulka buvo sidabrinė. – Helena dar tvirčiau prispaudė kompresą prie Aksojaus skruosto ir atrėmė jo galvą sau į petį. – Bet aš nepataikiau į širdį. Žinau, labai rizikavau... – Ji susimąsčiusi pažiūrėjo į mane, bet aš nepagavau

jos minčių. – Bet patys matot, kad neklydau. Mirtingąjį tokie šūviai būtų sunkiai sužeidę. – Ji atsiduso ir vėl prispaudė kompresą.

Nustebęs žiūrėjau tai į vieną, tai į kitą.

– Ar tą ginklą visą laiką nešiojies? – paklausiau Helenos.

– O taip. – Ji permetė Aksojaus ranką sau per petį. – Na, padėkite jį pakelti. – Drauge pakėlėme Aksojų – buvo lengvas kaip vaikas – ir pastatėm ant kojų. Jis nusišypsojo ir linktelėjo, jam nebereikėjo mūsų pagalbos. – Taip, visada turiu pistoletą, kai jaučiu kokią nors įtampą. O gauti sidabrinių kulkų nėra taip sunku.

– Tikra tiesa, – patvirtino Turgutas.

– Bet kur išmokai šaudyti? – Vis dar buvau priblokštas to vaizdo, kai Helena išsitraukia ginklą ir nusitaiko.

– Tėvynėje, tokia mūsų švietimo sistema, – nusijuokė Helena ir paaiškino: – Mokyklos jaunimo brigadoje gavau apdovanojimą už šaudymą, tuomet man buvo šešiolika. Džiaugiuosi, kad nepraradau įgūdžių.

– Mano draugas! – Staiga sukliko Turgutas ir griebėsi už galvos. – Visi spoksojome į jį. – Mano draugas – ponas Erozanas! Visai jį pamiršau.

Greitai atsitokėjome. Jau atsigavęs Selimas Aksojus pirmasis nuskubėjo prie lentynų, o mes pasklidome po ilgą salę, apžiūrinėdami kiekvieną pastalę. Kurį laiką paieška buvo bergždžia. Tada išgirdome Selimą ir nuskubėjome tenai. Jis klūpojo prie lentynos, užkrautos įvairiausiomis dėžėmis, maišeliais ir popieriaus ritiniais. Skrynia, kurioje buvo sudėti Drakono ordino dokumentai, riogsojo ant grindų, puošnus dangtis nukeltas, keli dokumentai mėtėsi šalia.

Tarp relikvijų ant nugaros gulėjo ponas Erozanas, išbalęs ir tylus, galva pasvirus į šoną. Turgutas priklaupęs pridėjo ausį prie krūtinės.

– Dėkui Dievui, – po akimirkos tarė, – jis kvėpuoja.

Apžiūrėjęs atidžiau, atkreipė dėmesį į kaklą. Išbalusioje odoje prie pat marškinių apykaklės žiojėjo gili plėštinė žaizda. Prie Turguto priklaupė ir Helena. Visi nuščiuvom. Net po Rosio pasakojimo apie čia kadaise jį užpuolusį valdininką ir po Helenos sužeidimo universiteto bibliotekoje vis dar negalėjau patikėti tuo, ką matau. Vyras buvo baltas kaip popierius, kvėpavimas negilus, vos girdimas.

– Jį apkrėtė, – tyliai pasakė Helena, – manau, jis neteko daug kraujo.

– Tebūnie prakeikta ši diena! – sielvartavo Turgutas, suimdamas draugo rankas.

– Ramiai pagalvokim. – Pirmoji atsitokėjo Helena. – Turbūt jį užpuolė pirmą kartą. – Ji atsisuko į Turgutą. – Vakar nematėm nė vieno požymio, ar ne?

– Buvo visiškai normalus. – Turgutas papurtė galvą.

Helena įkišo ranką į švarko kišenę, ir man pasirodė, kad ji vėl išsitrauks pistoletą. Bet ne, ji ištraukė česnako galvutę ir padėjo bibliotekininkui ant krūtinės. Turgutas nusišypsojo, irgi ištraukė česnako galvutę iš kišenės ir padėjo šalia. Neįsivaizdavau, iš kur ji gavo tą česnaką – gal kai vaikščiojom po turgų?

– Panašiai galvojam, – pareiškė Turgutui Helena. Tada ji išsiėmė sulankstytą popieriaus lapą ir atsargiai išvyniojo sidabrinį kryželį. Jį pirko bažnyčioje prie universiteto, tą patį laikė iškėlusi prieš blogąjį bibliotekininką, kai tas užpuolė ją knygų saugykloje. Bet Turgutas švelniai ją sustabdė:

– Ne, ne. Mes turim savų priemonių.

Iš kažkur išsitraukė rožinį, tokį patį, kokį mačiau daugelio Stambulo vyrų rankose. Karoliukai baigėsi medalionu su išraižytomis arabiškomis raidėmis. Prispaudė medalioną ponui Erozanui prie lūpų, bibliotekininkas išsivie-

pė, veidas persikreipė tarytum iš pasišlykštėjimo. Vaizdas buvo baisus, bet po akimirkos jis atsimerkė ir susiraukė. Turgutas pasilenkė arčiau, kažką turkiškai sumurmėjo ir švelniai palietė kaktą, tada davė jam kažko siurbtelėti iš mažos gertuvės.

Po valandėlės ponas Erozanas atsisėdo ir apsidairė. Čiupinėjo kaklą, lyg jam skaudėtų. Užčiuopęs sukrešėjusią žaizdelę, užsidengė delnais veidą ir ėmė kūkčioti.

Turgutas apkabino jį per pečius, o Helena uždėjo delną ant rankos. Atkreipiau dėmesį, kad jau antrą kartą per valandą matau Heleną, švelniai globojančią kenčiantį žmogų. Turgutas turkiškai kažko klausinėjo, tada atsisuko į mus.

– Ponas Erozanas sako, kad nepažįstamasis labai anksti rytą atėjo pas jį į namus, buvo dar tamsu, ir pagrasino užmušiąs, jei neatrakins bibliotekos. Kai kalbėjau su juo telefonu, vampyras buvo šalia, bet nedrįso man to pasakyti. Išgirdęs, kas skambino, keistasis asmuo pareiškė, kad į archyvą turi eiti tuoj pat. Ponas Erozanas nedrįso nepaklusti, archyve jį privertė atidaryti dėžę. Vos nukėlė dangtį, velnias jį puolė, parvertė ant grindų, buvo neįtikėtinai stiprus, ir suleido dantis ponui Erozanui į kaklą. Tai viskas, ką jis prisimena. – Turgutas nusiminęs kinkavo galva. Ponas Erozanas staiga griebė Turgutą už rankos ir ėmė kažką karštai turkiškai aiškinti.

Turgutas klausėsi, tada suėmė draugo rankas, įspraudė rožinį į delną ir ramiai prakalbo:

– Jis žino, kad jeigu tas velnias dar du kartus suleis jam dantis, jis pasidarys toks pat. Ir klausia, ar tas gyvis sugrįš jo pribaigti? – Turgutas nusisuko, man pasirodė, kad akyse sublizgo ašaros.

– To neprireiks. – Helenos veidas buvo nuožmus. – Surasim tas maro šaknis.

Nesupratau, ar kalba apie piktadarį bibliotekininką, ar apie patį Drakulą, bet kai pamačiau tvirtai sukąstus žandikaulius, suvokiau, beveik patikėjau, kad nugalėsime abu. Sykį jau mačiau ją tokią, tada, kai per pietus pirmąkart kalbėjomės apie jos tėvą. Buvo pasiryžusi surasti neatsakingą savo tėvą ir akademiniam pasauliui atskleisti tikrąjį jo veidą. Ar man tik pasirodė, ar kažkuriuo metu jos ryžtas išties pakeitė kryptį, gal net pati to nepastebėjo?

Už nugaros stovėjęs Selimas Aksojus vėl kažko paklausė Turguto. Tas linktelėjo.

– Ponas Aksojus priminė, dėl ko mes čia atėjome. Netrukus pradės rinktis žmonės ir reikia apsispręsti, uždarysim archyvą ar ne. Jis siūlosi šiandien padirbėti čia bibliotekininku. Bet reikia sutvarkyti dokumentus ir pažiūrėti, ar kas nedingo. Tačiau pirmiausia turim rasti saugią vietelę mano draugui. Be to, ponas Aksojus norėtų mums dar šį tą parodyti.

Ėmiau rinkti išmėtytus dokumentus, ir pasitvirtino blogiausi įtarimai.

– Žemėlapių nebėra, – niūriai pranešiau.

Apieškojome lentynas, bet keistojo regiono, primenančio ilgauodegį drakoną, žemėlapiai buvo dingę. Nusprendėm, kad vampyras galėjo juos paslėpti užanty. Baisu. Žinoma, turim kopijas, pieštas ir Rosio, ir Turguto, bet man atrodė, kad tik originalai kažkaip nuvestų mus pas Rosį.

Prie baimės, kad praradome žemėlapius, dar prisidėjo mintis, kad bibliotekininkas anksčiau už mus išsiaiškins paslaptį. Jei Rosis yra prie Drakulos kapo, kad ir kur tas kapas būtų, dabar visos kortos bibliotekininko rankose. Jaučiau, kad reikia skubėti, tačiau kaustė siaubas, kad niekada neberasiu savo mokytojo. Helena dabar tvirtai stojo mano pusėn.

Turgutas ir Selimas tarėsi šalia archyvaro ir, atrodo, kažko paklausė, nes tas bandė stotis ir apsunkusia ranka pamojo į saugyklos galą. Selimas dingo, bet netrukus grįžo su nedidele knygele. Ji buvo raudonu odiniu aptriušusiu viršeliu, ant kurio puikavosi paauksuotas arabiškas užrašas. Pasidėjęs knygą ant stalo, vartė puslapius, tada atsisuko į Turgutą, kuris lankstė švarką, kad pakištų savo draugui po galva. Atrodė, jam palengvėjo. Norėjau pasiūlyti kviesti greitąją pagalbą, bet jaučiau, kad Turgutas žino, ką daro. Turgutas atsistojo ir šnekėjosi su Selimu, o mudu su Helena, vengdami pažvelgti vienas kitam į akis, laukėme kažkokio stebuklo ir bijojome naujų nusivylimų. Pagaliau Turgutas pašaukė.

– Štai ką Selimas Aksojus norėjo mums parodyti, – liūdnai tarė jis, – nors, tiesą sakant, nežinau, ar tai svarbu mūsų paieškai. Bet vis vien paskaitysiu. Šitą devynioliktо šimtmečio pradžios knygą sudarė keli redaktoriai, kurių pavardžių niekada neteko girdėti. Tie istorikai surinko visus įmanomus faktus iš pirmųjų Stambulo gyvavimo metų, tai yra nuo 1453, kai miestą užėmė sultonas Mechmedas ir paskelbė jį savo imperijos sostine. – Jis atvertė gražiai arabiškai prirašytą puslapį, ir aš šimtąjį kartą pagalvojau, kaip blogai, kad kalbos ir net abėcėlės kadaise susimaišė, nes, pažvelgęs į osmanų raštą, mačiau protu nesuvokiamų simbolių raizgalynę, tarsi paslaptingą erškėčių krūmą. – Štai ta ištrauka, kurią ponas Aksojus prisimena iš apsilankymų archyve. Nežinomas autorius aprašo 1477 metų įvykius – taip, taip, metai po to, kai Vladas Drakula buvo nukautas mūšyje Valakijoje. Jis pasakoja, kaip tais metais Stambule prasidėjo maras, privertęs imamus laidoti dalį kūnų su perdurtomis širdimis. Tada pasakojama, kaip į miestą mulų traukiamu vežimu atkeliavo vienuolių grupė

iš Karpatų – ponui Aksojui kaip tik tai ir įsiminė. Vienuoliai pasiprašė prieglaudos Stambulo vienuolyne ir gyveno čia devynias dienas ir devynias naktis. Štai ir viskas, visos sąsajos labai neaiškios – daugiau apie vienuolius, kas jiems nutiko, neužsimenama. Mano draugui Selimui užkliuvo tas žodis Karpatai. Jis nori, kad mes tai žinotume.

Selimas Aksojus pabrėžtinai linktelėjo, bet aš tik atsidusau. Aprašymas buvo labai keistas; pajutau tik dar didesnį nerimą, o nė per nago juodymą nepajudėjom pirmyn. 1477 metai – tikrai keista, o gal tai tik sutapimas. Tačiau kaip tik dėl tos keistenybės ir uždaviau Turgutui klausimą:

– Jei miestą jau valdė osmanai, kaip čia galėjo būti vienuolynas, kuriame prisiglaudė vienuoliai?

– Geras klausimas, mano drauge, – tarė Turgutas, – bet turiu pasakyti, kad pačioje osmanų valdymo pradžioje Stambule buvo daugybė bažnyčių ir vienuolynų. Sultonas buvo itin kilnus ir leido jiems gyvuoti.

Helena papurtė galvą.

– Po to, kai sugriovė pusę miesto bažnyčių arba pavertė jas mečetėmis.

– Tas tiesa. Kai sultonas Mechmedas užėmė miestą, leido kariams tris dienas ir tris naktis jį plėšti, – pripažino Turgutas. – Bet to nebūtų buvę, jei miestiečiai būtų pasidavę, o ne priešinęsi – buvo siūlęs susitarti taikiai. Taip pat rašoma, kad įžengęs į Konstantinopolį ir pamatęs, ką pridarė jo kariai, – sugriautus rūmus, išniekintas bažnyčias ir išžudytus miestiečius, sultonas apsiverkė. Todėl neuždarė likusių bažnyčių ir suteikė bizantiečiams nemažai privilegijų.

– Ir paėmė į vergiją apie penkiasdešimt tūkstančių žmonių, – sausai nukirto Helena, – nepamirškit.

– Panele, jūs per griežta man. – Turgutas susižavėjęs šypsojosi. – Aš tik norėjau parodyti, kad sultonai nebuvo

kažkokie pabaisos, kaip tais laikais, nukariautoms žemėms būdavo gana atlaidūs. Tiesa, pats nukariavimas buvo nelabai gražus. – Jis parodė į tolimą archyvo sieną. – O štai ir pats jo didenybė Mechmedas, jei norėtumėt su juo susipažinti.

Aš priėjau arčiau, bet Helena užsispyrusi stovėjo kur stovėjusi. Įrėmintoje reprodukcijoje, greičiausiai pigioje akvarelės kopijoje, sėdėjo stotingas vyras su raudonu ir baltu turbanu.

Šviesiaodis, gražiai apkirpta barzdele, ryškiai išlenktais antakiais ir riešutų spalvos akimis. Prie didelės kumpos nosies laikė rožę, uostydamas žiūrėjo kažkur į tolį. Buvo labiau panašus į slėpiningą magą nei į negailestingą nukariautoją.

– Keistokas atvaizdas, – tariau.

– Taip. Buvo menų ir architektūros globėjas, pastatė čia daugybę nuostabių pastatų. – Turgutas barbeno sau į smakrą pirštu. – Ką gi, draugai, ką manot apie Selimo Aksojaus atradimą?

– Įdomu, – mandagiai tariau, – bet nežinau, kaip tai padės mums surasti kapą.

– Aš irgi nežinau, – prisipažino Turgutas, – tačiau yra tam tikras sutapimas tarp ką tik perskaitytų eilučių ir laiško, kurį skaičiau jums šįryt. – Keistenybės Snagove vyko tais pačiais 1477-aisiais. Žinome, kad tai metai po Vlado Drakulos mirties. Tuo metu pasirodo ir vienuoliai, itin sunerimę dėl kažko Snagove. Ar tai negalėtų būti tie patys vienuoliai?

– Galimas dalykas, – sutikau, – bet tai tik spėlionė, – čia sakoma tik tiek, kad vienuoliai buvo iš Karpatų. Tuo metu Karpatuose turėjo būti daugybė vienuolynų. Kaip galim būti tikri, kad jie iš Snagovo? Helena, ką tu manai?

Helena buvo paskendusi mintyse. Nors žiūrėjo tiesiai į mane, jos žvilgsnis buvo nostalgiškas, anksčiau to niekad nebuvau pastebėjęs. Bet nostalgija greitai išnyko, net pamaniau, gal man tik pasirodė, o gal ji prisiminė motiną ir susimąstė apie kelionę į Vengriją. Kad ir kur būtų nuklydusios jos mintys, sureagavo žaibiškai.

– Taip, Karpatuose buvo pilna vienuolynų. Paulius teisus – neturėdami daugiau informacijos, tų dviejų dalykų sieti negalime.

Turgutas atrodė nusivylęs, jau žiojosi kažką sakyti, bet jį pertraukė gilus atodūsis. Ponas Erozanas tebegulėjo ant grindų.

– Jis nualpo! – sušuko Turgutas. – O mes čia tauškiam kaip šarkos... – Vėl pakišo česnaką Erozanui po nosim, šis sujudėjo ir truputį atsigavo. – Paskubėkit, turim parnešti jį namo. Profesoriau, panele, padėkit man. Išsikviesim taksi ir nuvešim į mano namus. Mes su žmona juo pasirūpinsim. Selimas liks archyve – biblioteka netrukus atidaroma. – Ir jis kažką greitai turkiškai susakė Aksojui.

Tada pakėlėme išbalusį ir nusilpusį bibliotekininką ir tvirtai prilaikydami iš abiejų pusių išvedėme pro galines duris. Helena ėjo iš paskos, nešina Turguto švarku. Išsukome iš skersgatvio ir netrukus mus nušvietė ryto saulė. Kai spindulys palietė pono Erozano veidą, jis susiraukė, užgriuvo man ant peties ir užsidengė delnu akis, lyg saugodamasis smūgio.“

Trisdešimt šeštas skyrius

Bulua ūkyje praleidau bemiegę naktį, žiūrėdama į Barlį kitame kambario gale. Lovose įsitaisėme apie devintą, nes nelabai buvo ką veikti, nebent klausytis vištų kudakavimo ir stebėti už įlinkusio kluono stogo besileidžiančią saulę. Nustebau, kad ūkyje nebuvo elektros.

– Argi nematei, kad niekur nėra laidų? – ramiai paklausė Barlis.

O šeimininkė, palinkėdama labos nakties, paliko mums žibalinę lempą ir dvi žvakes. Mus užklojo ištįsę senų baldų šešėliai, o ant sienos švelniai pleveno siuvinėtas paveikslas.

Nusižiovavęs Barlis krito apsirengęs į lovą ir netrukus užmigo. Būčiau pasekusi jo pavyzdžiu, bet bijojau palikti degančias žvakes. Galiausiai jas užpūčiau, palikdama tik lempą, ir šešėliai dar labiau pailgėjo, o pro vienintelį langą ėmė skverbtis tamsa. Į stiklą barbeno vynuogienojai, arčiau lango palinko medžiai ir vis garsiau skambėjo pelėdos ūbavimas ar balandžių burkavimas. Susimąsčiusi gulėjau. Atrodė, kad Barlis kažkur toli toli. Iš pradžių džiaugiausi, kad kambaryje dvi lovos, bet dabar pamaniau, kad būtų buvę geriau, jei būtume priversti miegoti vienoj lovoj.

Sustingusi ir sušalusi stebėjau, kaip pro langą pamažu šliaužia ir ant grindų gula blankus šviesos ruožas. Patekėjo mėnulis, baimė atslūgo, pajutau nedidelį palengvėjimą, lyg būtų atėjęs senas draugas. Stengiausi negalvoti

apie tėvą; šiaip jau bet kurioje kitoje kelionėje anoj lovoj būtų miegojęs tėvas su savo garbiąja pižama, šalia gulėtų atversta knyga. Jis pirmas būtų apžiūrėjęs šitą seną ūkininko namą, būtų žinojęs, kad pagrindinė namo dalis siekia Akvitanijos laikus, iš ūkininkės būtų nusipirkęs tris butelius vyno ir aptaręs vynuogių derlių.

Gulėdama svarsčiau, kas bus, jei tėvas neištvers kelionės į Šv. Mato vienuolyną. Galvojau, kad negaliu grįžti į Amsterdamą ir tūpčioti namuose su panele Klei; būtų tik dar blogiau. Pagal europietišką sistemą, iki universiteto studijų man dar buvo likę dveji metai. Bet kas mane priglaustų? Barlis gyvena savo gyvenimą, negaliu tikėtis, kad toliau manimi rūpintųsi. Pagalvojau apie auklėtoją Džeimsą, jo liūdną šypseną ir draugiškas raukšleles prie akių. Tada toptelėjo mintis apie Džuliją ir Masimą ir jų vilą Umbrijoje. Prisiminiau, kaip Masimas įpylė man vyno ir paklausė: „Ir ką mokaisi, mieloji dukrele?" – o Džulija pasakė, kad man reikia geriausio kambario. Jiedu neturėjo vaikų, abu mylėjo mano tėvą. Jei mano pasaulis apvirs aukštyn kojom, važiuosiu pas juos.

Užpūčiau lempą, jaučiausi drąsesnė ir ištipenau laukan nusišlapinti. Mačiau mėnulį, tiksliau, tik jo pusę debesų pilname danguje. Praplaukė labai gerai pažįstamos formos – ne, ne, tai tik akimirka, tai tik debesys, ar ne? Išskėsti sparnai, užriesta uodega? Jos staigiai išskydo. Bet grįžau į Barlio lovą ir prisispaudžiau prie jo nieko nejaučiančios nugaros.

„Pono Erozano pergabenimas į rytietišką Turguto svetainę truko beveik visą rytą. Dabar jis jau gulėjo ant ilgos kušetės visas išbalęs, bet susikaupęs. Kai vidurdienį

iš mokyklos grįžo ponia Bora, tebebuvome pas Turgutą. Žvaliai įžengė vidun, abiejose pirštinėtose rankutėse krepšiai su produktais. Šiandien dėvėjo geltoną suknelę ir gėlėtą skrybėlę, atrodė panaši į pienę. Žavi šypsena nedingo net tada, kai pamatė mus visus palinkusius prie leisgyvio archyvaro. Atrodė, kad jos nestebina nė vienas vyro poelgis, pamaniau, gal tai ir yra bendro gyvenimo sėkmės paslaptis?

Turgutas turkiškai jai paaiškino, kas čia vyksta, linksmą jos išraišką iš pradžių pakeitė akivaizdus skepticizmas, vėliau, kai svečio kakle pamatė žaizdas, – vis stiprėjantis siaubas. Su tylia baime pažvelgė į mane ir Heleną, lyg būtų pirmąkart susidūrusi su blogiu. Tada paėmė bibliotekininką už rankos, kuri buvo ne tik balta, bet ir šalta. Trumpai palaikė, nusišluostė akis ir nuskubėjo į virtuvę, iš kur pasigirdo puodų ir keptuvių skambesys. Kad ir kas būtų, aišku, kad kenčiantis žmogus turi gerai pavalgyti. Turgutas įkalbėjo mus pasilikti, ir Helena nuėjo padėti poniai Borai.

Kai įsitikinome, kad ponas Erozanas patogiai paguldytas, Turgutas nusivedė mane į klaikųjį kabinetą. Pamačius, kad portretas užtrauktas užuolaida, man palengvėjo. Reikėjo aptarti padėtį.

– Ar manote, kad jums ir jūsų žmonai bus saugu, jei priglausite šį žmogų? – paklausiau aš.

– Imsiuosi visų atsargumo priemonių. Jei ryt poryt pagerės, pasirūpinsiu, kur jį perkelti ir kas galėtų jį prižiūrėti. – Turgutas pastūmė man kėdę, o pats įsitaisė už stalo. Pagalvojau, kad jaučiuosi beveik kaip pas Rosį universitete, tik jo kabinetas buvo jaukus, su žaliuojančiais augalais ir burbuliuojančia kava, o šis – keistai niūrus. – Nemanau, kad bus daugiau išpuolių, bet jei bus, tai mūsų draugui

amerikiečiui teks rimtai gintis. – Žiūrėdamas į jo tvirtą stotą, beveik buvau linkęs tuo patikėti.

– Atleiskit, profesoriau, – tariau, – atrodo, pridarėm jums daug nemalonumų, atvedėm pavojų iki pat jūsų durų. – Ir papasakojau jam apie mūsų nuotykius su bibliotekininku ir tai, kad aną vakarą mačiau jį prie Sofijos bažnyčios.

– Neįtikėtina, – pasakė Turgutas, pirštais barbendamas į rašomąjį stalą. Akys degė.

– Noriu kai ko paklausti, – prisipažinau aš. – Šįryt archyve sakėt, kad jau esat matęs panašų veidą. Kada ir kokiomis aplinkybėmis?

– Ach. – Mano draugas eruditas ištiesė rankas ant stalo. – Gerai, papasakosiu. Praėjo daug metų, bet prisiminimai gyvi iki šios dienos. Tai atsitiko prabėgus kelioms dienoms po to, kai gavau profesoriaus Rosio laišką, kad nieko nežino apie archyvą. Vėlyvą popietę po paskaitų buvau archyve, tada jis dar buvo senojoje bibliotekoje. Pamenu, rašiau straipsnį apie dingusį Šekspyro kūrinį *Taškanio karalius*. Kai kas mano, kad dramos veiksmas vyko Stambule. Turbūt girdėjai apie tai?

Papurčiau galvą.

– Apie jį užsimenama keliuose anglų istorikų darbuose. Iš jų žinome, kad originalioje pjesėje piktoji dvasia, vadinama Drakola, pasirodo gražaus senojo miesto valdovui – valdovui, kuris miestą užėmė jėga. Vaiduoklis sakosi kadaise buvęs jo priešas, bet dabar atėjęs pasveikinti su kraugeriška pergale. Tada ragina valdovą gerti miestiečių, kurie dabar yra jo numylėtiniai, kraują. Šiurpi pastraipa. Kai kas sako, kad tai ne Šekspyras, bet aš, – Turgutas trinktelėjo per stalą, – įsitikinęs, kad ritmika, jei cituojama teisingai, yra tik Šekspyro, o miestas – Stambulas, pseudo-

turkišku pavadinimu Taškanis. – Jis pasilenkė arčiau. – Ir dar manau, kad tironas, kuriam pasirodė dvasia, yra ne kas kitas, o sultonas Mechmedas Antrasis, Konstantinopolio nukariautojas.

Man nugara nuėjo pagaugais.

– O kokia to svarba? Kuo čia dėtas Drakula?

– Mano drauge, labai įdomu tai, kad Vlado Drakulos legenda apie 1590 metus pasiekė net protestantišką Angliją – tokia ji buvo įtaigi. Dar daugiau, jei Taškanis tikrai buvo Stambulas, tai rodo, kad Drakula tikrai buvo Mechmedo laikų Stambule. Mechmedas į miestą įžengė 1453-aisiais. Drakulai grįžus į Valakiją po įkalinimo Mažojoje Azijoje buvo praėję penkeri metais ir nėra jokių aiškių įrodymų, kad kada nors jis buvo grįžęs į Stambulą, nors dalis mokslininkų laikosi nuomonės, kad buvo atvykęs pagerbti sultono. Bet nemanau, kad tą galima įrodyti. Manau, kad pasėjo čia vampyrizmo sėklą jei ne gyvas, tai jau po mirties. Bet, – atsiduso Turgutas, – riba tarp literatūros ir istorijos labai trapi, o aš nesu istorikas.

– Jūs puikus istorikas, – mandagiai tariau, – stebiuosi, kiek daug atsekėt istorinių gijų.

– Jūs labai malonus, jaunasis drauge. Taigi vieną vakarą sėdėjau prie to savo straipsnio, kuris, deja, niekada nebuvo išspausdintas, nes žurnalo redaktoriai manė, kad jo turinys per daug prietaringas, – buvo jau vėlus vakaras, prasėdėjęs archyve apie tris valandas, nuėjau į restoraną kitoj pusėj gatvės užkąsti. Ar žinai, kas yra *borek*?

– Dar ne, – prisipažinau.

– Turi kuo greičiau paragauti – tai vienas iš tikrai turkiškų patiekalų. Taigi nuėjau į restoraną. Lauke jau buvo tamsu, buvo žiema. Atsisėdau ir, kol laukiau, išsiėmiau profesoriaus Rosio laišką ir dar kartą jį perskaičiau. Jau minėjau,

kad buvau gavęs jį vos prieš kelias dienas ir jaučiausi sutrikęs. Padavėjas atnešė valgius, ir kol dėliojo juos ant stalo, atkreipiau dėmesį į jo veidą. Akys buvo nuleistos, bet man pasirodė, kad pastebėjo mano laišką, kurio viršuje buvo Rosio pavardė. Griežtai žvilgtelėjo į jį kartą ar du, tada veidas vėl tapo bereikšmis, bet kai atsistojo man už nugaros, vėl metė žvilgsnį į laišką. – Nežinojau, kaip paaiškinti tokį jo elgesį, pasijutau nejaukiai, todėl sulanksčiau laišką ir kibau į valgį. Nuėjo netaręs nė žodžio, bet aš negalėjau atitraukti nuo jo akių. Tai buvo stambus, plačiapetis vyras juodais plaukais ir didelėmis tamsiomis akimis. Būtų gražus, jei ne – kaip čia jūs sakot – neatrodytų grėsmingas. Kurį laiką nekreipė į mane dėmesio, net kai pavalgiau. Kai išsitraukiau knygą, staiga priėjo prie stalo ir atnešė puodelį karštos arbatos. Nustebau, nes arbatos neužsakinėjau. Pagalvojau, gal tai restorano dovana, o gal paprasčiausiai klaida. „Jūsų arbata, – padėjo ant stalo, – pasirūpinau, kad būtų labai karšta." Tada įbedė žvilgsnį tiesiai į mane, net negaliu apsakyti, koks baisus buvo jo veidas. Išbalęs, beveik pageltęs, lyg būtų – kaip čia pasakius – pradėjęs pūti iš vidaus. Akys tamsios ir spindinčios it žvėries. Lūpos raudonos, net blizgančios, labai balti ir ilgi dantys atrodė keistai sveiki ligotame veide. Kai jis pasilenkė, užuodžiau keistą kvapą, net supykino. Gal ir juokinga, mano drauge, bet tai buvo kvapas, kuris kitomis aplinkybėmis man patinka, – senų knygų kvapas. Pats žinai tą kvapą – pergamento ir odos, ir dar... dar kažko?

Labai gerai žinojau tą kvapą ir man visai nebuvo juokinga.

– Po akimirkos jis dingo, neskubėdamas nužingsniavo link restorano virtuvės, o aš sėdėjau galvodamas, ką norėjo man pademonstruoti – greičiausiai savo veidą. Norėjo,

kad atidžiai į jį įsižiūrėčiau, bet nepamačiau nieko tokio, kas paaiškintų mane apėmusį siaubą. – Atsilošęs senovinėje kėdėje dabar ir pats Turgutas atrodė išbalęs. – Stengdamasis nusiraminti, įsidėjau cukraus ir maišiau šaukšteliu. Tikėjausi, kad arbata nuramins, bet tada įvyko labai – labai keistas dalykas.

Jo balsas prislopo, lyg būtų gailėjęsis, kam iš viso pradėjo pasakoti. Pats gerai žinojau tą būseną ir padrąsindamas linktelėjau.

– Pasakokit, prašau.

– Dabar tai skamba keistai, bet sakau tiesą. Iš puodelio kilo garas – visi žinom, kaip kyla garas, kai maišai ką karšta, ar ne? Bet virš mano puodelio pleveno mažo drakoniuko formos garas. Po kelių akimirkų jis išnyko. Mačiau jį labai ryškiai. Kurį laiką netikėjau savo akimis, tada greitai susirinkau popierius, užmokėjau ir išėjau.

– Ar dar matėt tą padavėją? – Man išdžiūvo burna.

– Niekada. Kelias savaites nėjau į restoraną, tačiau smalsumas nugalėjo ir vieną vėlų vakarą vėl užsukau, bet jo niekur nesimatė. Paklausinėjau kitų padavėjų, bet sakė, kad tas vyras čia dirbo labai trumpai ir jie net nežiną jo pavardės. O jo vardas Akmaras. Daugiau jo niekada nemačiau.

– Ir manot, kad jo veide buvo... – Aš nebaigiau sakinio.

– Mane apėmė visiškas siaubas. Daugiau nieko negalėčiau pridurti. Kai pamačiau bibliotekininko, kurį čia atvedėt, veidą, supratau, kad jau esu jį matęs. Tai ne šiaip mirties veidas. O kažkas išskirtinio... – Jis nejaukiai dirstelėjo į užuolaida užtrauktą nišą, kur kabėjo portretas. – Man neduoda ramybės vienas dalykas – tai, kad tas jūsų amerikietis bibliotekininkas nuo tada, kai pirmą kartą jį matėt, pažengė dar toliau į dvasinę pražūtį.

– Ką norit pasakyti?

– Kai jis užpuolė panelę Rosi bibliotekoje, tu sugebėjai jį partrenkti ant grindų. O archyvaras, kurį užpuolė šįryt, sako, kad jis buvo labai stiprus, nors mano draugas ne silpnesnis už tave. Tas šėtonas taip pat išsiurbė nemažai kraujo. Bet vampyras dar gali būti dienos šviesoj, vadinasi, jis dar nėra iki galo užkrėstas. Spėčiau, kad tas padaras antrą kartą neteko gyvybės syvų tada universitete arba čia, Stambule, ir jei čia turi kokių nors ryšių, tai netrukus gaus trečią blogio palaiminimą ir visiems laikams taps gyvuoju numirėliu.

– Taip, – tepasakiau aš, – jei greitai nerasime to amerikiečio bibliotekininko, tai jums teks labai atidžiai saugoti savo draugą.

– Ir saugosiu, – liūdnai pabrėžė Turgutas, – o dabar, mano drauge, paaiškinkit, kaip ketinat ieškoti profesoriaus Rosio.

Tiesmukas klausimas it peilis smeigė į krūtinę.

– Vis dar bandau susieti į visumą turimą informaciją, – prisipažinau, – bet net po vakarykščio jūsų ir pono Aksojaus triūso nemanau, kad žinotume daugiau. Galimas dalykas, kad Vladas Drakula kažkokiu būdu pasirodė Stambule po savo mirties, bet kaip žinoti, ar buvo čia palaidotas, ar vis dar tebėra palaidotas? Man tai paslaptis. Galiu pasakyt tik tiek, kad kitas mūsų žingsnis – kelių dienų kelionė į Budapeštą.

– Į Budapeštą? – Beveik mačiau, kaip virpa kiekvienas raumenukas plačiame Turguto veide.

– Taip. Pamenat, Helena pasakojo istoriją apie savo motiną ir profesorių, savo tėvą. Helena įsitikinusi, kad motina gali turėti reikalingos informacijos, kurios niekada neišklausė, todėl norim su ja pasikalbėti. Helenos teta svarbus asmuo vyriausybėj ir viskuo pasirūpins, bent to tikimės.

– Aha, – jis šyptelėjo, – ačiū Viešpačiui už draugus aukštuose postuose. Kada išvažiuojate?

– Gal rytoj, o gal poryt. Manau, pabūsim ten penkias ar šešias dienas ir grįšime.

– Labai gerai. Turit būtinai pasiimti vieną daiktą. – Turgutas staigiai pakilo, iš sekretero išėmė nedidelę vampyrų gaudymo reikmenų dėžutę ir padėjo priešais mane.

– Bet tai jūsų kolekcija, – paprieštaravau aš, – be to, gali nepraleisti muitinė.

– Niekada nerodykit muitininkui. Kuo giliausiai paslėpkit. Gal už lagamino pamušalo, o gal geriau paduokit panelei Rosi. Moters lagamino niekada netikrina itin atidžiai. – Jis padrąsinamai linktelėjo. – Man bus neramu, jei nepaimsit. Kol būsit Budapešte, pavartysiu senas knygas. Nuo šiol nešiokitės portfelyje, ji labai nedidelė ir lengva. – Nieko nesakydamas, paėmiau medinę dėžutę ir įkišau šalia drakono knygos į portfelį. – O kol jūs klausinėsit Helenos motiną, aš ieškosiu bent mažiausios užuominos apie kapą. Dar neatsisakiau šios minties. – Jis prisimerkė. – Tai paaiškintų miestą siaubusius marus. O jei galėtume ne tik paaiškinti, bet ir padaryti galą...

Atsidarė kabineto durys ir ponia Bora įkišusi galvą pakvietė valgyti. Priešpiečiai buvo labai skanūs, kaip ir aną dieną, tik liūdnesni. Helena buvo tyli ir atrodė pavargusi, ponia Bora tyliai siuntė aplink stalą lėkštes su valgiais, o ponas Erozanas, nors ir prisėdo šalia, beveik negalėjo nieko praryti. Tačiau ponia Bora privertė jį išgerti nemažai raudonojo vyno ir suvalgyti mėsos. Jis šiek tiek atsigavo. Net Turgutas atrodė ramus ir melancholiškas. Kai tik leido mandagumas, mudu su Helena paskubėjome išeiti.

Turgutas išlydėjo mus į lauką ir šiltai paspaudė rankas, ragindamas paskambinti, kai tik žinosime kelionės planus, ir žadėdamas šiltai sutikti grįžus. Tada linktelėjo

man ir patapšnojo per portfelį, supratau, kad primena dėžutę. Maktelėjau, kad supratau, ir pamojau Helenai, kad paaiškinsiu viską vėliau. Turgutas mojavo liepų ir tuopų lapijoje, kol išnyko, tada Helena įsikibo man į parankę. Ji kvepėjo pakalnutėmis ir, žengdamas saulės spindulių ruožais, buvau linkę patikėti, kad atostogaujame Paryžiuje.“

Trisdešimt septintas skyrius

„Helena buvo išties pavargusi ir aš nenoriai palikau ją pasnausti. Nepatiko, kad viešbutyje lieka viena, bet ji parodė į ryškią dienos šviesą, kuri buvo pakankama apsauga. Net jei blogasis bibliotekininkas žino, kur mes, vargu ar vidury baltos dienos brausis į užrakintą kambarį, be to, Helena turi kryželį. Po kelių valandų ji vėl skambins tetai, o be jos nurodymų negalėjome net pradėti planuoti kelionės. Palikau Helenai saugoti savo portfelį ir išėjau jausdamas, kad išprotėsiu, jei liksiu kambaryje apsimetinėdamas, jog skaitau ar bandau kažką sumąstyti.

Tai buvo gera proga dar pasidairyti po Stambulą, todėl pasukau link Topkapio rūmų kupolų raizgalynės, sultonas Mechmedas čia buvo įkūręs savo sostą. Norėjau ten nueiti, iš tolo pamatęs rūmus, ir dar anksčiau – pavartęs vadovą po miestą. Topkapio kompleksas užima milžinišką dalį Stambulo kyšulio, kurį iš trijų pusių supa vanduo: Bosforo sąsiauris, Auksinis ragas ir Marmuro jūra. Maniau, kad jei nenueisiu, nesuvoksiu osmaniškos Stambulo esmės. Greičiausiai vėl gerokai nutolau nuo Rosio paieškos, bet maniau, kad ir pats Rosis tam būtų paskyręs kelias tingias valandas.

Žingsniuodamas parkais, kiemeliais ir paviljonais, kur šimtmečius plakė didžiulės imperijos širdis, liūdnai supratau, kad mažai kas liko iš Mechmedo laikų – vienas kitas

papuošalas iš lobyno, keletas kardų. Turbūt tikėjausi pajusiąs čia kitokį sultoną, tą, kurio armija nukariavo Vlado Drakulos armiją ir kurio policijos būriai rūpinosi tariamo Drakulos kapo saugumu Snagove. Bet kur tau, pagalvojau, prisiminęs senukus, žaidžiančius šachmatais turguje, – tai tas pat, kaip bandymas numatyti kito žaidėjo žingsnius, kai žinai tik savo veiksmus.

Tačiau veikti čia buvo ką. Vakar Helena pripasakojo, kad tai buvo pasaulis, kuriame sultonui tarnavo daugiau kaip penki tūkstančiai tarnų tokiais titulais kaip Didysis turbanų vyniotojas; eunuchai saugojo milžiniško sultono haremo, panašaus į puošnų kalėjimą, skaistybę; čia sultonas Suleimanas, valdęs šešioliktą amžiaus vidury, suvienijo imperiją ir išleido įstatymus, o Stambulas tapo tokiu pat didingu miestu kaip Bizantijos imperatorių laikais. Kaip ir jie, sultonas kartą per savaitę keliaudavo per miestą melstis į Sofijos bažnyčią – penktadieniais, o ne sekmadieniais – šventą musulmonams dieną. Tai buvo griežtų taisyklių ir prabangių puotų, nuostabių kilimų, vizirių ir kamerherų spalvotais batais ir milžiniškais turbanais pasaulis.

Labiausiai nustebino Helenos pasakojimas apie janyčarus, žiaurius apsaugos būrius, kurie buvo sudaryti iš rinktinių į nelaisvę paimtų berniukų. Buvau skaitęs apie juos, berniukai iš Serbijos, Valakijos ir kitų imperijos pakraščių, gimę krikščionys, bet išauginti islamo dvasia ir išmokinti neapykantos savo tautoms. Sulaukusius pilnametystės, juos paleisdavo kaip sakalus žudyti saviškių. Kažkur buvau matęs janyčarų atvaizdų, greičiausiai dailės knygose. Galvodamas apie tuos bejausmius jaunus veidus, suburtus ginti sultono, pajutau, kaip mane ima spausti šaltos rūmų sienos.

Pagalvojau, kad jaunas Vladas Drakula galėjo būti puikus janyčaras. Imperija praleido gerą progą milžinišką jėgą sujungti su trupučiu žiaurumo. Turėjo jį sugauti labai jauną ir laikyti Mažojoje Azijoje, o ne atiduoti tėvui. Bet jis tapo per daug nepriklausomas, ištikimas tik vienam šeimininkui – sau pačiam, kapojantis galvas ne tik priešams turkams, bet ir savo pavaldiniams. Kaip Stalinas – pats nustebau dėl tokio minties posūkio, žvelgdamas į žvilgantį Bosforo sąsiaurį. Praėjus metams po Stalino mirties, Vakarų spaudoje pasirodė naujų pasakojimų apie jo žiaurumus. Pamenu pranešimą apie vieną ištikimą generolą, kurį Stalinas prieš pat karą apkaltino perversmu. Generolą vidury nakties išsivedė iš buto ir pakabino žemyn galva Maskvos priemiesčio traukinių stoty. Kabėjo palubėj, kol numirė. Visi keleiviai matė kraupų vaizdą, bet niekas nedrįsdavo pažvelgti antrą kartą. Jau gerokai vėliau aplinkiniai gyventojai negalėjo sutarti, ar tikrai taip buvo, ar tik taip atrodė.

Tokios mintys lydėjo mane iš vienos puikios salės į dar puikesnę; persekiojo blogos lemties ar pavojaus nuojauta, tai galėjo būti paprasčiausias sultono aukščiausios galios įrodymas, ne užslėptos, bet vis labiau atsiskleidžiančios siauruose koridoriuose, painiuose praėjimuose, grotuotuose languose ir aptvertuose kiemuose. Norėdamas pailsėti nuo aplink tvyrančio geidulingumo ir suvaržymų, elegancijos ir priespaudos, nuklydau į vidinį saulėtą kiemelį.

Bet nepataikiau. Knyga rašė, kad čia buvo budelio karalija, ir smulkiai pasakojo apie sultono tradiciją kapoti galvas pareigūnams ir visiems, kas jam prieštarauja. Nukapotos galvos buvo pamaunamos ant rūmų vartų smaigalių kaip pavyzdys nepaklusniai liaudžiai. Pagalvojau, kad

sultonas ir persimetėlis iš Valakijos puikiai atitiko vienas kitą; pasibjaurėjęs nusigręžiau. Pasivaikščiojimas parke apramino nervus, o juodas laivo siluetas ir raudonai vandenį nudažiusi saulė priminė, kad artėja vakaras ir reikia grįžti pas Heleną, gal jau turės žinių iš tetos.

Helena jau laukė vestibiulyje su anglišku laikraščiu rankose.

– Kaip pasivaikščiojai? – paklausė, pakeldama akis.

– Siaubingai, – atsakiau aš, – buvau Topkapio rūmuose.

– A... – Ji sulankstė laikraštį. – Gaila, kad nebuvau kartu.

– Nesigailėk. Kas pasaulyje?

– Siaubas. – Ji perbraukė pirštu per antraštes. – Bet aš turiu gerų žinių.

– Kalbėjai su teta? – Įsitaisiau šalia.

– Taip, ji nepakartojama, kaip visada. Esu tikra, kad duos per galvą, kai atvažiuosim, bet ne tai svarbu. Svarbiausia, kad surado konferenciją, kurioje mudu dalyvausime.

– Konferenciją?

– Taip. Argi ne puiku? Šią savaitę Budapešte vyks tarptautinė istorikų konferencija. Dalyvausime kaip kviestiniai profesoriai, jau pasirūpino vizomis. – Ji nusišypsojo. – Matyt, teta turi kokį draugą istoriką Budapešto universitete.

– Kokia konferencijos tema? – atsargiai paklausiau.

– Darbo santykiai Europoje iki 1600 metų.

– Plati tema. Ir mes dalyvausime kaip Osmanų imperijos žinovai, ar ne?

– Taip, mielas Vatsonai.

– Tada gerai, kad apžiūrėjau Topkapio rūmus, – atsidusau aš.

Helena šypsojosi, bet ar pagiežingai, ar juokės iš mano nesugebėjimo nuslėpti susierzinimą, sunku pasakyti.

– Konferencija prasideda penktadienį, taigi liko dvi dienos. Savaitgalį klausysime pranešimų. Vieną paskaitą

skaitysi tu. Sekmadienį turėsim laisvo laiko Budapešte, bet mes išspruksime susitikti su mano motina.

– Aš darysiu ką? – Spoksojau į ją, bet ji tik užsikišo garbanėlę už ausies ir atrėmė mano žvilgsnį dar nekaltesne šypsena.

– Paskaitą. Taip, paskaitą. Tai vienintelis kelias patekti į Budapeštą.

– Paskaitą? Gal galėčiau žinot, apie ką?

– Manau, apie osmanų įtaką Transilvanijai ir Valakijai. Teta maloniai sutiko papildyti konferencijos programą. Tai neturi būti ilga paskaita, nes osmanams taip ir nepavyko iki galo nukariauti Transilvanijos. Pamaniau, kad tema gera, nes abu jau tiek daug žinom apie Vladą, o kaip tik jis atlaikė jų puolimą.

– Labai tau ačiū, – suurzgiau, – manai, kad daug žinai apie jį? Nori pasakyti, kad prieš tarptautinę mokslininkų auditoriją turėsiu kalbėti apie Drakulą? Gal trumpam prisimintumei, kad rašau disertaciją apie olandų pirklių gildijas, be to, jos dar net nebaigiau. Kodėl tu negali skaityti paskaitos?

– Tai juokinga, – atsakė Helena, susidėdama rankas ant laikraščio. – Esu sena, kaip jūs ten sakot, sena šliurė. Universitete visi mane pažįsta ir jau girdėjo mano paskaitas. O amerikietis įneš šiek tiek *eclat**, bus dėkingi, kad atvežiau tave, nors ir paskutinę minutę. Pamatę amerikietį, gal primirš apšiurusius bendrabučius ir konservuotas pupeles, kuriomis vaišins per baigiamąją vakarienę. Padėsiu tau parašyti paskaitą arba pati parašysiu, jei spyriosies, ir šeštadienį ją perskaitysi. Teta, atrodo, minėjo pirmą valandą.

* Spindesio *(pranc.)*.

Sudejavau. Ji nepakenčiama. Pagalvojau, kad mudviejų viešnagė Budapešte gali būti daugiau politinis klausimas, nei ji pripažįsta.

– O ką bendra turi osmanai Valakijoje ar Transilvanijoje su darbo santykiais Europoje?

– Ką nors sugalvosime, kaip čia įkišti tuos darbo santykius. Tai tvirto marksistinio išsilavinimo, kurio tau neteko pažinti, privalumai. Patikėk, darbo santykius galima surasti bet kurioje temoje, jei tik gerai paieškosi. Be to, Osmanų imperija buvo didelė ekonominė galybė, o Vladas suardė jos prekybos kelius ir priėjimą prie gamtinių išteklių Dunojaus regione. Nesijaudink – paskaita bus nuostabi.

– Jėzau Kristau, – tepasakiau.

– Ne, – ji papurtė galvą, – prašau, nereikia Jėzaus. Tik darbo santykiai.

Negalėjau nesijuokti ir nesižavėti tamsių jos akių blizgesiu.

– Tikiuosi, kad universitete niekas apie tai nesužinos. Įsivaizduoju, ką pasakytų mano disertacijos komitetas. Nors, kita vertus, manau, Rosiui būtų patikusi tokia avantiūra. – Vėl nusijuokiau, įsivaizduodamas šelmiškas ugneles žydrose Rosio akyse. Supratau, jog Rosis tapo tokiu skauduliu, kad nebegaliu to ištverti; esu kitoje pasaulio pusėje, toli toli nuo kabineto, kuriame paskutinį kartą jį mačiau, ir turiu šimtą priežasčių manyti, kad niekada nebepamatysiu, gal net niekada nesužinosiu, kas jam nutiko. Tas *niekada* užtruko ir paliko visišką tuštumą, bet greitai nustūmiau mintį į šalį. Mes važiuojame į Vengriją pasikalbėti su moterimi, kuri neva jį pažinojo – intymiai pažinojo – gerokai anksčiau nei aš. Tokio siūlo galo negalėjome paleisti. Jei net reikės skaityti šarlatano paskaitą, skaitysiu, kad tik ten patektume.

Helena tylėdama stebėjo mane ir pajutau, nebe pirmą kartą, jog skaito mano mintis. Mano nuojautą patvirtino prabildama.

– Verta, ar ne?

– Taip, – nusisukau.

– Puiku, – švelniai tarė ji, – džiaugiuosi, kad susipažinsi su mano teta, ji nuostabi, ir su mano motina, ji irgi nuostabi, tik kitoniškai, džiaugiuosi, kad ir jos pažins tave.

Dirstelėjau į ją – balso švelnumas suspaudė širdį, bet veide spindėjo įprastinė ironija.

– Kada važiuojame? – paklausiau.

– Rytoj gauname vizas ir po dienos išskrendam, jei tik gausime bilietus. Teta sakė, kad į Vengrijos konsulatą turime nueiti dar prieš darbo valandas ir paskambinti į duris – apie pusę aštuonių. Tiesiai iš ten eisime į kelionių agentūrą ir užsisakysim lėktuvo bilietus. Jei nebus vietų, teks važiuoti traukiniu, bet tai būtų labai ilga kelionė. – Ji papurtė galvą, bet man prieš akis iškilo per Balkanus dundantis traukinys, ir jau audžiau viltį, kad visi skrydžiai būtų išpirkti. Man nerūpėjo, kad prarasime laiko.

– Ar teisingai manau, kad esi labiau panaši į tetą nei į motiną? – Gal galimas nuotykis traukiniu privertė mane nusišypsoti.

Ji dvejojo tik akimirką.

– Ir vėl tu teisus, Vatsonai. Ačiū Dievui, aš labai panaši į savo tetą. Bet tau labiau patiks mano motina – ji visiems labiau patinka. O dabar gal galėčiau tave pakviesti pietų į mūsų pamėgtą vietelę ir padirbėti prie tavo paskaitos?

– Žinoma, – sutikau, – jei tik aplinkui nebus čigonių. – Su švelnia ironija pasiūliau įsikibt į parankę, bet ji įkišo man laikraštį. Buvo keista, kad išėjus į bizantiškas auksi-

nio vakaro gatves, net keisčiausios aplinkybės, sunkiausi gyvenimo tarpsniai, didžiausi atstumai nuo namų ir kasdienybės atrodė džiaugsmingi.“

Saulėtą rytą iš Bulua aš su Barliu rytiniu traukiniu išvykau į Perpinjaną.

Trisdešimt aštuntas skyrius

„Penktadienio skrydis į Budapeštą buvo pustuštis. Įsitaisėme tarp grupelėmis besišnekučiuojančių juodais kostiumais apsirengusių turkų verslininkų ir pilkus švarkus dėvinčių vengrų valdininkų bei pagyvenusių moteriškių mėlynais paltais ir skarelėmis. Įdomu, ar jos skrenda dirbti valytojomis į Budapeštą, o gal jų dukros ištekėjusios už vengrų diplomatų? Skrydis buvo trumpas, nespėjau net pagalvoti, kokia būtų buvusi kelionė traukiniu.

Tą kelionę bėgiais per kalnų masyvus, miškų platybes ir uolas, upes ir viduramžių miestus teko atidėti vėlesniam karjeros tarpsniui, ir, beje, vėliau du kartus keliavau tuo maršrutu. Mane visada domino tas kitimas, kurį matai keliaudamas iš islamiškojo į krikščioniškąjį pasaulį, iš Osmanų į Austrijos-Vengrijos imperiją, iš musulmonų pas katalikus ir protestantus. Keičiasi miestai, architektūra, pamažu retėjantys minaretai susilieja su bažnyčių kupolais, pasikeičia net miškas ir upės krantai, pamažu įtiki, kad pati gamta prisotinta istorijos. Ar tikrai taip skiriasi turkiškas šlaitas nuo vengriškos palaukės? Žinoma, ne, tačiau net iš to menko sunku nepastebėti, kaip sunku ištrinti istoriją iš atminties. Vėliau, keliaudamas tuo pačiu keliu, matysiu tą kraštą kitokį – derlingą ar paskendusį kraujyje. Tai dar viena istoriko žvilgsnio išdaiga – blaškytis tarp gėrio ir blogio, karo ir taikos. Ar galvočiau apie os-

manų puolimus per Dunojų, ar apie gerokai ankstesnius hunų žygius iš Rytų, mane visada persekioja prieštaringi vaizdai: tai su pergalės ir neapykantos šūkiais į karo stovyklą įnešama nukirsta galva, tai raukšlėtas senos moters, apkaišančios anūką ir švelniai įžnybiančios į putlų turkišką žanduką, veidas, gal nuostabiausias iš visų lėktuve matytų senelių.

Šios vizijos manęs dar laukia, o dabar gailiuosi, kad vaizdai apačioje lieka nepažinti, kaip ir mintys, kurias jie galėtų pakuždėti. Helena ramiai snūduriuoja kėdėje. Ruošdamiesi paskaitai Budapešte, du vakarus iki vėlumos užsisėdėjome Stambulo restorane. Turėjau pripažinti, kad geriau išmanau Vlado kovas su turkais, nei maniau. Vyliausi, kad po šios mano pusiau iškaltos paskaitos niekas neturės klausimų. Vėl žavėjausi Helenos žiniomis. Drakulos pažinimą skatino trapi viltis, kad pamatys tėvą, kuris jos nepripažino. Helenos galva nusviro man ant peties, ir aš stengiausi nekvėpuoti, nors į nosį lindo jos plaukų kvapas – gal vengriško šampūno? Kol ji miegojo, sėdėjau nekrutėdamas.

Pakeliui iš oro uosto pro taksi langus pajutau Budapešto didybę. Helena paaiškino, kad apsistosime viešbutyje netoli universiteto rytiniame Dunojaus krante, Pešte, bet esą paprašiusi taksistą pavėžėti mus krantine. Važiavome didingomis aštuoniolikto ir devyniolikto šimtmečių gatvėmis, pagražintomis *art nouveau* fantazijos pastatais ar milžiniškais senais medžiais. Atsivėrė Dunojus, didžiulė upė – nesitikėjau tokios didybės, trys tiltai jungė jos krantus. Vienoje pusėje į dangų kilo neįtikėtini neogotiški parlamento bokštai, kitoje – didžiuliai karaliaus rūmai ir viduramžių bažnyčių kupolai. Krantus skyrė vandens platybė – saulėje spindinti pilkšvai žalsva vėjo pašiaušta upė.

Vandenyje, mirgėdamas įvairiomis spalvomis, virš bokštų, paminklų ir bažnyčių plytėjo milžiniškas žydras dangus.

Laukiau, kad Budapeštas nustebins; nesitikėjau, kad nugąsdins. Siurbiau į save užkariautojų ir sąjungininkų, nuo romėnų iki austrų ar sovietų kurtą didybę, prisimindamas kandžias Helenos pastabas – ir vis dėlto skirtumas buvo didžiulis. Tai nebuvo visiški Vakarai, bet ir ne Rytai kaip Stambulas, ir ne šiaurės Europa. Spoksojau pro taksi langą į miesto puikumą. Helena irgi žiūrėjo pro langą, tada atsisuko į mane. Matyt, mano veide atsispindėjo nuostaba, nes prapliupo juoku.

– Matau, kad patinka mūsų miestelis, – ironiškame jos balse išgirdau ir pasididžiavimo gaidelių. – Drakula čia savas – ar nežinojai? 1462 metais karalius Motiejus Korvinas uždarė jį į kalėjimą už dvidešimt mylių nuo Budos, nes kėlė grėsmę Vengrijos interesams Transilvanijoje. Atrodo, Korvinas elgėsi su juo labiau kaip su svečiu, o ne kaliniu, net parinko jam žmoną iš Vengrijos karališkosios šeimos, nors niekas tiksliai nežino, kas ji, ta antroji Drakulos žmona. Drakula atsidėkojo atsiversdamas į katalikų tikėjimą, ir kurį laiką jam buvo leista gyventi Pešte. Bet kai tik buvo paleistas iš Vengrijos...

– Beveik įsivaizduoju, – nutraukiau aš, – grįžo į Valakiją, nieko nelaukdamas užėmė sostą ir atsivertė į senąjį tikėjimą.

– Iš esmės teisingai, – pripažino ji, – pradedi suprasti mūsų draugą. Labiau už viską jis norėjo užimti Valakijos sostą.

Greitai toldamas nuo upės, taksistas pasuko į senąjį Peštą, čia laukė dar daugiau grožybių, kurias ryte rijau: kavinės su balkonais, primenančiais Egipto ar Asirijos šlovę, pėsčiųjų gatvės, pilnos skubančių pirkėjų ir meta-

linių žibintų, mozaikų ir skulptūrų, angelų ir šventųjų iš marmuro ir bronzos, karalių ir imperatorių, gatvės kampe griežiančių smuikininkų.

– Štai ir atvykome, – staiga pareiškė Helena, – čia universiteto rūmų dalis, o čia universiteto biblioteka. – Vos neišsinarinu kaklo, kad pamatyčiau klasikinį gelsvo akmens pastatą. – Ateisim, kai tik turėsim laivą minutę, tiesą sakant, noriu kai ką pamatyti. O štai mūsų viešbutis, visai šalia Vengrijos *utca* – Vengrijos gatvės. Paieškosiu tau žemėlapio, kad nepasiklystum.

Prie elegantiško, aristokratiško pilko akmens fasado taksistas iškėlė mūsų lagaminus, aš ištiesiau ranką Helenai, padėdamas jai išlipti.

– Taip ir maniau, – suniurzgė ji, – šitame viešbutyje visada apgyvendina konferencijų svečius.

– Man visai patinka, – pareiškiau savo nuomonę.

– O taip, jis neblogas. Ypač patiks šaltas vanduo ir fabriko valgyklos maistas. – Helena atsiskaitė su taksistu didelėmis sidabrinėmis ir varinėmis monetomis.

– Maniau, kad vengriškas maistas geras, – ėmiau aiškinti, – esu tikras, kad kažkur tai girdėjau. Guliašas, saldžiosios paprikos ir taip toliau.

– Kai kalbama apie Vengriją, visi prisimena guliašą. Lygiai taip, kaip paminėjus Transilvaniją visi prisimena Drakulą, – Helena užvertė akis ir nusijuokė. – Bet ką čia viešbučio maistas. Luktelėk, kol sėsime prie stalo pas mano tetą ar motiną, tada ir pakalbėsime apie vengrų virtuvę.

– Maniau, kad tavo motina ir teta rumunės, – paprieštaravau aš ir tuoj pat pasigailėjau; Helenos veidas sustingo.

– Manyk ką nori, janki, – nukirto ji ir nusinešė savo lagaminą man net nespėjus apsižiūrėti.

Viešbučio vestibiulyje buvo tylu ir vėsu, marmuras ir paauksuotos puošmenos priminė senus gerus laikus. Man čia patiko ir nemačiau, dėl ko Helenai turėtų būti gėda. Tada staiga toptelėjo, kad pirmą kartą esu komunistinėje šalyje – ant sienos kabėjo vyriausybės narių nuotraukos, o tamsiai mėlyna viešbučio tarnautojų uniforma turėjo kažkokį proletarinį prieskonį. Helena sutvarkė visus formalumus ir padavė man kambario raktą.

– Teta viskuo puikiai pasirūpino, – tarė ji patenkinta. – Paliko žinutę telefonu, kad lauks mūsų čia septintą vakaro ir eisime vakarieniauti. Bet pirmiausia užsiregistruosime konferencijoje ir penktą valandą dalyvausime priėmime.

Nusiminiau, kad teta nesives mūsų namo, kur paragaučiau naminio vengriško maisto ir iš arti pamatyčiau, kaip gyvena valdininkų elitas, bet suskubau pats sau priminti, kad esu amerikietis ir neturėčiau tikėtis, jog čia man atsivers visos durys. Vien bendrauti su manimi gali būti pavojinga ar mažų mažiausiai keblu. Ko gero, būtų geriausia per daug nesireikšti, kad šeimininkai turėtų kuo mažiau bėdų. Man pasisekė, kad esu čia, ir visiškai nenorėjau pridaryti nemalonumų Helenai ir jos šeimai.

Kambarys, kurį išvydau užlipęs laiptais, buvo paprastas ir švarus, su nesuderinamomis praeities didybės detalėmis – putlūs paauksuoti cherubinai lubų kampuose ir nuostabus kriauklės formos marmurinis dubuo. Nusiploviau rankas ir susišukavau prieš veidrodį, kabantį virš kriauklės, tada žvilgsnis nuslydo nuo nenatūralios didybės į siaurą, kietą lovą, kuri labiau tiktų kareivinėms, ir mane suėmė juokas. Gyvenau kitame aukšte nei Helena – tetos atsargumas? – turėjau tenkintis iš mados išėjusių cherubinų ir Austrijos-Vengrijos vainikų draugija.

Helena laukė manęs vestibiulyje, tada, netarusi nė žodžio, praleido mane pirmą pro duris. Vėl dėvėjo melsvą palaidinę – kelionėje aš atrodžiau vis labiau susiglamžęs, jos drabužiai buvo švarūs ir išlyginti – šią savybę priskyriau kažkokiam Rytų europiečių talentui, – plaukus buvo susukusi ir susegusi ant pakaušio. Iki universiteto ėjo paskendusi mintyse. Nedrįsau klausinėti, ką galvoja, bet netrukus prabilo pati.

– Keista taip netikėtai sugrįžti, – prašneko žvelgdama į mane.

– Ir dar su keistu amerikiečiu?

– Ir dar su keistu amerikiečiu, – sumurmėjo ji, ir tai neatrodė kaip komplimentas.

Universiteto rūmai buvo didingi, kai kurie pastatai priminė anksčiau matytą gražiąją biblioteką. Suėmė nerimas, kai Helena parodė, kur einame – į didelę klasikinę salę su statulomis antrame aukšte. Sustojau ir užverčiau galvą, perskaičiau net keletą vengriškai užrašytų vardų: Platonas, Dekartas, Dantė, – visi su laurų vainikais ir klasikinėmis mantijomis. Kiti buvo mažiau žinomi – šv. Steponas, Motiejus Korvinas, Janošas Huniadis. Juos puošė skeptrai ar didingos karūnos.

– Kas jie? – paklausiau Helenos.

– Paaiškinsiu rytoj, – pasakė ji, – paskubėk, jau penkios.

Įžengėme į koridorių kartu su keliais dvasingais jaunuoliais. Man jie atrodė galį būti studentai, ir nukulniavome į milžinišką salę antrame aukšte. Iš baimės suspaudė skrandį; aplink buvo pilna profesorių – visi juodais arba pilkais kostiumais ir persisukusiais kaklaraiščiais – tai turėtų būti profesoriai, samprotavau, ir visi valgė raudonąsias paprikas, baltą ožkos sūrį ir gėrė kažką, kvepiantį vaistais. Visi istorikai, skausmingai pagalvojau, ir nors buvau vienas

iš jų, širdis nukrito į kulnus. Heleną tuoj pat ratu apspito kolegos, mačiau, kaip ji draugiškai sveikinasi su vyru, kurio žila plaukų kupeta priminė man kažkokį šunį. Jau buvau nusprendęs apsimesti, kad su įdomumu pro langą apžiūrinėju nuostabų bažnyčios fasadą, kai Helena sugriebė mane už alkūnės – ar ji protingai elgiasi? – ir nusitempė į minios vidurį.

– Profesorius Šandoras, Budapešto universiteto Istorijos fakulteto dekanas ir didysis mūsų medievistas, – paaiškino ji rodydama į baltąjį šunį. Skubėjau prisistatyti. Plaštaką beveik sutriuškino geležiniai gniaužtai, kai profesorius Šandoras padėkojo už garbę, kurią suteikiau atvykdamas į konferenciją. Šmėstelėjo mintis, ar tik nebus tas paslaptingasis tetos draugas. Mano nuostabai, kalbėjo lėtai, bet aiškia anglų kalba.

– Labai malonu jus matyti, – tarė, – nekantriai laukiame jūsų paskaitos.

Aš savo ruožtu padėkojau už man suteiktą garbę kreiptis į garbingąją konferenciją, stengdamasis išvengti Helenos žvilgsnio.

– Puiku, – spinduliavo profesorius Šandoras, – labai gerbiame jūsų šalies universitetus. Lai mūsų šalys gyvena taikiai ir draugiškai. – Jis pakėlė taurę su skaidriu medicininiu gėrimu, kurį užuodžiau per atstumą, ir aš turėjau atsakyti tuo pačiu, nes kažkokiu nepaaiškinamu būdu taurė atsidūrė ir mano rankose. – O dabar, jei yra kas nors, kas padarytų jūsų viešnagę mūsų mylimame Budapešte dar smagesnę, tik tarkite žodį. – Didelės tamsios spindinčios akys, keistai kontrastuojančios su žilais plaukais, priminė Heleną, ir jis man ėmė patikti.

– Ačiū, profesoriau, – nuoširdžiai tariau, o jis plačiu delnu patapšnojo man per petį.

– Prašau vaišintis, valgykite, gerkite, mudu dar pasikalbėsime. – Ir, vykdydamas savo pareigas, staiga dingo, o aš vos spėjau atsakinėt į klausimus, kuriuos uždavinėjo kiti fakulteto nariai ir kviestiniai mokslininkai, kai kurie jų atrodė net jaunesni už mane. Spraudėsi aplink mane ir Heleną, išgirdau prancūzišką ir vokišką bubenimą ir dar kitą kalbą, matyt, rusų. Tai buvo gyva, žavinga grupelė, ir aš pamažu nusiraminau. Helena pristatė mane santūriai, bet maloniai, kaip ir tiko šioje aplinkoje, sklandžiai nupasakodama bendrus mudviejų darbo aspektus ir užsimindama apie netrukus Amerikoje pasirodysiantį straipsnį. Nekantrūs veidai supo ir Heleną, pasigirdo klausimų vengrų kalba. Kai spaudė jiems rankas, net parausvėjo skruostai, su kai kuriais senais pažįstamais pasibučiavo. Jie jos nepamiršo, tai akivaizdu – ar galėtų? – pagalvojau. Pastebėjau, kad ji viena iš nedaugelio moterų kambaryje, kai kurios vyresnės, kitos jaunesnės, bet ji nustelbė visas. Buvo aukštesnė, ryškesnė ir santūresnė, plačių pečių, gražios galvos, juodomis garbanomis ir ironišku žvilgsniu. Kad nespoksočiau į Heleną, užkalbinau vieną vengrą; baisusis gėrimas jau trenkė man į galvą.

– Ar tokios konferencijos įprastos? – Nebuvau tikras, ką noriu sužinoti, bet kažką reikėjo klausti.

– Taip, – pasididžiuodamas atsakė mano pašnekovas. Jis dėvėjo pilką kostiumą ir kaklaraištį, jam buvo apie šešiasdešimt. – Universitete dažnai vyksta tarptautiniai susitikimai, ypač pastaruoju metu.

Norėjau paklausti, ką turi galvoj sakydamas *ypač pastaruoju metu,* bet vėl išdygo profesorius Šandoras ir nusivedė mane prie išvaizdaus vyriškio, kuris, atrodo, labai norėjo su manim pabendrauti.

– Profesorius Geza Jozefas, – pristatė, – jis norėtų su jumis susipažinti. – Tuo metu Helena atsisuko, ir nustebau jos veide pamatęs nepasitenkinimą – gal net pasibjaurėjimą? Skubiai prasibrovė iki mūsų, lyg norėdama įsiterpti į pašnekesį.

– Kaip sekasi, Geza? – Helena paspaudė jam ranką oficialiai ir šaltokai, man net nespėjus su juo susipažinti.

– Kaip malonu tave matyti, Helena, – nusilenkdamas atsakė profesorius Jozefas. Balse išgirdau kažkokią keistą gaidelę – gal pasityčiojimo, o gal kokį kitą atspalvį. Įdomu, ar kalba angliškai tik dėl manęs.

– Tave taip pat, – sausai tarė Helena, – leisk pristatyti kolegą, su kuriuo dirbu Amerikoje...

– Labai malonu, – pasakė jis maloniai nusišypsodamas. Buvo aukštesnis už mane, brunetas, pasitikintis, demonstruojantis savo vyriškumą. Pamaniau, kad puikiai atrodytų raitas tarp besiganančių avių. Šiltai paspaudė man ranką ir draugiškai paplekšnojo per petį. Nesupratau, kodėl Helenai jis atrodo atstumiantis. – Tai rytoj suteiksit mums garbės savo paskaita? Nuostabu, – tarė. Patylėjęs vėl prabilo: – Bet mano anglų kalba nėra gera, gal geriau pereikime prie prancūzų arba vokiečių?

– Angliškai kalbate tikrai geriau nei aš prancūziškai ar vokiškai, patikėkit, – greitai atsakiau.

– Jūs labai malonus. – Jis saldžiai nusišypsojo. – Kaip suprantu, domitės osmanų įtaka Karpatuose?

Taip, žinios čia sklinda greitai; beveik kaip Amerikoj.

– Aa, taip, – patvirtinau, – bet esu tikras, kad galėsiu ir pats daug ko pasimokyti.

– Kažin, – maloniai sumurmėjo jis, – bet aš atlikau nedidelį tyrimą ir mielai su jumis aptarčiau šį klausimą.

– Profesoriaus Jozefo interesų ratas platus, – įsiterpė Helena. Šaltas tonas galėjo bet ką sustingdyti į ledą. Atrodė labai keista, bet pagalvojau, kad kiekviename fakultete tvyro pilietinis nepasitenkinimas, jei ne atviras karas, taigi ir šis turbūt ne išimtis. Kol svarsčiau, ką čia atsakius, Helena atsisuko į mane. – Profesoriaus laukia kitas susitikimas, – pasakė ji. Ne iškart suvokiau, į ką ji kreipiasi, bet tada tvirtai įsikibo man į parankę.

– Suprantu, esat labai užimtas, – nusiminė profesorius Jozefas. – Gal osmanų klausimą aptarsime kitą kartą? Mielai parodyčiau jums miestą, o gal papietautume...

– Profesorius neturės nė minutės laisvo laiko, – už mane atsakė Helena. Atsisveikinau šiltai, kiek leido ledinis Helenos žvilgsnis. Tada jis paėmė Helenos ranką.

– Malonu vėl tave matyti tėvynėje, – tarė bučiuodamas ranką. Helena ištraukė ranką, veide sustingo keista išraiška. Nusprendžiau, kad jai tas prisilietimas buvo nemalonus, ir pirmą kartą pajutau, kad man šis gražuolis vengrų istorikas nepatinka. Helena vėl nusivedė mane pas profesorių Šandorą, kuriam pasakėm, kad su nekantrumu laukiame rytojaus paskaitų.

– Ir mes laukiame jūsų paskaitos. – Jis paspaudė man ranką. Vengrai labai mieli ir šilti žmonės, pagalvojau, apimtas keistojo gėrimo šilumos. Gindamas kuo toliau mintis apie rytojaus paskaitą, jaučiausi visiškai patenkintas. Helena paėmė mane už rankos ir išsivedė, akimis kažko ieškodama salėje.

– Ką visa tai reiškia? – Vakaras buvo maloniai gaivus, o aš buvau įkaitęs labiau nei paprastai. – Nesu sutikęs širdingesnių žmonių už tavo tėvynainius, bet galiu prisiekti, kad profesoriui Jozefui norėtum nusukti sprandą.

– Norėčiau, – nukirto Helena, – jis nepakenčiamas.

– Nepakenčiamas? Kodėl su juo taip elgiesi? Sutiko tave kaip seną draugę.

– O, ne, jis nėra blogas, tik gali suėsti tave gyvą. Toks vampyras. – Staiga ji nutilo ir įsistebeilijo į mane didelėmis akimis. – Neturėjau galvoj...

– Žinoma, ne, – atsakiau, – apžiūrėjau jo iltis.

– Tu irgi nepakenčiamas, – pareiškė ji, ištraukdama ranką iš mano delno.

Liūdnai žiūrėjau į ją.

– Gali įsikibti man į parankę, – pasakiau švelniai, – bet ar tinka matant visam universitetui?

– Nesirūpink. – Žiūrėjo savo juodomis, neišskaitomomis akimis. – Iš Antropologijos fakulteto nebuvo nė vieno.

– Bet pažįsti daugumą istorikų, o žmonės plepūs, – laikiausi savo.

– Tik ne čia, – sausai nusijuokė ji, – mes čia visi darbininkai. Jokių paskalų ar konfliktų, tik draugiški pokalbiai. Rytoj pamatysi.

– Helena, – sudejavau, – gal gali bent kartą kalbėti rimtai? Aš tik jaudinuosi dėl tavo reputacijos – tavo politinės reputacijos. Juk galiausiai privalėsi čia kada nors sugrįžti ir dirbti su šitais žmonėmis.

– Privalėsiu? – Ji vėl įsikibo ir mudu žingsniavome toliau. Nesipriešinau, tuo metu nieko nebuvo malonesnio už jos prisilietimą. – Bet buvo verta. Elgiuosi taip todėl, kad noriu, jog Geza griežtų dantimis, iltimis, ir tiek.

– Labai dėkui, – sumurmėjau, nedrįsdamas daugiau nieko sakyti. Jei norėjo, kad kas nors imtų pavydėti, tai to pasiekė. Staiga įsivaizdavau ją tvirtame Gezos glėby. Ar jie bendravo prieš Helenai išvykstant iš Budapešto? Būtų puiki pora, pagalvojau, abu labai pasitikintys savimi, aukšti ir dailūs, juodaplaukiai ir plačiapečiai. Pasijutau toks mažas

ir menkas anglas, neprilygstantis stepių jojikui. Tačiau iš Helenos išraiškos supratau, kad dabar geriau nieko neklausti.

Labai greitai atsitrenkėme į paauksuotas viešbučio duris ir įvirtome į vestibiulį. Nuo juodų kėdžių po palmėmis pakilo vieniša figūra ir laukė, kol prieisime. Helena pasileido tekina, ištiestomis rankomis, šaukdama:

– Eva!“

Trisdešimt devintas skyrius

„Po pirmojo susitikimo, nors mačiau ją tik tris kartus – antrą ir trečią labai trumpai, – dažnai galvodavau apie Helenos tetą Evą. Yra žmonių, kurie ilgam įstringa atmintin, ilgiau nei kiti, kuriuos matai vos ne kasdien. Teta Eva buvo viena iš tų ryškių žmonių, kurie išliko mano atmintyje ir vaizduotėje ištisus du dešimtmečius. Dažnai ją atpažindavau įvairių knygų personažuose ar istorijos veikėjuose; pavyzdžiui, mačiau ją kaip ponią Merl, kai skaičiau Henrio Džeimso *Moters portretą*.

Tiesą sakant, tetą Evą mintyse siejau su tiek stiprių, nuostabių ir subtilių moterų, kad jau būtų sunkoka atgaminti tikrąją tetą Evą, kurią sutikau ankstyvą vasaros vakarą 1954 metais Budapešte. Pamenu, kaip Helena nuoširdžiai skubėjo į jos glėbį, o teta Eva nė nekrustelėjo, stovėjo išdidi ir laukė, tada apkabino savo dukterėčią ir garsiai pakštelėjo į abu skruostus. Išraudusi Helena atsisuko ir pristatė mane. Abiejų moterų akyse spindėjo ašaros.

– Eva, čia mano kolega amerikietis, apie kurį pasakojau. Pauliau, čia mano teta Eva Orban.

Paspaudžiau ranką, stengdamasis nespoksoti. Ponia Orban buvo aukšta, graži moteris, kokių penkiasdešimt penkerių. Pribloškė stulbinantis panašumas su Helena. Galėjo būti seserys – viena gerokai vyresnė, kita gerokai jaunesnė, o gal net dvynės, kurių vieną pasendino kasdie-

nybė, kita išliko jauna ir žvali. Teta Eva buvo vos vos mažesnė už Heleną, bet tvirta ir grakšti. Kadaise gal buvo net gražesnė už Heleną ir tebebuvo graži – tiesi, ilgoka nosis, ryškūs skruostikauliai ir spindinčios juodos akys. Nustebino plaukų spalva, kol suvokiau, kad dažyti – keista, net rausva spalva, su baltu atspalviu prie šaknų. Per viešnagę Budapešte mačiau ne vieną taip plaukus nusidažiusią moterį, bet tas pirmas kartas pribloškė. Buvo įsivėrusi mažus auksinius auskarus ir dėvėjo juodą kostiumėlį, tokį kaip Helena, tik su raudona palaidine.

Kai spaudėme vienas kitam ranką, teta Eva rimtai, net susirūpinusi, žiūrėjo tiesiai man į akis. „Gal ieško mano charakterio silpnybių, kad galėtų perspėti dukterėčią, – pagalvojau ir pats ant savęs supykau, – kodėl turėtų laikyti mane potencialiu Helenos mergintoju?" Aplink akis ir lūpų kampučiuose išryškėjo raukšlelių tinklas – nuolatinės šypsenos ženklas. Po akimirkos nusišypsojo, lyg nebegalėdama ilgiau susilaikyti. Nieko nuostabaus, kad ši moteris pakoreguoja konferencijų svečių sąrašus ir akies mirksniu gauna vizas. Ji spinduliavo intelektą, prilygstantį šypsenai. Kaip ir Helenos, tetos Evos dantys buvo balti ir lygūs, bet jau ėmiau suprasti, kad tai nėra vien vengrų bruožas.

– Labai malonu susipažinti, – pasakiau, – dėkoju, kad pasirūpinote mano dalyvavimu konferencijoje.

Teta Eva nusijuokė ir paspaudė man ranką. Jei būčiau galvojęs, kad ji šalta ir santūri, būčiau apsikvailinęs; ji pratrūko vengriškai, o aš svarsčiau, ar šiame sraute turėčiau ką nors suprasti. Į pagalbą atskubėjo Helena.

– Teta nekalba angliškai, – paaiškino ji, – bet supranta, ir daugiau, nei linkusi pripažinti. Vyresnė karta mokėsi vokiečių arba rusų, kartais prancūzų, bet anglų retai. Aš išversiu. Ššš. – Helena įsikibo tetai į parankę ir kažką pasa-

kė vengriškai. – Ji sveikina tave atvykus ir tikisi, kad nepapulsi į bėdą, nes dėl tavo vizos ant kojų sukėlė visą Vizų išdavimo sekretoriatą. Laukia pakvietimo į paskaitą, kurios iki galo nesupras, bet ateiti principo reikalas. Be to, turėsi jai papasakoti apie savo universitetą, kaip sutikai mane, pasakyti, ar aš gerai elgiausi Amerikoje ir ką pietums gamina tavo motina. Vėliau turės ir daugiau klausimų.

Nustebęs žiūrėjau į jas. Abi šypsojosi – dvi nuostabios moterys, tetos veide mačiau Helenos ironiją, nors, ko gero, to Helena mokėsi iš nuolat besišypsančios tetos. Akivaizdu, kad apgaudinėti tokios protingos moters kaip Eva Orban negalėjo niekas; dar nereikėtų pamiršti, kad į valdžios aukštumas Vengrijos vyriausybėje ji prasimušė iš mažo Rumunijos kaimo.

– Žinoma, patenkinsiu tetos smalsumą, – tariau Helenai, – pasakyk, kad mano motina dažniausiai gamina netikrą zuikį ir makaronus su sūriu.

– Aha, netikras zuikis, – tarė Helena. – Išgirdusi vertimą, teta patenkinta nusišypsojo. – Prašo perduoti tavo motinai linkėjimus Amerikoje ir pasveikinti, kad turi tokį puikų sūnų. Pajutau, kaip raustu, bet pažadėjau perduoti linkėjimus. – O dabar kviečia mus į restoraną, tau turėtų patikti, pajusi senojo Budapešto skonį.

Netrukus visi trys jau sėdėjome ant galinės automobilio, kurį maniau esant privačia tetos Evos mašina, sėdynės. Beje, automobilis atrodė ne itin proletariškai. Helena, raginama tetos, rodė man kažką tai kairėj, tai dešinėj. Per abu mūsų susitikimus teta Eva neištarė nė vieno angliško žodžio, bet įtariu, kad tai buvo daugiau principo reikalas – gal antivakarietiškas protokolas? Kai kalbėdavausi su Helena, atrodė, kad teta Eva daug ką supranta net ir be Helenos vertimo. Tai buvo panašu į nuostatą – vakarietiškas

vertybes vertinti su kažkokiu atsargumu, net su dalele pasibjaurėjimo, bet paprastas vakarietis gali būti geras žmogus ir jį reikia priimti su tradiciniu vengrišku svetingumu. Galiausiai pripratau kalbėtis per Heleną, nors atrodydavo, kad tuoj tuoj imsiu suprasti tas daktilines bangas.

Kartais versti išvis nereikėjo. Dar sykį pasivažinėję didinga krantine, pervažiavome Grandinių tiltą – devyniolikto amžiaus stebuklą, pavadintą vieno garsiausių grožio puoselėtojų grafo Ištvano Sečenio vardu. Dunojuje atsispindinti vakaro saulė nušvietė viską aplinkui ir rausvo aukso jūroje paskandino Budos pilį bei bažnyčias. Elegantišką tiltą iš abiejų galų saugojo liūtai ir dvi milžiniškos triumfo arkos. Mano spontaniškas susižavėjimas sukėlė tetos Evos šypsnį, o tarp mūsų sėdinti Helena šypsojosi iš pasididžiavimo.

– Nuostabus miestas, – pasakiau, o teta Eva suspaudė man rankas lyg vaikui.

Helena paaiškino, jog teta norėtų, kad žinočiau apie tilto atstatymą.

– Budapeštas per karą buvo smarkiai sugriautas, – pasakė ji. – Kaip matai, statoma visuose miesto kampeliuose. Bet šitas tiltas buvo atstatytas, kaip jūs ten sakote, šimtmečiui paminėti 1949 metais, ir mes tuo didžiuojamės. O aš ypač didžiuojuosi, nes mano teta organizavo visus darbus. – Teta Eva nusišypsojo, bet staiga prisiminė nesuprantanti nė žodžio.

Netrukus nėrėme į tunelį, kuris, atrodė, iškastas tiesiai po pilimi. Teta Eva sakė parinkusi gerą restoraną – *tikrą vengrišką vietelę* Jozefo Atilos gatvėje. Vis dar stebėjausi Budapešto gatvių pavadinimais: jie buvo tiesiog keisti ar egzotiški, kaip ir šis, primenantis praeitį, kuri man egzistavo tik knygose. Jozefo Atilos gatvė atrodė didinga, kaip

ir dauguma miesto gatvių, o ne koks purvinas takas, nustatytas barbarų palapinėmis, kur hunų kariai valgydavo net nenusėdę nuo žirgų. Tyliame ir elegantiškame restorane tetos Evos iškart atskubėjo pasveikinti metrdotelis. Atrodo, buvo pripratusi prie dėmesio. Mus pasodino prie geriausio stalo, iš čia galėjome gėrėtis senais medžiais ir namais, vasariškai pasipuošusiais praeiviais ir po miestą zujančiais mažais automobiliais. Patenkintas atsilošiau.

Teta Eva užsakė visiems, ir pirmas patiekalas atkeliavo kartu su kažkokiu stipriu gėrimu, vadinamu *palinka,* pasak Helenos, daromu iš abrikosų.

– Kartu paragausime ir itin gero daikto, – paaiškino teta Eva. – Vadinam juos *hortobagy palascinta.* Tai kažkas panašaus į lietinius su veršiena. Piemenų maistas iš Vengrijos lygumų. Tau patiks.

Man tikrai patiko, kaip patiko viskas, ką valgiau – mėsos ir daržovių troškiniai, saliamis ir kietai virti kiaušiniai, salotos, žaliosios pupelės su aviena ir nuostabi tamsiai auksinė duona. Tik dabar pajutau, koks esu alkanas. Pastebėjau, kad ir Helena, ir teta kerta pilna burna, kitaip negu amerikietės, kurios viešai niekada taip nesielgia.

Bet nesusidarykit įspūdžio, kad mes tik kimšome. Kai pagal vengrų tradiciją pirmąkart išgėrėme iki dugno, teta Eva vėl prakalbo, o Helena vertė. Kažko kartkartėmis paklausdavau, bet didžiąją dalį laiko kimšau ir maistą, ir informaciją. Teta Eva žinojo, kad esu istorikas; bet gal įtarė, jog menkai išmanau Vengrijos istoriją, o norėjo būti tikra, kad nepadarysiu gėdos konferencijoje, o gal į paviršių išlindo emigrantės patriotizmas. Kad ir kokie būtų motyvai, pasakotoja ji buvo nuostabi, išraiškingame veide beveik išskaitydavau kitą sakinį, net nelaukdamas Helenos vertimo.

Kai išgėrėme *palinkos* už šalių draugystę, teta Eva paskanino piemenų lietinius pasakojimu apie Budapešto ištakas – kadaise čia buvusi romėnų įgula, vadinama Akvinku, aplink dar galima pamatyti romėnų sienų griuvėsių. Tada vaizdingai papasakojo, kaip penktame amžiuje Atila su hunais atėmė teritoriją iš romėnų. Pagalvojau, kad vėliau pasirodę osmanai buvo palyginti romūs. Mėsos ir daržovių troškinį, kurį Helena vadino *gulyas,* piktu žvilgsniu paaiškindama, kad tai ne tas pat, kas guliašas, atseit vengrai jį kitaip vadina, pagardino pasakojimas apie devinto amžiaus madjarų invaziją. Valgant bulves ir saliamį, kas akivaizdžiai buvo skaniau nei netikras zuikis ar makaronai su sūriu, teta Eva kalbėjo apie karaliaus Stepono I karūnavimą ir 1000 metais jo paskelbimą šventuoju.

– Tai buvo pagonis, dėvintis žvėrių kailius, bet tapo pirmuoju Vengrijos karaliumi ir pakrikštijo Vengriją. Budapešte jo vardas kiekviename žingsnyje, – aiškino teta Eva.

Kai pajutau, kad nebeprarysiu nė kąsnelio, išdygo du padavėjai su saldumynais ir pyragaičiais, kurie nebūtų padarę gėdos ir Austrijos-Vengrijos sosto stalui – per kraštus varvėjo šokoladas, kalnais pūpsojo plakta grietinėlė, ir kava – *Eszpresszo,* paaiškino teta Eva. Kažkaip atsirado vietos viskam.

– Kavos istorija Budapešte tragiška, – toliau pasakojo teta Eva. Seniai seniai, 1541 metais, Suleimanas II pakvietė vieną savo generolų, Balintą Tiuriuką, į palapinę pavalgyti. Ir kai jau abu gėrė kavą, – o jis buvo pirmasis vengras, paragavęs kavos, – Suleimanas pranešė, kad kol jis čia ragauja kavą, geriausi turkų pulkai puola Budos pilį. Galit suprasti, kaip apkarto kava. – Ji liūdnai šypsojosi.

„Ir vėl osmanai, pagalvojau aš, – kokie gudrūs ir žiaurūs, toks keistas estetiško rafinuotumo ir barbarų elgesio

mišinys. 1541 metais Stambulą jie valdė jau beveik šimtmetį; tai buvo ilgalaikės jėgos įrodymas. Iš savo tvirtovės čiuptuvais pasiekė Europą ir sustojo tik prie Vienos vartų. Kaip ir kiti to meto krikščionys, Vladas Drakula kovojo su jais – tai buvo Dovydo kova su Galijotu ir pergalės nebuvo menkesnės nei Dovydo. Kita vertus, Rytų Europoje ir Balkanuose, ir ne tik Valakijoje, bet ir Vengrijoje, Graikijoje, Bulgarijoje ir kitose šalyse, smulkiosios diduomenės pastangomis osmanų okupacija galop buvo įveikta." Teta Eva mokėjo pasakoti, likau keistai susižavėjęs Drakula. Jis turėjo žinoti, kad pasipriešinimas turkams bus pražūtingas, bet vis tiek visą gyvenimą kovojo, varė lauk įsibrovėlius.

– Tiesą sakant, tai jau buvo antra turkų okupacija. – Helena siurbtelėjo kavos ir patenkinta padėjo puoduką ant stalo, tarytum kava čia būtų skaniausia pasaulyje. – Janošas Huniadis nugalėjo juos Belgrade 1456 metais. Jis vienas didžiausių mūsų didvyrių, šalia karaliaus Stepono ir karaliaus Motiejaus Korvino, kuris pastatydino pilį ir biblioteką. Kai ryt vidudienį išgirsi skambant bažnyčių varpus, žinok, kad jie skambina už Huniadžio pergalę. Varpai už jį skamba kasdien.

– Huniadis, – susimąstęs pakartojau, – minėjai tą pavardę. Sakai, jis nugalėjo 1456 metais?

Mudu susižvalgėme; bet kokia data, sutampanti su Drakulos gyvenimo laikotarpiu, mums tapo savotišku ženklu.

– Tuo metu jis buvo Valakijoje, – žemu balsu tarė Helena. Žinau, kad kalbėjo ne apie Huniadį, nes buvom sudarę tylią sutartį viešai neminėti Drakulos vardo.

Tetos Evos neišmušė iš vėžių nei tylėjimas, nei kalbos barjeras.

– Huniadis? – paklausė ji ir kažką pridūrė vengriškai.

– Teta klausia, ar domiesi Huniadžio laikotarpiu? – paaiškino Helena.

Nežinojau, ką atsakyti, todėl tiesiog pasakiau, kad domiuosi visa Europos istorija. Išgirdusi tokį nevykusį paaiškinimą, teta Eva susiraukė, todėl paskubėjau nukreipti jos dėmesį.

– Prašau, paklausk ponios Orban, ar galiu užduoti keletą klausimų?

– Žinoma. – Evos šypsena rodė, kad suprato, ko noriu. Kai išvertė mano prašymą, ponia Orban atsargiai atsisuko į mane.

– Įdomu, – prabilau, – ar tai, ką Vakaruose girdime apie vengrišką liberalizmą, yra tiesa?

Dabar jau ir Helenos veide pastebėjau atsargumo žymių ir pamaniau, kad tuoj tuoj spirs man po stalu į koją, bet teta Eva jau ragino Heleną versti. Išgirdusi klausimą, teta atlaidžiai nusišypsojo ir švelniai tarė:

– Vengrijoje visada vertinome ir vertiname savą gyvenimo būdą ir nepriklausomybę. Todėl osmanų ir austrų valdymo laikotarpiai buvo sunkūs. Tikroji Vengrijos vyriausybė visada tarnavo liaudies interesams. Revoliucijai išvadavus darbininkus iš priespaudos ir skurdo, giname savo gyvenimo būdą. – Ji nusišypsojo dar plačiau, o, kaip norėjau geriau suprasti tą šypseną! – Vengrijos komunistų partija žengia koja kojon su laiku.

– Tai manote, kad Vengrija klesti prie Imrės Nadžio? – Vos atvykęs į šalį, ieškojau tų permainų, kurių ėmėsi prieš metus tvirtos rankos komunistų premjerą Rakošį pakeitusi naujoji neįtikėtinai liberalaus ministro pirmininko vyriausybė, norėjau pamatyti, ar jį tikrai, kaip skaitome Vakarų laikraščiuose, palaiko žmonės. Mačiau, kad Hele-

na verčia kiek susinervinusi, bet šypsena tetos Evos veide neišnyko.

– Matau, kad domiesi pasaulio įvykiais, jaunuoli.

– Visada domėjausi tarptautiniais santykiais. Esu įsitikinęs, kad istorijos studijos padeda geriau suprasti dabartį, nebėgti nuo jos.

– Labai išmintinga. Kad patenkinčiau tavo smalsumą, pasakysiu, kad Nadis labai populiarus ir vykdo permainas, atsižvelgdamas į didingą mūsų istoriją.

Netrukus suvokiau, kaip tetai Evai, atsižvelgiant į diplomatinę strategiją, pavyko išlaikyti savo postą vyriausybėje ir prie sovietų, ir per provengriškas reformų bangas bei atoslūgius. Kad ir ką ji galvotų apie Nadį, dabar jis buvo vyriausybės vadovas, o ji – jo valdinė. Galbūt tas jo kuriamas Budapešto atvirumas pasauliui ir leido jai – aukšto rango vyriausybės pareigūnei – pakviesti amerikietį vakarienės. Juodų akių blizgesys galėjo reikšti mano minčių patvirtinimą, nors nebuvau tuo tikras, o vėliau paaiškėjo, kad spėjimas buvo teisingas.

– O dabar, mano drauge, gerai išsimiegokit prieš didžiąją rytojaus paskaitą. Labai jos laukiu ir būtinai po paskaitos išsakysiu savo nuomonę.

Ji draugiškai linktelėjo, ir aš nusišypsojau. Prie stalo išdygo padavėjas, lyg būtų išgirdęs žodžius; bandžiau švelniai pasipriešinti ir paprašyti sąskaitos, nors visiškai nenutuokiau, kaip šioje šalyje reikėtų elgtis, ir nebuvau tikras, ar oro uoste išsikeičiau pakankamai pinigų, kad apmokėčiau vakarienę. Tiesa, jei sąskaita ir buvo, tai aš jos niekada nemačiau. Rūbinėje padėjau tetai Evai apsivilkti švarką, atimdamas duoną iš metrdotelio, tada ramiai nužingsniavome prie automobilio.

Nuostabiojo tilto prieigose Eva kažką sumurmėjo vairuotojui, ir automobilis sustojo. Išlipome ir stovėjome žiūrėdami į Pešto pašvaistę ir raibuliuojančio vandens juodumą. Po švelnaus Stambulo oro veidą glostė vėsus vėjelis ir man atrodė, kad toli toli horizonte matau Vidurio Europos lygumų platybes. Tą jausmą norėjau patirti visą savo gyvenimą; negalėjau patikėti, kad matau Budapešto žiburius.

Teta Eva kažką tyliai pasakė, ir Helena jausmingai išvertė:

– Mūsų miestas visada bus didis.

Vėliau labai ryškiai prisiminiau šį sakinį, maždaug po poros metų, kai sužinojau, kaip Eva Orban buvo atsidavusi reformų vyriausybei: du jos sūnūs žuvo per 1956 metais sovietų tankų numalšintą vengrų studentų sukilimą. Tuomet Eva pabėgo į šiaurės Jugoslaviją, kur su dar penkiolika tūkstančių pabėgėlių slapstėsi nuo marionetinės vyriausybės. Helena daug kartų jai rašė, maldavo, kad leistų mums bent pamėginti iškviesti ją į Jungtines Valstijas, bet Eva nesikreipė dėl emigracijos. Prieš kelerius metus pabandžiau vėl ją surasti, bet nesėkmingai. Kai netekau Helenos, netekau ryšio ir su teta Eva.“

Keturiasdešimtas skyrius

„Rytą pabudęs ir iš karto išvydęs paauksuotus cherubinus ant lubų virš siauros ir kietos lovos, niekaip nesuvokiau, kur esąs. Buvo nejauku; jaučiausi kažkur toli, labai toli nuo namų ir negalėjau prisiminti, ar esu Niujorke, Stambule, Budapešte, ar kokiame kitame mieste. Matyt, prieš pabundant kamavo košmarai. Skausmas krūtinėje priminė, jog nebėra Rosio – toks jausmas apimdavo beveik kas rytą, ir dabar bandžiau atsiminti, ar sapnuose nenuklydau į kokią liūdną vietą, kur, jei tik ilgiau būčiau užsibuvęs, būčiau jį sutikęs.

Helena jau pusryčiavo viešbučio restorane, o ant stalo gulėjo išskleistas vengriškas laikraštis – vien pažiūrėjus į raštą apėmė neviltis, nes nesupratau nė vieno žodžio, nė vienos antraštės. Helena linksmai pamojo. Liūdnas sapnas, neįskaitomos antraštės ir nenumaldomai artėjanti paskaita – matyt, viskas buvo parašyta mano veide, nes Helena klausiamai žiūrėjo.

– Kokios liūdnos nuotaikos. Ar ir vėl galvojai apie osmanų žiaurumus?

– Ne, tik apie tarptautines konferencijas. – Prisėdau, paėmiau servetėlę ir bandelę iš Helenai atnešto krepšelio. Viešbutis, nors ir aptriušęs, galėjo didžiuotis nuostabiomis staltiesėmis. Bandelės su sviestu ir braškių marmeladu buvo puikios, kaip ir kava, kurią atnešė po kelių minučių. Nejutau jokio kartumo.

– Nesijaudink, – ramino mane Helena, – tu...

– Nušluostysi visiems nosis? – pagelbėjau jai.

Ji nusijuokė.

– Tobulini mano anglų kalbą? – tepasakė.

– Vakar tavo teta mane nustebino. – Užsitepiau sviestu antrą bandelę.

– Mačiau.

– Papasakok, kaip ji atvyko iš Rumunijos ir pasiekė tokį aukštą postą? Žinoma, jei galiu paklausti.

– Manau, tai buvo atsitiktinumas. – Helena gurkštelėjo kavos. – Mūsų šeima buvo labai neturtinga – gyveno Transilvanijos kaime, kurio, kaip teko girdėti, jau net nebėra. Turėjo mažą lopinėlį žemės. Mano seneliai turėjo devynis vaikus, Eva buvo trečia. Kai buvo šešerių, ją išsiuntė dirbti, nes šeimai reikėjo pinigų, visų išmaitinti negalėjo. Dirbo namuose pas turtingus vengrus, kuriems priklausė kaimo žemė. Tarpukariu ten gyveno daug vengrų žemvaldžių – atsidūrė Transilvanijoje pasikeitus sienoms po *Trianono* sutarties*.

– Sutartis, nustačiusi sienas po Pirmojo pasaulinio karo?

– Labai tiksliai. Taigi Eva dirbo toje šeimoje nuo mažų dienų. Pasakojo, kad buvo jai labai geri. Kartais sekmadieniais išleisdavo namo. Kai Evai buvo septyniolika, tie žmonės nusprendė grįžti į Budapeštą ir pasiėmė ją kartu. Čia ji sutiko jaunuolį, žurnalistą ir revoliucionierių Janošą Orbaną. Jie įsimylėjo vienas kitą ir susituokė. Jis išliko gyvas per karą. – Helena atsiduso. – Daug jaunų vengrų

---

* 1920 m. Versalio Trianono rūmuose pasirašyta Trianono taika – Pirmąjį pasaulinį karą laimėjusių valstybių (JAV, D. Britanijos, Prancūzijos, Italijos ir kt.) taikos sutartis su Venrija, pralaimėjusio bloko dalyve.

kovojo Pirmajame pasauliniame kare, jie palaidoti masinėse kapavietėse Lenkijoje, Rusijoje... Na, o Orbanas po karo iškilo koalicinėje vyriausybėje ir po revoliucijos buvo apdovanotas postu ministrų kabinete. Bet jis žuvo autoavarijoje, o Eva augino du sūnus ir tęsė vyro pradėtą politinę karjerą. Ji nuostabi moteris. Niekada nežinojau, kokie jos asmeniniai įsitikinimai – kartais manau, kad emociškai yra toli nuo politikos, tarsi tai būtų tik profesija. Bet mano dėdė buvo kitoks – įsitikinęs leninietis, žavėjęsis Stalinu, kol į viešumą iškilo jo nusikaltimai. Nežinau, ar teta buvo tokių pat pažiūrų, bet susikūrė stulbinančią karjerą. Sūnūs galėjo naudotis visomis privilegijomis. Padėjo ir man.

Aš įdėmiai klausiausi.

– O kaip tu su mama čia atsidūrei?

– Motina už Evą jaunesnė dvylika metų. – Helena vėl atsiduso. – Buvo Evos numylėtinė. Kai Eva išvažiavo į Budapeštą, jai buvo tik penkeri. Tada, kai motinai suėjo devyniolika, ji pastojo, bet buvo netekėjusi. Bijodama, kad tėvai ir visi kaimynai sužinos, kas jai nutiko, supraski, tokioj uždaroj bendruomenėj galėjo būti išvaryta iš kaimo mirti badu, ji parašė laišką Evai ir teta su dėde pasirūpino jos kelione į Budapeštą. Dėdė pasitiko ją akylai saugomame pasienyje ir nusivežė į miestą. Esu girdėjusi, kaip teta sakė, kad dėdė davė didelį kyšį pasieniečiams. Vengrai nekentė visų iš Transilvanijos, ypač po sutarties. Mano motina buvo visiškai atsidavusi dėdei – jis ne tik išgelbėjo ją iš beviltiškos padėties, bet niekada neleido pajusti ir kilmės skirtumo. Kai jis žuvo, motina labai sielvartavo. Tai jis ją saugiai atgabeno į Vengriją ir suteikė jai naują gyvenimą.

– Ir tada gimei tu? – tyliai paklausiau.

– Tada gimiau aš, Budapešto ligoninėje, teta ir dėdė padėjo mane užauginti ir išmokslinti. Gyvenome pas juos,

kol pradėjau lankyti aukštąją mokyklą. Per karą Eva išgabeno mus į kaimą ir parūpindavo visiems maisto. Mama išėjo čia mokslus, aš išmokau vengriškai. Ji nenorėjo manęs mokyti rumunų kalbos, nors kartais girdėdavau, kaip per miegus kalba rumuniškai. – Helena piktai mane nužvelgė. – Matai, kokį gyvenimą mums sukūrė tavo numylėtasis Rosis, – kalbėjo perkreipusi lūpas, – jei ne teta ir dėdė, motina būtų numirusi miške, o jos kūnas suėstas vilkų, tiksliau, mudvi būtume suėstos.

– Ir aš turiu būti dėkingas tavo tetai ir dėdei, – pasakiau ir, bijodamas pašaipaus jos žvilgsnio, puoliau pilti kavą iš metalinio kavinuko.

Helena nieko neatsakė, tik iš rankinės ištraukė kažkokius lapus.

– Gal dar kartą peržvelkime paskaitą?"

„Ryto saulė ir vėsa tik dar labiau sustiprino nerimą; kol ėjome link universiteto, galvojau tik apie nenumaldomai artėjančią akimirką – apie paskaitą. Buvau skaitęs tik vieną paskaitą, ir tai bendrą su Rosiu, kai pernai jis surengė konferenciją apie olandų kolonializmą. Abu parašėme po pusę paskaitos; manoji dalis buvo varganas bandymas į dvidešimt minučių sutalpinti tai, apie ką, mano galva, turėjo būti mano dar neparašyta disertacija; Rosio dalis buvo puiki, išsamus kultūrinio Nyderlandų paveldo, strateginių olandų laivyno galimybių ir kolonializmo esmės traktatas. Nors ir nelygiavertis, buvau pamalonintas jo pakvietimo. Jaučiau jo paramą, ką reiškė vien jo buvimas šalia, ant pakylos, o kur dar draugiškas patapšnojimas per petį, kai užleidau jam vietą prieš auditoriją. Šiandien būsiu visiškai vienas.

Niūrią, gal net bauginančią perspektyvą truputį švelnino pamąstymai apie tai, kaip tokiu atveju elgtųsi Rosis.

Aplink plytėjo elegantiškasis Peštas, bet dabar, ryškioje dienos šviesoje, mačiau, kad jo didybė skendi pastoliuose – atstatomos ištisos per karą sugriautos miesto dalys. Dauguma namų tebestovėjo be viršutinių aukštų, žiojėjo langų kiaurymės, o atidžiau įsižiūrėjęs pamatydavai kulkų išvarpytas sienas. Norėjau ilgiau pasivaikščioti, apžiūrėti Peštą, bet buvom sutarę atsėdėti rytinėse paskaitose.

– Vėliau, pavakare, dar norėčiau šį tą nuveikti, – mąsliai tarė Helena, – dar užsuksime į universiteto biblioteką.

Kai įėjome į milžinišką pastatą, kur vakar vyko priėmimas, Helena stabtelėjo.

– Padaryk man paslaugą.

– Kokią?

– Nekalbėk su Geza Jozefu apie mudviejų keliones ir neprasitark, kad kažko ieškome.

– Niekada to nedaryčiau, – išdidžiai pareiškiau.

– Aš tik perspėju. Jis gali būti itin malonus. – Helena pamojo pirštinėta ranka.

– Gerai. – Pravėriau dideles barokines duris ir praleidau ją vidun.

Auditorijoje antrame aukšte ant eilėmis išrikiuotų kėdžių jau buvo prisėdę daug žmonių, kuriuos mačiau vakar vakare, vieni karštai šnekučiavosi, kiti vartė užrašus.

– O Dieve, – sumurmėjo Helena, – čia ir visas Antropologijos fakultetas. – Po akimirkos ji įsisuko į sveikinimų ir pašnekesių sūkurį, šypsojosi seniems draugams, kolegoms, o aš pasijutau vienišas. Mačiau, kaip rodo į mane, bandydama pristatyti per atstumą, bet nesuprantamas vengriškų garsų srautas tik dar labiau mus tolino.

Tada kažkas palietė ranką ir prieš mane išdygo didžiulė Gezos figūra. Pasisveikinimas ir šypsnys buvo šilti.

– Ar patinka mūsų miestas? – paklausė jis.

– Patinka, – taip pat šiltai atsakiau. Prisiminiau Helenos perspėjimą, bet nemėgti to žmogaus buvo sunku.

– Kaip malonu, – apsidžiaugė jis, – popiet skaitysit paskaitą?

– Taip, – atsakiau, – popiet. – Užsikosėjau. – O jūs? Jūs irgi šiandien skaitysit paskaitą?

– O ne, tik ne aš. Tiesą sakant, šiuo metu tyrinėju vieną labai įdomų dalyką, bet paskaitai dar per anksti.

– Kokį? – neiškenčiau aš nepaklausęs, bet tuo metu nuo pakylos profesorius Šandoras balta plaukų kupeta paprašė visus laikytis tylos. Minia klestelėjo į kėdes, it žvirbliai ant laidų, ir sustingo. Atsisėdau į galą šalia Helenos ir vis žvilgčiojau į laikrodį. Buvo pusė dešimtos, taigi, dar turiu šiek tiek laiko. Geza Jozefas įsitaisė pirmoje eilėje, gerai mačiau gražią juodą jo galvą. Apsidairęs pastebėjau dar keletą pažįstamų veidų iš vakarykščio priėmimo. Uoli minia sužiuro į profesorių Šandorą.

– *Guten Morgen*, – žvaliai pasisveikino jis. Mikrofonas cypė, kažkoks studentas mėlynais marškiniais ir juodu kaklaraiščiu atėjo jo pataisyti. – Labas rytas, garbingieji svečiai. *Guten Morgen, bonjour*, sveiki atvykę į Budapešto universitetą. Didžiuojamės pradėdami pirmąją Europos istorikų konferenciją. – Mikrofonas vėl ėmė cypti, ir aš nesupratau kelių frazių. Profesoriui Šandorui, atrodo, pritrūko angliškų žodžių, nes kurį laiką kalbėjo vengrų, vokiečių ir prancūzų kalbų mišiniu. Iš vokiškų ir prancūziškų nuotrupų supratau, kad pietų pertrauka dvyliktą, o tada, mano siaubui, – svarbiausia dienos paskaita – tai būsianti konferencijos kulminacija, pranešėjas – garsus ame-

rikiečių mokslininkas, ne tik Nyderlandų istorijos žinovas, bet išmanantis ir Osmanų imperijos ekonomiką bei darbo jėgos judėjimą Jungtinėse Amerikos Valstijose (ar teta Eva čia pati prikūrė?), kitąmet pasirodys jo knyga apie olandų pirklių gildijas Rembranto laikais, tad universitetui labai pasisekę, kad nors ir paskutinę akimirką galėję įtraukti mane į šios savaitės konferencijos programą.

Tai buvo dar baisiau, nei įsivaizdavau, prisiekiau, kad Helena dar sumokės už tai, jei prikišo prie to nagus. Dauguma mokslininkų atsisukę į mane maloniai šypsojosi, linksėjo, rodė vienas kitam, kur aš sėdžiu. Helena sėdėjo šalia išdidi ir rimta, bet iš pečių linijos mačiau – tikiuosi, tik aš – užslėptą juoką. Aš irgi bandžiau atrodyti orus, galvodamas, kad visa tai darau dėl Rosio.

Profesoriui Šandorui baigus pristatymą, nedidukas nuplikęs žmogelis skaitė paskaitą apie, atrodo, Hanzos sąjungą. Po jo žila moteris mėlyna suknele kalbėjo apie Budapešto istoriją, deja, nesupratau nė vieno pranešimo. Paskutinis iki pietų buvo jaunas mokslininkas iš Londono universiteto, atrodė mano metų, kalbėjo angliškai, o Filologijos fakulteto studentai vertė paskaitą į vokiečių kalbą. (Buvo keista visur girdėti vokiečių kalbą neprabėgus nė dešimtmečiui po to, kai vokiečiai beveik visai sugriovė Budapeštą, bet prisiminiau, kad vokiečių kalba buvo Austrijos-Vengrijos imperijos *lingua franca**.) Profesorius Šandoras pristatė anglą Hjū Džeimsą, Rytų Europos istorijos profesorių.

Profesorius Džeimsas buvo tvirtas vyrukas rudu tvido kostiumu ir alyvuogių spalvos kaklaraiščiu, atrodė toks tipiškas britas, kad vos laikiausi nesijuokęs. Mirksėdamas nužvelgė auditoriją ir maloniai nusišypsojo.

* Kalbos mišinys, hibridinė kalba.

– Nesitikėjau kada nors būsiąs Budapešte, – prabilo žvalgydamasis aplink, – bet esu labai laimingas, galėdamas būti viename didingiausių Vidurio Europos miestų, kuris yra vartai tarp Rytų ir Vakarų. Dabar norėčiau skirti keletą minučių osmanų turkų palikimui Vidurio Europoje, kai po nepavykusios Vienos apgulties 1685 metais jie pasitraukė.

Nutilo ir šypsojosi filologui studentui, kol tas sąžiningai perskaitė pirmą sakinį vokiškai. Paskaita tęsėsi, kalbai keičiant kalbą, bet profesorius Džeimsas, matyt, gana dažnai nutoldavo nuo rašyto teksto, nes sutrikęs studentas vis žvilgčiojo į profesorių.

– Na, visi gerai žinome istoriją apie ragelį, Paryžiaus konditerio dovaną Vienos pergalei prieš osmanus. Pusmėnulio formos ragelis buvo užuomina į osmanų pusmėnulį ant vėliavų ir yra simbolis, kurį dabar Vakarai kas rytą praryja su kava. – Jis patenkintas apsidairė, bet tada staiga suvokė, kad dauguma tų uolių vengrų mokslininkų niekada nebuvo nei Paryžiuje, nei Vienoje. – Na, taip, mano galva, osmanų palikimą pasaulyje būtų galima apibendrinti vienu žodžiu: estetika.

Toliau jis kalbėjo apie Vidurio ir Rytų Europos miestų architektūrą, žaidimus ir madas, prieskonius ir interjerą. Susidomėjęs su palengvėjimu klausiausi, nes tai buvo vienintelė vieta, kur viską supratau. Džeimsui kalbant apie turkiškas pirtis Budapešte ir pirmuosius osmaniškus ir austriškus–vengriškus pastatus Sarajeve, prieš akis prabėgo tai, ką visai neseniai regėjau Stambule. Kai pasakojo apie Topkapio rūmus, susizgribau, kad pritariamai linksiu, nors turbūt turėčiau būti atsargesnis.

Paskaita baigėsi audringais plojimais, ir tada profesorius Šandoras pakvietė visus pietų į valgyklą. Mokslininkų grūstyje profesorių Džeimsą suradau prie stalo.

– Ar galiu prisėsti? – paklausiau.

– Žinoma, žinoma. – Jis šypsodamasis pašoko. – Hjū Džeimsas, labai malonu. – Aš irgi prisistačiau, paspaudėm rankas. Sėdėjom priešais ir draugiškai susidomėję stebėjom vienas kitą. – Aha, tai jūs tas pagrindinis pranešėjas? – tarė jis. – Nekantriai lauksiu paskaitos. – Iš arti pasirodė esąs vyresnis už mane gal dešimčia metų, akys keistos rusvos spalvos, traiškanotos, kaip baseto. Iš tarmės supratau, kad yra iš šiaurės Anglijos.

– Dėkoju, – atsakiau, stengdamasis nesusigūžti. – O man patiko jūsų pranešimas. Tikrai palietėte nuostabiai platų spektrą. Tiesiog įdomu, gal žinote mano, na, mokytoją, Bartolomėjų Rosį. Jis irgi anglas.

– Na, žinoma! – Hjū Džeimsas plačiu mostu išvyniojo servetėlę. – Profesorius yra vienas mėgstamiausių mano autorių – skaičiau beveik visas jo knygas. Kartu dirbate? Koks jūs laimingas.

Kurį laiką minioje nebemačiau Helenos, bet dabar ji stovėjo prie užkandžių stalo su Geza Jozefu. Jis kažką įnirtingai aiškino, beveik jai į ausį, ir Helena sutiko, kad palydėtų ją iki staliuko kitame salės gale. Mačiau jos išraišką, bet nuo to man nepalengvėjo. Jis buvo palinkęs labai arti ir žiūrėjo tiesiai Helenai į veidą, ji – nudelbusi akis į lėkštę, o aš ėjau iš proto, norėdamas sužinoti, ką jis jai sako.

– Šiaip ar taip, – Hjū Džeimsas vis dar kalbėjo apie Rosio mokslinius darbus, – manau, jo darbai apie graikų teatrą nuostabūs. Tas žmogus gali viską.

– Taip, – atsakiau išsiblaškęs, – dabar jis rašo straipsnį „Vaiduoklis amforoje“ apie butaforiją graikų tragedijose. – Nutilau staiga suvokęs, kad galiu išplepėti mokslines Rosio paslaptis. Bet būčiau nutilęs ir taip, vien pamatęs profesoriaus Džeimso reakciją.

– Apie ką? – perklausė jis akivaizdžiai nustebęs. Padėjo šakutę ir peilį, užmiršdamas ir pietus. – Sakėt, *Vaiduoklis amforoje?*

– Taip, – dabar jau aš užmiršau Heleną ir Gezą, – kodėl klausiate?

– Bet tai nuostabu! Turiu tuoj pat parašyti profesoriui Rosiui. Suprantat, visai neseniai nagrinėjau labai įdomų dokumentą iš penkiolikto amžiaus Vengrijos. Dėl to ir atvažiavau į Budapeštą – pradėjau domėtis šiuo Vengrijos istorijos tarpsniu, tada profesoriaus Šandoro dėka gavau kvietimą į konferenciją. Tą dokumentą parašė vienas karaliaus Motiejaus Korvino mokslininkų ir jis mini vaiduoklį amforoje.

Prisiminiau, kad aną vakarą Helena minėjo karalių Motiejų Korviną, ar tai ne jis įkūrė nuostabią biblioteką Budos pilyje? Ir teta Eva apie jį pasakojo.

– Paaiškinkit plačiau, – susijaudinęs paprašiau.

– Na, aš, tai gana kvaila istorija, bet aš jau kelerius metus domiuosi Vidurio Europos legendomis. Iš pradžių tai buvo daugiau pasismaginimas, bet galiausiai mane visiškai pakerėjo legendos apie vampyrus.

Negalėjau atitraukti nuo jo akių. Viskas taip kaip anksčiau – rausvas linksmas veidas ir tvido švarkas, bet man atrodė, kad sapnuoju.

– O, žinau, atrodau kaip koks paauglys – grafas Drakula ir taip toliau, – bet tai labai įdomi tema. Drakula buvo tikras istorinis asmuo, nors, žinoma, ne vampyras, ir man įdomu, kaip jo istorija susijusi su legendomis apie vampyrus. Prieš kelerius metus ėmiau ieškoti rašytinių šaltinių šiuo klausimu, ar apskritai galima tokių rasti, nes vampyrai gyvavo daugiausia žmonių pasakojimuose Vidurio ir Rytų Europos kaimuose.

Jis atsilošė barbendamas pirštais į stalą.

– Bet jūs tik paklausykit. Kartą universiteto bibliotekoje aptikau dokumentą, kurį, matyt, įsakė surašyti Korvinas – jis norėjo, kad būtų surinkta viskas, kas žinoma apie vampyrus. Kad ir kas būtų tą užduotį gavęs mokslininkas, jis buvo filologas, ir užuot bastęsis po kaimus, kaip būtų daręs geras antropologas, ėmė naršyti po lotyniškus ir graikiškus tekstus, – o Korvino biblioteka didelė, – ieškodamas užuominų apie vampyrus, ir aptiko tą senosios Graikijos užuominą apie vaiduoklį amforoje – daugiau niekur anksčiau nebuvau apie tai girdėjęs. Senovės Graikijoje, tą mini ir graikų tragedijos, amforose buvo laikomi mirusiųjų pelenai, ir tamsūs graikai kaimiečiai tikėjo, kad jei amfora nėra tinkamai palaidota, iš jos gali išlįsti vampyras – tiesą sakant, dar nelabai žinau kaip. Gal profesorius Rosis žino daugiau, jei rašo straipsnį apie vaiduoklį amforoje. Koks nuostabus sutapimas, ar ne? Beje, iš folkloro sužinojau, kad vampyrų Graikijoje yra ir dabar.

– Žinau, – atsakiau aš.

Dabar jau buvo Hjū Džeimso eilė įsistebeilyt į mane. Išsprogusios riešutų spalvos akys dar labiau padidėjo.

– Iš kur? – dusdamas paklausė jis. – Noriu pasakyt, aš atsiprašau, bet esu nustebęs, kad dar kažkas...

– Domisi vampyrais? – sausai nukirtau. – Anksčiau ir mane tai stebino, bet dabar pradedu prie to priprasti. Kaip jūs susidomėjot vampyrais, profesoriau Džeimsai?

– Hjū, – lėtai tarė jis, – prašau vadinti mane Hjū. Na, aš... – Jis įdėmiai pažvelgė tiesiai man į akis, ir aš pirmą kartą pamačiau, kad po linksma, vangia išvaizda slepiasi kunkuliuojanti jėga. – Tai labai keista, ir aš paprastai niekam apie tai nepasakoju, bet...

– Ar kartais atsitiktinai neradote senos knygos su drakonu? – tiesiai šviesiai paklausiau, nebegalėdamas ištverti to mykimo.

Beveik paklaikęs nužvelgė mane, sveikas veidas mirtinai išbalo.

– Taip, radau tokią knygą, – tarė jis ir įsitvėrė stalo kampo, – kas jūs?

– Ir aš radau tokią knygą.

Spoksojome vienas į kitą netardami nė žodžio, gal būtume sėdėję be žado ir ilgiau, jei tylos nebūtų pertraukęs Gezos Jozefo balsas. Jį išgirdau anksčiau, nei pamačiau; stovėjo prie staliuko palinkęs ir maloniai šypsojosi. Link mūsų skubėjo ir Helena keista veido išraiška, man pasirodė, gal net kalta.

– Laba diena, bičiuliai, – jis širdingai pasisveikino, – tai kokias knygas radote?“

Keturiasdešimt pirmas skyrius

„Kai profesorius Jozefas draugiškai palinko prie stalo, nesumojau, ką atsakyti į klausimą. Būtinai reikia dar pasikalbėti su Hjū Džeimsu, bet akis į akį, ne minioj ir, žinoma, ne šio žmogaus draugijoj, dėl jo Helena mane perspėjo – ir jis dabar alsavo tiesiai man į pakaušį.

– Kalbėjomės apie pomėgį senoms knygoms, – atsakiau, – kiekvienas mokslininkas turėtų tai pripažinti, ar ne?

Atskubėjusi Helena žvelgė į mane ir su nerimu, ir su pritarimu, bent man taip pasirodė. Pakilau, kad pristumčiau jai kėdę. Bandžiau slėpti savo susijaudinimą nuo Gezos Jozefo, bet Helena tai pastebėjo, nes žiūrėjo tai į mane, tai į Hjū. O Geza geraširdiškai žvelgė į mus visus, nors gražios ir išraiškingos jo akys susiaurėjo; matyt, hunai taip šnairuodavo į saulę pro odinių šalmų akių skyles. Stengiausi nežiūrėti į jį.

Vengdami klausimų ir vienas kito žvilgsnių, ko gero, būtume išstovėję visą dieną, jei ne profesorius Šandoras.

– Puiku, – sušuko jis, – matau, kad pietūs patiko. Jau pavalgėt? O dabar, jei malonėsite eiti kartu, paskelbsime jūsų paskaitos pradžią.

Krūptelėjau. Buvau pamiršęs, kas manęs laukia, bet paklusniai pakilau. Geza pagarbiai atsistojo šalia profesoriaus Šandoro – ar ne per daug pagarbiai? Aš laimingas pažvelgiau į Heleną, išpūčiau akis ir žvilgsniu parodžiau į

Hjū Džeimsą, kuris Helenai priėjus irgi mandagiai atsistojo ir tylėdamas trypčiojo prie stalo. Nieko nesuprasdama ji susiraukė, o man palengvėjo, kai profesorius Šandoras, paplekšnojęs Gezai per petį, jį nusivedė. Mačiau, kad jaunasis vengras susierzinęs, o gal man jau persidavė Helenos paranoja. Kad ir kaip ten būtų, gavome kelias akimirkas laisvės.

– Hjū turi knygą, – sušnibždėjau aš, gėdingai išduodamas anglą.

Helena spoksojo nieko nesuprasdama, tada jai atvipo lūpa. Dabar jau Hjū spoksojo į Heleną.

– Ar ji turi...

– Ne, – šnibždėjau aš, – ji man padeda. Tai Helena Rosi, ji antropologė.

Neatitraukdamas nuo Helenos akių, Hjū šiltai, bet stačiokiškai paspaudė jai ranką. Profesorius Šandoras stabtelėjo ir atsisukęs laukė mūsų, tad nieko neliko, kaip tik sekti jam iš paskos. Helena ir Hjū buvo beveik prilipę prie manęs, atrodėm lyg koks avių būrelis.

Į auditoriją pamažu rinkosi žmonės. Aš atsisėdau pirmoje eilėje ir beveik nedrebančia ranka iš portfelio išsiėmiau užrašus. Profesorius Šandoras ir jo padėjėjas vėl tūpčiojo prie mikrofono, ir aš pagalvojau, kad publika gali manęs visai negirdėti, vadinasi, kad išvis neturėčiau jaudintis. Bet labai greitai mikrofonas buvo pataisytas, ir gerasis profesorius, palenkęs baltą galvą prie užrašų, jau pristatinėjo mane auditorijai. Dar kartą pabrėžė mano kvalifikaciją, prestižinį universitetą Jungtinėse Valstijose ir pasveikino konferenciją gavus tokią retą progą išgirsti mano paskaitą, šį kartą tik anglų kalba, – man tik į naudą, pamaniau. Staiga suvokiau, kad neturiu vertėjo, kurisverstų mano paskubomis sukurptą tekstą į vokiečių kalbą,

ta mintis dar labiau sustiprino pasitikėjimą savimi stojant prieš mokslininkų teismą.

– Laba diena, kolegos istorikai, – prabilau, bet, pajutęs nereikalingą pompastiką, padėjau užrašus. – Esu dėkingas už suteiktą garbę kreiptis į jus. Noriu pakalbėti apie tą laikotarpį, kai osmanai veržėsi į Transilvaniją ir Valakiją, – dvi kunigaikštystes, kurios šiandien jums žinomos kaip dabartinės Rumunijos dalis. – Susimąsčiusių veidų jūra žiūrėjo tiesiai į mane, ir man pasidarė įdomu, ar mano tema sukėlė bent menkiausią susidomėjimą auditorijoje. Transilvanija vengrų istorikams, kaip ir daugumai vengrų, – opus klausimas. – Kaip žinote, Osmanų imperija valdė šias Rytų Europos dalis daugiau nei penkis šimtmečius, administruodama jas iš saugaus punkto – 1453 metais užimto Konstantinopolio. Imperija sėkmingai nukariavo dešimtis šalių, bet kai kurių teritorijų jai taip ir nepavyko pavergti, daugiausia kalnuotuose Rytų Europos užkampiuose, kur priešinosi ir gamta, ir vietiniai žmonės. Viena tokių teritorijų – Transilvanija.

Tęsiau panašia dvasia, tai iš užrašų, tai iš atminties, kartkartėmis užliejamas panikos bangos; ne itin gerai išmaniau klausimą, nors Helenos pamokos giliai įsirėžė atmintin. Po įvado trumpai apžvelgiau osmanų prekybos kelius regione ir apibūdinau kunigaikščius bei didikus, kurie priešinosi osmanų veržimuisi. Įtraukiau ir Vladą Drakulą, tik stengiausi tai daryti kuo neutraliau, nes su Helena nutarėme, kad jei išvis jo neminėčiau, bet kuriam istorikui, kuris žino apie Drakulos svarbą sutriuškinant osmanų ordas, pasirodytų gana įtartina. Bet ištarti jo vardą prieš didžiulę svetimą minią kainavo daugiau, nei tikėjausi, nes ėmęs pasakoti, kaip ant baslių pamovė dvidešimt tūkstančių turkų karių, numečiau stiklinę su vandeniu.

– Oi, labai atsiprašau! – sušukau, liūdnai dairydamasis į užjaučiančius veidus. Neužjautė tik du: Helena buvo išbalusi ir įsitempusi, o Jozefas Geza net palinkęs į priekį, lyg itin susidomėjęs apmaudžiu mano nerangumu. Man padėti atskubėjo mėlynmarškinis studentas ir profesorius Šandoras, tad po pertraukėlės jau garbingai tęsiau paskaitą. Atkreipiau dėmesį į tai, kad nors turkai galiausiai nugalėjo Vladą Drakulą ir daugumą jo draugų – pamaniau, kad kažkur turėčiau įkišti šį žodį, – pasipriešinimas tęsėsi iš kartos į kartą, kol revoliucijos viena po kitos nuvertė imperiją. Vietinis sukilimų pobūdis, galimybė atsitraukti ir pasislėpti po kiekvieno išpuolio ilgainiui sustabdė nuolatinį osmanų puolimą.

Planavau užbaigti kažkaip raiškiau, bet, atrodo, publika liko patenkinta ir pasigirdo ovacijos. Nustebau, kad jau baigiau ir nieko baisaus neatsitiko. Helenai palengvėjo ir ji susmuko kėdėje. Švytintis profesorius Šandoras atėjo pasveikinti. Apsidairęs auditorijos gale pamačiau Evą, ji gražiai šypsodamasi irgi plojo. Tačiau kažko trūko. Netrukus supratau, kad nėra įspūdingos Gezos figūros. Nepamenu, kad būčiau matęs jį išeinant, bet, matyt, mano paskaitos pabaiga jam pasirodė per daug nuobodi.

Vos baigiau, visi atsistojo ir ėmė šnekučiuotis. Trys ar keturi vengrų istorikai priėjo paspausti man ranką. Profesorius Šandoras tiesiog švytėjo.

– Nuostabu! – sušuko jis. – Malonu, kad jūs Amerikoje taip gerai išmanote Transilvanijos istoriją. – Įdomu, ką pasakytų, jei sužinotų, kad tą pranešimą man parašė viena jo kolegė Stambulo restorane?

Priėjo Eva ir irgi ištiesė ranką. Nežinojau, ar pabučiuoti, ar tik paspausti, bet apsisprendžiau trumpai spustelėti atkištą delną. Šiandien atrodė dar aukštesnė ir valdingesnė

vyriškoje aptriušusių kostiumų kompanijoje. Dėvėjo tamsiai žalią suknelę ir segėjo sunkius auksinius auskarus, o garbanos, kyšančios iš po žalios skrybėlaitės, per naktį iš raudonų virto juodomis.

Helena priėjo su ja pasikalbėti. Atkreipiau dėmesį, kaip oficialiai abi bendrauja; net sunku patikėti, kad aną vakarą Helena puolė jai į glėbį. Helena išvertė tetos sveikinimus.

– Labai puiki paskaita, jaunuoli. Iš veidų matyti, kad nieko neįžeidėte, taigi, matyt, nieko per daug nepasakėte. Visada stovėkite tiesiai ir žiūrėkite publikai į akis – tai jus toli nuves. – Savo pastabas teta Eva palydėjo spindinčia baltų dantų šypsena. – Dabar turiu skubėti namo, bet pasimatysime rytoj per vakarienę viešbučio restorane. – Nežinojau, kad vėl kartu vakarieniausime, bet buvo malonu tai girdėti. – Prašau atleisti, tačiau negaliu pakviesti tikrų naminių pietų, kad ir kaip norėčiau, – pasakė ji. – Suprasit mane, jei pasakysiu, kad namuose vyksta remontas, kaip, beje, ir visame Budapešte. Negaliu leisti, kad svečias pamatytų tokią netvarką valgomajame. – Šypsena turėjo viską užtušuoti, bet iš trumpos kalbos sužinojau du dalykus: pirma, mieste, kur dauguma butų greičiausiai maži, teta Eva turi valgomąjį, ir antra, ji bijo kviestis į namus vakarienės nepažįstamą amerikietį. – Dar persimesiu keliais žodžiais su dukterėčia. Helena šį vakarą galėtų užsukti pas mane, jei apsieisit be jos. – Helena viską išvertė.

– Žinoma, – atsakiau su tokia pat plačia šypsena, – manau, kad po ilgo išsiskyrimo judvi turite ką aptarti. O aš vakarui turiu savų planų. – Minioje žvilgsniu jau ieškojau Hjū Džeimso tvido švarko.

– Tiesiog puiku. – Vėl padavė ranką, aš kaip tikras vengras ją pabučiavau – pirmą kartą gyvenime, – ir teta Eva išėjo.

Po pertraukėlės buvo paskaita prancūzų kalba apie valstiečių maištus Prancūzijoje, po jos sekė pranešimai vokiškai ir vengriškai. Džiaugdamasis savo anonimiškumu, jų klausiausi auditorijos gale sėdėdamas šalia Helenos. Kai rusų mokslininkas, baigęs pranešimą apie Baltijos valstybes, nulipo nuo pakylos, Helena pusbalsiu pasakė, kad atsėdėjome jau gana ilgai ir galime eiti.

– Biblioteka atidaryta dar valandą. Dingstam.

– Luktelk, – paprašiau aš, – noriu susitarti dėl vakarienės.

Hjū Džeimso teko paieškoti, nors ir jis dairėsi manęs. Susitarėme susitikti septintą vakaro viešbučio vestibiulyje. Helena ketino važiuoti autobusu pas tetą, bet iš jos veido mačiau, kad jai knieti sužinoti, ką Hjū Džeimsas turi mums pasakyti.

Universiteto bibliotekos sienos švietė plytų raudoniu, ir aš vėl negalėjau atsistebėti, kaip spėriai vengrų tauta atsigauna po katastrofiško karo. Net tironiškiausios vyriausybės turi šiek tiek dorõs, jei per tokį trumpą laiką atkuria žmonėms tokį grožį. Prisimindamas tetos Evos aptakias pastabas apie komunistus, spėjau, kad tas pastangas kurstė ir vengrų nacionalizmas.

– Apie ką galvoji? – pasiteiravo Helena ir užsimovė pirštines, o rankinę pasikabino ant peties.

– Apie tavo tetą.

– Jei tau taip patinka mano teta, tai mama greičiausiai nebus tavo skonio, – pareiškė provokuojamai nusijuokdama. – Bet pažiūrėsim rytoj. O dabar pasidairykime čia.

– Ko? Nebūk tokia paslaptinga.

Ji nieko neatsakė, ir pro sunkias duris kartu įžengėme į biblioteką.

– Renesansinės? – pašnibždom paklausiau, bet Helena papurtė galvą.

– Tai devynioliktо amžiaus imitacija. Knygų rinkinių Pešte nebuvo nė kvapo iki pat aštuonioliktо amžiaus – viskas tik Budoje, kaip ir senasis universitetas. Pamenu, vienas bibliotekininkas kartą pasakojo, kad seniausios knygos bibliotekoje yra iš privačių rinkinių, šešioliktame amžiuje jas perdavė šeimos, bėgančios nuo įsibrovėlių osmanų. Matai, už kai ką turime būti dėkingi turkams. Kas žino, kur dabar būtų visos šitos knygos?

Buvo malonu vėl atsidurti bibliotekoje, čia kvepėjo namais. Tai buvo neoklasikinis lobynas: tamsus raižytas medis, balkonai, galerijos, freskos. Bet labiausiai akį traukė eilės knygų, šimtai tūkstančių lentynose nuo grindų iki lubų: tvarkingai išrikiuotų raudonų, rudų, paauksuotų, glotniais lyg marmuras viršeliais ir rumbuotomis lyg stuburo slanksteliai nugarėlėmis ar parudusios it seni kaulai. Įdomu, kur jos buvo slepiamos per karą ir kiek laiko prireikė jas vėl sudėti į lentynas?

Keletas studentų prie ilgų stalų vartė knygas, o jaunas vyrukas prie stalo tvarkė kartoteką. Helena sustojo, kažko paklausė ir jis linktelėjęs nuvedė į nuostabią skaityklą, kurią jau mačiau pro praviras duris. Čia surado didelį foliantą, paguldė ant stalo ir išėjo, palikdamas mus vienus. Helena atsisėdo ir nusitraukė pirštines.

– Taip, – tyliai ištarė, – manau, čia tai, ko mums reikia. Varčiau šitą knygą pernai, prieš pat išvažiuodama iš Budapešto, bet tada nepagalvojau, kad tai svarbu. – Ji atvertė antraštinį puslapį, knyga buvo parašyta kalba, kurios nežinojau. Žodžiai buvo keistai pažįstami, bet nieko nesupratau.

– Kokia čia kalba? – bedžiau pirštu į tai, kas man atrodė panašu į antraštę. Popierius buvo storas, prirašytas rudu rašalu.

– Rumunų, – atsakė Helena.

– Moki skaityti rumuniškai?

– Aišku. – Ji padėjo plaštaką ant puslapio visai šalia manosios. Atkreipiau dėmesį, kad mudviejų plaštakos beveik vienodo dydžio, tik jos kaulai smulkesni ir pirštai plonesni. – Štai, – tarė. – Ar mokeisi prancūzų?

– Taip, – prisipažinau. Tada supratau, ką ji turi galvoj, ir pabandžiau iššifruoti antraštę. *Karpatų sakmės, 1790.*

– Gerai, – pasakė, – labai gerai.

– Maniau, kad nekalbi rumuniškai, – pasakiau.

– Kalbu prastai, bet skaitau. Mokykloje mokiausi lotynų kalbos, o teta mokė skaityti ir rašyti rumuniškai, prieš mamos valią, žinoma, bet teta labai užsispyrusi. Ji niekada nekalba apie Transilvaniją, bet niekada jos neužmiršo.

– O apie ką ši knyga?

Ji atsargiai atvertė pirmą puslapį. Žiūrėjau į ilgomis eilutėmis surašytą tekstą ir nieko nesupratau; dauguma lotyniškų raidžių dar buvo pagražintos įvairiausiais kryželiais, uodegėlėmis ir diakritiniais ženkleliais. Man tai buvo labiau panašu į kažkokį raganavimą nei į rumunų kalbą.

– Radau knygą prieš išvažiuodama į Angliją, kai tyrinėjau Drakulos istoriją. Tiesą sakant, bibliotekoje nėra itin daug medžiagos apie jį. Radau keletą bendro pobūdžio dokumentų apie vampyrus, nes Motiejus Korvinas, mūsų karalius bibliofilas, labai jais domėjosi.

– Hjū irgi sakė, – sumurmėjau.

– Ką?

– Paaiškinsiu vėliau. Pasakok.

– Na, nenorėjau palikti ko nors neišnagrinėta, todėl perskaičiau kalnus medžiagos apie Valakijos ir Transilvanijos istoriją. Prireikė mėnesių. Prisiverčiau perskaityti net tai,

kas buvo rašyta rumuniškai. Žinoma, daugybė dokumentų apie Transilvaniją yra vengrų kalba, pasitaiko ir rumuniškų šaltinių. Tai Transilvanijos ir Valakijos liaudies dainų rinkinys, kurį išleido nežinomas leidėjas. Kai kurios jų peržengia liaudies dainų ribas – tai epinės sakmės.

Nusivyliau. Tikėjausi kokio nors reto istorinio dokumento, kažko apie Drakulą.

– Ar bent vienas mini mūsų draugą Drakulą?

– Atrodo, ne. Bet ten buvo viena daina, kuri įstrigo atmintin, prisiminiau ją, kai pasakei, ką Selimas Aksojus norėjo mums parodyti Stambulo archyve – na, tą ištrauką apie vienuolius iš Karpatų, mulų traukiamu vežimu atvykstančius į Stambulą. Pameni? Ir kodėl nepaprašėm, kad Turgutas užrašytų vertimą. – Ji labai atsargiai vertė folianto lapus. Kai kurie tekstai puslapio viršuje buvo iliustruoti liaudiškais motyvais, bet buvo ir medžių, namų ar gyvulių figūrų. Šriftas tvarkingas, bet pati knyga atrodė gruboka, lyg namų darbo. Helena vedžiojo pirštu eilutes, lūpos lėtai judėjo, tada ji papurtė galvą.

– Kai kurios dainos tokios liūdnos, – tarė, – žinai, mes, rumunai, širdyje labai skiriamės nuo vengrų.

– Kuo?

– Yra toks vengrų posakis: „Vengras linksminasi liūdnai.“ Ir tai tiesa: dauguma vengrų dainų liūdnos, kaimuose – smurtas, gėrimas ir savižudybės. Bet rumunai dar liūdnesni. Manau, mes liūdni iš prigimties. – Jos galva palinko arčiau knygos, ilgos blakstienos beveik gulė ant skruosto. – Štai, paklausyk – tai labai tipiška daina. – Helena vertė vis stabteldama, daina skambėjo maždaug taip (nors čia kita daina, paimta iš devyniolikto amžiaus verstinio tomelio, kuris ir dabar yra mano bibliotekoje):

Miręs vaikas buvo meilus ir doras.
Jaunesnioji sesutė paveldėjo jos šypseną.
Ji ramino motiną: „O mama brangi,
Geroji mirusi sesutė sakė man nebijoti.
Nenugyventą gyvenimą ji atidavė man,
Kad suteikčiau jums naujo džiaugsmo."
Bet ne, motina net nepakėlė galvos
Ir virkavo, gedėdama mirusio vaiko.

– O vargę, – mane net nupurtė, – nesunku įsivaizduoti, kaip žmonės, sukūrę tokią raudą, galėjo tikėti vampyrais – net sugalvoti juos.

– Taip, – atsakė Helena linksėdama ir versdama lapus toliau. – Pala. – Staiga ji sustojo. – Taip, ko gero, čia tai, ko ieškau. – Pirštu parodė į trumpą tekstą, po kuriuo buvo iliustracija – kažkokie pastatai ir gyvuliai tankiame miške.

Laukiau, kol Helena tylomis perskaitė tekstą. Veide spindėjo susijaudinimas, akys blizgėjo.

– Tik paklausyk, pabandysiu kuo tiksliau išversti.

Čia pateikiu jos vertimą, kurį saugojau savo užrašuose visus dvidešimt metų:

Jie atvyko prie vartų, didžiojo miesto vartų.
Atkeliavo į didįjį miestą iš mirties žemės.
„Mes Dievo tarnai, tarnai iš Karpatų.
Mes vienuoliai, bet atnešame tik blogas žinias.
Didžiajam miestui nešame Dievo rykštę.
Atkeliavome apverkdami savo šeimininko mirtį."
Jie sustojo prie vartų, ir visas miestas verkė kartu,
Kai jie įžengė vidun.

Mane net nupurtė – labai keistos eilės, bet paprieštaravau:

– Tai labai abstraktu. Taip, Karpatai minimi, bet jie, ko gero, minimi daugybėje senųjų tekstų. O „didysis miestas" gali reikšti bet ką. Gal čia kalbama apie dangaus karalystę.

– Nemanau. – Helena papurtė galvą. – Balkanų ir Vidurio Europos tautoms – krikščionims ir musulmonams – didysis miestas visais laikais buvo Konstantinopolis, nebent kalbėtume apie maldininkus, jau šimtmečius keliaujančius į Jeruzalę ir Meką. O Dievo rykštės ir vienuolių paminėjimas labai siejasi su Selimo Aksojaus ištrauka. Ar tas jų minimas šeimininkas negalėtų būti pats Vladas Tepešas?

– Gal, – aš abejojau, – bet būtų geriau, jei turėtume įrodymų. Kokio senumo ši daina?

– Labai sunku pasakyti, taip visada būna su liaudies kūryba. – Helena susimąstė. – Kaip matai, knyga išspausdinta 1690 metais, bet nėra leidėjo pavardės ir leidimo vietos. Liaudies daina gali būti dainuojama du, tris, o kartais ir keturis šimtus metų, tad ši gali būti gerokai senesnė nei knyga. Gal iš penkiolikto amžiaus pabaigos, o gal ir dar senesnė, kas mums tiktų.

– Labai keista iliustracija, – tariau dar įdėmiau žiūrėdamas.

– Čia jų daug, – sumurmėjo Helena, – pamenu, kaip nustebau pamačiusi jas pirmą kartą. Ši iliustracija atrodo niekaip nesusijusi su eilėmis – tikiesi, kad turėtų būti besimeldžiantys vienuoliai ar didžiojo miesto sienos.

– Taip, – lėtai tariau, – bet pažiūrėk įdėmiau. – Abu palinkome prie mažytės iliustracijos, beveik susilietėme galvomis. – Praverstų didinamasis stiklas, – pasakiau, – ar tau neatrodo, kad tame miške – ar tankmėje – yra užslėptų dalykų? Čia nėra didžiojo miesto, bet jei atidžiai įsižiūrėsi, pamatysi kažką panašaus į bažnyčią su kryžiumi ant kupolo, o šalia ore...

– Kažkoks gyvuliukas. – Helena net prisimerkė. – Dieve mano, tai drakonas.

Palinkę virš jo sunkiai gaudėme orą. Formos buvo iki skausmo pažįstamos – išskėsti sparnai, užriesta uodega. Palyginimui net nereikėjo traukti savo knygos iš portfelio.

– Ką tai reiškia? – Širdis daužėsi net nuo miniatiūrinio vaizdelio.

– Palauk, – Helena prisikišusi nagrinėjo iliustraciją, – po galais, sunkiai įžiūriu, bet čia parašytas kažkoks žodis – po raidę tarp medžių. Jos tokios smulkios, bet esu tikra, kad tai raidės.

– Drakulya? – paklausiau kaip galėdamas tyliau.

– Ne, – ji papurtė galvą, – bet tai galėtų būti koks nors vardas – Ivi – Ivireanu. Nesuprantu. Tokio žodžio nesu mačiusi, bet rumuniški vardai dažnai baigiasi „u". Ką, po galais, visa tai reiškia?

– Nežinau, – atsidusau, – bet manau, tavo nuojauta teisinga: šis puslapis kažkaip susijęs su Drakula – arba čia nebūtų drakono, bent jau šito drakono.

Beviltiškai susižvalgėme. Prieš valandą buvusi jauki, skaitykla dabar atrodė niūri ir slogi – pamirštos tiesos mauzoliejus.

– Bibliotekininkai nieko nežino apie šitą knygą, – kalbėjo Helena, – klausiau anksčiau, nes ji tikra retenybė.

– Na, tada ir mes nieko neišaiškinsime, – galiausiai tariau, – bent jau užsirašykime vertimą, kad nepamirštume. – Užrašiau ant lapo vertimą ir greitai nukopijavau iliustraciją. Helena žiūrėjo į laikrodį.

– Turiu grįžti į viešbutį, – pasakė.

– Ir aš, arba neberasiu Hjū Džeimso. – Susirinkome daiktus ir atsargiai padėjome knygą atgal į lentyną, kaip pridera tokiai relikvijai.

Gal dėl sąmyšio, kurį vaizduotėje sukėlė eilės ir iliustracija, o gal dėl ilgos kelionės, vėlyvos vakarienės su teta Eva ir paskaitos miniai nepažįstamų žmonių buvau labiau pervargęs, nei maniau, ir prireikė nemažai laiko, kol suvokiau, ką matau savo kambaryje. Ir dar ilgiau užtruko, kol padariau išvadą, kad panašus vaizdas gali būti ir Helenos kambaryje. Tada išsigandau dėl jos saugumo ir galvotrūkčiais užlėkiau laiptais aukštyn. Mano kambaryje buvo išversti visi kampai ir užkaboriai, visi stalčiai ir lentynos, net paklodės, ant grindų išmėtyti straipsniai, sudraskyti ne iš skubėjimo, o tyčia.“

Keturiasdešimt antras skyrius

„Ar nereikėtų iškviesti policijos? Čia jos knibždėte knibžda. – Hjū Džeimsas perlaužė duonos riekę ir skaniai atsikando. – Koks nemalonus dalykas, ir dar viešbutyje užsienyje.

– Policiją iškvietė, – nuraminau jį, — bent jau taip manyčiau, už mus tą padarė viešbučio tarnautojas. Sakė, kad niekas iki vėlaus vakaro arba ryt ryto neateis, ir įsakė nieko neliesti. Mus perkėlė į kitus kambarius.

– Ką? Nori pasakyti, kad iškniso ir panelės Rosi kambarį? – Didelės Hjū akys dar labiau išsiplėtė. – Ar dar ką nors apiplėšė?

– Nemanau, – niūriai tariau.

Sėdėjome lauko restorane Budoje, netoli Pilies kalno, iš čia matėsi Dunojus ir Parlamento rūmai Pešto pusėje. Buvo dar labai šviesu ir vakaro dangus upėje mirgėjo žydromis ir rausvomis spalvomis. Hjū išrinko vietą, sakė, kad tai jo mėgstamiausia vietelė. Budapeštiečiai, seni ir jauni, išėję vakare pasivaikščioti, krantinėje grožėjosi nuostabiais vaizdais, lyg ir jiems to grožio vis nebūtų gana. Hjū užsakė keletą tradicinių patiekalų ir dabar laukėme, laužsaid aukso spalvos duoną ir gurkšnodami tokajų, garsiausią vyną iš Vengrijos šiaurės rytų, paaiškino Hjū. Jau buvome apšnekėję universitetus, mano disertaciją (jis net užspringo, kai paaiškinau, kaip profesorius Šandoras neteisingai

interpretavo mano darbą), aptarėme jo Balkanų istorijos tyrinėjimus ir netrukus pasirodysiančią knygą apie osmanų miestus Europoje.

– Ar ką nors pavogė? – Hjū pripylė mano taurę.

– Nieko, – niūriai tariau, – žinoma, pinigų nebuvo, nepalikau ir vertingų daiktų, o pasai – registratūroje, o gal policijoje.

– Tai ko tada ieškojo? – Hjū pakėlė taurę vyno į mano sveikatą ir gurkštelėjo.

– Tai labai labai ilga istorija, – atsidusau, – bet ji labai siejasi su kitais dalykais, kuriuos ir turime aptarti.

– Puiku, tai užpildykim spragas. – Jis linktelėjo.

– Jei ir jūs papasakosit savąją istoriją.

– Žinoma.

Dėl drąsos nugėriau pusę taurės ir prabilau. Nors ir be vyno neabejočiau, ar iškloti Hjū Džeimsui visą Rosio istoriją; jei jam visko nepapasakosiu, nesužinosiu to, ką žino jis. Klausėsi tylėdamas, pasverdamas informaciją, bet kai paminėjau Rosio ketinimą pasidomėti tuo Stambule, jis net pašoko.

– Maloningasis Dieve, – ištarė, – galvoju pats ten važiuoti. Tiksliau pasakius, grįžti – Stambule buvau du kartus, bet niekada neieškojau ten Drakulos.

– Leiskit sutaupyti jums šiek tiek laiko. – Dabar jau aš įpyliau jam vyno ir papasakojau apie Rosio nuotykius Stambule, tada apie jo dingimą, čia Hjū akys dar labiau išsprogo, nors jis nepratarė nė žodžio. Pabaigoje papasakojau, kaip susipažinau su Helena, nieko nepraleisdamas nei apie jos pretenzijas į Rosį, nei apie mūsų keliones ir tyrinėjimus, net apie susitikimą su Turgutu. – Suprantate? Manęs jau nestebina, kad kažkas apvertė mano kambarį aukštyn kojom.

– Tikrai. – Atrodė susimąstęs. Jau buvom išragavę gausybę troškinių ir marinuotų daržovių, kai jis nuliūdęs padėjo šakutę ant stalo, lyg būtų gaila matyti tuščias lėkštes. – Tai neįtikėtina. Tas mūsų susitikimas. Bet man nemalonu girdėti, kad dingo profesorius Rosis – labai nemalonu. Siaubingai keista. Kol neišgirdau šitos istorijos, nė į galvą nebūtų šovę, kad su Drakulos paieškomis susiję gerokai daugiau dalykų. Nebent mane patį apėmęs keistas jausmas dėl tos knygos. Niekaip negaliu jo atsikratyti.

– Matau, kad per daug nenustebinau, nors nuogąstavau.

– O tos knygos, – mintijo toliau, – suskaičiavau keturias – mano, jūsų, profesoriaus Rosio ir to profesoriaus iš Stambulo. Velniškai keista – net keturios vienodos knygos.

– Ar pažįstate Turgutą Borą? – paklausiau. – Sakėte, kad dukart buvote Stambule.

– Ne, net negirdėjau tokio vardo. – Jis papurtė galvą. – Bet jis filologas, tai ir nesutiksi jo Istorijos fakultete ar istorikų konferencijose. Būčiau labai dėkingas, jei kada supažindintumėt su juo. Tame archyve nesu buvęs, bet Anglijoje skaičiau apie jį ir ketinau apsilankyti. Tikrai sutaupėte man laiko. Net nebūčiau pamanęs, kad tas drakonas knygoj – tai žemėlapis. Puiki mintis.

– Taip, bet labai galimas dalykas, kad tai profesoriaus Rosio gyvybės ar mirties klausimas, – atsakiau, – bet dabar tavo eilė. Kaip knyga atsidūrė pas tave?

– Kaip ir pas tave, kaip ir pas kitus du. – Atrodė paniuręs. – Bet iš kur ir iš ko, negalėčiau pasakyti. Gal pradėsiu iš tolo. – Nutilo, supratau, kad jam sunku kalbėti. – Prieš septynerius metus gavau mokslinį laipsnį Oksforde ir išvažiavau dėstytojaut į Londono universitetą. Mano tėvai gyvena Kambrijoje, ežerų rajone, nesame turtingi. Sunkiai dirbo, kaip ir aš, kad tik gaučiau geriausią išsilavinimą. Vi-

sada buvau truputį nuošaly, ypač mokykloje. Labai daug padėjo dėdė. Sėdėjau prie knygų ilgiau nei kiti, stengiausi būti pirmas. Mano didžioji meilė buvo istorija. – Hjū servetėle nusišluostė lūpas ir palingavo galva, lyg prisimindamas jaunystės kvailystes. – Jau antrame kurse supratau, kad man neblogai sekasi, ir tai skatino siekti dar daugiau. Tada viską nutraukė karas. Oksforde baigiau beveik tris kursus. Beje, ten pirmą sužinojau apie Rosį, bet niekada jo nesutikau; tuomet buvo paskutiniame kurse ir kaip pašėlęs kepė vieną straipsnį po kito. Bet, matyt, netrukus išvažiavo į Ameriką. – Glostė smakrą plačiu, gana sudiržusiu delnu. – Labai norėjau mokytis, bet mylėjau ir tėvynę, todėl nieko nelaukdamas įstojau į karinį laivyną. Buvau perkeltas į Italiją, o po penkių mėnesių grįžau namo – sužeistas į kojas ir rankas. – Jis atsargiai palietė baltų marškinių rankovę, vos vos virš riešo, lyg vėl jaustų kraują. – Pasveikau gana greitai ir norėjau grįžti į frontą, bet nepaėmė – po sprogimo laive buvo pažeista akis. Todėl grįžau į Oksfordą ir stengiausi negirdėti sirenų kaukimo, mokslus baigiau iškart po karo. Nors visko trūko, tos paskutinės savaitės buvo laimingiausios mano gyvenime: baigėsi pasaulio prakeiksmas, ėjo į pabaigą pavėluotos studijos, o mergina, kurią mylėjau visą gyvenimą, pagaliau sutiko už manęs tekėti. Neturėjau pinigų, trūko maisto, bet valgiau sardines savo kambaryje ir rašiau meilės laiškus namo – gal nesupyksit, kad tai pasakoju. Ruošiausi egzaminams kaip paklaikęs, aišku, siaubingai pavargau, išsekau.

Jis paėmė tokajaus butelį, tas buvo tuščias, ir atsidusęs padėjo.

– Visi išbandymai ėjo prie pabaigos ir jau numatėme vestuvių dieną birželio gale. Paskutiniam egzaminui ruošiausi iki paryčių. Žinojau, kad peržiūrėjau viską, bet tie-

siog negalėjau sustoti. Sėdėjau atokiame bibliotekos kampe įsispraudęs tarp knygų lentynų, iš kur nesimatė prie užrašų palinkusių pakvaišusių studentų.

Tose mažose bibliotekose kartais randi nuostabių knygų ir mano akį trumpam patraukė Draideno* sonetų tomelis. Bet prisiverčiau padėti jį atgal pagalvojęs, kad verčiau lauke parūkysiu ir vėl pabandysiu susikaupti. Įkišau knygą į lentyną ir išėjau į kiemą. Buvo graži pavasario naktis, aš stovėjau svajodamas apie Elspetą ir namelį, kuriame gyvensime, ir apie geriausią draugą, turėjusį būti pirmuoju pabroliu, – jis žuvo Ploješčio naftos telkiniuose kartu su amerikiečiais, o tada grįžau į biblioteką. Nustebau pamatęs, kad Draidenas vėl ant mano stalo, lyg nebūčiau padėjęs knygos į lentyną. Pamaniau, kad nuo darbo suminkštėjo smegeninė. Norėjau vėl padėti ją į lentyną, bet neradau vietos. Buvau tikras, kad tomelis buvo šalia Dantės, bet dabar čia stovėjo kita knyga labai sena nugarėle, ant kurios buvo nupieštas kažkoks mažas padarėlis. Ištraukiau knygą ir ji pati atsivertė mano rankose – na, pats suprantate.

Draugiškas Hjū veidas išbalo. Jis rausėsi po kišenes, kol rado cigarečių pakelį.

– Nerūkai? – užsidegė ir stipriai patraukė dūmą. – Mane užvaldė knygos vaizdas, jos senumas, grėsmingas drakono žvilgsnis – viskas, kas pribloškė ir jus. Aišku, trečią ryto nebuvo nė vieno bibliotekininko, todėl nuėjau į katalogą ir pats pasiknisau, bet sužinojau tik apie Vladą Tepešą ir jo giminę. Bibliotekos antspaudo knygoje nebuvo, todėl parsinešiau ją namo.

Miegojau blogai ir visiškai negalėjau susikaupti egzaminui. Galvojau tik apie tai, kaip kuo greičiau kitose bibli-

---

* Džonas Draidenas (1631–1700) – anglų poetas ir dramaturgas, literatūros kritikas.

otekose, gal net Londone, ką nors sužinoti apie knygą. Bet neturėjau laiko, o grįždamas namo vestuvėms pasiėmiau ir ją, ir kartkartėmis atsiversdavau. Elspeta aptiko mane bevartant knygą ir kai viską papasakojau, jai nepatiko, labai nepatiko. Iki vestuvių buvo likusios penkios dienos, bet aš vis galvojau ir pasakojau Elspetai apie knygą, kol ji paprašė liautis.

Tada vieną rytą – iki jungtuvių buvo likusios dvi dienos – mane aplankė įkvėpimas. Netoli tėvų kaimo yra puikus didžiulis namas, kurio pažiūrėti autobusais atvažiuoja minios žmonių. Nuo mokyklos laikų visos ekskursijos atrodė nuobodžios, bet prisiminiau, kad kilmingasis ponas, namo šeimininkas, yra kolekcininkas ir turi knygų iš viso pasaulio. Kadangi iki vestuvių negalėjau nuvažiuoti į Londoną, pagalvojau, kad reikėtų apsilankyti bent šioje bibliotekoje ir pašniukštinėti, gal ką rasiu apie Transilvaniją. Tėvams pasakiau, kad einu pasivaikščioti, įtariu, jog manė, kad noriu pasimatyti su Else.

Rytas buvo lietingas ir šaltas, tvyrojo rūkas. Nuostabių namų šeimininkė pasakė, kad šiandien ne ekskursijų diena, bet į biblioteką mane įleido. Buvo girdėjusi apie artėjančias vestuves, pažinojo mano senelę, net atnešė man puodelį arbatos. Nusimetęs lietpaltį ir aptikęs bent dvidešimt knygų lentynų iš didžiosios jakobinų kelionės į Rytus, užmiršau viską aplink.

Varčiau vieną knygą po kitos, ir tas, kurias surinko Anglijoje, greičiausiai jau po kelionės, kol aptikau Vengrijos ir Transilvanijos istoriją, kur buvo paminėtas Vladas Tepešas, tada dar kelios užuominos, kol galiausiai aptikau Vlado palaidojimo vietos Snagovo ežero bažnyčios altoriuje aprašymą. Tai buvo legenda, kurią užrašė vienas nuotykių ieškotojas anglas – antraštiniame puslapyje vadino save

paprastai – „keliautojas“, jis buvo jakobino kolekcininko bendraamžis. Galėjo ten lankytis prabėgus 130 metų po Vlado mirties.

Keliautojas Snagovo vienuolyne buvo 1605 metais. Kalbėjosi su vienuoliais, kurie ir papasakojo, kad vienuolyno brangenybė – didžioji knyga – per Vlado laidotuves gulėjo ant altoriaus ir visi jose dalyvavę vienuoliai į ją surašė savo vardus, o kurie nemokėjo rašyti – Drakono ordino garbei nupiešė po drakoną. Deja, neužsimenama, kur knyga atsidūrė vėliau. Bet čia prasideda įdomiausia dalis. Keliautojas pasakoja paprašęs parodyti kapą ir vienuoliai atvedę jį prie plokščio akmens priešais altorių. Ant jo buvo nupieštas Vlado Drakulos portretas ir užrašytos kelios lotyniškos raidės, matyt, taip pat pieštos, nes Keliautojas nemini, kad būtų iškaltos, bet jį nustebino, kad ant kapo plokštės nėra įprasto kryžiaus. Antkapio įrašas, kurį persirašiau, buvo lotyniškas. – Hjū nutilo, apsidairė ir užgesino cigaretę. – Pasikankinęs išverčiau tą užrašą ir tada ėmiau balsu skaityti: „Skaitytojau, prikelk jį...“ pats žinai, kaip toliau. Lietus tebepliaupė, kažkur bibliotekoje trankėsi langas, pajutau drėgmę. Matyt, išsigandęs pašokau, nes išpyliau arbatą ir lašelis užtiško ant knygos. Kai susijaudinęs dėl savo nerangumo šluosčiau knygą, buvo jau pirma valanda ir turėjau skubėti namo pietų. Atrodo, daugiau man nebuvo čia ką veikti, sudėjau knygas į lentynas ir, padėkojęs namų šeimininkei, nužingsniavau rožių alėjomis.

Grįžęs tikėjausi išvysti tėvus ir galbūt Elsę jau sėdant prie stalo, bet namie buvo sumišimas. Prigužėję draugų ir kaimynų, motina verkė, tėvas buvo labai nusiminęs. – Hjū prisidegė kitą cigaretę, leidžiantis sutemoms degtuko liepsnelė ryškiai šokinėjo. – Tėvas uždėjo ranką man ant

peties ir pasakė, kad pagrindiniame kelyje įvyko avarija, Elsė vairavo nuomotą automobilį, grįžo apsipirkusi kitame miestelyje. Pylė kaip iš kibiro, atrodo, kažką pamačiusi staiga pasuko į šalį. Ji nežuvo, ačiū Viešpačiui, bet buvo sunkiai sužeista. Jos tėvai išskubėjo į ligoninę, o maniškiai laukė manęs.

Susiradęs automobilį lėkiau taip, kad pats galėjau padaryti avariją. Geriau visko nepasakočiau, bet – ji gulėjo subintuota galva, akys stiklinės. Liūdnas vaizdas. Dabar gyvena namuose, kur yra labai gerai prižiūrima, nekalba, beveik nieko nesupranta ir pati nevalgo. O baisiausia visoje šitoje istorijoje... – Jo balsas ėmė drebėti. – Baisiausia, visą laiką maniau, kad tai nelaimingas atsitikimas, avarija, bet dabar, kai išgirdau jūsų pasakojimus – apie Rosio draugą Hedžesą ir jūsų katiną – nebežinau, ką galvoti. – Jis stipriai patraukė dūmą.

– Man labai gaila, labai. Kokia baisi nelaimė. – Giliai atsidusau.

– Dėkui. – Atrodo, jis bandė atgauti pusiausvyrą. – Prabėgo nemažai metų, o laikas gydo. Tiesiog...

Tada nežinojau, kaip žinau dabar, sakinio pabaigos, sakinio, kurio jis tąsyk nebaigė. Tų nutylėtų žodžių, neišsakytos praradimo litanijos. Mudu siejo praeitis, padavėjas atnešė stiklu pridengtą žvakę. Į kavinę rinkosi žmonės, iš vidaus sklido triukšmas ir juokas.

– Pribloškei pasakojimu apie Snagovą, – prabilau po kurio laiko. – Nieko panašaus nebuvau girdėjęs apie kapą – turiu galvoj, užrašą ir portretą, ir tai, kad nėra kryžiaus. Labai svarbu, kad sutampa antkapio užrašas ir žodžiai, kuriuos Stambulo archyve ant žemėlapių aptiko Rosis. Tai įrodo, kad Snagove buvo bent jau pirmoji Drakulos kapavietė. – Stipriai suspaudžiau smilkinius. – Bet kodėl tada

žemėlapis – drakono žemėlapis knygoje ir archyve – nesutampa su Snagovo – ežero ir salos – topografija?

– Kad aš žinočiau.

– Ar vėliau dar domėjaisi Drakula?

– Kelerius metus ne. – Hjū užgesino cigaretę. – Bijojau, bet prieš kokius porą metų pagavau save vėl galvojant apie jį, ir kai pradėjau rašyti knygą, knygą apie Vengriją, vėl ėmiau juo domėtis.

Beveik visiškai sutemo. Dunojuje atsispindėjo tiltų ir Pešto šviesos. Padavėjas pasiūlė *eszpresszo* ir mes mielai sutikome. Hjū gurkštelėjo ir pastatė puodelį.

– Norėtum pamatyti knygą? – paklausė.

– Kurią rašai? – truputį pasimečiau.

– Ne – mano drakono knygą.

– Turi čia?

– Visur vežiojuosi, – rūsčiai atsakė jis, – na, beveik visur. Tiesa, šiandien per paskaitas buvau palikęs viešbutyje, maniau, ten bus saugiau. Kai pagalvoju, kad galėjo pavogti... – Jis nutilo. – Tavo knygos kambaryje nebuvo?

– Ne, – nusišypsojau, – saviškę irgi visur nešiojuosi.

Hjū atsargiai pastūmė kavos puodelius į šoną ir atsegė portfelį. Išėmė lakuotą medinę dėžutę, iš jos ryšulėlį ir padėjo ant stalo. Knyga buvo mažesnė, bet tokio pat seno vaškinio popieriaus. Lapai labiau parudę ir dar trapesni nei maniškės, bet juodas ir raudonas drakonas per patį knygos vidurį lygiai toks pat – rūsčiai žvelgė į mus išskėtęs sparnus. Netardamas nė žodžio, aš atsegiau portfelį ir ištraukiau savo knygą, atverčiau per vidurį ir padėjau šalia Hjū drakono. Jie identiški, pamaniau, iš arti lygindamas vieną su kitu.

– Pažiūrėk į tą dėmelę štai ten – tokia pati. Spausta ta pačia forma, – tyliai tarė Hjū. Jis buvo teisus. – Žinai, dar

kai ką prisiminiau. Pamiršau tau papasakoti. Panelė Rosi ir aš prieš grįždami į viešbutį buvom užsukę į universiteto biblioteką. Ji norėjo surasti tai, ką buvo mačiusi ir skaičiusi prieš porą metų. – Ir papasakojau jam apie rumunų liaudies dainyną ir keistas eiles apie vienuolius, įžengiančius į didįjį miestą. – Tekstas abstraktus, bet puslapio viršuje labai keista iliustracija – atspaudas: medžių tankynėje maža bažnytėlė ir drakonas, ir dar kažkoks žodis.

– *Drakulya?* – spėjo Hjū, kaip ir aš bibliotekoje.

– Ne, *Ivireanu*. – Suradau bloknote tą žodį.

Jo akys išsiplėtė.

– Bet tai nuostabu, – sušuko.

– Kas? Ką? Sakyk greičiau.

– Na, tą patį žodį vakar mačiau bibliotekoje.

– Toje pačioje bibliotekoje? Kur? Toje pačioje knygoje? – degiau nekantrumu, negalėdamas sulaukti atsakymo.

– Taip, universiteto bibliotekoje, bet kitoje knygoje. Visą savaitę ieškau medžiagos savo darbui, ir kadangi galvoje vis kirba mintis apie mūsų bendrą draugą, akis nepraleidžia keistų nuorodų į jo pasaulį. Drakula ir Huniadis buvo aršūs priešai, Drakula ir Motiejus Korvinas irgi, todėl su Drakula susiduri ir šen, ir ten. Per pietus minėjau, kad aptikau rankraštį, surašytą Korvino įsakymu, dokumentą, minintį vaiduoklį amforoje.

– Taip, – nekantravau, – ar ten matei tą žodį *Ivireanu*?

– Tiesą sakant, ne. Korvino rankraštis labai įdomus, bet dėl kitų priežasčių. Jame sakoma... na, kai ką persirašiau. Originalas lotynų kalba. – Hjū išsiėmė bloknotą ir perskaitė keletą eilučių: „Mūsų Viešpaties 1463 metais nuolankus karaliaus tarnas pateikia Jo Didenybei žodžius iš didžiųjų rašinių apie vampyrą, galbūt degsiantį pragare. Šios žinios yra Jo Didenybės karališkajai kolekcijai. Gal jos padės gy-

dyti mūsų mieste blogio piktžaizdę, padarys galą vampyrams ir išnaikins marą mūsų namuose." Ir taip toliau, ir taip toliau. Tada gerasis metraštininkas, kad ir kas jis būtų, pateikia sąrašą nuorodų į klasiką, tarp jų ir į legendą apie amforą. Iš rankraščio datos aišku, kad kalbama apie metus po Drakulos suėmimo ir įkalinimo netoli Budos. Todėl pasakojimas apie tokį patį turkų sultono nerimą, jūsų aptiktą dokumentuose Stambule, leidžia manyti, kad Drakula pridarydavo bėdų visur, kur tik pasirodydavo. Abu mini marą, abu sunerimę dėl vampyrizmo. Panašu, ar ne? – Jis susimąstęs nutilo. – Tiesą sakant, tos sąsajos su maru nėra jau tokios pritemptos, išgalvotos – Britanijos bibliotekoje viename itališkame veikale perskaičiau, kad Drakula naudojo prieš turkus bakteriologinį ginklą. Jis turėtų būti laikomas pirmuoju europiečiu, panaudojusiu tokį ginklą. Į turkų stovyklas siųsdavo osmanais perrengtus žmones, užsikrėtusius infekcinėmis ligomis. – Žibintų šviesoje Hjū akys atrodė siauros, veide spindėjo susikaupimas. Staiga man šovė mintis, kad Hjū Džeimso asmenyje sutikome itin aštraus proto sąjungininką.

– Visa tai labai įdomu, – įsiterpiau aš, – o kaip su žodžiu *Ivireanu?*

– O, atsiprašau, – nusišypsojo Hjū, – truputį nuklydau. Taip, žodį aptikau čia, bibliotekoje, prieš kokias tris ar keturias dienas, vartydamas septyniolikto amžiaus testamentą iš Rumunijos. Susidomėjau, nes, mano galva, viršelis buvo perdėm osmaniškas. Antraštinio puslapio apačioje buvo užrašyta *Ivireanu* – esu tikras, kad tai tas pats žodis. Būsiu atviras, tada nieko nepagalvojau, dažnai susiduriu su mįslingais rumuniškais žodžiais, nes beveik nemoku kalbos. Atkreipiau dėmesį tik dėl gana elegantiško šrifto. Greičiausiai tai koks nors vietovardis arba kažkas panašaus.

– Ir tai viskas? Daugiau niekur kitur nematei? – sunkiai atsidusau aš.

– Bijau, kad ne. – Hjū žaidė su tuščiu kavos puodeliu. – Jei dar kartą aptiksiu, būtinai pasakysiu.

– Beje, tai gali neturėti nieko bendra su Drakula, – pareiškiau, ieškodamas paguodos. – Kaip norėčiau ilgiau pasėdėti šitoje bibliotekoje. Gaila, bet pirmadienį reikia grįžt į Stambulą – neturiu leidimo pasilikti ilgiau. Bet jei rasi ką nors įdomaus...

– Žinoma, – atsakė Hjū. – Būsiu čia dar šešias dienas. Jei ką rasiu, rašyti į fakultetą?

Staiga susivokiau, kad galvoju apie namus, bet neturiu nė menkiausio supratimo, kada vėl tikrinsiu savo pašto dėžutę fakultete.

– Ne, ne, – staiga pertraukiau jį, – bent jau kol kas ne. Jei tikrai ką aptiksi, kas, tavo manymu, galėtų pagelbėti, skambink profesoriui Borai. Tiesiog paaiškink, kad mudu kalbėjomės. Jei aš pirmiau su juo kalbėsiu, pasakysiu, kad tu gali skambinti. – Išsitraukiau kortelę ir užrašiau jam Turguto numerį.

– Puiku. – Hjū įsikišo kortelę į marškinių kišenėlę. – O čia tau mano kortelė. Tikiuosi, dar susitiksime. – Sėdėjome tylėdami, jo žvilgsnis klaidžiojo po stalą, nukrautą tuščiais puodeliais ir lėkštėmis, vis sustodamas prie besiblaškančios žvakės liepsnos. – Klausyk, – galiausiai pratarė, – jei viskas, ką sakei, yra tiesa – ar viskas, ką sakė Rosis, – ir iš tiesų grafas Drakula, arba Vladas Žudikas, kažkokiu būdu yra gyvas, tada padėsiu jums jį...

– Sunaikinti? – tyliai užbaigiau. – Gerai, aš to neužmiršiu.

Atrodo, nebeliko apie ką šnekėti, bent jau dabar, bet tikėjausi, kad kada nors vėl susėsim. Susiradom taksi, kuris parvežė mus atgal į Peštą, ir Hjū pasisiūlė parlydėti mane

į viešbutį. Jau širdingai atsisveikinome vestibiulyje, kai viešbučio tarnautojas, su kuriuo buvau kalbėjęs anksčiau, staiga atsistojo ir stvėrė mane už rankos.

– *Herr** Pauliau! – skubiai tarė.

– Kas? – Hjū ir aš atsisukome į vyruką. Jis buvo aukštas, kiek pakumpęs, mėlynu tarnautojo švarku, dideliais ūsais, kurie būtų tikę hunų kariui. Prisitraukė mane arčiau ir tyliai prašneko, o aš dar spėjau duoti ženklą Hjū, kad manęs nepaliktų. Aplinkui nieko nesimatė, o aš nelabai norėjau likti vienas naujo pavojaus krizės akivaizdoje.

– *Herr* Pauliau, žinau, kas buvo jūsų *Zimmer**.

– Ką? Kas? – paklausiau.

– Hmm, hmm, – jis mykė sau panosėj, dairydamasis aplinkui ir kažko ieškodamas kišenėse, bet nesupratau ko. Pagalvojau, ar tik nebus pakvaišęs.

– Jis nori kyšio, – pusbalsiu paaiškino Hjū.

– O, dėl Dievo meilės, – susierzinau, bet jo žvilgsnis klaidžiojo palubėm, akys sublizgo tik tada, kai ištraukiau du stambius vengriškus banknotus. Greitai juos paėmė ir paslėpė kišenėj, bet nieko nepasakė.

– *Herr* amerikieti, – sušnibždėjo jis, – buvo ne vienas. Buvo du vyrai. Vienas ateina pirmas, labai svarbus žmogus. Tada kitas. Matau jį, kai ateinu su lagaminais į kitą *Zimmer*. Tada matau juos. Jie kalba. Jie išeina kartu.

– Kodėl jų niekas nesulaikė? – pratrūkau. – Kas jie? Ar jie vengrai?

Vyrukas vėl dairėsi, ir aš vos vos susivaldžiau jam netrinktelėjęs. Jis mane jau erzino. Matyt, atrodžiau įsiutęs, nes Hjū palietė mano ranką.

– Svarbus vyras – vengras. Kitas vyras – ne vengras.

---

* Kambaryje *(vok.)*.

– Iš kur žinai?

– Vienas vyras vengras, – tarė jis dar tyliau, – bet jie kalbėti angliškai.

Daugiau jis nieko nepasakė, nors ir kiek grasinamai klausinėjau. Matyt, nusprendė, kad ir taip per daug pasakė už tuos forintus. Gal daugiau iš jo nebūčiau išgirdęs nė žodžio, jei staiga kažkas nebūtų patraukęs jo dėmesio. Žiūrėjo tiesiai pro mane, ir aš atsisukau, sekdamas jo žvilgsnį, link viešbučio durų. Akimirką dar spėjau pamatyti veidą įdubusiomis alkanomis akimis, veidą, kuris labiau tiko gulėti karste nei vaikščioti gatvėmis. Tarnautojas įsikibo man į ranką ir kone springdamas tarė:

– Štai jis, tas velnio veidas – tas vyras anglas!

Aš rėkdamas nulėkiau prie durų; Hjū, nuovokus žmogus (supratau vėliau), iš krepšio vestibiulyje išsitraukė lietsargį ir tik tada nuskuodė paskui. Net dabar nepaleidau iš rankų portfelio, todėl bėgau lėčiau. Lauke dairėmės į visas puses, bet veltui. Negirdėti net to vyruko žingsnių, iš kur galėtum žinoti, kur jis nubėgo.

Bandydamas atgauti kvapą, atsirėmiau į sieną. Hjū irgi sunkiai gaudė orą.

– Kas jis? – dusdamas paklausė.

– Bibliotekininkas, – paaiškinau, kai jau galėjau ištarti bent žodį. – Tas pats, kuris atsekė mus į Stambulą. Tai tikrai buvo jis.

– O Viešpatie, – sušnibždėjo Hjū, rankove šluostydamas prakaitą nuo kaktos, – ką jis čia veikia?

– Nori gauti kitus mano užrašus, – sušnypščiau aš, – jis vampyras, jei tik gali tuo patikėti, ir tai mes jį atviliojome į šį gražų miestą. – Tiesą sakant, mimika pasakiau gerokai daugiau, ir Hjū iš mano įsiūčio turėjo tai suprasti. Mintis apie prakeiksmą spaudė ašaras.

– Nurimk, – guodė Hjū, – čia ir anksčiau buvo vampyrų. – Bet ir jis buvo išbalęs, tvirtai gniaužė lietsargio kotą.

– Po velnių! – trenkiau kumščiu į sieną.

– Dabar turėsi būti dar akylesnis, – blaiviai tarė Hjū. – O panelė Rosi grįžo?

– Helena! – kaip iškart nepagalvojau! O Hjū, atrodė, tuoj tuoj ims šypsotis. – Grįžtu į viešbutį ir patikrinsiu. Ir paskambinsiu profesoriui Borai. Klausyk, Hjū, ir tu būk akylas. Ir atsargus, gerai? Matė mudu drauge ir tai gali būti blogas ženklas ir tau, ir bet kam kitam.

– Dėl manęs nesijaudink. – Hjū susimąstęs apžiūrinėjo lietsargį. – Kiek davei tam tarnautojui?

– Taip, atsiųsiu tau sąskaitą, – nusijuokiau aš, nors vis dar negalėjau atgauti kvapo. – Draugiškai atsisveikinome, ir Hjū išnyko gatvėje, vedančioje į viešbutį netoliese. Man nepatiko, kad nuėjo vienas, bet gatvėse buvo nemažai žmonių. Be to, žinojau, kad viską darys, kaip pats išmano, toks jau tas Hjū.

Grįžęs į vestibiulį niekur nemačiau persigandusio tarnautojo. Gal tiesiog baigėsi jo pamaina, nes prie stalo jau stovėjo jaunas, švariai nusiskutęs vyrukas. Parodė, kad naujojo Helenos kambario raktas tebekaba, vadinasi, ji dar turėjo būti pas tetą. Vyrukas leido man paskambinti, bet tik iš anksto sutarus dėl kainos. Keletą kartų rinkau Turguto numerį, kol galiausiai sujungė. Išdrįsau skambinti iš viešbučio telefono, nors veikiausiai buvo klausomasi, bet tai buvo vienintelė galimybė. Vyliausi, jog pokalbis bus per daug savotiškas, kad suprastum. Pasigirdo kažkokie signalai, tada iš labai toli energingas Turguto balsas. Atsiliepė turkiškai.

– Profesoriau Bora! – sušukau. – Turgutai, čia Paulius, skambinu iš Budapešto.

– Pauliau, mano mielas drauge! – Maniau, kad nesu girdėjęs nieko mielesnio už tą trūkinėjantį, tolimą balsą. – Kažko prastas ryšys. Padiktuok savo telefono numerį, jei mus staiga nutrauktų.

Paklausiau viešbučio tarnautojo ir rėkte išrėkiau skaičius.

– Kaip tu? Ar radai jį?

– Ne! – rėkiau. – Šį tą sužinojome, atsitiko kai kas siaubingo.

– Kas? – net per tokį atstumą jo balse pajutau siaubą. – Ar tave sužeidė? Panelę Rosi?

– Ne, mums nieko neatsitiko, bet mus atsekė bibliotekininkas. – Išgirdau tik žodžių laviną, kuri galėjo būti koks nors šekspyriškas prakeiksmas, bet dėl blogo ryšio nieko nesupratau. – Ką mums daryti, kaip manai?

– Dar nežinau. – Dabar girdėjau geriau. – Ar turi su savimi dėžutę, kurią tau daviau?

– Taip, – atsakiau, – bet prie to pabaisos neprieinu taip arti, kad galėčiau ko nors imtis. Tai jis išvertė mano kambarį, jam dar kažkas padėjo. – Galimas daiktas, kad klausomasi kiekvieno žodžio. Ką gali žinoti, kam tai bus tai panaudota?

– Būk labai atsargus, profesoriau. – Turgutas atrodė susirūpinęs, – negaliu nieko patarti, bet netrukus turėsiu naujienų, gal net prieš jums grįžtant į Stambulą. Malonu, kad paskambinai. Ponas Aksojus ir aš radome naują dokumentą, anksčiau jo nebuvom matę. Aksojus aptiko jį Mechmedo archyve. 1477 metais dokumentą surašė stačiatikių vienuolis. Jį dar reikia išversti. – Turguto balsas vėl nutolo, ir aš turėjau šaukti. – Sakai, 1477 metais? Kokia kalba parašytas?

– Negirdžiu tavęs, mielas vaike, – iš toli dudeno Turgutas, – pas mus buvo audra. Paskambinsiu tau ryt vakare. –

Ragelyje pasigirdo Babelio kalbų maišalynė – negalėjau atskirti, ar vengrų, ar turkų – ir prarijo paskutinius Turguto žodžius. Tada kažkokie pyptelėjimai ir viskas nutilo. Lėtai padėjau ragelį, svarstydamas, ar dar kartą skambinti, bet susirūpinęs vyrukas jau tiesė ranką į telefoną, kita ant popiergalio rašė sąskaitą. Paniuręs sumokėjau ir stovėjau it įbestas, nenorėdamas grįžti į tuščią kambarį, į kurį leido persinešti tik dantų šepetuką, skutimosi reikmenis ir švarius marškinius. Nuotaika sugedo – diena buvo labai ilga, laikrodis vestibiulyje rodė beveik vienuoliktą vakaro.

Ir būtų visiškai sugedusi, jei tą minutę prie viešbučio nebūtų privažiavęs taksi. Išlipo Helena ir sumokėjusi vairuotojui įžengė pro gražias viešbučio duris. Manęs nematė, atrodė niūri ir tyli, kažkokia melancholiška, tai buvau pastebėjęs ir anksčiau. Buvo apsisiautusi vilnoniu juodu ir raudonu dar nematytu šaliku, greičiausiai tetos dovana. Šalikas švelnino griežtas kostiumėlio ir pečių linijas ir dar labiau paryškino baltą net šlykščioje viešbučio šviesoje švytintį veidą. Atrodė kaip princesė, negalėjau atitraukti nuo jos akių. Galiausiai pastebėjo mane. Bet mano žvilgsnį prikaustė ne vien švelnių vilnos klosčių ir karališkų smakro linijų išryškintas grožis. Kirbant vidiniam nerimui, prieš akis vėl iškilo portretas, kurį mačiau Turguto kabinete: didinga galva, ilga tiesi nosis, didelės gražios juodos akys sunkiomis blakstienomis. Greičiausiai esi labai pavargęs, pasakiau pats sau, bet kai Helena mane pamatė ir nusišypsojo, portretas dingo.“

Keturiasdešimt trečias skyrius

Jei Barlio nebūčiau pažadinus aš arba jei būtų buvęs vienas, tai jį būtų šiurkščiai prižadinę ispanų muitininkai. Perpinjane jis išlipo toks apsimiegojęs, kad kelio į autobusų stotį teko klausti man. Konduktorius mėlynu švarku susiraukė, lyg norėdamas pasakyti, kad mums vieta dar vaikų darželyje. Kur važiuojat? Kai pasakiau, kad mums reikia autobuso į Le Benus, papurtė galvą. Teksią palaukti iki ryto – argi aš nežinanti, kad jau beveik vidurnaktis? Paėjus gatve yra švarus viešbutukas, kur aš ir „brolis" – skubiai jam padėjau – rasim kambarį. Konduktorius nužvelgė mudu: mane, tamsią ir labai jauną, ir išstypusį baltą it sūris Barlį, bet tik caktelėjo liežuviu ir nieko nesakęs nuėjo.

„Rytas išaušo dar vaiskesnis ir gražesnis, ir kai viešbučio restorane prie pusryčių stalo sutikau Heleną, vakarykštė bloga nuojauta atrodė lyg tolimas sapnas. Pro apdulkėjusius langus skverbėsi saulė, nušviesdama baltas staltieses ir sunkius kavos puodelius. Helena kažką rašė į nedidelį bloknotėlį.

– Labas rytas, – maloniai pasisveikino ji, kai prisėdau ir įsipyliau kavos. – Ar pasiruošęs susitikti su mano motina?

– Apie nieką kitą ir negalvoju, kai atvykome į Budapeštą, – prisipažinau. – Kaip mes iki jos nusigausime?

– Į kaimą važiuoja autobusas. Sekmadienį yra tik rytinis, todėl turim paskubėti. Nuobodžiais priemiesčiais į šiaurę važiuosime apie valandą.

Smarkiai abejojau, ar kelionė gali būti nuobodi, bet neprieštaravau. Tačiau man vis dar kėlė nerimą vienas dalykas.

– Helena, ar tikrai nori, kad važiuočiau? Gali važiuoti ir viena. Jai bus paprasčiau. Kam tas pašalietis, ir dar amerikietis. O ką, jei dėl manęs ji turės bėdų?

– Kaip tik tu padėsi ją prakalbinti, – tvirtai pasakė Helena, – su manimi ji labai santūri. O tu ją sužavėsi.

– Kurgi ne. Dar niekada anksčiau nebuvau tuo kaltinamas. – Įsidėjau į lėkštę tris riekes duonos ir sviesto.

– Nesijaudink, tau tai negresia. – Helena ironiškai nusišypsojo, bet man pasirodė, kad jos akys suspindo. – Tiesiog mano motiną lengva sužavėti.

Ji nepridūrė: „Rosis suviliojo, tai kodėl negalėtum tu?" Bet nusprendžiau, kad bus geriau neplėtoti šios temos.

– Tikiuosi, pranešei, kad atvažiuojame? – pasidomėjau aš; įdomu, ar papasakos mamai, kaip ją užpuolė bibliotekininkas. Kaklas buvo tvirtai apmuturiuotas vilnoniu šaliku, ir aš stengiausi nespoksoti.

– Teta Eva vakar pasiuntė jai žinutę, – ramiai atsakė Helena, paduodama man uogienę.

Autobusas, į kurį įsėdome šiauriniame miesto pakraštyje, lėtai sukiojosi po priemiesčius, kaip Helena ir sakė, pirmiausia po smarkiai per karą apgriautus senuosius, tada po naujuosius rajonus, kylančius aukštyn lyg milžinkapiai. Tai štai ta vadinamoji komunistinė pažanga, apie kurią dažnai nepalankiai rašo Vakarų spauda, – milijonai žmonių visoje Rytų Europoje suvaryti į sterilius daugiaaukščius namus. Autobusas sustojo prie kelių daugiaaukš-

čių kvartalų, ir aš pagavau save svarstant, ar tikrai jie tokie sterilūs. Prie kiekvieno namo sukasti darželiai, kuriuose augo daržovės ir prieskoniai, žydėjo ryškios gėlės ir skraidė drugeliai. Ant suoliuko šalia namo du pagyvenę vyrai baltais marškiniais žaidė kažkokį žaidimą, bet iš toli nemačiau kokį. Į autobusą įlipo kelios moterys ryškiai siuvinėtomis palaidinėmis – sekmadienio apdarais? – viena nešėsi gyvą vištą narvelyje. Vairuotojas tik mostelėjo ranka, ir vištos savininkė įsitaisė autobuso gale su mezginiu rankose.

Išsirangęs iš priemiesčių, autobusas dardėjo per kaimus, aplinkui driekėsi derlingi dideli laukai ir dulkėti keliai. Kartkartėmis aplenkdavom tai arkliuko traukiamą vežimą, panašų į didžiulį medinį krepšį, vadeliojamą ūkininko juoda fetrine skrybėle ir liemene, tai automobilį, kuris Jungtinėse Valstijose jau būtų muziejaus eksponatas. Buvo nuostabiai žalia ir gaivu, virš vingiuotų upeliukų sviro gluosniai. Kartais užsukdavome į kaimą; kai kur tarp bažnyčių bokštų pamatydavau ir svogūno formos kupolų. Helena taip pat palinko prie lango.

– Jei šiuo keliu važiuotume toliau, pasiektume Estergomą – pirmąją Vengrijos karalių sostinę. Ją tikrai verta pamatyti, jei tik turėtume laiko.

– Kitą kartą, – pamelavau. – Kodėl tavo motina nusprendė gyventi čia?

– Ji persikėlė, kai dar mokiausi mokykloj, kad būtų arčiau kalnų. Nenorėjau kartu važiuoti – likau Budapešte su Eva. Motinai niekada nepatiko miestas, o Berženio kalnai, dar labiau į šiaurę, jai primena Transilvaniją. Kas sekmadienį su keliautojų klubu kopia į juos, išskyrus tada, kai gausiai pasninga.

Tai buvo dar vienas gabalėlis, iš kurių mintyse dėliojau Helenos motinos paveikslą.

– Kodėl tiesiog nepersikelia į kalnus?

– Nėra darbo – tai nacionalinis parkas. Be to, teta nebūtų leidusi, o ji gali būti labai užsispyrusi. Teta mano, kad motina ir taip per daug užsisklendusi.

– Kur ji dirba? – Apžiūrinėjau kaimo autobuso stotelę; čia stovėjo moteris, visa juodais drabužiais, juoda skarele, su puokšte margaspalvių gėlių. Ji neįlipo į autobusą ir nieko nesutiko. Kai pajudėjome, mačiau, kaip, nuleidusi gėlių puokštę, nulydėjo autobusą akimis.

– Kaimo kultūros namuose rašo raštus, truputį spausdina ir verda kavą, kai užsuka didesnių miestų valdžia. Ne kartą sakiau, kad degraduoja tokiame darbe, bet ji tik numoja ranka ir daro savo. Mano motinos tikslas – išlikti paprastai. – Helenos balse išgirdau kartėlį, įdomu, ar ji mano, kad tas paprastumas užkirto kelius ne tik motinos karjerai, bet ir jos pačios galimybėms, kurių gausiai suteikė teta Eva. Helena buvo surūgusi. – Pats pamatysi.

Pravažiavome kaimo ženklą ir po kelių minučių autobusas sustojo apdulkėjusių platanų apsuptoje bažnyčios aikštėje. Stotelėje laukė tik viena sena moteriškė, kone dvynė tos senutės, kurią mačiau aname kaime. Klausiamu žvilgsniu pažvelgiau į Heleną, bet ji papurtė galvą, ir aš pamačiau, kaip senutė apkabina iš autobuso išlipantį kareivį.

Helenai atrodė savaime suprantama, kad mūsų niekas nepasitiko. Ji žvitriai vedė mane gatvele žemyn pro ramius ir tylius namus, nuo kurių palangių sviro gėlės, o langai aklinai buvo užtraukti užuolaidomis nuo spiginančios saulės. Pagyvenęs vyriškis linktelėjo mums ir kilstelėjo kepurę. Gatvės gale prie stulpo pririštas palšas arklys godžiai gėrė vandenį iš kibiro. Prie uždarytos kavinės durų šnekučiavosi dvi moterys su chalatais ir šlepetėmis. Iš toli

per laukus atskambėjo bažnyčios varpai, o čia, liepose, čiulbėjo paukščiai. Aplink viskas gaudė, dūzgė.

Gatvė staiga baigėsi piktžolių prižėlusiame lauke, ir Helena pabeldė į paskutinio namo duris. Namas nedidukas, gelsva tinkuota pirkelė raudonų čerpių stogu, bet atrodė neseniai nudažyta. Stogas užleistas virš tamsių durų, jų rankena aprūdijusi. Namas stovėjo kiek atokiau nuo kaimynų, čia nebuvo nei darželio, nei naujai grįsto takelio. Pastogė metė tokį tamsų šešėlį, kad nemačiau moters, pravėrusios duris. Bet ji jau laikė Heleną glėbyje ir gana ramiai pabučiavo į skruostą, o tada atsisuko paspausti rankos man.

Nežinau, ko tikėjausi; gal dėl Rosio dingimo ir Helenos gimimo istorijos įsivaizdavau, kad pamatysiu liūdnų akių senstančią moterį, suvargusią, gal net bejėgę. Bet prieš mane stovėjo tiesi, tik truputį žemesnė ir stambesnė už dukterį moteris, tvirta, linksma, apvaliažandė ir tamsiaakė. Lygūs juodi plaukai susukti į kuodą. Dėvėjo dryžuotą medvilninę suknelę ir gėlėtą prijuostę. Kitaip nei teta Eva, ji nesidažė ir nenešiojo jokių papuošalų, buvo apsirengusi kaip gatvėje matytos namų šeimininkės. Matyt, tvarkėsi namus, nes buvo pasiraitojusi rankoves. Draugiškai paspaudė man ranką, nieko nesakė, bet žiūrėjo tiesiai į akis. Tada mažų raukšlelių apsuptų juodų akių gilumoje pamačiau, kokia drovi mergaitė ji turėjo būti prieš du dešimtmečius.

Paragino eiti vidun ir sėsti už stalo, ant kurio padėjo tris apdaužytus puodelius ir lėkštę su bandelėmis. Pakvipo kava. Pjaustė daržoves, kambaryje tvyrojo aitrus svogūnų ir bulvių kvapas.

Tik dabar supratau, kad čia tik vienas kambarys, bet stengiausi per daug nesidairyti – jis buvo ir virtuvė, ir

miegamasis, ir valgomasis. Buvo nepriekaištingai švaru. Kampe balta lovatiese užklota lova su siuvinėtomis pagalvėmis. Prie jos ant staliuko – lempa stikliniu gaubtu, šalia knyga ir akiniai, prie stalo pristumta nedidelė kėdė. Lovos kojūgalyje glaudėsi gėlėta skrynia. Virtuvės kampe, kur sėdėjome mes, buvo paprasta viryklė ir stalas su kėdėmis. Čia nebuvo nei elektros, nei tualeto (apie tupyklą kieme sužinojau kiek vėliau). Ant vienos sienos – kalendorius su fabriko darbininkų nuotrauka, ant kitos – raudonais ir baltais siūlais siuvinėtas paveikslėlis. Už baltų užuolaidų ant palangių stovėjo ąsotis su gėlėmis. Kambaryje buvo nedidukė krosnelė, šalia sukrauta šūsnis malkų.

Helenos motina vis dar truputį nedrąsiai šypsojosi, ir tada pirmą kartą pamačiau, kokios jos su teta Eva panašios, ir, ko gero, tai, kas traukė Rosį. Pamažu besiskleidžianti šypsena buvo neįtikėtinai šilta, beveik spinduliuojanti. Kai vėl prisėdo pjaustyti daržovių, šypsena nuo lūpų išnyko taip pat lėtai, kaip ir išsiskleidė. Tada pakėlė į mane akis ir pasakė kažką vengriškai Helenai.

– Nori, kad paduočiau tau kavos. – Helena pasikuitė prie viryklės ir atnešė man puodelį, maišydama cukrų. Helenos motina padėjo peilį ir pastūmė lėkštę su bandelėmis. Mandagiai vieną paėmiau ir padėkojau, sunkiai tardamas du išmoktus vengriškus žodžius. Vėl ėmė skleistis spindinti šypsena, pažiūrėjo į mane, tada į Heleną ir vėl kažką vengriškai pasakė. Helena paraudo ir nusisuko.

– Kas yra?

– Nieko. Kaimiški mamos prasimanymai, tik tiek. – Dabar ir ji prisėdo prie stalo, padėjo kavos motinai ir pati įsipylė puodelį. – O dabar, Pauliau, jei nesupyksi, pasidomėsiu, kaip ji gyvena ir kas naujo kaime.

Kol jiedvi kalbėjosi, Helena altu ir greitakalbe, motina prislopintu murmesiu, aš apžiūrinėjau kambarį. Ta moteris gyveno ne tik paprastai – gal panašiai gyveno ir kaimynai, – bet ir kaip atsiskyrėlė. Čia buvo tik dvi ar trys knygos, jokio gyvūnėlio, net vazoninių gėlių. Labiau panašu į vienuolės celę.

Mačiau, kokia ji dar jauna, gerokai jaunesnė už mano motiną. Prie sklastymo pastebėjau keletą žilų sruogelių, veide taip pat matyti nugyventi metai, bet ji atrodė neįtikėtinai sveika ir žvali, patraukli, kas kad atsitikusi nuo mados ir jau nebejauna. Būtų galėjus ištekėti šimtus kartų, bet pasirinko gyvenimą vienatvėje. Ji vėl man šypsojosi, ir aš nusišypsojau jai; žvilgsnis toks šiltas, kad norėjosi palaikyti rankas, ramiai pjaustančias bulves.

– Mama norėtų viską apie tave žinoti, – prabilo Helena ir jos padedamas kuo išsamiau atsakiau į visus klausimus, kuriuos ji užduodavo vengriškai, taip įdėmiai žiūrėdama man į akis, lyg tikėtų, kad žvilgsnio jėga privers mane suprasti vengrų kalbą. Kur Amerikoj gyvenu? Kodėl atvažiavau čia? Kas mano tėvai? Ką jie mano apie mano kelionę į Vengriją? Kaip susipažinau su Helena? Čia ji uždavė dar keletą klausimų, kuriuos Helena atsisakė išversti, ir švelnia motiniška ranka glostė jai skruostą. Helena atrodė pikta, ir aš nereikalavau nieko aiškinti. Toliau pasakojau apie studijas, planus ir mėgstamus valgius.

Kai klausimai išseko, Helenos mama pakilo ir į didelį puodą ėmė dėti daržoves ir mėsos gabalus – viską apibarstė raudonais milteliais iš indelio virš viryklės ir įkišo orkaitėn. Į prikyštę nusišluostė rankas ir vėl prisėdo; netardama nė žodžio žiūrėjo tai į vieną, tai į kitą, lyg būtų sustojęs laikas. Pagaliau Helena sujudėjo, atsikosėjo, ir aš iš to supratau, kad pasiryžo prabilti apie vizito tikslą. Motina

tylėdama stebėjo dukrą tol, kol tardama „Rosis" Helena bakstelėjo į mane. Tada, lyg vengdama smūgio, Helenos motina sumirksėjo ir įsisiurbė akimis į mane. Susimąsčiusi palingavo galva ir uždavė keletą klausimų Helenai.

– Ji klausia, ar seniai pažįsti profesorių Rosį.

– Trejus metus, – atsakiau.

– Dabar turiu paaiškinti jai, kad Rosis dingo, – pasakė Helena. Švelniai ir atsargiai, nors ne taip, kaip kalbėtųsi su vaiku, bet tarytum ragindama pati save, Helena pasakojo motinai vis žvilgčiodama į mane ir aiškindama net rankomis. Galop nugirdau žodį *Drakula,* tada pamačiau, kaip Helenos motina išbalo ir griebėsi už stalo kampo. Abudu pašokome, Helena pasėmė puoduką vandens iš kibiro prie viryklės. Motina kažką piktai pasakė. Helena atsisuko į mane.

– Sako žinojusi, kad taip atsitiks.

Bejėgiškai stovėjau šalia, bet, gurkštelėjusi kelis gurkšnius, motina truputį atsigavo. Pakėlė akis ir, didelei mano nuostabai, paėmė man už rankos taip, kaip prieš kelias minutes ją norėjau palaikyti aš, ir liepė sėstis. Meiliai, lyg ramindama vaiką, glostė man plaštaką. Negalėjau įsivaizduoti kitos moters, kuri išdrįstų taip elgtis su pirmą kartą sutiktu vyru, bet jai tai buvo visiškai natūralu. Kaip tik tada supratau, ką Helena turėjo galvoje sakydama, kad jos motina man labiau patiks nei teta Eva.

– Mama klausia, ar tu nuoširdžiai tiki, kad profesorių Rosį nusinešė Drakula?

Aš giliai įkvėpiau.

– Taip.

– Dar ji nori žinoti, ar myli profesorių Rosį. – Helena kalbėjo pusbalsiu. Jei būčiau galėjęs kita ranka paliesti jos ranką, tuoj pat būčiau tai padaręs.

– Mirčiau dėl jo.

Helena pakartojo mano žodžius, ir geležiniai gniaužtai suspaudė man plaštaką. Vėliau suvokiau, kad motinos rankos tokios stiprios nuo kasdienio sunkaus darbo. Jaučiau šiurkščius pirštus, nuospaudas ant delnų ir ištinusius sąnarius. Maža, bet tvirta plaštaka atrodė gerokai senesnė nei pati moteris.

Netrukus ji paleido mano ranką ir nuėjo prie skrynios lovos kojūgaly. Lėtai pakėlė dangtį, išėmė keletą daiktų ir ištraukė ryšulėlį; aš iškart supratau, kad tai laiškai. Helena išpūtė akis ir griežtai kažko paklausė; motina nieko neatsakė, tylomis grįžo prie stalo ir įteikė ryšulėlį man.

Laiškai buvo sudėti į vokus be pašto ženklų, pageltę nuo laiko, perrišti raudona virvele. Atiduodama juos man, Helenos motina vėl švelniai suėmė mano rankas, lyg maldaudama juos saugoti. Iš rašysenos ant pirmo voko iškart supratau, kad tai Rosio laiškai ir kam jie adresuoti. Tą vardą aš jau žinojau, o adresas buvo Trejybės kolegija, Oksfordo universitetas, Anglija.“

Keturiasdešimt ketvirtas skyrius

„Labai jaudinausi laikydamas Rosio laiškus, bet pirmiausia jaučiausi turįs atlikti vieną priedermę.

– Helena, – tariau atsisukdamas į ją, – žinau, kad kartais jausdavai, jog netikiu tavo gimimo istorija. Išties kartais abejodavau. Prašau atleisti man.

– Aš ne mažiau nustebusi nei tu, – prislopintu balsu atsakė Helena, – mama niekada nesakė, kad turi Rosio laiškus. Bet jie rašyti ne jai, ar ne? Bent jau ne šis, pirmasis?

– Taip, – atsakiau, – bet žinau tą žmogų. Jis buvo garsus anglų literatūros istorikas, nagrinėjo aštuonioliktą amžių. Dar koledže skaičiau vieną jo knygą, o Rosis rašė apie jį savo laiškuose, kuriuos vėliau man perdavė.

– Nesuprantu, kas čia bendra su Rosiu ir mano motina. – Helena atrodė suglumusi.

– Galbūt viskas. Argi nesupranti? Tai turėjo būti Rosio draugas Hedžesas – pameni, taip Rosis jį vadino? Rosis, matyt, rašė jam iš Rumunijos, nors neaišku, kaip laiškai atsirado pas tavo motiną.

Helenos motina sėdėjo susidėjusi rankas ant kelių ir kantriai laukė, žiūrėdama tai į mane, tai į Heleną nerimastingu žvilgsniu. Tada ji prabilo, o Helena vertė.

– Ji sako, kad papasakos tau viską. – Helena duso iš susijaudinimo, aš sulaikiau kvėpavimą.

Viskas vyko labai lėtai, moteris kalbėjo iš lėto, Helena vertė, kartkartėmis sustodama, kad pasidalytų su manim savo nuostaba. Greičiausiai Helena anksčiau buvo girdėjusi tik šios pasakos apmatus, todėl buvo labai nustebusi. Tą vakarą grįžęs viešbutin, į sąsiuvinį užrašiau viską, ką prisiminiau; užtrukau beveik visą naktį. Buvo nutikę dar daug keistų dalykų ir buvau labai pavargęs, bet rašiau itin smulkmeniškai.“

„Kai buvau maža mergaitė, gyvenau nedideliame kaimelyje S... Valakijoje, netoli Argo upės. Turėjau daug brolių ir seserų, dauguma ten ir dabar gyvena. Tėvas visada sakydavo, kad esame senos ir kilmingos giminės palikuonys, bet laikai buvo sunkūs, ir aš augau neturėdama batų ir šiltos antklodės. Tai buvo skurdus kraštas, kuriame gerai gyveno tik kelios vengrų šeimos vilose palei upę. Tėvas buvo itin griežtas ir visi bijojom jo bizūno. Motina dažnai sirgdavo. Nuo mažumės dirbau laukuose. Kartais maisto atnešdavo kunigas, bet dažniausiai tekdavo pasitenkinti tuo, ką turėdavome.

Kai man buvo aštuoniolika, į kaimą iš kalnų kaimelio nusileido sena moteriškė. Ji buvo žiniuonė ir mokėjo spėti ateitį. Sakė turinti dovanų tėvui ir vaikams, sakė girdėjusi apie mūsų šeimą ir norinti perduoti jam kažką stebuklinga, kas jam priklausą. Tėvas buvo nekantrus ir neturėjo laiko senų bobų prietarams, nors pats visada visas namų angas ištrindavo česnaku – kaminą ir durų staktą, net rakto skylutę ir langus, – kad atbaidytų vampyrus. Pareiškęs, kad neduos tai moteriai nė skatiko, piktai išvarė ją lauk. Kai vėliau nuėjau vandens, pamačiau ją prie kaimo šulinio ir daviau jai atsigerti ir duonos kriaukšlį. Palaimino mane

ir pasakė, kad esu malonesnė nei tėvas, todėl atsidėkos už gerą mano širdį. Iš krepšio išėmė mažą pinigėlį ir įspaudė man į delną, liepdama saugoti jį kaip savo akį, nes jis priklauso mūsų šeimai. Dar sakė, kad jis yra iš pilies, esančios už Argo upės.

Žinojau, kad turėčiau parodyti pinigėlį tėvui, bet to nepadariau, nes žinojau, kaip supyks, kad nepaklausiau jo ir kalbėjausi su sena ragana. Paslėpiau pinigėlį lovoje, kurioje miegodavau kartu su sesutėmis, ir niekam apie jį net neužsiminiau. Kartais, kai niekas nematydavo, išsitraukdavau jį. Pasidėdavau ant delno ir žiūrėdama galvodavau, ką ta sena moteriškė norėjo pasakyti. Vienoje pusėje buvo kažkoks keistas padaras užsukta uodega, kitoje – paukštis ir kryželis.

Prabėgo pora metų, toliau dirbau tėvo žemę ir padėdavau namuose motinai. Tėvas sielvartavo, kad turi tiek dukterų, ir sakė, kad mes niekada neištekėsime, nes jis negali duoti mums kraičio ir todėl visą gyvenimą sėdėsim jam ant sprando. Bet motina sakydavo, kad kaime kalba, jog esam tokios gražios, kad vis tiek mus kas nors paims į žmonas. Todėl stengiausi, kad drabužiai visada būtų švarūs, plaukai sušukuoti ir supinti, kad vieną dieną mane kas nors išsirinktų. Man nepatiko nė vienas vaikinas, kuris per šventes kviesdavo šokti, bet žinojau, jog vis tiek turėsiu už kurio nors tekėti, kad nelikčiau našta tėvams. Sesuo Eva seniai buvo išvažiavusi su vengrų šeima, pas kurią dirbo, ir kartais atsiųsdavo mums pinigų. Sykį net atsiuntė man batus, tikrus odinius batelius, kuriais labai didžiavausi.

Taip aš gyvenau, kai sutikau profesorių Rosį. Į mūsų kaimą neužklysdavo nepažįstami žmonės, ypač iš toli, bet vieną dieną pasklido kalbos, kad į kaimo užeigą užėjo žmogus iš Bukarešto, o su juo dar buvo vyras iš svetimos

šalies. Jie klausinėjo apie kaimus prie upės ir apie apgriuvusią pilį, maždaug diena kelio prieš srovę. Kaimynas, užsukęs papasakoti šios naujienos, dar kažką pašnibždėjo tėvui, prisėdusiam ant suolo prie namo. Tėvas persižegnojo ir nusispjovė į dulkes.

– Mėšlas, nesąmonė, – nukirto, – kam klausinėti tokių nesąmonių. Tai pakvietimas pas velnią.

Bet man buvo smalsu. Išsiruošiau vandens ir kaimo aikštėje pamačiau abu nepažįstamuosius. Juodu sėdėjo prie stalo lauke ir kalbėjosi su amžinai čia besisukinėjančiu seniu. Vienas nepažįstamasis buvo stambus ir tamsus kaip čigonas, bet apsirengęs kaip miestietis. Kitas dėvėjo rudą švarką, kokio dar nebuvau mačiusi, plačias kelnes, sukištas į aulinius batus, ir plačiakraštę skrybėlę. Stovėjau prie šulinio kitoj pusėj aikštės, todėl nemačiau užsieniečio veido. Dvi mano draugės norėjo prieiti arčiau, tad kvietė ir mane kartu. Nenoriai sutikau, nes žinojau, kad tėvas tam nepritartų.

Kai ėjome pro užeigą, užsienietis pakėlė akis, ir aš pamačiau, kad jis jaunas ir gražus, šviesia barzda, žydromis akimis, kaip žmonės iš vokiškų kaimų. Jis rūkė pypkę ir ramiai šnekėjosi su draugu. Šalia gulėjo nutrinta brezentinė kuprinė, jis kažką užsirašinėjo į bloknotą. Man jis iškart patiko: buvo išsiblaškęs, švelnus ir staigus – viskas viename. Pasisveikino su mumis kilstelėdamas skrybėlę ir staigiai nusisuko. Kepurę kilstelėjo ir bjaurusis vyras, tada abu toliau kalbėjosi su seniu Ivanu ir kažką užsirašinėjo. Atrodo, kad milžinas su Ivanu kalbėjosi rumuniškai, tada atsisukęs į jaunesnį draugą kažką pasakydavo jam kita kalba, kurios nesupratau. Su draugėmis nuskubėjau toliau nenorėdama, kad gražuolis nepažįstamasis pagalvotų, kad domiuosi jais labiau nei jie mumis.

Kitą rytą kaime kalbėjo, jog pašaliečiai sumokėjo kažkokiam jaunam vyrukui, kad tas nuvestų juos į apgriuvusią Poenario pilį aukštai kalnuose. Girdėjau, kaip tėvas vienam draugui sakė, kad jie ieško princo Vlado pilies, – jis pamena, kad tas kvailys čigono veidu jau anksčiau yra čia buvęs, ieškojo pilies.

– Kvailiai niekada nepasimoko, – piktai pareiškė tėvas.

Anksčiau nebuvau girdėjusi to vardo – Drakula. Kaimo žmonės vadino ją Poenario arba Arefu pilimi. Tėvas sakė, kad tas vedlys pamišo dėl pinigų. Tėvas prisiekinėjo, kad jo nesuviliotų jokie pinigai, nes kartą jis praleido ten naktį – griuvėsiuose vien piktosios dvasios. Jis sakė, kad greičiausiai tas pašalietis ieško lobio, bet tai kvaila, nes visi Drakulos turtai giliai užkasti ir užkeikti. Tėvas sakė, jei kas juos rastų ir išvarytų piktąsias dvasias, tai pats pasiimtų dalį turtų, kaip jam ir priklauso. Bet pamatęs, kad aš ir seserys viską girdime, nutilo.

Tėvo žodžiai priminė man pinigėlį, kurį davė sena moteriškė, ir pajutau kaltę, kad turiu tai, ką privalėjau atiduoti tėvui. Bet vidinis pasipriešinimas stiprėjo ir nusprendžiau, kad atiduosiu pinigą gražiajam nepažįstamajam, nes jis ieško pilies lobių. Kai tik galėjau, išėmiau pinigą iš slaptavietės ir įrišau į skepetos kampą, o skepetą prisirišau prie prijuostės.

Pašalietis nesirodė tris dienas, tada pamačiau jį sėdintį prie to paties stalo. Atrodė labai pavargęs, drabužiai nešvarūs, apdraskyti. Niekas nežinojo, kodėl jis nusprendė pasilikti. Kai nusiėmė skrybėlę, mačiau jo susitaršiusius šviesius plaukus. Ten buvo ir daugiau vyrų, jie gėrė. Nedrįsau prieiti arčiau ar pasišnekėti su nepažįstamuoju, nes jis buvo ne vienas, todėl sustojau pasikalbėti su drauge. Kol mudvi šnekėjomės, nepažįstamasis pakilo ir užėjo į užeigą.

Labai nusiminiau pagalvojusi, kad niekaip negalėsiu paduoti jam to pinigėlio. Bet tą vakarą man pasisekė. Kai jau rengiausi eiti namo iš laukų, kur užsibuvau ilgėliau, nes broliai ir seserys dirbo kitus darbus, pamiškėje pamačiau jį. Ėjo takeliu link upės, rankos už nugaros, galva nunarinta. Buvo vienas, ir dabar, kai galėjau su juo pasikalbėti, išsigandau. Gniaužiau skepetoje įrištą pinigėlį. Žengiau keletą žingsnių link jo ir, sustojusi ant tako, laukiau, kol prieis arčiau.

Atrodo, prabėgo marios laiko, kol stovėjau ir laukiau. Matyt, jis manęs nematė, kol vos vos neatsitrenkė. Tada staigiai pakėlė akis nuo žemės ir nustebęs žiūrėjo. Nukėlė skrybėlę ir žengė į šoną, lyg praleisdamas mane, bet aš ramiai stovėjau ir galop įsidrąsinusi pasisveikinau. Jis linktelėjo ir nusišypsojo. Kurį laiką tik stovėjom ir žiūrėjom vienas į kitą. Aš jo nebijojau, bet drovėjausi.

Kol nepraradau visos drąsos, skubiai atrišau mazgelį ir išvyniojau pinigą. Tylėdama padaviau. Jis paėmęs apvertė monetą ir ėmė labai atidžiai apžiūrinėti. Staiga veidas nušvito ir vėl pažvelgė į mane taip griežtai, lyg matytų kiaurai. Akys buvo žydros žydros. Net drebėjau iš susijaudinimo.

– *De unde?* Iš kur? – Mostais papildė klausimą. Nustebau, kad moka keletą rumuniškų žodžių. Patapšnojo per žemę, ir aš supratau. Ar radau pinigėlį žemėj? Papurčiau galvą. – *De unde?*

Bandžiau suvaidinti jam seną moteriškę su skarele ant galvos, pasiramsčiuojančią lazda – parodžiau, kaip ji man paduoda pinigą. Jis susiraukęs linktelėjo. Pavaidinęs senutę, ranka parodė į kelią link mūsų kaimo. „Iš ten?" Ne, vėl papurčiau galvą ir parodžiau į upę prieš srovę ir į dangų, kur, mano galva, buvo pilis ir senolės kaimas. Parodžiau,

kad į ten reikia eiti pėsčiomis. Veidas vėl nušvito, ir jis sugniaužė pinigą delne. Norėjo atiduoti jį man, bet aš atsisakiau ir, visa nukaitusi, parodžiau į jį.

Jis nusišypsojo, pirmą kartą, ir nusilenkė, o man iš laimės atrodė, kad atsivėrė dangus.

– *Multumesc,* – pasakė. – Ačiū.

Tada pasileidau bėgte namo, kol dar tėvas nepasigedo per vakarienę, bet nepažįstamasis skubiu judesiu mane sustabdė. Bedė pirštu į save.

– *Ma numesc Bartolomėjus Rosis,* – tarė. – Pakartojo, tada užrašė ant kelio. Buvo juokinga, kai iš paskos bandžiau kartoti žodžius. Tada parodė į mane.

– O tu? – paklausė. – Kuo tu vardu? – Pasakiau ir jis pakartojo, vėl šypsodamasis. *Familia?* Atrodo, ieškojo žodžių.

– Mano pavardė Getzi, – atsakiau.

Atrodė neapsakomai nustebęs. Parodė į upę, tada į mane ir kažką vis sakė, užbaigdamas žodžiu *Drakulya,* suvokiau, kad kalba kažką apie *drakoną*. Galop, kinkuodamas galva ir dūsaudamas, pasakė „rytoj. Vėl bedė pirštu į save, tada į mane, į vietą, kurioje stovėjome, ir į saulę danguje. Supratau, kad prašo manęs susitikti su juo toje pačioje vietoje ryt vakare. Žinojau, kad tėvas labai supyktų, jei sužinotų. Todėl parodžiau į žemę ir pridėjau pirštą prie lūpų. Nežinojau, kaip kitaip jam paaiškinti, kad niekam kaime neprasitartų. Atrodė nustebęs, bet tada irgi pridėjo pirštą prie lūpų ir nusišypsojo. Iki šios akimirkos vis dar jo prisibijojau, bet šypsena buvo švelni, o žydros akys spindėjo. Vėl norėjo atiduoti man pinigėlį, bet aš atsisakiau. Jis nusilenkė, užsidėjo skrybėlę ir dingo miške. Supratau, kad leidžia man vienai grįžti į kaimą, ir aš nesidairydama nudūmiau.

Visą vakarą prie stalo ir vėliau, su motina plaudama ir šluostydama lėkštes, galvojau tik apie nepažįstamąjį: apie

keistus jo drabužius, mandagius nusilenkimus, jo žvilgsnį, kuris buvo ir išsiblaškęs, ir labai įdėmus, apie gražias šviesias akis. Galvojau apie jį visą dieną verpdama ir ausdama su sesėmis, virdama pietus, nešdama vandenį ir dirbdama laukuose. Keletą kartų mama net pabarė už neatidumą. Vakare likau viena ravėti ir lengviau atsidusau, kai broliai su tėvu nutolo keliu į kaimą.

Vos jie nuėjo, nuskuodžiau link pamiškės. Nepažįstamasis sėdėjo atsirėmęs į medį. Vos mane pamatęs pašoko ir pasiūlė prisėst ant rąsto. Bet bijojau, kad kas eidamas keliu iš kaimo mūsų nepamatytų, todėl nusivedžiau jį giliau į mišką, o širdis daužėsi krūtinėje. Prisėdome ant akmenų. Miškas skardėjo nuo vakarinių paukščių trelių – buvo vasaros pradžia, šilta ir žalia.

Nepažįstamasis iš kišenės išsitraukė pinigėlį, kurį jam buvau davusi, ir atsargiai padėjo ant žemės. Tada iš kuprinės išsiėmė kelias knygas ir ėmė jas vartyti. Vėliau supratau, kad tai žodynai rumunų ir kažkokių kitų kalbų, kurias mokėjo jis. Pamažu, dažnai pažiūrėdamas į knygas, paklausė, ar esu mačiusi daugiau tokių monetų. Atsakiau, kad ne. Sakė, kad ant pinigo įspaustas drakonas, ir paklausė, ar dar kur esu mačiusi tokį – gal ant namo ar knygoje. Atsakiau, kad turiu tokį ant peties.

Iš pradžių nesuprato, ką noriu pasakyti. Didžiavausi, kad moku rašyti raides ir truputį skaityti: kai buvau maža, kaime trumpai veikė mokykla, kurioje kunigas mokė vaikus. Nepažįstamojo žodynas buvo labai painus, bet bendromis jėgomis suradome jame žodį *petys*. Atrodė suglumęs, vėl paklausė„*Drakul?* – ir pakėlė monetą. Aš paliečiau sau petį ir linktelėjau. Nudelbė akis į žemę ir paraudo, staiga pasijutau drąsesnė už jį. Atsisegiau ir nusivilkau vilnonę liemenę, tada atrišau palaidinės raištelius. Širdis daužėsi,

tačiau nebegalėjau sustoti. Jis nusisuko, bet aš atkišau jam apnuogintą petį.

Kiek save pamenu, mažas žalias drakonas visada buvo man ant peties. Motina pasakojo, kad tėvo giminė kiekvienos kartos vienam vaikui dėdavo tokį ženklą. Tėvas pasirinko mane, nes manė, kad užaugusi būsiu pati negražiausia. Senelis sakė, kad taip šeima bus apsaugota nuo piktųjų dvasių. Girdėjau tą istoriją tik kartą ar du, nes tėvas nemėgo apie tai kalbėti. Aš net nežinojau, kuris jo kartos giminaitis pažymėtas tokiu ženklu, gal jis pats, o gal jo brolis ar sesuo. Drakonas ant peties labai skyrėsi nuo drakono monetoje, todėl kol nepažįstamasis nepaklausė, niekad nebūčiau jųdviejų susiejusi.

Nepažįstamasis atidžiai apžiūrinėjo drakoną ant mano peties, lygindamas jį su moneta, bet manęs nelietė, net nepasilenkė arčiau. Vis dar buvo išraudęs ir mačiau, kaip jam palengvėjo, kai užsirišau pakaklėj palaidinę ir užsisegiau liemenę. Vėl pavartė žodynus ir paklausė, kas įspaudė man tą ženklą. Kai atsakiau, kad tėvas, padedamas kaimo žiniuonės, pasiteiravo, ar galėtų apie tai pasikalbėti su juo. Taip smarkiai papurčiau galvą, kad vėl išraudo kaip burokas. Tada paaiškino man, nors ir labai sunkiai, kad mano šeima kilusi iš blogojo kunigaikščio, kuris pasistatė pilį kalnuose, giminės. „Drakono sūnus" nužudė daug žmonių. Jis sakė, kad tas kunigaikštis tapo *pricolic,* tai yra vampyru. Persižegnojau ir paprašiau mergelę Mariją saugoti mane nuo pikto. Klausė, ar žinau šitą istoriją, atsakiau, kad ne. Pasiteiravo, kiek man metų, ar turiu brolių ir seserų ir ar kaime gyvena daugiau žmonių tokia pat pavarde.

Parodžiau į besileidžiančią saulę – man jau metas. Jis staigiai atsistojo, atrodė labai rimtas. Tada padavė man ranką ir padėjo atsikelti. Kai nusitvėriau jo rankos, iš lai-

mės apsalo širdis. Susigėdusi greitai nusisukau. Bet staiga pagalvojau, jog jis taip domisi piktosiomis dvasiomis, kad gali patekti į bėdą. Gal duoti jam ką nors, kas apsaugotų jį nuo pikto? Parodžiau į žemę ir į saulę. „Ateik rytoj", – pasakiau. Kurį laiką dvejojo, tada nusišypsojo. Užsidėjo skrybėlę, atsisveikindamas kilstelėjo pirštus prie jos krašto ir pranyko miške.

Kitą rytą, nuėjusi prie šulinio, vėl pamačiau jį sėdint prie užeigos su pagyvenusiais vyrais, jis kažką užsirašinėjo. Manau, kad matė mane akies kampeliu, bet neparodė, jog pažino. Tyliai džiaugiausi, nes supratau, kad saugo mudviejų paslaptį. Po pietų, kai tėvo ir motinos, brolių ir seserų nebuvo namie, padariau baisų dalyką. Iš medinės tėvų skrynios paėmiau mažą sidabrinį durklą, kurį keliskart buvau mačiusi. Kartą motina sakė, kad jis skirtas vampyrams, neduodantiems ramybės žmonėms ir gyvuliams, žudyti. Iš daržo prisiskyniau saują česnako žiedų. Eidama į laukus, viską susirišau į skepetą.

Šį kartą broliai ilgai dirbo greta, niekaip negalėjau jų atsikratyti, bet pagaliau pasakė grįžtą namo ir pakvietė mane kartu. Pasakiau, kad dar parinksiu vaistažolių miške ir tuoj pat grįšiu. Kai priėjau mūsų vietelę, nepažįstamasis jau sėdėjo ant akmenų. Jis rūkė pypkę, bet kai priartėjau, padėjo ją į šalį ir pašoko. Prisėdau šalia ir parodžiau, ką atnešiau. Pamatęs peilį, apstulbo, bet susidomėjo, kai paaiškinau, jog jis skirtas vampyrams žudyti. Nenorėjo imti, bet maldavau taip nuoširdžiai, kad susimąstęs įsidėjo durklą į kuprinę, prieš tai susukęs jį į mano skarelę. Tada padaviau česnako žiedus, parodydama, kad įsidėtų juos į švarko kišenę.

Paklausiau, ar dar ilgai pabus kaime, ir jis pakėlė penkis pirštus – penkias dienas. Aiškino, kad dar keliaus į kelis

kaimus ir kalbėsis su žmonėmis apie pilį. Pasiteiravau, kur eis, kai po penkių dienų paliks mūsų kaimą. Atsakė, kad keliaus į šalį, kuri vadinasi Graikija, apie ją buvau girdėjusi, o tada dar toliau – į savo kaimą kitoje šalyje. Ant žemės nupiešė, kad jo šalis Anglija yra sala, labai toli nuo mano krašto. Parodė, kur yra jo universitetas, – nežinojau ką tas žodis reiškia, – ir smėlyje užrašė jo pavadinimą. Iki dabar prisimenu: OKSFORDAS. Vėliau kartais užrašydavau tas raides smėlyje. Man tai buvo labai keistas žodis.

Staiga suvokiau, kad jis netrukus išvažiuos ir daugiau niekada jo nematysiu, todėl akys pritvino ašarų. Nenorėjau apsiverkti – niekada neverkdavau prie jaunų kaimo vyrų, – bet negalėjau nieko padaryti, ašaros ritosi skruostais. Jis labai susijaudino ir, ištraukęs iš švarko kišenės, padavė man baltą nosinę. „Kas atsitiko?" Aš tik papurčiau galvą. Jis atsistojo ir ištiesė man ranką, kaip ir anądien. Stodamasi paslydau ant akmens ir atsitrenkiau į jį, kai jis mane sugavo, mudu pasibučiavome. Tada pasileidau tekina per mišką namo. Atsisukau tik prie kelio. Jis tebestovėjo, įaugęs kaip medis, ir žiūrėjo į mane. Bėgau iki pat kaimo, visą naktį pragulėjau atsimerkusi, rankoje suspaudusi nosinę.

Kitą vakarą jis laukė manęs toje pačioje vietoje, ten, kur jį ir palikau, lyg nebūtų pajudėjęs. Nuskubėjau pas jį, į jo glėbį. Kai jau daugiau nebegalėjome bučiuotis, patiesė ant žemės švarką ir mes atsigulėme. Per tą valandą pamažu pažinau meilę. Iš arti jo akys atrodė žydros kaip dangus. Kaišė gėles man į kasas ir bučiavo rankas. Stebėjausi tuo, ką jis darė ir ką dariau pati, žinojau, kad tai nuodėmė, bet mus gaubė dangaus palaima.

Turėjo išvažiuoti po trijų dienų. Kas vakarą susitikdavome vis anksčiau. Prigalvodavau tėvui ir motinai įvai-

riausių pasiteisinimų ir namo visada grįždavau su miško žolelėmis. Kas vakarą Bartolomėjus kartodavo, kad myli mane, ir maldaudavo iškeliauti kartu. Norėjau, bet bijojau didelio ir nepažįstamo jo pasaulio, neturėjau supratimo, kaip galėčiau pasitraukti nuo tėvo. Kas vakarą klausdavau, kodėl jis negalėtų pasilikti su manim kaime, bet jis tik purtydavo galvą sakydamas, kad turi grįžti prie savų darbų namie.

Paskutinį vakarą aš apsiverkiau... Jis apkabino mane ir bučiavo man plaukus. Dar niekad nebuvau sutikusi tokio švelnaus ir gero vyro. Kai nustojau kūkčioti, nusiėmė nuo piršto sidabrinį žiedą su kažkokiu antspaudu. Tiksliai nežinau, bet manau, kad tai buvo universiteto žiedas. Mūvėjo jį ant mažojo kairės rankos piršto. Užmovė man žiedą ant bevardžio piršto ir paprašė, kad tekėčiau už jo. Matyt, buvo gerai pavartęs žodynus, nes supratau kiekvieną žodį.

Iš pradžių tai atrodė neįmanoma, todėl vėl apsiverkiau – buvau labai jauna, bet sutikau. Paaiškino, kad po mėnesio grįš pas mane. Dabar turįs keliauti į Graikiją sutvarkyti kažkokių reikalų – kokių, nesupratau. Tada jis sugrįšiąs ir duosiąs mano tėvui pinigų. Mėginau paaiškinti, kad neturiu kraičio, bet jis neklausė. Šypsodamasis parodė durklą ir pinigėlį, tada suėmė mane už skruostų ir pabučiavo.

Turėjau būti laiminga, bet jaučiau, kad mus seka piktosios dvasios, bijojau, kad jam gali kas nutikti ir jis niekada negrįš. Paskutinį vakarą praleistos akimirkos buvo mieliausios, nes žinojau, kad gali būti paskutinės. Bet jis buvo įsitikinęs, kad netrukus vėl pasimatysime. Negalėjau atsisveikinti, kol beveik visiškai sutemo, bet išsigandau tėvo pykčio, todėl paskutinį kartą pabučiavusi Bartolomėjų ir

patikrinusi, ar kišenėse yra česnako žiedų, palikau jį miške. Ėjau gręžiodamasi atgal. Mačiau jį stovintį tarp medžių su skrybėle rankoje. Atrodė labai vienišas.

Eidama namo verkiau, nusimoviau žiedelį nuo piršto, pabučiavau ir įrišau į skepetaitę. Tėvas piktai paklausė, kur buvau be leidimo iki tamsos. Pasakiau, kad Marijos ožys pabėgo, tad padėjau ieškoti. Nuėjau gulti sunkia širdimi, viltis tai sužibėdavo, tai vėl užgesdavo.

Kitą rytą išgirdau, kad Bartolomėjus, įsėdęs į valstiečio vežimą, išvažiavo iš kaimo Tirgovištės link. Diena buvo ilga ir liūdna, vakare nuėjau į mudviejų susitikimo vietą miške, norėjau pabūti viena. Vėl apsiverkiau. Sėdėjau ant akmenų, paskui atsiguliau ten, kur mudu kas vakarą gulėdavom. Įsikniaubiau į žemę ir verkiau. Ranka kažką užčiuopė tarp paparčių, nustebau pamačiusi ryšulėlį laiškų. Neįskaičiau, kam jie adresuoti, bet antroje voko pusėje puikavosi atspaustas jo vardas, kaip knygoj. Išėmiau kelis laiškus iš vokų ir bučiavau jo raštą, nors mačiau, kad rašyti ne man. Trumpai toptelėjo mintis, gal jie skirti kitai moteriai, bet greitai išmečiau ją iš galvos. Laiškai greičiausiai iškrito iš kuprinės, kai traukė durklą ir monetą.

Norėjau pasiųsti juos į Oksfordą, į Anglijos salą, bet nesugalvojau, kaip tai padaryti, kad niekas nepastebėtų. Be to, nežinojau, kuo sumokėčiau. Turbūt siuntinys į tą tolimą salą nemažai kainuoja, o aš niekada neturėjau pinigų, išskyrus tą monetą, kurią atidaviau Bartolomėjui. Nusprendžiau pasilikti laiškus, atiduosiu, kai grįš.

Keturios savaitės bėgo lėtai, labai lėtai. Ant medžio prie mudviejų slaptavietės žymėjau dienas. Dirbau laukuose, padėdavau motinai, verpiau ir audžiau žieminius drabužius, vaikščiojau į bažnyčią ir klausiausi visų kalbų apie Bartolomėjų. Iš pradžių seniai dar pakalbėdavo apie jį, vis

stebėdamiesi jo susidomėjimu vampyrais. „Nieko gero iš to nebus“, – vienas tvirtindavo, kiti pritardavo. Buvo ir džiugu, ir skaudu tai girdėti. Džiaugiausi, kad kiti apie jį šneka, nes pati negalėjau nė žodžiu prasitarti, bet kūnas nueidavo pagaugais vien pagalvojus, kad gali atkreipti vampyrų dėmesį.

Nuolat svarsčiau, kas bus, kai jis sugrįš. Ar ateis prie tėvo namų durų, pasibels ir paprašys mano rankos? Įsivaizdavau, kaip nustebs visa šeimyna. Visi susirinktų prie durų pažiūrėti, kaip teikia jiems dovanas ir su visais atsibučiuoja. Tada nusivestų mane iki vežimo, o gal net automobilio. Išvažiavę iš kaimo, riedėtume per šalis, kurių net neįsivaizdavau, pervažiuotume kalnus ir didįjį miestą, kur gyvena sesuo Eva. Tikėjausi, kad užsuktume pas Evą, nes ją mylėjau labiausiai iš visų. Ir Bartolomėjui ji patiktų, nes yra stipri ir drąsi, keliautoja kaip ir jis.

Taip prabėgo mėnuo, baigiantis ketvirtai savaitei, visiškai suvargau, prastai miegojau ir valgiau. Kai medyje užbrėžiau paskutinę mėnesio dieną, ėmiau laukti jo sugrįžimo ženklų. Nuo kiekvieno į kaimą užsukančio vežimo dardėjimo suspurdėdavo širdis. Prie šulinio eidavau triskart per dieną ir ištempusi ausis klausydavausi kalbų. Įtikinau save, kad jis gali ir negrįžti lygiai po mėnesio, kad gali tekti palaukti dar savaitėlę. Prabėgus penkioms savaitėms, sunegalavau ir buvau tikra, kad kunigaikštis jį nužudė. Kartą net pasivaideno, kad mylimasis gali grįžti pavirtęs vampyru. Vidury dienos nubėgau į bažnyčią ir parklupusi prieš švenčiausiąją mergelę meldžiausi, kad atsikratyčiau tos minties.

Penktą ir šeštą savaitę buvau beprarandanti viltį. Aštuntą savaitę staiga iš įvairių ženklų ir ištekėjusių moterų kalbų nuogirdų supratau, kad laukiuosi kūdikio. Naktimis

tyliai verkiau lovoje, buvau tikra, kad mane pamiršo visas pasaulis, net Dievas ir švenčiausioji mergelė Marija. Nežinojau, kas nutiko Bartolomėjui, bet turėjo nutikti kažkas siaubingo, nes žinojau, kad tikrai mane myli. Slapta gėriau įvairias žoles ir šaknis, kurios turėjo užkirsti kelią vaiko atėjimui į šį pasaulį, bet veltui. Gyvybė mano įsčiose buvo stipri, stipresnė už mane, ir aš pamilau tą savyje augančią jėgą. Kaskart slapčiomis uždėjusi ranką ant apvalėjančio pilvo pajusdavau Bartolomėjaus meilę ir tikėjau, kad jis manęs nepamiršo.

Žinojau, kad turiu išeiti iš kaimo, kol neužtraukiau gėdos savo šeimai ir neužsitraukiau tėvo pykčio. Norėjau susirasti senelę, kuri davė man pinigėlį. Gal ji mane priimtų, aš jai virčiau valgį ir skalbčiau žlugtą. Ji buvo iš kaimo prie upės, kažkur netoli vampyrų pilies, bet nežinojau, iš kurio, nežinojau, ar ji dar gyva. Kalnuose buvo pilna vilkų, meškų ir piktųjų dvasių, todėl bijojau išeiti.

Pagaliau nusprendžiau parašyti savo seseriai Evai, jau buvau jai rašiusi laišką. Iš kunigo, pas kurį kartais dirbdavau virtuvėje, pasiėmiau popieriaus lapą ir voką. Laiške parašiau viską, kas nutiko, ir maldavau pasiimti mane pas save. Atsakymas atėjo dar po penkių savaičių. Ačiū Dievui, kad valstietis, atvežęs produktų, padavė laišką man, o ne tėvui. Perskaičiau jį pasislėpusi miške. Liemuo jau storėjo, bet vis dar galėjau paslėpti jį po prikyšte.

Laiške buvo šiek tiek pinigų, rumuniškų pinigų, daugiau, nei kada nors buvau mačiusi, o Evos laiškas buvo trumpas ir praktiškas. Rašė, kad pėstute nueičiau iki kito kaimo, apie penkis kilometrus, iš ten vežimu arba sunkvežimiu pavažiuočiau iki Tirgovištės. Ten susirasčiau, kas važiuoja į Bukareštą, o Bukarešte sėsčiau į traukinį ir važiuočiau iki Vengrijos sienos. Pasienio punkte T rugsė-

jo 20 dieną mane pasitiks jos vyras – datą gerai įsidėmėjau. Rašė, jog turiu taip suplanuoti kelionę, kad tą dieną būčiau prie sienos. Laiške buvo ir kvietimas su Vengrijos vyriausybės antspaudu, turėjęs man padėti pereiti sieną. Eva siuntė linkėjimus, liepė būti atsargiai ir linkėjo geros kelionės. Perskaičiusi laišką, iš viso širdies pabučiavau jos parašą.

Į krepšelį susidėjau kelis daiktus ir geruosius batelius, kuriuos apsiausiu traukinyje, Bartolomėjaus pamestus laiškus ir sidabrinį jo žiedelį. Tą rytą, kai ruošiausi išeiti, stipriai apkabinau ir pabučiavau senstančią ir vis dažniau negaluojančią motiną. Norėjau, kad vėliau žinotų, jog su ja atsisveikinau. Manau, ji nustebo, bet nieko neklausė. Tą rytą, vengdama kelio, pasukau ne į laukus, o į mišką. Sustojau pasakyti sudie slaptavietei, kur susitikdavau su Bartolomėjum. Keturių savaičių įpjovos žievėje jau baigė užsitraukti. Užsimoviau žiedą ir užsirišau ant galvos skarelę, kaip ištekėjusi moteris. Vėsi gaiva ir gelstantys lapai artino žiemą. Pastovėjau keletą akimirkų ir nužingsniavau kito kaimo link.

Visos kelionės nepamenu, tik žinau, kad kartais būdavau labai pavargusi ir alkana. Vieną naktį prisiglaudžiau pas moteriškę, kuri įpylė man sriubos ir pasakė, kad vyras neturėtų leisti man vienai keliauti. Kitą naktį miegojau kluone. Galop radau, kas pavėžėtų į Tirgovištę, o iš ten į Bukareštą. Kartais nusipirkdavau duonos, bet retai, nes nežinojau, kiek reikės pinigų traukiniui. Bukareštas buvo didelis ir gražus miestas, bet jis mane baugino, nes ten buvo tiek daug žmonių, visi pasipuošę, o gatvėje vyrai spoksojo į mane. Miegojau geležinkelio stotyje. Traukinys irgi buvo baisus – didelis juodas siaubūnas. Kai įsitaisiau viduje prie lango, šiek tiek palengvėjo. Pro šalį bėgo nuos-

tabūs vaizdai – kalnai ir upės, platūs slėniai, visai kitokie nei Transilvanijos miškai.

Stotyje sužinojau, kad šiandien rugsėjo 19, todėl susiraičiau ant suoliuko, o paskui sargybinis įsileido mane į būdelę ir pavaišino kava. Pasiteiravo, kur mano vyras, ir aš atsakiau, kad važiuoju pas jį į Vengriją. Kitą rytą pasirodė vyras juodu kostiumu, jis ieškojo manęs. Buvo labai gero veido, vadindamas mane „sese" pabučiavo į abu skruostus. Nuo to laiko įsimylėjau savo svainį, jis jau miręs, bet myliu jį ir dabar. Buvo man tikras brolis, tikresnis už mano brolius. Jis viskuo pasirūpino, traukinio restorane užsakė karštus pietus, ir valgėme prie stalo, užtiesto staltiese. Mes valgėme, o už lango keitėsi vaizdai.

Budapešto stotyje laukė Eva. Dėvėjo kostiumėlį ir gražią skrybėlaitę, atrodė kaip karalienė. Glėbesčiavo ir bučiavo mane be sustojimo. Mano kūdikis gimė geriausioj Budapešto ligoninėj. Norėjau pavadinti ją Eva, bet sesuo pasakė, kad geriau ji pati išrinks vardą, ir pavadino mergaitę Helena. Kūdikis buvo labai gražus, didelėmis juodomis akimis, labai anksti, jau penktą dieną, ėmė šypsotis. Visi sakė dar niekad nematę, kad kūdikis taip anksti šypsotųsi. Tikėjausi, kad ji paveldės žydras Bartolomėjaus akis, bet ne – ji buvo mano giminės kraujo.

Nerašiau jam, kol nepagimdžiau, nes norėjau pranešti jam apie vaiką, o ne apie nėštumą. Kai Helenai suėjo mėnuo, paprašiau svainį padėti man surasti Bartolomėjaus Oksfordo universiteto adresą ir pati užrašiau tuos keistus žodžius ant voko. Svainis parašė laišką vokiečių kalba, o aš pasirašiau. Rašiau Bartolomėjui, kad laukiau jo tris mėnesius, bet tada palikau kaimą, nes laukiausi jo kūdikio. Papasakojau apie savo keliones ir sesers namus Budapešte. Apie mūsų Heleną, kokia ji graži ir laiminga. Rašiau, kad

myliu jį ir bijau, jog turėjo nutikti kažkas siaubingo ir baisaus, jei jis negalėjo grįžti. Klausiau, kada jį pamatysiu ir ar jis galėtų atvažiuot į Budapeštą pasiimti manęs ir Helenos. Rašiau, kad nors ir kas būtų nutikę, mylėsiu jį amžinai.

Tada vėl laukiau, ilgai, labai ilgai, ir kai Helena jau žengė pirmuosius žingsnius, iš Bartolomėjaus atėjo laiškas. Laiškas buvo iš Amerikos, ne iš Anglijos, parašytas vokiečių kalba. Svainis išvertė kaip galėdamas švelnesniu balsu, bet mačiau, jog yra per daug sąžiningas, kad pakeistų bent vieną eilutę. Bartolomėjus rašė, kad mano laišką gavo iš Oksfordo, kur anksčiau gyveno ir mokėsi. Mandagiai aiškino, kad manęs nėra nei matęs, nei apie mane girdėjęs, kad niekada nėra buvęs Rumunijoje, todėl vaikas tikrai negalįs būti jo. Rašė, kad jam liūdna girdėti tokią istoriją ir jis linki man visa ko geriausia. Laiškas buvo trumpas ir mielas, bet iš jo buvo aišku, kad jis manęs neprisimena, nebepažįsta.

Ilgai verkiau. Buvau jauna ir nesupratau, kad žmonės gali keistis, kad keičiasi jų mintys ir jausmai. Po kelerių metų gyvenimo Vengrijoje suvokiau, kad namuose gali būti vienoks, o svetimoje šalyje – visai kitoks. Greičiausiai kažkas panašaus nutiko ir Bartolomėjui. Norėjau tik vieno – kad jis nemeluotų, nesakytų, jog manęs visiškai nepažįsta. Kai buvome kartu, jaučiau, kad yra garbingas ir teisingas žmogus, nenorėjau nieko bloga apie jį galvoti.

Auginau Heleną, padedama giminaičių. Ji išaugo graži ir puiki mergaitė. Žinau tai, nes turi Bartolomėjaus kraujo. Papasakojau jai apie tėvą – niekada nemelavau jai. Gal pasakiau nepakankamai, bet ji buvo per jauna, kad suprastų, jog meilė būna akla ir kvaila. Didžiavausi, kad ji mokosi universitete, tada man pasakė girdėjusi, jog jos tėvas garsus mokslininkas Amerikoje. Tikėjausi, kad vieną dieną

juodu susitiks. Bet nežinojau, jog jis tame pačiame universitete kur tu, – pridūrė Helenos motina, priekaištingai atsisukdama į dukrą ir staiga baigdama pasakojimą.

Helena kažką sumurmėjo, gal atsiprašinėdama, o gal teisindamasi, ir papurtė galvą. Atrodė suglumusi, kaip ir aš. Kol motina pasakojo, sėdėjo tyli ir vertė, beveik nekvėpuodama, kažką sumurmėjo tik tada, kai motina pasakojo apie drakoną ant peties. Tik vėliau Helena pasakė, kad niekada nematė motinos nusirengusios, ji niekada nesivedė jos į pirtį, kaip tai darydavo teta Eva.

Sėdėjome visi trys prie stalo ir tylėjome, tada Helena atsisuko į mane ir bejėgiškai mostelėjo į ant stalo gulinčius laiškus. Supratau, kad galvojome apie tą patį: kodėl nepasiuntė Rosiui laiškų kaip įrodymo, kad jiedu buvo susitikę Rumunijoje?

Žiūrėjo motinai į akis ir galop uždavė tą klausimą. Atsakymas, kai Helena išvertė motinos žodžius, įstrigo man gerklėje, suspaudė širdį ir dėl jos, ir dėl savo išdaviko mokytojo.

– Ketinau, bet iš laiško supratau, kad jis apsigalvojo. Maniau, jei pasiųsiu laiškus, jis vis tiek nepasikeis, o man tai atneš tik skausmo ir nebeliks nė menkiausių prisiminimų. – Ji ištiesė ranką, lyg norėdama paliesti jo raštą, bet atitraukė. – Apgailestauju tik dėl to, kad neatidaviau to, kas jam priklausė. Bet jis buvo pasiėmęs tokią didelę dalį manęs – gal nieko blogo, kad pasilikau dalelę jo? – ji dirstelėjo į Heleną, tada į mane, staiga žvilgsnis pasidarė neramus. Tai buvo ne panieka, o kažkoks senas, priblėsęs atsidavimo blyksnis. Aš nusisukau. Bet Helena nenurimo.

– Kodėl ji bent man neatidavė tų laiškų? – Klausimas buvo piktas. Moteris papurtė galvą. – Ji sako, – vertė Helena akmeniniu veidu, – kad žinojo, jog nekenčiu savo tėvo,

todėl laukė to, kuris jį myli. – Kaip ir ji pati, būčiau čia pridūręs, nes mano mylinti širdis labai gerai suprato seniai seniai šiame skurdžiame namelyje palaidotą meilę.

Galvojau ne vien apie Rosį. Paėmiau į vieną ranką Helenos plaštaką, į kitą – nuo darbų sudiržusį jos motinos delną, ir tvirtai suspaudžiau. Pasaulis, kuriame užaugau, jo santūrumas ir tyla, papročiai ir manieros, pasaulis, kuriame mokiausi, šio to pasiekiau ir bandžiau mylėti, dabar atrodė tolimas kaip paukščių takas. Nebūčiau ištaręs nė žodžio, net jei ir labai norėčiau, bet jei būčiau galėjęs, toms dviem moterims, nors ir skirtingai atsidavusioms Rosiui, būčiau pasakęs, kad šiuo metu jis yra su mumis.

Po akimirkos Helena švelniai ištraukė ranką, bet motina laikėsi įsikibusi ir kažką klausė švelniu balsu.

– Ji klausia, kaip galėtų padėti tau surasti Rosį.

– Pasakyk, kad ji jau padėjo ir kad aš kuo skubiausiai perskaitysiu tuos laiškus, gal jie parodys, ką daryti toliau. Pasakyk, kad kai tik jį rasime, pranešime jai.

Helenos motina nuolankiai palingavo galva ir nuėjo pažiūrėti troškinio. Iš krosnies pasklido gardus kvapas, net Helena nusišypsojo. Mane užliejo ramybė.

– Būk gera, paklausk, ar ji žino ką nors apie vampyrus, kas galėtų palengvinti mūsų paiešką.

Kai Helena išvertė, iškart supratau, kad sugrioviau trapią mūsų ramybę. Motina nusisuko ir persižegnojo, bet, sukaupusi visas jėgas, prisivertė prabilti. Helena linksėdama įdėmiai klausėsi.

– Sako, turi atsiminti, kad vampyras gali keistis. Jis gali ateiti pas tave bet kokiu pavidalu.

Norėjau žinoti, ką tai reiškia, bet Helenos motina drebančia ranka jau dėjo troškinį į lėkštes. Namai prisipildė krosnies šilumos, mėsos ir duonos kvapų, visi kirtome ne-

tardami nė žodžio. Kartkartėmis Helenos motina paduodavo man duonos, paplekšnodama per ranką, arba įpildavo arbatos. Troškinys buvo paprastas, bet labai skanus, ant stalo žaidė saulės zuikutis.

Kai pavalgėme, Helena išėjo į lauką parūkyti, o motina nusivedė mane už namo. Pašiūrėje lesė kelios vištos, narvelyje tupėjo du ilgaausiai triušiai. Helenos motina išėmė vieną ilgaausį ir mudu stovėjom kvailai tylėdami, ji ramiai kasė triušiui galvą, o tas markstėsi ir muistėsi. Pro langą girdėjosi, kaip Helena plauna indus. Saulė šildė, gaudė ir bangavo žali laukai.

Tada atėjo metas išvažiuoti, skubėti į autobuso stotelę. Įsidėjau Rosio laiškus į portfelį. Kai susiruošėme, Helenos motina sustojo tarpdury, atrodo, nesiruošė mūsų lydėti per kaimą iki stotelės. Žiūrėdama tiesiai man į akis, suėmė abi mano rankas į šiltas rieškučias.

– Ji linki tau saugių kelionių ir sako, kad rasi, ko ieškai, – paaiškino Helena. Prietemoje žvelgiau į tos moters akis ir iš širdies padėkojau. Tada ji apkabino Heleną, liūdnai palaikė jos galvutę rankose ir atsisveikino su mumis.

Dar kartą atsisukau. Tebestovėjo tarpdury viena ranka atsirėmusi į staktą, lyg būtų pavargusi nuo mūsų. Mečiau portfelį ant kelio ir lėkte nulėkiau pas ją, nesuprasdamas, ką darau. Tada, prisiminęs Rosį, suėmiau jos rankas ir pabučiavau švelnų jos skruostą. Prisispaudė prie manęs, buvo visa galva žemesnė, ir įsikniaubė į krūtinę. Paskui staiga atstūmė mane ir dingo name. Maniau, kad nori pabūti viena, ir jau norėjau eiti, bet ji grįžo. Sugriebė už rankos ir įspraudė į delną kažką mažą ir kietą.

Atlenkęs pirštus, pamačiau sidabrinį žiedą su herbu. Iškart supratau, kad tai Rosio žiedas, kurį per mane jam atiduoda. Juodos akys spindėjo. Pasilenkiau ir dar kartą ją pa-

bučiavau, šįkart į lūpas – šiltas ir švelnias. Kai nuskubėjau prie portfelio ir Helenos, ant jos skruosto pamačiau vienišą ašarą. Kažkur esu skaitęs, kad vienos ašaros nebūna. Ko gero, taip ir yra, nes jos ašara susiliejo su maniškėmis.“

„Vos įsitaisėme autobuse, išsiėmiau Rosio laiškus ir atsargiai atsiverčiau pirmąjį. Gerbsiu Rosio norą saugoti savo draugo privatumą su *nom-de-plume – nom-de-guerre**, kaip jis rašė. Buvo keista vėl matyti jo rašyseną – jaunesnės rankos, tvarkingą pageltusiuose lapuose.

– Skaitysi juos čia? – nustebusi paklausė Helena, beveik užgulusi man ant peties.

– O tu gali laukti?

– Ne, – atsakė.“

* Slapyvardis *(pranc.)*.

Keturiasdešimt penktas skyrius

1930 metų birželio 20 d.

Mielasis mano drauge,

šiuo metu neturiu nė vieno žmogaus pasaulyje, su kuriuo galėčiau pasikalbėti, todėl sėdžiu su parkeriu rankoj ir ilgiuosi tavo kompanijos – tu kaip visada labai nustebtum, jei žinotumei, ką dabar veikiu. Šiandien nelabai ir pats tuo tikiu – kaip netikėtum ir tu, jei mane matytum: sėdžiu traukinyje, nors vien tai nieko nepasako. Bet traukinys pūškuoja į Bukareštą. Varge mano, jau girdžiu tavo balsą pro traukinio švilpimą. Bet tai tiesa. Neplanavau ten važiuoti, bet viskas taip nuostabiai susiklostė. Dar prieš kelias dienas buvau Stambule, šį tą aiškinausi ir kai ką radau, dėl to ir norėjau čia atkeliauti. Gal tiksliau – ne iš noro, bet iš baimės. Tu senas racionalistas – tiesa, tau visiškai tai nerūpi, bet kaip dabar šalia norėčiau turėti tavo blaivų protą. Man reikės visų savo smegenų vingių ir dar daugiau, kad surasčiau, ko ieškau.

Traukinys lėtina greitį – bus proga nusipirkti ką nors pusryčiams, taigi kuriam laikui nutraukiu laišką, bet grįšiu.

Popietė, Bukareštas

Būčiau pasirengęs siestai, jei nebūčiau toks neramus ir įsiaudrinęs. Čia nepakenčiamai karšta, o maniau, kad tai

vėsi kalnų šalis, bet kalnų aš dar nepasiekiau. Nuostabus viešbutis. Bukareštas panašus į mažąjį rytų Paryžių – didingas ir nedidukas, truputį apšiuręs – viskas viename. Aštuntą ir devintą dešimtmečiais turėjo būti prašmatnus miestas. Visą amžinybę ieškojau taksi, tada viešbučio, bet kambarys tikrai patogus – čia galiu pailsėti, nusiprausti ir pamąstyti, ką daryti toliau. Beveik būčiau linkęs nepasakoti, ką sumaniau, bet jei nepapasakosiu, tai manysi, kad kliedžiu. Trumpai tariant, leidausi į istorines paieškas – Drakulos medžioklę, ne romantiškojo grafo Drakulos, bet tikrojo Drakulos – Vlado III, Transilvaniją ir Valakiją penkioliktame amžiuje valdžiusio tirono, pasiryžusio kuo ilgiau neįleisti osmanų į savo kraštą. Didesnę savaitės dalį praleidau Stambulo archyvuose, ieškodamas turkų surinktų dokumentų apie Drakulą. Ten radau nuostabų žemėlapių rinkinį, jie gali būti nuorodos į jo kapą. Grįžęs papasakosiu išsamiau, kodėl leidausi į tą paiešką, o dabar tik maldauju tavo atlaidumo. Tuos mano vaikymusis gali nurašyti jaunatviškai paikystei, tu senas kriene.

Kad ir kaip ten būtų, bet viešnagė Stambule baigėsi liūdnai, net labai mane išgąsdino, nors tai turbūt atrodys kvaila. Bet, jei jau pradėjau paiešką, mane atbaidyti ne taip lengva, kaip pats žinai, todėl, ieškodamas daugiau žinių apie Drakulos kapą, negalėjau neatvykti čia su visomis žemėlapių kopijomis. Bent jau turėčiau paaiškinti, kad jis turėjo būti palaidotas Snagovo ežero vienuolyne vakarų Rumunijoje – tas kraštas vadinasi Valakija. Žemėlapiuose, kuriuos radau Stambule ir kur aiškiai pažymėtas Drakulos kapas, nėra nei salos, nei ežero, mano supratimu, net nieko panašaus į vakarų Rumuniją. Visada maniau, kad pirmiausia reikia patikrinti tai, kas akivaizdu. Todėl aš pasiryžęs – bet jau matau, kaip purtai galvą dėl mano

kvailo užsispyrimo – su visais žemėlapiais nukeliauti iki Snagovo ežero ir įsitikinti, kad kapo tenai nėra. Kaip su tuo susitaikysiu, dar nežinau, bet negaliu pradėti ieškoti kur nors kitur, kol neatmečiau šios versijos. O gal mano žemėlapiai tėra kokia nors sena apgaulė, ir aš savo akimis įsitikinsiu, kad tironas ten guli ir visada ten gulėjo.

Penktą liepos jau turiu būti Graikijoje, todėl ekskursijai turiu nedaug laiko. Noriu sužinoti, ar mano žemėlapiuose tikrai pažymėta kapavietė. Kodėl noriu tai sužinoti, negaliu pasakyti net tau, seni, – pats norėčiau tai žinoti. Rumunijoje norėčiau pakeliauti kuo daugiau po Valakiją ir Transilvaniją. Kas tau šauna į galą, kai pagalvoji apie žodį Transilvanija, *jei apskritai ką galvoji? Kaip ir maniau, tu nieko negalvoji. Bet man iškart prieš akis iškyla laukinis kalnų grožis, senos pilys, vilkolakiai ir raganos – paslapčių šalis. Kaip, įžengus į tokią karalystę, patikėti, kad vis dar esu Europoje? Kai nusigausiu ten, parašysiu, ar tai Europos pasakų šalis. Pirmiausia Snagovas – važiuoju ten rytoj.*

Nuoširdus tavo draugas
Bartolomėjus Rosis

Birželio 22 d.
Snagovo ežeras

Mielasis mano drauge,

neradau iš kur išsiųsti pirmą laišką – kad tikrai jį gautumei į rankas, bet vis tiek rašau antrą, nes daug kas nutiko. Vakar visą dieną praleidau Bukarešte, ieškodamas gerų žemėlapių – dabar jau turiu bent Valakijos ir Trasilvanijos kelių žemėlapius – ir universitete kalbėjausi su visais, kas

bent šį tą žino apie Vlado Tepešo istoriją. Atrodo, čia niekas nelinkęs apie tai kalbėti, beveik jaučiu, kaip jie mintyse persižegnoja, vos paminiu Drakulos vardą. Po nuotykių Stambule, prisipažįstu, aš irgi ėmiau nervintis, bet dabar jau nesitrauksiu.

Vakar universitete sutikau jauną archeologijos profesorių, kuris maloniai pasakė, kad vienas jo kolega, ponas Georgesku ypač domisi Snagovu ir šią vasarą ten kasinėja. Žinoma, labai apsidžiaugiau ir nusprendžiau su visais žemėlapiais, krepšiais ir kita manta atsiduoti į rankas vairuotojui, kuris mane nuveš ten jau šiandien; jis sako, kad tai tik kelios valandos kelio nuo Bukarešto, išvykstame pirmą valandą. Prieš išvažiuojant dar turiu spėti ką nors užkąsti – restoranėliai čia netikėtai geri, virtuvė – gana rytietiška.

Vakaras

Mielasis mano drauge,

negaliu nerašyti – gal kada nors ir perskaitysi tuos mano laiškus, – nes diena buvo tokia nuostabi, kad paprasčiausiai turiu su kuo nors pasidalyti įspūdžiais. Iš Bukarešto išvažiavau nedideliu taksi, kurį vairavo toks pat nedidukas vyriokas. Beveik negalėjau su juo susišnekėti, abu supratom tik du žodžius, vienas jų – Snagovas. Panagrinėję žemėlapius, po daugybės raminamų patapšnojimų per petį, aišku, mano petį, leidomės į kelią. Užtrukome visą popietę. Riedėjome dulkėtais keliais gražiu kraštovaizdžiu, aplinkui dirbami laukai, miškelis vos vienas kitas, kol pasiekėm Snagovo ežerą.

Vairuotojas susijaudinęs mostelėjo, žvilgsniu nusekiau jo mostą, bet mačiau tik mišką – tai buvo mano pirmoji

pažintis su ežeru. Tačiau tai buvo tik įžanga. Net nežinau, ko tikėjausi: turbūt taip degiau istoriko noru viską pažinti, kad nesitikėjau nieko konkretaus. Įkyrias mintis pakeitė pirmas žvilgsnis į ežerą. Tai nuostabiai graži vieta, mielas drauge, kaimiška ir pasaulietiška. Įsivaizduok, jei gali, raibuliuojančią vandens juostą, kuri tai atsiveria nuo kelio, tai vėl pradingsta miško tankmėje. Miške išsimėčiusios puikios vilos – kartais matai tik elegantišką kaminą, kartais sienos kampą, – dauguma jų iš ano šimtmečio pabaigos ar dar senesnės.

Tada privažiavome miško laukymę ir sustojome prie nedidelio restorano, prie kranto pririštos trys valtelės – iš čia atsiveria ežeras ir sala su vienuolynu, ir čia, kaip tik čia pamatai per amžius mažai tepakitusį vaizdą. Iki salos gali nusiirti valtele. Ji apaugusi mišku, kaip ir ežero krantai. Virš medžių kyšo didingi bizantiški vienuolyno kupolai ir pasigirsta varpai, kuriuos vienuoliai skambina mediniu plaktuku (tai sužinojau vėliau). Net širdis sustingo nuo vandens paviršiumi atsklindančio varpų gausmo; jie skambėjo man kaip žinia iš praeities, kuri prašosi būti perskaitoma, net jei niekas nesupranta, kas sakoma. Nutvieksti vakaro saulės, mudu su vairuotoju galėjom būti turkų armijos šnipai, įdėmiai žvalgantys kitatikių tvirtovę, o ne du gana apdulkėję į automobilį atsirėmę šiuolaikiniai vyrukai.

Galėjau stovėti čia valandų valandas ir ramiai klausytis garsų, bet ryžtas iki sutemų surasti archeologą nugalėjo ir aš įžengiau į restoraną. Pasitelkęs gestų kalbą ir kelis lotyniškus žodžius, gavau valtelę. Taip, taip, ten yra žmogus iš Bukarešto, mosuoja kastuvu tai ten, tai šen, – sugebėjo paaiškinti man šeimininkas, ir po dvidešimties minučių jau priplaukėm salą. Iš arti vienuolynas atrodė dar gražesnis, neįveikiamas, masyviomis sienomis ir aukštais, kry-

žiais puoštais kupolais. Valtininkas nulydėjo mus stačiais laiptais aukštyn ir jau būčiau žengęs pro puikias medines duris, bet vyrukas nuvedė mus tolyn.

Eidamas palei nuostabias senas sienas, pirmą kartą suvokiau, kad einu Drakulos pėdomis. Iki tol sekiau jį tik dokumentų labirintu, o dabar stovėjau ant žemės, kur stovėjo jo kojos – įdomu, kokiais batais? Odiniais su didžiuliais pentinais? Jei žegnočiausi, tai dabar tikrai būčiau persižegnojęs; pajutau, kad turėčiau paplekšnoti irklininkui per šiurkščiu vilnoniu megztiniu aptemptą petį ir paprašyti saugiai parplukdyti mus namo. Bet, kaip supranti, to nepadariau, ir tikiuosi, kad nepasigailėsiu.

Už bažnyčios tarp milžiniškų griuvėsių tikrai buvo žmogus su kastuvu. Atrodė atlapaširdis pusamžis vyras juodomis garbanomis, balti marškiniai murzini, rankovės paraitotos. Šalia du berniukai atsargiai rankomis kasė smėlį, jis irgi kartkartėmis mesdavo kastuvą į šalį ir prisidėdavo prie vaikų. Dirbo labai mažame plote, lyg būtų radę kažką itin įdomaus, pakėlė galvas tik pasisveikinti su valtininku.

Vyras baltais marškiniais priėjo arčiau ir įdėmiu juodu žvilgsniu žiūrėjo į mus, tada valtininkas kažką pasakė, jam padėjo vairuotojas. Aš ištiesiau ranką ir prieš pereidamas prie anglų kalbos pabandžiau ištarti kelias išmoktas rumuniškas frazes: „Ma numesc Bartolomėjus Rosis. Nu va suparati..." *Šitą nuostabią frazę, kuria kreipiesi į nepažįstamą žmogų, išmokau iš viešbučio šveicoriaus Bukarešte. Ji reiškia: „Nepykite." – Bet ar pagalvoji, kuo tai kvepėjo seniau? „Netrauk durklo, drauguži, – aš tik pasiklydau miške ir prašau parodyti kelią." Nežinau, ar dėl tos frazės, o gal greičiau dėl baisaus mano akcento, archeologas praplyšo juoku.*

Iš arti atrodė tvirtas saulėj įdegęs vyrukas, aplink akis ir burną susidarė raukšlelių tinklas. Neturėjo dviejų viršutinių priekinių dantų, visi kiti blizgėjo auksu. Ranka labai stipri, sausa ir šiurkšti, kaip valstiečio.

– Bartolomėjus Rosis, – pakartojo sodriu balsu tebesijuokdamas. – Malonu susipažinti. Kuo galiu padėti?

Trumpam persikėliau į pernykštę mūsų kelionę, jis buvo panašus į tuos vėjo nugairintus aukštumų vyrus, kurių nuolat klausdavom kelio, tik plaukai juodi, o ne šiaudų spalvos.

– Kalbat angliškai? – kvailai apstulbau.

– Truputį, – atsakė ponas Georgesku, – seniai neturėjau progos pakalbėti angliškai, bet įgūdžiai greitai atsigamins. – Kalba sklandi ir turtinga, tik „r" tarė lyg uřgzdamas.

– Atsiprašau, – skubiai tariau, – kaip suprantu, jūs domitės Vladu III, ir aš labai norėčiau su jumis pasikalbėti. Aš istorikas iš Oksfordo.

– Malonu girdėti. – Jis linktelėjo. – Ar keliavote taip toli, kad pamatytumėte jo kapą?

– Na, tikėjausi...

– Ach, tikėjotės, tikėjotės, – pasakė ponas Georgesku, gana draugiškai paplekšnodamas man per petį, – turėsiu jus truputį nuvilti, mano drauge. – Širdis sustojo: ar ir šitas žmogus mano, kad Vladas čia nebuvo palaidotas? Bet nusprendžiau jo neskubinti ir atidžiai klausytis. Susidomėjęs mane stebėjo ir vėl nusišypsojo. – Eime į ekskursiją. – Kažką skubiai sukomandavo savo padėjėjams, pasirodo, liepė jiems pailsėti, nes tie nusivalė rankas ir sukrito po medžiu. Atrėmė kastuvą į duobės kraštą ir pamojo man. Aš savo ruožtu parodžiau valtininkui, kad manimi pasirūpins, ir įspraudžiau jam sidabrinį. Jis kilstelėjo ranką

prie kepurės ir dingo, o vairuotojas atsirėmė į apgriuvusią sieną ir išsitraukė gertuvę.

– Labai gerai. Pirmiausia pasivaikščiosime lauke, – plačiu mostu pamojo ponas Georgesku. – Ar žinot salos istoriją? Bent truputį? Keturioliktame amžiuje čia buvo bažnyčia, kiek vėliau tame pačiame amžiuje pastatytas vienuolynas. Pirmoji bažnyčia buvo medinė, antroji mūrinė, bet ji 1453 metais nugrimzdo į ežero dugną. Nuostabu, ar ne? 1456 metais Drakula atėjo į valdžią antrą kartą. Manau, mėgo šitą vienuolyną, nes saloje lengva gintis – visuomet ieškojo vietų, kur įsitvirtinęs atremtų turkų puolimus. Tai tikrai puiku, argi ne?

Pritariau, stengdamasis nespoksoti į jį. Angliškai kalbėjo labai gerai, bet beveik nesupratau žodžių esmės. Iš pirmo žvilgsnio buvo aišku, kad tvirtovę galėjo ginti ir keli vienuoliai. Velioras Georgesku irgi pritariamai dairėsi.

– Vladas vienuolyną pavertė tvirtove. Pastatė gynybines sienas, kalėjimą ir kankinimų kamerą. Iškasė tunelį, kuriuo, reikalui esant, galėjo pabėgti, ir pastatė tiltą. Vladas buvo apdairus vyrukas. Tilto, žinoma, seniai nebėra, o aš iškasinėju, kas dar liko. Dabar kasinėju ten, kur buvo kalėjimas. Jau radome keletą skeletų. – Jis plačiai nusišypsojo, saulėje sublizgo auksiniai dantys.

– O čia Vlado bažnyčia? – mostelėjau į gražų pastatą su kupolais ir aplink šlamančiais medžiais.

– Ne, nemanau, – tarė Georgesku. – 1462 metais turkai beveik iki pamatų sudegino vienuolyną. Tuo metu Valakiją valdė Vlado brolis Radu, osmanų marionetė. Netrukus po to, kai Vladas čia buvo palaidotas, didžiulė audra nupūtė bažnyčią į ežerą. – „Ar Vladas buvo palaidotas čia?“ – magėjo man perklausti, bet tylėjau kaip žuvis. – Valstiečiai turbūt manė, kad taip Dievas nubaudė jį už nuodėmes.

Bažnyčia buvo atstatyta per trejus metus, 1517-aisiais – štai ji. Išorinės vienuolyno sienos restauruotos, jos vos trijų dešimtmečių senumo.

Ji nuėjo prie bažnyčios ir patapšnojo glotnią tinkuotą sieną, lyg mylimą žirgą. Staiga iš už kampo išniręs vyras atskubėjo prie mūsų – sulinkęs žilabarzdis juodu vienuolio rūbu su gobtuvu. Ant kaklo kabojo grandinė su gražiu senu kryžiumi, tokiu pačiu kaip ant kupolų.

Taip apstulbau, kad vos nenuvirtau; net negalėčiau apsakyti, kokį įspūdį padarė – atrodė, kad Georgesku iškvietė šmėklą. Bet naujasis mano pažįstamas žengė link vienuolio ir palinko prie rankos išsukinėtais sąnariais, ant piršto sužibo auksinis žiedas, Georgesku pagarbiai jį pabučiavo. Senukas, atrodo, irgi juo žavėjosi, nes palietė archeologo kaktą ir nusišypsojo liguista šypsena, rodydamas bedantę burną. Nugirdau savo vardą ir kaip įmanydamas mandagiau nusilenkiau vienuoliui, bet pabučiuoti žiedo neprisiverčiau.

– Tai abatas, – paaiškino Georgesku, – paskutinis abatas, su juo gyvena tik trys vienuoliai. Jis čia nuo jaunų dienų ir salą pažįsta daug geriau nei aš. Jis sveikina ir laimina tave, ir sako, kad jei turi klausimų, jis pasistengs atsakyti. – Nusilenkiau dėkodamas, ir senis pamažu nužingsniavo. Po kelių minučių pamačiau jį sėdint ant apgriuvusios sienos krašto, atrodė lyg varnas, besišildantis saulėje.

– Jie gyvena čia ištisus metus? – paklausiau Georgesku.

– O taip. Net ir šalčiausią žiemą, – linksėjo mano gidas. – Jei per anksti neišvyksi, išgirsi, kaip gieda per mišias. – Patikinau, kad nepraleisiu tokios progos. – O dabar eime į bažnyčią. – Apėjome aplink iki pagrindinių durų, nuostabių raižytų medinių durų, pro kurias įžengiau į iki

šiol nepažintą pasaulį, visiškai kitokį nei anglikoniška koplyčia.

Viduj buvo šalta ir, kol akys apsiprato su tamsa, užuodžiau kažkokių dūmų kvapą, o nuo akmenų pajutau kylančią drėgmę, lyg jie kvėpuotų. Galop prietemoje įžiūrėjau silpnai spindintį varį ir žvakės liepsnelę. Čia nebuvo klauptų ar kėdžių, tik palei vieną sieną stovėjo keli dideli mediniai krėslai. Prie durų buvo stovas su smarkiai apvarvėjusiomis žvakėmis, kvepėjo karštu vašku; vienos buvo įstatytos į varinio stovo laikiklius, kitos įbestos į smėlį apačioje.

– Vienuoliai degina jas kasdien, dabar ir atvykstantys čia uždega žvakes, – paaiškino Georgesku. – Tos aukštai – už gyvuosius, tos apačioje – už mirusiųjų sielas. – Viduryje, kur rodė Goergesku ranka, tiesiai virš galvų įžiūrėjau blankų veidą. – Išmanote apie bizantiškas bažnyčias?– paklausė Georgesku. – Kristus visada kupolo centre ir žiūri į mus iš viršaus. O šitas sietynas, – mums prieš akis iš Kristaus krūtinės leidosi milžiniška karūna, užpildydama visą bažnyčios erdvę, žvakės buvo sudegusios, – irgi tipiškas bizantiškas elementas.

Ėjome link altoriaus. Staiga pasijutau kaip įsibrovėlis, bet vienuolių niekur nesimatė, o Georgesku linksmai žingsniavo toliau. Altorius užklotas siuvinėtu užtiesalu, priešais pritiesta galybė vilnonių liaudiškais motyvais austų kilimų, panašių į turkiškus. Altorius brangiai išpuoštas – Nukryžiuotasis ir Dievo motina su Kūdikiu aukso rėmuose. Už jų – šventieji liūdnomis akimis ir dar liūdnesni angelai, o per vidurį – dvejos mažos auksinės durelės su aksominėmis užuolaidėlėmis, vedančios į kažkokią paslaptį.

Nors viską mačiau lyg pro miglą, buvau sužavėtas. Atsisukau į Georgesku.

– Ar Vladas čia melsdavosi, noriu pasakyt, pirmojoj bažnyčioj?

– Žinoma. – Archeologas užsikosėjo. – Buvo dievobaimingas žudikas. Pastatė daug bažnyčių ir vienuolynų, kad žinotų, jog žmonės meldžiasi už jo sielos išganymą. Čia mylimiausia jo bažnyčia ir vienuolynas. Nežinau, ką vienuoliai galvojo apie blogus Vlado darbelius, bet jo parama vienuolynui džiaugėsi. Be to, jis dar gynė juos nuo turkų. Bet turtai, kuriuos dabar matai, atgabenti iš kitų bažnyčių – per paskutinį šimtmetį, kai bažnyčia buvo uždaryta, valstiečiai išvogė viską, ką buvo galima išvogti. Ateikit, štai ką norėjau parodyti.

Jis pasilenkė ir atkėlė kilimą priešais altorių. Pamačiau ilgą stačiakampį akmenį, glotnų, be jokių puošmenų, bet buvo akivaizdu, kad tai kapo plokštė. Širdis suspurdėjo.

– Vlado kapas?

– Pagal legendą – taip. Prieš kelerius metus su kolegomis kasinėjome ir kapą radome tuščią – buvo tik keli gyvulio kaulai.

– Jo ten nebuvo? – Man užėmė kvapą.

– Tikrai taip. – Georgesku dantys sužibo kaip ir visas auksas ir varis aplink. – Rašytiniai šaltiniai sako, kad buvo palaidotas prieš altorių ir kad naujoji bažnyčia buvo pastatyta ant senosios pamatų, taigi jo kapas nebuvo paliestas. Galima įsivaizduoti, kaip nusiminėm jo neradę.

„Nusiminė?" – pagalvojau. Mane mintis apie tuščią kapavietę labiau baugino, nei liūdino.

– Vis dėlto nusprendėm dar truputį pasidairyti ir štai čia... – Jis nusivedė mane nava atgal iki pagrindinio įėjimo ir nukėlė kilimą. – Štai čia radome kitą akmeninę plokštę, tokią pat kaip pirmoji. – Įsistebeilijau į akmenį. Jis buvo tokio pat dydžio ir formos, be jokių papuošimų. – Atkėlėme ir ją, – pasakojo Georgesku, plekšnodamas per akmenį.

– Ir radote...

– Labai gražų skeletą, – patenkintas atsakė Georgesku. – Akmeniniame karste, su įkapių liekanomis – neįtikėtina, prabėgus penkiems šimtmečiams. Įkapės buvo karališkos purpuro spalvos, siuvinėtos auksu, ir skeletas gana gerai išsilaikęs. O nuostabiausia tai, kad prie vienos rankovės radome prisiūtą mažą žiedą. Žiedelis gana paprastas, bet mano kolega mano, kad tai dalis didesnio papuošalo, kuris buvo Drakono ordino simbolis.

Patikėki, tuo metu mano širdis sustojo.

– Simbolis?

– Taip, drakonas ilgais nagais ir lenkta uodega. Įšventintieji į ordiną visada prie savęs turėdavo tokį ženklą, dažniausiai tai būdavo apsiausto segė. Mūsų draugas Vladas, kai tik tapo pilnametis, be jokios abejonės, irgi buvo įšventintas į ordiną. Greičiausiai tuo pasirūpino tėvas. – Georgesku nusišypsojo. – Bet įtariu, kad jūs tai jau žinojot, profesoriau.

– Tai čia jo kapas ir legendoje supainiota tik vieta bažnyčioje? – Manyje grūmėsi nusivylimas ir palengvėjimas.

– Ne, nemanau. – Jis vėl užklojo akmenį kilimu. – Ne visi kolegos su manimi sutinka, bet įrodymai liudija ką kita.

– O karališki apdarai ir tas žiedelis? – Spoksojau apstulbęs iš nuostabos.

Georgesku papurtė galvą.

– Tas vyrukas greičiausiai irgi buvo Ordino narys, kilmingas didikas, galimas dalykas, kad ta proga jis buvo aprengtas geriausiais Drakulos rūbais. Gal net buvo nužudytas, kad būtų ką paguldyti į akmeninį kapą – kas žino, kada.

– Ar jį ten ir palikot? – paklausiau. Akmuo gulėjo tiesiai mums po kojomis.

– O, neeee – išvežėme į Bukarešto muziejų, bet ten jo nepamatysi – jis buvo laikomas saugyklose, bet prieš porą metų dingo su visomis gražiosiomis įkapėmis. Kaip gaila. – Nors neatrodė, kad jis labai gailėtųsi, lyg tai nebūtų labai svarbu.

– Nesuprantu, – pareiškiau, spoksodamas į Georgesku, – jei yra tiek daug įrodymų, kodėl manot, kad tai ne Vladas Drakula?

– Viskas labai paprasta, – linksmai paprieštaravo Georgesku, išlygindamas kilimą. – Tas vyrukas buvo su galva. O Drakulos galva buvo nukirsta ir turkų išgabenta į Stambulą kaip trofėjus. Visi šaltiniai tą mini. Dabar ieškau jo kapo kalėjimo vietoje. Manau, kad palaikai iš kapavietės priešais altorių buvo iškelti baiminantis plėšikų, o gal norint apsaugoti nuo vėlesnių turkų puolimų. Jis kažkur čia, šioje saloje, tas senas šunsnukis.

Turėjau tiek daug jo paklausti, bet Geogresku atsistojo ir pasirąžė.

– Gal norėtumėt pavakarieniauti restorane? Esu toks alkanas, kad suryčiau visą avį. Bet, jei norit, galim dar pasiklausyti mišių pradžios. Kur jūs apsistojot?

Prisipažinau, kad kol kas neturiu nė menkiausio supratimo, kur nakvosiu, ir kad turiu pasirūpinti nakvyne vairuotojui.

– Noriu apie daug ką su jumis pasikalbėti, – dar pridūriau.

– Ir aš, – atsakė jis, – pasišnekėsim per vakarienę.

Turėjau pasitarti su vairuotoju, todėl grįžome į apgriuvusį kalėjimą. Paaiškėjo, kad archeologai savo valtele parplukdys mus į krantą, o restorano šeimininkas parūpins mums nakvynę pas vietinius gyventojus. Georgesku susirinko įrankius ir paleido padėjėjus, o mes pasukome

atgal į bažnyčią. Abatas ir trys vienuoliai vienodais juodais abitais jau žengė pro duris. Du gerokai pagyvenę, o vienas dar rudabarzdis ir tiesus kaip styga. Lėtai nuėjo link altoriaus, priekyje ėjo abatas, nešinas kryžiumi ir rutuliu. Ant sulinkusių pečių žvakių šviesoje žibėjo purpuro ir aukso kapa.

Prie altoriaus visi kartu nusilenkė iki žemės – tiesiai priešais tuščią kapą. Mane suėmė siaubas pagalvojus, kad jie lenkiasi ne altoriui, o Žudiko kapui.

Staiga pasigirdo klaikūs garsai; atrodė, kad juos skleidžia pati bažnyčia, sienos ir kupolas. Vienuoliai giedojo. Abatas pro mažas dureles dingo už altoriaus – ko neišsinarinau kaklo bežiūrėdamas, kas ten yra, – atsinešė didelę knygą puošniais viršeliais ir, iškėlęs ją, visus palaimino. Tada padėjo ją ant altoriaus. Vienas vienuolis padavė jam smilkyklę, abatas mojavo ja virš knygos, skleisdamas kvapius smilkalus. Visur – viršuje ir apačioje – skambėjo nedarni šventa giesmė su padrebinimais ir nutęsimais. Kūnas nuėjo pagaugais, kai supratau, kad dar niekada nebuvau taip arti Bizantijos šaknų, net Stambule. Šios giesmės ir apeigos greičiausiai mažai tesiskyrė nuo tų, kurių klausėsi ir Konstantinopolio imperatorius.

– Mišios labai ilgos, – sušnibždėjo Georgesku, – jie nesupyks, jei tyliai dingsime. – Jis išsiėmė iš kišenės žvakę, uždegė ją nuo kitos žvakės ir įstatė į smėlį.

Aptriušusiame restoranėlyje ant kranto iki soties privalgėme salotų ir troškinių, kuriuos atnešė drovi mergaitė valstietės drabužiais. Ant stalo atsirado keptas viščiukas, butelis stipraus raudonojo vyno, kurį Georgesku negailėdamas pylė į stiklus. Mano vairuotojas, atrodo, susirado draugų virtuvėj, todėl buvome visiškai vieni su sutemose skęstančiu ežeru ir sala.

Kai numarinom kirminą, pasiteiravau archeologo, kur taip gerai išmoko anglų kalbos. Jis nusikvatojo pilna burna.

– Dėl to turiu būti dėkingas motinai ir tėvui, amžiną jiems atilsį, – ėmė pasakoti. – Jis buvo škotas archeologas medievistas, o ji – čigonė iš Škotijos. Gimiau ir augau Aberdyne ir dirbau su tėvu iki pat jo mirties. Tada giminaičiai pakvietė motiną keliauti į Rumuniją, iš kur jie kilę. Ji buvo gimusi ir užaugusi kaime prie Aberdyno, bet, mirus tėvui, norėjo išvažiuoti. Tėvo giminė jos nemylėjo. Kai mane čia atsivežė, man tebuvo penkiolika. Pasiėmiau motinos pavardę, kad lengviau susiliečiau su vietiniais.

Negalėjau ištarti nė žodžio, o jis tik nusišypsojo.

– Žinau, keista istorija. O dabar jūs papasakokit.

Trumpai papasakojau apie savo gyvenimą, mokslus ir apie paslaptingąją knygą. Jis klausėsi suraukęs antakius, o kai baigiau, lėtai palingavo galva.

– Keista istorija, labai keista.

Iš krepšio ištraukiau knygą ir padaviau jam. Įdėmiai vartė, tada žvilgsnis ilgam sustojo ties iliustracija viduryje.

– Taip, – susimąstęs tarė, – taip, labai primena kitus ordino ženklus. Esu matęs panašų drakoną ant papuošalų – kad ir tas žiedelis. Bet dar niekad nemačiau knygoje. Nežinote, iš kur ji atsirado?

– Ne, – prisipažinau, – tikiuosi, kad vieną dieną ją ištyrinės specialistai, greičiausiai Londone.

– Puikus darbas. – Georgesku atsargiai grąžino knygą. – Dabar, kai pamatėte Snagovą, kur ketinate keliauti? Atgal į Stambulą?

– Ne, – papurčiau galvą, bet nenorėjau sakyti kodėl. – Po poros savaičių turiu grįžt į Graikiją, į kasinėjimus, o dabar dar norėčiau pamatyti Tirgovištę, nes tai Vlado sostinė. Ar esate ten buvęs?

– O kaipgi, žinoma. – Goergesku kaip alkanas vaikas duona net išblizgino lėkštę. – Vieta įdomi visiems Drakulos ieškotojams. Bet įdomiausia – tai pilis.

– Pilis? Ar ji tikrai yra? Norėjau pasakyti, ar ji tebestovi?

– Griuvėsiai, bet labai gražūs. Tvirtovės griuvėsiai. Tai tik kelios mylios nuo Tirgovištės prieš Argo srovę. Ten nesunku nusigauti keliu, o į patį viršų reikia kopti pėsčiomis. Drakula vertino vietas, kurias buvo lengva ginti nuo turkų, o ši buvo viena mėgstamiausių. – Pasikuitęs po kišenes, jis ištraukė molinę pypkutę ir ėmė ją kimšti kvapiu tabaku. Padaviau jam ugnies. – Ačiū, drauguži. Štai ką pasakysiu – važiuosiu kartu. Galėsiu pabūti tik porą dienų, bet padėsiu surasti tvirtovę. Su vedliu viskas gerokai lengviau. Seniai ten nebuvau, todėl vėl norėčiau ją pamatyti.

Širdingai padėkojau; turiu prisipažinti, kad mintis atsidurti Rumunijos kaime be vertėjo truputį baugino. Susitarėm leistis į kelionę rytoj, jei vairuotojas nuveš mus iki Tirgovištės. Georgesku žino kaimą prie Argo upės, kur už kelis šilingus galėsime pernakvoti; tas kaimas nėra arčiausiai tvirtovės, bet jis nenorės nakvoti kitame kaime, iš kurio kartą buvo išvarytas. Draugiškai palinkėjom vienas kitam labos nakties. O dabar, mano drauge, turiu užpūsti žvakę ir gerai išsimiegoti prieš kitą nuotykį, apie kurį tau irgi papasakosiu.

Nuoširdžiai tavo
Bartolomėjus

Keturiasdešimt šeštas skyrius

Mielasis mano drauge,

vairuotojas tikrai šiandien mus nuvežė į šiaurę – į Tirgovištę, ir grįžo į Bukareštą pas šeimą, o mes apsinakvojome senoje smuklėje. Georgesku puikus draugas kelionėje; pakeliui papasakojo apie apylinkes. Jo žinios labai plačios, išmano ir vietos architektūrą, ir botaniką, taigi sužinojau labai daug naujo.

Tirgovištė gražus miestas, dar turintis viduramžių bruožų ir bent vieną gerą užeigą, kur po kelionės gali gauti tyro vandens dulkėms nusiplauti. Esame pačioje Valakijos širdyje – kalvų krašte – tarp kalnų ir lygumų. Vladas Drakula Valakiją penkiolikto amžiaus antroje pusėje valdė keletą kartų. Tirgovištė buvo jo sostinė, ir mudu visą popietę vaikščiojome po rūmų griuvėsius. Georgesku vedžiojo mane po kambarius, aiškindamas, kas juose galėjo būti. Drakula gimęs Transilvanijoje, Sigišoaros mieste. Aš neturėsiu laiko ten nukeliauti, bet Georgesku keliskart yra ten buvęs ir sako, kad namas, kuriame gyveno Drakulos tėvas, tebestovi.

Pats nuostabiausias iš visų šiandien Tirgovištėje matytų dalykų – tai Drakulos stebėjimo bokštas, tiksliau, puikiai devynioliktame amžiuje pastatyta jo kopija. Georgesku, kaip geras archeologas, su škotiškai čigonišku priekabumu žiūri į atstatymo tikslumą, anot jo, šaudymo an-

gos bokšto viršuje nelabai tikslios, bet ko daugiau tikėtis, kai istorikai pasitelkia tik vaizduotę? Bala to nematė, bet bokšto istorija mane pritrenkė. Vladas Drakula nuo jo stebėjo ne tik dažnai besiveržiančius turkus, bet ir papėdėje vykdomas bausmes – movimą ant mieto.

Vakarieniavome nedidukėje smuklėje pačiame miesto centre. Iš čia gerai matyti apgriuvusių rūmų sienos. Kol kirtom troškinį su duona, Georgesku paaiškino, kad Tirgovištė tinkamiausia vieta pradėti kelionę į Drakulos kalnų tvirtovę.

– 1456 metais antrą kartą užėmęs Valakijos sostą, – aiškino Georgesku, – jis nusprendė pastatyti pilį prie Argo, kur galėtų pasislėpti nuo turkų puolimų. Kalnai tarp Tirgovištės ir Transilvanijos, kaip ir pati laukinė Transilvanija, visada buvo vieta, kur slėpdavosi valakai. – Jis atsilaužė duonos gabalą ir šypsodamas dažė troškinio likučius lėkštėje. – Drakula žinojo, kad upės aukštupyje yra keletas apgriuvusių tvirtovių, gal net iš vienuolikto amžiaus, ir nusprendė vieną atstatyti – senąją Argo pilį. Jam reikėjo pigios darbo jėgos – juk tokiems dalykams reikia geros talkos, ar ne? Todėl su įprastu nuoširdumu sukvietė visus savo bajorus – na, dvarininkus, atšvęsti Velykų. Į didįjį Tirgovištės rūmų kiemą suvažiavo išsipuošę didikai. Drakula gausiai juos privaišino ir prigirdė. Tada nepalankiausius nužudė, o kitus – kartu su žmonomis ir vaikais – nusivarė penkiasdešimt kilometrų į kalnus statyti Argo pilies. – Georgesku kažko paieškojo ant stalo, greičiausiai dar duonos. – Na, iš tikro viskas buvo gerokai sudėtingiau, kaip ir visa Rumunijos istorija. Vyresnį Drakulos brolį Mirčą Tirgovištėje buvo nužudę politiniai priešai. Kai Drakula atėjo į valdžią, jis iškasė brolio karstą ir pamatė, kad vargšas žmogus buvo palaidotas gyvas. Tada

jis ir išsiuntė velykinius pakvietimus – tai buvo ir kerštas už brolį, ir pigi darbo jėga piliai statyti. Prie senosios pilies pastatė plytų degimo krosnį ir visi, kas ištvėrė kelionę į kalnus, dirbo dieną naktį, nešiojo plytas ir mūrijo sienas bei bokštus. Dainose dainuojama, kad kai baigėsi darbai, iš puošnių drabužių buvo likę tik skutai. – Georgesku barbeno per dubenį. – Kaip matome, kad Drakula buvo ne tik bjaurus, bet ir praktiškas vyrukas.

Rytoj, mano drauge, patrauksime tuo pačiu keliu kaip ir tie nelaimingieji, tik mudu keliausime vežimu.

Labai įdomu, kad Tirgovištėje tarp modernesnių miestiškų drabužių gali pamatyti ir valstiečių savais apdarais. Vyrai baltais marškiniais ir tamsiomis liemenėmis, odinėmis vyžomis, raišteliai perpinti net iki kelių – prieš akis taip ir iškyla romėnų piemenys. Moterys, daugiausia tamsios kaip ir vyrai, gražios, dėvi ilgus sijonus ir palaidines, liemenės užsegtos, viskas spalvingai išsiuvinėta. Kaimiečiai atrodo smagūs, juokiasi, garsiai derasi turguje, kur nuėjau vakar rytą vos atvažiavęs.

Dabar jau išvis nėra kaip pasiųsti tau laišką, todėl geriau viską saugiai laikysiu krepšyje.

Nuoširdžiai tavo
Bartolomėjus

Mielasis mano drauge,

dideliam mano džiaugsmui, pasiekėm kaimą prie Argo upės – visą dieną dardėjome vežimu per stačius kalnus. Todėl šiandien skauda visus kaulus, bet esu pakilios nuotaikos. Kaimas man labiau primena brolių Grimų pasaką nei gyvenimą. Kaip norėčiau, kad bent trumpai jį pamatytum, pajustum, kaip jis toli nuo Vakarų Europos pasaulio. Mažos trobelės, kai kurios varganos ir aptriušusios,

bet šviesios, ilgomis žemomis pakraigėmis ir didžiuliais kaminais su gandralizdžiais, į kuriuos vasarą parskrenda gandrai.

Popiet apėjome visą kaimą, supratau, kad aikštė kaimo viduryje – susirinkimo vieta, prie šulinio visi ateina vandens, per aikštę du kartus per dieną genami kaimo galvijai. Po medžiu prisiglaudusi smuklė, triukšminga vieta, kur vieną po kito vaišinu vietinius girtuoklius degtinėle – pagalvok apie mane, sėdėdamas su pinta porterio „Auksiniame lokyje"! Čia yra vienas kitas vyras, su kuriuo galiu šiek tiek susikalbėti.

Kai kurie jų pamena Georgesku, kai tas čia buvo prieš šešerius metus. Smuklėje su juo sveikinosi, širdingai tapšnodami per nugarą, nors kiti, atrodo, jo vengė. Georgesku sako, kad kelionė iki tvirtovės ir atgal užtruks dieną, bet niekas nenori mūsų pavežti. Jie kalba apie vilkus, meškas ir, žinoma, apie vampyrus, kuriuos vadina pricolici. *Jau pradedu suprasti vieną kitą rumunišką žodį, čia man labai padeda prancūzų, italų ir lotynų kalbų žinios. Kai tą vakarą kalbėjomės su keliais žilagalviais girtuokliais, į mus atėjo pasižiūrėti visas kaimas: namų šeimininkės, valstiečiai, sulėkė būriai basakojų vaikų, atėjo ir jaunos mergaitės – visos juodaakės gražuolės. Vienu metu mus taip apsupo kaimiečiai, apsimetinėdami, kad atėjo pasisemti vandens ar pasitarti su kaimo seniūnu, kad net garsiai nusikvatojau, o jie įsispoksojo į mane.*

Rytoj papasakosiu daugiau – kaip norėčiau su tavim pasikalbėti – ir dar – mano – mūsų gimtąja kalba!

Su meile,
tavo Rosis

Mielasis mano drauge,

su pagarbia baime aplankėme Vlado tvirtovę ir grįžome atgal. Dabar žinau, kodėl taip norėjau ją pamatyti; ji bent truputį priartino prie gyvenimo tą bauginančią figūrą, kurios kapo ieškau – arba netrukus kažkur ieškosiu, jei iš mano žemėlapių bus bent kiek naudos. Pasistengsiu aprašyti visas mūsų ekskursijas, nes noriu, kad tu įsivaizduotum, kur esu, be to, ir pats noriu turėti tokius užrašus.

Švintant išvažiavome jauno valstiečio vežimu, atrodo, gana pasiturinčio vaikino, jis vieno prisiekusio smuklės lankytojo sūnus. Matyt, tėvas paliepė mus pavėžėti, nes jam užduotis nelabai patiko. Kai švintant kaimo aikštėj įlipome į vežimą, jis kelis kartus parodė į kalnus klausdamas: „Poęnari? Poenari?" Bet galop susitaikė su ta mintimi ir pliaukštelėjo vadelėmis arklius – du stiprius gyvulius, atitrauktus nuo dienos darbų laukuose.

Vyrukas atrodė gana grėsmingai – aukštas, plačiapetis, baltais marškiniais, vilnone liemene ir skrybėle, gerom dviem galvom aukštesnis už mudu. Todėl jo baikštumas man atrodė šiek tiek komiškas, bet po to, ką mačiau Stambule (apie ką, kaip žadėjau, papasakosiu tau akis į akį), negaliu juoktis iš kaimiečių baimės. Dardant mišku Georgesku bandė su juo pasišnekėti, bet šis niūriai (bent man taip atrodė) vadeliojo ir tylėjo, lyg kalinys, vedamas į kamerą. Kartkartėmis jo ranka nuslysdavo ant krūtinės, lyg po marškiniais būtų turėjęs kokį amuletą – spėjau iš odinės virvutės ant kaklo, bet neprašiau parodyti. Buvo gaila žmogaus, kad tempiame jį ten, nes tai prieštarauja jų tradicijoms, todėl nusprendžiau, kad baigęs kelionę jam šiek tiek atsilyginsiu.

Planavome ten nakvoti, kad turėtume visą dieną piliai apžiūrėti ir pasikalbėti su kaimynystėje gyvenančiais vals-

tiečiais. Tam reikalui vaikino tėvas įdėjo mums apklotų, o motina truputį duonos, sūrio ir obuolių, kuriuos surišo į skepetą ir viską sudėjo vežimo galan. Kai įvažiavome į mišką, pajutau vos juntamą nemokslišką baimės virpulį. Prisiminiau, kaip Bramo Stokerio herojus išsiruošė į Transilvanijos miškus – meninę jų versiją – pašto karieta, ir pagalvojau, jog ir aš norėčiau geriau iškeliauti vakare, kad pamatyčiau paslaptingai rusenančius laužus ir išgirsčiau vilkų staugimą. Kaip gaila, kad Georgesku neskaitė knygos, todėl pasižadėjau atsiųsti jam knygą iš Anglijos, žinoma, jei tik kada grįšiu į tokį nuobodų kraštą. Bet Stambulo prisiminimai greitai išblaivino.

Pamažu dardėjome per mišką, nes kelias buvo išvažinėtas ir duobėtas, o dabar jau beveik stačiai kilo į kalną. Miškai čia tankūs ir vėsūs net šilčiausią vidudienį, kaip bažnyčioje. Tave supa ne tik tankmė, bet ir spengianti tyla; aplinkui mylių mylias nieko nepamatysi, tik kamienus ir miško traką, eglių ir lapuočių tankmę. Medžiai tokie neįtikėtinai aukšti, kad viršūnės siekia dangų. Atrodo, kad važiuoji tarp milžiniškos katedros, tik juodos, užkeiktos katedros, kolonų, kur iš kiekvieno kampo gali šmėstelti Juodoji Madona ar šventieji kankiniai. Suskaičiavau mažiausiai tuziną medžių rūšių, riešutmedžių ir ąžuolų porūšių, kurių niekad nebuvau matęs.

Kalno viršuje įvažiavome į sidabrinę kamienų navą – į beržyną, kokių dar galima, bet labai retai, užeiti tik Anglijos dvaruose, įsikūrusiuose miškingiausiose šalies vietovėse. Esu matęs tokių beržynų. Čia vestuves galėtų kelti pats Robinas Hudas – drūti, tiesiog dramblio kojos storumo kamienai laikė milijonu smulkių lapelių uždengtą stogą, o pernykštė lapija klojosi rusvu kilimu po ratais. Mūsų vadeliotojas, atrodo, to nematė – turbūt tokiame grožyje

gyvendamas visą gyvenimą tiesiog jo nebepastebi, – sėdėjo susimetęs į kuprą ir nepatenkintas tylėjo. Georgesku kažką studijavo savo užrašuose iš Snagovo, todėl neturėjau su kuo pasidalyti įspūdžiais.

Turbūt po gero pusdienio privažiavome laukymę – žaliai auksinę, nutviekstą saulės. Buvome gana aukštai virš kaimo, kiek akys užmato, tvyrojo tankūs, tokiu stačiu šlaitu besileidžiantys miškai, kad atrodė, jog vienas žingsnis į šoną – ir nusirisi žemyn. Čia miškas nėrė į gilų tarpeklį, kur pirmą kartą pamačiau Argo upę – siaurą sidabro gyslą. Kitoje pusėje kilo status, neįžengiamas, mišku apaugęs šlaitas. Tai buvo erelių, ne žmonių karalija, ir aš su siaubu galvojau, kiek kartų čia kovėsi osmanai ir krikščionys. Imperijos bandymai įsibrauti man atrodė tikra beprotybė. Puikiai suprantu, kodėl Drakula savo tvirtovei pasirinko šį kraštą: jis buvo neįveikiamas.

Mūsų vedlys iššoko iš vežimo ir išėmė maistą; valgėme susėdę ant žolės po ąžuolais ir alksniais. Pavalgęs jis išsitiesė po medžiu ir užsidengė veidą skrybėle, Georgesku irgi parkrito po medžiu, lyg tai būtų savaime suprantama, ir, kol aš klajojau po lauką, abu gerą valandą numigo. Buvo nuostabiai tylu, tik bekraščiuose miškuose stūgavo vėjas. Dangus aukštas ir žydras. Lauko pakrašty tolėliau atsivėrė kita pieva, kurioje pamačiau piemenį baltais drabužiais ir rusva plačiakrašte skrybėle. Avys klajojo aplink it balti debesėliai, ir aš pagalvojau, kad jis taip savo kaimenę čia gano gal nuo Trajano laikų. Pajutau užplūstančią ramybę. Iš galvos išgaravo visos baugios mintys, šiame kvepiančiame lauke galėjau praleisti amžinybę, kaip tas piemuo.

Po pietų kelias kilo vis statesniu ir statesniu šlaitu, kol pasiekėme kaimą, kuris, pasak Georgesku, buvo arčiausiai tvirtovės. Trumpam užsukom į smuklę išlenkti po stikliu-

*ką to stipraus brendžio, kurį jie vadina palinca. Mūsų vadeliotojas tiesiai šviesiai pareiškė, kad su arkliais liks čia, kol mes pėsčiomis kopsime į tvirtovę; jis nieku gyvu ten neis su mumis ir juo labiau nenakvos. Kai bandėm įkalbinėti, jis tik suniurnėjo: „*Pentru nimica in lime*" – ir palietė odinį dirželį ant kaklo. Georgesku paaiškino, kad tai reiškia – „Nė už ką." Vyras taip užsispyrė, kad Georgesku sukikeno ir pareiškė, jog pasivaikščioti bus visai ne prošal, juo labiau kad pilį vis tiek galima pasiekti tik pėsčiomis. Man atrodė keistokas Georgesku noras nakvoti po atviru dangumi, nes buvau labiau linkęs grįžti į kaimą, bet to garsiai nepasakiau.*

Galiausiai palikom vyruką prie brendžio, o arklius prie vandens ir iškeliavome su maisto maišeliu ir antklodėmis ant kuprų. Eidamas pagrindine gatve, vėl prisiminiau Tirgovištės bajorus, šlubčiojančius į apgriuvusią tvirtovę, tada prieš akis iškilo tai, ką mačiau arba tariausi matęs Stambule, ir mane apėmė nerimas.

Kelias greitai siaurėjo, kol virto miško takeliu, kylančiu į viršų. Paskutinė atkarpa buvo stati, bet įveikėme ją gana lengvai. Staiga atsidūrėme tikroje vėjų pagairėje – ant akmeninio kyšulio, išsišovusio iš miško. Kyšulio viršūnėje, ant pačios keteros, tvirtai stovėjo du apgriuvę bokštai ir sienų griuvėsiai – viskas, kas liko iš Drakulos pilies. Vaizdas gniaužė kvapą: giliai tarpeklyje tviskėjo Argo upė, palei ją it išmėtyti akmenys glaudėsi kaimeliai. Toli pietuose mačiau kalveles – Valakijos lygumos, paaiškino Georgesku, o šiaurėje kilo dar statesni kalnai, kai kurios viršūnės baltos nuo sniego. Pasiekėme erelių valdas.

Georgesku kopė per uolų sąvartas, kol galiausiai pačiame griuvėsių vidury sustojome. Tvirtovės būta nedidelės, iškart tai pamačiau, ir gyventojai seniai kiti – laukinės

gėlės, kerpės, samanos, grybai ir vargani vėjų nugairinti medeliai. Du išlikę bokštai atrodė kaip prakaulūs siluetai dangaus fone. Georgesku paaiškino, kad pilyje buvo penki bokštai, iš kurių Drakulos numylėtiniai stebėdavo turkų veržimąsi. Kieme kadaise buvo gilus šulinys apsiausties atveju ir, pasak legendos, slaptas tunelis, išvedantis prie pat Argo. Pasakojama, kad, išgyvenęs pilyje apie penkerius metus, 1462-aisiais Drakula šituo tuneliu paspruko nuo turkų. Greičiausiai daugiau čia niekada nebegrįžo. Georgesku manė viename kiemo kampe aptikęs pilies koplyčios vietą, nors dabar ten mačiau tik apgriuvusį rūsį. Bokštuose nardė paukščiai, mums iš kelio spruko gyvatės ir visokie maži gyvūnėliai. Atrodė, gamta netrukus visiškai užvaldys tvirtovės liekanas.

Kai archeologinė pamoka buvo baigta, saulė jau slėpėsi už kalnų ir aplink nutįso ilgi uolų, medžių ir bokštų šešėliai.

– Dar galim grįžt į kaimą, – susimąstęs nutęsė Georgesku. – Bet tada rytoj rytą tektų vėl užkopti visą kelią. Aš linkęs nakvoti čia, o jūs?

Temstant dar mažiau norėjau čia likti, bet Georgesku atrodė toks dalykiškas, toks mokslingas su užrašų sąsiuviniu rankoje ir taip žvaliai žiūrėjo į mane, kad to pasakyti neišdrįsau. Jis ėmė rinkti malkas, aš jam padėjau, ir netrukus jau sėdėjome prie spragsinčio laužo, sukrauto ant senojo kiemo grindinio, prieš tai kruopščiai nuvalę samanas. Georgesku, atrodo, džiaugėsi ugnimi, švilpavo panosėj, kurstė laužą ir virš jo pakabino iš kuprinės ištrauktą puodą. Netrukus ant laužo sukunkuliavo troškinys, o jis pjaustė duoną ir šypsojosi. Tada pagalvojau, kad jo gyslomis tikrai teka ne tik škotiškas, bet ir čigoniškas kraujas.

Vos pavalgius saulė pasislėpė už kalnų ir griuvėsiai paskendo tamsoje, laužo šviesoje stovėjo tik sustingę bokštai.

Kažkas, gal pelėdos, o gal šikšnosparniai, nardė pro bokštų angas, pro kurias labai seniai į turkų karius skriejo strėlės. Išsivyniojau kilimėlį ir pasitiesiau arčiau laužo, lyg taip būtų saugiau. Georgesku sutaisė puikią vakarienę, ir kol valgėme, kalbėjomės apie pilies istoriją.

– Viena liūdniausių legendų apie Drakulą susijusi su šia pilimi. Ar esate girdėjęs apie pirmąją Drakulos žmoną?

Aš papurčiau galvą.

– Valstiečiai pasakoja istoriją, kuri, manau, gali būti tikra. 1462 metų rudenį turkai išvijo Drakulą iš pilies, jis čia negrįžo, kai antrą kartą valdė Valakiją 1476 metais. Pasirodė čia tik prieš mirtį. Liaudies dainose dainuojama, kad tą naktį, kai turkai užkopė ant uolos kitoje pusėje, – Georgesku mostelėjo į tamsą, – jie įsitvirtino prie senosios Poenari pilies ir, šaudydami iš pabūklų, bandė sugriauti Drakulos tvirtovę. Jiems nesisekė, todėl vadas davė įsakymą kitą rytą ją pulti. – Georgesku nutilo ir pakurstė laužą; ugnies liežuvis šoktelėjo aukštyn, nušviesdamas veidą bei auksinius dantis, ir juodos garbanos pasidarė panašios į ragiukus. – Naktį vienas tarnas, Drakulos giminaitis, iš turkų stovyklos slapčia paleido strėlę į pilies bokšto angą, kur žinojo esant Drakulos kambarius. Ant strėlės buvo pritvirtintas perspėjimas bėgti, kol jis ir jo šeima nepateko į nelaisvę. Tarnas matė, kaip žvakių šviesoje Drakulos žmona skaito raštelį. Dainose dainuojama, kad ji pasakė vyrui, jog geriau bus suryta žuvų Argo upėje, nei pateks turkams į vergiją. Turkai nebuvo švelnūs savo belaisviams. – Georgesku nusišypsojo man velniška šypsenėle. – Tada ji pasileido bokšto laiptais žemyn – greičiausiai šito – ir iššoko. O Drakula, žinoma, pabėgo slaptu tuneliu. – Jis dalykiškai palinksėjo galva. – Ši vieta ir dabar vadinama Kunigaikštienės upe.

Drebėjau prie bedugnės krašto. Upė vingiavo siaubingai giliai.

– Ar Drakula sugyveno vaikų su savo žmona?

– O taip. – Georgesku įdėjo man dar truputį troškinio. – Jų sūnus Mihnėja iš Bado valdė Valakiją šešiolikto amžiaus pradžioje. Dar vienas žavus paukštelis. Iš šios šakos išaugo visi Mihnėjai ir Mirčėjai – visi itin nemalonūs. O Drakula vėl vedė, antrą kartą į žmonas paėmė vengrę, Vengrijos karaliaus Motiejaus Korvino giminaitę. Ji pagimdė daug Drakulų.

– Ar jų dar yra Valakijoje ir Transilvanijoje?

– Nemanau, būčiau jau visus suradęs. – Georgesku atlaužė duonos gabalą ir padavė man. – Antra giminės linija valdė žemes pasienyje ir visi buvo susimaišę su vengrais. Paskutinė palikuonė nutekėjo į Getzių šeimą, ir jie išnyko.

Viena ranka kabindamas troškinį, kita viską rašiausi į sąsiuvinį, nors ir abejojau, kad tai padės surasti kapą. Prisiverčiau užduoti paskutinį klausimą, nors mus užgulusioje tamsoje to klausti nesinorėjo.

– Ar Drakula galėtų būti čia palaidotas, o gal jo kūnas galėjo būti atgabentas čia iš Snagovo?

– Vis dar neprarandi vilties? – Georgesku sukikeno. – Ne, senasis draugužis yra kur nors Snagove, patikėk manim. Žinoma, čia, koplyčioje, yra kripta, keliais laipteliais žemiau. Kasinėjau čia prieš daugelį metų, kai pirmą kartą atvykau. – Jis plačiai nusišypsojo. – Kaimiečiai nesišnekėjo su manim ištisas savaites.

Georgesku ėmė žiovauti. Susinešėme viską arčiau laužo, susisukome į antklodes ir tyliai gulėjome. Naktis buvo vėsi, todėl apsidžiaugiau, kad apsivilkau šilčiausius drabužius. Žiūrėjau į dangų – žvaigždės atrodė labai arti – ir klausiausi Georgesku knarkimo.

Matyt, užmigau ir aš, nes kai pabudau, laužas buvo prigesęs ir debesies kraštas dengė kalno viršūnę. Drebėjau iš šalčio, tad jau ruošiausi keltis ir įmesti į laužą keletą malkų, kai visai šalia kažkas sučežėjo. Sustingau iš baimės. Griuvėsiuose buvome ne vieni, ir tas kažkas buvo labai arti. Lėtai atsistojau, bet dar nežadinau Georgesku, tik svarsčiau, gal kuprinėje kartu su puodais jis turi ir šautuvą. Įsivyravo mirtina tyla, bet aš nebegalėjau ištverti įtampos. Įkišau šaką į laužą, ir kai ji užsidegė, turėjau fakelą, kurį atsargiai pakėliau.

Staiga krūmokšniais apaugusioje kriptoje suspindo raudonos akys. Būčiau didžiausias melagis, jei sakyčiau, kad neišsigandau, – net plaukai atsistojo piestu. Akys truputį priartėjo ir sustojo. Pasirodė, kad pažino mane ir dabar tyrinėja. Tada iš krūmynų išlindo didžiulis žvėris, pasidairė į vieną, į kitą pusę ir nubidzeno į tamsą. Tai buvo milžiniškas vilkas. Laužo šviesoje dar įžiūrėjau šiurkštų kailį ir masyvią galvą, ir jis dingo griuvėsiuose.

Atsiguliau nenorėdamas budinti Georgesku, kai atrodė, jog pavojus jau praėjęs, bet užmigti nebegalėjau. Atmintyje vis kartojosi tas pats vaizdas – mačiau tas pačias akis. Matyt, snūduriavau, bet išgirdau kažkokį tolimą triukšmą, sklindantį iš miško. Nebegalėjau gulėti, todėl vėl atsikėliau ir per kiemą nusėlinau prie apgriuvusios sienos apsidairyti. Praraja leidosi tiesiai į Argą, kaip jau ir sakiau, bet šiek tiek kairiau buvo mišku apaugęs lėkštesnis šlaitas, iš ten ir sklido prislopinti garsai ir šviesa, greičiausiai laužų. Įdomu, gal šituose miškuose gyvena čigonai; rytą paklausiu Georgesku. Lyg išgirdęs tą mintį, šalia manęs atsirado vis dar mieguistas mano draugas.

– Kas nors blogai? – jis dirstelėjo per sieną.

– Gal tai čigonų taboras? – parodžiau į šviesą.

– Ne, tik ne taip toli nuo civilizacijos. – Jis nusijuokė ir nusižiovavo, bet akys budriai žibėjo. – Keista, eime patikrinsime.

Mintis man visai nepatiko. Bet po kelių minučių jau buvome apsiavę ir tyliai sliūkinome takeliu. Garsai pamažu stiprėjo, tai buvo kažkoks klaikus ritmas – ne vilkų staugimas, o žmonių balsai. Stengiausi neužminti sausų šakų. Mačiau, kaip Georgesku įkišo ranką į kišenę, – aha, jis turi ginklą, patenkintas pagalvojau. Netrukus pro medžius pamatėme laužo liepsnas, Georgesku liepė man pritūpti ir įsitaisyti šalia jo krūmuose.

Tupėjome pakrašty aikštelės, kurioje buvo daugybė vyrų. Jie stovėjo dviem eilėm, atsukę veidus į laužą, ir kažką skandavo. Vienas, greičiausiai jų vadas, stovėjo prie pat laužo, ir kai skanduotė pasiekdavo crescendo*, visi, ištiesę ranką, jį sveikino. Kitą ranką laikė uždėję kaimynui ant peties. Nuo ugnies įkaitę veidai buvo sustingę, rimti, akys blizgėjo. Dėvėjo kažkokias uniformas: tamsius švarkus, žalius marškinius ir juodus kaklaraiščius.*

– Kas jie? – sušnibždėjau. – Ką jie skanduoja?

– Visi už tėvynę! – sušnypštė jis man tiesiai į ausį. – Sėdėk tyliai, arba mums galas. Man atrodo, tai Archangelo Mykolo legionas.

– Kas? – vos judinau lūpas.

Tų akmeninių veidų ir iškeltų sustingusių rankų niekaip negalėtum pavadinti angeliškais. Georgesku pamojo ir mudu nusėlinome atgal į miško tamsą. Bet kitoje laukymės pusėje dar spėjau pamatyti aukštą plačiapetį vyrą su apsiaustu. Laužo liepsna nušvietė juodus plaukus ir blyškų veidą. Jis stovėjo atokiau nuo uniformuotų vyrų rato; veidas spindėjo džiaugsmu, atrodė, jis juokiasi. Po akimirkos jo nebemačiau, greičiausiai jis pasislėpė, dingo tarp medžių, o Georgesku jau tempė mane šlaitu aukštyn.

Kai saugiai grįžome į pilies griuvėsius – keista, bet jie dabar atrodė saugūs, – Georgesku atsisėdo arčiau laužo ir užsidegė pypkę. Atrodo, jam palengvėjo.

– O varge, – atsiduso jis, – tai galėjo būti paskutinė diena mūsų gyvenime.

– Kas jie?

– Nusikaltėliai, – nukirto jis ir įmetė degtuką į laužą, – juos dar vadina Geležine gvardija. Jie siaubia kaimus, grobia jaunus vyrus ir moko juos neapykantos visiems. Jie ypač nekenčia žydų ir nori išvalyti nuo jų visą pasaulį. – Stipriai patraukė dūmą. – Mes, čigonai, žinome, kad po žydų ateina ir čigonų eilė. Paskui žudoma ir daugybė kitų.

Pasakiau, kad mačiau keistą figūrą už rato.

– O taip, jie pritraukia įvairiausių keistuolių. Neilgai trukus prie jų gretų prisidės visi kalnų piemenys, – sumurmėjo Georgesku.

Negalėjau užmigti, bet Georgesku patikino, kad, pradėjęs apeigas, legionas neturėtų bastytis po miškus. Truputį numigau ir palengvėjo, kai pamačiau, kad šioje erelių karalijoje rytas išaušta labai anksti. Buvo tylu, rūkas dar neišsisklaidęs, nė menkiausio vėjelio. Kai gerokai prašvito, atsargiai nupėdinau prie arkos apžiūrėti vilko pėdsakų. Šalia koplyčios jie buvo labai ryškūs ir dideli, giliai įsispaudę žemėn. Keista buvo tai, kad pėdsakai vedė tik į vieną pusę – iš koplyčios, tiesiai iš kriptos. Bet nemačiau pėdų, vedančių vidun. O gal aš paprasčiausiai nemokėjau jų skaityti. Beveik visą dieną sukau galvą. Padariau keletą eskizų. O tada jau leidomės žemyn.

Ir vėl turiu baigti, bet siunčiu tau nuoširdžiausius linkėjimus iš tolimosios šalies –

Rosis

Keturiasdešimt septintas skyrius

Mielasis mano drauge,

neįsivaizduoju, ką tu pagalvosi apie tokią keistą ir vienpusišką korespondenciją, kai pagaliau gausi tuos laiškus, bet aš pasiryžęs tęsti net jei tai bus tik mano užrašai. Vakar popiet grįžome į kaimą prie Argo, iš kur buvome pradėję kelionę į Drakulos tvirtovę, ir Georgesku iškart išsiruošė į Snagovą. Nuoširdžiai apkabino mane vildamasis dar kada nors susitikti. Jis buvo malonus vedlys, kurio tikrai pasigesiu. Atsisveikindamas pasijutau kaltas nepapasakojęs jam visko, ką mačiau Stambule, bet neprisiverčiau sulaužyti sau duotų tylos įžadų. Jis vis tiek nebūtų patikėjęs. Jis tikriausiai nuoširdžiai kvatotųsi ir lyg senas mokslininkas kinkuotų galvą, juokdamasis iš mano prasimanymų.

Kvietė mane keliauti kartu iki Tirgovištės, bet aš nusprendžiau likti čia dar bent kelias dienas, aplankyti bažnyčias ir vienuolynus ir truputį daugiau pažinti Vlado tvirtovės apylinkes. Bent tokią priežastį garsiai pasakiau tiek sau, tiek Georgesku, ir jis nurodė keletą vietų, kuriose Drakula neabejotinai kadaise lankėsi. Bet, mano drauge, manau, kad priežastis buvo kita – suvokimas, kad greičiausiai niekada negrįšiu į šį tolimą kraštą, tolimą mano įprastiems tyrinėjimams ir tokį iki skausmo gražų. Nusprendęs pabūti čia paskutines laisvas dienas, o ne skubėti į Graikiją, ramiai leidau laiką kaimo smuklėje, tobulinau

kelis išmoktus rumuniškus žodžius, sunkiai stengdamasis pasikalbėti su seniais apie krašto legendas. Šiandien vaikščiodamas po miškus aptikau bažnyčią, stovinčią atokiai nuo aplinkinių kaimų. Bažnyčia iš akmens, stogas dengtas šiaudais. Manau, ji statyta gerokai anksčiau, nei šiais takais šuoliavo Drakulos raiteliai. Gėlės buvo truputį apvytusios, prie kryžiaus nuvarvėjęs vaškas.

Grįždamas į kaimą, pamačiau stulbinantį vaizdą – mano kelyje nejudėdama stovėjo mergina valstietės drabužiais, kaip iš piešinio istorijos vadovėlyje. Kadangi net neketino trauktis, sustojau pasikalbėt su ja ir labai nustebau, kai atkišo man monetą. Pinigas buvo tikrai senas, iš viduramžių, vienoje pusėje – drakono atspaudas. Buvau tikras, nors neturėjau įrodymų, kad moneta nukaldinta Drakono ordino. Mergaitė kalbėjo tik rumuniškai, bet supratau, kad pinigą jai davė sena moteriškė, kuri atėjo į kaimą nuo upės, kažkur nuo Vlado pilies. Mergaitė taip pat sakė, kad jos pavardė Getzi, nors, atrodo, nė nenumanė to reikšmės. Gali suprasti mano susijaudinimą: labai tikėtina, kad stoviu prieš vieną Vlado Drakulos palikuonių. Mintis ir stebino, ir baugino (nors tyras mergaitės veidelis ir gražios manieros neturėjo nieko bendra su siaubu ar žiaurumu). Kai norėjau grąžinti monetą, ji liepė ją pasilikti, ką ir padariau, bet būtinai dar kartą pabandysiu ją grąžinti. Susitarėm susitikti rytoj, todėl noriu nusipiešti monetą ir pavartyti žodyną, kad galėčiau jos daugiau paklausinėti apie šeimą ir giminės šaknis.

Mielasis mano drauge,

praėjusį vakarą pavyko pasikalbėti su mergina, apie kurią tau pasakojau, – jos pavardė tikrai Getzi, ji man net užrašė lygiai taip pat, kaip buvo užrašęs Georgesku. Ste-

bino jos proto guvumas ir greita nuovoka. Be šių įgimtų savybių, paaiškėjo, kad moka skaityti ir rašyti, net padėjo man ieškoti žodžių žodyne. Susižavėjęs stebėjau jos guvų veidą ir protingas juodas akis. Žinoma, ji niekada nesimokė kitos kalbos, bet aš nė kiek neabejoju, kad lengvai ją išmoktų, jei tik turėtų mokytoją.

Nuostabu tokiame atokiame užkampyje rasti tokį protą; greičiausiai tai dar vienas įrodymas, kad ji yra kilmingų, išsilavinusių, protingų žmonių palikuonė. Jos tėvo šeima kaime gyvena seniai, niekas net neprisimena, nuo kada, ir dalis jos giminės yra vengrai, bent aš taip supratau. Ji pasakojo, kad tėvas tiki esąs Argo pilies kunigaikščio palikuonis ir kad ten yra užkastas lobis, – visi valstiečiai tai žiną. Sunkiai, bet supratau, kad kažkokių šventųjų dienomis dangiška šviesa parodo, kur paslėpti turtai, bet kaimiečiai bijo jų ieškoti. Išskirtiniai merginos talentai priminė man Hardžio gražuolę Tesę iš d'Erbervilių giminės, kilmingąją pienininkę. Žinau, mano drauge, tu nesileidi toliau nei 1800-ieji, bet aš pernai dar kartą perskaičiau šią knygą ir labai tau rekomenduoju – kaip nukrypimą nuo įprastų skaitinių. Beje, labai abejoju, kad ten būtų koks lobis, nes Georgesku jau seniai būtų jį radęs.*

Ji taip pat atskleidė stulbinantį faktą, kad vienas jų šeimos asmuo kartoje būtinai paženklinamas mažyčiu drakono ženklu. Tai, kaip ir jos pavardė bei tėvo istorija, visiškai mane įtikino, kad ji gyva Drakono ordino atšakos palikuonė. Norėjau pasikalbėti su jos tėvu, bet kai apie tai užsiminiau, ji taip susijaudino ir išsigando, kad nebegalėjau jos spausti. Gyvenimas čia itin tradicinis, ir galiu pakenkti jos geram vardui – esu tikras, kad ji labai rizikavo

---

* Tomas Hardis (1840–1928) – anglų rašytojas.

net kalbėdamasi su manimi, todėl esu jai itin dėkingas už bet kokią paramą.

Išėjau pasivaikščioti po mišką; turiu tiek daug apmąstyti, kad reikia pravėdinti galvą.

Mano mielas drauge, mano vienintelis artimas drauge,

prabėgo dvi dienos, bet aš vis dar nežinau, ką tau apie tai parašyti ir ar apskritai turėčiau kam nors tai rašyti. Šitos dvi dienos tiesiog pakeitė mano gyvenimą. Pajutau vilties ir baimės antplūdį. Jaučiu, kad įžengiau į naują gyvenimą. Kuo ilgainiui visa tai baigsis, negaliu pasakyti. Bet esu laimingiausias ir labiausiai susirūpinęs žmogus pasaulyje.

Prieš dvi dienas, kai tau rašiau, vėl sutikau tą angeliškai gražią merginą. Šį kartą mūsų pokalbis įgavo netikėtą posūkį – baigėsi bučiniu. Ir ji nubėgo namo. Visą naktį nesudėjau bluosto, vos išaušus atsikėliau ir išėjau klaidžioti po miškus. Gaivioj ryto žalumoj kartais prisėsdavau ant rąstigalio ar kelmelio. Visur – medžiuose ir šviesoje – mačiau tik jos veidą. Galvojau, ką turėčiau daryti, – gal nedelsdamas išvažiuoti iš kaimo, nes ją įžeidžiau.

Taip klajojant po apylinkes prabėgo visa diena, į kaimą grįžau tik pietų. Bijojau, kad bet kurią akimirką galiu ją sutikti, nors to ir norėjau. Tačiau jos niekur nemačiau, tad vakare grįžau į mudviejų susitikimo vietą. Galvojau, jei ji dar kartą ateis, bandysiu kaip išmanydamas jos atsiprašyti ir daugiau niekada jos nebetrukdysiu. Kai jau buvau beprarandąs viltį ją pamatyti ir nusprendžiau, kad per daug giliai ją įžeidžiau ir rytą išvyksiu iš kaimo, tarp medžių pasirodė ji. Dėvėjo ilgą sijoną ir tamsią liemenę, buvo vienplaukė, juodi plaukai blizgėjo, kasa permesta per petį. Akys tamsios, išsigandusios, bet veidas švytėjo.

Jau žiojausi kažką sakyti, kai ji staiga puolė link manęs ir krito į glėbį. Nustebau supratęs, kad ji visiškai pasitiki manimi, netrukus mudviejų jausmai išsiliejo į švelnią ir tyrą meilę. Supratau, kad lengvai susišnekame – negalėčiau pasakyti, kuria kalba, – o jos siaurokų akių gelmėj matau visą pasaulį ir galbūt savo paties ateitį.

Kai ji nuėjo ir likau vienas su savo jausmais, bandžiau suvokti, ką padariau, ką mudu padarėme, bet jausmai nustumdavo kiekvieną blaivesnę mintį. Šiandien vėl ten jos lauksiu, nes nieko negaliu padaryti, visa mano esybė dabar, atrodo, susiliejo su kažkuo, kas labai nuo manęs skiriasi, bet kartu yra toks pažįstamas, kad sunkiai suvokiu, kas įvyko.

Mielasis mano drauge (jei tu vis dar tas, kuriam rašau šiuos laiškus),

keturias dienas gyvenu rojuje, gyvenu meile – tikra meile – šio rojaus angelui. Dar niekada nieko panašaus nejaučiau nė vienai moteriai, ką pajutau čia, šiame svetimame krašte. Turėdamas dar kelias dienas, visapusiškai viską apsvarsčiau. Mintis, kad palikčiau ją ir niekada jos nebepamatyčiau, man tokia pat nepakeliama kaip ir mintis, jog niekad negrįžčiau namo. Kita vertus, galvoju, kas būtų, jei ją išsivežčiau kartu – pirmiausia kaip galėčiau ją atplėšti nuo namų ir šeimos ir kokios būtų pasekmės, jei ji atvažiuotų su manimi į Oksfordą. Viskas taip sudėtinga, bet akivaizdu, kad jei išvažiuosiu be jos, sudaužysiu abiejų širdis, be to, taip gali pasielgti tik bailys ar piktadarys po to, ką iš jos atėmiau.

Apsisprendžiau prašyti jos rankos. Žinau, mūsų gyvenimo kelias bus keistas, bet esu tikras, kad natūralus jos grožis ir minties tikslumas padės mums išbristi iš bet

kokių sunkumų. Negaliu palikti jos čia ir visą gyvenimą svarstyti, kaip viskas galėjo būti, negaliu jos apleisti tokioj padėty. Apsisprendžiau, kad šįvakar prašysiu ją tekėti už manęs po mėnesio. Pirmiausia turiu grįžti į Graikiją. Pasiskolinsiu iš kolegų pinigų arba atsisiųsdinsiu, kad sumokėčiau tėvui už tai, jog išsivežu dukrą. Dabar sėdžiu beveik tuščiomis kišenėmis ir net bijočiau su juo kalbėtis. Be to, manau, kad turėčiau pabūti karalių kapavietės netoli Knoso kasinėjime, į kurį esu kviestas. Nuo to gali priklausyti mano ateities darbas, iš kurio galėčiau aprūpinti mudviejų bendrą gyvenimą.

Paskui grįšiu pas ją – Dieve, koks ilgas bus mėnuo! Noriu sužinoti, ar Snagovo kunigas galėtų mus sutuokti, Georgesku būtų liudytojas. Bet jei tėvai norės, kad susituoktume prieš išvykdami iš kaimo, dėl jos padarysiu viską. Kad ir kaip ten būtų, ji iškeliaus jau kaip mano žmona. Iš Graikijos pasiųsiu telegramą savo tėvams ir, kai tik atvyksime į Angliją, nuvešiu ją pas juos. O tu, mielas drauge, jei skaitai šituos laiškus, gal galėtumei paieškoti man nedidelio butuko, žinoma, man labai svarbu kaina. Labai norėčiau, kad ji kuo greičiau pradėtų mokytis anglų kalbos; esu tikras, jai seksis puikiai. Galimas dalykas, kad rudenį jau sėdėsi su mumis ir tada suprasi mano pamišimo priežastį. Kol kas esi vienintelis, kuriam patikėjau šį reikalą, ir kai gausi laiškus, tikiuosi, kad dėl savo širdies gerumo manęs nepasmerksi.

Visada tavo, džiaugsme ir liūdesy,
Rosis

Keturiasdešimt aštuntas skyrius

„Greičiausiai tai buvo paskutinis draugui rašytas Rosio laiškas. Sėdėdamas šalia Helenos autobuse atgal į Budapeštą, atsargiai jį sulanksčiau ir paėmiau jos ranką.

– Helena, – prabilau neryžtingai, nes maniau, kad bent vienas iš mūsų turi tai pasakyti balsu, – tu esi Vlado Drakulos palikuonė.

Ji pažiūrėjo į mane, tada pro autobuso langą, ir aš supratau, kad pati nežino, kaip dėl to jaustis, bet staiga jai užvirė kraujas."

„Dar tik vakarėjo, kai mudu su Helena išlipome iš autobuso Budapešte, ir nustebęs suvokiau, kad iš tos pačios stoties išvažiavome tik šiandien, tik šį rytą. O atrodė, kad prabėgo geri dveji metai. Rosio laiškai saugiai gulėjo mano portfelyje, jų turinys draskė man širdį; tas pats jausmas atsispindėjo ir Helenos akyse. Buvo stipriai įsikibusi man į parankę, lyg dienos prisiminimai būtų išmušę ją iš vėžių, pakirtę pasitikėjimą savimi. Troškau apkabinti ją, bučiuoti tiesiog gatvėje, pasakyti, kad niekada jos nepaliksiu ir kad Rosis niekada nebūtų – niekada nebūtų palikęs jos motinos. Bet tik dar stipriau prispaudžiau jos ranką ir leidausi vedamas į viešbutį.

Kai įėjome į vestibiulį, vėl pasijutau taip, lyg būtume buvę ilgam išvažiavę – kaip keista, pagalvojau, kad šitos

svetimos vietos vėl atrodo pažįstamos. Helenos laukė tetos laiškelis, kurį godžiai perskaitė.

– Taip ir maniau. Šįvakar kviečia kartu pavakarieniauti čia, viešbutyje. Greičiausiai ir atsisveikins su mumis.

– Ar pasakysi jai?

– Apie laiškus? Turbūt. Tetai Evai visada viską papasakoju. – Įdomu, ar papasakojo tetai ką nors apie mane, ko nežinau, bet tuoj pat užgniaužiau šią mintį.

Iki vakarienės turėjome nedaug laiko nusiprausti ir persirengti – apsivilkau švaresnius iš dvejų jau dėvėtų marškinių ir nusiskutau. Kai nusileidau laiptais žemyn, teta Eva jau laukė, o Helenos dar nebuvo. Teta Eva stovėjo prie lango, nusisukusi į gatvę, blėstančioje vakaro šviesoje. Ji atrodė ne tokia grėsmingai budri kaip viešumoje; tamsiai žaliu švarku aptempta nugara atsipalaidavusi, net truputį susikūprinusi. Teta Eva staiga atsisuko ir išgelbėjo mane, nes nežinojau, šūktelti ją ar ne. Spėjau pamatyti susirūpinusį jos žvilgsnį, ir veide išsiskleidė šypsena. Skubėjo paspausti man dešinę, o aš – pabučiuoti jai ranką. Nepersimetėme nė žodžiu, bet jautėmės taip, lyg po ilgų mėnesių ar metų išsiskyrimo susitiktų seni draugai.

Man palengvėjo, kai netrukus pasirodė Helena ir nusivedė mus į restoraną su akinamo baltumo staltiesėmis ir bjauriais porceliano indais. Kaip ir anąkart, teta Eva užsakė visiems. Kol jos kelias minutes šnekėjosi, aš pavargęs sėdėjau. Iš pražių atrodė, kad pasakoja mielus juokelius, bet netrukus tetos Evos veidas apsiniaukė, ji pakėlė šakutę ir liūdnai sukinėjo tarp pirštų. Kažką pašnibždėjo Helenai, ir tada Helena suraukė antakius.

– Kas nutiko? – nejaukiai paklausiau. Man jau buvo gana mįslių ir paslapčių.

saugiai grįžkite prie savo studijų. Helena pasakojo apie tavo tikslą, tai svarbus tikslas, bet jei jo greitai nepasieksite, turite grįžti namo su mintimi, kad padarėte viską, ką galėjote. Tada, jaunuoli, turi gyventi savo gyvenimą, nes esi jaunas ir tau dar viskas prieš akis. – Ji prilietė servetėle lūpas ir atsistojo. Prie viešbučio durų apkabino Heleną, o mane pabučiavo į abu skruostus. Ji buvo tvirta, akyse nesuspindo nė viena ašarėlė, bet veide įsirėžė gilus liūdesys. Prie durų laukė elegantiškas automobilis. Taip ir stovi akyse, kaip atsisveikindama teta Eva ramiai pamoja mums pro užpakalinį langą.

Kurį laiką Helena negalėjo pratarti nė žodžio. Atsigręžė į mane ir vėl nusisuko. Tada susiėmė ir ryžtingai pažvelgė į mane.

– Eime, Pauliau. Tai paskutinė mūsų laisvės valanda Budapešte. Rytoj turėsime skubėti į oro uostą. Noriu pasivaikščioti.

– Pasivaikščioti? – paklausiau. – O kaip slaptoji policija?

– Jiems rūpi, ką tu žinai, jie neketina tavęs nudurti tamsiame skersgatvy. Ir per daug nesididžiuok, – pasakė ji šypsodamasi, – jie domisi ir manim. Eisime gerai apšviestomis vietomis, arti pagrindinių gatvių, noriu, kad tu dar kartą pamatytum miestą.

Džiaugiausi, kad galiu pasivaikščioti, nes gal šį miestą matau paskutinį kartą gyvenime, ir mudu žengėme į šiltą naktį. Nuėjome iki upės, kaip Helena ir žadėjo, neišsukdami iš pagrindinių gatvių. Trumpam sustojome prie gražuolio tilto, tada Helena nužingsniavo pirmyn, braukdama ranka per geležinius turėklus. Ties viduriu vėl sustojome, dairydamiesi į abi Budapešto puses. Vėl pajutau miesto didybę ir karo, kuris vos jo nesunaikino, siaubą. Juodame vandenyje mirgėjo miesto šviesos. Helena stovė-

jo prisiglaudusi prie turėklų, tada vėl apsisuko, lyg nenorėdama grįžti į Peštą. Ji nusivilko švarką ir ant palaidinės pamačiau kažkokį keistą daiktą. Pasilenkęs arčiau staiga suvokiau, kad tai didžiulis voras. Helenai ant nugaros jis jau buvo nuaudęs voratinklį, aiškiai mačiau blizgančius siūlelius. Tada prisiminiau, kad visi turėklai buvo apipinti voratinkliais.

– Helena, – tyliai tariau, – tik nebijok, kažkas tau ant nugaros.

– Kas? – Ji sustingo.

– Tuoj numesiu, – ramiai pasakiau, – tai tik voras.

Mačiau, kaip ją nupurtė, bet paklusniai stovėjo nejudėdama, kol numečiau tą gyvį. Prisipažįstu, ir aš bijojau, nes tokio didelio voro dar nebuvau matęs, kone per pusę delno. Jis dusliai atsitrenkė į turėklus, Helena net suspiegė. Nebuvau matęs jos išsigandusios, bet išgirdus tokį klyksmą, norėjosi čiupti ir kaip reikiant ją papurtyti, gal net trinktelti.

– Viskas gerai, – skubėjau nuraminti, imdamas ją už rankos ir pats stengdamasis išlikti ramus. Nustebau, kad prieš susitvardydama ji kelis kartus sukūkčiojo. Man buvo keista, kad moteris, šovusi į vampyrą, gali šitaip išsigąsti voro, bet diena buvo ilga ir įtempta. Ji vėl mane nustebino, kai, atsisukusi į upę, tyliai prašneko.

– Žadėjau papasakoti tau apie Gezą.

– Neprivalai man nieko pasakoti. – Tikėjausi, kad nepasirodžiau irzlus.

– Nenoriu meluoti. – Helena žengė kelis žingsnius pirmyn, lyg norėdama pabėgti nuo voro, nors jis greičiausiai seniai įkrito į Dunojų. – Kai buvau studentė, buvau jį trumpai įsimylėjusi arba maniau, kad esu įsimylėjusi, mainais jis man parūpino stipendiją ir užsienio pasą.

Atsisukęs įsispoksojau į ją.

– Tai nebuvo taip vulgaru, – kalbėjo ji. – Jis nereikalavo: permiegok su manim, ir išvažiuosi į Angliją. Ne, jis gana subtilus. Bet iš manęs jis irgi visko negavo. O kai mano susižavėjimas išblėso, aš jau turėjau užsienio pasą. Taip viskas susiklostė, o kai suvokiau, kas įvyko, jau turėjau ir bilietą į laisvę, į Vakarus, ir neketinau to lengvai atiduoti. Be to, taip galėjau surasti savo tėvą. Todėl vedžiojau Gezą už nosies tol, kol išvažiavau į Londoną. Palikau jam laišką, kad tarp mūsų viskas baigta. Bent čia norėjau būti nuoširdi. Jis turėjo labai supykti, bet niekada man neparašė nė žodelio.

– Iš kur žinojai, kad jis dirba saugume?

Ji nusijuokė.

– Jis per daug niekingas, kad laikytų liežuvį už dantų. Norėjo padaryti man įspūdį. Neišsidaviau, kad labiau išsigandau, nei susižavėjau, o dar labiau pasibjaurėjau, nei išsigandau. Pasakojo man apie žmones, kuriuos pasodino į kalėjimą ar pasiuntė į kankinimų kamerą, suprask, būna ir dar blogiau. Nieko kito nelieka, kaip tik nekęsti tokio žmogaus.

– Ne itin malonu tai girdėti, ypač žinant, kad tas žmogus domisi ir manimi, – prabilau aš, – bet malonu žinoti, ką tu jauti tam žmogui.

– O ką tu manei? – primygtinai paklausė ji. – Stengiausi jo išvengti nuo tos akimirkos, kai čia atvažiavome.

– Kai pamačiau judu konferencijoje, iškart pajutau, kad tarp jūsų tvyro kažkokia keista įtampa, – prisipažinau, – negalėjau atsikratyti minties, kad kadaise gal jį mylėjai, o gal tebemyli.

– Ne, – papurtė ji galvą, nudelbdama žvilgsnį į tamsią srovę. – Negaliu mylėti tardytojo, kankintojo, o gal net žu-

diko. Ir net jei neatstumčiau jo dėl viso šito, yra kitų dalykų, dėl kurių jį atstumčiau. – Helena pasisuko į mane, bet mūsų žvilgsniai nesusitiko. – Tai smulkmenos, bet labai svarbios. Jis šiurkštus. Neišmano, kada paguosti, o kada patylėti. Jam nepatinka istorija. Jis neturi švelnių pilkšvų akių, jis nepasiraitoja rankovių iki alkūnių. – Aš spoksojau į ją, ir tada ji drąsiai pažvelgė man į akis. – Trumpai drūtai, didžiausia problema ta, kad jis nėra tu.

Žvilgsnis buvo neįskaitomas, bet netrukus nušvito šypsena, gražioji visų šios šeimos moterų šypsena. Tebespoksojau netikėdamas savo ausimis, tada apkabinau ir aistringai ją pabučiavau.

– Ką sau galvoji? – sumurmėjo, vos ją paleidau. – Ką sau galvoji?

Ilgai stovėjom – gal kokią valandą, tada dejuodama ji staiga žengė žingsnį atgal ir ranka palietė kaklą.

– Kas atsitiko? – skubiai paklausiau.

– Mano žaizda, – lėtai tarė ji padvejojusi, – ji užgijo, bet kartais man ten skauda. O dabar pagalvojau – gal man nereikia tavęs liesti?

Žvelgėme vienas į kitą.

– Parodyk, – paprašiau aš, – Helena, leisk pažiūrėti.

Ji tylėdama nusirišo šalikėlį ir lempos šviesoje pakėlė smakrą. Stangriame kakle įžiūrėjau du mažus rausvus taškelius, beveik užsitraukusius. Mano baimė nuslūgo; akivaizdu, kad antrą kartą jai neįkando. Pasilenkiau ir lūpomis paliečiau rausvą lopinėlį.

– Oi, Pauliau, nereikia, – sušuko ji, traukdamasi atbula.

– Man nerūpi, – pareiškiau, – aš tave pagydysiu. – Tada mano lūpos susirado jos lūpas. – O gal dėl to suskaudo?

– Ne, tai ramina, – prisipažino ji, bet uždengė lopinėlį ranka, lyg saugodama, ir vėl užsirišo šalikėlį. Supratau,

kad nors ji ir labai silpnai užkrėsta, turiu ją dar atidžiau saugoti. Įkišau ranką į kišenę.

– Seniai turėjom tai padaryti. Noriu, kad jį visą laiką nešiotum. – Tai buvo mažas kryželis, kurį pirkome Švenčiausiosios Mergelės Marijos bažnyčioje. Užsegiau kryželį ant kaklo, jis vos kyšojo iš po šalikėlio. Helena su palengvėjimu atsiduso, paliesdama jį pirštu.

– Žinai, aš netikiu, be to, manau esanti per daug mokslininkė, kad...

– Žinau. Bet kaip tada Švenčiausiosios Mergelės Marijos bažnyčia?

– Marijos bažnyčia? – Ji suraukė kaktą.

– Prie universiteto. Kai atėjai skaityti Rosio laiškų, tu persižegnojai švęstu vandeniu.

Ji susimąstė.

– Taip, bet tai nėra tikėjimas. Tai buvo namų ilgesys.

Lėtai ėjome atgal tiltu ir tamsiomis gatvėmis net neprisiliesdami vienas prie kito. Vis dar jaučiau mane apglėbusias jos rankas.

– Leisk eiti į tavo kambarį, – sušnibždėjau, kai priėjome viešbutį.

– Tik ne čia. – Man pasirodė, kad ji patempė lūpą. – Mus visur stebi.

Antrą kartą neprašiau ir buvau laimingas, kad viešbučio registratūroje teko pakeisti temą. Kartu su raktu viešbučio tarnautojas padavė man ir raštelį vokiečių kalba: skambino Turgutas ir prašė jam perskambinti. Helena laukė, kol aš maldavau leisti paskambinti, duodamas jai suprasti, kad turėtų man padėti – pastarosiomis dienomis išmokau nusižeminti, – tada beviltiškai rinkau numerį, kol kažkur toli ėmė pypsėti. Atsiliepė Turgutas ir iškart sududeno anglų kalba:

– Pauliau, mielasis! Dėkui dievams, kad paskambinai. Turiu naujienų – svarbių naujienų!

Širdis man nukrito į kulnus.

– Radai – radai žemėlapį? Kapą? Rosį?

– Ne, drauguži, ne tokių stebuklingų. Bet jau išvertė Selimo surastą laišką, tai pritrenkiantis dokumentas. Jį 1477 metais parašė stačiatikių vienuolis Stambule. Ar girdi mane?

– Taip, taip! – sušukau taip garsiai, kad tarnautojas sužiuro į mane, o Helena atrodė sunerimusi. – Pasakok toliau.

– 1477 metais jis suteikė pastogę keliems vienuoliams iš Karpatų, atvežusiems turkų žudiko, kilmingo žmogaus, kūną. Ir tai dar ne viskas. Manau, svarbu sužinoti šito laiško aplinkybes. Parodysiu, kai rytoj grįši. Rytoj, ar ne?

– Taip! – sušukau. – Ar jį palaidojo Stambule?

Helena purtė galvą, skaičiau jos mintis – pokalbio gali klausytis.

– Iš laiško sunku pasakyti, – atsakė Turgutas. – Vis dar nežinau, kur jis palaidotas, bet labai abejoju, ar kapas yra čia. Manau, turi rengtis naujai kelionei. Tau ir vėl gali prireikti gerosios tetos pagalbos. – Nors ryšys buvo prastas, Turguto balse išgirdau liūdną gaidelę.

– Į naują kelionę? Bet kur?

– Į Bulgariją! – iš toli šaukė Turgutas.

– Bulgariją?

Spoksojau į Heleną, ragelis išslydo iš rankos. “

Keturiasdešimt devintas skyrius

Prieš kelerius metus tarp tėvo dokumentų aptikau raštelį, kuriam gal ir neatsirastų vietos šiame pasakojime, bet tai buvo vienintelis man į rankas patekęs tėvo meilės laiškas Helenai. Jis nerašė dienoraščio, o atsitiktinės pastabos buvo dažniausiai apie darbą – diplomatinių problemų ar istorijos apmąstymai, ypač jei tai siejosi su kokiu nors tarptautiniu konfliktu. Pastarieji apmąstymai ir iš jų išsirutuliojusios paskaitos ar straipsniai yra sukaupti fondo bibliotekoje, o man teliko tas vienas rašinys, kurį rašė tik sau ir Helenai. Pažinojau tėvą kaip žmogų, atsidavusį faktui ir idealui, bet ne poezijai, dėl to šis dokumentas dar svarbesnis. Kadangi tai knyga ne vaikams ir noriu būti kuo išsamesnė, nors ir dvejodama, į pasakojimą įtraukiau ir šį laišką. Galimas dalykas, rašė ir daugiau tokių laiškų, bet galėjo juos sunaikinti – tai būtų labai panašu į tėvą, – gal sudeginti Amsterdamo namų kiemelyje, kur dar vaikas akmeninėje krosnelėje kartais rasdavau apdegusių popierių, – šis gal išvengė tokio likimo. Laiškas be datos, taigi ir aš dvejojau, kur jam surasti vietos įvykių sekoje. Įdėjau čia, nes tai laiškas apie pirmąsias jųdviejų meilės dienas, bet besiveržiantis sielvartas verčia manyti, kad rašė tada, kai jau nebegalėjo jo perduoti.

Trečia dalis

Vienas puikus antkapis didingesnis už kitus: aukštas, įspūdingų formų. Ir tik vienas žodis –

DRAKULA

Bramas Stokeris, *Drakula,* 1897

Keturiasdešimt devintas skyrius

Prieš kelerius metus tarp tėvo dokumentų aptikau raštelį, kuriam gal ir neatsirastų vietos šiame pasakojime, bet tai buvo vienintelis man į rankas patekęs tėvo meilės laiškas Helenai. Jis nerašė dienoraščio, o atsitiktinės pastabos buvo dažniausiai apie darbą – diplomatinių problemų ar istorijos apmąstymai, ypač jei tai siejosi su kokiu nors tarptautiniu konfliktu. Pastarieji apmąstymai ir iš jų išsirutuliojusios paskaitos ar straipsniai yra sukaupti fondo bibliotekoje, o man teliko tas vienas rašinys, kurį rašė tik sau ir Helenai. Pažinojau tėvą kaip žmogų, atsidavusį faktui ir idealui, bet ne poezijai, dėl to šis dokumentas dar svarbesnis. Kadangi tai knyga ne vaikams ir noriu būti kuo išsamesnė, nors ir dvejodama, į pasakojimą įtraukiau ir šį laišką. Galimas dalykas, rašė ir daugiau tokių laiškų, bet galėjo juos sunaikinti – tai būtų labai panašu į tėvą, – gal sudeginti Amsterdamo namų kiemelyje, kur dar vaikas akmeninėje krosnelėje kartais rasdavau apdegusių popierių, – šis gal išvengė tokio likimo. Laiškas be datos, taigi ir aš dvejojau, kur jam surasti vietos įvykių sekoje. Įdėjau čia, nes tai laiškas apie pirmąsias jųdviejų meilės dienas, bet besiveržiantis sielvartas verčia manyti, kad rašė tada, kai jau nebegalėjo jo perduoti.

Mano meile, noriu papasakoti, ką apie tave galvoju. Jei tavo rankos išlankstytų šį laišką, jis jau priklausytų tik tau, net neperskaičius nė vienos eilutės. Mano prisiminimai taip pat priklauso tau, nes vis grįžtu į tas dienas, į pirmuosius mudviejų susitikimus. Daug kartų klausiau savęs, kodėl kiti jausmai negali atstoti tavęs, ir vis grįžtu prie iliuzijos, kad tebesi šalia, kartu, ir tada – nenoriai – prie minties, kad mano atmintis tapo tavo įkaite. Kai mažiausiai to tikiuosi, mane užvaldo prisiminimai. Jaučių tavo rankos prisilietimą, kai slepiame rankas po švarko skvernu, švarko, sulankstyto ant sėdynės, jaučiu tavo pirštų lengvumą, matau tavo palinkusį profilį, girdžiu, kaip tu sušunki, kai kartu per kalnus skrendame į Bulgariją.

Nuo to laiko, kai buvome jauni, brangioji, įvyko sekso revoliucija, mitinių proporcijų bakchanalija, kurios tu nesulaukei, – dabar Vakarų pasaulyje jaunimas pažįsta vienas kitą be jokių įžangų. Bet aš su tokiu ilgesiu pamenu visus suvaržymus, kaip ir gerokai vėlesnius jau teisėtos meilės kąsnius. Tai prisiminimai, kuriais galiu dalytis tik su tavim: kad ir tos intymios smulkmenos, kai svarbus buvo kiekvieno apdaro numetimas – tą prisimenu skausmingai aiškiai, ir kai mažiausiai to noriu – gražiai išlenktą kaklo liniją ir dailią palaidinės apykaklę, palaidinę, kurios dengiamas linijas žinojau atmintinai, nors mano pirštai niekada nebuvo braukę per medžiagą ar lietę perlinių sagučių. Pamenu traukinio kvapus ir aštrų muilo kvapą ant tavo švarko atlapo, šiurkščią juodą šiaudinę skrybėlaitę ir švelnius plaukus, beveik tokio pat juodumo kaip ir skrybėlaitė. Kai prieš nusileisdami dar vienai liūdnai vakarienei Sofijoje išdrįsome mano viešbučio kambaryje vieni du praleisti pusvalandį, jaučiau, kad ilgesys mane sunaikins. Kai

ant kėdės atkaltės pakabindavai švarką ir ant jo užmesdavai palaidinę, lėtai ir tvarkingai, kai atsukdavai į mane savo akis, kurių jau nenuleisdavai nuo manųjų, mane apimdavo aistra. O kai užsidėdavai mano rankas ant liemens ir joms tekdavo rinktis tarp šiurkštaus sijono ir švelnios odos, norėdavosi verkti.

Greičiausiai tada aptikau vienintelį tavo trūkumą, vietą, kurios, ko gero, niekada nebučiavau – mažytį drakoną peties pakrašty. Paliečiau jį anksčiau, nei pamačiau. Pamenu, kaip giliai įkvėpiau – tu irgi įkvėpei, – kai perbraukiau jį smalsiais pirštais. Ilgainiui jis tapo tavo geografijos dalimi, bet pirmą kartą jis sužadino aistros baimę. Būtų tai nutikę ar ne Sofijos viešbutyje, būčiau tai sužinojęs, kai bučiavau tavo lūpas ir akis, su pirmosiomis amžiaus raukšlelėmis

Čia tėvo laiškas nutrūksta, ir aš vėl grįžtu prie gerokai santūresnių jo laiškų man.

Penkiasdešimtas skyrius

„Turgutas Bora ir Selimas Aksojus laukė Stambulo oro uoste.

– Pauliau! – Turgutas apkabinęs bučiavo ir plekšnojo man per petį. – Ponia profesorė! – Spaudė abiem delnais Helenai ranką. – Ačiū Dievui, sveiki ir gyvi. Su pergalingu sugrįžimu!

– Na, nepavadinčiau to pergale, – atsakiau juokdamasis per prievartą.

– Pasikalbėsime, pasikalbėsime! – Beveik šaukė Turgutas trankydamas man per nugarą.

Selimas Aksojus ramiai stebėjo pasitikimo ceremoniją. Po valandos jau buvome prie Turguto buto, mus pamačiusi, ponia Bora apsidžiaugė. Mudu su Helena net aiktelėjome: šiandien ji vilkėjo žydru rūbu ir buvo trapi it pavasario gėlelė. Klausiamai pažvelgė į mudu.

– Mums patinka jūsų suknelė, – paaiškino Helena, didele ranka spausdama smulkutę ponios Boros rankutę.

– Ačiū, – pasakė ponia Bora nusijuokusi, – drabužius siuvuosi pati.

Tada ji ir Selimas Aksojus atnešė kavos ir kažko, ką vadino *borek:* bandelę, įdarytą sūdytu sūriu, ir pietus iš kokių penkių ar šešių patiekalų.

– O dabar, draugužiai, papasakokit, ką sužinojot.

Tai nebuvo lengva, bet papasakojome apie konferenciją Budapešte, pažintį su Hjū Džeimsu, Helenos motinos isto-

riją, apie Rosio laiškus. Kai priėjau prie Džeimso drakono knygos, Turgutas klausė net išpūtęs akis. Tik dabar viską vardydamas suvokiau, kad tikrai nemažai sužinojom. Deja, nė per nago juodymą nepriartėjom prie Rosio.

Savo ruožtu Turgutas papasakojo, kad, kol mudviejų nebuvo Stambule, juodu turėjo rimtų sunkumų; prieš dvi naktis gerasis archyvaras buvo antrąkart užpultas bute, kur pastaruoju metu ilsisi. Jį prižiūrintis vyras užmigo ir nieko nematė. Dabar budi kitas, gal tas bus budresnis. Buvo imtasi visų atsargumo priemonių, bet vargšelis Erozanas jaučiasi tikrai nekaip.

Turėjo ir kitokių naujienų. Turgutas vienu gurkšniu išgėrė antrą puodelį kavos ir nuskubėjo kažko atsinešti iš baisiojo kabineto. (Apsidžiaugiau, kad manęs nepasikvietė.) Grįžęs su užrašų knygele atsisėdo šalia Selimo Aksojaus. Abu niūriai mus nužvelgė.

– Jau sakiau telefonu, kad radome laišką, – prabilo Turgutas. – Originalas rašytas slavų kalba, senąja Bažnyčios kalba. Jau sakiau, kad jį surašė vienuolis iš Karpatų, keliavęs į Stambulą. Mano draugui Selimui nuostabą kelia tai, kad laiškas rašytas ne lotyniškai, bet greičiausiai tas vienuolis buvo slavas. Gal nieko nelaukęs ir perskaitysiu.

– Žinoma, – atsakiau, bet Helena pakėlė ranką.

– Luktelkit. Kaip ir kur radot tą laišką?

Turgutas pritariamai linktelėjo.

– Ponas Aksojus rado laišką archyve, tiesą sakant, tame pačiame, kuriame visi buvome. Jis tris dienas archyve peržiūrinėjo penkiolikto amžiaus rankraščius. Laišką rado mažame kitatikių bažnyčių dokumentų rinkinyje – krikščionių bažnyčių, kurioms buvo leista likti Stambule sultono ir jo įpėdinių valdymo metais. Tokių rinkinių archyve nedaug, nes jie dažniausiai buvo laikomi vienuolynuose,

ypač Konstantinopolio patriarchate. Bet dalis Bažnyčios dokumentų patekdavo ir sultonui, ypač jei tai buvo bažnytinės sutartys, vadinamosios *firman*. Kartais sultonas gaudavo laiškų, kaip ten jūs sakot, peticijų įvairiais Bažnyčios reikalais – archyve yra ir tokių. – Greitai išvertė Aksojui, kuris norėjo, kad dar kažką paaiškintų. – Taip, mano draugas turi vertingos informacijos. Ir primena, kad, užėmęs miestą, sultonas netrukus paskyrė ir naują Bažnyčios patriarchą Genadijų. – Aksojus klausėsi ir energingai linkčiojo. – Ir sultonas, ir Genadijus bendravo – jau sakiau, kad didysis užkariautojas savo imperijoje buvo tolerantiškas krikščionims. Sultonas Mechmedas paprašė Genadijų raštu išaiškinti jam stačiatikių tikėjimą ir įsakė viską išversti, kad turėtų savo bibliotekoje. Archyve yra to vertimo kopija. Yra ir kitų bažnytinių raštų, kuriuos įteikdavo sultonui, kopijos. Ponas Aksojus vartė vieną tokių Anatolijos bažnyčios raštų sąsiuvinį ir aptiko šį laišką.

– Ačiū. – Helena vėl prisėdo ant pagalvėlių.

– Gaila, negaliu jums parodyti originalo, žinoma, negalėjom jo išsinešti iš archyvo. Kol dar čia, patys galit nueiti ir pasižiūrėti, jei tik norit. Surašytas dailyraščiu ant nedidelio pergamento, vienas kampas nuplėštas. Perskaitysiu vertimą į anglų kalbą. Atkreipkite dėmesį, kad tai vertimo vertimas, taigi kai kurie niuansai galėjo išnykti.

Štai ką jis mums perskaitė:

Jūsų Ekscelencija Abate Maksimai Eupraksijau,

į jus kreipiasi nuolankus nusidėjėlis. Kaip jau esu aprašęs, vakar žlugus misijai, tarp mūsų kilo didžiuliai ginčai. Miestas nebėra saugi vieta ir vis dėlto galvojame, kad negalime išvykti iš miesto nesužinoję, kas nutiko su turtu, kurio ieškome. Šįryt, su Maloningojo palaima, atsivėrė

nauja galimybė, apie kurią ir skubu jums pranešti. Išganytojo vienuolyno abatas, išgirdęs apie mūsų skausmą ir nusivylimą iš viešinčio abato, gero savo draugo, pats atvyko pas mus į Šv. Irinos vienuolyną. Tas maloningas ir šventas vyras yra kokių penkiasdešimties metų, ilgą laiką gyvenęs Didžiojoje lauroje Ato kalne, o dabar jau daug metų yra Išganytojo vienuolyno abatas. Pirmiausia pasitarė su svečiu, o jau tada abu kalbėjosi su mumis svečių kambariuose, visiškai slaptai, mat visi novicijai ir tarnai buvo išprašyti lauk. Tvirtina iki šio ryto nieko apie mus nežinojęs, o išgirdęs atskubėjo pas draugą, kad praneštų žinią, kurios niekam anksčiau nesakęs. Nenorėjo kelti grėsmės nei sau, nei savo vienuoliams. Trumpai tariant, pasakė, kad tai, ko ieškome, jau išgabenta iš miesto ir rado prieglobstį užkariautose Bulgarijos žemėse. Išaiškino, kaip ten saugiai nukeliauti, ir pasakė šventovės, kurią turime rasti, pavadinimą. Mes mielai čia palauktume, kol gausite mūsų žinią ir duosite įsakymus, bet abatai mums pasakė, kad sultono dvaro janyčarai jau lankėsi pas Patriarchą ir klausinėjo, kur dingo tai, ko ieškome. Todėl mums labai pavojinga likti čia net vienai dienai, būsime saugesni net keliaudami per bedievių žemes. Jūsų Ekscelencija, atleiskite, kad išsiruošėme į kelią nesulaukę jūsų nurodymų, Dievo ir jūsų palaima telydi tokį mūsų apsisprendimą. Jei reikės, sunaikinsiu net šį laišką, kol nebus jūsų pasiekęs, ir atkeliausiu pats viską papasakoti, jei man pirmiau nenupjaus liežuvio.

Nuolankus nusidėjėlis brolis Kirilas
Mūsų Viešpaties 6985 metų balandis

Kai Turgutas baigė, įsivyravo mirtina tyla. Selimas ir ponia Bora sėdėjo ramiai, Turgutas glostė sidabrinius savo plaukus. Mudu su Helena susižvalgėme.

– Mūsų Viešpaties 6985 metai? – galop paklausiau. – Ką tai reiškia?

– Viduramžiais dokumentų data buvo skaičiuojama nuo Būties knygos sukūrimo, – paaiškino Helena.

– Taip, – linktelėjo Turgutas, – 6985-ieji pagal šiuolaikinį skaičiavimą atitiktų 1477 metus.

Aš atsidusau.

– Laiškas labai vaizdingai surašytas ir akivaizdžiai atskleistas labai rimtas rūpestis dėl kažko. Bet čia jau ne mano nosiai, – tariau nusiminęs. – Žinoma, pagal datą galima įtarti, kad laiškas turi kažkokių sąsajų su ištrauka, kurią ponas Aksojus rado anksčiau. Bet kur bent vienas įrodymas, kad laišką parašęs vienuolis atkeliavo iš Karpatų? Ir kodėl manot, kad tai kažkaip susiję su Vladu Drakula?

– Geri klausimai, kaip visada, jaunasis skeptike. – Turgutas nusišypsojo. – Bandysiu į juos atsakyti. Kaip minėjau, Selimas puikiai pažįsta miestą. Kai surado šitą laišką ir suprato, kad jis gali būti vertingas, parodė jį savo draugui, senosios bibliotekos Šventosios Irinos vienuolyne tvarkytojui. Taip, ji tebeegzistuoja. Draugas išvertė laišką į turkų kalbą ir labai juo susidomėjo, nes ten minimas jo vienuolynas. Deja, vienuolyno bibliotekoje jis nerado įrašo apie tokį vizitą 1477 metais – arba jis nebuvo užregistruotas, arba dokumentai seniai dingę.

– Jei užduotis, apie kurią jis rašo, buvo slapta ir pavojinga, – pasakė Helena, – labai galimas dalykas, kad vienuoliai ir neketino jo užregistruoti.

– Labai teisinga pastaba, mieloji panele, – linksėjo Turgutas. – Šiaip ar taip, Selimo draugas vienuolis pagelbėjo

mums dar vienu klausimu: jis peržiūrėjo seniausius bažnyčios dokumentus ir aptiko, kad tas Maksimas Eupraksijus, kuriam rašyti laiškai, senatvėje abatavo viename Ato kalno vienuolynų. Bet 1477-aisiais, kai rašytas laiškas, jis abatavo Snagovo salos vienuolyne. – Paskutinius žodžius Turgutas ištarė su ypatingu pasididžiavimu.

Nuščiuvom. Galop tylą pertraukė Helena.

– Mes Dievo tarnai, tarnai iš Karpatų, – murmėjo ji.

– Atsiprašau? – Turgutas susidomėjęs žiūrėjo į ją.

– Taip! – pritariau Helenai. – Tarnai iš Karpatų. Tai žodžiai iš dainos, rumunų dainos, kurią Helena rado Budapešte. – Papasakojau, kaip visą valandą vartėme seną dainyną Budapešto universiteto bibliotekoje, apie iliustraciją su drakonu ir bažnyčia tarp medžių. Turguto antakiai pakilo ir beveik siekė plaukus, o aš rausiausi tarp popierių. Na, kur tas raštelis? Netrukus tarp dokumentų aplankų portfelyje radau ranka rašytą vertimą – varge, pagalvojau, o jei pamesčiau portfelį! – ir garsiai perskaičiau, vis palaukdamas, kol Turgutas išvers Selimui ir poniai Borai:

Jie atvyko prie vartų, didžiojo miesto vartų.
Atkeliavo į didįjį miestą iš mirties žemės.
– Mes Dievo tarnai, tarnai iš Karpatų.
Mes vienuoliai, bet atnešame tik blogas žinias.
Didžiajam miestui nešame marą.
Atkeliavome apverkdami savo šeimininko mirtį.
Jie sustojo prie vartų, ir visas miestas verkė kartu,
Kai jie įžengė vidun.

– Taip... kaip savotiška ir baisu, – prabilo Turgutas. – Ar rumunų dainos visos tokios, ponia?

– Taip, dauguma, – juokdamasi atsakė Helena. – Tik dabar sumečiau, kad iš didelio susijaudinimo nesuvokiau, jog ji sėdi šalia manęs. Vos valdžiausi, kad nepaimčiau jos už rankos, kad nespoksočiau į jos šypseną ar juodų plaukų garbaną, krintančią ant skruosto. – Ir drakonas puslapio viršuje, tarp medžių – čia turi būti kažkokia sąsaja.

– Kaip gaila, kad nemačiau, – atsiduso Turgutas. Tada taip staigiai trinktelėjo į žalvarinio staliuko kraštą, kad net sutarškėjo puodeliai. Žmona švelniai uždėjo rankutę jam ant plaštakos ir raminamai patapšnojo. – Ne, tu tik paklausyk – marą! – Jis atsisuko į Selimą ir abu kažką turkiškai persimetė.

– Kas? – Helena net prisimerkė iš įtampos. – Kalbat apie marą iš dainos?

– Taip, brangioji. – Turgutas susiglostė plaukus. – Be laiško, aptikome dar vieną faktą apie to meto Stambulą – tiesą sakant, mano draugas Aksojus tai jau žinojo. 1477 metų vasaros pabaigoje, per patį karštį, mieste siautė tai, ką mūsų istorikai vadina mažuoju maru. Maras nusinešė nemažai gyvybių senajame Peros kvartale, dabar tai Galata. Prieš sudeginant kūnus, visiems basliais buvo perdurtos širdys. Tai gana neįprasta, nes dažniausiai nelaimėlių kūnai būdavo deginami už miesto sienos, saugantis užkrato plitimo. Bet maras siautėjo trumpai ir nusinešė ne itin daug gyvybių.

– Manai, tie vienuoliai, jei tai tie patys, atnešė į miestą marą?

– Aišku, nežinome, – prisipažino Turgutas, – bet jei dainoje apdainuojama ta pati vienuolių grupė...

– Manau, gali būti. – Helena padėjo kavos puodelį. – Pauliau, nepamenu, ar sakiau tau, kad Vladas Drakula buvo vienas pirmųjų karo strategų – kaip jūs ten sakote? – naudojęs kare ligas.

– Bakteriologinį ginklą, – padėjau aš Helenai, – Hjū Džeimsas man sakė.

– Taip. – Helena parietė kojas po savim. – Sultonui veržiantis į Valakiją, Drakula į osmanų stovyklas siųsdavo maru ar raupais užsikrėtusius žmones, apsimetusius turkais. Kol numirdavo, jie apkrėsdavo kiek įmanoma daugiau žmonių.

Jei nebūtų taip siaubinga, būčiau nusijuokęs. Valakijos kunigaikštis labai išradingas ir visa griaunantis – velniškai protingas priešas. Staiga susivokiau, kad galvoju apie jį esamuoju laiku.

– Suprantu, – linktelėjo Turgutas, – nori pasakyti, kad ta grupelė vienuolių, jei tai tikrai tie patys, atnešė marą iš Valakijos.

– Tačiau vieno dalyko tai nepaaiškina. – Helena susiraukė. – Jei dalis jų sirgo maru, kodėl Šventosios Irinos vienuolyno abatas jiems leido apsistoti?

– Teisingos abejonės, ponia, – sutiko Turgutas, – bet gal tai buvo ne maras, o kokia nors kita užkrečiamoji liga, nors dabar jau nesužinosime.

Sėdėjome nusivylę.

– Daug stačiatikių vienuolių keliaudavo kaip maldininkai į Konstantinopolį ir po miesto užkariavimo, – galiausiai prabilo Helena, – gal tai buvo tiesiog grupelė maldininkų.

– Bet jie kažko ieškojo, ieškojo to, ko nerado kelionėje į Konstantinopolį, – pasakiau aš. – Ir brolis Kirilas sako, kad turės keliauti į Bulgariją persirengę maldininkais, lyg nebūtų tikri maldininkai – atrodo, tai norima pasakyti.

– Ponas Aksojus galvojo apie tai. – Turgutas pasikasė pakaušį. – Man aiškino, kad dauguma garsiųjų Konstantinopolio bažnyčių relikvijų buvo arba sunaikinta, arba išvogta – ikonos, kryžiai, šventųjų kaulai. Žinoma, 1453

metais čia nebuvo tiek daug turtų kaip Bizantijos klestėjimo laikais, nes daugumą grožybių per 1204 metų kryžiaus žygį pagrobė kryžiuočiai – tuo net neabejokite – ir išsivežė į Romą, Veneciją ir kitus Vakarų miestus. – Turgutas sumosavo rankomis, lyg nepritardamas tam. – Tėvas man pasakojo apie gražuolius žirgus ant Šv. Morkaus bazilikos Venecijoje, kuriuos iš Bizantijos pavogė kryžiuočiai. Krikščionių kariai buvo tokie pat kaip ir osmanų ordos. Bičiuliai, kad ir kaip ten būtų, bet per 1453 metų puolimą, sultonui Mechmedui dar nepradėjus apgulties, dalis Bažnyčios turtų buvo paslėpta, dalis išvežta į vienuolynus už miesto sienų arba dar toliau. Jei tie vienuoliai buvo maldininkai, gal atkeliavo, tikėdamiesi pamatyti kokią nors relikviją, bet suprato, kad ji dingusi. Gal abatas papasakojo jiems istoriją apie garsiąją ikoną, kuri buvo saugiai išgabenta į Bulgariją. Bet iš laiško nieko daugiau negalime sužinoti.

– Dabar suprantu, kodėl norit, kad važiuotume į Bulgariją. – Vėl vos susilaikiau nepaėmęs Helenos rankos. – Nors nenutuokiu, ką peštume ten nuvykę, jau net neklausiu apie tai, kaip ten patektume. Tikrai manai, kad Stambule nebėra kur ieškoti?

Turgutas liūdnai palingavo galva ir paėmė seniai užmirštą kavos puoduką.

– Patikrinau visus įmanomus kanalus ir tuos – nepykit, – apie kuriuos negaliu jums sakyti. Ponas Aksojus irgi viską peržiūrėjo – savo biblioteką, draugų bibliotekas, universiteto archyvus. Kalbėjau su kiekvienu istoriku, kurį tik radau, net ir tuo, kuris nagrinėja Stambulo kapinynus, – juk matėte gražiąsias miesto kapines. Nėra jokių užuominų apie kokias nors neįprastas užsieniečio laidotuves. Gal ką nors praleidome, bet aš nebežinau kur daugiau ieškoti. – Jis rimtai žiūrėjo į mus. – Suprantu, bus labai sunku

patekti į Bulgariją. Važiuočiau pats, bet man dar sunkiau. Kadangi esu turkas, negaliu dalyvauti net mokslinėse konferencijose. Niekas taip nekenčia Osmanų imperijos palikuonių kaip bulgarai.

– O, rumunai irgi ne mažiau, – nuramino jį Helena, bet jis tik nusišypsojo ir sukikeno.

– Bet... o varge. – Atsirėmiau į krūvą pagalvėlių, jausdamas, kaip mane užpila dar viena netikrumo banga, jos pastaruoju metu daužo mane vis dažniau. – Neįsivaizduoju, kaip tai galėtume padaryti.

Turgutas palinko prie manęs ir atkišo anglišką vienuolio laiško vertimą.

– Jis irgi nežinojo.

– Kas? – sudejavau aš.

– Brolis Kirilas. Klausyk, drauguži, kada Rosis dingo?

– Maždaug prieš aštuoniolika dienų, – paskaičiavau.

– Nebegalit gaišti. Žinom, kad Drakulos Snagove nėra. Spėjam, kad jis nebuvo palaidotas Stambule. Bet... – jis paplekšnojo per lapą, – čia yra įrodymas. Tiesa, tiksliai nežinom, bet 1477 metais kažkas iš Snagovo vienuolyno keliavo į Bulgariją arba bent bandė keliauti. Verta pasidomėti. Jei nieko nepešit, bent būsit padarę viską, ką galėjot. Tada jau galėsite grįžti namo ir ramia sąžine apverkti savo mokytoją, o mes, jūsų draugai, per amžius minėsime jūsų narsą. O jei nepabandysite, užsigraušite. – Turgutas vėl paėmė vertimą, pavedžiojo pirštu po lapą ir ėmė garsiai skaityti: – „Todėl mums dabar labai pavojinga likti čia net vienai dienai, būsime saugesni net keliaudami per bedievių žemes." Imk, mano drauge, įsidėk į krepšį. Angliškas vertimas tavo. Kartu yra ir slaviškas variantas, kurį nurašė pono Aksojaus draugas vienuolis. – Turgutas pasilenkė dar arčiau. – Ir dar. Sužinojau, kad Bulgarijoje yra moks-

lininkas, kuris jums padėtų. Jis vardu Antonas Stoičevas. Mano draugas Aksojus žavisi jo darbais, jie paskelbti daugeliu kalbų.

Išgirdęs pavardę, Selimas Aksojus linktelėjo.

– Niekas geriau už Stoičevą neišmano apie viduramžių Balkanus, ypač apie Bulgariją. Jis gyvena netoli Sofijos.

Helena staiga suspaudė man ranką, visiškai atvirai, labai nustebindama mane. Maniau, kad slėpsime savo draugystę net čia, būdami tarp draugų. Pastebėjau, kaip Turgutas žvilgsniu palydėjo šį judesį. Aplink jo lūpas pagilėjo draugiškos raukšlelės, o ponia Bora linksmai mus nužvelgė ir vaikiškomis rankutėmis apsikabino kelius. Ji pritarė mūsų sąjungai, pajutau šių geraširdžių žmonių palaiminimą.

– Tada aš paskambinsiu tetai, – tvirtai pasakė Helena, spausdama man pirštus.

– Evai? O ką ji gali padaryti?

– Kaip žinai, ji gali viską. – Helena nusišypsojo. – Ką konkrečiai gali padaryti ir ar darys, nežinau. Bet saugume ji turi ir draugų, ne tik priešų, – ji nuleido balsą, – o jie turi draugų visoje Rytų Europoje. Ir priešų, žinoma, – jie visi vienas kitą seka. Tai gali būti pavojinga, ir dėl to apgailestauju. Ir dar mums reikės didelio, tikrai didelio kyšio.

– *Bakšišo*. – Turgutas linktelėjo. – Aišku. Selimas Aksojus ir aš apie tai jau pagalvojome. Surinkome dvidešimt tūkstančių lirų. Ir nors negaliu su jumis keliauti, padėsiu jums kaip galėdamas, ponas Aksojus taip pat.

Įdėmiai žiūrėjau į jį ir į Aksojų – sėdėjo tiesiai priešais mus, kava seniai ataušusi, abu tiesūs it stygos ir labai rimti. Kažkas jųdviejų išraiškoje – dideliame rausvame Turguto veide ir smulkiame Aksojaus veiduke, skvarbiuose ir ramiuose, bet viskam pasiruošusiuose žvilgsniuose – man

pasirodė pažįstama. Kažkas matyta, bet dar nesupratau kas; klausimas įstrigo gerklėj. Tada jau aš stipriai suspaudžiau Helenos ranką – tvirtą, sunkią, mielą ranką – ir pažvelgiau į juodas Turguto akis.

– Kas jūs? – galop paklausiau.

Turgutas ir Selimas susižvalgė. Tada Turgutas prabilo žemu aiškiu balsu:

– Mes tarnaujame sultonui.“

Penkiasdešimt pirmas skyrius

„Mudu su Helena net atšokome. Akimirksnį pagalvojau, kad Turgutas ir Selimas yra susiję su tamsiosiomis jėgomis, todėl jau norėjau čiupti portfelį ir Heleną už rankos ir nešti kudašių. Kaip kitaip, jei ne okultiniu būdu tie du vyrai, kuriuos laikiau savo draugais, tarnauja seniai mirusiam sultonui? Tiesą sakant, visi sultonai seniai mirę, taigi kad ir kurį Turgutas turėtų omenyje, vis tiek jis jau yra ne šio pasaulio žmogus. Ar pūtė miglą mums į akis ir visais kitais klausimais?

Sumaištį galvoj pristabdė Helenos balsas. Buvo išbalusi, akys išplėstos, bet klausimas ramus ir didžiai paprastas – toks paprastas, kad iš pradžių jo net nesupratau.

– Profesoriau Bora, – lėtai paklausė ji, – kiek jums metų?

Jis nusišypsojo.

– O, mano brangioji ponia, jei klausiate, ar man penki šimtai metų, tai atsakysiu: deja, ne. Taip, tarnauju Didingajai ir šlovingajai pasaulio padangtei, sultonui Mechmedui Antrajam, bet niekada neturėjau garbės jo sutikti.

– Tai ką, po velnių, norit mums pasakyti? – pratrūkau.

Turgutas vėl nusišypsojo, o Selimas draugiškai linktelėjo.

– Neketinau nieko jums sakyti, – prabilo Turgutas, – tačiau jūs patikėjote mums daugybę dalykų, ir kadangi uždavėte tokį tiesmuką klausimą, tai paaiškinsiu, mano drauge. Gimiau įprastai, 1911 metais, ir, tikiuosi, įprastai numirsiu savo lovoje, na, kokiais 1985. – Jis tyliai sukike-

no. – Nors mano šeimoje visi ilgaamžiai, taigi ir aš būsiu prakeiktas sėdėti ant šitos sofos iki žilos senatvės, kai jau būsiu per senas, kad sulaukčiau pagarbos. – Jis apglėbė ponią Borą per pečius. – Ponui Aksojui irgi tiek metų, kaip jis ir atrodo. Čia nieko keista. Bet tai, ką papasakosiu, o tai didžiausia paslaptis, kurios negaliu bet kam patikėti ir kurią turite saugoti kaip savo akį, yra ta, jog priklausome sultono Pusmėnulio gvardijai.

– Nieko panašaus nesu girdėjusi, – susiraukė Helena.

– Tikrai taip, ponia profesore. – Turgutas pažvelgė į Selimą, kuris kantriai klausėsi, stengdamasis sekti pokalbio eigą, o akys buvo ramios kaip ežeras. – Tikime, kad niekas nieko apie mus negirdėjo, išskyrus mūsų narius. Slaptoji gvardija suformuota iš elitinių janyčarų būrių.

Staiga prisiminiau tuos akmeninius, žvitrių akių jaunus veidus, kuriuos mačiau Topkapio rūmų paveiksluose, tvirtas gretas, susibūrusias aplink sultono sostą, pasirengusius bet kurią akimirką pulti galimą žudiką – ar bet kurį kitą, netikėtai netekusį sultono malonės.

Turgutas, atrodo, skaitė mano mintis, nes linktelėjo.

– Matau, esi girdėjęs apie janyčarus. Na, mano drauguži, 1477 metais šlovingasis Mechmedas Didysis pasikvietė dvidešimt patikimiausių tarnų, jie buvo labiausiai išsilavinę iš visos kariuomenės, ir slapta įšventino juos į Pusmėnulio gvardiją. Jie gavo vieną vienintelę užduotį, – ją turi vykdyti negailėdami net savo gyvybės, jei reikės. Ta užduotis – užkirsti kelią kančioms, kurias mūsų didžiajai imperijai suteikia Drakono ordinas, visur ir visada persekioti ir žudyti jo narius.

Mudu su Helena giliai kvėpavome. Bent šį kartą aš ją aplenkiau.

– Pusmėnulio ordinas įkurtas 1477 metais, kai vienuoliai atkeliauja į Stambulą! – aš mėginau ką nors sumąsty-

ti. – Bet Drakono ordinas įkurtas gerokai anksčiau – imperatoriaus Sigismundo 1400 metais, ar ne?

Helena linktelėjo.

– 1408 metais, jei tiksliai, mano drauge. Žinoma, iki 1477 metų Drakono ordinas jau buvo pridaręs nemažai bėdų sultonams, o kur dar karai su imperija. Bet 1477 metais Jo Didenybė nusprendė, kad iš Drakono ordino galima laukti dar žiauresnių išpuolių.

– Ką turite galvoj? – Saujoj aš spaudžiau šaltą ir sustingusią Helenos ranką.

– Net mūsų chartijoje apie tai tiesiogiai nekalbama, – prisipažino Turgutas, – bet esu tikras, kad sultonas ne atsitiktinai įkūrė gvardiją prabėgus vos keliems mėnesiams po Vlado Tepešo mirties. – Jis susidėjo rankas lyg maldai – nors jo protėviai meldėsi kniūbsti, nulenkę galvas. – Chartijoje sakoma, kad Jo Didenybė įkūrė Pusmėnulio gvardiją Drakono ordinui, labiausiai nekenčiamam imperijos priešui, persekioti – visur ir visada, žemėje ir jūroje, ir net mirties karalystėj. – Turgutas palinko į priekį, akys blizgėjo, žili plaukai išsidraikę. – Manau, kad Jo Didenybė jautė, o gal net žinojo, kokį pavojų imperijai gali kelti Vladas Drakula – tiesiog Drakula – po mirties. – Nubraukė plaukus atgal. – Kaip žinome, tuo metu sultonas pradėjo rinkti ir dokumentų kolekciją apie Drakono ordiną – archyvas nebuvo slaptas, bet juo slapta naudojosi ir tebesinaudoja mūsų nariai. O dabar tas nuostabus Selimo aptiktas laiškas ir jūsų liaudies daina, ponia, – tai dar daugiau įrodymų, kad Jo Didenybė turėjo dėl ko nerimauti.

– Bet kaip jūs – ir ponas Aksojus – tapote gvardijos nariais? – Mano smegeninė ištino nuo klausimų.

– Narystę vyriausiam sūnui perduoda tėvas. Kiekvienas sūnus, sulaukęs devyniolikos, yra – kaip ten sakote? – įšventinamas į gvardiją. Jei tėvas neturi to vertų sūnų arba

nė vieno sūnaus, paslaptį nusineša į kapus. – Turgutas galiausiai pakėlė tuščią puodelį, ir ponia Bora sujudo įpilti jam kavos. – Pusmėnulio gvardija buvo laikoma didelėje paslaptyje, kiti janyčarai net nežinojo, kad dalis jų tarnauja joje. Mūsų numylėtinis Nugalėtojas mirė 1481 metais, bet gvardija tęsė veiklą. Valdant silpnesniems sultonams janyčarai įgaudavo daugiau valdžios, bet mes išlaikėme savo paslaptį. Kai imperijos nė ženklo neliko net Stambule, apie mus niekas nežinojo, ir mes išlikome. Per Didįjį karą mūsų chartiją saugojo Selimo Aksojaus tėvas, o per paskutinį karą – pats Selimas. Dabar ji saugioje slaptavietėje – tai mūsų tradicija. – Turgutas giliai įkvėpė ir godžiai gurkštelėjo kavos.

– Maniau, – truputį įtariai prabilo Helena, – sakėt, kad jūsų tėvas italas. Kaip jis atsidūrė Pusmėnulio gvardijoj?

– Taip, ponia, – linkčiojo Turgutas. – Mano motinos senelis buvo labai aktyvus gvardijos narys, todėl negalėjo leisti, kad po jo mirties viskas baigtųsi, bet jis turėjo tik dukrą.

– Jūsų motina! – sušuko Helena.

– Taip, mano brangioji. – Turgutas liūdnai susimąstęs šypsojosi. – Tu ne vienintelė, galinti pasigirti nuostabia motina. Jau pasakojau, kad ji buvo viena labiausiai išsilavinusių to meto moterų mūsų šalyje, tiksliau, nuostabiausiai išsilavinusių moterų, – mano senelis nieko negailėjo, kad perduotų jai visas žinias ir parengtų tarnystei gvardijoje. Ji susidomėjo inžinerija, tuomet tai dar buvo visiškai naujas mokslas, o kai buvo priimta į gvardiją, išsiuntė ją mokytis į Romą – turėjo ten draugų. Ji išmanė matematiką, skaitė keturiomis kalbomis, tarp jų – graikų ir arabų. – Jis kažką turkiškai pasakė žmonai ir Selimui, ir tiedu pritariamai linktelėjo. – Jodinėjo taip pat gerai kaip sultono raitininkai ir dar – nors mažai kas tai žinojo – puikiai šaudė. – Jis vos

mirktelėjo Helenai, ir aš prisiminiau jos mažytį pistoletą, kaži kur jį laiko? – Iš mano senelio sužinojo daugybę dalykų apie vampyrus ir kaip saugoti gyvuosius nuo blogio užmačių. Turiu jos nuotrauką.

Jis atsikėlė ir nuo raižyto staliuko kampe atnešęs portretą atsargiai padavė Helenai. Nuotrauka buvo stulbinanti, su visomis amžiaus pradžiai būdingomis detalėmis. Stambulo studijoje sėdinti moteris atrodė kantri ir susikaupusi, bet fotografas, palindęs po juoda marška, pagavo ir juoko kibirkštėles akyse. Skaisti tamsaus gymio oda juodos suknelės fone. Tai buvo Turguto veidas, bet nosies linija tiesi, o smakras atrodė it trapus žiedas ant plono kaklo – tai buvo osmanų princesės veidas. Po plunksnomis puošta skrybėle it tamsus debesis raitėsi plaukai. Mano žvilgsnį pasitiko besijuokiančios akys ir man pasidarė gaila, kad mus skiria tiek metų.

Turgutas meiliai paėmė portretą.

– Sulaužydamas tradiciją, mano senelis priėmė protingą sprendimą ir padarė ją gvardijos nare. Tai ji surinko po bibliotekas išsibarsčiusius mūsų archyvo dokumentus ir grąžino į kolekciją. Kai man buvo penkeri, prie vasarnamio ji nušovė vilką, o kai sulaukiau vienuolikos, išmokė mane jodinėti ir šaudyti. Mano tėvas buvo labai jai atsidavęs, nors jį baugino jos bebaimiškumas – visada sakydavo, jog atvažiavo iš Romos į Turkiją, kad atkalbėtų ją nuo beatodairiškos drąsos. Kaip ir patikimiausių gvardijos narių žmonos, taip ir mano tėvas žinojo, kam ji priklauso, ir nuolat nerimavo dėl jos saugumo. Štai jis. – Turgutas parodė į portretą, į kurį jau anksčiau buvau atkreipęs dėmesį, iš jo žvelgė tvirtas, ramus, gražus vyras tamsiu kostiumu, juodomis akimis ir plaukais. Turgutas sakė, kad tėvas buvo Italijos Renesanso istorikas, bet nesunku įsivaizduoti, kaip

jis su šūneliu žaidžia stikliniais rutuliukais, o žmona užsiima rimtesniais sūnaus mokslais.

– Sakėt, kad jūsų senelis buvo aktyvus Pusmėnulio gvardijos narys. Ką tai reiškia? Kokia ta veikla? – Helena atsargiai ištiesė kojas.

– To, ponia, net jums negaliu sakyti. – Turgutas apgailestaudamas papurtė galvą. – Kai kurie dalykai turi likti paslapty. Papasakojome tiek daug, kadangi beveik atspėjote, ir norime, kad tikėtumėte, jog jums viskuo padėsime. Važiuodami į Bulgariją, padarytumėt didelę paslaugą ir gvardijai, tad keliaukite kuo greičiau. Šiandien gvardija nedidelė – gretos labai išretėjusios. – Jis atsiduso. – Pavyzdžiui, kad ir aš: neturiu nei sūnaus, nei dukros – neturiu kam patikėti savo paslapties. Nors ponas Aksojus augina sūnų pagal visas tradicijas.

Vos laikiausi, kad nepradėčiau dejuoti. Galėjau ginčytis su Helena, bet su slapta Osmanų imperijos galybe – tai jau buvo ne mano jėgoms. Turgutas pakėlė pirštą.

– Turiu jus perspėti, draugai, ir labai rimtai. Patikėjom jums paslaptį, gerai saugomą paslaptį, ir tikimės, kad ji bus saugoma dar šimtus metų. Neturim jokių priežasčių įtarti, kad senas mūsų priešas apie tai žino, nors jis nekenčia ir bijo mūsų miesto. Gvardijos chartijoje Nugalėtojas įrašė vieną taisyklę: tas, kuris išduos gvardijos paslaptį priešams, bus nubaustas. Kiek žinau, taip dar niekada nenutiko. Bet maldauju, būkit atsargūs, dėl savo ir mūsų saugumo.

Turguto balse nebuvo pagiežos ar bauginimo gaidelių, tik gilus liūdesys, girdėjau begalinį atsidavimą, kuris leido sultonui nukariauti Didįjį miestą, iki tol neįveikiamą, išdidų Bizantijos miestą. Kai ištarė „tarnaujame sultonui", turėjo galvoje kaip tik tai, nors pats gimė praėjus penkiems šimtams metų po Mechmedo mirties. Už svetainės langų

leidosi saulė, rausvas spindulys palietė kilnų Turguto veidą. Pagalvojau, kaip Rosis būtų žavėjęsis Turgutu, matęs jame gyvą istoriją. Įdomu, kokius klausimus, kurių aš net nemokėjau suformuluoti, jam užduotų Rosis?

Tada prabilo Helena. Ji pakilo, priversdama atsistoti ir mus, ir padavė Turgutui ranką.

– Mums didelė garbė, kad patikėjote savo paslaptį, – tarė ji, išdidžiai žiūrėdama jam į akis, – saugosime ją ir sultono norus kaip savo gyvenimą. – Turgutas sujaudintas pabučiavo jai ranką, Selimas Aksojus nusilenkė. Neturėjau ko pridurti, mat, užmiršusi savo tautos neapykantą osmanams, ji kalbėjo už mudu abu.

Būtume galėję taip stovėti, netardami nė žodžio, visą vakarą, jei staiga nebūtų suskambęs telefonas. Turgutas lankstydamasis ir atsiprašinėdamas nužingsniavo atsiliepti, o ponia Bora ant žalvarinio padėklo jau rinko vakarienės likučius. Kelias minutes Turgutas tik klausėsi, tada susijaudinęs kažką pasakė ir metė ragelį. Atsisuko į Selimą, ir pasipylė turkiška greitakalbė. Selimas greitai užsimetė apspurusį švarką.

– Ar kas nutiko?– paklausiau.

– Deja, taip. – Turgutas trenkė kumščiu sau į krūtinę. – Bibliotekininkas, ponas Erozanas. Žmogus, kurį palikau jo prižiūrėti, trumpam išėjo, o dabar pranešė, kad Erozaną vėl užpuolė. Jis be sąmonės, žmogus išėjo daktaro. Tai labai rimta. Tai jau trečias kartas, ir prieš pat saulėlydį.

Apstulbęs aš irgi siekiau švarko, o Helena įsispyrė į batus, nors ponia Bora bandė ją sulaikyti. Turgutas pabučiavo žmoną. Kai jau buvome gana toli nuėję, atsisukęs pamačiau ją tarpdury, išblyškusią ir išsigandusią.“

Penkiasdešimt antras skyrius

– Kaip miegosime? – įtariai paklausė Barlis.

Stovėjome Perpinjano viešbučio kambaryje su dvigule lova. Kambarį gavom senam viešbučio tarnautojui paaiškinę, kad esam brolis ir sesuo. Jis neniurnėjo, tik įtariai žiūrėjo čia į vieną, čia į kitą. Negalėjome sau leisti nakvoti atskiruose kambariuose, abu tą puikiai žinojome.

– Na? – kiek nekantriai vėl ištarė Barlis.

Abiejų žvilgsniai nukrypo į lovą. Kambaryje nebuvo net kilimėlio ant išblizgintų grindų. Galop Barlis vienašališkai apsisprendė. Kol stovėjau kaip įbesta, pasiėmęs kažkokius drabužius ir dantų šepetuką, jis dingo vonios kambary. Po kelių minučių išdygo su medvilnine pižama, tokia pat blyškia kaip ir jo plaukai.

Mane prajuokino Barlio vaizdelis ir toks nevykęs jo rūpestingumas – kvatojau balsu, nors skruostai degė, tada ir jis prapliupo juoktis. Juokėmės iki ašarų – Barlis net susiėmė už pilvo, o aš skausmingai gniaužiau senos spintelės kampą. Isteriškas juokas kaipmat išsklaidė dienos įtampą, pranyko visos baimės, užmiršau Barlio priekaištus, skausmingus tėvo laiškus, mudviejų ginčus. Jau gerokai vėliau sužinojau posakį *fou rire,* beprotiškas juoko protrūkis, – tame Prancūzijos viešbutyje toks ir įvyko. Barlis negrabiai apglėbė mane per pečius, bet bučinys buvo dieviškai švel-

nus, jaunatviška jo patirtis švelniai įsiskverbė į mano nepatyrimą ir atpalaidavo mane kaip ir juokas.

Apie meilę žinojau tik iš rafinuotų filmų ir romanų, todėl nė nenutuokiau, ką daryti. Tačiau Barlis veikė už mane, o aš dėkinga kartojau, nors ir ne itin rangiai, jo veiksmus. Kai suvokiau, kad jau atsidūrėme ant senos tvarkingai paklotos lovos, buvau išmokusi įsimylėjėlių derybų meno. Dėl kiekvieno drabužėlio reikėjo ryžtingai apsispręsti. Pirmiausia Barlio pižamos švarkas; apsinuogino alebastro baltumo liemuo ir neįtikėtinai raumeningi pečiai. Nusimesti palaidinę ir šlykščią baltą liemenėlę buvo tiek mano, tiek ir jo sprendimas. Jam patiko mano odos spalva, nes skyrėsi nuo jo; šalia sniego baltumo Barlio rankos mano ranka atrodė itin tamsios alyvuogių spalvos. Jis glostė mano kūną, braukė ranka per likusius drabužius ir tada pirmą kartą atsakiau tuo pačiu, droviai tyrinėdama nepažįstamas vyriško kūno linijas, tarsi mėnulio kraterius. Širdis taip daužėsi krūtinėje, kad bijojau, jog ir jis pajus tuos smūgius.

Tiesą sakant, buvo tiek ką atsargiai pažinti, kad daugiau ir nenusirengėme, atrodo, prabėgo nemažai laiko, kol Barlis, susirietęs į kamuoliuką, atsiduso, sumurmėjo į ausį: „Tu dar visiškai vaikas", ir valdingai apglėbė mane.

Staiga supratau, kad ir jis dar vaikas – garbingas vaikas. Atrodo, tą akimirką mylėjau jį labiau nei bet kada.

Penkiasdešimt trečias skyrius

„Iki buto, kuriame Turgutas buvo palikęs poną Erozaną, ėjome maždaug dešimt minučių – tiksliau, bėgome, nes skuodėme paknopstom, net Helena su savo aukštakulniais. Turgutas dusdamas kažką murmėjo (manau, keikėsi). Kartu pasiėmė ir nediduką juodą krepšį, kuriame galėjo būti vaistai, jei kartais laiku nesuskubtų gydytojas, arba ir visai neateitų. Galop kopėme mediniais seno namo laiptais, per kelias pakopas iš karto, kol pačiame viršuje Turgutas plačiai atvėrė duris.

Namas buvo padalytas į niūrius mažus butus; kambaryje stovėjo lova, kelios kėdės, stalas ir vienintelė lempa. Turguto draugas gulėjo ant grindų užklotas antklode. Atsistojo kokių trisdešimties metų vyras. Jį buvo apėmusi baimės ir atgailos isterija; grąžė rankas ir vis kažką kartojo. Turgutas nustūmė jį į šalį ir abu su Selimu parklupo prie pono Erozano. Vargšės aukos veidas buvo pelenų spalvos, akys užmerktos, kvėpavo su pertrūkiais. Kakle žiojėjo bjauri plėštinė žaizda, didesnė, nei matėme paskutinį kartą, bet baisiausia, kad žaizda buvo visiškai švari, sroveno tik menka kraujo srovelė. Supratau, kad tokia gili žaizda turėtų smarkiai kraujuoti, ir mane ėmė pykinti. Apkabinau Heleną, abu stovėjome, negalėdami atitraukti akių.

Turgutas apžiūrėjo žaizdą, bet jos nelietė, tada atsisuko į mus.

– Prieš kelias minutes tas prakeiktas vyriškis išlėkė pas nepažįstamą gydytoją net nepasitaręs su manimi, bet gydytojas buvo išėjęs. Bent tiek pasisekė. Tik pagalvokit, paliko Erozaną vieną prieš pat saulėlydį. Kažką pasakė Aksojui, tas staiga pašoko ir, su netikėta jėga trenkęs nelaimėliui prižiūrėtojui, išvarė jį iš kambario. Žmogėnas žengė atbulas ir nubildėjo laiptais. Selimas užrakino duris, pro langą pasidairė po gatvę, lyg norėdamas įsitikinti, kad jis tikrai negrįš. Tada vėl priklaupė šalia Turguto ir kažką abu tyliai tarėsi.

Netrukus Turgutas prisitraukė atsineštą krepšį. Mačiau, kaip išėmė iš jo man jau pažįstamą daiktą: dėžutę reikmenų vampyrams gaudyti, panašią į tą, kurią prieš savaitę davė man, tik ši buvo gražesnė, puošta arabiškais rašmenimis, inkrustuota perlamutru. Išėmė instrumentus, tada vėl pakėlė akis į mus.

– Gerbiamieji, – ramiai tarė Turgutas, – mano draugui vampyras įkando trečią kartą ir jis miršta. Jei dabar jis mirs sava mirtimi, taps gyvuoju numirėliu. – Jis nusišluostė kaktą ranka. – Tai baisi akimirka, todėl prašyčiau jus išeiti iš kambario. Ponia, jūs neturėtumėt to matyti.

– Prašau leisti jums padėti, – paprašiau neryžtingai, o Helena žengė žingsnį į priekį.

– Leiskite man likti, – tvirtai pasakė ji, – noriu žinoti, kaip tai daroma.

Svarsčiau, kam jai to reikia, bet prisiminiau – juk ji antropologė. Turgutas pervėrė ją žvilgsniu, atrodo, be žodžių sutiko ir vėl palinko prie draugo. Vis dar vyliausi, kad mano spėjimai klaidingi, o Turgutas kažką nuolat šnibždėjo, glostydamas pono Erozano ranką.

Tada – ir, ko gero, tai buvo pati baisiausia akimirka iš visų – Turgutas prispaudė draugo ranką prie širdies, ir

pasigirdo širdį verianti aimana, žodžiai veržėsi iš istorijos gelmių, tai buvo sielvarto rauda, panaši į kvietimą maldai, aidintį iš minaretų, – tik Turguto aimana buvo labiau panaši į šaukimą pragaran, – siaubo natų virtinė, sklindanti iš osmanų stovyklų, turkų karių jūros. Beveik mačiau plazdančias karo vėliavas, ant žirgų šonų tykštantį kraują, ietis ir pjautuvus, saulėje spindinčius rytietiškus kardus ir šarvinius marškinius, gražius ir subjaurotus jaunus kūnus; girdėjau mirštančius vyrus šaukiantis Alacho, tolimas motinų ir tėvų raudas; užuodžiau degančių namų ir sukrešėjusio kraujo kvapą, parako tvaiką, smilkstančių palapinių ir arklienos dvoką.

Keisčiausia, kad tame šauksme netikėtai suvokiau kelis žodžius: „*Kaziklu Bey!* Žudikas!" Tame chaose tarp ryškiaspalvių vėliavų įžiūrėjau besisukiojantį juodą raitelį, kardu kapojantį osmanams galvas, kurios su visais šalmais nusirisdavo žemėn.

Turgutas nutilo, o aš stovėjau ir žiūrėjau į merdintį žmogų. Helena buvo visai šalia manęs. Žiojausi kažko klausti, kai pamačiau, kad Turguto rauda ir jai kelia siaubą. Nenoromis prisiminiau, kad jos gyslomis teka Žudiko kraujas. Atsisuko, atrodė sukrėsta, bet nesutrikusi; staiga pagalvojau, kad ji turi ir Rosio palikimą – ramų ir aristokratišką, toskanišką ir anglosaksišką, jos žvilgsnyje mačiau su niekuo nepalyginamą Rosio gerumą. Kaip tik tada, o ne vėliau, ne rudo mūro bažnyčioje, ne priešais kunigą, aš paėmiau ją į žmonas, susituokiau širdyje, prisiekiau jai visam gyvenimui.

Turgutas padėjo rožinį draugui ant širdies, kūnas krustelėjo, ir iš satinu muštos dėžutės ištraukė kažkokį sidabrinį įrankį, ilgesnį už mano plaštaką.

– Dar niekada neteko to daryti, Dieve, apsaugok mane, – ramiai prabilo.

Prasegė pono Erozano marškinius, pamačiau senstančią odą, gyvaplaukiai ant neritmingai besikilojančios krūtinės buvo visai balti. Selimas be žodžių dairėsi po kambarį, paskui atnešė Turgutui plytą, kuria greičiausiai buvo prilaikomos durys. Turgutas paėmė tą kasdienį daiktą į ranką lyg sverdamas. Strypo smaigalį įrėmė į kairę krūtinės pusę ir pradėjo monotoniškai giedoti – žodžiai kažkur girdėti – iš knygos, filmo ar pokalbio? – *Allahu akbar, Allahu akbar:* Alachas didis. Žinojau, kad nepriversiu Helenos išeiti, kaip ir aš pats neprisiversiu, todėl tik patraukiau ją porą žingsnių atgal. Plyta nusileido. Turguto ranka buvo didelė ir tvirta. Selimas laikė strypą, kuris su kiekvienu dusliu stuktelėjimu vis giliau smigo į kūną. Besisunkiantis kraujas nudažė išbalusią odą. Pono Erozano veidą iškreipė konvulsijos, jis prasižiojo, prašiepdamas pageltusius šuniškus dantis. Helena žiūrėjo, aš irgi nedrįsau nusisukti; nenorėjau, kad ji matytų tai, ko nemačiau aš. Bibliotekininko kūnas suvirpėjo, strypas staiga sulindo iki rankenos, ir Turgutas atsilošė, lyg kažko laukdamas. Lūpos drebėjo, kaktą išmušė prakaitas.

Erozano kūnas suglebo, veidas taip pat; lūpų kampučiai taikiai nusileido, iš krūtinės išsiveržė atodūsis; kojos su gerokai nutrintomis kojinėmis sujudėjo ir nurimo. Jaučiau, kaip tvirtame mano glėbyje dreba Helena. Turgutas pakėlė suglebusią draugo ranką ir ją pabučiavo. Raudonu skruostu riedėjo ašaros ir dingdavo ūsuose. Užsidengė akis. Selimas padėjo rožinį ant bibliotekininko krūtinės ir suspaudė sustingusį Turguto petį.

Netrukus Turgutas atsigavo, atsistojo ir nusišnypštė į nosinę.

– Buvo puikus žmogus, – pasakė jis, balsas tebevirpėjo. – Geros širdies ir mielas. Tegu ilsisi ramybėje, išvengęs pragaro legionų. – Nusisukęs nusišluostė akis. – Draugu-

žiai, turime išnešti kūną. Vienoje ligoninėje pažįstu gydytoją, kuris mums padės. Selimas pabus čia, kol paskambinsiu, ir gydytojas atvažiuos greitąja pasirašyti reikiamų dokumentų.

Turgutas iš kišenės išsiėmė keletą skiltelių česnako ir atsargiai įdėjo numirėliui į burną. Selimas ištraukė strypą ir nuplovė kriauklėje kambario kampe, tada atsargiai padėjo į dėžutę. Turgutas išvalė visas kraujo dėmeles, virtuvės rankšluosčiu perrišo bibliotekininko krūtinę ir užsegė marškinius; nuėmė nuo lovos paklodę ir leido man padėti užkloti kūną ir jau ramų veidą.

– Dabar, mano brangūs draugai, prašau jūsų malonės. Matėte, ką gali padaryti gyvasis numirėlis, ir žinome, kad jų čia yra. Turite būti labai atsargūs. Ir važiuokit į Bulgariją kuo greičiau – artimiausiomis dienomis, jei tik pavyktų viską sutvarkyti. Paskambinkite man, kai jau žinosite savo planus. – Jis ryžtingai pažvelgė į mane. – Jei prieš išvažiuojant nepasimatysime, linkiu jums saugios ir sėkmingos kelionės. Visą laiką apie jus galvosiu. Paskambinkite, kai tik grįšite į Stambulą. Jei grįšite.

Vyliausi, kad nori pasakyti, – jei sugalvosime grįžti į Stambulą, o ne jei liksim gyvi Bulgarijoje. Atsisveikino su mumis šiltai paspausdamas man plaštaką, kaip ir Selimas, kuris droviai pabučiavo ranką Helenai.

– Jau eisime, – paprastai pasakė Helena, spusteldama mano delną, ir mudu, palikę šį niūrų kambarį, nulipome laiptais į gatvę.“

Penkiasdešimt ketvirtas skyrius

„Pirmasis Bulgarijos įspūdis, kaip ir vėlesni prisiminimai, tai kalnai, kuriuos pamačiau pro lėktuvo langą: aukšti ir statūs, tamsiai žali, beveik be kelių, nors kur ne kur per kaimus ar palei stačius skardžius driekėsi ruda kelio juosta. Šalia nejudėdama sėdėjo Helena, akys įsmeigtos į mažutį lėktuvo langelį; mudviejų rankos slepiasi po sulankstytu švarku ant sėdynės. Jaučiau jos šiltą delną, bet šaltokus pirštus, ant kurių nėra nė vieno žiedo. Retkarčiais kalnų slėniuose pamatydavome spindinčias juostas, kurios, mano galva, turėjo būti upės. Įsitempdavau, bet be didelių vilčių išvysti pažįstamą drakono uodegos formą. Tačiau nieko panašaus nebuvo, nors tą uodegą regėdavau net užsimerkęs.

Priminiau sau, kad nieko nebus, jei, vos pamatęs kalnus, užgniaušiu nejučia stiprėjančią viltį. O vilties teikė jų paslaptingumas, nes jie atrodė nepaliesti dabarties, beveik nebuvo miestų ir miestelių ar pramonės ženklų. Nujaučiau, kad kuo geriau buvo slepiama praeitis šioje šalyje, tuo geriau ji bus išsaugota. Vienuoliai ėjo per kalnus – gal virš jų dabar skrendame? Gal kopė per tas pačias viršūnes, nors jų kelio nežinome. Užsiminiau apie tai Helenai, nes norėjosi garsiai išsakyti savo viltis. Ji papurtė galvą.

– Net nežinome, ar jie pasiekė Bulgariją ir ar apskritai išsiruošė į kelionę, – priminė ji, bet griežtą mokslinį toną sušvelnino glostydama man ranką po švarko skvernu.

– Nieko neišmanau apie Bulgarijos istoriją, – tariau, – aš čia pasiklysiu.

– Aš irgi nesu ekspertė, – nusišypsojo Helena. – Bet žinau, kad slavai į šiuos kraštus atkeliavo šeštą ir septintą šimtmečiais iš šiaurės, kaip ir tiurkų gentis, vadinama bulgarais, atrodo, septintą šimtmetį. Jie susivienijo prieš Bizantiją – išmintingai susivienijo, pirmasis jų valdovas buvo bulgaras, vardu Asparuchas. Devintą šimtmetį caras Borisas pirmasis oficialia religija pripažino krikščionybę. Ir vis dėlto jis čia didvyris. Bizantija valdė nuo vienuolikto iki trylikto šimtmečio pradžios, tada Bulgarija tapo didžiule galybe iki 1393 metų, kai ją sutriuškino osmanai.

– Kada osmanai buvo išvyti? – susidomėjęs paklausiau. – Atrodo, čia juos sutinki visur.

– Tik 1878 metais, – atsakė Helena, – Rusija padėjo Bulgarijai juos išstumti.

– Ir tada Bulgarija abiejuose pasauliniuose karuose stojo į jos pusę.

– Taip, o tada po karo sovietų armija atnešė didžiąją revoliuciją. Kaipgi mes be sovietų armijos? – Helena žavingai ir karčiai nusišypsojo, suspaudžiau jos ranką.

– Tyliau, – perspėjau, – jei būsi tokia neatsargi, man viskuo teks rūpintis vienam.“

„Sofijos oro uostas buvo mažytis; aš tikėjausi išvysti modernaus socializmo rūmus, bet nusileidome ant paprasto asfaltuoto tako ir kartu su visais keleiviais nužingsniavome link pastato. Gaudydamas pokalbių nuotrupas nusprendžiau, kad beveik visi jie bulgarai. Kai kurie buvo gražūs, net labai gražūs: nuo tamsių akių ir šviesios odos slavų iki Artimųjų Rytų bronzos, įvairiausių atspalvių ir

tankumo antakių, ilgų nosių, platėjančių į apačią ar ereliškai lenktų, kartais net gerokai kuprotų; jaunos moterys juodais garbanotais plaukais, kilniomis kaktomis, seni, bet energingi vyrai beveik bedančiai. Jie šypsojosi ir juokėsi, ir noriai šnekėjosi; mosuodamas susuktu laikraščiu, vyriškis kažką aistringai aiškino savo bendrakeleiviui. Drabužiai ne vakarietiški, bet negalėčiau pasakyti, kas taip skyrėsi, – kostiumų ar sijonų kirpimas, sunkūs batai ar juodos skrybėlės.

Jie neslėpė džiaugsmo kojoms palietus Bulgarijos žemę – ar asfaltą, – ir tai iškreipė mano susikurtą tautos įvaizdį – tautos, tvirtai stojusios į vieną gretą su Sovietų Sąjunga, dešiniosios Stalino rankos net prabėgus metams po jo mirties, tautos, patekusios į iliuzijų, iš kurių gal niekada neatsibus, spąstus. Sunkumai gaunant Bulgarijos vizas Stambule – dosnūs sultono fondo „patepimai" ir tetos Evos skambučiai kolegoms į Sofiją – dar labiau sustiprino mano nerimą, kad gyvenimo džiaugsmą praradę biurokratai, kurie, nors ir murmėdami, įdėjo antspaudus į pasus, jau užbalzamuoti priespaudos. Helena prisipažino, kad jai nerimą kelia vien tai, jog Bulgarijos ambasada apskritai išdavė mums vizas.

Bet tikri bulgarai pasirodė visiškai kitokie. Oro uoste atsistojome į eilę prie muitinės, čia juokas ir kalbos skardėjo dar garsiau, matėme, kaip už pertvaros moja ir sveikina pasitinkantys giminaičiai. Žmonės deklaravo iš Stambulo ir kitų vietų parsivežtų pinigų likučius ir suvenyrus, kai atėjo mūsų eilė, padarėme tą patį.

Jauno muitininko antakiai pakilo ir pasislėpė po kepure, vos pamačius mūsų pasus. Muitininkas nusinešė juos pas kitą pareigūną.

– Po paraliais, – dusliai tarė Helena.

Aplink mus sustojo net keletas uniformuotų pareigūnų, ir vyriausiasis bei labiausiai pasipūtęs ėmė kamantinėti vokiečių, tada prancūzų ir galop darkyta anglų kalba. Kaip buvo patarusi teta Eva, ramiai ištraukiau Budapešto universiteto laišką, kuriame Bulgarijos vyriausybė buvo prašoma įleisti mus į šalį rimtu moksliniu reikalu, ir dar vieną laišką, kurį teta Eva parūpino per savo draugą Bulgarijos ambasadoje.

Nežinojau, ką pareigūnas suprato iš akademinio laiško ir ekstravagantiško anglų, vengrų ir prancūzų kalbų mišinio, bet ambasados laiškas buvo parašytas bulgarų kalba, ir dar su antspaudu. Jis tyliai skaitė, platūs antakiai susitiko ant nosies keteros, veide pasirodė nuostaba, ir jis apstulbęs pakėlė akis. Tai mane dar labiau sunervino nei priešiškumas, ir aš supykau, kad teta Eva labai jau abstrakčiai persakė mums ambasados laiško turinį. Aišku, dabar negalėjau paklausti, kas ten rašoma, todėl, kai pareigūnas pražydo šypsena ir net patapšnojo man per petį, jaučiausi apgailėtinai. Nuėjo į muitininkų būdelę prie telefono ir po kelių bandymų kažkam prisiskambino. Man nepatiko, kaip šypsosi į ragelį, kartkartėmis dirsčiodamas į mus. Helena nejaukiai muistėsi, juk ji suprato daugiau nei aš.

Galiausiai pareigūnas plačiu mostu padėjo ragelį, paėmė mūsų apdulkėjusius lagaminus ir palydėjo į oro uosto barą, kur pavaišino stikliuku į galvą trenkiančio gėrimo, vadinamo *rakija,* ir pats pasivaišino. Kelių kalbų mišiniu paklausė, ar seniai esam atsidavę revoliucijos reikalui, kada įstojom į partiją ir taip toliau. Nuo klausimų man darėsi vis neramiau. Karštligiškai mintyse svarsčiau galimus rekomendacinio laiško netikslumus, bet žiūrėjau, ką daro Helena, ir šypsojausi arba pateikdavau neutralius atsakymus. Jis išgėrė už visų šalių darbininkų draugystę, tada

vėl įpylė mums ir sau. Jei ką nors pasakydavome, na, kad ir kokią banalybę apie šalies grožį, plačiai nusišypsodavo mataruodamas galva, lyg prieštarautų mūsų žodžiams. Visai sunerimau, bet Helena pašnibždėjo apie pastarąjį kultūrinį reiškinį: bulgarai pritardami mataruoja galva į šonus, o nepritardami linkčioja.

Kai jau buvom išgėrę nemažai rakijos, mus išgelbėjo surūgusios išraiškos vyriškis, tamsiu kostiumu ir su skrybėle. Atrodė tik truputį už mane vyresnis ir būtų buvęs net gražus, jei rūgščią miną bent kartą pakeistų maloni išraiška. Bet dabar iš po juodų ūsų lindo perkreiptos lūpos, o krintantys juodi plaukai nepaslėpė surauktos kaktos. Pareigūnas jį pasitiko pagarbiai ir pristatė kaip mums priskirtą gidą po Bulgariją. Paaiškino, kad mums labai pasisekė, nes Krasimiras Ranovas yra labai gerbiamas žmogus vyriausybėje ir Sofijos universitete ir kaip niekas kitas gerai pažįsta senos ir garbingos šalies įžymybes. Nuo gėrimo apsiblaususiu žvilgsniu paspaudžiau šaltą Ranovo ranką, maldaudamas dangų, kad leistų apžiūrėti Bulgariją be gido. Atrodo, gerokai mažiau nustebusi Helena pasveikino jį su nuobodulio ir paniekos mišiniu veide. Ranovas vis dar neištarė nė žodžio, bet, atrodo, jau nuoširdžiai nemėgo Helenos, nors muitininkas net nespėjo paaiškinti, kad ji vengrė, studijuojanti Amerikos universitete. Išgirdęs paaiškinimus, tik niūriai nusišypsojo. „Profesoriau, ponia", – tepasakė, tai buvo pirmieji jo žodžiai, ir nusisuko. Muitininkas džiugiai šypsodamas paspaudė mums rankas, patapšnojo man per petį, lyg būtume seni draugai, ir parodė, kad sektume paskui Ranovą.

Ranovas mostelėjo taksi, kurio salonas buvo toks senamadiškas, kokio dar nebuvau matęs, išmuštas kažkokiu juodu audiniu, primenančiu arklio ašutus. Iš priekinės

sėdynės paaiškino, kad mums užsakytas pats geriausias Sofijos viešbutis.

– Tikiuosi, jums patiks, ir restoranas puikus. Susitiksime rytoj per pusryčius, tada ir paaiškinsite savo kelionės tikslą ir kaip galėčiau jums padėti. Be abejonės, norėsite susitikti su kolegomis iš Sofijos universiteto ir vyriausybės pareigūnais. Tada dar surengsime ekskursiją po istorines Bulgarijos įžymybes. – Jis kreivai nusišypsojo, o aš spoksojau į jį su vis didėjančiu siaubu. Angliškai kalbėjo labai gerai, nors ir su akcentu.

Jis man kažką priminė. Esu tikras, kad niekada anksčiau nebuvau jo matęs, bet tikrai priminė kažką pažįstamo, tačiau negalėjau prisiminti ką. Tas jausmas persekiojo visą dieną, kankino ir per itin gerai organizuotą ekskursiją po miestą. Sofija buvo keistai graži – devyniolikto amžiaus elegancija, viduramžių didybė ir spindintys socializmo paminklai. Miesto centre aplankėme niūrų mauzoliejų, kuriame guli prieš penkerius metus miręs Stalino laikų diktatorius Georgijus Dimitrovas. Įžengdamas į mauzoliejų, Ranovas nusiėmė skrybėlę ir praleido mane su Helena į priekį. Įsiliejome į tylių bulgarų eilę, slenkančią pro atvirą Dimitrovo karstą. Vaško spalvos diktatoriaus veidas buvo su tokiais pat juodais ūsais kaip Ranovo. Pagalvojau apie Staliną, kurio kūnas prieš metus atgulė šalia Lenino mauzoliejuje Raudonojoje aikštėje. Tos ateistinės šalys tikrai stropiai saugo savo šventųjų palaikus.

Bloga nuojauta dar sustiprėjo, kai pasiteiravęs mūsų gido, ar negalėtų suvesti mūsų su Antonu Stoičevu, pamačiau, kaip jis iš pasibjaurėjimo atšoko.

– Ponas Stoičevas yra liaudies priešas, – paaiškino suirzęs, – kodėl norit su juo susitikti? – O tada keistai pridūrė: – Žinoma, jei norite, suorganizuosiu susitikimą. Jis

nebedėsto universitete – tokių pažiūrų žmogus negali auklėti jaunimo. Bet yra žinomas ir turbūt todėl norite su juo pasimatyti?“

„– Ranovui, matyt, liepta tenkinti visus mūsų norus, – tyliai tarė Helena, kai prie viešbučio trumpam likome vieni. – Kodėl? Kodėl kažkas mano, kad tai gera mintis? – Mudu baimingai susižvalgėme.

– O, kad žinočiau, – pasakiau.

– Turime būti labai atsargūs. – Helena atrodė liūdna, kalbėjo tyliai ir aš nedrįsau jos pabučiuoti viešoje vietoje. – Susitarkim, kad nuo šiol niekam nieko nesakysime, kalbėsime tik mokslo reikalais, ir tai kiek įmanoma mažiau, jei teks ką aptarinėti Ranovo akivaizdoj.

– Sutarta.“

Penkiasdešimt penktas skyrius

„Pastaraisiais metais vis dažniau prisimenu tą dieną, kai pirmą kartą pamačiau Antono Stoičevo namus. Gal giliai atmintin įstrigo kontrastas tarp miesto ir Stoičevo gamtos prieglobsčio čia pat už Sofijos, o gal tą dieną dažnai pamenu dėl paties Stoičevo – savitą ir subtilią jo laikyseną. Nors manau, kad, vos prisiminus Stoičevo namų vartus, mane apima keista, kvapą gniaužianti nuojauta, nes susitikimas reiškė lemiamą posūkį Rosio paieškose.

Jau gerokai vėliau, kai balsu skaičiau apie vienuolynus toli už Konstantinopolio sienų, apie šventoves, kurių gyventojai kartais išvengdavo mieste priimto Bažnyčios įsako, kur jų nesaugojo tvirtos gynybinės miesto sienos, bet buvo toliau nuo tironiškos valstybės rankos, pagalvodavau apie Stoičevą – jo sodą, pasvirusias obelis ir vyšnias baltais kamienais, namą kieme, ryškią žalumą ir mėlynus avilius, senus medinius dvivėrius vartus ir visišką ramybę, atsidavimo ir sąmoningo atsiskyrimo atmosferą.

Stovėjome prie vartų, kol nusėdo Ranovo automobilio sukeltos dulkės. Helena paspaudė seno skląsčio rankeną; Ranovas niūriai stoviniavo atokiau, lyg nenorėdamas, kad jį kas pamatytų, net mes, o aš pasijutau tarytum įaugęs į žemę. Hipnotizavo rytinis lapų šlamėjimas, bičių dūzgimas ir netikėtas, pykinantis baimės jausmas. Stoičevas gali nieko nepadėti – dar vienas akligatvis, o tai reikštų,

kad grįžtume namo, nukeliavę ilgą kelią į niekur. Mintyse tokį variantą buvau perkratęs šimtus kartų: skrydis atgal į Niujorką iš Sofijos ar Stambulo, – pagalvojau, kad dar kartą norėčiau pamatyti Turgutą, – tada teks priprasti dirbti be Rosio, atsakyti į daugybę klausimų, kur buvau, aiškintis su fakultetu dėl ilgų atostogų ir grįžti prie disertacijos apie olandų pirklius – taikius, pilkus žmogelius, – prižiūrint visiškai nevykusiam naujam vadovui, ir kasdien matyti uždarytas Rosio kabineto duris. Tų uždarų durų labiausiai ir bijojau, to tebesitęsiančio tyrimo, bergždžių policijos apklausų – „Taigi, pone, hm, Pauliau, ar ne? Išvykote praėjus dviem dienoms po to, kai dingo jūsų mokytojas?“ – paskui nedidelei grupelei skirtos pamaldos už mirusįjį ir galiausiai Rosio darbų klausimai, autorystės teisės, namo reikalai.

Žinoma, jei grįžčiau su Helena už parankės, būtų lengviau. Ketinau ją prašyti, kai tik baigsis šis siaubas, tekėti už manęs; bet pirma turėčiau pasitaupyti šiek tiek pinigų ir nuvežti ją pas tėvus į Bostoną. Taip, grįšime susikibę rankomis, bet nebus tėvo, kurio galėčiau prašyti dukros rankos. Pro sielvarto miglą mačiau, kaip Helena atidaro vartus.

Stoičevo namas stovėjo nedidukėj dauboj – pusiau kieme, pusiau sode. Namo pamatai buvo iš rusvai pilko akmens, siūlės nutinkuotos baltai; vėliau sužinojau, kad tai toks granitas, iš jo pastatyti visi senieji pastatai Bulgarijoje. Sienos iš plytų, bet tokios švelnios rausvai auksinės spalvos, jog atrodė, kad dešimtmečius gulėjo saulės atokaitoj. Stogas raudonų čerpių. Viskas truputį apsilupę. Atrodė, kad namas pamažu išdygo iš žemės ir dabar vėl smenga atgal, o pasvirę medžiai bando visa tai pridengti. Vieną namo kampą buvo apsivijęs vijoklis, prie kito

glaudėsi vynuogėmis apaugusi pinta medinė arka, į sieną kabinosi baltos rožės. Po arka stovėjo medinis stalas ir keturios negrabiai sukaltos kėdės, karštomis vasaros dienomis čia krinta vėsus šešėlis. Po senomis obelimis stovėjo du vaiduokliški aviliai, o šalia, saulės atokaitoje, puikavosi darželis, kuriame tvarkingose lysvėse kažkas žaliavo. Užuodžiau prieskonius, levandas, žolę ir kepamus svogūnus. Kažkas rūpestingai prižiūrėjo šiuos senus namus, ir beveik tikėjausi pamatyti Stoičevą vienuolio abitu, tūpčiojantį po sodą.

Tada pasigirdo dainavimas, tarp apgriuvusio kamino ir pirmojo aukšto langų. Tai buvo ne atsiskyrėlio baritonas, o švelnus moteriškas balsas; melodija energinga, net cigaretę čiulpiantis Ranovas sukluso.

– *Izvinete!* – sušuko. – *Dobar den!*

Daina nutrūko, pasigirdo kaukšėjimas ir duslus smūgis. Atsidarė durys ir į mus įsmigo griežtos jaunos moters akys, lyg nesitikėjusios kieme pamatyti žmogaus.

Žengiau į priekį, bet mane aplenkė Ranovas ir, nusiėmęs skrybėlę, ėmė lankstytis ir sveikinti ją bulgariškai. Moteris pakėlė ranką prie skruosto ir smalsiai, bet kartu atsargiai žvelgė į Ranovą. Atidžiau įsižiūrėjęs supratau, kad nėra tokia jauna, kaip maniau, bet iš energijos ir jėgos supratau, kad tai ji to nuostabaus sodelio ir virtuvės kvapų autorė. Apskritas veidukas, atgal sušukuoti plaukai, ant kaktos tamsus apgamėlis. Akys, lūpos ir smakras lyg gražaus vaiko. Buvo balta palaidine, o ant mėlyno sijono ryšėjo prijuostę. Nužvelgė mus įdėmiu žvilgsniu, kuris nesiderino su nekaltomis akimis, ir pastebėjau, kad atsakinėdamas į klausimus Ranovas iš piniginės net išsitraukė vizitinę kortelę. Kad ir kas ji būtų, Stoičevo dukra ar namų šeimininkė, – ar komunistinėse šalyse į pensiją išėję pro-

fesoriai gali sau leisti turėti namų šeimininkę? – bet buvo nekvaila. Ranovas, atrodo, bandė jai patikti.

– Tai Irina Hristova, – pristatė, kol spaudėm jai ranką, – profesoriaus Stoičevo dukterėčia. – Sesers dukra, – dar paaiškino Ranovas.

Prisidegė cigaretę ir pasiūlė Irinai Hristovai, o mudu tvirtai atsisakėme. Paaiškino, kad esame iš Amerikos, jos akys išsiplėtė, bet žvilgsnis tebebuvo atsargus. Tada nusijuokė, nors niekada taip ir nesupratau kodėl. Ranovas vėl nutaisė rūškaną miną – manau, jis tiesiog nemokėjo būti malonus ilgiau nei kelias minutes, o ji pakvietė mus vidun.

Ir vėl nustebau; iš lauko tai galėjo būti jauki kaimo troba, bet vidaus prieblandoje, kuri smarkiai skyrėsi nuo šviesaus kiemo, buvo muziejus. Durys atsivėrė tiesiai į didelį kambarį su židiniu, ant kurio žaidė saulės spinduliai. Akį traukė baldai – tamsios, įmantriai raižytos komodos su veidrodžiais, prabangios kėdės ir suolai. Man labiausiai į akis krito ir be galo sužavėjo Heleną gausybė liaudiškų audinių ir senovinių paveikslų – daugiausia ikonų, vertingesnių už matytas Sofijos bažnyčiose. Čia buvo madonos spindinčiomis akimis ir plonomis lūpomis, liūdni šventieji, dideli ir maži, paauksuoti ar sidabro rėmuose, apaštalai valtyse ir kankiniai, kantriai laukiantys mirties. Ant sienų puikavosi sodrių ir dulsvų spalvų kilimai, geometrinių raštų prijuostės ir net siuvinėta liemenė bei skaros, puoštos smulkiomis monetomis. Helena parodė man liemenę su siauromis kišenėlėmis ant abiejų skvernų.

– Kulkoms, – paprastai paaiškino.

Šalia liemenės kabėjo pora durklų. Norėjau pasiteirauti, kas dėvėjo tą liemenę, kas lietė tas kulkas, kas nešiojo tuos durklus. Moliniame ąsotyje buvo primerkta rožių

ir paparčių, kurie atrodė nenatūraliai gyvi šalia dūlančių vertybių. Grindys išblizgintos. Toliau matėsi dar vienas panašus kambarys.

Ranovas irgi dairėsi ir niurnėjo.

– Manau, profesoriui Stoičevui leista turėti per daug nacionalinių vertybių. Liaudies labui jas reikėtų parduoti.

Irina arba nesuprato angliškai, arba tiesiog nesiteikė reaguoti į tokius pareiškimus; ji nusisuko ir nuvedė mus siaurais laiptais. Nežinau, ką tikėjausi išvysti viršuje – gal užgriozdintą lindynę, kurioje senasis profesorius tūno per žiemą, o gal – iki skausmo pažįstamą, tvarkingą darbo kabinetą, koks slėpė neramų ir nuostabų profesoriaus Rosio protą. Bet kai viršuj atsivėrė durys ir laiptų aikštelėje pasirodė žilagalvis nedidukas, bet guvus vyras, viską užmiršau. Irina nuskubėjo prie jo, paėmė už rankos ir kažką, kartkartėmis nusijuokdama, aiškino bulgariška greitakalbe.

Senukas atsisuko, žvilgsnis buvo ramus, mintys kažkur toli toli, man net pasirodė, kad žvilgsnis nudelbtas į grindis, nors žiūrėjo tiesiai į mus. Žengiau žingsnį ir ištiesiau ranką. Tvirtai ją paspaudė, tada, atsisukęs į Heleną, paspaudė ranką ir jai. Buvo mandagus, oficialus ir pagarbiai orus, didelės tamsios akys žiūrėjo tai į mane, tai į Heleną, tada įsmigo į Ranovą, stovintį mums už nugarų. Tuomet ir Ranovas priėjo ir paspaudė profesoriui ranką – kažkaip globėjiškai, ir aš ėmiau vis labiau nekęsti mūsų gido. Kaip norėjau, jog paliktų mus vienus, kad galėtume akis į akį pasikalbėti su profesoriumi Stoičevu. Kaip, po galais, nuoširdžiai padiskutuoti ir išvis ką nors sužinoti iš profesoriaus Stoičevo, jei Ranovas prilipęs it vantos lapas?

Profesorius Stoičevas lėtai apsisuko ir nusivedė mus į vieną iš kelių kambarių antrame aukšte. Dukart čia pabuvęs taip ir nesupratau, kur šeimininkas miega. Kiek ma-

čiau, antrame aukšte buvo tik koridorius, iš jo durys į kelis mažesnius kambarius. Visos durys buvo praviros, pro medžių žalumą į vidų skverbėsi saulė, glostydama nesuskaičiuojamas knygų nugarėles, knygų, išrikiuotų pasieniais, sudėtų į medines dėžes ant grindų ar gulinčių krūvomis ant stalų. Šalia įvairiausių formų ir dydžių dokumentai, kai kurie labai seni. Tai nebuvo tvarkingasis Rosio kabinetas, čia buvo panašiau į užgriozdintą laboratoriją, į kolekcininko kampą. Kur pažvelgsi, visur saulės nušviesti seni vaškiniai popieriai, seni odiniai viršeliai, nagingi įrišimai su paauksavimo liekanomis, apspurę puslapių kampučiai, rumbuotos knygų nugarėlės – raudonos ir rudos, kaulo spalvos – visur knygos, popieriaus ritiniai, rankraščiai. Nematyti nė dulkelės, nė viena knyga neguli ant kokio trapaus daikto, bet visur, visuose kambariuose pilna knygų ir rankraščių – pasijutau esąs net ne muziejuje, kur tokios vertybės būtų gerokai erdviau ir metodiškiau išdėstytos.

Ant sienos kabėjo senoviškas žemėlapis, pieštas ant ištemptos odos. Nesusiturėjęs priėjau arčiau, ir Stoičevas nusišypsojo.

– Patinka? – paklausė. – Bizantijos imperija apie 1150 metus. – Tai buvo pirmieji jo ištarti žodžiai. Jis kalbėjo ramiai, taisyklinga anglų kalba.

– Kai Bulgarija dar priklausė imperijai, – susimąsčiusi pridūrė Helena.

Stoičevas patenkintas pažvelgė į ją.

– Taip, tikrai. Manau, žemėlapis buvo nupieštas Venecijoje arba Genujoje ir atgabentas į Konstantinopolį, greičiausiai kaip dovana imperatoriui arba kam nors iš jo dvariškių. Tai kopija, kurią padarė vienas mano draugas.

Helena nusišypsojo ir pasirėmė smakrą. Tada beveik mirktelėjo profesoriui.

– Gal imperatoriui Manuilui I Komninui?

Apstulbau, Stoičevas irgi nustebo. Helena nusijuokė.

– Bizantija buvo mano pomėgis, – paaiškino.

Senasis istorikas nušvito šypsena ir netikėtai manieringai nusilenkė Helenai. Tada pamojo į stalą svetainės vidury ir visi susėdome. Pro langą mačiau kiemą, besileidžiantį link pamiškės, vaismedžius, kai kurie jau buvo užmezgę vaisius. Už pravirų langų dūzgė bitės ir šlamėjo lapai. Pamaniau, kad Stoičevui turėtų būti gera net čia, atskirtam, sėdėti tarp rankraščių, skaityti ar rašyti ir klausytis garsų, kurių negali užgniaužti nė viena net tvirčiausios rankos valdoma valstybė. Ir gerai, kad nė vienas biurokratas nesumojo jo iš čia ištremti. Tokiomis aplinkybėmis tai buvo laiminga įkalinimo vieta ir, ko gero, labiau savanoriška, nei manėme.

Stoičevas, netardamas nė žodžio, įdėmiai žiūrėjo į mus, o man buvo įdomu, ką galvoja apie mūsų atvykimą ir ar ketina išsiaiškinti, kas mes per paukščiai. Kai jau atrodė, kad profesorius išvis neprašneks, prabilau aš.

– Profesoriau Stoičevai, – tariau, – atleiskit už įsiveržimą į jūsų vienatvę. Esame labai dėkingi jums ir jūsų dukterėčiai, kad sutikote mus priimti.

Profesorius žiūrėjo į ant stalo besiilsinčias savo rankas – plonas, nubertas senatvės dėmių, – tada pakėlė žvilgsnį į mane. Jau sakiau, kad akys buvo labai tamsios, jauno žmogaus akys, nors švariai nuskustas alyvų spalvos veidas išvagotas senatvės. Ausys neįprastai didelės ir atlėpusios; pro langus sklindančioje šviesoje atrodė perregimos, rausvais, it kokio triušio, pakraštėliais. Akys, romios ir apdairios, irgi panašios į žvėrelio. Dantys pageltę ir reti, o vienas, pačiame priekyje, auksinis. Bet turėjo visus, ir kai nusišypsojo, tiesiog nušvito – lyg laukinis žvėrelis būtų įgavęs žmogaus bruožų. Tai buvo nuostabus veidas, vei-

das, kuris jaunystėje skleidė neįprastą trauką, tokiam žavesiui negalėjai atsispirti.

Stoičevas taip žaviai šypsojosi, kad mudu su Helena atsakėm tuo pačiu. Irina irgi nušvito šypsena. Ji prisėdo po kažkokia ikona, greičiausiai šv. Jurgio, energingai smeigiančio ietimi išsekusį drakoną.

– Man labai malonu, kad mus aplankėte, – prabilo Stoičevas, – pas mus retai būna svečių, ir dar rečiau – kalbančių angliškai. Bus malonu prisiminti anglų kalbą, nors nekalbu taip gerai kaip jūs.

– Jūsų anglų kalba puiki, – pasakiau, – kur išmokote, jei galiu paklausti?

– Galite, – atsakė profesorius Stoičevas. – Jaunystėje turėjau laimės studijuoti užsienyje, dalį mokslų krimtau Londone. Ar galėčiau jums kuo nors padėti, ar tik norite apžiūrėti mano biblioteką? – paklausė taip paprastai, kad privertė mane nusišypsoti.

– Ir viena, ir kita, – atsakiau, – norėjome pamatyti biblioteką ir šio to pasiteirauti. – Stabtelėjau rinkdamas žodžius. – Panelė Rosi ir aš labai domimės jūsų šalies viduramžių istorija, nors žinau gerokai mažiau, nei turėčiau, mudu rašome, na... – užsikirtau supratęs, kad, be trumpos Helenos paskaitos lėktuve, išties nieko neišmanau apie Bulgarijos istoriją, arba tiek mažai, kad atrodysiu kaip visiškas pašlemėkas šio erudito ir istorijos sargo akivaizdoje; užsikirtau ir dėl to, kad tai, ką norėjome aptarti, yra labai asmeniška ir tikrai nenorėčiau, kad viską girdėtų niekinamai spoksantis Ranovas.

– Tai domitės viduramžių Bulgarija? – paklausė Stoičevas, ir man pasirodė, kad ir jis pažvelgė į Ranovo pusę.

– Taip, – atsakė Helena, skubėdama man į pagalbą. – Domimės vienuolynų gyvenimu viduramžių Bulgarijoje,

norėtume paskelbti keletą straipsnių. Mus domina viduramžių pabaigos vienuolijos, taip pat maldininkų keliai Bulgarijoje ir keliai, kuriais maldininkai iš Bulgarijos keliavo į kitas šalis.

Stoičevas nušvito ir patenkintas lingavo galva, atlėpusias ausis glostė saulės spindulys.

– Labai gera tema, – patikino jis. Žiūrėjo kažkur į tolį, giliai į praeitį, tarytum į laiko šulinį, ir kaip niekas kitas gerai matė mus dominantį laikotarpį. – Rašote apie ką nors konkretaus? Turiu nemažai rankraščių, gal praverstų, jei norėtumėt, mielai leisčiau juos pavartyti.

Ranovas pasimuistė kėdėje, ir vėl suvokiau, kaip jo nekenčiu. Laimei, jis daugiau dėmesio skyrė gražiam Irinos profiliui nei mums.

– Taip, – tariau, – norėtume kuo daugiau sužinoti apie penkioliktą šimtmetį – penkiolikto šimtmečio pabaigą, daktaras Rosis nemažai tyrinėjo šį laikotarpį jos gimtojoje šalyje, tai yra...

– Rumunijoje, – užbaigė Helena. – Bet augau ir mokiausi Vengrijoje.

– A, taip, tai esat kaimynė. – Profesorius Stoičevas atsisuko į Heleną ir nušvito švelniausia šypsena. – Iš Budapešto universiteto?

– Taip, – atsakė Helena.

– Tai gal pažįstat mano draugą – profesorių Sandorą?

– O, taip. Jis Istorijos fakulteto dekanas. Ir neblogas mano draugas.

– Labai malonu, labai malonu, – tarė profesorius Stoičevas, – perduokite nuo manęs kuo nuoširdžiausius linkėjimus, kai tik sutiksite.

– Būtinai, – nusišypsojo Helena.

– Ką dar pažįstu? Šiuo metu turbūt daugiau nieko. Bet jūsų pavardė, profesore, labai jau įdomi. Žinau šią pavardę.

Jungtinėse Valstijose, – atsisuko į mane, tada vėl į Heleną; su nerimu stebėjau, kaip susiaurėjo Ranovo akys, – gyvena garsus istorikas Rosis. Ar jūs ne giminės?

Nustebau, kad Helena išraudo. Gal jai dar sunku apie tai kalbėti viešai, o gal ji vis tebeabejoja, o gal tiesiog pastebėjo netikėtą Ranovo susidomėjimą pokalbiu.

– Taip, – trumpai atsakė, – jis mano tėvas, Bartolomėjus Rosis.

Pagalvojau, kad Stoičevui turėtų kilti klausimas, kodėl anglų istoriko dukra tvirtina gimusi Rumunijoje ir užaugusi Vengrijoje, bet jei ir norėjo paklausti, tai nutylėjo.

– Taip, Bartolomėjus Rosis. Parašė ne vieną puikią knygą įvairiausiomis temomis! – Jis pliaukštelėjo sau per kaktą. – Skaitydamas ankstyvuosius jo straipsnius maniau, kad būtų geras Balkanų istorikas, bet šią temą metė ir ėmėsi kitų.

Man palengvėjo išgirdus, kad Stoičevas žino ir vertina Rosio darbus; gal bent taip pakilsime jo akyse ir lengviau sulauksime pritarimo.

– Taip, tikrai, – tariau, – tiesa, profesorius Rosis yra ne tik Helenos tėvas, bet ir mano mokslinis patarėjas – aš rašau disertaciją.

– Kokia laimė. – Stoičevas sukryžiavo ant krūtinės gyslų išvagotas rankas. – Ir apie ką jūsų disertacija?

– Na, – numykiau, ir dabar jau man atėjo eilė nurausti. Vyliausi, kad Ranovas ne itin įdėmiai stebi tuos spalvų pokyčius. – Apie olandų pirklius septynioliktame amžiuje.

– Nuostabu, – tarė Stoičevas, – gana įdomi tema. Ir kas jus tada atvedė į Bulgariją?

– Tai ilga istorija, – atsakiau. – Panelė Rosi ir aš domimės Bulgarijos ir Stambulo stačiatikių bendruomenių sąsajomis. Nors tai toloka nuo mano disertacijos, kartu parašėme keletą straipsnių šia tema. Be to, neseniai Budapešto

universitete skaičiau paskaitą apie turkų užimtas Rumunijos teritorijas. – Iškart supratau, kad padariau klaidą; greičiausiai Ranovas nežinojo, kad buvome Budapešte ir Stambule. Tačiau Helena atrodė rami, todėl kalbėjau toliau. – Labai norėtume baigti tyrimą čia, Bulgarijoje, ir tikimės, kad mums padėsite.

– Žinoma, – kantriai tarė Stoičevas, – gal galėtumėte tiksliau išdėstyti, kas konkrečiai judu domina viduramžių vienuolynų ir maldininkų kelių istorijoje ir apskritai penkioliktame šimtmetyje. Tai nuostabus Bulgarijos istorijos tarpsnis. Turbūt žinote, kad nuo 1393 metų didžioji šalies dalis buvo osmanų priespaudoje, nors kai kurios teritorijos nebuvo užkariautos net iki penkiolikto amžiaus. Nuo to laiko tautos intelektinį paveldą labiausiai išsaugojo vienuolynai. Ir man džiugu, kad jūs domitės jais, nes tai yra turtingiausi mūsų palikimo šaltiniai Bulgarijoje. – Jis stabtelėjo, lyg aiškindamasis, kiek mums žinoma ši informacija.

– Taip, – tariau. Nieko nebus. Teks prie Ranovo dėstyti kai kuriuos mudviejų tyrimo aspektus. Juk jei paprašysiu jį išeiti, jam tuoj pat kils įtarimų dėl vizito tikslų. Vienintelė viltis – pasistengti, kad klausimai skambėtų kuo moksliškiau. – Manome, kad yra įdomių sąsajų tarp penkiolikto amžiaus stačiatikių bendruomenės Stambule ir vienuolynų Bulgarijoje.

– Taip, visiškai teisingai, – sutiko Stoičevas, – ypač po to, kai Mechmedas Didysis Bulgarijos bažnyčią perdavė Konstantinopolio patriarcho jurisdikcijon. Iki to laiko Bulgarijos bažnyčia buvo nepriklausoma ir Veliko Tirnove turėjo savo patriarchą.

Jaučiausi labai dėkingas šiam eruditui. Mano pastabos buvo tokios tuščios ir bevertės, o jo atsakymai – tokie apgalvoti (jau nekalbu apie informatyvumą) ir mandagūs.

– Taip, – tariau, – ir mus ypač domina, radome laišką, tai yra mudu neseniai buvome Stambule, – stengiausi nežiūrėti į Ranovo pusę, – ir ten radome laišką, susijusį su Bulgarija – su grupele vienuolių, kurie keliavo iš Konstantinopolio į vienuolyną Bulgarijoje. Norėtume atsekti jų kelią per Bulgariją. Greičiausiai jie keliavo į šventą vietą, bet nesam tikri.

– Suprantu, – pasakė Stoičevas. Akys pasidarė budresnės ir dar labiau suspindo. – Ar laiškas su data? Gal trumpai nupasakotumėte turinį ir pasakytumėt, kas jį parašė, kur jį radot? Kam jis adresuotas ir taip toliau, viską, ką žinote.

– Žinoma, – atsakiau, – tiesą sakant, turime to laiško kopiją. Originalas rašytas slavų kalba, vienas vienuolis Stambule mums jį perrašė. Originalas yra Mechmedo Antrojo valstybiniame archyve Stambule. Greičiausiai pats norėsit perskaityti. – Iš portfelio ištraukiau laiško kopiją ir padaviau Stoičevui vildamasis, kad Ranovas nepaprašys parodyt ir jam.

Stoičevas paėmė laišką ir, vos perskaitė pirmąsias eilutes, jo akys blykstelėjo.

– Įdomu,– tarė, bet, dideliam mano nusivylimui, padėjo laišką ant stalo. Ko gero, nenori mums padėti, net neperskaitė laiško. – Mano brangioji, – jis atsisuko į dukterėčią, – nemanau, kad galėtume sėsti prie senų laiškų, nepavaišinę svečių. Atneški mums *rakijos* ir ko nors užkąsti. – Ir itin mandagiai mostelėjo Ranovo pusėn.

Irina iškart atsistojo, ji šypsojosi.

– Žinoma, dėde, – atsakė gražia anglų kalba. Šitie namai mane vis dar stebino. – Bet man reikės pagalbos viską atnešti į antrą aukštą. – Ji nekaltai žvilgtelėjo į Ranovą ir šis atsistojo, braukdamas ranka plaukus.

– Mielai padėsiu jaunajai panelei, – pasakė ir jiedu nukaukšėjo laiptais žemyn. Ranovas garsiai klapsėjo, Irina iš paskos kažką tarškėjo bulgariškai.

Vos durys užsidarė, Stoičevas palinko prie laiško ir godžiai perskaitė. Tada pakėlė akis. Veidas atjaunėjo dešimčia metų, bet žvilgsnis susikaupęs.

– Tai nuostabu, – tarė jis prislopintu balsu. Mudu persėdome arčiau jo prie ilgo stalo. – Negaliu patikėti, kad matau šį laišką.

– Kodėl? – nekantriai paklausiau. – Ar nutuokiate, apie ką jame kalbama?

– Truputį. – Didelės Stoičevo akys įdėmiai žvelgė į mane. – Matot, aš irgi turiu vieną brolio Kirilo laišką.“

Penkiasdešimt šeštas skyrius

Labai gerai pamenu Perpinjano autobusų stotį, kurioje prieš metus su tėvu laukėme apdulkėjusio autobuso į kaimus. Autobusas atvažiavo ir dabar, ir mudu su Barliu įlipome. Kelionė į Le Benus kaimo keliais buvo pažįstama. Visų miestelių skverai su apkarpytais platanais. Medžiai, namai, laukai, seni automobiliai – viskas atrodė padaryta iš tų pačių dulkių, lyg būtų užklota balintos kavos spalvos debesiu.

Viešbutis Le Benuose irgi panašus į tą, kurį pamenu, keturių aukštų tinkuotas namas, geležinės langų grotelės ir loveliai su rožes primenančiomis gėlėmis. Pajutau, kaip ilgiuosi tėvo, net dusau iš susijaudinimo, kad netrukus jį pamatysiu, gal net šią akimirką. Bent kartą aš ėmiausi iniciatyvos, pravėriau sunkias duris ir prie marmurinio registratūros stalo numečiau krepšį. Bet stalas atrodė toks masyvus ir didingas, kad vėl susidrovėjau ir susilaižiusiam seniui vos išlemenau, jog čia galėtų būti apsistojęs mano tėvas. Senio neprisiminiau, bet jis buvo kantrus ir netrukus pasakė, kad tikrai viešbutyje gyvena *monsieur* užsienietis tokia pavarde, bet *la cle* – jo rakto, taigi greičiausiai ir jo paties nėra. Parodė tuščią kabliuką. Širdis suspurdėjo ir ėmė smarkiau plakti, kai duris atidarė vyras, kurį gerai prisiminiau – metrdotelis iš restoranėlio, ramus, malonus ir skubantis. Senis klausiamai pažvelgė į jį, šis nustebęs at-

sisuko į mane ir prapliupo: jaunoji panelė, kaip ji užaugo, kokia suaugusi ir graži. O jos draugas?

– Pusbrolis, – įsiterpė Barlis.

Bet *monsieur* neminėjo, kad jo dukra turi pusbrolį ir kad jis atvyks kartu. Kokia maloni staigmena. Turime kartu pavakarieniauti. Paklausiau, kur mano tėvas, gal kas žino, bet niekas nieko nežinojo. Senis prisiminė, kad tėvas išėjo anksti, greičiausiai pasivaikščioti. Metrdotelis pasakė, kad visas viešbutis užimtas, bet jei mums reikią kambarių, mielai tuo pasirūpinsiąs. Kodėl mums neužlipus į tėvo kambarį ir nepasidėjus ten savo krepšių? Tėvas gyvena numeryje su gražiu vaizdu ir nediduke svetaine. Jis, metrdotelis, duos mums raktus ir išvirs kavos. Tėvas turėtų netrukus grįžti. Maloniai priėmėm pasiūlymą. Lėtai kilome džeržgiančiu liftu, ir man pasidarė įdomu, ar tik pats šeimininkas rūsyje netraukia jo lyno.

Tėvo kambarys atrodė erdvus ir jaukus, būčiau džiaugusis kiekviena smulkmena, jei ne tas bjaurus jausmas, kad į jo šventovę įsiveržiu trečią kartą per savaitę. Dar blogiau pasijutau, kai pamačiau tėvo lagaminą, pažįstamus drabužius, skutimosi reikmenis odiniame dėkle ir gerus batus. Mačiau juos vos prieš porą dienų auklėtojo Džeimso namuose Oksforde, ir tas artumas mane pribloškė.

Tačiau laukė dar didesnis smūgis. Iš prigimties tėvas buvo tvarkingas žmogus; bet kuris kambarys ar kabinetas, kuriame jis bent trumpam apsistodavo, buvo tvarkos pavyzdys. Kitaip nei kiti viengungiai, našliai ar išsiskyrę vyrai, kuriuos sutikau vėliau, tėvas niekada nepasiekė tos būsenos, kai gyvendami vieni vyrai iškrato kišenių turinį ant stalų ar sekreterų ir sukaria drabužius ant kėdžių atkalčių. Niekada nebuvau mačiusi tėvo daiktų išmėtytų. O čia pusiau iškrautas lagaminas kėpsojo šalia lovos. Pasi-

rausęs turbūt išsitraukė kitą daiktą, ant grindų gulėjo kojinės ir apatiniai baltiniai. Ant lovos numestas apsiaustas. Akivaizdu, kad skubėjo persirengti: kostiumą paliko prie lagamino. Pamaniau, kad tai negali būti tėvo darbas, greičiausiai, kol jo nebuvo, kambarį kažkas apieškojo ir sujaukė. Bet ant grindų it gyvatės išnara susirangęs kostiumas rodė ką kita. Ir batai lagamine buvo ne savo vietoj, ir kedro įdėklai batams nusviesti į šalį. Matyt, tėvas labai skubėjo, kaip dar niekad gyvenime.

Penkiasdešimt septintas skyrius

„Kai Stoičevas pasakė turįs dar vieną brolio Kirilo laišką, mudu su Helena nustebę susižvalgėme.

– Ką? – pagaliau paklausė ji.

Susijaudinęs Stoičevas barbeno pirštais per laiško kopiją.

– Turiu rankraštį, kurį 1924 metais gavau iš draugo Atano Angelovo. Jame aprašoma ta pati kelionė, tik kita jos atkarpa, esu tuo tikras. Nežinojau, kad yra išlikę ir kitų šios kelionės dokumentų. Mano draugas mirė staiga, netrukus po to, kai atidavė man laišką. Vargšelis. Palaukit... – Skubiai atsistojęs, ėmė svirduliuoti, mudu su Helena puolėm jam pagelbėti. Bet atsitiesė ir nužingsniavo į vieną mažųjų kambarių, modamas ir mums sekti iš paskos bei perspėdamas, kad neužkliūtume už ant grindų surikiuotų knygų stirtų. Permetęs akimis lentynas, siekė dėžės. Padėjau ją nukelti. Ištraukė raišteliu perrištą kartoninį aplanką. Atsinešė prie stalo, atvertė ir tiesiai prie mūsų akių ištraukė tokį trapų dokumentą, kad buvo baisu žiūrėti, kaip jį čiupinėja. Kokią minutę žiūrėjo į jį lyg paralyžiuotas, tada atsiduso. – Kaip matote, tai originalas. Su parašu...

Kūnas nuėjo pagaugais, kai pamačiau gražiu dailyraščiu kirilica užrašytą vardą, kurį net aš galėjau perskaityti – *Kirilas* – ir metus: 6985. Pasižiūrėjau į Heleną, ši stovėjo prikandusi lūpą. Pablukęs vienuolio vardas buvo neįtikė-

tinai tikras. Kadaise gyveno taip kaip mes dabar, šilta ranka vedžiojo plunksną po pergamentą.

Stoičevas atrodė išsigandęs kaip ir aš, nors tokie seni rankraščiai buvo jam kasdienybė.

– Išverčiau jį į bulgarų kalbą, – pratarė ir ištraukė kitą lapą, plonytį peršviečiamą spausdintą popieriaus lapą. Visi susėdome. – Pabandysiu jums perskaityti. – Atsikosėjo ir pateikė mums pažodinį, bet patikimą vertimą.

Jūsų Ekscelencija Abate Maksimai Eupraksijau,

imu plunksną į rankas, kad įvykdyčiau jūsų sumanytą užduotį ir papasakočiau visas mūsų misijos smulkmenas. Su Dievo pagalba įvykdysime jūsų norus. Šiąnakt nakvojame prie Virbijaus, tai apie dvi dienos kelio nuo Šv. Vladimiro vienuolyno, kur jūsų dėka mus priėmė mūsų broliai. Kaip ir liepėte, vienas nuėjau pas abatą ir visiškai slaptai apsakiau mūsų misiją, šalia nebuvo nei novicijaus, nei patarnautojo. Jis įsakė, kad mūsų vežimą užrakintų arklidėse vienuolyno kieme, ir pastatė sargus – du savo vienuolius ir du mūsiškius. Tikiuosi, kelionėje mus dažnai lydės toks supratimas ir apsauga, bent jau kol įžengsime į pagonių žemes. Kaip nurodėte, padaviau abatui vieną knygą ir mačiau, kaip, net neatvertęs, giliausiai ją paslėpė.

Arkliai nuilsę nuo kelionės per kalnus, todėl nakvosime čia dar vieną naktį. Mes jau gerokai atsigavę po mišių vienuolyno bažnyčioje, kurioje yra dvi Švenčiausiosios Mergelės ikonos, prieš aštuonerius metus padariusios stebuklą. Vienoje vaizduojamos stebuklingosios ašaros, kuriomis ji apverkė nusidėjėlį, dabar virtusios perlais. Karščiausiose maldose prašėme Švenčiausiąją Mergelę globoti mūsų misiją, kad saugiai pasiektume Didįjį miestą ir net priešų sostinėje rastume prieglobstį.

Nuolankiausias jūsų tarnas, vardan Dievo Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios,

Brolis Kirilas

Balandis, mūsų viešpaties 6985 metai

Net sulaikę kvėpavimą klausėmės, kaip Stoičevas skaito laišką. Vertė lėtai ir metodiškai. Buvo besižiojąs kažką sakyti apie neabejotinas dviejų laiškų sąsajas, kai laiptų apačioje pasigirdo dunksėjimas, ir mes tyliai susižvalgėme.

– Jie grįžta, – ramiai pasakė Stoičevas. Padėjo laišką į vietą, mūsiškį irgi padaviau Stoičevui pasaugoti. – Poną Ranovą priskyrė jums kaip lydintįjį asmenį?

– Taip, – skubiai atsakiau, – ir jis, atrodo, labai domisi mūsų reikalais. – Turim gerokai daugiau papasakoti, bet tai labai asmeniška ir... – aš nutilau.

– Pavojinga? – pasiteiravo Stoičevas, atsukdamas gražų seną profilį.

– Iš kur žinot? – Aš negalėjau paslėpti nustebimo: kol kas nė neužsiminėm apie pavojus.

– Ai. – Išraiškingai ir su gailesčiu, kurio dar nesuvokiau, papurtė galvą. – Ir aš turiu jums šį tą papasakoti. Nesitikėjau kada nors pamatyti dar vieną laišką. Su ponu Ranovu kalbėkite kuo mažiau.

– Nesirūpinkit. – Helena palingavo galvą, ir abu šypsodamiesi susižvalgė.

– Ramiai, – švelniai tarė Stoičevas, – pasirūpinsiu, kad dar kartą galėtume pasikalbėti.

Su lėkštėmis į svetainę įėjo Irina ir Ranovas, Irina išdėliojo taures ant stalo ir pastatė butelį su gintaro spalvos gėrimu. Ranovas iš paskos atnešė kepalą duonos ir lėkštę baltų pupelių. Šypsojosi ir atrodė beveik šeimyniškas. Kaip norėjosi padėkoti Stoičevo dukterėčiai. Ji padėjo dė-

dei patogiai įsitaisyti kėdėje, tada susodino mus. Pasijutau gerokai praalkęs.

– Prašom vaišintis, garbūs svečiai. – Stoičevas parodė į stalą, lyg tai būtų Konstantinopolio imperatoriaus vaišės. Irina pripylė gėrimo – vien jo kvapas galėjo pribaigti mažutį žvėrelį, – ir Stoičevas galantiškai pakėlė taurelę, veidas nušvito plačia pageltusių dantų šypsena. – Į visų mokslininkų sveikatą.

Visi džiaugsmingai pakėlėme taureles, tik Ranovas ironiškai žiūrėjo.

– Tegu jūsų žinios tarnauja partijai ir liaudžiai, – ištarė vos linktelėdamas.

Beveik netekau apetito: ar jis kalba apskritai, ar siekia, kad partija žinotų tai, ką žinome mes? Bet atsakiau į pasveikinimą ir išlenkiau savo *rakiją*. Nusprendžiau, kad tokį gėrimą reikia gerti vienu mauku, ir ko neišsideginau ryklės, bet netrukus liko tik maloni šiluma. Pagalvojau, kad šito gėrimo man jau bus gana, nes dar ims patikti Ranovas.

– Labai malonu, kad turiu progą pasikalbėti su žmonėmis, kurie domisi viduramžių istorija, – kreipėsi į mane Stoičevas, – gal jums ir panelei Rosi bus įdomu pamatyti dviejų mūsų viduramžių šventųjų šventę? Rytoj Kirilo ir Metodijaus, slavų abėcėlės kūrėjų, diena. *Kirilica* pavadinta Kirilo, vienuolio, kuris ją sugalvojo, vardu.

Kiek sutrikau, nes galvojau apie mūsų brolį Kirilą, bet kai Stoičevas vėl prabilo, supratau, koks jis išradingas.

– Šią popietę dar turiu daug darbo, – pasakė, – bet jei norėtumėt ateiti rytoj, čia susirinks buvę mano studentai, tada daugiau papasakočiau apie Kirilą.

– Jūs labai malonus, – atsakė Helena, – nenorime atimti daug jūsų brangaus laiko, bet mums bus garbė pabūti kartu. Ar galima šį reikalą sutvarkyti, drauge Ranovai?

Draugas, atrodo, nepraslydo negirdom, Ranovas niūriai pažvelgė į ją pro antrą brendžio taurelę.

– Žinoma, – tarė, – jei tai padės jūsų tyrimui, mielai padėsiu.

– Puiku, – pasakė Stoičevas, – ateikite apie pusę antros, Irina pagamins ką nors skanaus. Visada susirenka maloni kompanija. Gal sutiksite mokslininkų, kurių darbai jums pasirodys įdomūs.

Širdingai jam padėkojome ir paklusom Irinos raginimui valgyti. Pastebėjau, kad Helena irgi nebegeria *rakijos*. Pavalgius Helena iškart atsistojo, mes taip pat.

– Ilgiau nebevarginsime jūsų, profesoriau, – ištarė, paspausdama jam ranką.

– Tikrai nevarginate, brangioji. – Stoičevas šiltai paspaudė ranką, bet atrodė pavargęs. – Lauksiu susitikimo rytoj.

Irina palydėjo mus iki vartų per žalumoj paskendusį kiemą ir sodą.

– Iki rytojaus, – atsisveikino šypsodamasi ir kažką pridūrė bulgariškai, nes prieš užsidėdamas skrybėlę Ranovas susiglostė plaukus.

– Ji labai graži, – patenkintas pareiškė jis eidamas link automobilio.

Helena atsisuko į mane ir užvertė akis.“

„Iki pat vakaro nė akimirkai nebuvom palikti vieni. Ranovas atsilabino tik po užsitęsusių pietų niūriame viešbučio restorane. Mudu užlipome į viršų – liftas vėl buvo sugedęs – ir sustojome koridoriuje prie kambario durų. Kai jau nusprendėme, kad Ranovas bus išėjęs, nusileidome žemyn ir prisėdome kavinėje po medžiais kitoje gatvės pusėje.

– Ir čia mus kas nors stebi, – tyliai pratarė Helena, kai įsitaisėme prie metalinio staliuko. Atsargiai pasiguldžiau

portfelį ant kelių; bijojau padėti jį net po staliuku. Helena nusišypsojo. – Bet čia bent nesiklauso taip kaip mano ir tavo kambaryje. – Ji pakėlė akis į medžius. – Liepos, – pasakė, – po poros mėnesių bus pilnos žiedų. Pas mus žmonės verda liepžiedžių arbatą, turbūt ir čia. Kai atsisėdi lauko kavinėj, pirmiausia turi nupūsti liepų žiedadulkes, nes jos nukloja viską aplinkui. Kvepia medumi, saldžiai saldžiai. – Helena pamojo ranka, lyg nubraukdama šimtus žalsvų liepžiedžių.

Suėmiau jos ranką ir atverčiau delnu į viršų. Tikėjausi, kad dailios linijos reiškia ilgą ir sėkmingą gyvenimą su manimi.

– Ką galvoji apie tai, kad ir Stoičevas turi laišką?

– Gal tai netikėta sėkmė, – prabilo ji susimąsčiusi. – Iš pradžių galvojau, kad tai tik istorijos dėlionės gabaliukas – nuostabus gabaliukas, tik kaip jis mums galėtų padėti? Bet kai Stoičevas užsiminė, kad laiškas kelia pavojų, pamaniau, kad žino kažką svarbaus.

– Ir aš taip pamaniau, – prisipažinau, – bet gal jis paprasčiausiai turėjo omeny, kad tai politiškai neparanku, kaip dauguma jo darbų, nes jie susiję su Bažnyčios istorija.

– Žinau, – atsiduso Helena, – gal ir taip.

– Gal dėl to nenori kalbėti šiuo klausimu Ranovui girdint.

– Gal. Teks palūkėt iki rytojaus, tada ir sužinosim, ką visa tai reiškia.

Mūsų pirštai susipynė.

– Kiekvieną dieną tau vis sunkiau laukti, ar ne?

Aš linktelėjau.

– Jei būtum pažinojusi Rosį... – pradėjau, bet nutilau.

Helena žiūrėjo tiesiai man į akis, tada lėtai ir liūdnai nubraukė iš segtukų išslydusią plaukų sruogą, ir jos žodžiai įgavo kitą svorį.

– Pradedu jį pažinti – per tave.

Prie staliuko priėjo padavėja balta palaidine ir kažko paklausė. Helena atsisuko į mane.

– Nori ko nors? – Padavėja susidomėjusi žiūrėjo į mus – padarus, kalbančius kažkokia užsienio kalba.

– Iš kur žinai kaip užsakyti? – paerzinau Heleną.

– *Chai,* – tarė, rodydama į mane ir save. – Prašau arbatos. *Molya*.

– Greitai mokaisi, – pasakiau, kai padavėja nuėjo.

Ji gūžtelėjo pečiais.

– Truputį mokiausi rusų. Bulgarų kalba labai artima.

Kai padavėja grįžo su arbata, Helena ėmė liūdnai ją maišyti.

– Kokia palaima ištrūkti iš Ranovo globos, net nenoriu pagalvoti, kad rytoj vėl jį pamatysiu. Neįsivaizduoju, kaip galėsime rimtai pasikalbėti, kai visą laiką stovi mums už nugarų.

– Jei žinočiau, kad jis ką nors įtaria, man būtų net lengviau, – prisipažinau. – O keisčiausia, kad jis man kažką primena, bet niekaip nesumetu ką, mane, matyt, jau kamuoja amnezija – atminties susilpnėjimas. – Pažvelgiau į rimtą ir dailų Helenos veidą ir staiga galvoje kažkas spragtelėjo, mintys sukosi, bet ne apie Ranovo dvynio paiešką. Tai buvo kažkaip susiję su Helenos veidu mėnesienoje, arbatos puodeliu ir keistu žodžiu, kurį ką tik ištariau. Staiga mintis prasiveržė į paviršių.

– Amnezija, – tariau, – Helena, tai amnezija.

– Ką? – susiraukė ji nieko nesuprasdama.

– Rosio laiškai! – beveik rėkiau. Taip skubėjau atsegti portfelį, kad net paliejau arbatą. – Laiškai iš kelionės į Graikiją!

Ieškojau to prakeikto laiško, o tada dar tų kelių eilučių, kurias garsiai perskaičiau Helenai. Ji iš nuostabos išpūtė ir taip dideles akis.

– Pameni tą laišką, kai jis grįžo į Graikiją, į Kretą, kai Stambule iš jo atėmė žemėlapį, kai nusisuko sėkmė ir viskas pakrypo į blogąją pusę? Tu tik paklausyk. – Ir garsiai perskaičiau: – *Seniai Kretos smuklėse atrodo labiau linkę pasakoti tūkstančius istorijų apie vampyrus nei paaiškinti, kur galėčiau rasti puodų šukių, tokių kaip ši, ir kur nuskendę senieji laivai, į kuriuos ieškoti lobių nerdavo jų seneliai. Vieną vakarą kažkoks nepažįstamasis pavaišino mane stikliuku vietinio gėrimo keistu pavadinimu – „Amnezija". Galavausi visą dieną.*

– Dieve mano, – sušnibždėjo Helena.

– Nepažįstamasis pavaišino mane stikliuku gėrimo keistu pavadinimu – „Amnezija", – pakartojau prislopintu balsu. – Kaip manai, kas tas nepažįstamasis, po galais? Ir kodėl Rosis viską užmiršo?..

– Užmiršo... – Heleną užhipnotizavo tas žodis. – Jis užmiršo Rumuniją...

– Užmiršo, kad ten išvis kada buvo. Laiškuose Hedžesui rašo, kad iš Rumunijos grįžta į Graikiją prasimanyti pinigų ir pabūti archeologiniuose kasinėjimuose...

– Jis užmiršo ir mano motiną, – vos girdimai ištarė Helena.

– Ir tavo motiną, – atkartojau, ir prieš akis iškilo Helenos motina, mojanti mums tarpdury. – Ketino grįžti, bet staiga viską užmiršo, viską. Štai kodėl kartais sakydavo man, kad ne viską aiškiai prisimena.

Helena buvo išbalusi ir tvirtai suspaudusi lūpas, piktose akyse tvenkėsi ašaros.

– Aš jo nekenčiu, – tyliai prakošė.

Žinojau, kad kalba ne apie savo tėvą.

Penkiasdešimt aštuntas skyrius

„Kitą dieną prie Stoičevo vartų atvykome lygiai pusę antros. Nekreipdama dėmesio į Ranovą, Helena suspaudė man ranką; bet net Ranovo nuotaika, atrodo, buvo puiki. Raukėsi mažiau nei paprastai ir vilkėjo rudu, dar nematytu kostiumu. Iš už vartų girdėjosi pokalbių nuotrupos ir juokas, kvepėjo laužu ir kepama mėsa. Jei pajėgčiau išmesti Rosį iš galvos, mano nuotaika irgi būtų gera. Jaučiau, kad šiandien, kaip tik šiandien atsitiks kažkas, kas padės jį surasti, todėl tvirtai nusprendžiau atšvęsti Kirilo ir Metodijaus šventę.

Kieme grupelėmis stoviniavo vyrai ir moterys. Irina bėgiojo tarp stalų, papildydama lėkštes ir pilstydama į taureles tą patį stiprų gintaro spalvos gėrimą. Mūsų ji atskubėjo pasitikti ištiestomis rankomis, lyg būtume seni geri draugai. Paspaudė man ir Ranovui ranką, jis pabučiavo ją į abu skruostus.

– Labai džiaugiuosi, kad atvažiavote, ačiū, – pasakė. – Dėdė visą naktį negalėjo sudėti bluosto ir dar nieko nevalgė nuo vakarykščio susitikimo. Pasakykite, kad jis turi valgyti. – Irina susiraukė.

– Nesijaudinkit, – tarė Helena, – viską padarysim, kad jį įtikintume.

Stoičevas sėdėjo po obelim. Kažkas ten ratu sustatė kėdes, Stoičevas buvo įsitaisęs didžiausioje, aplink sėdėjo keletas jaunesnių vyrų.

– O, sveiki, – sušuko Stoičevas, sunkiai stodamasis. Kiti puolė jam padėti ir laukė savo eilės su mumis pasisveikinti. – Sveiki, mieli draugai. Susipažinkite su kitais mano bičiuliais. – Jis netvirta ranka mostelėjo aplink. – Mano studentai iš prieškario laikų. Malonu, kad ateina manęs aplankyti. – Dauguma vyrų baltais marškiniais ir nudėvėtais kostiumais atrodė jauni tik palyginti su juo; dauguma jau buvo įkopę į šeštą dešimtį. Jie šypsodamiesi šiltai spaudė mums rankas, vienas mandagiai nusilenkęs pabučiavo ranką Helenai. Man patiko jų žvitrios tamsios akys, ramios šypsenos, blyksinčios auksiniais dantimis.

Priėjo Irina. Vėl ragino visus vaišintis, ir netrukus svečių banga nunešė mus prie stalų po arka. Stalas tiesiog lūžo nuo valgių ir sklido nuostabus kvapas – kieme ant iešmo kepė visa avis. Moliniuose induose buvo bulvių, pomidorų ir agurkų salotų, apibarstytų sūriu, riekės baltos duonos, dubenėliai sūrio kremo, kurio jau ragavome Stambule. Buvo troškintos mėsos, atšaldyto jogurto dubenėliuose, ant grotelių keptų baklažanų ir svogūnų. Kol neprikrovė pilnų lėkščių, kurias jau sunku buvo nulaikyti, Irina mūsų nepaleido ir, nešina *rakijos* taurelėmis, nulydėjo po vyšniomis.

Tuo metu Stoičevo studentai varžėsi tarpusavyje, kuris atneš pilnesnę lėkštę ir pripils jam sklidiną taurelę. Stoičevas lėtai atsistojo. Kieme pasigirdo raginimai tylos. Pakėlęs taurelę, Stoičevas pasakė trumpą kalbą, kurioje mano ausis pagavo Kirilo ir Metodijaus, ir dar mudviejų su Helena vardus. Iš visų pusių aidėjo sveikinimo šūksniai:

– Už Stoičevą!

– *Za zdraveto na Profesor Stoičev! Nazdrave!*

Žvilgsniai nukrypo į Stoičevą, visi šypsojosi ir kėlė taureles, kai kurių akyse sužibo ašaros. Prisiminiau Rosį, kaip kukliai jis klausėsi sveikinimų švęsdamas dėstytojavimo

universitete dvidešimtmetį. Nusisukau, nes jaučiau, kaip gerklėje užstrigo susijaudinimo gumulas. Ranovas su taurele rankoje vaikščiojo tarp stalų po arka.

Kol visi šnekučiuodamiesi kramsnojo, Helena ir aš atsidūrėme garbingiausioje vietoje šalia Stoičevo. Jis nusišypsojo ir linktelėjo. „Kaip malonu, kad radote laiko ateiti. Tai mano mėgstamiausia šventė. Bažnyčios kalendoriuje daug šventųjų dienų, bet ši brangi kiekvienam, kuris dėsto ir mokosi, nes pagerbiame slavų raštijos ir literatūros paveldą, šimtametes mokymo ir mokymosi tradicijas. Be to, tai diena, kai mylimiausi mano studentai ir kolegos susirenka, kad atitrauktų senąjį profesorių nuo darbų. Ir už tai esu jiems labai dėkingas". – Jis nužvelgė visus susižavėjimo kupinu žvilgsniu, arčiau sėdintiems patapšnojo per petį. Liūdna buvo matyti liesą, beveik permatomą profesoriaus ranką.

Netrukus Stoičevo studentai pasklido po kiemą, vieni nuėjo prie stalų, kur jau laukė ką tik iškepta ir gabaliukais supjaustyta aviena, kiti poromis vaikščiojo po sodą. Kai likome vieni, Stoičevas susijaudinęs atsisuko į mus.

– Eime, – pasakė, – pakalbėkime, kol galime. Dukterėčia pažadėjo užlaikyti Ranovą. Turiu šį tą papasakoti, suprantu, kad ir jūs turit ką papasakot.

– Žinoma. – Aš prisitraukiau kėdę arčiau, Helena irgi.

– Pirma, draugužiai, – prabilo Stoičevas, – dar kartą atidžiai perskaičiau laišką. Štai jūsų kopija. – Jis išėmė lapą iš marškinių kišenės. – Atiduodu jums, kad būtų saugu. Perskaičiau laišką ne kartą ir manau, kad jį rašė ta pati ranka – abu laiškus rašė brolis Kirilas. Žinoma, nemačiau originalo, bet jei tai tiksli kopija, tai stilius ir struktūra ta pati, vietovardžiai ir datos sutampa. Beveik galime neabejoti, kad abu laiškai yra dalis to paties susirašinėjimo, ir jie arba buvo atskirai siųsti, arba dėl kažkokių aplinkybių, kurių

niekada nesužinosime, atsidūrė skirtingose vietose. Turiu dar keletą minčių, bet pirmiausia privalot man papasakoti apie tyrimą. Įtariu, kad į Bulgariją atvažiavote ne vien dėl vienuolynų. Kaip radote šį laišką?

Pasakiau, kad tyrimą pradėjome dėl priežasčių, kurias būtų sunku paaiškinti, nes atrodo ne itin racionalios.

– Sakėt, kad esate skaitęs profesoriaus Bartolomėjaus Rosio, Helenos tėvo, darbus. Tai štai visai neseniai jis dingo, itin keistomis aplinkybėmis.

Kaip galėdamas trumpiau ir aiškiau nupasakojau Stoičevui, kaip aptikau savąją drakono knygą, kaip dingo Rosis, perpasakojau jo laiškų turinį ir apibūdinau keistus žemėlapius, papasakojau apie kelionę į Stambulą ir Budapeštą, nepamiršdamas nei liaudies dainos, nei iliustracijos su žodžiu *Ivireanu* iš Budapešto universiteto bibliotekos. Neprasitariau tik apie Pusmėnulio gvardiją. Nedrįsau ištraukti iš portfelio nė vieno dokumento, nes aplinkui buvo pilna žmonių, bet smulkiai apibūdinau žemėlapius. Jis klausėsi kantriai ir įdėmiai. Po žilų plaukų kuokštu matėsi surauktą kakta, tamsios akys susidomėjusios. Pertraukė tik kartą, prašydamas tiksliau nupasakoti visas tris knygas – mano, Rosio ir Hjū Džeimso. Kadangi gerai išmanė rankraščius ir pirmuosius spausdintus tekstus, knygos buvo jo arkliukas.

– Knygą turiu čia, – pridūriau, paglostydamas ant kelių gulintį portfelį.

Stoičevas įsmeigė žvilgsnį į mane.

– Kai tik bus įmanoma, norėsiu ją pamatyti.

Bet labiausiai jį sudomino Turguto ir Selimo žinia, kad Maksimas Eupraksijus, kuriam brolis Kirilas rašė laiškus, abatavo Snagovo vienuolyne Valakijoje.

– Snagove! – sušnibždėjo Stoičevas. Jo veidas paraudo, išsigandau, kad nenualptų. – Galėjau susiprotėti. Turėjau laišką bibliotekoje ištisus trisdešimt metų!

Tikėjausi, kad ir aš gausiu progą paklausti, iš kur jis gavo laišką.

– Yra nemažai įrodymų, kad brolio Kirilo vienuoliai, prieš atvykdami į Bulgariją, iš Valakijos keliavo į Konstantinopolį.

– Taip. – Stoičevas papurtė galvą. – Visada maniau, kad čia aprašoma vienuolių maldininkų kelionė iš Konstantinopolio į Bulgariją. Bet nepagalvojau, kad Maksimas Eupraksijus buvo Snagovo abatas. – Jis buvo paskendęs apmąstymuose, sename veide matėsi, kaip greitai skrieja mintys, lyg nešamos vėjo. – O tas žodis *Ivireanu* ir ponas Hjū Džeimsas Budapešte...

– Ar žinot, ką tas žodis reiškia? – nekantriai paklausiau.

– Taip, mano sūnau, taip. – Stoičevas žiūrėjo kažkur pro šalį, atrodė, kad manęs nemato. – Tai Antimas Ivireanu, septyniolikto amžiaus pabaigos Snagovo vienuolyno mokslininkas ir dailininkas, gyvenęs gerokai vėliau nei Vladas Tepešas. Esu skaitęs apie Ivireanu darbus. Buvo garsus to meto mokslininkas, jo vardas pritraukdavo į Snagovą daug žymių žmonių. Rumunų ir arabų kalbomis išspausdino šventąją Evangeliją, tai buvo pirmoji spausdinta knyga Rumunijoje. O Dieve, gal ir ne pirmoji, jei drakono knygos gerokai senesnės. Turiu daug ką jums parodyti. – Jis papurtė galvą; akys išsiplėtė.

Mudu su Helena apsidairėme.

– Ranovas su Irina, – pasakiau prislopintu balsu.

– Taip. – Stoičevas atsistojo. – Eisime pro šonines duris. Prašau paskubėti.

Mūsų nė nereikėjo skubinti. Būtume kopę su juo net į aukščiausią uolą. Jis sunkiai lipo laiptais, mes pamažu iš paskos. Atsisėdo pailsėti prie didelio stalo, apkrauto knygomis ir rankraščiais, kurių vakar čia nebuvo.

– Niekada neturėjau daug informacijos apie šitą ar kitus laiškus, – atgavęs kvapą prabilo Stoičevas.

– Kitus? – Helena prisėdo šalia jo.

– Taip. Yra dar du brolio Kirilo laiškai, taigi su maniškiu ir jūsiškiu Stambule – jau keturi. Turime nedelsdami važiuoti į Rilos vienuolyną pamatyti kitų dviejų. Tai neįtikėtinas atradimas – keturi laiškai vienoj vietoj. Bet ne tai norėjau parodyti. Niekada nesusiejau... – Iš susijaudinimo jis negalėjo ilgai kalbėti.

Netrukus iš mažesniojo kambario atsinešė popieriumi aplenktą knygą, tai buvo senas Vokietijoje spausdintas mokslo žurnalas.

– Turėjau draugą, – pasakė, bet vėl nutilo. – O, kad būtų sulaukęs šios dienos! Jau sakiau jums – jo vardas Atanas Angelovas, bulgarų istorikas ir vienas pirmųjų mano mokytojų. 1923 metais rinko mokslinę medžiagą Rilos vienuolyno bibliotekoje – tai didžiausias viduramžių dokumentų lobynas. Ten surado penkiolikto amžiaus rankraštį – buvo paslėptas mediniame aštuoniolikto amžiaus rėme. Norėjo tą rankraštį, kelionės iš Valakijos į Bulgariją kroniką, paskelbti. Mirė rengdamas spaudai, aš pabaigiau ir išspausdinau. Rankraštis tebėra Riloje, bet niekada nežinojau... – Jis trinktelėjo sau per kaktą. – Štai. Žinoma, bulgariškai, bet greitai permesiu akimis ir svarbiausias vietas išversiu.

Drebančia ranka atvertė išblukusį žurnalą, virpėjo ir balsas, kai bandė bendrais bruožais nusakyti Angelovo atradimą. Nuo to laiko ir straipsnis, kurį jis parašė pagal Angelovo užrašus, ir pats dokumentas buvo net kelis kartus paskelbti anglų kalba su daugybe papildymų. Bet net dabar, kai žiūriu į spausdintą dokumentą, visada matau seną Stoičevo veidą, ant akių krintančius retus žilus plaukus, susidomėjimu degančias akis ir iš susijaudinimo užsikertantį balsą. “

Penkiasdešimt devintas skyrius

ZACHARIJAUS IŠ ZOGRAFO „KRONIKOS“

Atanas Angelovas ir Antonas Stoičevas

ĮVADAS

Zacharijaus „Kronikos“ kaip istorinis dokumentas

Nors jų nebaigtumas trikdo, Zacharijaus „Kronikos“ su „Stepono Klajūno pasakojimais“ yra svarbus penkiolikto amžiaus krikščionių maldininkų kelius Balkanuose patvirtinantis šaltinis ir suteikia informacijos apie Vlado III Tepešo kūno, kaip manoma, palaidoto Snagovo ežero vienuolyne (dabartinė Rumunija) likimą Valakijoje. Tai taip pat reta ataskaita apie Valakijos naujuosius kankinius (nors tiksliai ir nežinome vienuolių iš Snagovo tautinių šaknų, išskyrus „Kronikų“ veikėjo Stepono). Žinome tik apie septynis naujuosius kankinius iš Valakijos, bet nė vienas jų nebuvo nukankintas Bulgarijoje.

„Kroniką“ be pavadinimo, kaip jau tapo įprasta ją vadinti, slavų kalba 1479 arba 1480 metais užrašė vienuolis Zacharijus iš Ato kalno bulgarų vienuolyno Zografo, vadinamojo „dailininko vienuolyno“, pusiasalio viduryje. Vienuolynas įkurtas dešimtame amžiuje, apie 1220 metus jį įsigijo Bulgarijos bažnyčia. Kaip ir serbų Hilanderio vie-

nuolyne bei rusų Panteleimone, Zografe vienuoliai irgi buvo ne vienos tautybės; kaip tik tai, kaip ir žinių apie patį Zacharijų stoka neleidžia nustatyti jo kilmės: galėjo būti bulgaras, serbas, rusas, o gal graikas, nors faktas, kad rašė slaviškai, leidžia manyti jį buvus slavų kilmės. „Kronikoje" sužinome tik tiek, kad jis gimęs penkioliktame amžiuje ir kad jo gebėjimus aukštai vertino Zografo abatas, parinkęs Zacharijų išklausyti Stepono Klajūno išpažintį ir patikėjęs ją užrašyti dėl svarbių biurokratinių ir, ko gera, teologinių tikslų.

Keliai, kuriuos savo pasakojime mini Steponas, atitinka kelis gerai žinomus maldininkų kelius. Valakijos maldininkams, kaip ir visam krikščioniškajam Rytų pasauliui, Konstantinopolis buvo galutinis kelionės tikslas. Valakija, ypač Snagovo vienuolynas, taip pat buvo maldininkų lankoma vieta, bet kad per vieną kelionę būtų pasiektas ir Snagovas, ir Ato kalnas, nėra žinoma. Tai, kad vienuoliai į Bačkovą keliavo per Haskovą, leidžia manyti, kad iš Konstantinopolio jie greičiausiai keliavo sausuma per Edirnę (dabartinės Turkijos dalį) į pietryčių Bulgariją; pasirinkę įprastus Juodosios jūros uostus, būtų išsilaipinę per toli į šiaurę nuo Haskovo.

Tradicinių maldininkų kelių aprašymas Zacharijaus „Kronikoje" iškelia klausimą, ar Stepono pasakojimas yra piligrimystės dokumentas. Tačiau dvi minimos Stepono kelionių priežastys – ištrėmimas iš užimto Konstantinopolio 1453 metais, relikvijų pergabenimas ir „lobio" paieškos Bulgarijoje po 1476 metų – iš dalies parodo, kad tai gali būti klasikinė maldininkų kelionės kronika. O tai, kad Steponas iš Konstantinopolio išvyko būdamas jaunas vienuolis, rodo, jog buvo vedamas troškimo pažinti šventas pasaulio vietas.

„Kronikoje" taip pat pasakojama apie paskutines Vlado III iš Valakijos (1428?–1476), plačiajai visuomenei žinomo kaip Vladas Tepešas-Žudikas ar tiesiog Drakula, dienas. Nors kai kurie istorikai, jo amžininkai, plačiai pasakoja apie jo žygius prieš osmanus ir kovą už Valakijos sostą bei bandymus jame išsilaikyti, nė vienas smulkiai neaprašo jo mirties ir laidotuvių. Kaip tvirtinama Stepono pasakojime, Vladas III dosniai rėmė Snagovo vienuolyną, atstatė vienuolyno bažnyčią. Galimas dalykas, kad pasiprašė čia palaidojamas, kaip įprasta bažnyčių rėmėjams ir didiesiems fundatoriams stačiatikių pasaulyje.

„Kronikoje" Steponas tvirtina, kad Vladas lankėsi vienuolyne 1476-aisiais, paskutiniais savo gyvenimo metais, galimas dalykas, likus keliems mėnesiams iki mirties. 1476 metais Vlado III sostui itin didelę grėsmę kėlė osmanų sultonas Mechmedas II, su kuriuo Vladas su pertrūkiais kariavo maždaug nuo 1460 metų. Tuo pat metu jo sostui grasino ir bajorai, kurie buvo pasiryžę pereiti Mechmedo pusėn, jei tik tas vėl veršis į Valakiją.

Jei Zacharijaus „Kronika" tiksli, Vlado III apsilankymas Snagove – niekas apie tai daugiau neužsimena – turėjo būti itin pavojingas. „Kronikoje" rašoma, kad Vladas atgabeno lobį į vienuolyną; o kad tai darė labai rizikuodamas savo gyvybe, rodo jo itin glaudų ryšį su Snagovu. Turėjo gerai žinoti apie nuolatinį pavojų tiek iš osmanų, tiek iš pačių valakų, kad ir Basarabo Laiotos, kuris trumpai valdė Valakiją iškart po Vlado mirties. Kadangi vizitas į Snagovą neturėjo politinės reikšmės, galima daryti prielaidą, kad Snagovas Vladui buvo svarbus dėl asmeninių ar dvasinių priežasčių, gal kad planavo čia atgulti amžino poilsio. Kad ir kaip ten būtų, Zacharijaus „Kronika" patvirtina, kad

Vladas iki pat gyvenimo pabaigos Snagovui skyrė ypatingą dėmesį.

Vlado III mirties aplinkybės labai neaiškios, dar didesne migla jas aptraukė daugybė legendų ir menkaverčiai moksliniai aprašymai. 1476 metų gruodžio pabaigoje arba 1477 metų sausio pradžioje jis Valakijoje pateko į pasalą, greičiausiai turkų armijos, ir buvo nukautas. Nors kai kas sako, kad Vladą nužudė jo paties vyrai, palaikę jį turku. Kitas tos pačios legendos variantas pasakoja, kad, keršydami už neišpasakytą žiaurumą, keli jo valdiniai ieškojo tinkamos progos jį nužudyti. Dauguma šaltinių, kuriuose aptariama Vlado mirtis, sutinka, kad Vladui nukirto galvą ir ji, kaip įrodymas, kad krito didysis priešas, buvo nugabenta sultonui Mechmedui į Konstantinopolį.

Vis dėlto, pasak Stepono pasakojimo, dalis Vlado III vyrų tebebuvo jam ištikimi, nes, rizikuodami savo galvomis, atgabeno kūną į Snagovą. Ilgai tikėta, kad begalvis kūnas buvo palaidotas Snagovo bažnyčioje priešais pagrindinį altorių.

Jei tikėsime Stepono Klajūno pasakojimu, tai Vlado III kūnas buvo slapta išgabentas iš Snagovo į Konstantinopolį, o iš ten į Šv. Jurgio vienuolyną Bulgarijoje. Tokio perkėlimo priežastis neaiški, kaip neaišku ir tai, kokio „lobio" vienuoliai ieškojo Konstantinopolyje, o vėliau Bulgarijoje. Steponas teigia, kad lobis „pagreitintų princo sielos išganymą", o tai reiškia, jog abatui tai buvo svarbus teologinis klausimas. Galimas dalykas, kad jie ieškojo kokio nors šventojo relikvijų, išblaškytų per Konstantinopolio nukariavimus. O gal abatas nenorėjo prisiimti atsakomybės už kūno sunaikinimą Snagove ar palaikų išniekinimą, kaip reikalauja apsisaugojimas nuo vampyrų, ar rizikuoti, kad tokių veiksmų imsis aplinkiniai kaimiečiai. Tai būtų buvęs

suprantamas žingsnis turint galvoje Vlado statusą ir atsižvelgiant į faktą, kad stačiatikių hierarchai buvo skatinami nedalyvauti palaikų naikinime.

Deja, galima Vlado III palaikų palaidojimo vieta niekada nebuvo aptikta Bulgarijoje, nežinoma net kur stovėjo Šv. Jurgio vienuolynas, kaip ir Parorijos vienuolynas Bulgarijoje; greičiausiai osmanų laikais buvo apleistas arba sugriautas, ir „Kronika" yra vienintelis dokumentas, užsimenantis apie galimą vienuolyno vietą. Joje rašoma, kad jie nuėjo visai netoli – „neką toliau" – nuo Bačkovo vienuolyno, kuris yra už 35 kilometrų į pietus nuo Asenovgrado prie Čepelarskos upės. Aišku, kad Šv. Jurgio vienuolynas buvo kažkur pietų Bulgarijoje. Šį kalnuotą regioną osmanai nukariavo paskutinį, o aukštai kalnuose esančios vietovės taip niekada iki galo ir nepakluso osmanams. Jei Šv. Jurgio vienuolynas buvo kalnuose, tai iš dalies paaiškintų, kodėl ta vieta buvo parinkta Vlado III palaikų poilsiui.

Nors „Kronika" tvirtina, kad Šv. Jurgio vienuolynas, čia apsigyvenus Snagovo vienuoliams, tapo maldininkų lankoma vieta, jis neminimas nei to laiko šaltiniuose, nei laiškuose, iš kurių galėtume spręsti, ar vienuolynas išnyko, ar buvo apleistas netrukus po to, kai iš jo išvyko Steponas. Tiesa, iš vienintelės šventosios ikonos kopijos, išlikusios Bačkovo bibliotekoje, šį tą sužinome apie Šv. Jurgio vienuolyno įkūrimą. Pasak dokumento, vienuolyną 1101 metais įkūrė Georgijus Komninas, kažkelintaeilis Bizantijos imperatoriaus Aleksijaus I Komnino pusbrolis. Zacharijaus „Kronikoje" teigiama, kad, atvykus grupei vienuolių iš Snagovo, čia gyveno „tik keli seni vienuoliai"; greičiausiai jie buvo išlaikę senąją tvarką, o prie jų prisidėjo ir vienuoliai iš Valakijos.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad „Kronikoje" valakų kelionė per Bulgariją pasakojama dviem būdais: smulkiai aprašant dviejų vienuolių, patekusių į osmanų rankas, nukankinimą ir didelį bulgarų dėmesį per šalį keliaujančiai vienuolių vilkstinei. Žinant gana tolerantišką osmanų požiūrį į krikščionių veiklą Bulgarijoje, neaišku, kodėl osmanai manė, kad valakų vienuoliai kelia jiems grėsmę. Steponas pasakoja, kad jo draugai Haskovo mieste buvo „kvosti", o vėliau kankinti ir nužudyti. Tai leidžia manyti, kad osmanų valdžia buvo įsitikinusi, jog vienuoliai turi kažkokią politiškai neparankią informaciją. Haskovas yra pietryčių Bulgarijoje, kurią jau penkioliktame amžiuje valdė osmanai. Keista, bet nukankintiems vienuoliams skirtos tradicinės osmanų bausmės už vagystę (nukirstos abi rankos) ir už pabėgimą (nukirstos kojos). Dauguma naujųjų kankinių osmanų buvo nukankinami kitais būdais. Šios bausmės ir Stepono pasakojime aprašoma vienuolių vežimo krata rodo, kad Haskovo valdžia kaltino juos vagyste, bet, atrodo, negalėjo to įrodyti.

Steponas aprašo ir itin didelį bulgarų susidomėjimą maldininkais. Tai galėjo sukelti osmanų smalsumą. Juk vos prieš aštuonerius metus, 1469 metais, iš Veliko Tirnovo į Rilos koplyčią buvo ramiai gabenami atsiskyrėlio šv. Jono Riliečio, Rilos vienuolyno įkūrėjo, palaikai. Procesiją stebėjo ir perpasakojo Vladislavas Gramatikas knygoje „Šv. Jono palaikų pergabenimo aprašymas". Joje matome, kad osmanai nekreipė dėmesio į vietos bulgarų susidomėjimą palaikais, o pati kelionė įgavo simbolinę prasmę vienijant bulgarų krikščionis. Zacharijus ir Steponas turėjo gerai žinoti apie garsiąją Jono Riliškio palaikų kelionę, tad labai galimas dalykas, kad Zacharijus iš Zografo iki 1479 metų galėjo būti tą aprašymą skaitęs.

Skirtingas požiūris į ankstesnę ir neseną religinę procesiją per Bulgariją suteikia ypatingos reikšmės osmanų nerimui dėl valakų vienuolių kelionės. Tai, kad jų vežimą apieškojo pašos sargybiniai, rodo, kad osmanus Bulgarijoje buvo pasiekusios kažkokios žinios apie šios kelionės tikslą.

Aišku, kad osmanų vyresnybė Bulgarijoje nenorėtų priglausti vieno didžiausių savo politinių priešų palaikų ar toleruoti tų palaikų garbinimo. Bet keisčiausia, kad, iškratę vežimą, jie, atrodo, nieko nerado, nes vėliau Steponas pasakoja, kaip kūnas buvo palaidotas Šv. Jurgio vienuolyne. Galima tik spėlioti, kur jie galėjo paslėpti visą (nors ir be galvos) kūną, jei jį iš tikrųjų gabeno.

Galiausiai ir istorikus, ir antropologus domina „Kronikos" užuomina apie Snagovo vienuolių tikėjimą vizijomis, matytomis vienuolyno bažnyčioje. Jie nesutaria, kas per vigiliją atsiskyrė nuo Vlado III kūno; minima keletas tradicinių kūno transformacijų į gyvąjį numirėlį – vampyrą. Vieni tarėsi matę iš kūno iššokant kažkokį žvėrį, kiti – kad į bažnyčią įsiveržė antgamtinė būtybė rūko ar vėjo pavidalu ir privertė kūną atsisėsti. Vampyro genezėje žvėries pasirodymas Balkanų folklore minimas dažnai, kaip tikima ir tuo, kad vampyras gali pavirsti rūku ar migla. Liūdnai pagarsėjęs Vlado III kraujo nuleidimas, atsivertimas į katalikybę Vengrijos karaliaus Motiejaus Korvino dvare, turėjo būti gerai žinomas vienuoliams, nes, pirma, Valakijoje tai žinojo visi, ir antra, tai kėlė nerimą stačiatikių bendruomenei (ir ypač Vlado mėgstamam vienuolynui, kurio abatas greičiausiai buvo jo nuodėmklausys).

Rankraščiai

Zacharijaus „Kronika“ žinoma iš dviejų rankraščių: *1480 metų Ato* ir R. VII. 132; pastarasis taip pat žinomas kaip „Patriarcho versija“. Ant lapų ketvirčių ta pačia ranka surašytas Ato rankraštis saugomas Rilos vienuolyno bibliotekoje Bulgarijoje; atrastas 1923 metais. Šį, ankstesnįjį iš dviejų „Kronikos“ rankraščių, be abejonės, surašė pats Zacharijus iš Zografo, greičiausiai remdamasis pasakojimais, užrašytais prie Stepono mirties patalo. Nors tvirtina, kad viską surašė „žodis žodin“, Zacharijus rankraštį pateikė gerai apgalvojęs jo kompoziciją; tai rodo dailus stilius, kurio neįmanoma pasiekti rašant iš pasakojimo, be to, tekste yra tik vienas pataisymas. Rankraščio originalas greičiausiai buvo saugomas Zografo bibliotekoje bent iki 1814 metų, nes minimas penkiolikto ir šešiolikto amžių rankraščių bibliografijoje. Bulgarijoje rankraštis atrastas 1923 metais, kai bulgarų istorikas Atanas Angelovas aptiko jį Rilos vienuolyno bibliotekoje paslėptą po šv. Jurgio gyvenimo aprašymo (Georgi 1364.21) viršeliu. 1924 metais Angelovas nustatė, kad Zografe rankraščio kopija neišliko. Nežinia, kada ir kaip originalas atkeliavo iš Ato kalno į Rilą, nors išgabenti rankraštį (kaip ir daugybę kitų brangių dokumentų) iš Ato galėjo paskatinti dažni piratų puldinėjimai aštuonioliktą ir devynioliktą amžius.

Antra ir vienintelė kita žinoma Zacharijaus „Kronikų“ versija – R. VII. 132, arba Patriarcho versija, yra Konstantinopolio patriarchato bibliotekoje ir priskiriama šešiolikto amžiaus viduriui arba pabaigai. Greičiausiai tai yra vėlesnė rankraščio kopija, kurią Zografo abatas siuntė patriarchui dar Zacharijui gyvam esant. Ji tikriausiai buvo siunčiama patriarchui kartu su perspėjančiu laišku apie galimas erezijos apraiškas Šventojo Jurgio vienuolyne Bulgarijoje.

Laiškas neišliko, bet labai galimas dalykas, kad dėl kokių nors priežasčių Zografo abatas paprašė Zacharijų padaryti „Kronikos" kopiją, kad galėtų ją pasiųsti į Konstantinopolį, originalą palikdamas Zografo bibliotekoje. Prabėgus pusšimčiui ar šimtui metų, „Kronika" tebebuvo pakankamai svarbi patriarchato bibliotekoje.

Patriarcho versija nuo *1480 metų Ato* versijos skiriasi dar vienu svarbiu aspektu: joje nėra pasakojimo apie tai, ką Snagovo vienuoliai tvirtina matę per vigiliją, pradedant eilute „vienas vienuolis matė žvėrį" ir baigiant „begalvis kunigaikščio kūnas sujudėjo ir bandė atsikelti". Ši pastraipa galėjo būti išmesta iš vėlesnės versijos, kad apsaugotų patriarchato bibliotekos skaitytojus nuo nereikalingos informacijos apie Stepono aprašomą ereziją, o gal kad būtų išvengta domėjimosi prietarais apie gyvuosius numirėlius, kam Bažnyčia kategoriškai nepritarė. Sunku nustatyti Patriarcho versijos datą, nors gana aišku, kad patriarchato bibliotekos kataloguose ji atsirado 1605 metais.

Ir paskutinis panašumas, labiausiai stulbinantis ir gluminantis: iki šių dienų iš abiejų „Kronikos" rankraščių praktiškai toje pačioje pasakojimo vietoje išplėšti lapai. *1480 metų Ato* kronika baigiasi žodžiu „Sužinojau", o Patriarcho versija – „tai nebuvo paprastas maras", bet abi gražiai sujungtos, matyt, išmetus Stepono pasakojimo dalį, kurioje galima rasti užuominų apie erezijos ar blogio apraiškas Šv. Jurgio vienuolyne.

Kada puslapiai galėjo būti išplėšti, randame jau minėtame vienuolyno bibliotekos kataloge, kuriame Patriarcho versija įtraukta kaip „neužbaigta". Todėl galime daryti išvadą, kad šios „Kronikos" versijos pabaiga buvo išplėšta iki 1605 metų. Tačiau neaišku, ar abu vandalizmo atvejai įvykdyti tuo pačiu laiku, ar vienas paskatino kitą, ar abiejų

dokumentų pabaigos buvo panašios. Patriarcho ir Zografo versijų atitikimas, išskyrus tą dalį apie minėtąją vigiliją, rodo, kad abiejų pasakojimų pabaiga buvo vienoda arba bent jau labai panaši. Dar daugiau: tas faktas, kad puslapiai Patriarcho versijoje išplėšti, nors jau buvo praleista pastraipa apie antgamtinius įvykius Snagovo bažnyčioje, leidžia manyti, kad ji baigėsi erezijų ar blogio apraiškų Šv. Jurgio vienuolyne aprašymu. Viduramžių Balkanuose nerasite kito pavyzdžio, kai viena nuo kitos per šimtus kilometrų laikomos dvi to paties dokumento kopijos būtų vienodai klastojamos.

Papildymai ir vertimai

Zacharijaus iš Zografo „Kronika" buvo publikuota du kartus. Pirmas leidimas – vertimas į graikų kalbą su trumpu paaiškinimu – įtrauktas į 1849 metų Ksanto Konstantino *Bizantijos bažnyčios istoriją*. 1931 metais patriarchatas išspausdino jos brošiūrą slavų kalba. Atanas Angelovas, 1923 metais suradęs Zografo versiją, ketino ją paskelbti su išsamiais komentarais, bet savo projekto įgyvendinti nespėjo – 1924 metais jis mirė. Dalis Angelovo užrašų buvo paskelbta po mirties 1927 metais žurnale *Balkanske istoricheski pregled*.

ZACHARIJAUS IŠ ZOGRAFO „KRONIKA"

Šitą istoriją man, Zacharijui atgailautojui, papasakojo mano Kristaus brolis Steponas Keliauninkas iš *Carigrado*. Į Zografo vienuolyną jis atkeliavo 6987 (1479) metais. Ir papasakojo keistus ir nuostabius savo gyvenimo nuotykius. Steponas Keliauninkas pas mus atvyko penkiasdešimt tre-

jų, buvo pasaulio matęs, protingas ir pamaldus žmogus. Globojamas Švenčiausiosios Dievo Motinos, atkeliavo pas mus iš Bulgarijos, klajojo su vienuoliais po Valakiją, ištvėrė daugybę kančių ir matė, kaip Haskovo mieste turkai nukankino du jo draugus. Jis ir kiti broliai per bedievių žemes gabeno nuostabios galios relikviją. Su, matyt, garsia relikvija jie keliavo į bulgarų šalies gilumą, nes visi krikščionys, vyrai ir moterys, susirinkdavo į pakeles, kad nusilenktų procesijai ar pabučiuotų vežimo šoną. Tada ta šventoji relikvija buvo atvežta į Šv. Jurgio vienuolyną ir įdėta į relikvijų skrynią. Ir nors vienuolynas buvo mažas ir atokus, į jį ėmė plaukti maldininkų minios iš vienuolynų Riloje ir Bačkove, ir iš šv. Ato kalno. Bet Steponas Keliauninkas buvo pirmasis pas mus atkeliavęs brolis, aplankęs Šv. Jurgio vienuolyną.

Gyveno pas mus kelis mėnesius, bet apie Šv. Jurgio vienuolyną kalbėjo nenoriai, nors papasakojo daug istorijų apie kitas aplankytas šventas vietas, dalijosi savo patirtimi iš visos pamaldžios širdies, kad mes, kurie pragyvenom visą gyvenimą savo krašte, žinotume apie šventosios Bažnyčios stebuklus kitose šalyse. Tai jis mums papasakojo apie nuostabią koplyčią Kotoro įlankos saloje, tokioje mažoje, kad Venecijos jūros bangos skalauja visas keturias jos sienas, ir apie Šv. Stepono vienuolyną kitoje saloje, esančioje apie dvi dienas kelio pakrante į pietus. Tai tiek jis mums papasakojo, ir dar daugybę dalykų, tarp jų apie siaubingas pabaisas Marmuro jūroje.

Dažniausiai mums pasakodavo apie Konstantinopolio bažnyčias ir vienuolynus, kol jų dar nebuvo išniekinę ir išplėšę bedieviai sultono kariai. Pagarbiai pasakojo apie neįkainojamas, stebuklingas ikonas, tokias kaip Švenčiausiosios Mergelės atvaizdas Šv. Sofijos bažnyčioje ir šydu

pridengta Blachernos Dievo Motina. Jis matė šv. Jono Auksaburnio ir imperatorių kapus, palaimintojo Bazilijaus galvą Išganytojo bažnyčioje ir daugybę kitų relikvijų. Kaip jam, o drauge ir mums, klausytojams, pasisekė, kad dar būdamas jaunas vėl iškeliavo iš miesto, kai tas nelabasis Mechmedas pastatydino didelę tvirtovę, kad puldinėtų miestą, ir netrukus pralaužė didžiąsias Konstantinopolio sienas ir paėmė į vergiją kilnius miesto žmones. Kai toli būdamas Steponas išgirdo šitą žinią, kartu su kitais krikščionimis apraudojo išniekintą miestą.

Ant arklio permestuose odiniuose maišuose į mūsų vienuolyną atvežė retų ir nuostabių knygų. Jis jas rinko, iš jų sėmėsi dieviškojo įkvėpimo, nes mokėjo graikų, lotynų ir slavų kalbas, gal dar ir kitų kalbų. Papasakojo daugybę dalykų ir atidavė knygas mūsų bibliotekai, kad ši išgarsėtų amžiams, bet dauguma mūsų skaitė tik viena kalba, o kiti iš viso nemokėjo skaityti. Atidavė knygas paaiškindamas, kad ir jis čia baigia savo keliones ir lieka amžinai, kaip ir jo knygos, Zografe.

Tik aš ir dar vienas brolis pastebėjome, kad Steponas nieko nepasakojo apie savo viešnagę Valakijoje, tik prasitarė, kad buvo ten novicijus; iki gyvenimo pabaigos nedaug kalbėjo ir apie Bulgarijoje esantį Šv. Jurgio vienuolyną. Kai atkeliavo pas mus, jau buvo sunkiai pasiligojęs, kentėjo kojų ir rankų skausmus, ir mažiau nei po metų pasakė, kad netrukus tikisi nusilenkti Išganytojo sostui, jei tik jam, kaip ir kitiems nusidėjėliams, bus atleistos nuodėmės. Jau mirties patale paprašė pakviesti abatą, kad galėtų atlikti išpažintį, nes matė tiek daug blogio ir negali su tuo numirti. Abatas buvo taip priblokštas išpažinties, kad paprašė mane jį dar kartą išklausyti ir viską užrašyti, nes norįs pasiųsti laišką su visa istorija į Konstantinopolį. Sėdėda-

mas prie Stepono lovos ir baiminga širdimi klausydamas kantriai pasakojamos istorijos, viską greitai ir be klaidų užrašiau. Tada jis priėmė komuniją, ramiai miegodamas numirė ir buvo palaidotas mūsų vienuolyne.

Stepono iš Snagovo pasakojimas, patikimai užrašytas nusidėjėlio Zacharijaus

Aš, Steponas, po ilgų metų klajonių, netekęs savo šventojo gimtojo Konstantinopolio miesto, iškeliavau pažinti šiaurės už didžiosios upės, kuri skiria Bulgariją nuo Dakijos. Keliavau per slėnį, tada per kalnus, kol atkeliavau prie vienuolyno Snagovo ežero saloje – nuostabiai nuošali ir lengvai apsaugoma vieta. Čia mane priėmė gerasis abatas, prisėdau prie stalo su kitais vienuoliais, nuolankiais ir dievobaimingai pamaldžiais, kaip ir kitose kelionėse sutikti vienuoliai. Vadino mane savo broliu ir dosniai dalijosi maistu ir gėrimu. Apsuptas pamaldžios jų tylos, jaučiausi ramiausiai per visus savo klajonių mėnesius. Kadangi sunkiai dirbau ir klusniai vykdžiau visus abato reikalavimus, man leido pasilikti vienuolyne. Bažnyčia buvo nedidukė, bet stulbinamai graži, su varpais, kurių garsas sklisdavo toli virš vandens.

Bažnyčia ir vienuolynas didžiausią paramą gaudavo iš kunigaikščio Vlado, Vlado Drakulos sūnaus, kurį du kartus iš sosto išvarė sultonas ar kiti priešai. Kartą jį į kalėjimą uždarė vengrų karalius Motiejus Korvinas. Kunigaikštis Drakula buvo labai drąsus, beatodairiškuose mūšiuose jis užgrobdavo ar susigrąžindavo iš bedievių kadaise užimtas žemes, visą grobį atiduodavo vienuolynui ir nuolat troško, kad mes melstumės už jį ir jo šeimą, visų jų saugumą. Tai mes ir darėme. Vienuoliai šnibždėjosi, kad tas

nusidėjėlis siaubingai žiaurus ir kad vengrų karaliaus kalėjime leidosi atverčiamas į Romos katalikų tikėjimą. Bet abatui apie jį niekas nesakydavo nė vieno blogo žodžio, ir jis ne kartą čia slėpė Vladą ir jo vyrus nuo jį norėjusių nužudyti didikų.

Paskutiniais savo gyvenimo metais Drakula vėl atvyko į vienuolyną, anksčiau jis čia lankydavosi gerokai dažniau. Tuomet jo nesutikau, nes abatas išsiuntė mane ir dar vieną vienuolį į kitą bažnyčią, kur turėjome sutvarkyti reikalus. Grįžęs sužinojau, kad buvo Drakula ir paliko naujų brangenybių. Vienas vienuolis, kuris kaimuose iš valstiečių pirkdavo maistą ir buvo girdėjęs daugybę pasakojimų, pašnibždėjo, kad Drakulos paliktame maiše turėtų būti pilna ausų ir nosių, bet kai abatas apie tai sužinojo, labai nubaudė tą plepį. Pats aš niekada nemačiau Vlado Drakulos gyvo, bet mačiau mirusį. Apie tai ir papasakosiu.

Gal po keturių mėnesių mus pasiekė žinia, kad per mūšį jį apsupo, sugavo ir nužudė bedieviai kariai, bet prieš tai savo garsiuoju kardu jis dar sukapojo jų per keturiasdešimt. Sultono kariai nukirto jam galvą ir pasiėmė, kad parodytų savo valdovui.

Ta žinia greitai pasklido kunigaikščio Drakulos stovykloje, ir nors daugelis po jo mirties išsislapstė, keli atnešė žinią ir jo kūną į Snagovo vienuolyną, bet paskui irgi pabėgo. Abatas verkė matydamas iš laivo iškeliamą kūną ir balsu meldėsi už Drakulos sielą, prašydamas Dievo pagalbos, nes bedievių ordos visiškai priartėjo. Jis įsakė kūną palaidoti bažnyčioje.

Tai buvo vienas baisiausių mano išgyvenimų: žvakių apsuptas bažnyčioje gulėjo kūnas be galvos su purpuro spalvos mantija. Budėjome tris dienas ir tris naktis. Per pirmą vigiliją bažnyčioje buvo ramu, siaubą kėlė tik sudar-

kytas kūnas. Antrą naktį irgi buvo ramu – taip tvirtino tą naktį budėję vienuoliai. Bet trečią naktį pavargę vienuoliai užsnūdo, o kitus mirtinai kažkas nugąsdino. Kas tai buvo, jie nesutarė, nes kiekvienas sakė matęs vis kita. Vienas matė, kaip iš klauptų šešėlio išniro žvėris ir peršoko per karstą, bet negalėjo pasakyti koks. Kiti matė į bažnyčią besiskverbiančią tirštą miglą ar pajuto vėjo gūsį, kuris užpūtė daugybę žvakių, ir visi dievagojosi ir prisiekinėjo visais šventaisiais, ypač archangelais Mykolu ir Gabrieliu, kad tamsoje begalvis kūnas sujudėjo ir bandė atsikelti. Vienuoliai iš baimės ėmė rėkti ir išbudino visą vienuolyną.

Į priekį išėjo abatas, deglo šviesoje mačiau, kaip jis išbalo ir su siaubu, dažnai žegnodamasis, klausėsi vienuolių pasakojimų. Priminė visiems susirinkusiems, kad šio didiko siela mūsų rankose ir kad turime tuo rūpintis. Nusivedė visus atgal į bažnyčią, vėl uždegė žvakes ir karste pamatėme ramiai gulintį kūną. Abatas įsakė apieškoti bažnyčią, bet niekur nebuvo matyti nei žvėries, nei piktosios dvasios. Tada liepė visiems susitvardyti ir grįžti į celes, rytinės mišios praėjo ramiai, kaip visada.

Bet kitą vakarą jis pasikvietė aštuonis vienuolius, tarp jų ir mane, ir pasakė, kad mes suvaidinsime, jog palaidojome kunigaikščio kūną bažnyčioje, bet jis turi būti nedelsiant išgabentas iš čia. Sakė tik vienam mūsų pasakysiąs, kur ir kodėl turime išvežti kūną, kad kiti dėl savo nežinojimo jaustųsi saugūs. Išsirinko vienuolį, kuris jau daugelį metų buvo šalia abato, o kitiems liepė paklusti ir nieko neklausinėti.

Taip aš, nors maniau, kad jau niekada neiškeliausiu į platųjį pasaulį, vėl tapau keliauninku, nuėjau ilgą kelią, su kitais vienuoliais grįžau į savo gimtąjį miestą, kuris buvo tapęs kitatikių karalystės sostine, ir pamačiau, kaip čia vis-

kas pasikeitę. Didžioji Sofijos bažnyčia paversta mečete, į kurią mes negalime įžengti. Dauguma bažnyčių sugriautos arba paliktos griūti, kitos paverstos mečetėmis, kur meldžiasi turkai. Čia sužinojau, kad ieškome lobio, kuris išgelbėtų kunigaikščio sielą, o tą lobį siaubingai rizikuodami iš Išganytojo vienuolyno ir iš miesto slapta išnešė du drąsūs vienuoliai. Bet sultono janyčarams kilo įtarimų, o mums didelis pavojus, ir mes vėl turėjome keliauti toliau, šį kartą ieškodami to lobio senojoje bulgarų karalystėje.

Kai keliavome per šalį, atrodė, kad bulgarai jau žino mūsų misiją, nes vis daugiau ir daugiau jų susirinkdavo pakelėse, tylėdami nusilenkdavo procesijai, kiti ilgai mus lydėdavo, rankomis liesdami vežimą ar bučiuodami jo kraštą. Toje kelionėje nutiko siaubingas dalykas. Kai ėjome per Haskovą, mus sustabdė miesto sargybiniai. Jie apieškojo vežimą, pareiškę, kad suras viską, ką vežame, atėmė du ryšulius ir čia pat juos atrišo. Kai pasirodė, kad ten tik maistas, įsiutę numetė viską ant kelio ir suėmė du mūsiškius. Du gerieji vienuoliai, aiškindami, kad nieko nežino, dar labiau įsiutino bloguosius sargybinius, tie jiems nukapojo plaštakas ir pėdas, o žaizdas dar užpylė druska ir paliko mirti. Mus paleido gyvus, bet palydėjo iš miesto keiksmais ir botagų kirčiais. Vėliau mums pavyko surinkti draugų kūnus ir galūnes, kad krikščioniškai juos palaidotume Bačkovo vienuolyne, kur vienuoliai daug dienų ir naktų meldėsi už jų sielas.

Šis įvykis mus labai nuliūdino ir išgąsdino, bet keliavome toliau, greitai ir be nuotykių pasiekėme Šv. Jurgio vienuolyną. Čia vienuoliai, nors jų buvo nedaug ir jau visi seni, mus priėmė ir pasakė, kad išties prieš kelis mėnesius du maldininkai atgabeno į vienuolyną lobį, kurio ieškome, ir kad viskas gerai. Dėl didelio pavojaus negalėjome

tuoj pat grįžti į Dakiją, todėl pasilikome vienuolyne. Atsivežtas relikvijas slapta sudėjome į relikvijorių Šv. Jurgio vienuolyne, ir daugybė krikščionių plūdo prie jo melstis, bet ir jie nieko neplepėjo. Kurį laiką gyvenome ramiai ir savo rankomis statėme ir gražinome vienuolyną. Tačiau netrukus aplinkiniuose kaimuose kilo maras, kuris iš pradžių nepalietė vienuolyno. Tada sužinojau [kad tai nebuvo paprastas maras, o]

[Toliau dalis rankraščio iškirpta arba išplėšta.]

Šešiasdešimtas skyrius

„Kai Stoičevas baigė skaityti, mudu su Helena sėdėjome netardami nė žodžio. Pats Stoičevas, lyg norėdamas pabusti, kartkartėmis papurtydavo galvą ir perbraukdavo ranka veidą. Galop Helena prabilo:

– Tai ta pati kelionė – tai turi būti ta pati kelionė.

Stoičevas atsisuko.

– Ir aš taip manau. Ir aišku, kad brolio Kirilo vienuoliai gabeno Vlado Tepešo palaikus.

– O tai reiškia, kad, išskyrus tuos osmanų nužudytus vienuolius, kiti saugiai pasiekė vienuolyną Bulgarijoje. Šv. Jurgio vienuolyną. Kur jis yra?

Tą klausimą ir aš labai norėjau užduoti ir gauti atsakymą į labiausiai kankinančią mįslę. Stoičevas patrynė kaktą ir sumurmėjo:

– Kad aš žinočiau. Niekas nežino. Aplink Bačkovą nėra Šv. Jurgio vienuolyno ir jokių įrodymų, kad kada nors buvo. Šv. Jurgio vienuolynas – viduramžių Bulgarijoje – tikrai buvo, bet pirmaisiais osmanų jungo amžiais išnyko. Greičiausiai buvo sudegintas, o akmenys išnešioti ir panaudoti kitoms statyboms. – Jis liūdnai pažvelgė į mus. – Jei osmanai turėjo bent vieną priežastį nekęsti ar bijoti vienuolyno, greičiausiai jis buvo sunaikintas iki pamatų. Ir, žinoma, jie neleido atstatyti vienuolyno, kaip buvo atstatytas Rilos vienuolynas. Vienu metu labai domėjausi,

kur galėjo būti Šv. Jurgio vienuolynas. – Jis trumpam nutilo. – Kai mirė mano draugas Angelovas, kurį laiką vienas bandžiau tęsti jo pradėtą tyrimą. Nuvažiavau į Bačkovo vienuolyną, kalbėjausi su daugybe vienuolių, klausinėjau aplinkinius gyventojus, bet apie Šv. Jurgio vienuolyną niekas nieko nežinojo. Neradau jo nė viename sename žemėlapyje. Tikėjausi, kad vietiniai žmonės žinos bent kokią legendą, jei jame tikrai kadaise buvo palaidoti tokio svarbaus asmens kaip Vladas Drakula palaikai. Dar prieš karą norėjau nuvažiuoti į Snagovą ir pasidomėti...

– Jei būtumėt nuvažiavęs, gal būtumėt sutikęs Rosį ar bent tą archeologą Georgesku! – sušukau.

– Labai galimas dalykas, – keistai nusišypsojo jis. – Jei išties ten būčiau susitikęs Rosį, gal būtume pasidaliję žiniomis, kol dar nebuvo per vėlu.

Nežinojau, ką turi galvoj – prieš revoliuciją Bulgarijoje ar prieš tremtį į kaimą, bet neklausiau. Tačiau netrukus pats paaiškino.

– Nutraukiau tyrimą labai staiga. Tą dieną, kai grįžau iš Bačkovo pilna galva planų apie kelionę į Rumuniją, bute Sofijoje pamačiau baisų vaizdą. – Jis vėl nutilo ir užsimerkė. – Stengiuosi negalvoti apie tą dieną. Pirmiausia derėtų jums paaiškinti, kad turėjau butą netoli romėnų sienos Sofijoje, labai gražioje senojoje miesto dalyje, – patiko istorinė miesto aplinka. Išėjau apsipirkti, ant rašomojo stalo palikęs knygas ir užrašus apie Bačkovą ir aplinkinius vienuolynus. Grįžęs pamačiau, kad kažkas knisosi po mano daiktus, ištraukė knygas iš lentynų ir apieškojo spintą. Ant stalo, ant visų mano užrašų buvo matyti kraujo pėdsakų. Panašiai kaip rašalas, pasklidęs po popieriaus lapą... – Jis nutilo ir pervėrė mus skvarbiu žvilgsniu. – Vidury stalo gulėjo knyga, kurios niekada nebuvau matęs... – Staiga jis

pakilo ir vėl nušlepsėjo į kitą kambarį, girdėjom, kaip kažko ieško, kilnoja knygas. Reikėtų eiti jam pagelbėti, bet sėdėjau beviltiškai spoksodamas į Heleną, kuri irgi negalėjo pajudėti.

Netrukus Stoičevas grįžo, nešinas didžiuliu foliantu, įrištu į aptrintą odos gabalą. Padėjo foliantą ant stalo, o mudu žiūrėjome, kaip senos rankos nenoriai atverčia knygą ir nebyliai rodo tuščius puslapius ir garsųjį paveikslėlį knygos viduryje. Didelio formato lapuose drakonas atrodė truputį mažesnis, bet tai buvo to paties raižinio spaudinys, net ta pati dėmelė, kurią mačiau Hjū Džeimso knygoje. Pageltusiame apvade buvo dar viena dėmė, prie pat drakono letenos. Stoičevas parodė tą dėmę, bet, atrodo, tikrai sunkiai tvardėsi – negalėjo nuslėpti pasibjaurėjimo ir baimės, net prabilo į mus bulgariškai.

– Kr'v, – ištarė. – Kraujas.

Aš pasilenkiau. Tas rusvas taškas buvo piršto atspaudas.

– O Dieve. – Prisiminiau savo vargšą katiną ir Rosio draugą Hedžesą. – Ar kas nors buvo kambaryje? Ką darėte?

– Kambaryje nebuvo nieko, – tyliai prašneko jis, – durys užrakintos, kai grįžau, jos tebebuvo užrakintos, o įėjęs pamačiau siaubingą vaizdą. Iškviečiau policiją, jie viską apžiūrėjo ir – kaip jūs ten sakote – paėmė kraujo mėginį. Ir lengvai nustatė, kieno tas kraujas.

– Ir kieno? – Helena palinko arčiau.

Stoičevas kalbėjo dar tyliau, todėl ir aš pasilenkiau arčiau. Jo kaktą išpylė prakaitas.

– Mano, – atsakė.

– Bet...

– Ne, žinoma, kad ne mano. Manęs ten nebuvo. Bet policija manė, kad aš viską pats padariau. Vienintelis dalykas, kurio niekaip nepaaiškinsi, tai tas piršto atspaudas.

Policija sakė niekada nemačiusi tokio žmogaus piršto atspaudo – jame beveik nebuvo linijų. Atidavė man knygą ir užrašus ir liepė sumokėti baudą už tokias išdaigas. Vos nepraradau dėstytojo vietos.

– Ir toliau nieko nebetyrinėjot? – spėjau aš.

Stoičevas beviltiškai gūžtelėjo liesus pečius.

– Tai vienintelis tyrimas, kurio nebaigiau. Bet net ir tada būčiau jį tęsęs, jei ne tai. – Jis lėtai atvertė kitą puslapį. – Štai, – parodė. Lapo vidury gražia senoviška rašysena sodriu rašalu buvo užrašytas vienas vienintelis žodis. Jau pakankamai gerai žinojau garsiąją Kirilo abėcėlę, kad perskaityčiau žodį, tačiau kiek užkliuvau prie pirmosios raidės. Padėjo Helena.

– STOIČEVAS, – sušnibždėjo ji, – pamatėte savo vardą? Kaip baisu.

– Taip, savo vardą, ir dar užrašytą viduramžių rašalu. Dabar gailiuosi, kad išsigandau ir netęsiau tyrimo, bet aš bijojau. Bijojau, kad man kas nors atsitiks, – panašiai kaip atsitiko jūsų tėvui, panele.

– Ir buvo dėl ko bijoti, – nuraminau senąjį mokslininką. – Bet gal dar ne vėlu išgelbėti Rosį.

Jis pasimuistė kėdėje.

– Taip, jei žinotume, kur yra Šv. Jurgio vienuolynas. Pirmiausia turime važiuoti į Rilą, kur yra kiti brolio Kirilo laiškai. Jau sakiau, iki šiol nemaniau, kad jie susiję su Zacharijaus „Kronika“. Laiškų kopijų neturiu, o Rilos vienuolyno vyresnybė neleido jų spausdinti, nors keletas istorikų, tarp jų ir aš, prašėme leidimo paskelbti laiškus. Be to, Riloje gyvena vienas žmogus, su kuriuo labai norėčiau pasikalbėti. Nors gal jis ir negalės padėti.

Stoičevas, atrodo, norėjo dar kažką pasakyti, bet ant laiptų pasigirdo greiti žingsniai. Jis bandė atsistoti, tada

maldaujamu žvilgsniu pažvelgė į mane. Griebiau foliantą ir nėriau į kitą kambarį, paslėpiau knygą už dėžės. Kai Ranovas pravėrė bibliotekos duris, aš jau vėl stovėjau prie Stoičevo ir Helenos.

– Aha, – tarė Ranovas, – istorikų konferencija. Profesoriau, pražiopsosite vakarėlį. – Nė kiek nesidrovėdamas nužiūrinėjo ant stalo gulinčias knygas ir užrašus, galiausiai paėmė žurnalą, iš kurio Stoičevas skaitė mums Zacharijaus „Kroniką". – Ar tai jūsų domėjimosi objektas? – Jis beveik nusišypsojo. – Gal ir man reikėtų paskaityti, dėl bendro išprusimo. Dar daug ko nežinau apie viduramžių Bulgariją. O jūsų gudrioji dukterėčia toli gražu nėra taip susidomėjusi manimi, kaip maniau. Gražiausiame jūsų sodo kampelyje pateikiau jai keletą rimtų pasiūlymų, bet ji spyriojasi.

Stoičevas iš pykčio išraudo, atrodė, tuoj sprogs, bet netikėtai jį išgelbėjo Helena.

– Nekišk prie mergaitės savo nešvarių biurokrato letenų, – pasakė ji, žiūrėdama tiesiai Ranovui į akis. – Tavo darbas sekioti mus, ne ją.

Paliečiau Helenai ranką, mintyse maldaudamas, kad nesiutintų to žmogaus; ko jau ko, bet politinių problemų mums tikrai nereikėjo. Helena ir Ranovas pastovėjo įbedę vienas į kitą akis ir tada abu nusisuko.

Tuo metu prabilo atsipeikėjęs Stoičevas.

– Būtų labai gerai, jei galėtumėt suorganizuoti šiems mokslininkams kelionę į Rilą, – ramiai pasakė jis. – Aš irgi norėčiau su jais važiuoti, man būtų didelė garbė aprodyti jiems Rilos biblioteką.

– Rilą? – Ranovas laikė rankose žurnalą. – Puiku. Tai bus kita mūsų ekskursija. Gal poryt. Pranešiu jums, profesoriau, kad žinotumėt, kada mus ten pasitikti.

– Ar negalėtume vykti rytoj? – paklausiau aš, stengdamas neišduoti savo nekantravimo.

– Labai skubate? – Ranovas pakėlė antakius. – Viskam suorganizuoti reikia laiko.

Stoičevas linktelėjo.

– Kantriai lauksime, o profesorius galės pasidžiaugti Sofija. Dabar, mano draugai, buvo labai malonu pasikeisti idėjomis ir mintimis, bet Kirilas ir Metodijus nesupyks, jei mes ko nors užkąsime, išgersime ir pasilinksminsime. Eime, panele Rosi. – Jis ištiesė liesą ranką Helenai, kuri padėjo profesoriui atsistoti, – duokite man savo rankelę, ir mes atšvęsime mokslo ir žinių dieną.

Svečiai pamažu rinkosi po arka, ir netrukus pamatėme kodėl: trys jaunesni vyrai išsitraukė instrumentus ir įsitaisė prie stalo. Išstypėlis juodų plaukų kupeta derino sidabro spalvos akordeoną. Kitas sugrojo keletą trelių klarnetu. Trečias muzikantas išsitraukė didelį odinį būgną ir ilgą lazdelę apvaliu galu. Visi trys susėdo greta, nusišypsojo, paderino instrumentus ir patogiau įsitaisė. Klarnetininkas nusivilko švarką.

Tada visi trys susižvalgė ir užgrojo – pasigirdo gyva ir linksma melodija, tokios dar nebuvau girdėjęs. Stoičevas spindėjo krėsle už kepto ėriuko, o Helena suspaudė man ranką. Melodija sukosi it vėjo sūkurys, tada nuvilnijo man nepažįstamo šokio ritmu, kojos nenustygo vietoj. Akordeonininkas kartkartėmis išspausdavo graudžią natą. Mane stulbino, su kokia energija jie groja. Muzikos garsus lydėjo džiaugsmo šūksniai ir padrąsinimai.

Po akimirkos keli vyrai pašoko, griebė vienas kitam už diržų ir pasileido šokti. Lakuoti batai energingai trypė žolę. Netrukus prie jų prisidėjo keletas moterų tamsiomis suknelėmis. Kūnai sustingę, judėjo tik kojos. Šokėjų veidai

spinduliavo džiaugsmu; visi šypsojosi, blyksėjo auksiniai akordeonininko dantys. Vienas vyras iš kišenės išsitraukė baltą nosinaitę ir, iškėlęs ją virš galvos, nuvedė šokėjų ratelį. Helenos akys spindėjo, ji plekšnojo delnu į stalą, atrodė, tuoj tuoj pasileis šokti. Muzikantai grojo ir grojo, mes juos sveikinome, gerdami į jų sveikatą, o šokėjai, atrodo, nė nesiruošė sustoti. Pagaliau melodija nutrūko ir ratelis iširo, šokėjai, braukdami prakaitą, juokėsi. Vyrai atėjo išgerti, moterys ieškojo nosinaičių ir taisėsi išsidraikiusius plaukus.

Tada akordeonistas vėl užgrojo – ilgesingai ir liūdnai. Užvertė susivėlusią galvą ir užtraukė dainą. Vėl sublizgėjo dantys. Tai buvo pusiau daina, pusiau rauda, ilgesinga melodija suspaudė širdį, prisiminiau visus, kuriuos buvau praradęs.

– Apie ką jis dainuoja? – paklausiau Stoičevo, slėpdamas savo susijaudinimą.

– Tai sena, labai sena daina – gal kokių trijų ar keturių šimtų metų. Tai pasakojimas apie gražią bulgarų mergaitę, kurią persekioja turkai įsibrovėliai. Jie nori paimti mergaitę į *pašos* haremą, bet ji atsisako. Ji bėga į aukštus kalnus už kaimo, jie vejasi ją ant arklių iki uolos pačiame kalno viršuje. Čia ji sušunka, kad verčiau mirs, nei taps bedievio meiluže, ir nušoka nuo uolos. Kalno papėdėje ištrykšta šaltinėlis – jo vanduo pats skaniausias visame slėnyje.

Helena linktelėjo.

– Ir Rumunijoje yra panašių dainų.

– Manau, tokios dainos dainuojamos visuose Balkanuose, kurie patyrė osmanų jungą, – liūdnai tarė Stoičevas. – Bulgarų folklore jų tūkstančiai – tai protesto prieš vergovę dainos.

Kai akordeonininkui pasirodė, kad jau pakankamai suvirpino širdis, jis šelmiškai nusišypsojo ir vėl užgrojo šo-

kio ritmu. Dabar beveik visi svečiai sustojo į eilutę, kuri it gyvatė nuvingiavo aplink terasą. Vienas vyriškis pašaukė prisidėti ir mudu, Helena pakilo, o aš likau sėdėti šalia Stoičevo. Patenkintas stebėjau Heleną, kuri po trumpų paaiškinimų pasileido šokti. Atrodė suaugusi su muzika, graži ir išdidi, kojos tvirtai trypė pažįstamu ritmu. Stebėdamas jos lankstų kūną šviesia palaidine ir juodu sijonu, juodų garbanų apsuptą spinduliuojantį veidą, mintyse maldavau, kad tik jai nieko neatsitiktų, svarstydamas, ar leis likimas man tuo pasirūpinti.“

Šešiasdešimt pirmas skyrius

„Kai pirmą kartą pamačiau Stoičevo namus, mane apėmė neviltis, o pirmasis Rilos vienuolyno įspūdis mane išgąsdino. Vienuolynas stovėjo labai giliame slėnyje, o virš kupolų kilo Rilos kalnai – aukšti, apaugę eglėmis. Ranovas pastatė automobilį pagrindinių vartų šešėlyje ir mes su turistų grupėmis nužingsniavome link vienuolyno. Diena buvo karšta ir sausa; Balkanų vasara įsibėgėjusi, kojas nugulė karštos kelio dulkės. Durelės vartuose buvo neuždarytos, ir aš niekada nepamiršiu atsivėrusio vaizdo. Priešais stūksojo gynybinės vienuolyno sienos su arkomis iš juodo ir balto akmens juostų ir ilgos medinės galerijos. Trečdalį didžiulio kiemo užėmė milžiniška bažnyčia, priebažnytis ištapytas freskomis, vidudienio saulėj spindėjo aukso kupolai. Masyvus kvadratinis pilko akmens bokštas akivaizdžiai senesnis už kitus pastatus. Stoičevas paaiškino, kad bokštą, kaip slėptuvę nuo politinių priešų, pasistatydino vienas viduramžių didikas. Tai vienintelė senojo Rilos vienuolyno dalis, nes jį ne kartą sudegino turkai, o vėliau, 1836 metais, visu grožiu atstatė vietos meistrai. Suskambo varpai, pakeldami išsigandusių paukščių pulką. Paukščiai šovė į viršų, nusekiau juos žvilgsniu ir vėl pamačiau milžiniškas viršukalnes, į kurias užkopti reiktų mažų mažiausiai dienos. Man užėmė kvapą; ar Rosis galėtų čia būti?

Helena stovėjo šalia, ant galvos užsirišusi ploną šalikėlį. Suspaudė man ranką, visai kaip tą vakarą Sofijos sobore Stambule, atrodė, tai buvo taip seniai. Osmanai šį kraštą nukariavo gerokai anksčiau nei Konstantinopolį; tiesą sakant, savo kelionę reikėjo pradėti čia, o ne nuo Sofijos soboro. Bulgarijos kultūrai įtaką darė Bizantijos dogmos ir Konstantinopolio architektūra. Dabar Sofijos mečetė paversta muziejumi, o šis atokus slėnis tiesiog trykšta Bizantijos kultūra.

Stoičevui buvo smagu matyti mūsų apstulbusius veidus. Irina plačiakrašte skrybėle tvirtai laikė jo ranką. Tik Ranovas stovėjo vienas, piktai dėbsodamas, ir įtariu žvilgsniu nusekė juodai apsitaisiusių vienuolių grupę. Teko nemažai pakovoti, kol įtikinome Ranovą paimti Stoičevą ir Iriną kartu... Sakė norįs, kad Stoičevas aprodytų mums Rilą, bet nesuprantąs, kodėl jis negalėtų atvažiuoti autobusu kaip visi paprasti bulgarai. Susilaikiau nepaklausęs, kodėl jis kaip visi paprasti bulgarai nevykstąs autobusu. Galiausiai jį įveikėme, bet Ranovas burbėjo visą kelią nuo Sofijos iki Stoičevo namų. Esą Stoičevas naudojęsis savo vardu prietarams ir nepatriotinėms idėjoms propaguoti; visi žiną, kad jis nesutikęs atsisakyti nemoksliško požiūrio į Stačiatikių bažnyčią, o jo sūnus, kuris studijavo Rytų Vokietijoje, esąs toks pat nepakenčiamas kaip ir tėvas. Bet mes pasiekėme savo, Stoičevas važiavo kartu ir, kai kalnų užkandinėj sustojome priešpiečių, Irina dėkingai šnibždėjo, kad būtų bandžiusi įkalbėti dėdę išvis nevykti, jei būtų tekę važiuoti autobusu; karštyje tokia kelionė jam per sunki.

– Šiame sparne tebegyvena vienuoliai, – paaiškino Stoičevas, – o aname yra viešbutėlis, kuriame miegosime mes. Pamatysite, kaip čia ramu naktimis, nors dienomis gausu turistų. Tai didžiausia mūsų nacionalinė vertybė, todėl čia

atvažiuoja daugybė žmonių, ypač vasarą. Bet naktį viskas nurimsta. Eime, – paragino, – susitiksime su abatu. Skambinau jam vakar, laukia mūsų. – Jis žingsniavo neįtikėtinai spėriai, dairydamasis aplinkui, tarytum ši vieta būtų įkvėpusi jam naujos gyvybės.

Abato kambariai buvo pirmojo aukšto sparne. Vienuolis juodu apsiaustu ir ilga ruda barzda palaikė mums duris. Stoičevas, nusiėmęs kepurę, žengė pirmas. Nuo suolo pasienyje pakilo abatas ir atėjo pasitikti. Abu širdingai pasisveikino, Stoičevas pabučiavo jam ranką, tas jį peržegnojo. Abatas buvo sudžiūvęs, tiesus vyras, kokių šešių dešimčių, barzda pražilusi, akys žydros – labai nustebau pamatęs mėlynakį bulgarą, – ramios ramios. Paspaudė mums rankas, paskui Ranovui, kuris žiūrėjo su panieka. Tada paragino prisėsti, vienuolis atnešė padėklą su stiklinėmis – ne su *rakija*, bet su vandeniu ir rožėmis kvepiančiu užkandžiu, kurio jau buvome ragavę Stambule. Pastebėjau, kad Ranovas negėrė, lyg bijotų nuodų.

Abatas apsidžiaugė pamatęs Stoičevą, supratau, kad ši viešnagė teikia džiaugsmo abiem. Per Stoičevą išsiklausinėjo, iš kurios mes Amerikos dalies, kuriuose dar Bulgarijose vienuolynuose lankėmės, kuo galėtų mums padėti ir kiek ketiname pabūti. Kalbėjomės ilgai, o Stoičevas paslaugiai vertė, kad mudu galėtume atsakyti į visus abato klausimus. Biblioteka galime naudotis kiek tinkami, patikino abatas; miegoti viešbutyje; eiti į mišias bažnyčioje, vaikščioti visur, išskyrus vienuolių sparną, – čia jis linktelėjo į Heleną ir Iriną, – ir nenorįs net girdėti, kad Stoičevo draugai mokėtų už nakvynę. Nuoširdžiai padėkojome, ir Stoičevas pakilo.

– O dabar, – pasakė, – kadangi gavome visus leidimus, eime į biblioteką. – Pabučiavęs abatui ranką ir nusilenkęs, jis jau krutėjo link durų.

– Mano dėdė labai susijaudinęs, – sušnibždėjo Irina. – Sakė, kad jūsų laiškas – didelis atradimas Bulgarijos istorijoje.

Įdomu, ar ji žino, kiek mes daug tikimės iš to laiško, kiek šešėlių dar nutįs mūsų paieškų kelyje, bet jos veide nieko negalėjau įskaityti. Padėjo dėdei peržengti slenkstį, ir visi nužingsniavome nuostabiomis medinėmis galerijomis. Ranovas su cigarete rankoje tipeno iš paskos.

Biblioteka buvo kampiniame pirmojo aukšto kambaryje, labiau panaši į urvą ar milžinišką skylę nei į biblioteką. Prie durų pasitiko vienuolis juoda barzda, aukštas, sulysusio veido, ir man pasirodė, kad jis piktai dėbtelėjo į Stoičevą, paskui pasveikino mus.

– Jis bibliotekininkas. Parodys viską, ko mums reikia.

Ant stiklu uždengtų stalų gulėjo kelios knygos ir rankraščiai. Jie skirti turistams; būčiau norėjęs juos apžiūrėti, bet ėjome toliau ir kambario gale nusileidome žemyn. Vienuolyno požemiuose buvo stebuklingai vėsu, kelios lemputės neapšvietė visų tamsių kerčių. Šiame nuošaliame kampelyje medinės spintos ir lentynos buvo nukrautos dėžėmis ir knygomis. Akis užkliuvo už Švenčiausiosios Mergelės ikonos, jos ne pagal metus augų Kūdikį saugojo du raudonsparniai angelai, už ikonos kabėjo brangakmeniais nusagstyta auksinė lempa. Šimtametės sienos nubalintos. Visur tvyrojo pažįstamas yrančių dokumentų, vaškinio popieriaus ir apmušalų kvapas. Apsidžiaugiau, kad bent leisdamasis į lobyną Ranovas susiprato užgesinti cigaretę.

Stoičevas treptelėjo koja į akmenines grindis, lyg kviesdamas dvasias.

– Štai, – prabilo, – matote Bulgarijos tautos dvasią – čia šimtus metų vienuoliai saugojo mūsų paveldą, dažnai slapta. Kartu kartos ištikimų vienuolių perrašinėjo ran-

kraščius arba, puldinėjant kitatikiams, juos slėpdavo. Tai tik maža dalis mūsų palikimo, žinoma, didesnė dalis buvo sunaikinta. Bet džiaugiamės ir tuo, kas liko.

Jis pasišnekučiavo su bibliotekininku, kuris atidžiai žiūrinėjo lentynoje sunumeruotas dėžes. Po kelių minučių nukėlė medinę dėžę ir išėmė keletą tomų. Ant vieno viršelio buvo stulbinantis Kristaus atvaizdas – bent aš maniau, kad tai Kristus: vienoje rankoje rutulys su kryžiumi, kitoje – skeptras, o veidas bizantiškai melancholiškas. Nusivyliau, kad brolio Kirilo laiškai buvo ne šiame nuostabiame sąsiuvinyje, o gerokai paprastesniame, seno kaulo spalvos. Bibliotekininkas atnešė sąsiuvinį prie stalo, kur buvo šviesiau, Stoičevas nekantriai prisėdo ir su pasimėgavimu jį atvertė. Mudu su Helena išsitraukėme bloknotus, o Ranovas klaidžiojo tarp lentynų, lyg jam būtų siaubingai nuobodu.

– Kiek pamenu, – tarė Stoičevas, – čia yra du laiškai, ir neaišku, ar yra buvę daugiau, – ar Kirilas parašė daugiau laiškų, kurie neišliko. – Jis parodė mums pirmąjį puslapį. – Surašytas apvaliomis, kaligrafiškomis raidėmis, pergamentas labai senas, beveik rudas. Stoičevas klausiamai sužiuro į bibliotekininką. – Taip, – pasakė patenkintas. – Rašyti bulgarų kalba, kaip ir kai kurie kiti reti dokumentai. – Bibliotekininkas padėjo sąsiuvinį priešais Stoičevą, kuris ramiai sėdėjo, žiūrinėdamas puslapius ir nagrinėdamas seną dailyraštį. – Tikrai neblogas darbas, – galop pasakė. – Išversiu kaip galėdamas geriau. – Ir pateikė mums dviejų laiškų vertimus.

Jūsų Ekscelencija abate Eupraksijau,
trečia diena keliaujame kalnais iš Laotos į Viną. Vieną naktį prisiglaudėme gero valstiečio arklidėje, kitą Šv. Mykolo celėse, kur nebėra vienuolių, bet ten gavome sausą kam-

pą. Praėjusią naktį pirmą kartą buvom priversti nakvoti miške, pasikloję ant žemės skudurus, o vežimą ir arklius sustatėme ratu. Naktį vilkai prisliūkino visai arti, girdėjome staugimą, išsigandę arkliai net stojosi piestu. Sunkiai juos sutramdėme. Nuoširdžiai džiaugiuosi, kad šalia yra broliai Ivanas ir Teodosijus, aukšti ir stiprūs, ir laiminu jūsų išmintį, kad pasiuntėte juos drauge.

Šįvakar prisiglaudėme turtingo ir pamaldaus piemens namuose; sakosi turįs tris tūkstančius avių, pasiūlė mums prigulti ant minkštų avikailių, bet guliu ant plikų grindų, nes manau, kad tai labiau pritinka pamaldžiam vienuoliui. Kelias eina mišku, kurį iš abiejų pusių supa kalnai, keliaujame ir lietui lyjant, ir saulei šviečiant. Gerasis žmogus sakė, kad iš ano upės kranto juos du kartus puolė bedieviai, iki ten mums liko vos kelios dienos kelio, jei tik brolis Angelas pasitaisys ir galės keliauti taip pat greitai kaip mes. Manau, kad užsodinsiu jį ant arklio, nors svoris, kurį jie traukia, ir taip nemažas. Laimei, kelyje nesutikome bedievių karių.

Nuolankus Dievo tarnas
brolis Kirilas
Mūsų Viešpaties 6985 metų balandis

Jūsų Ekscelencija abate Eupraksijau,
miestą palikome jau prieš kelias savaites ir dabar atvirai keliaujame bedievių žemėmis. Nedrįstu rašyti, kur esame, jei mus sugautų. Gal geriau reikėjo pasirinkti jūros kelią. Pakeliui matėme sudegintus du vienuolynus ir bažnyčią. Bažnyčios nuodėguliai dar ruseno. Jie pakorė penkis vienuolius, esą kėlusius maištą, likę gyvi broliai išsibarstė po kitus vienuolynus. Tai vienintelė naujiena, nes negalime

ilgiau pasikalbėti su žmonėmis, kurie ateina prie mūsų vežimo. Tačiau neturime jokios priežasties manyti, kad tai vienas tų vienuolynų, kurio ieškome. Ženklas bus labai aiškus, pabaisa prilygs šventajam. Jei šį laišką galėsiu perduoti, mano pone, jis pasieks jus kaip galima greičiau.

Nuolankus Dievo tarnas
brolis Kirilas
Mūsų Viešpaties 6985 metų birželis

Kai Stoičevas baigė versti, visi sėdėjome tyloje. Helena teberašė į bloknotą, Irina sėdėjo susidėjus ant krūtinės rankas, Ranovas, abejingai atsirėmęs į stalą, kasėsi kaklą. Aš nusprendžiau nebeužsirašinėti laiške aprašytų įvykių; Helena vis tiek viską spės. Laiške nebuvo jokių nuorodų, kur vienuoliai keliavo, neminimas kapas, neaprašomas laidojimas – iš nusivylimo mane net dusino.

Bet Stoičevas visai neatrodė nusiminęs.

– Įdomu, – prabilo jis po kurio laiko, – labai įdomu. Jūsų laiškas iš Stambulo chronologiškai turėtų įsiterpti tarp šitų dviejų laiškų. Pirmame ir antrame laiške jie keliauja per Valakiją link Dunojaus – tai aišku iš vietovardžių. Tada seka jūsų laiškas, kurį brolis Kirilas parašė Konstantinopolyje, greičiausiai tikėdamasis, kad iš ten galės pasiųsti ir pirmuosius laiškus. Bet negalėjo arba bijojo išsiųsti – nebent tai tik kopijos, bet to jau nesužinosime. Paskutinis laiškas rašytas birželį. Jie pasirinko sausumos kelią, kuris aprašomas Zacharijaus „Kronikoje". Tai turėjo būti tas pats maršrutas iš Konstantinopolio per Edirnę ir Haskovą, nes tai pagrindinis kelias iš Carigrado į Bulgariją.

Helena pakėlė akis.

– Ar galim būti tikri, kad paskutiniame laiške aprašoma Bulgarija?

– Absoliučiai tikri – ne, – pripažino Stoičevas, – bet tai labai tikėtina. Jei jie keliavo iš Carigrado, tai yra Konstantinopolio, į kraštą, kuriame penkiolikto šimtmečio pabaigoje buvo deginami vienuolynai ir bažnyčios, labai tikėtina, kad tas kraštas buvo Bulgarija. Be to, jūsų laiške iš Stambulo rašoma, kad jie ketina keliauti į Bulgariją.

Mane apėmė visiška neviltis.

– Bet čia nėra jokių žinių apie galimą vienuolyno, kurio ieškojo, vietą. Net jei sutiktume, kad tai Šv. Jurgio vienuolynas.

Ranovas prisėdo šalia ir ėmėsi apžiūrinėti nykščius. Svarsčiau, ar turėčiau slėpti ypatingą savo domėjimąsi Šv. Jurgio vienuolynu, bet kaip tada išklausinėti Stoičevą?

– Tikrai nėra, – linktelėjo Stoičevas. – Brolis Kirilas laiškuose ir nebūtų rašęs galutinio kelionės tikslo pavadinimo, kaip nepaminėjo ir Snagovo Eupraksijaus užrašuose. Jei juos būtų sugavę, tuos vienuolynus būtų ėmę dar labiau persekioti arba galėjo atlikti kratą.

– Čia yra viena įdomi eilutė. – Helena baigė rašyti. – Gal galit dar kartą ją perskaityti – tą, kad ženklas bus labai aiškus – pabaisa prilygs šventajam. Kaip manot, ką tai reiškia?

Žvilgtelėjau į Stoičevą. Ta eilutė ir man užkliuvo. Jis atsiduso.

– Čia gali būti kalbama apie freską arba ikoną vienuolyne – Šv. Jurgio vienuolyne, jei tikrai ten keliavo. Nors sunku nuspėti, kas galėjo būti pavaizduota. Net jei dabar surastume Šv. Jurgio vienuolyną, mažai tikėtina, kad būtų išlikusi penkiolikto amžiaus ikona, ypač kad vienuolynas ne kartą degė. Nežinau, ką tai reiškia. Bet tikėtina, kad tai

teologinė užuomina, kuri buvo labai aiški abatui, bet ne mums, o gal tai buvo koks nors slaptas susitarimo ženklas. Bet neturime pamiršti, kad brolis Kirilas sako, jog tai bus ženklas, kad pasiekė tikslą.

Buvau nusivylęs; supratau, kad tikėjausi, jog laiškai išblukusiame sąsiuvinyje padės paskutinį tašką mūsų paieškoms arba bent rasime kokią nors užuominą į žemėlapius, kuriais vis dar tikėjausi pasinaudoti.

– Čia keistas kitas klausimas. – Stoičevas perbraukė ranka pasmakrę. – Laiške iš Stambulo rašoma, kad lobis, kurio jie ieško – greičiausiai šventos relikvijos iš Carigrado, – yra vienuolyne Bulgarijoje, todėl turi ten keliauti. Profesoriau, perskaitykite dar kartą tą vietą, būkite toks geras.

Išsitraukiau Stambulo laiško tekstą, kad turėčiau po ranka, kai nagrinėsime kitus brolio Kirilo laiškus.

– Čia rašoma: „... tai, ko ieškome, jau išvežta iš miesto į saugią vietą užgrobtose bulgarų žemėse."

– Štai ta vieta, – tarė Stoičevas. – Klausimas, – jis barbeno ilgais pirštais į stalą, – kodėl šventa relikvija buvo slapta išgabenta iš Stambulo 1477 metais. Miestą osmanai valdė nuo 1453 metų, dauguma relikvijų buvo sunaikinta per įsiveržimą. Kodėl Išganytojo vienuolynas kitas relikvijas į Bulgariją išvežė tik po dvidešimt ketverių metų ir kokios relikvijos vienuoliai keliavo ieškoti net į Konstantinoplį?

– Na, – priminiau jam, – iš laiškų žinome, kad janyčarai irgi ieškojo tos pačios relikvijos, vadinasi, ji buvo svarbi ir sultonui.

Stoičevas kažką svarstė.

– Taip, bet janyčarai ėmėsi jos ieškoti po to, kai relikvija buvo išvežta iš vienuolyno.

– Tai buvo kažkoks šventas daiktas, turėjęs politinės reikšmės osmanams ir dvasinės svarbos Snagovo vienuo-

liams. – Helena sėdėjo susiraukusi ir pieštuku barbeno per skruostą. – Gal knyga?

– Taip, – susijaudinęs sušukau, – gal toje knygoje buvo kokia nors osmanams svarbi informacija, kurios reikėjo vienuoliams?

Ranovas piktai dėbtelėjo į mane iš už stalo.

Stoičevas lėtai linktelėjo, bet po akimirkos prisiminiau, kad Bulgarijoje tai reiškia nepritarimą. – To meto knygose paprastai nebūdavo politinės informacijos, vien religiniai tekstai, daug kartų perrašyti, kad jais galėtų naudotis kiti vienuolynai, arba tekstai islamo religinėms mokykloms ir mečetėms, jei tai buvo osmanų knygos. Labai abejoju, kad vienuoliai būtų leidęsi į tokią pavojingą kelionę dėl kokio nors giesmyno. Be to, Snagove jie turėjo turėti tokių knygų.

– Luktelkit. – Helenos akys iš susijaudinimo net išsiplėtė. – Tai turėjo būti kaip nors susiję su Snagovo vienuolyno arba Drakono ordino reikalais, arba Vlado Drakulos pabudimu – pamenate „Kroniką“? Abatas norėjo, kad Drakula būtų palaidotas kur nors kitur.

– Teisybė, – susimąstęs tarė Stoičevas, – abatas norėjo nugabenti jo kūną į Carigradą net rizikuodamas vienuolių gyvybėmis.

– Taip, – tariau aš. Atrodo, norėjau dar kažką pasakyti, pasižiūrėti į kitą kelionės atkarpą, bet staiga Helena ėmė purtyti mano ranką.

– Ką? – paklausiau, bet ji jau buvo visiškai susitvardžiusi.

– Nieko, – švelniai tarė ji, nežiūrėdama nei į mane, nei į Ranovą.

Maldavau Dievą, kad Ranovas išeitų parūkyti arba jam nusibostų mūsų pokalbis, kad Helena galėtų nevaržoma kalbėti. Stoičevas susidomėjęs ją nužvelgė ir monotoniš-

ku balsu ėmė aiškinti, kaip viduramžiais buvo rašomi ir perrašomi rankraščiai – kartais juos perrašinėdavo beveik beraščiai vienuoliai, todėl kitoms kartoms palikdavo daugybę klaidelių. Nesupratau, kodėl leidžiasi į tokias smulkmenas, nors man ir jos buvo įdomios. Gerai, kad išlikau ramus, nes Ranovas pradėjo žiovauti. Galiausiai jis atsistojo ir išėjo iš bibliotekos. Vos jis pranyko, Helena vėl sugriebė mano ranką. Stoičevas atidžiai ją stebėjo.

– Pauliau, – ištarė ji tokia keista veido išraiška, kad net apkabinau ją per pečius, bijojau, kad nenualptų. – Galva! Argi nesuprantate? Drakula keliavo į Konstantinopolį savo galvos!

Stoičevas kostelėjo, bet per vėlai. Atsisukęs už knygų lentynų išvydau kvadratinį brolio Rumeno veidą. Jis patyliukais grįžo į biblioteką, ir nors buvo nusisukęs, iš nugaros mačiau, kad klausosi. Po akimirkos jis vėl ištykino, o mes sėdėjome nepratardami nė žodžio. Mudu beviltiškai susižvalgėme, ir aš pakilau apžiūrėti kambario. Vyruko nesimatė, bet labai galimas dalykas, kad jau netrukus kas nors, kad ir Ranovas, žinos, kokie žodžiai išsprūdo Helenai. Įdomu, kaip jam ši informacija galėtų praversti?“

Šešiasdešimt antras skyrius

„Patyriau tik keletą tokių akimirkų, kai plyksteli toks akivaizdus suvokimas kaip anąkart Rilos bibliotekoje, Helenai garsiai pareiškus savo mintį. Vladas Drakula į Konstantinopolį grįžo savo galvos – tiksliau, Snagovo abatas pasiuntė jo kūną, kad sujungtų su galva. Ar Drakula užsiprašė to iš anksto, žinodamas premijos dydį už savąją dar jam gyvam esant ir sultono pomėgį demonstruoti ant kuolų pamautas priešų galvas? Ar abatas pats priėmė tokį sprendimą, nenorėdamas, kad Snagove gulėtų begalvis eretiško – ar pavojingo – didiko kūnas? Žinoma, vampyras be galvos ne itin grėsmingas, vaizdelis net kėlė juoką, bet, vengdamas neramumų tarp vienuolių, abatas galėjo nuspręsti, kad Drakulą reikėtų tinkamai krikščioniškai palaidoti. Abatas greičiausiai nenorėjo vienas priimti sprendimo dėl kunigaikščio kūno sunaikinimo. Ir kas žino, ką dar jis pažadėjo Drakulai gyvam esant?

Prisiminiau saulėtą rytą Stambule, Topkapio rūmuose, ir vartus, prie kurių osmanų budeliai ant baslių iškeldavo sultono priešų galvas. Drakulos galva turėjo būti pamauta ant aukščiausio baslio – žudikas galiausiai pats bus pamautas ant baslio. Įdomu, kiek žmonių susirinko pažiūrėti Drakulos galvos – sultono triumfo įrodymo? Helena kartą sakė, kad net Stambulo gyventojai bijojo Drakulos. Dabar jo nebebijos nė viena turkų karo stovykla; sultonas pagaliau

sutramdė neramią sritį ir Valakijos soste galės pasodinti osmanų vasalą. Viskas, kas liko iš žudiko, – siaubingas trofėjus: išdžiūvusios akys ir nuo kraujo sukepę plaukai.

Mūsų pašnekovas, atrodo, mintijo tą patį. Kai tik įsitikinome, kad brolis Rumenas išėjo, Stoičevas tyliai prašneko.

– Taip, labai galimas dalykas. Bet kaip Panachranto vienuoliai išgavo Drakulos galvą iš sultono rūmų? Tai tikrai turėjo būti didelis lobis.

– O kaip gavome vizas į Bulgariją? – paklausė Helena, pakeldama antakius. – Davėme *bakšišą* – didelį kyšį. Po nukariavimo vienuolynai gyveno skurdžiai, bet kai kurie galėjo būti pasislėpę turtų – auksinių monetų, brangakmenių, – kuriais galėjo suvilioti net sultono sargybą.

Susimąsčiau.

– Vadove po Stambulą rašoma, kad nuo baslių nuimtos sultono priešų galvos būdavo išmetamos į Bosforo sąsiaurį. Gal kuris nors iš vienuolių taip ir gavo galvą – tai ne taip pavojinga, kaip bandyti ją nuimti nuo baslio prie vartų.

– To nesužinosime, – pasakė Stoičevas, – bet manau, kad panelės Rosi mintis gera. Carigrade vienuoliai greičiausiai ieškojo Drakulos galvos. Tam yra ir rimtas teologinis pagrindas. Stačiatikiai tiki, kad reikia laidoti kūną, – todėl ir nedeginame palaikų, nes Paskutinio teismo dieną visi prisikelsime savo kūne.

– O kaip tada su šventaisiais ir visur išbarstytais jų palaikais? – suabejojęs paklausiau. – Kaip jie prisikels? Ką jau kalbėti apie tai, kad prieš kelerius metus Italijoje mačiau bent penkias šv. Pranciškaus rankas.

– Šventieji privilegijuoti, – nusijuokęs tarė Stoičevas, – bet Vladas Drakula, nors ir buvo didysis turkų žudikas, nebuvo šventasis. Todėl Eupraksijui nerimą kėlė jo sielos nemirtingumas, bent jau taip rašoma Stepono pasakojime.

– Arba jo kūno nemirtingumas, – pasakė Helena.

– Taigi, – įsiterpiau aš, – gal Išganytojo vienuolyno vienuoliai paėmė galvą, kad galėtų tinkamai palaidoti kūną, o janyčarai, pastebėję vagystę, pradėjo paiešką, ir abatas įsakė verčiau išgabenti ją iš Stambulo nei palaidoti. Gal maldininkai kartkartėmis keliaudavo į Bulgariją, – ieškodamas pritarimo, dirstelėjau į Stoičevą, – ir vienuoliai išsiuntė ją – kad būtų tinkamai palaidota Šv. Jurgio ar kitame Bulgarijos vienuolyne. Tada atvyko vienuoliai iš Snagovo, bet per vėlai. Apie tai išgirdęs, Išganytojo vienuolyno abatas pasikalbėjo su vienuoliais ir jie su kūnu iškeliavo toliau. Be to, vienuoliai turėjo kuo greičiau išvykti iš Stambulo, kol dar jais nesusidomėjo janyčarai.

– Labai geros hipotezės, – nusišypsojo man Stoičevas. – Bet nieko tiksliai nežinome, nes įvykiai aprašomi tik užuominomis. Tačiau nupiešėte gana įtikinamą įvykių seką. Ko gero, priversime jus visiškai užmiršti olandų pirklius.

Pajutau, kaip raustu, ir iš pasitenkinimo, ir iš gėdos, bet Stoičevo šypsena buvo nuoširdi.

– Tada osmanai išsiuntė sargybinius, kurie domėjosi Snagovo vienuolių atvykimu ir išvykimu, – galimą istoriją pratęsė Helena, – gal jie apieškojo vienuolynus ir sužinojo, kad vienuoliai buvo apsistoję Šv. Irinos vienuolyne ir siuntė žinias apie savo kelionę – greičiausiai į Edirnę, o paskui Haskovą. Vienuoliai pasiekė pirmą miestą Bulgarijoje ir čia buvo – kaip tas žodis? – sulaikyti.

– Taip, – baigė Stoičevas. – Norėdami išpešti žinių, osmanai du vienuolius kankino, bet tie drąsuoliai nieko nepasakė. Sargybiniai apieškojo vežimą, bet rado tik maisto. Čia kyla klausimas – kodėl osmanai nerado kūno?

– Gal jie ir neieškojo kūno. – sudvejojau aš. – Gal ieškojo galvos. Jei janyčarai Stambule nedaug tesužinojo, gal

manė, kad Snagovo vienuoliai veža galvą. Zacharijaus „Kronikoje" rašoma, kad osmanai labai supyko, kai atrišę kelis ryšulius rado tik maistą. Kūną vienuoliai galėjo paslėpti miške, jei tik juos iš anksto perspėjo.

– O gal vežime buvo slaptavietė, – garsiai svarstė Helena.

– Bet lavonas smirdėtų, – griežtai priminiau.

– Tai priklauso nuo to, kuo tiki, – mįslingai ir žaviai nusišypsojo jis.

– Kuo tikiu?

– Taip, supraskit, kad kūnas, kuris netrukus taps gyvuoju numirėliu arba jau yra toks, neỹra arba ỹra labai lėtai. Jei Rytų Europos kaimų gyventojai įtardavo vampyrizmą, jie iškasdavo lavonus, norėdami pažiūrėti, kaip greitai jie ỹra, ir su visais ritualais suniokodavo per lėtai yrančius kūnus. Kai kur taip elgiamasi net šiais laikais.

– Specifinė veikla. – Stoičevą nupurtė šiurpas. – Girdėjau, kad taip yra net Bulgarijoje, nors, žinoma, tai draudžiama. Bažnyčia visada pasisakė prieš kapų išniekinimą, o dabar vyriausybė bando kaip galėdama išnaikinti visus prietarus.

– Argi ne keista tada laukti kūno prisikėlimo? – gūžtelėjusi paklausė Helena ir nusišypsojo Stoičevui. Jis buvo patenkintas.

– Panele, – tarė jis, – mes skirtingai interpretuojame savo paveldą, bet džiaugiuosi jūsų proto guvumu. O dabar būtų metas pasižiūrėti į jūsiškius žemėlapius, manau, bibliotekoje turėtume rasti medžiagos, kuri padėtų juos suprasti. Palikit mane valandžiukei – mano darbas jums atrodys labai nuobodus, o man teks ilgai aiškintis.

Sugrįžo Ranovas ir neramiai dairėsi po kambarį. Tikėjausi, kad jis nepastebėjo žemėlapių.

– Ar nenorėtumėt nueiti į bažnyčią? – Stoičevas atsikosėjo ir nežymiai pažvelgė į Ranovą. Helena pašoko ir nu-

skubėjo prie jo, o aš paslapčia ištraukiau iš portfelio aplanką su žemėlapių kopijomis. Širdis viltingai suvirpėjo, kai pamačiau, kaip susidomėjęs Stoičevas ima žemėlapius.

Deja, Ranovas atrodė labiau linkęs sukinėtis aplink Stoičevą ir plepėti su bibliotekininku nei sekioti mudu, nors vis dar tikėjausi, kad mums pavyks jį ištempti.

– Gal žinote, kur galėtume užkąsti? – paklausiau.

Tylusis bibliotekininkas įdėmiai stebėjo mane. Ranovas nusišypsojo.

– Išalkote? Čia dar ne metas valgyti, vakarienė tik šeštą. Teks palaukti. Vakarienę gausite svečių bendrabutyje, su vienuoliais nevalgysite. – Jis nusisukęs ėmė apžiūrinėti odinius knygų viršelius lentynoje.

Helena prie durų paėmė mane už rankos.

– Gal pasivaikščiokim? – paklausė ji, kai jau buvome lauke.

– Nebežinau, ar mokėsiu tinkamai elgtis, kai Ranovo nėra šalia, – piktai pareiškiau. – Apie ką kalbėsime, kai jo nėra?

Ji nusijuokė, bet mačiau, kad ir jai neramu.

– Gal grįžt ir pabandyt atitraukti jo dėmesį?

– Ne, geriau nereikia, – paprieštaravau, – kuo labiau stengsimės, tuo jam labiau rūpės sužinoti, ką Stoičevas nagrinėja. Juo sunku atsikratyti, it kokiu įkyriu uodu.

– Tikrai įkyrus.

Helena įsikibo man į parankę. Kai išnirome iš didingų vienuolyno pastatų ir galerijų šešėlio, saulė tebebuvo ryški ir karšta. Vienuolyną supo mišku apaugę šlaitai ir stačiai į dangų kylančios uolos. Tiesiai virš galvos ratus suko erelis. Ilgabarzdžiai vienuoliai juodais abitais su gobtuvais zujo tarp bažnyčios ir vienuolyno: vieni šveitė medines galerijos grindis, kiti ilsėjosi bažnyčios šešėlyje. Įdomu, kaip

jie iškenčia karščius. Bažnyčioje buvo vėsu, ją apšvietė tik kelios žvakės ir liepsnelių atspindys aukso, vario ir brangakmenių blizgesy. Sienos ištapytos nuostabiomis freskomis.

– Devynioliktas amžius, – tvirtai tarė Helena. – Stabtelėjau prie itin liūdno paveikslo – šventasis labai ilga žila barzda ir tvarkingai perskirtais žilais plaukais žiūrėjo tiesiai į mudu. – Jonas Riliškis, – Helena perskaitė užrašą virš nimbo.

– Jo kaulai atgabenti čia aštuoneriais metais anksčiau, nei mūsų draugas iš Valakijos įžengė į Bulgariją, ar ne? Jis minimas „Kronikoje".

– Taip. – Helena tebestovėjo, lyg laukdama, kad paveikslas prabiltų. Tas laukimas mane erzino.

– Helena, – paraginau. – Eime, užsiropškim ant kalno ir apsidairykim. – Jei ko nors nesiimsiu, mintys apie Rosį išves mane iš proto.

– Gerai, – sutiko ji ir piktai dėbtelėjo į mane, lyg suprasdama mano nekantrumą. – Jei ne per daug toli. Ranovas niekad neleistų toli.

Takelis į kalnus vingiavo per tankų mišką, čia nesijautė popiečio kaitros, kaip ir bažnyčioje. Buvo gera ištrūkti iš Ranovo globos.

– Kaip manai, ar jam buvo sunku pasirinkti tarp mūsų ir Stoičevo?

– O ne, – nukirto Helena, – vis tiek mus kas nors seka. Jei tik per ilgai užsibūsime, netrukus ką nors sutiksime. Jam neišeina būti ir su mumis, ir su Stoičevu, bet turi atidžiai jį sekti, kur nuves tas tyrimas.

– Kalbi labai dalykiškai, – tariau nagrinėdamas Helenos profilį. Skrybėlaitė nusmaukta ant pakaušio, skruostai paraudę. – Neįsivaizduoju, kaip galima gyventi tokioj ciniškoj aplinkoj, visą laiką būti sekamam.

– Nėra taip baisu, kai nieko kito nežinai. – Helena gūžtelėjo pečiais.

– Bet vis tiek norėjai išvažiuoti į Vakarus.

– Taip, – sutiko, eidama šalia. – Norėjau.

Prisėdom ant išvirtusio pakelės medžio.

– Įdomu, kodėl mus įleido į Bulgariją, – net miške kalbėjau prislopintu balsu.

– Ir kodėl išvis leidžia visur laisvai vaikščioti, – linktelėjo Helena, – ar susimąstei apie tai?

– Man atrodo, – lėtai rinkau žodžius, – jie leidžia mums ieškoti to, ko ieškome, – uždrausti būtų nesunku, – *nori,* kad rastume tai, ko ieškome.

– Puiku, Šerlokai. – Helena mosavo delnu man palei nosį. – Greitai mokaisi.

– Gerai, tarkim, jie žino arba įtaria, ko ieškome. Kodėl mano, kad Vladas Drakula galėtų būti gyvasis numirėlis? – Sunku buvo ištarti tuos žodžius balsu, nors, tiesą sakant, kalbėjau beveik pašnibždom. – Ne kartą sakei, kad komunistų vyriausybės netiki valstiečių prietarais. Tai kodėl neužkerta kelio mums? Ar tikisi, kad, suradę kapą, įgaus kažkokių antgamtinių galių valdyti bulgarų liaudį?

– Ne, ko gero, ne. – Helena papurtė galvą. – Žinoma, nori turėti daugiau įtakos, bet visada siekia to moksliniais būdais. Be to, jei tikėtųsi įdomaus atradimo, neleistų, kad kažkoks amerikietis prisiimtų visą garbę, – susimąstė ji. – Pagalvok, kas gali būti svarbiau mokslui nei žinojimas, kaip prikelti iš mirusiųjų ar gyvų mirusiųjų? Ypač Rytų blokui, kuris mėgsta balzamuoti savo vadus?

Prieš akis iškilo pageltęs Georgijaus Dimitrovo veidas Sofijos mauzoliejuje.

– Tada mes tikrai turime sunaikinti Drakulą, – pareiškiau aš ir pajutau, kaip kaktą išpylė prakaitas.

– Bet įdomu, – liūdnai pridūrė Helena, – ar Drakulos sunaikinimas turės įtakos ateityje? Prisimink Staliną ir ką jis pridarė savo žmonėms, arba Hitlerį. Jiems nereikėjo penkių šimtų metų, kad įvykdytų baisius nusikaltimus.

– Žinau, – tariau, – ir aš apie tai galvojau.

Helena linktelėjo.

– Keista tai, kad Stalinas atvirai žavėjosi Ivanu Rūsčiuoju. Du lyderiai, dėl valdžios naikinę ir žudę savo tautą. O ar žinai, kuo žavėjosi Ivanas Rūstusis?

– Sakei, kad yra daug rusų pasakų apie Drakulą. – Jaučiau, kaip stoja širdis.

– Tiksliai.

Spoksojau į Heleną.

– Ar gali įsivaizduoti pasaulį, kuriame Stalinas gyventų penkis šimtus metų? – Helena krapštė nagu sudūlėjusį rąstigalį. – O gal amžinai?

– Ar manai, kad galėtume vieni rasti tą viduramžių kapą? – Pajutau, kaip sugniaužiau kumščius.

– Tai labai sunku, o gal net neįmanoma. Esu tikra, kad mus visur kas nors stebi.

Tuo metu iš už keliuko posūkio išniro vyras. Taip netikėtai, kad vos nenusikeikiau. Atrodė paprastas žmogelis, prastai apsirengęs, su malkų ryšuliu ant kupros, pamojo mums pasisveikindamas. Žvilgtelėjau į Heleną.

– Matai? – tyliai paklausė ji.“

„Pusiaukelėj į viršukalnę užėjome aptrupėjusią uolą.

– Prisėskime valandėlę, – tarė Helena.

Tiesiai po kojomis plytėjo mišku apaugęs gilus slėnis, užklotas raudonais vienuolyno stogais. Savo akimis pamačiau milžinišką jo dydį. Popiečio saulėj švytėjo bažnyčios kupolai, per patį vidury stūksojo bokštas.

– Iš čia gerai matyti įtvirtinimai. Įsivaizduok, kiek kartų priešai iš čia stebėjo vienuolyną.

– Arba maldininkai, – priminė Helena. – Jiems tai buvo galutinis dvasinės kelionės tikslas, ne karinis išbandymas. – Jis atsirėmė į medžio kamieną ir timptelėjo žemyn sijoną. Numetė rankinuką, nusiėmė skrybėlaitę, pasiraitojo baltos palaidinės rankoves. Ant kaktos ir skruostų žibėjo prakaito lašeliai. Tokia ji man patiko – paskendusi mintyse, akys išplėstos, žvilgsnis ryžtingas, lūpos tvirtai suspaustos; tokia Helena man patiko labiau nei žiūrinti tiesiai man į akis. Kaklą buvo užsirišusi šalikėliu, nors bibliotekininko palikta žymė tebuvo panaši į menką nubrozdinimą, iš po šalikėlio blykčiojo kryželis. Iki skausmo pervėrė laukinis jos grožis; tai buvo ne fizinis ilgesys, o kažkas panašiau į baimę dėl jos tobulumo. Ji buvo neliečiama. Mano, bet kartu ir ne.

– Helena, – tariau neliesdamas jos rankos. Nenorėjau nieko sakyti, bet negalėjau tylėti. – Norėčiau kai ko paklausti.

Ji linktelėjo, akys ir mintys tebebuvo nukreiptos į įspūdingą šventovę papėdėje.

– Helena, ar tekėsi už manęs?

Ji atsisuko. Svarsčiau, ar ji nustebusi, linksma, ar patenkinta.

– Pauliau, – griežtai prabilo, – kiek mudu pažįstami?

– Dvidešimt tris dienas, – pripažinau. Tik dabar suvokiau, kad rimtai nepagalvojau, ką darysiu, jei pasakys ne, bet jau buvo vėlu. Ir jei ištars ne, negalėsiu nušokti nuo uolos, nors ir labai to norėčiau, nes Rosio paieška tik įpusėjo.

– Manai, kad pažįsti mane?

– Toli gražu ne, – pasakiau tvirtai.

– Manai, kad aš tave pažįstu?

– Nesu tikras.

– Tiek mažai žinom vienas apie kitą. Esame iš skirtingų pasaulių. – Ji nusišypsojo, lyg norėdama ištraukti geluonį iš savo žodžių. – Be to, niekada negalvojau, kad kada nors tekėsiu. Nesu tinkama vedyboms. O kaip dėl šito? – Ji palietė šaliku užrištą kaklą. – Ar imsi į žmonas moterį su pragaro žyme?

– Ginsiu tave nuo bet kokio pragaro.

– Ar nebus per didelė našta? Ir kaip galėtume turėti vaikų, – jos žvilgsnis buvo tiesus ir tvirtas, – žinodami, kad jiems gali persiduoti užkratas?

– Tai tu atsakai ne, ar man prašyti tavo rankos vėliau? – sunkiai galėjau ištarti žodį.

Tada ji uždėjo liesą, bet švelnią ranką – neįsivaizduoju, ar galėčiau gyvent be tos rankos – ant manosios, ir staiga miglotai suvokiau, kad neturiu žiedo, kurį užmaučiau ant piršto.

Helena liūdnai pažiūrėjo į mane.

– Atsakymas – žinoma, tekėsiu už tavęs.

Po ilgo mylimo žmogaus ieškojimo buvau taip apstulbęs, kad negalėjau ištarti nė žodžio, nedrįsau ir pabučiuoti. Todėl tik sėdėjome susiglaudę ir tyliai žiūrėjome į raudonus ir auksinius milžiniško vienuolyno atspalvius.“

Šešiasdešimt trečias skyrius

Barlis buvo šalia, tėvo miegamajame, ir žiūrėjo į netvarką aplinkui, bet greičiau pastebėjo tai, kas prasmuko man pro akis, – ant lovos išmėtytus užrašus ir knygas. Čia buvo apiplyšusi Bramo Stokerio *Drakula,* nauja viduramžių erezijų pietų Prancūzijoje istorija ir labai sena knyga apie Europos vampyrus.

Tarp knygų mėtėsi užrašai, dalis rašyti tėvo ranka, ir pluoštas atvirukų, jų rašysena man buvo nematyta – rašyti tamsiu rašalu, smulkiomis tvarkingomis raidėmis. Barlis ir aš vienu metu – kaip gerai, kad esu ne viena, – puolėme naršyti po užrašus, aš ėmiausi rinkti atvirukus. Ant jų buvo įvairiausių šalių pašto ženklai – Portugalijos, Prancūzijos, Italijos, Monako, Suomijos, Austrijos. Bet jie buvo be pašto antspaudų. Kartais laiškas tęsdavosi per kelis atvirukus, tvarkingai sunumeruotus. Bet keisčiausias buvo parašas – *Helena Rosi.* Ir visi adresuoti man.

Barlis skaitė man per petį. Matė, kad esu nustebusi. Prisėdom ant lovos krašto. Pirmas atvirukas buvo iš Romos, juoda ir balta Forumo griuvėsių nuotrauka.

1962 gegužė

Mano mieloji dukrele,

kokia kalba tau rašyti, mano mielas vaike, kurio nemačiau daugiau nei penkerius metus? Visą tą laiką turėjome pra-

leisti kalbėdamosi bučinių, žvilgsnių ir meilių žodelių kalba. Man taip sunku net pagalvoti apie tai, prisiminti tai, ką praradau, bet šiandien turiu baigti laišką, nors jį tik pradėjau.

Tavo mylinti motina
Helena Rosi

Kitas atvirukas buvo spalvotas, kiek išblukęs, su gėlėmis vazose – „*Jardins de Boboli* – Boboli sodai – Boboli.

1962 metų gegužė

Mano mieloji dukrele,
atskleisiu tau paslaptį: nekenčiu anglų kalbos. Man anglų kalba – tai gramatikos pratimas ar literatūros pamoka. Širdy jaučiu, kad geriausiai mintis galiu išreikšti savo kalba – vengrų, o gal net kita – rumunų. Rumunų kalba – tai nevidono, kurio ieškau, kalba, bet net ir jis jos neišplėšė iš manęs. Jei šįryt sėdėtumei man ant kelių ir abi žiūrėtume į sodą, išmokyčiau tave pirmų sakinių: „Ma numesc..." *Ir tada mes šnibždėtume ir šnibždėtume tavo vardą ta švelnia kalba, tavo motinos gimtąja kalba. Paaiškinčiau tau, kad rumunų kalba – tai drąsių, nuoširdžių ir liūdnų žmonių kalba, piemenų ir valstiečių, ir tavo senelės, kurios gyvenimą jis sugriovė, kalba. Papasakočiau tau nuostabių dalykų, kuriuos išgirdau iš jos, apie žvaigždes danguje virš kaimo, apie žiburius, plaukiančius upe.* „Ma numesc..." *Tai būtų pati laimingiausia mano gyvenimo diena.*

Tavo mylinti motina
Helena Rosi

Susižvalgėme su Barliu, jis švelniai apkabino mane per pečius.

Šešiasdešimt ketvirtas skyrius

„Grįžę į biblioteką pamatėme, kad Stoičevas labai susijaudinęs. Ranovas sėdėjo priešais jį ir barbeno pirštais į stalą, kartkartėmis žvilgteldamas į dokumentą, kurį senasis mokslininkas atidėjo į šoną. Tokio supykusio Ranovo dar nebuvau matęs, o tai reiškė, kad Stoičevas neatsakinėjo į jo klausimus. Stoičevas nekantriai mudu nužvelgė.

– Manau, radau, – sušnibždėjo.

Helena prisėdo šalia ir palinko virš rankraščių. Jie priminė brolio Kirilo laiškus – tas pats stilius ir braižas, graži, smulki rašysena išblukusiame, aptrupėjusiais kraštais pergamente. Iš raidžių supratau, kad tai slavų raštas. Šalia padėjo mūsų žemėlapius. Sunkiai kvėpavau laukdamas, kad pasakys tikrai ką nors labai svarbaus. Gal kapas yra čia, Riloje, staiga toptelėjo; gal dėl to Stoičevas norėjo, kad būtinai čia atvažiuotume, nes kažką įtarė. Bet buvau nustebęs ir kiek sutrikęs, kad kalba apie tai Ranovo akivaizdoje.

Stoičevas apsidairė, pažvelgė į Ranovą, patrynė raukšlėtą kaktą ir prabilo žemu balsu.

– Manau, kad kapo Bulgarijoje nėra.

– Ką? – Pajutau, kaip ima ūžti galva. – Helena žiūrėjo Stoičevui tiesiai į akis, o Ranovas nusisuko, toliau barbendamas pirštais į stalą, tarytum net nesiklausytų.

– Man labai gaila jus nuvilti, mano draugai, bet iš šito rankraščio, kurio nebuvau matęs daugelį metų, paaiškėja,

kad apie 1478 metus grupė maldininkų iš Šv. Jurgio vienuolyno grįžo į Valakiją. Tai muitinės dokumentas – leidimas grąžinti į Valakiją kažkokias valakiškos kilmės relikvijas. Man labai gaila. Gal kada galėsite ten nukeliauti ir giliau pasidomėti šiuo reikalu. O jei dar domina kiti maldininkų keliai Bulgarijoje, mielai pagelbėsiu.

Spoksojau netekęs amo. Dabar mes, ko gero, niekada nepateksime į Rumuniją. Stebuklas jau vien tai, kad išvis taip toli nusigavome.

– Rekomenduosiu, kad gautumėte leidimus pamatyti kitus vienuolynus ir į juos vedančius maldininkų kelius ir ypač Bačkovo vienuolyną. Tai nuostabus Bulgarijos bizantiškojo meno pavyzdys, jo pastatai gerokai senesni nei Rilos. Be to, jie turi keletą tikrai retų rankraščių, kuriuos vienuolynui kaip dovanas atnešė maldininkai. Jums bus įdomu ir surinksite nemažai medžiagos savo straipsniams.

Labai stebėjausi, kad Helena nuolankiai priima tokį planą.

– Pone Ranovai, ar galite tai suorganizuoti? – paklausė ji. – Gal profesorius Stoičevas irgi norės kartu važiuoti.

– Bijau, kad turiu grįžti namo, – apgailestaudamas atsakė Stoičevas. – Turiu daug darbo. Norėčiau būti kartu ir padėti jums Bačkove, bet galiu parašyti laišką vienuolyno abatui. Ponas Ranovas pabūtų jūsų vertėju, o abatas pagelbėtų išversti rankraščius. Jis puikiai išmano vienuolyno istoriją.

– Puiku. – Ranovas atrodė patenkintas pagaliau atsikratęs Stoičevo.

Nieko nepadarysi, pagalvojau, turim apsimesti, kad rinksime medžiagą kitame vienuolyne, o pakeliui sugalvosime, ką daryti toliau. Vyksime į Rumuniją? Vėl prisiminiau prie universiteto durų stovintį Rosį; durys uždary-

tos ir užrakintos. Rosis jau niekada jų nebepravers. Buku žvilgsniu stebėjau, kaip Stoičevas dėlioja rankraščius atgal į dėžutes ir užtrenkia dangčius. Helena nunešė jas į lentyną, tada palydėjo Stoičevą pro duris. Ranovas tylėdamas sekė iš paskos – piktdžiugiškai mėgavausi tyla. Kad ir ką rastume, dabar viskas priklausys tik nuo mūsų, vėl liksime vieni su mūsų palydovu. O jis jau pasirūpins, kad kuo greičiau išvyktume iš Bulgarijos.

Irina, matyt, buvo bažnyčioje; atpleveno pas mus per karščiu tvoskiantį kiemą; Ranovas stabtelėjo galerijoje parūkyti, tada nužingsniavo link pagrindinių vartų ir dingo. Mačiau, kaip prie vartų paspartino žingsnį, matyt, ir jam reikia nuo mūsų pailsėti. Stoičevas sunkiai prisėdo ant medinio suolo, Irina uždėjo ranką jam ant peties.

– Paklausykit, – tyliai prabilo šypsodamasis, tarytum šiaip šnekučiuotumės. – Kol mūsų draugas negirdi, turime greitai pasitarti. Nenorėjau jūsų išgąsdinti. Nėra jokio dokumento apie maldininkų grįžimą į Valakiją su kokiomis nors relikvijomis. Turiu prisipažinti, kad melavau. Drakula neabejotinai palaidotas Šv. Jurgio vienuolyne, kad ir kur jis būtų. Radau kai ką labai svarbaus. Steponas pasakojo, kad Šv. Jurgio vienuolynas yra netoli Bačkovo. Neįžiūriu jokių sąsajų tarp Bačkovo apylinkių ir jūsų žemėlapių, bet yra šešiolikto amžiaus pradžios Bačkovo abato laiškas Rilos abatui. Nedrįsau jo parodyti prie Ranovo. Laiške rašoma, kad Bačkovo abatui nebereikia Rilos abato ar kokio kito kunigo pagalbos užgniaužiant erezijų apraiškas Šv. Jurgio vienuolyne, nes vienuolynas sudegintas, vienuoliai išsklidę kas kur. Bet jis perspėja Rilos abatą atidžiai stebėti vienuolius iš tenai, kaip ir kitus vienuolius, kurie gali išnešioti po kraštą mintį, kad drakonas nugalėjo Šv. Jurgį, o tai yra erezijos apraiškos.

– Drakonas nugalėjo – palaukit, palaukit, – įsiterpiau aš, – turit galvoj tą eilutę apie pabaisą ir šventąjį? Kirilas pasakojo, kad jie ieškojo vienuolyno su ženklu, kuriame šventasis ir pabaisa tampa lygūs.

– Šv. Jurgis – vienas svarbiausių Bulgarijos ikonografijos elementų, – ramiai aiškino Stoičevas. – Būtų labai keista, jei drakonas įveiktų šv. Jurgį. Bet nepamirškite, kad vienuoliai iš Valakijos ieškojo vienuolyno, kuriame jau buvo toks ženklas, nes tai būtų tinkama vieta Drakulos kūnui ir galvai susijungti. Dabar man jau darosi įdomu, ar nebuvo didesnių erezijų, apie kurias nežinome, tačiau apie kurias galėjo būti žinoma Konstantinopolyje arba Valakijoje, o gal žinojo ir pats Drakula. Ar Drakono ordinas turėjo savą tikėjimą, nesutampantį su Bažnyčia? Ar tai galėjo būti erezijos apraiškų pradžia? Niekada apie tai nepagalvojau. – Jis papurtė galvą. – Turite važiuoti į Bačkovą ir paklausti abato, gal ką nors žino apie tą pabaisos ir šventojo lygybę, o gal net jų pasikeitimą vietomis. Išsiklausinėkite slapta. Parašiau jam laišką, – kurį mūsų palydovas, aišku, perskaitys, – kad domitės maldininkų keliais, bet turite rasti būdą su juo pasikalbėti akis į akį. Ten taip pat gyvena vienuolis, buvęs mokslininkas, žinomas šv. Jurgio tyrinėtojas. Dirbo drauge su Atanu Angelovu, antras žmogus, perskaitęs Zacharijaus „Kronikas“. Kai jį pažinojau, jis buvo Pondevas, bet nežinau, kokį priėmė vienuolio vardą. Abatas padės jį surasti. Ir dar. Neturiu čia Bačkovo apylinkių žemėlapio, bet kažkur į šiaurės rytus turėtų būti pailgas, darantis kilpą slėnis, kuriuo greičiausiai kadaise tekėjo upė. Kartą mačiau tą slėnį ir kalbėjausi su vienuoliais, bet dabar nepamenu, kaip jie tą slėnį vadino. Ar negalėtų tai būti drakono uodega? Bet kur tada drakono sparnas? Pasidairykite.

Norėjau pulti ant kelių ir išbučiuoti Stoičevui kojas.

– O jūs su mumis nevažiuosite?

– Dėl šito neklausyčiau net dukterėčios, – atsakė švelniai jai šypsodamasis, – bet bijau, kad mano kelionė sukeltų tik dar daugiau įtarimų. Jei jūsų gidas pamatys, kad ir aš domiuosi tyrimu, bus dar akylesnis. Kai tik grįšite į Sofiją, atvažiuokite manęs aplankyti, jei tik galėsite. Galvosiu apie jus, linkėdamas jums saugios kelionės ir sėkmingos paieškos. Štai, paimkite. – Jis padėjo Helenai ant delno kažkokį mažą daikčiuką, bet ji greitai užlenkė pirštus ir aš nepamačiau nei kas ten buvo, nei kur jį paslėpė.

– Pono Ranovo ilgokai nėra, – ramiai pasakė Helena.

Dirstelėjau į ją.

– Gal paieškoti? – Jau buvau išmokęs pasitikėti Helenos instinktu, todėl, nelaukdamas atsakymo, nužingsniavau link pagrindinių vartų.

Iškart už tvoros prie ilgo mėlynos spalvos automobilio pamačiau Ranovą su kitu vyru. Vyriškis buvo aukštas ir elegantiškas, vasariniu kostiumu ir skrybėle, kažkodėl jį pamatęs sustojau vartų šešėlyje. Jiedu karštai kalbėjosi, bet pokalbis staiga nutrūko. Gražuolis paplekšnojo Ranovui per nugarą ir įsėdo į automobilį. Beveik pajutau tą draugišką paplekšnojimą – žinojau šį gestą, – kartą ta ranka jau buvo ant mano peties. Kad ir kaip būtų neįtikėtina, bet tas žmogus, dabar greitai išsukantis iš dulkėtos mašinų stovėjimo aikštelės, buvo Geza Jozefas. Įsliūkinau atgal į kiemą ir nuskuodžiau pas Heleną ir Stoičevą. Helena pervėrė mane žvilgsniu; gal ji irgi mokosi tikėti mano instinktais. Pasivedžiau ją į šalį, Stoičevas, nors ir atrodė susidomėjęs, buvo per daug mandagus, kad klausinėtų.

– Manau, kad čia buvo Geza Jozefas, – šnibždėjau greitakalbe, – nematiau veido, bet kažkas labai panašus į jį ką tik šnekėjosi su Ranovu.

– Šūdas, – tyliai ištarė Helena. Manau, tai buvo pirmas ir paskutinis kartas, kai girdėjau Heleną keikiantis.

Netrukus atskubėjo Ranovas.

– Metas vakarieniauti, – lyg niekur nieko pasakė, o man buvo įdomu, ar jis gailisi, kad taip ilgai paliko mus vienus su Stoičevu. Iš tono supratau, kad manęs prie vartų nepastebėjo.

– Eime, laimei, nereikės valgyti su vienuoliais.

Tyli vakarienė vienuolyne buvo gardi, namų maistą nešiojo du vienuoliai. Bendrabutyje, matyt, buvo apsistoję ir turistų, atkreipiau dėmesį, kad ne visi kalba bulgariškai. Atostogaujantys vokiečiai turbūt iš Rytų Vokietijos, kiti greičiausiai čekai. Kimšome pilna burna prie ilgo medinio stalo, prie kito stalo vakarieniavo vienuoliai, ir aš jau svajojau apie laukiančias siauras lovas. Neturėjom progos vienu du pasikalbėti, bet įtariau, kad ir Helena galvoja apie Jozefą. Ko jis nori iš Ranovo? Tiksliau, ko jis nori iš mūsų? Prisiminiau Helenos pasakojimą, kad mus visą laiką kas nors seka. Kas jam pasakė, kad mes čia?

Diena buvo sunki, bet taip norėjau greičiau nukeliauti į Bačkovą, kad būčiau ėjęs pėstute, jei tik taip būtų buvę greičiau. Bet turėjome išsimiegoti ir pasiruošti kelionei. Šalia knarkiant rytų berlyniečiams ir prahiečiams, per miegus girdėjau su manim besiginčijantį Rosį ir iš mano nenuovokumo švelniai besijuokiančią Heleną: „Žinoma, aš tekėsiu už tavęs.“ “

Šešiasdešimt penktas skyrius

1962 metų birželis

Mano mieloji dukrele.

žinai, kad esame turtingi dėl baisių dalykų, nutikusių man ir tavo tėvui. Didžiąją dalį pinigų palikau tavo tėvui, tavo globai, bet tų pinigų pakanka ir mano ilgam tyrimui, ilgai apsiausčiai. Prieš kokius dvejus metus iškeičiau juos Ciūricho banke ir atidariau sąskaitą vardu, kurio niekada niekam nepasakysiu. Mano banko sąskaita didelė. Kartą per mėnesį iš jos pasiimu pinigų, sumoku buto nuomą, archyvų mokestį ir už pietus restoranuose. Taupau, kad vieną dieną, mano mažute, viską, kas bus sąskaitoje, palikčiau tau, kai tapsi moterimi.

Tavo mylinti motina
Helena Rosi

1962 metų birželis

Mano mielojo dukrele,

šiandien viena iš tų blogųjų dienų. (Niekada neišsiųsiu šio atviruko. Jei apskritai bent vieną kada nors išsiųsiu, tai tik ne šitą.) Šiandien – ta diena, kai nebesuprantu, ar aš ieškau to velnio, ar paprasčiausiai bėgu nuo jo. Žiūriu į veidrodį, seną veidrodį viešbučio kambaryje; jo paviršius nusėtas dėmėmis, panašiomis į samanas. Nusirišu šalikėlį

ir stoviu prieš veidrodį, uždėjusi pirštą ant randelio kakle, ant rausvo taškelio, kuris niekaip neužgyja. Įdomu, ar tu rasi mane anksčiau nei aš jį? Įdomu, ar jis mane ras anksčiau nei aš jį? Įdomu, kodėl jis manęs dar nerado? Įdomu, ar dar kada nors tave pamatysiu?

Tavo mylinti motina
Helena Rosi

1962 metų rugpjūtis

Mano mieloji dukrele,
kai gimei, tavo juodos garbanėlės buvo prilipusios prie mažos galvutės. Kai tave nuprausė ir nušluostė, garbanėlės švelniai krito aplink veiduką; juodos, kaip mano, bet turėjo ir rausvo atspalvio, kaip tavo tėvo. Gulėjau morfijaus jūroje, apkabinusi tave ir stebėdama, kaip mainosi plaukų spalva iš čigoniškai juodos į šviesesnę ir vėl į juodą. Buvai tokia gražutė. Pati to nesuvokdama, pasirūpinau tuo, kol dar buvai mano įsčiose. Pirštukai mažučiai, žandukai rausvi, blakstienos ilgos ir juodos kaip varnelės. Laimė buvo stipresnė net už morfijų.

Tavo mylinti motina
Helena Rosi

Šešiasdešimt šeštas skyrius

„Atsibudau anksti Rilos vyrų bendrabučio miegamajame; pro mažus į kiemą atsiveriančius langus skverbėsi pirmieji saulės spinduliai, dauguma turistų dar saldžiai miegojo siauruose gultuose. Patamsy girdėjau pirmuosius bažnyčios varpus, dabar varpas skambino vėl. Atsibudau su mintimi, kad Helena tekės už manęs. Norėjau ją pamatyti, pamatyti kuo greičiau ir paklausti, ar vakarykštė diena nebuvo tik sapnas. Kiemą nušvietusi saulė atkartojo mane užliejusį džiaugsmą, rytas atrodė neįtikėtinai gaivus, kupinas visų amžių gaivumo.

Helena neatėjo pusryčių. Bet Ranovas buvo čia, kaip visada paniuręs, ir rūkė, kol vienuolis mandagiai išprašė jį laukan. Papusryčiavęs koridoriumi nužingsniavau į moterų sparną, kur su Helena vakar vakare išsiskyrėme, miegamojo durys buvo praviros. Čekių ir vokiečių nebebuvo, lovos tvarkingai paklotos. Helena, matyt, dar saldžiai miegojo, mačiau ją susiraičiusią lovoje arčiausiai lango. Buvo nusisukus į sieną, tad patyliukais įėjau galvodamas, kad dabar net vienuolyne galiu ją pabučiuoti, nes ji – mano sužadėtinė. Uždariau duris, kad vienuoliai neįkištų nosies.

Helena gulėjo nugara į duris baltuose pataluose prie lango. Kai priėjau arčiau, apsivertė ant kito šono, lyg jausdama, kad aš čia. Galva atmesta, akys kietai užmerktos, juodos garbanos išsitaršiusios ant pagalvės. Buvo giliai

įmigusi, net knarkė. Pagalvojau, kad turi būti smarkiai pavargusi po kelionės ir vakarykščio pasivaikščiojimo, bet dėmesį patraukė kažkoks perdėtas laisvumas, todėl priėjau arčiau. Pasilenkiau, norėdamas pabučiuoti, kol ji dar nepabudo, bet staiga pamačiau iš baltumo net pamėlusį veidą ir šviežią kraują ant kaklo. Šalia jau beveik užgijusių sroveno dvi mažos naujos žaizdelės. Šiek tiek kraujo ant paklodės krašto, dar daugiau ant pigių naktinių marškinių rankovės. Marškiniai atsmaukti, net perplėšti, beveik matyti tamsus spenelis. Tą akimirką viską suvokiau, širdis nustojo plakusi. Pasilenkiau ir atsargiai užklojau jos nuogumą, lyg apkamšydamas vaiką. Sukūkčiojau ir mane apėmė protu nesuvokiamas pyktis.

– Helena! – Švelniai papurčiau už peties, bet ji net nesujudėjo. Tik dabar pamačiau, kokia ji išsekusi, lyg jai labai skaudėtų net miegant. Kur kryželis? – staiga prisiminiau ir apsidairiau aplink. Gulėjo man po kojomis, plona grandinėlė nutraukta. Ar kažkas ją specialiai nuplėšė, ar Helena nusitraukė per miegus?

– Helena, pabusk! – vėl papurčiau.

Dabar ji neramiai sujudėjo ir išsigandau, ar nepakenksiu per anksti ją išbudindamas. Bet ji atsimerkė ir susiraukė. Mačiau, kokia ji nusilpusi. Kiek kraujo ji neteko šiąnakt, kai aš ramiai miegojau kitame koridoriaus gale? Kodėl palikau ją vieną? Kodėl?

– Pauliau, – pratarė lyg nustebusi, – ką čia veiki? – Tada sunkiai atsisėdo ir pamatė suplėšytus marškinius. Ranka palietė kaklą ir lėtai atitraukė, kol stovėjau nustėręs iš sielvarto. Ant pirštų liko krešantis kraujas. Ji pažvelgė į rankas, tada į mane.

– O Dieve, – tepratarė. Tada atsisėdo, ir man šiek tiek palengvėjo, nors jos veide vis dar tebebuvo siaubas; jei

būtų daugiau nukraujavusi, būtų per silpna net atsisėsti. – O Pauliau, – sušnibždėjo. Prisėdau ant lovos krašto, paėmiau ranką ir tvirtai suspaudžiau.

– Ar jau atsibudai? – paklausiau.

Ji linktelėjo.

– Žinai, kur esi?

– Taip, – atsakė, bet tada uždėjo ranką ant kraujuotų pirštų ir balsu sukūkčiojo. Dar nebuvau girdėjęs jos garsiai verkiant. Sustingau.

– Aš čia, nusiramink. – Pabučiavau nekruviną jos ranką.

Verkdama suspaudė mano pirštus, tada pabandė susitvardyti.

– Turim ką nors sugalvoti – ar čia mano kryželis?

– Taip. – Padaviau jį atidžiai stebėdamas ir nusiraminau pamatęs, kad jos veido neiškreipė pasibjaurėjimo išraiška. – Ar tu jį nusiėmei?

– Ne, tikrai, ne. – Ji purtė galvą, skruostu nusirito ašara. – Nepamenu, kad būčiau jį nusitraukusi. Nemanau, kad jie – jis – išdrįstų tai padaryti, jei tik legenda sako teisybę. – Helena atsargiai nusivalė veidą, neliesdama žaizdos kakle. – Greičiausiai nusitraukiau per miegus.

– Ir aš taip manau, nes radau jį čia, – parodžiau į grindis. – Ar tu gerai jautiesi... su tuo kryžiumi?

– Taip, – atsakė ji susimąsčiusi, – bent kol kas. – Paskutiniai jos žodžiai užspaudė man gerklę.

Helena ištiesė ranką ir palietė kryželį, iš pradžių atsargiai, o tada paėmė į ranką. Lengviau atsikvėpiau. Helena irgi atsiduso.

– Užmigau galvodama apie motiną ir apie straipsnį, kurį ketinu parašyti apie Transilvanijos siuvinėjimo raštų reikšmę – jie labai išsiskiria, nebuvau pabudus iki dabar. –

Ji suraukė kaktą. – Sapnavau blogą sapną, bet jame visą laiką buvo motina – norėjo nuvyti bjaurų juodą paukštį. Kai nuvijo, pasilenkė ir pabučiavo mane į kaktą, kaip mažą mergaitę, o tada pamačiau ženklą... – Helena nutilo, lyg jai skaudėtų. – Ant nuogo peties pamačiau drakoną, bet man tai buvo tik dalis jos, ne kažkas siaubingo. Kai ji mane pabučiuodavo, nieko nebebijodavau.

Apėmė keista baimė vos prisiminus tą naktį, kai, skaitydamas apie olandų pirklių gyvenimą, atbaidžiau nuo savęs žudiką, pražudžiusį mano katiną. Kažkas apsaugojo ir Heleną, bent iš dalies; ji žiauriai sužeista, bet ne mirtinai nukraujavusi. Tyliai susižvalgėme.

– Galėjo būti ir blogiau, – tarė.

Apkabinęs pajutau, kaip visa virpa. Drebėjau ir aš.

– Taip, – sušnibždėjau, – bet turime saugoti tave nuo visko.

Ji staiga papurtė galvą, lyg stebėdamasi.

– Juk čia vienuolynas! Nieko nesuprantu. Gyvajam numirėliui tokia vieta turėtų būti atgrasi. – Ji parodė į kryžių virš durų ir kampe kabančią ikoną su smilkykle. – Prie Švenčiausiosios Mergelės atvaizdo?

– Aš irgi nesuprantu, – lėtai tariau, spausdamas jos ranką. – Bet žinome, kad vienuoliai keliavo su Drakulos palaikais ir, galimas dalykas, kad jis buvo palaidotas vienuolyne. Bet čia kažkas keista. Helena, – dar labiau suspaudžiau jos ranką, – manau, čia kažkas ne taip. Tas mūsų bibliotekininkas surado mus Stambule, tada Budapešte. Ar negalėjo atsekti mūsų pėdomis ir čia? Ar tai ne jis tave naktį užpuolė?

Ji krūptelėjo.

– Žinau. Kartą jau įkando bibliotekoje, galėjo ir vėl mane pulti, ar ne? Bet per miegus jaučiau, kad tai buvo kažkas

kitas – kažkas gerokai stipresnis. Bet kaip prasmuko vidun, net jei ir nebijo vienuolyno?

– Paprastai. – Aš parodžiau į pravirą langą, vos per metrą nuo Helenos lovos. – Dieve, ir kodėl aš palikau tave vieną?

– Buvau ne viena, – priminė Helena, – kambaryje miegojo dar dešimt moterų. Bet tu teisus, jis gali keisti savo išvaizdą, tą sakė ir motina: gali virsti šikšnosparniu ar migla...

– Ar dideliu juodu paukščiu, – staiga prisiminiau Helenos sapną.

– Man įkando jau du kartus, – beveik sapnuodama pratarė Helena.

– Helena! – papurčiau ją. – Niekada nebepaliksiu tavęs vienos, nė valandėlei.

– Nė valandėlei? – Jos veide trumpam nušvito pažįstama sarkastiška šypsena.

– Ir pažadėk man: jei pajausi kažką, ko nejaučiu aš, jei pajausi, kad tave kažkas stebi...

– Aš tau pasakysiu, Pauliau, jei tik ką nors pajausiu. – Ji kalbėjo piktai ir tas pažadas, atrodo, paskatino ją veikti. – Eime. Noriu ko nors užvalgyti ir man reikia raudonojo vyno arba brendžio, jei tik rastume. Atnešk rankšluostį ir dubenį – nusiplausiu kaklą ir apsirišiu. – Jos praktiškumas buvo užkrečiamas, ir aš iškart paklusau. – Vėliau nueisime į bažnyčią ir, kai niekas nematys, išplausiu žaizdą šventu vandeniu. Jei tai ištversiu, vadinasi, dar nėra taip blogai. Keista, – džiaugiausi vėl matydamas jos ironišką šypseną, – tie bažnyčios ritualai man atrodė nesąmonė, ir vis dar tebeatrodo.

– Bet jis greičiausiai taip nemano, – liūdnai tariau.

Padėjau Helenai nusišluostyti kaklą, stengdamasis neužgauti žaizdos ir, kol ji rengėsi, saugojau duris. Iš arti

žaizda atrodė tokia baisi, kad akimirką pamaniau, jog supykins. Bet Helenos veide degė užsispyrimas. Apsivyniojo kaklą šalikėliu ir, lagamine suradusi vielutę, pasidarė naują grandinėlę kryželiui – viliuosi, stipresnę. Paklodės buvo sukruvintos, bet mažomis dėmelėmis.

– Tegu vienuoliai žino, na, kad pas juos nakvojo moterys, – tiesiai šviesiai pareiškė Helena. – Tai, ko gero, ne pirmas kartas, kai jiems tenka skalbti kruvinas paklodes.“

„Kai išėjome iš bažnyčios, Ranovas ilsėjosi kieme. Prisimerkęs nužvelgė Heleną.

– Ilgai miegojote, – piktai tarė. Kai jis nemaloniai nusišypsojo, apžiūrėjau jo iltinius dantis, bet jie nebuvo didesni ar aštresni nei kitų; tik aptrupėję ir pilki.“

Šešiasdešimt septintas skyrius

„Pykau, kai Ranovas taip nenoriai lydėjo mus į Rilą, bet dabar gerokai didesnį nerimą kėlė jo entuziazmas nuvežti mus į Bačkovą. Pakeliui parodė daug gražių vietų, kurios buvo įdomios, ko nepasakytum apie Ranovo komentarus. Mudu su Helena stengėmės nežiūrėti vienas į kitą, bet buvau tikras, kad ir ją kankina bloga nuojauta. Dabar dar turėsime saugotis ir Jozefo. Kelias iš Plovdivo buvo siauras ir vingiuotas: vienoje pusėje šniokštė akmenuota upė, kitoje stūksojo aukšti kalnai. Mes vėl kilome į kalnus – Bulgarijoje beveik neįmanoma be to apsieiti, – užsiminiau apie tai Helenai, kuri nusisukusi sėdėjo ant užpakalinės automobilio sėdynės.

– Balkanai – turkiškai reiškia kalnai, – linktelėjo ji.“

„Vienuolynas neturėjo įspūdingo įvažiavimo – tiesiog išsukome iš kelio, sustojome dulkėtoje aikštelėje ir nuėjome iki vartų. Bačkovo vienuolynas stovėjo tarp aukštų kalnų, kai kur apaugusių mišku, kai kur visai plikų, netoli siauros upės; net ankstyvą vasarą viskas atrodė išdžiūvę, todėl suprantu, kaip vienuoliai vertino upę. Vienuolyno sienos buvo tokios pat pilkai rusvos spalvos kaip ir kalnai aplinkui. Stogai dengti raudonomis čerpėmis, tokiomis kaip ir senasis Stoičevo namas, ir šimtai namų ir bažnyčių

pakeliui. Į vienuolyną galėjai patekti pro plačią arką, tamsią kaip duobė.

– Ar galime taip imti ir įeiti? – paklausiau aš Ranovo.

Jis papurtė galvą sakydamas „taip“, ir mes įžengėme į vėsią arkos tamsą. Po akimirkos išnirome saulės nutviekstame kieme, tas kelias sekundes tarp storų vienuolyno sienų girdėjau tik mūsų žingsnius.

Gal tikėjausi dar vienos grandiozinės viešosios erdvės kaip Riloje, bet, pamatęs Bačkovo vienuolyno kiemo intymumą ir grožį, net aiktelėjau, o Helena kažką sulemeno. Bažnyčia užėmė didžiąją kiemo dalį, jos bokštai – raudoni, kampuoti, bizantiški. Čia nebuvo auksinių kupolų, tik senoji elegancija – iš paprasčiausių medžiagų sukurtos harmoningos formos. Ant bokštų vijosi vynuogės, prie jų šonų glaudėsi medžiai, vienas įspūdingas kiparisas stiepėsi aukštai į viršų kaip smailė. Šalia bažnyčios šnekučiavosi vienuoliai juodais abitais su gobtuvais. Ant saulės nutviekstо kiemo krito medžių šešėliai, gaivus dvelksmas vos vos judino lapus. Nustebau pamatęs kieme vištas, besikapstančias ant antikinių plytelių, sienos plyšy kažką gaudė rainas kačiukas.

Kaip ir Riloje, vienuolyno kiemas buvo su ilgom medinėm galerijom. Po balkonais akmeninės vienuolyno sienos, kaip ir bažnyčios portikas, ištapytos freskomis. Be trijų vienuolių, vištų ir kačiuko, daugiau nė gyvos dvasios. Buvome vieni – vieni Bizantijoje.

Ranovas nuėjo pasikalbėti su vienuoliais, o mudu su Helena lūkuriavome atokiau. Po akimirkos jis grįžo.

– Abatas išvykęs, bet yra bibliotekininkas, jis mums pagelbės. – Man nepatiko tas „mums“, bet nieko nepasakiau. – Galit apžiūrėti bažnyčią, kol jį surasiu.

– Eisime kartu, – tvirtai pareiškė Helena, ir visi galerija nusekėme paskui vienuolius. Bibliotekininkas dirbo pirmo aukšto kambaryje; atsistojo su mumis pasisveikinti. Kambarys buvo beveik tuščias, tik ikonos stovas ir ryškus kilimas ant grindų. Įdomu, o kur knygos ir rankraščiai? Ant medinio stalo gulėjo pora knygų, bet daugiau jokių bibliotekos ženklų.

– Tai brolis Jonas, – paaiškino Ranovas.

Vienuolis linktelėjo, bet rankos neištiesė; tiesą sakant, rankas buvo susikišęs į ilgas abito rankoves. Atrodė, nenori prisiliesti prie Helenos. Matyt, tą patį pagalvojo ir Helena, nes pasitraukė ir beveik pasislėpė už manęs. Ranovas persimetė su juo keliais žodžiais.

– Brolis Jonas prašo jus prisėsti. – Mes klusniai klestelėjome. Brolis Jonas, barzdotas, pailgo veido, ramiai mus stebėjo. – Klauskite, – padrąsino Ranovas.

Atsikrenkščiau. Nieko nebus, teks klausinėti Ranovo akivaizdoje. Turiu pasistengti, kad klausimai skambėtų kuo moksliškiau.

– Gal galite paklausti brolio Jono, ar ką nors žino apie čia atvykstančius maldininkus iš Valakijos?

Ranovas išvertė klausimą vienuoliui, tik gale nugirdau žodį Valakija. Brolis Jonas nušvito.

– Jis sako, kad nuo penkiolikto amžiaus pabaigos vienuolynas palaikė tvirtus ryšius su Valakija.

Širdis ėmė smarkiau plakti, bet stengiausi sėdėti ramiai.

– Taip? Kokie tie ryšiai?

Jiedu apie kažką šnekėjosi. Brolis Jonas ilga ranka pamojo durų link. Ranovas linktelėjo.

– Jis sako, kad maždaug tuo metu Valakijos ir Moldovos kunigaikščiai pradėjo labai remti šį vienuolyną. Bibliotekoje yra rankraščių, kuriuose aprašoma ta parama.

– Ar žinoma, kodėl jie tai darė? – tyliai paklausė Helena.

Ranovas išvertė klausimą.

– Sako, kad ne, tik žino, jog rankraščiuose minima parama.

– Paklausk, ar žino ką apie maldininkų grupes iš Valakijos, maždaug tokiu metu atkeliavusias į vienuolyną, – paprašiau.

Brolis Jonas nusišypsojo.

– Taip, – tarė Ranovas, – maldininkų buvo daug. Bačkovas – svarbus sustojimas Valakijos maldininkų kely. Daug jų per čia keliavo į Ato kalną arba Konstantinopolį.

Kone ėmiau griežti dantimis.

– O ar žino ką nors apie maldininkų grupę iš Valakijos, gabenusią kažkokias relikvijas ar ieškančią kažkokių relikvijų, – ar yra girdėjęs apie tai?

Ranovas, atrodo, pergalingai šypsojosi.

– Ne, – pasakė. – Nėra matęs jokios užuominos apie tokius maldininkus. Penkioliktame amžiuje buvo daug maldininkų. Tuomet Bačkovo vienuolynas buvo labai svarbus. Kai osmanai užėmė šalį, į Bačkovą iš Veliko Tirnovo, senosios sostinės, buvo ištremtas Bulgarijos patriarchas. Jis mirė čia 1404 metais ir yra čia palaidotas. Seniausia išlikusi vienuolyno vieta – kripta su kaulais.

– Prašau paklausti, ar vienuolyne gyvena vienuolis, kurio pasaulietinis vardas buvo Pondevas, – prašneko Helena.

Ranovas išvertė klausimą, brolis Jonas suglumo, paskui pasidarė budrus.

– Sako, tai turėtų būti senasis brolis Angelas. Jis buvo vardu Vasilis Pondevas, istorikas. Bet jam galvelė pasimaišė. Iš jo nieko nebesužinosite. Dabar mūsų garsiausias mokslininkas abatas, bet labai gaila, jis išvykęs.

– Vis tiek norėtume pasikalbėti su broliu Angelu, – pasakiau Ranovui. Ir tuo buvo pasirūpinta, nors biblioteki-

ninkas ir labai raukėsi. Grįžome į saulės įkaitintą kiemą ir, nėrę pro arką, patekome į kitą kiemą, kur pačiame vidury stovėjo labai senas pastatas. Šis kiemas nebuvo taip gerai prižiūrimas kaip pirmasis, pastatai ir grindinys aptrupėję, gerokai apleisti. Kieme kerojo piktžolės, pastebėjau ir ant stogo augantį medį, neilgai trukus jis bus toks didelis, kad nugriaus namo kampą, jei vienuoliai jo nenupjaus. Nesunku suprasti, kad šių Dievo namų priežiūrai Bulgarijos vyriausybė neskiria itin daug dėmesio. Ji turi Rilą, turtingą bulgariška istorija ir sąsajomis su pasipriešinimu osmanams. Ši sena vieta, graži savaime, gyvavo, klestėjo ir Bizantijos laikais, ir prie įsibrovėlių osmanų, ją valdė armėnai, gruzinai ir graikai. Ar tik ji nebuvo nepriklausoma osmanų okupacijos laikais, priešingai nei kiti bulgarų vienuolynai? Nieko nuostabaus, kad Bulgarijos vyriausybė leidžia ant stogų keroti medžiams.

Bibliotekininkas nuvedė mus į kampinį kambarį.

– Izoliatorius, – paaiškino Ranovas. Tas Ranovo tarpininkavimas vis labiau erzino. Bibliotekininkas atidarė išklibusias medines duris ir atsivėrė vaizdas, kurio nenorėčiau prisiminti. Kambaryje gyveno du seni vienuoliai. Dvi siauros lovos, kėdė ir geležinė krosnelė, bet net ir kūrenant žiemą čia turėjo būti siaubingai šalta. Grindys akmeninės, sienos nubalintos, viename kampe altorėlis: lempa, o ant gražiai išraižytos lentynėlės – patamsėjusi Švenčiausiosios Mergelės ikona.

Vienas senis gulėjo ir net nepažvelgė į mus. Mačiau, kad jo vokai paraudę ir užbrinkę, tik kartkartėmis bandė pasukti mūsų pusėn smakrą, lyg norėdamas ką pamatyti. Buvo apsiklojęs balta paklode, viena ranka grabinėjo lovos kraštą, lyg tirdamas, ar neatsargiai pasivertęs neiškris iš siauro gulto; kita ranka glostė suglebusią kaklo odą.

Kitas, veiksnesnis izoliatoriaus įnamis tiesiai sėdėjo ant vienintelės kėdės, šalia į sieną atremta lazda, lyg atstumas tarp kėdės ir lovos būtų jam per didelis. Juodas abitas vos suėjo ant išsipūtusio pilvo. Plačios žydros akys pasitiko mus slėpiningu žvilgsniu. Pražilę antakiai ir plaukai stirksojo it perdžiūvusios piktžolės, galva nepridengta. Kažkodėl ta vienplaukė galva pasaulyje, kuriame visi vienuoliai dėvi juodus gobtuvus, atrodė išskirtinė. Tas vienplaukis vienuolis buvo panašus į pranašo atvaizdus Biblijoje. Suraukė didelę nosį, lyg mes smirdėtume, ir vis čiulpė bedante burna tai prisimerkdamas, tai vėl išpūsdamas akis. Nesupratau, ar jis bijo, ar tyčiojasi, ar velniškai džiaugiasi, nes veido išraiška nuolat keitėsi. Kūnas ir rankos ramiai ilsėjosi aptriušusioje kėdėje, tarytum visas dar likusias jėgas būtų atėmusios veido grimasos. Nusisukau.

Ranovas šnekėjosi su bibliotekininku, kuris kažką rodė kambaryje.

– Tas kėdėje – Pondevas, – šaltai pareiškė Ranovas. – Bibliotekininkas perspėja, kad nesitikėtume rišlios kalbos.

Ranovas atsargiai priėjo prie Pondevo, lyg bijodamas, kad tas jam neįkąstų, ir pažvelgė tiesiai į veidą. Brolis Angelas – Pondevas – pasukiojo galvą kaip žvėriukas zoologijos sodo narve. Ranovas, atrodo, mus pristatė ir netrukus brolio Angelo itin žydros akys nukrypo į mus. Jis susiraukė, veidas ėmė trūkčioti. Tada prašneko, šnekėjo pliūpsniais, džeržgė, gargaliavo. Pakėlė ranką, padarė kažkokį ženklą, gal peržegnojo, o gal norėjo mus nuvyti.

– Ką jis sako? – prislopintu balsu paklausiau Ranovo.

– Kalba nesąmones, – susidomėjęs atsakė Ranovas, – niekada nesu to girdėjęs. Atrodo, lyg meldžiasi – marma kažką iš liturgijos, bet kartu kalba apie Sofijos troleibusų sistemą.

– Ar galit užduoti jam klausimą? Pasakykit, kad mes irgi istorikai kaip ir jis ir norime sužinoti, ar penkiolikto amžiaus pabaigoje pakeliui iš Konstantinopolio čia lankėsi maldininkų grupė iš Valakijos, vežanti šventas relikvijas.

Ranovas gūžtelėjo pečiais, bet išvertė klausimą, ir brolis Angelas, purtydamas galvą, atsakė balsiu gargaliavimu. Įdomu, ką tai reiškia – taip ar ne?

– Nesąmonių srautas, – paaiškino Ranovas. – Kažkas apie turkų įsiveržimą į Konstantinopolį, atrodo, bent šį tą suprato.

Staiga senio akys nušvito, lyg pagaliau būtų mus pamatęs. Ir keistame gargaliavime – ar tai buvo kalba? – aiškiai išgirdau Atano Angelovo vardą.

– Angelovas! – sušukau tiesiai senajam vienuoliui į veidą. – Žinot Ataną Angelovą? Ar pamenat, kartu dirbote?

Ranovas nepatikliai klausėsi.

– Nesąmonių srautas, bet pasistengsiu išversti. Atidžiai klausykitės. – Jis ėmė versti, greitai ir nešališkai; nors ir labai jo nekenčiau, negalėjau nesižavėti jo gebėjimais. – Dirbau su Antanu Angelovu. Prieš daug metų, gal šimtmečių. Jis pamišęs. Išjunkite šviesą – man skauda kojas. Norėjo viską žinoti apie praeitį, bet praeitis nenori, kad apie ją viską žinotų. Ji sako – ne, ne, ne. Ji pabunda ir smogia jums. Norėjau važiuoti vienuoliktu numeriu, bet jis nebevažiuoja į mūsų rajoną. Vis tiek draugas Dimitrovas nesumokėjo mums honoraro, kurį turėjome gauti, dėl žmonių gerovės. Geri žmonės.

Ranovas įkvėpė ir kažką praleido, nes brolio Angelo žodžių srautas nenutrūko. Senojo vienuolio kūnas tebebuvo sustingęs kėdėje, bet galva judėjo į visas puses, veidą iškreipė traukuliai.

– Angelovas rado pavojingą vietą, jis rado Šv. Jurgio vietą, jis girdėjo giedant. Tai ten jie palaidojo šventąjį ir šoko ant jo kapo. Galiu pasiūlyti jums kavos, bet tai kvietinė kava, malti kviečiai ir dulkės. Mes čia neturime net duonos.

Atsiklaupiau priešais ir suėmiau jo ranką, nors Helena, atrodo, norėjo mane sutur̄eti. Ranka buvo glebi, kaip padvėsusi žuvis, balta, išpampusi, ilgais pageltusiais nagais.

– Kur tas Šv. Jurgio vienuolynas? – beveik maldavau. Jaučiau, kad tuoj tuoj pravirksiu tų dviejų leisgyvių būtybių kalėjime ir Ranovo bei Helenos akivaizdoje.

Ranovas pasilenkė prie manęs, gaudydamas klejojantį vienuolio žvilgsnį.

– *Kde e Sveti Georgi?* – Bet brolis Angelas jau klejojo kitame, tolimame pasaulyje. – Angelovas važiavo į Ato kalną, kad pamatytų Šventąją ikoną, nuėjo į kalnus ir rado siaubingą vietą. Į jo butą važiavau vienuoliktu numeriu. Jis sakė, atvažiuok greičiau, kai ką radau. Grįžtu pasikapstyti po praeitį. Pavaišinsiu kava, bet tai mėšlas, o ne kava. Oi, oi, jis gulėjo negyvas savo kambaryje. Tada jo kūno nerado lavoninėj. – Brolis Angelas nusišypsojo, aš atšokau. Turėjo tik du dantis, dantenos išbrinkusios. Iš burnos taip dvokė, kad kvapas būtų pribaigęs net patį velnią. Uždainavo aukštu, drebančiu balsu.

Į slėnį nusileido drakonas.
Sudegino javus ir pasiėmė mergeles.
Išgąsdino bedievius turkus ir apgynė kaimus.
Išdžiovino upes, ir mes perėjom į kitą krantą.

Kai Ranovas baigė versti, prabilo brolis Jonas. Rankas tebebuvo susikišęs į rankoves, bet žvilgsnis buvo žvitrus ir susidomėjęs.

– Ką jis sako? – maldaujamai paklausiau.

Ranovas papurtė galvą.

– Sako, kad yra girdėjęs šitą dainą. Išgirdo ją iš senos moteriškės Dimovo kaime, puikios dainininkės iš tų apylinkių, kur prieš daugelį metų išdžiūvo upė. Ten rengiama keletas festivalių, kur dainuojamos senos dainos, ji pagrindinė dainininkė. Festivalis vyks po dviejų dienų, gal norėsit jos pasiklausyti.

– Ir vėl liaudies dainos, – net sudejavau aš. – Prašau paklausti pono Pondevo – brolio Angelo, ką reiškia ta daina.

Ranovas kantriai uždavė klausimą, bet vienuolis išdarinėjo grimasas ir tylėjo. Ta tyla išvedė mane iš kantrybės.

– Paklauskit, ar jis žino ką nors apie Drakulą! – surikau. – Vladą Tepešą! Ar jis kur nors čia palaidotas? Ar kada nors girdėjo tą vardą? Drakulos vardą? – Helena sugriebė mano ranką, bet aš nebesitvardžiau. Bibliotekininkas spoksojo į mane ir, atrodo, nė kiek nesijaudino, o Ranovas žvelgė su gailesčiu.

Bet Pondevas siaubingai išsigando. Mirtinai išbalo ir užvertė žydras akis. Brolis Jonas pribėgo ir vos suspėjo sugriebti iš kėdės slystantį kūną, paskui kartu su Ranovu nunešė iki lovos. Jis buvo visiškai suglebęs, iš po abito kyšojo sutinusios baltos pėdos. Kai atsargiai jį paguldė, bibliotekininkas iš kibiro atnešė kaušą vandens ir apšlakstė vargšo žmogaus veidą. Stovėjau netekęs žado. Nenorėjau suteikti tiek skausmo, gal pribaigiau paskutinį gyvą informacijos šaltinį. Netrukus brolis Angelas prasimerkė, žvilgsnis paklaikęs, kaip persekiojamo žvėries, akys bėgiojo iš kampo į kampą, lyg nematydamos mūsų. Bibliotekininkas pa-

plekšnojo jam per krūtinę ir patogiau paguldė, bet senasis vienuolis nustūmė ranką. Jis drebėjo.

– Palikim jį ramybėj, – niūriai tarė Ranovas, – jis nemirs, bent jau nuo šito.

Nusekėme paskui bibliotekininką tylūs, lyg nubausti.

– Atsiprašau, – pratariau raminančioje kiemo šviesoje.

Helena atsisuko į Ranovą.

– Paklauskite bibliotekininko, ar jis žino daugiau apie tą dainą ir slėnį, kuriame ji dainuojama.

Ranovas ir bibliotekininkas kalbėjosi, bibliotekininkas vis žvilgčiojo į mus.

– Jis sako, kad daina iš Krasna Polianos, tai slėnis anoje kalnų pusėje, į šiaurės rytus. Galite drauge su juo važiuoti į festivalį, jei norite. Gal ta sena dainininkė ką nors žinos – bent jau pasakys, iš ko išmoko tą dainą.

– Ką manai, ar bus naudos? – pašnibždom paklausiau Helenos.

– Nežinau, bet vis šis tas. – Ji liūdnai pažvelgė į mane. – Jei ten minimas drakonas, turime sekti jo pėdsakais. O dabar galime ramiai apžiūrėti Bačkovą ir biblioteką, jei tik bibliotekininkas mums padės.

– Gerai, – sutikau ir pavargęs prisėdau ant akmeninio suolo galerijos gale.“

Šešiasdešimt aštuntas skyrius

1962 metų rugsėjis

Mano mieloji dukrele,
velniop tą anglų! Bet kai kelias eilutes parašau tau vengriškai, iškart suprantu, kad manęs nesiklausai. Augi angliškoje aplinkoje. Tavo tėvas, kuris mano, kad esu mirusi, užsisodinęs tave ant pečių, su tavimi kalba angliškai. Šnekasi angliškai, kai apauna tau batukus – tu jau avi tikrus batukus, – ir vėl angliškai, kai už rankutės vedžiojasi po parką. Bet jei aš kalbuosi su tavim angliškai, jaučiu, kad manęs negirdi. Dvejus metus iš viso nerašiau, nes nežinojau, ar girdi mane kokia nors kalba. Žinau, tavo tėvas mano, kad esu mirusi, nes niekada nebandė manęs ieškoti. Jei būtų pabandęs, būtų suradęs. Bet jis manęs negirdi nė viena kalba.

Tavo mylinti motina
Helena

1963 metų gegužė

Mano mieloji dukrele,
net nežinau, kiek kartų nebyliai aiškinau tau, kad pirmaisiais mėnesiais buvome labai laimingos. Kai tu budindavaisi iš miego, pirmiausia sujudėdavo tavo rankutės, paskui sukrutėdavo juodos blakstienos ir tik tada tu pasirąžydavai, nusišypsodavai, ir mane užliedavo palaima.

Tada kažkas nutiko, kažkas manyje. Ėmiau ieškoti tavo tobulame kūnelyje kokių nors sužeidimo žymių. Bet sužeista buvau aš, dar prieš tą žymę kakle, kuri taip niekada ir neužgijo. Bijojau tave net paliesti, mano angelėli.

Tavo mylinti motina
Helena

1963 metų birželis

Mano mieloji dukrele,
šiandien ilgiuosi tavęs labiau nei bet kurią kitą dieną. Sėdžiu universiteto archyvuose Romoje. Atvažiuoju čia antrą kartą per dvejus metus. Budėtojai jau pažįsta mane, ir archyvarai, ir padavėjas kavinėj anoj pusėj gatvės, ir, atrodo, norėtų geriau mane pažinti, jei tik aš šaltai nenusisukčiau, apsimesdama, kad nepastebiu jų dėmesio. Šiame archyve yra 1517 metų maro aprašymai, to maro aukos turėjo tik vieną votį – rausvą žaizdelę kakle. Popiežius įsakė juos sudeginti perdūrus širdis kuolais ir česnakų prikimštomis burnomis. 1517 metai. Bandau sudaryti to laiko jo veiksmų žemėlapį, tačiau, ko gero, įtraukiu ir jo padėjėjus, nes skirtumus sunku pamatyti. Tas žemėlapis mano užrašuose jau užima daugybę puslapių. Bet dar nežinau, kaip galėčiau jį panaudoti. Dirbu ir laukiu.

Tavo mylinti motina
Helena

1963 metų rugsėjis

Mano mieloji dukrele,
esu beveik pasiryžusi viską mesti ir grįžti pas tave. Šį mėnesį tavo gimtadienis. Kaip galėčiau praleisti tavo gimta-

dienį? Grįžčiau pas tave tuoj pat, bet žinau, jei grįšiu, vėl nutiks tas pat. Pasijusiu esanti nešvari, kaip ir prieš šešerius metus, – pajusiu visą siaubą, pamatysiu tavo tobulumą. Kaip galiu būti šalia tavęs, kai esu pažymėta? Kokią teisę turiu glostyti tavo švelnų kaklą?

Tavo mylinti motina
Helena

1963 metų spalis

Mano mieloji dukrele,
esu Asyžiuje. Tos nuostabios bažnyčios ir koplyčios, kopiančios į kalną, stumia mane į neviltį. Galėtume čia būti drauge, tu savo trumpa suknyte ir skrybėlaite, aš ir tavo tėvas – visi trys, susikibę rankomis, kaip tikri turistai. Bet ne, aš dirbu paskendusi vienuolyno bibliotekos dulkėse, skaitau 1603 metų dokumentą. Tų metų gruodį čia mirė du vienuoliai. Juos aptiko sniege truputį sužalotais kaklais. Man praverčia lotynų kalbos žinios, o pinigai padeda nupirkti viską, ko prireikia, – pagalbą verčiant ar lyginant drabužius. Lygiai kaip ir vizas, pasus, traukinio bilietus ar suklastotas asmens korteles. Kai augau, pinigų neturėjau. Mano motina kaime beveik nebuvo jų mačiusi. Dabar suprantu, kad už pinigus galima nupirkti beveik viską. Ne, ne visai viską. Ne viską, ko norėčiau.

Tavo mylinti motina
Helena

Šešiasdešimt devintas skyrius

„Tos dvi dienos Bačkovo vienuolyne buvo ilgiausios mano gyvenime. Norėjau kuo greičiau nukakti į tą daug žadantį festivalį, norėjau būti ten jau dabar, kad pãskui tą vieną vienintelį žodį – drakonas – sektume iki pat jo irštvos. Bet ir bijojau tos akimirkos, kuri turėjo neišvengiamai ateiti, kai paskutinis paslapties siūlas pranyks rūke ar pasirodys nieko vertas. Helena perspėjo, kad liaudies dainos – labai keblus dalykas; jų kilmę sunku atsekti, tekstai per amžius keitėsi, pasipildydavo, dainininkės retai žino, iš kur daina kilusi ir kokio ji senumo.

– Dėl to jos ir yra liaudies dainos, – tarė ji liūdnai susimąsčiusi, sėdėdama ant suoliuko vienuolyno kieme ir ranka lygindama mano marškinių apykaklę. Nebuvo linkusi į tokias kasdienes glamones, todėl supratau, kad labai jaudinasi. Dairantis po saulėtą vištų iškapstytą grindinį, perštėjo akis ir skaudėjo galvą. Vieta buvo labai graži, reta ir net egzotiška, gyvenimas čia tekėjo ta pačia vaga nuo vienuolikto amžiaus: vištos ieškojo vabaliukų, prie kojų raičiojosi kačiukas, ant rausvo akmens žaidė saulės spinduliai. Gražesnės vietos net negalėjau įsivaizduoti.

Antrą rytą atsibudau labai anksti. Atrodė, kad girdėjau bažnyčios varpus, nors nebuvau tuo tikras, o gal tai buvo tik sapnas. Pro šiurkščią celės lango užuolaidą mačiau į bažnyčią einančius kelis vienuolius. Užsimečiau drabu-

žius – varge, kokie jie nešvarūs, bet dabar neturiu laiko skalbti – ir patyliukais nusileidau galerijos laiptais į kiemą. Buvo tikrai labai anksti – vos vos švito, už kalnų leidosi mėnulis. Pagalvojau, gal užeiti į bažnyčią, todėl stoviniavau prie pravirų durų; iš ten sklido žvakių šviesa ir vaško bei smilkalų kvapas, vidurdienį atrodžiusi tamsi erdvė dabar dvelkė šiluma ir artumu. Girdėjau vienuolių giedojimą. Melancholiška giesmė smigo į širdį it durklas. Gal taip giedojo ir vieną 1477 metų rytą, kai broliai Kirilas, Steponas ir kiti paliko nukankintų savo draugų kapus kriptoje ir iškeliavo su relikvija per kalnus. Bet kur link jie pasuko? Pasižiūrėjau į rytus, tada į vakarus, kur greitai leidosi mėnulis, o tada – į pietus.

Papūtęs vėjelis sušlameno liepų lapus, ir iš už kalnų išlindęs pirmasis saulės spindulys nudažė vienuolyno sieną. Pavėlavęs vienuolyne užgiedojo gaidys. Jei tik turėčiau drąsos, tai galėtų būti pati maloniausia gyvenimo akimirka, susiliejimas su istorija, apie ką visą laiką svajojau. Lėtai pasisukau, intuityviai jausdamas, kad noriu eiti ten, kur kadaise iškeliavo brolis Kirilas. Kažkur ten buvo kapas – galbūt, – kurio vietą visi seniai pamiršo, išblėso net prisiminimai. Gal iki ten tik diena kelio, o gal vos trys valandos ar savaitė. „Nukeliavome ne per toliausiai ir be nuotykių", – pasakojo Zacharijus. Ką reiškia „ne per toliausiai"? Kur jie keliavo? Žemė budo – miškais apaugę kalnai uolėtomis viršukalnėmis, akmenimis grįstas kiemas po kojomis, vienuolyno pievos ir laukai, – bet visi saugojo savo paslaptį.“

„Apie devintą sėdome į Ranovo automobilį, brolis Jonas priekinėje sėdynėje rodė kelią. Kokių dešimt kilometrų važiavome palei upę, tada ji, atrodo, pranyko ir kelias ėjo

ilgu išdžiūvusiu slėniu, sukančiu už kalnų. Kraštovaizdis kažką skausmingai priminė. Kumštelėjau Heleną, ji susiraukė.

– Helena, upės slėnis.

Helenos veidas prašviesėjo, ji patapšnojo Ranovui į petį.

– Paklauskit brolio Jono, kur dingo upė. Ar mes ją pervažiavome?

Neatsisukdamas į mus, Ranovas šnekėjosi su broliu Jonu, tada paaiškino.

– Jis sako, kad čia upė išdžiūvo – liko mums už nugaros, kur pervažiavome paskutinį tiltą. Seniai seniai čia buvo upės slėnis, bet dabar vandens nebėra. – Mudu su Helena tylomis susižvalgėme. Slėnio gale į viršų kilo dvi stačios viršukalnės, du vieniši kalnai, lyg sparnai. Tarp jų, toli toli, matėsi bažnytėlės bokštai. Helena čiupo man už rankos.

Po akimirkos įsukome į vieškelį ir pagal ženklą per kalnus važiavome į kaimą, kurį vadinsiu Dimovu. Kelias susiaurėjo, ir Ranovas sustojo prie bažnyčios, bet paties Dimovo niekur nesimatė.

Šv. Petko kankinio bažnyčia buvo labai mažutė – vėjo nugairinta akmeninė koplytėlė, stovėjo sau viena šienaujamoje pievoje. Šalia du palinkę, susisukę ąžuolai ir kapinaitės, kokių dar nebuvau matęs.

– Valstiečių kapai, kai kurie iš aštuoniolikto amžiaus, – išdidžiai paaiškino Ranovas. – Kaimuose daug tokių kapinaičių, kaimiečiai ir dabar čia laidojami. – Prie kiekvieno kapo stulpelis iš akmens ar medžio su trikampiu viršuje, dauguma dar ir su žibintais. – Brolis Jonas sako, kad viskas prasidės ne anksčiau kaip pusę dvyliktos, – tarė Ranovas. – Jie puošia bažnyčią. Pirmiausia nuveš mus pas bobulę Janką, vėliau grįšime čia. – Jis piktai mus nužvelgė, lyg norėdamas išsiaiškinti, kas mums labiau rūpi.

– Ką jie daro? – paklausiau, rodydamas į lauke prie bažnyčios dirbančius žmones. Vieni tempė rąstus ir šakas į krūvą, kiti aplink dėliojo akmenis ir plytas. Jau buvo sukrovę didelę kaugę.

– Brolis Ivanas sako, kad čia bus laužas. Nežinau, bet sako, kad bus vaikščiojama per žarijas.

– Žarijas? – sušuko Helena.

– Taip, – abejingai atsakė Ranovas. – Žinot tokią tradiciją? Šių dienų Bulgarijoje tai retenybė, ir dar didesnė retenybė šioje šalies dalyje. Esu girdėjęs apie vaikščiojimą per žarijas tik Juodosios jūros regione. Bet čia skurdus ir prietaringas kraštas, todėl partija dar stengiasi daug ką pakeisti. Neabejoju, kad ilgainiui tokie dalykai bus išnaikinti.

– Esu apie tai girdėjusi, – Helena atsisuko į mane, – tai pagoniškas paprotys, bet kai Balkanai pasikrikštijo, jis tapo krikščioniškas. Tai labiau šokis, o ne vaikščiojimas ant žarijų. Kaip gerai, kad pamatysime.

Ranovas tik gūžtelėjo pečiais ir nusivedė mus link bažnyčios, bet dar spėjau pamatyti, kaip keli darbininkai pasilenkę įdegė laužą. Ugnis greitai įsiliepsnojo, laužas net gaudė. Šakos buvo labai sausos ir netrukus liepsna pasiekė krūvos viršų. Net Ranovas sustojo. Vyrai atsitraukė kelis metrus ir valėsi rankas į kelnes. Laužas atrodė it gyvas. Ugnies liežuviai kilo aukštyn, beveik iki bažnyčios stogo, bet bažnyčia saugiai stovėjo atokiau. Žiūrėjome, kaip ugnis ryja milžiniškus rąstus, bet Ranovas pasisuko eiti.

– Laužas degs porą valandų, kol užges, – paaiškino, – dabar net prietaringiausi nedrįstų šokti į laužą.

Bažnyčioje mus pasitiko jaunas vyras, veikiausiai kunigas. Maloniai šypsodamas paspaudė mums rankas ir mandagiai nusilenkė broliui Jonui.

– Sako, kad jam didelė garbė, jog atvykote per jų šventojo dieną, – sausokai prabilo Ranovas.

– Pasakykite, kad mums didelė garbė pamatyti šventę. Gal jis gali papasakoti apie šventąjį Petko...

Kunigas paaiškino, kad tai vietos kankinys, kurį nužudė turkai, jam nesutikus atsisakyti savojo tikėjimo. Šv. Petko kunigavo anksčiau čia stovėjusioje bažnyčioje, kurią turkai sudegino, bet net tada jis neperėjo į musulmonų tikėjimą. Šita bažnyčia pastatyta vėliau, jo palaikai guli senojoje kriptoje. Ir šiandien daug žmonių ten meldžiasi. Procesijoje aplink bažnyčią ir per ugnį bus nešama jo ikona ir dar dvi stebuklinga galia pasižyminčios ikonos. „Štai šv. Petko", – parodė į išblukusią freską ant bažnyčios sienos. Galėsime grįžti ir apžiūrėti bažnyčią, kai tik viskas bus paruošta. Pakvietė dalyvauti procesijoje ir gauti šv. Petko palaiminimą. Mes toli gražu ne pirmieji maldininkai, atkeliavę iš svečių šalių ir išgydyti nuo ligų bei skausmų. Kunigas maloniai nusišypsojo.

Per Ranovą paklausiau, ar yra girdėjęs apie Šv. Jurgio vienuolyną. Bet jis papurtė galvą.

– Arčiausiai yra Bačkovo vienuolynas, – atsakė, – kartais čia užsukdavo broliai maldininkai ir iš kitų vienuolynų, bet seniai, labai seniai.

Supratau, kad komunistams atėjus į valdžią maldininkų kelionės nutrūko, ir pagalvojau, kad grįžęs į Sofiją apie tai pasiteirausiu Stoičevo.

– Paprašysiu, kad paieškotų bobulės Jankos, – prabilo Ranovas.

Kunigas žinojo, kur ji gyvena. Sakė, mielai eitų su mumis, bet bažnyčia mėnesius buvo uždaryta – jis atvažiuoja čia tik per šventes, – todėl turįs dar daug darbo.

Kaimas leidosi į slėnį iškart už pievos ir, ko gero, tai buvo pats mažiausias kaimas, kokį tik teko matyti Rytų bloke: čia buvo ne daugiau kaip penkiolika namų, baimin-

gai susispaudusių į krūvą, apsuptą obelų sodų ir gražiai žaliuojančių daržų. Per kaimo vidurį ėjo siauras keliukas, kuriuo galėjo pravažiuoti tik vienas vežimas, ir stovėjo senas šulinys su medine svirtimi ir prie jos prikabintu kibiru. Nustebino kaimo archajiškumas, nevalingai ėmiau dairytis bent kokių dvidešimto amžiaus ženklų, bet, atrodo, kaimo jis dar nebuvo pasiekęs. Todėl pasijutau beveik apgautas, kai vieno akmeninio namo kieme pamačiau plastikinį kibirą. Namai atrodė tarsi išaugę iš pilkų uolų, sienos tinkuotos tik viršuj, stogai dengti plonomis skiedromis. Kai kurie puošti gražiais mediniais ornamentais, kurie būtų labai tikę Tiudorų laikų kaimui.

Kai ėjome vienintele Dimovo kaimo gatve, iš namų ir klojimų sveikinosi žmonės – daugiausia seni, nuo sunkaus darbo sukritę ir susisukę, moterys groteskiškai sulinkusiomis kojomis, vyrai pakumpę, lyg ant pečių užsimetę nematomą maišą. Veidai įdegę saulėje, žandai raudoni – jie šypsojosi ir sveikino mus, rodydami bedantes burnas ar metalinius blizgančius dantis. Bent šioks toks dantų gydytojo prisilietimas, pagalvojau, nors sunku buvo įsivaizduoti, kur ir kada įvykęs. Keli priėjo ir nusilenkė broliui Ivanui, šis, juos palaiminęs, kažko klausinėjo. Prasibrovę pro žmones, kurių jauniausiam galėjo būti apie septyniasdešimt, nuėjome iki bobulės Jankos namo. Vėliau Helena sakė, kad jie tik taip atrodo, o gali būti dvidešimčia metų jaunesni.

Bobulės Jankos pirkelė buvo visai mažytė, parimusi prie nedidelės klėties. Išėjusi pasižiūrėti, kas čia dedasi, sustojo prie durų. Į akis krito ryškiai raudona gėlėta skara, dryžuota liemenė ir prijuostė. Dirstelėjo į mus, kiti kaimiečiai šūktelėjo ją vardu ir ji skubiai palingavo galva. Veidas buvo raudonmedžio spalvos, nosis ir smakras smaili, akys rudos, pasislėpusios tarp daugybės raukšlelių.

Ranovas kažką šūktelėjo, vyliausi, kad tai nebuvo koks nors nepagarbus įsakymas. Dar kelias minutes paspoksojusi į mus, Janka užtrenkė duris. Kantriai laukėme, o kai durys vėl prasivėrė, pamačiau, kad ji nėra tokia mažutė, kaip atrodė. Ji siekė Helenai iki peties, budriame veide linksmai žibėjo akys. Pabučiavo broliui Jonui ranką; kai paspaudėme jai ranką, atrodo, sumišo. Bet tada suvarė mus į namus, lyg kokius viščiukus.

Namai buvo labai skurdūs, bet švarūs; buvo smagu matyti, kad papuošė namus laukinių gėlių puokšte, kuri stovėjo vidury nutrinto stalo. Helenos motinos namukas atrodė kaip dvaras, palyginti su šiuo tvarkingu, bet apgriuvusiu kambariuku su prie sienos atremtomis kopėčiomis. Įdomu, ar ilgai bobulė Janka galės pakelti tas kopėčias, bet ji taip zujo po kambarį, kad pamažu suvokiau, jog ji ne tokia sena. Pašnibždom pasakiau tai Helenai, ir ji linktelėjo.

– Gal penkiasdešimties, – irgi sušnibždėjo.

Mane tai dar labiau pribloškė. Mano motina Bostone, kuriai penkiasdešimt dveji, atrodytų kaip jos dukra. Jankos rankos susiraukšlėjusios ir sugrubusios, nors kojos dar ganėtinai greitos; stebėjau, kaip neša rankšluosčiu užklotas lėkštes, ant stalo dėlioja stiklines, ir svarsčiau, ką visą gyvenimą reikia daryti, kad taip atrodytum. Versti medžius, skaldyti malkas, kirsti javus, dirbti žiemą ir vasarą? Plušėdama ji vis užmesdavo žvilgsnį į mus ir nusišypsodavo, galiausiai pripylė stiklines kažkokio gėrimo – balto ir timšto, – Ranovas išmaukė stiklinę iki dugno ir nosine nusišluostė ūsus. Pasekiau jo pavyzdžiu ir vos nenumiriau; drungnas gėralas dvokė tvartu. Stengiausi nesusivemti ir nežagsėti Jankos akivaizdoje. Helena išdidžiai išgėrė stiklinę, ir bobulė paplekšnojo jai per ranką.

– Vandeniu atskiestas avies pienas, – paaiškino man Helena, – įsivaizduok, kad tai pieno kokteilis.

– Paklausiu, ar padainuos, – pasakė Ranovas, – to ir atvažiavot, ar ne?

Kažką pasitarė su broliu Jonu, tas atsisuko į bobulę Janką. Moteriškė žengė atatupsta, purtydama galvą. Ne, ji nedainuosianti, ji nenorinti dainuoti. Mostelėjo į mus ir susidėjo rankas ant prijuostės. Bet brolis Jonas nenusileido.

– Pirmiausia paprašysime jos padainuoti, ką pati nori, – paaiškino Ranovas, – tada galėsite prašyti, kad padainuotų jus dominančią dainą.

Janka pasidavė, ir man buvo įdomu, ar tik tas protestas ne įprastas ritualas, nes ji ramiai šypsojosi. Atsiduso, tada gėlėta palaidine aptempta krūtinė pakilo. Janka pažiūrėjo į mus tyru žvilgsniu ir užtraukė. Balsas buvo stiprus, ant stalo sudrebėjo stiklinės, galvas pro duris sukišo į kiemą sugužėjęs kaimas. Nuo sienų atsimušęs garsas persirito per grindis, net susiūbavo prie molinės krosnies kabančios svogūnų ir saldžiųjų paprikų pynės. Kai niekas nematė, paėmiau Heleną už rankos. Gaida po gaidos, tęstinės ir lėtos, stiprėjo nevilties ir netekties aimana. Prisiminiau mergelę, kuri nušoko nuo aukštos uolos, kad tik nebūtų paimta į haremą, įdomu, ar šios dainos tekstas panašus. Keista, bet bobulė Janka kuo toliau, tuo plačiau šypsojosi, giliai įkvėpdama ir žiūrėdama į mus. Klausėmės sustingę, kol ji staiga nutilo; paskutinė nata, atrodo, tebeskambėjo mažoje pirkelėje.

– Paprašykite, kad pasakytų žodžius, – paprašė Helena.

Truputį paprieštaravusi, bet šypsodamasi, Janka padeklamavo dainos žodžius, o Ranovas išvertė.

Didvyris miršta ant aukšto žalio kalno.
Didvyris guli su devyniomis žaizdomis.
O sakale, nulėki pas jį ir praneški, kad vyrai gyvi,
Visi jo vyrai saugūs kalnuose.
Didvyris gulėjo su devyniomis žaizdomis,
Bet dešimtoji buvo mirtina.

Bobulė Janka kažką paaiškino Ranovui, tebesišypsodama ir grasindama jam pirštu. Atrodo, galėjo plekštelti Ranovui kaip vaikui ir nuvaryti miegot be vakarienės, jei tik jis būtų ką pridirbęs.

– Paklauskit, ar ši daina sena, – priminė Helena, – ir kur ją išmoko.

Ranovas paklausė, o Janka prapliupo juoku, į visas puses mataruodama rankomis. Ranovas išsiviepė.

– Sako, kad daina sena kaip kalnai, to nežinojo net jos prosenelė. Išmoko ją iš prosenelės, kuri nugyveno devyniasdešimt trejus metus.

Įsmeigusi akis, Janka puolė mus klausinėti. Akys labai gražios, migdoliškos, nugairintos vėjo ir saulės, šviesiai rusvos, beveik gintarinės, jas dar paryškino raudona skarelė. Ji linktelėjo, greičiausiai netikėdama tuo, ką girdi, – kad mes iš Amerikos.

– Amerikos? – Atrodo, ji galvojo, kur tai. – Tai turbūt už kalnų.

– Labai neišprususi moteriškė, – Ranovas bandė taisyti padėtį, – vyriausybė stengiasi kelti išsimokslinimo lygį. Tai vienas mūsų prioritetų.

Helena išsitraukė popieriaus lapą ir suspaudė senajai moteriškei ranką.

– Paklauskit, ar žino tokią dainą – turėsit jai išversti: „Į mūsų slėnį nusileido drakonas. Jis sudegino javus ir pasiėmė mergeles."

Ranovas išvertė dainos žodžius Jankai. Ji įdėmiai klausėsi, staiga jos veidą sukaustė siaubas ir pyktis; atsilošė kėdėje ir greitai persižegnojo.

– Ne! – karštai sušuko ji ir ištraukė ranką iš Helenos saujos. – Ne, ne.

– Turbūt supratot. Ji nežino tokios dainos. – Ranovas gūžtelėjo.

– Ji žino, – ramiai pasakiau, – paklauskit, kodėl nenori apie ją kalbėti.

Dabar moteriškė jau tikrai užsispyrė.

– Ji nekalbės, – tarė Ranovas.

– Pasakykit, kad atsidėkosime jai. – Ranovas pakėlė antakius, bet persakė mūsų pasiūlymą babai Jankai. – Sako, kad turime užsidaryti duris. – Ji ramiai atsikėlė, uždarė duris ir langines, palikdama žiūrovus lauke. – Dabar ji padainuos.

Skirtumas tarp pirmosios Jankos dainos ir dabartinės buvo milžiniškas. Ji susigūžė, tiesiog prasmego kėdėje ir nuleido žvilgsnį į grindis. Linksma šypsena išnyko, gintarinės akys nudelbtos į grindis. Pasigirdo melancholiška melodija, nors paskutinė eilutė, mano galva, turėjo baigtis nepaklusnumo gaida. Ranovas rimtai vertė. Įdomu, kodėl jis toks paslaugus?

Į slėnį atėjo drakonas.
Sudegino javus ir pasiėmė mergeles.
Išgąsdino bedievius turkus ir apgynė mūsų kaimus.
Jis išdžiovino upes, ir mes jas perėjom.
Dabar patys turime gintis.
Drakonas buvo mūsų gynėjas,
Bet dabar mes ginamės nuo jo.

– Na, – tarė Ranovas, – ar šitą norėjot išgirsti?

– Taip. – Helena paplekšnojo bobulei Jankai per ranką, ir ši pradėjo kažką burbėti. – Paklauskit, iš kur daina ir kodėl bijo ją dainuoti, – paprašė Helena.

Ranovas kelias minutes įkalbinėjo babą Janką.

– Slaptai dainą išmokė prosenelė, kuri prisakė niekada nedainuoti jos sutemus. Tai pražūtinga daina. Nors skamba laimingai, bet neša nelaimes. Niekada jos nedainuojanti, tik per Jurgines. Ją saugu dainuoti tik kartą per metus, tada neužtrauksi nelaimės. Ji tikisi, kad tokiu prašymu nepražudėte jos karvės ar dar ko baisiau nepridarėt.

– Pasakykit, kad turiu jai dovaną, dovaną, kuri atbaido nesėkmes ir atneša laimę. – Helena nusišypsojo, atvertė sudiržusį bobulės Jankos delną ir padėjo sidabrinį medalioną. – Jis yra vieno labai pamaldaus ir protingo žmogaus, ir jis dovanoja tau šitą medalioną, kuris saugo nuo blogio. Čia pavaizduotas Jonas Rilìškis, didysis Bulgarijos šventasis.

Supratau, kad tai greičiausiai tas daikčiukas, kurį Stoičevas įspaudė Helenai į delną. Baba Janka įdėmiai vartė medalioną sugrubusiame delne, tada pakėlė prie lūpų, pabučiavo ir įsikišo į kažkokią slaptą prijuostės kišenėlę.

– *Blagodarya,* – pasakė. Pabučiavo Helenai ranką ir sėdėjo glostydama ją, lyg būtų sugrįžusi seniai pradingusi duktė. Helena vėl atsisuko į Ranovą.

– Prašau paklausti, ar žino, ką reiškia ta daina ir iš kur ji. Ir kodėl dainuoja ją per Jurgines?

Janka gūžtelėjo.

– Nieko nereiškia. Tai tik nelaiminga sena daina. Prosenelė sakė, kad buvo tikima, jog dainą žmonės atsinešė iš vienuolyno. Bet tai neįmanoma, nes vienuoliai nedainuoja liaudies dainų – jie gieda psalmes Dievui. Dainuojame ją per Jurgines, nes daina kviečia šventąjį Jurgį nugalėti drakoną ir taip užbaigti žmonių kančias.

– Iš kokio vienuolyno? – sušukau. – Paklauskit, ar yra girdėjusi apie Šv. Jurgio vienuolyną, kuris išnyko prieš daugelį metų.

Bet Janka tik linktelėjo ir caktelėjo liežuviu.

– Arti nėra tokio vienuolyno. Čia tik Bačkovo vienuolynas. O kaime tik bažnyčia, kurioje popiet giedosime su seserimi.

Sugriežiau dantimis ir paprašiau Ranovą paklausti dar kartą. Dabar jau jis caktelėjo liežuviu.

– Sako negirdėjusi apie tokį vienuolyną. Čia niekada nebuvo vienuolyno.

– Kada Jurginės? – paklausiau.

– Gegužės penktą, – įsistebeilijo į mane Ranovas. – Keletą savaičių pavėlavote.

Aš nutilau, bet Janka vėl pralinksmėjo. Kratė mums rankas, pabučiavo Heleną ir privertė pasižadėti, kad ateisime pasiklausyti, kaip ji dainuoja. Drauge su seserimi skamba geriau. Ji dainuojanti antru balsu.

Prižadėjome. Pavaišino mus pietumis, bulvėmis su skysta avižų koše ir avies pienu, prie kurio gal ir priprasčiau, jei tik ilgiau čia pagyvenčiau. Valgėme iš visos širdies girdami šeimininkę, kol Ranovas priminė, kad jau metas į bažnyčią, jei nenorime praleisti mišių pradžios. Bobulė Janka nenoriai atsisveikino, spaudė rankas, glėbesčiavo ir glostė Helenai skruostus.

Laužas prie bažnyčios buvo bebaigiąs degti, bet ant žarijų dar gulėjo keletas apanglėjusių rąstų, blankiai žioruojančių vakaro saulėj. Žmonės ėmė rinktis dar net nepradėjus skambinti. Nedidelės akmeninės varpinės varpai dabar jau gaudė be perstojo ir tarpdury pasirodė jaunas kunigas. Vilkėjo raudonos ir auksinės spalvos sutana ir ilga siuvinėta kapa bei kepure su juodu šaliku. Nešėsi smilkyklę ant ilgos auksinės grandinės ir, sustojęs prie bažnyčios durų, pamosavo į tris puses.

Pasirodžius kunigui, žmonės siūbtelėjo atgal. Vienos moterys pasipuošusios dryžuotais ir gėlėtais drabužiais, kitos – nuo galvos iki kojų apsirengusios juodai; vyrai šiurkščiomis rudomis vilnonėmis liemenėmis ir baltais marškiniais, stipriai užsegtais ar užrištais pasmakrėj. Kunigas žegnodamas laimino žmones, vieni nulenkdavo tik galvas, kiti nusilenkdavo iki pat žemės. Priekyje ėjo vyresnis vyras, apsirengęs juodu vienuolio abitu, greičiausiai patarnautojas, nešdamas purpuro spalvos šilku uždengtą ikoną. Spėjau pamatyti, kad tai statiškas, išblyškęs, tamsių akių veidas. Pamaniau, kad turėtų būti šv. Petko. Tyli kaimiečių procesija ėjo paskui ikoną aplink bažnyčią, dauguma pasiramsčiuodami lazdomis ar įsikibę į parankę jaunesniems. Janka susirado mus ir išdidžiai paėmė mane už rankos, lyg norėdama pasididžiuoti savo pažintimis. Visi žiūrėjo į mus; sulaukėme ne mažiau dėmesio nei ikona.

Du kunigai vedė tylią procesiją, o apėjus bažnyčią, jau matėsi smilkstančio laužo apskritimas ir kvepėjo dūmais. Liepsnos beveik nebuvo, tamsiai oranžiniai rąstai ir didelės šakos pamažu virto anglių krūva. Kai procesija bažnyčią apėjo tris kartus, kunigas sustojo prie pagrindinių durų ir užgiedojo. Kartkartėmis jam pritardavo vyresnis padėjėjas, kartais atitardami užgiedodavo visi parapijiečiai, žegnodamiesi ir lenkdamiesi iki žemės. Janka paleido mano ranką, bet nuo mūsų nesitraukė. Helena stebėjo susidomėjusi, Ranovas taip pat.

Pasibaigus ceremonijai lauke, su visais parapijiečiais sugužėjome bažnyčion, kur po laukų ir miškelių spindesio buvo tamsu kaip karste. Bažnyčia buvo nedidukė, bet labai erdvi, tokia erdve negalėtų pasigirti net didelės bažnyčios. Kunigas pastatė ikoną į garbingą vietą ant drožinėtos pakylos. Pamačiau, kaip brolis Ivanas nusilenkė priešais

altorių. Ir čia nebuvo klauptų, žmonės stovėjo arba klūpėjo tiesiai ant akmeninių grindų, vidury kelios moterys gulėjo kniūbsčios. Nišos ištapytos freskomis arba išpuoštos ikonomis, vienoje žiojėjo juoda skylė, greičiausiai ten buvo įėjimas į kriptą. Nesunku įsivaizduoti per amžius čia stovinčioje bažnyčioje besimeldžiančius žmones.

Po, atrodo, visą amžinybę trukusios giesmės visi nutilo. Žmonės dar kartą nusilenkė ir pasipylė iš bažnyčios, vienas kitas sustodavo pabučiuoti ikonos ar uždegti žvakių, kurias įsmeigdavo į stovą prie durų. Varpai vėl pradėjo skambėti, mudu išsekėme paskui kaimiečius iš bažnyčios, mus pasitiko akinanti saulė, švelnus vėjelis ir žaliuojantys laukai. Po medžiais stovėjo ilgas stalas, ant kurio moterys atidenginėjo lėkštes ir kažką pilstė iš molinių ąsočių. Tada pamačiau dar vieną laužą, čia ant iešmo kepė ėriukas. Vyrai pamažu suko iešmą, ir nuo sklindančio kvapo man ėmė rinktis seilės. Janka pati mums prikrovė lėkštes ir nusivedė atokiau nuo visų ant po medžiais patiesto pakloto. Čia sutikome jos seserį, labai panašią į Janką, tik aukštesnę ir liesesnę. Visi godžiai puolė valgyti. Net kostiumuotas Ranovas, atsargiai surietęs kojas ant pakloto, atrodė patenkintas. Kaimiečiai sustodavo su mumis pasilabinti ir teiraudavosi, kada Janka su seserimi padainuos. Į tokį dėmesį jiedvi numodavo it didžiausios operos žvaigždės.

Kai keptas ėriukas jau buvo prarytas ir moterys virš medinio kibiro valė lėkštes, pamačiau, kaip keturi vyrai atsineša instrumentus. Vienas turėjo labai keistą, keisčiausią iš kada nors matytų instrumentų – maišą, padarytą iš baltos gyvulio odos su stirksančiomis dūdelėmis. Tai buvo kažkoks dūdmaišis. Ranovas paaiškino, kad tai *gaida* – senovinis bulgarų instrumentas, daromas iš ožio odos. Senis geras dešimt minučių pūtė maišą it kokį didžiulį balioną,

o kai baigė, buvo raudonas kaip vėžys. Pasikišo maišą po pažastim ir papūtė į vieną dūdelę. Visi šaukė ir plojo. Pasigirdo garsus bliovimas, mekenimas ir cypimas. Helena nusijuokė.

– Žinai, visos piemenų kultūros turi savo dūdmaišį.

Tada senis užgrojo, prie jo prisidėjo draugai, vienas su didele medine fleita, kitas mušė minkštos odos būgnelį. Kelios moterys pašokō ir sustojo į eilę, vyras, iškėlęs baltą nosinę, nuvedė grandinėlę per pievą. Tie, kurie jau buvo per seni šokti, šypsojosi bedantėmis burnomis ir sėdėdami mušė taktą, vieni koja, kiti lazda.

Janka su seserimi stovėjo kur stovėjusios, lyg dar būtų neatėjusi jų eilė. Laukė, kol fleitininkas ėmė jas kviesti mojuodamas ir šypsodamas, prie kvietimo prisidėjo visa publika, tik tada pakilo ir susikibusios už rankų atėjo ir sustojo šalia muzikantų. Visi nutilo, *gaida* užgrojo. Netrukus moteriškės uždainavo. Stovėjo rankomis apsivijusios viena kitos liemenį, ir garsas, kuris sklido iš krūtinės gilumos – aštrus ir nuostabus, – atrodo, sklido iš vieno kūno. Jį papildė *gaida,* ir trys balsai – dviejų moterų ir ožio – pakilo ir užliejo mus, lyg būtų dejavusi pati žemė. Helenos akys buvo pilnos ašarų, todėl, nekreipdamas dėmesio į aplinkinius, ją apkabinau.

Kai moteriškės sudainavo penkias ar šešias dainas, kurias lydėjo džiaugsmingi minios plojimai, visi lyg pagal ženklą pakilo. Iš pradžių, kol nepamačiau ateinančio kunigo, nesupratau kodėl. Ėjo nešdamas šv. Petko ikoną, papuoštą tamsiai raudonu šydu, iš paskos du berniukai, abu juodais drabužiais, abu nešė ikonas, uždengtas baltu šilku. Procesiją aplink bažnyčią lydėjo muzikantai, grodami liūdną melodiją. Visi sustojo pusiaukelėj – tarp bažnyčios ir didžiojo laužo. Ugnies nebebuvo, tik iki raudonumo įkai-

tęs rusenančių anglių ratas. Kai kur kilo dūmelis ir pasigirsdavo cypimas ar šnypštimas, lyg po žarijomis būtų kas kvėpavęs. Kunigas ir jo padėjėjai sustojo prie bažnyčios ir pakėlė ikonas.

Galiausiai muzikantai užgrojo kitą melodiją – greitą, bet kartu ir liūdną. Visi kaimiečiai, kurie tik galėjo šokti, susikibo į ilgą it gyvatė besirangančią grandinę ir pamažu suko aplink laužą. Kai vora pasuko link bažnyčios, iš jos atsiskyrė bobulė Janka ir dar viena moteris – ne sesuo, bet gerokai vyresnė moteriškė apsiblaususiomis tuščiomis akimis – ir nusilenkė kunigui ir ikonoms. Nusiavė batus, nusitraukė kojines ir tvarkingai susidėjo ant bažnyčios laiptų, pabučiavo grėsmingą šv. Petko atvaizdą ir gavo kunigo palaiminimą. Nuėmę šilkinius šydus, jaunieji kunigo padėjėjai įdavė joms po ikoną. Muzikantai užgrojo garsiau; dūdmaišininkas net išprakaitavęs, veidas raudonas, žandai išsipūtę.

Tada Janka ir apsiblaususių akių moteriškė šoko toliau, nepamesdamos ritmo, ir basomis nuėjo į žarijas; abi laikė iškėlusios ikonas, žvilgsnis įsmeigtas į kitą pasaulį. Helena taip gniaužė man ranką, kad net ėmė skaudėti pirštus. Ji drąsiai statė pėdas ant žaižaruojančių anglių; pamačiau, kaip užsidegė babos Jankos sijono kraštas. Abi šoko ant žarijų tuo keistu ritmu, kurį mušė būgnas, jam pritarė dūdmaišis, – suko ratus į skirtingas puses.

Iš pradžių neįžiūrėjau ikonų, bet dabar mačiau, kad aklosios rankose Mergelė Marija su Kūdikiu ant kelių, galva palinkusi nuo karūnos svorio. Bet nespėjau pamatyti, kokią ikoną neša Janka, tad laukiau, kol vėl apsuks ratą. Jankos veidas spinduliavo, didžiulės akys įsmeigtos į vieną tašką, lūpos pajuodusios nuo dūmų, vėjo nugairinta oda žvilgėjo nuo karščio. Ikona turėjo būti labai sena, kaip

ir Mergelės Marijos. Per dūmus ir kaitrą vargais negalais įžiūrėjau paveikslą: ten buvo dvi figūros, tarytum kažkokio savotiško šokio įkaršty, dvi būtybės – stulbinančios ir atgrasios: viena – kunigaikštis su ietimi ir raudonu apsiaustu, kita – drakonas ilga užriesta uodega.“

Septyniasdešimtas skyrius

1963 metų gruodis

Mano mieloji dukrele,
esu Neapolyje. Stengiuosi dirbti sistemingai. Gerai, kad Neapolyje šilta ir gruodį, nes esu labai peršalusi. Nežinojau, ką reiškia jaustis vienišai, kol nepalikau tavęs, nes niekas manęs taip nemylėjo kaip tavo tėvas ir tu. Sėdžiu viena bibliotekoje, šnirpščiu paraudusią nosį ir rašau, rašau, rašau. Įdomu, ar kas nors jautėsi dar vienišesnis už mane šitame viešbučio kambaryje? Kai išeinu į žmones, ant kaklo užsirišu šalikėlį arba apsivelku palaidinę aukšta apykakle. Kai viena valgau priešpiečius, man kas nors nusišypso, aš irgi nusišypsau ir nusuku žvilgsnį. Esi ne vienintelė, su kuria negaliu būti.

Tavo mylinti motina
Helena

1964 metų vasaris

Mano mieloji dukrele,
Atėnai murzini ir triukšmingi, ir sunku gauti reikiamus dokumentus. Graikijos viduramžių institutas atrodo toks pat viduramžiškas kaip ir tai, kas jame saugoma. Bet šįryt sėdžiu prie Akropolio ir beveik galiu įsivaizduoti, kad tam

mudviejų išsiskyrimui ateis galas ir mes sėdėsime – tu gal jau būsi suaugusi moteris – ant nugludintų akmenų ir žiūrėsim į miestą. Paspėliokim: būsi aukšta kaip aš ir tavo tėvas, tamsiais plaukais – labai trumpai kirptais arba supintais į storą kasą? – su akiniais nuo saulės ir sportiniais bateliais, gal su skarele ant galvos, jei diena bus vėjuota, kaip šiandien. Aš – jau pagyvenusi, susiraukšlėjusi ir besididžiuojanti tavimi. Dabar į tave, ne į mane, spoksos kavinių padavėjai, aš patyliukais juoksiuosi, o tavo tėvas žvelgs į juos pro laikraščio viršų.

Tavo mylinti motina
Helena

1964 metų kovas

Mano mieloji dukrele,
vakar Akropolyje mano vaizduotė buvo tokia laki, jog šįryt grįžau čia, kad parašyčiau tau. Bet kai sėdėjau ir žiūrėjau į miestą, žaizda kakle ėmė pulsuoti. Pagalvojau, kad jis kažkur arti, todėl dairiausi po turistų minią, ieškodama ko nors įtartino. Nesuprantu, kodėl tas išgama dar manęs nesusirado. Juk aš jau paruošta, užkrėsta, netgi truputį jo ilgiuosi. Kodėl jis nežengia dar vieno žingsnio ir neišvaduoja manęs iš kančių? Bet vos mane užvaldo tokios mintys, suvokiu, kad turiu su juo kovoti, jam atsispirti, apsisaugoti nuo jo, surasti visus jo guolius, kad kartą viename jį užklupčiau, užklupčiau visiškai nepasiruošusį ir sunaikinčiau. Tik tu, mano tolimas angelėli, palaikai tą beviltišką užmojį.

Tavo mylinti motina
Helena

Septyniasdešimt pirmas skyrius

„Kai pamatėme, kokią ikoną neša Janka, nežinau, katras aiktelėjom pirmas – aš ar Helena, bet tuoj pat susitvardėme. Netoliese parimęs prie medžio stovėjo Ranovas, ir aš su palengvėjimu pamačiau, kad žvilgsnis, nuobodus ir niekinamas, įsmeigtas kažkur toli į slėnį. Jis rūkė ir greičiausiai nematė ikonos. Netrukus Janka nusisuko nuo mūsų, ir tada abi taip pat energingai ir išdidžiai išėjo iš žarijų rato ir sustojo prie kunigo. Atidavė ikonas berniukams, jie jas vėl tuoj pat uždengė. Viena akimi sekiau Ranovą. Kunigas palaimino moteris, tada brolis Ivanas pasivedė jas atokiau ir davė atsigerti vandens. Eidama pro šalį, Janka pasididžiuodama pažvelgė į mus, visa iškaitusi, besišypsanti, mudu su pagarbia baime jai nusilenkėme. Nuleidau žvilgsnį į kojas: sudiržusios pėdos atrodė visiškai sveikos, kaip ir kitos moteriškės. Tik veiduose degė žarijų kaitra, lyg būtų perkaitusios saulėje.

– Drakonas, – sumurmėjo Helena, stebėdama jas.

– Taip, – atsakiau, – reikia sužinoti, kur laiko tą ikoną ir kokio ji senumo. Eime. Kunigas pažadėjo aprodyti bažnyčią.

– O Ranovas? – Helena nesidairė.

– Melskim Dievą, kad nesugalvotų eiti iš paskos, – pasakiau, – nemanau, kad matė ikoną.

Kunigas grįžo į bažnyčią, ir žmonės pamažu ėmė skirstytis. Nusekėm kunigui iš paskos, matėm, kaip ant pakylos

stato šv. Petko ikoną. Kitų dviejų ikonų niekur nesimatė. Už viską padėkojau, angliškai rankomis aiškindamas, kad šventė labai graži. Buvo patenkintas. Tada vėl mostelėjau rankomis, rodydamas į bažnyčios skliautą, ir pakėliau antakius.

– Ar galim apžiūrėti?

– Apžiūrėti? – Jis susiraukė, bet vėl greitai nusišypsojo. – Luktelkit – tik persirengsiu.

Grįžo juoda sutana. Vedė į kiekvieną koplyčią, atkreipdamas dėmesį į *ikonas* ir *Išganytojus*. Atrodo, daug žinojo ir gerai išmanė vietos istoriją, jei tik būtume jį supratę. Pagaliau pasiteiravau, kur kitos ikonos, ir jis parodė į šoninėje koplyčioje žiojėjančią skylę. Jas greičiausiai jau nunešė į kriptą. Kunigas paslaugiai pasiėmė žibintą, ir visi nusileidome žemyn.

Akmeniniai laiptai buvo statūs. Pajutome iš gelmių dvelkiantį šaltį. Kai leidomės paskui žibintą, apšviečiantį akmenines sienas, vėl tvirtai paėmiau Heleną už rankos. Kambarėlyje apačioje nebuvo visiškai tamsu, prie altoriaus dviejuose stovuose degė žvakės, netrukus įžiūrėjome, nors ir neaiškiai, kad čia ne altorius, o puošnus žalvarinis relikvijorius, gausiai puoštas raudonu damasku. Šalia stovėjo dvi ikonos sidabro rėmuose: Dievo Motina, priėjau arčiau, ir drakonas su raiteliu.

– Šventasis Petko, – paaiškino kunigas, paliesdamas relikvijorių.

Parodžiau į Dievo Motiną, jis kažką kalbėjo apie Bačkovo vienuolyną, bet daugiau mudu nieko nesupratome. Tada parodžiau į kitą ikoną, ir kunigas nušvito.

– Šventasis Jurgis, – pasakė, rodydamas į raitelį. Tada bedė į drakoną: – Drakula.

– Tai greičiausiai nieko nereiškia, tik drakoną, – perspėjo mane Helena.

– Kaip paklausti, ar sena ta ikona?

– *Star? Staro?* – spėliojo Helena.

– *Mnogo star,* – rimtai pasakė kunigas ir pritardamas sutikdamas mataravo galva.

Žiūrėjome į jį. Pakėliau ranką ir ėmiau lenkti pirštus.

– Trys? Keturi? Penki? – Jis nusišypsojo. Penki. Penki pirštai – maždaug penkių šimtų metų senumo.

– Jis mano, kad tai penkioliktas amžius, – paaiškino Helena. – Varge, kaip paklausti, iš kur ji.

Parodžiau į ikoną, mostelėjau į kriptą, o tada link laiptų, vedančių į bažnyčią. Kai suprato klausimą, atsakė visiems suprantamu judesiu – nežinau – pakeldamas ir nuleisdamas pečius ir antakius. Jis nežino. Rodos, bandė pasakyti, kad čia, Šv. Petko bažnyčioje, ikona yra kelis šimtus metų, bet kur buvo anksčiau, nežinąs.

Galop šypsodamasis nusisuko ir jau būtume kopę jam iš paskos stačiais laiptais. Būtume amžiams palikę šią vietą, jei ne Helenos kulniukas, tvirtai įstrigęs tarp dviejų grindinio akmenų. Ji supykusi atsiduso – žinojau, kad neturi pasiėmusi kitos poros batų, – aš pasilenkiau jai padėti. Kunigo nesimatė, bet ir žvakių šviesoje įžiūrėjau, kas iškalta ant apatinės laiptų pakopos. Prie pat Helenos kojos pamačiau mažą drakoniuką, negrabų, bet su niekuo nesupainiojamą, lygiai tokį pat kaip mano knygoje. Parklupau ant šaltų akmenų ir paliečiau jį ranka. Tas formas žinojau taip gerai, kad būčiau galėjęs pats iškalti. Užmiršusi batelį, Helena irgi pritūpė.

– O Dieve, – pratarė, – kokia čia vieta?

– Šventasis Jurgis, – išlemenau, – manau, tai Šv. Jurgio vienuolynas.

Ji pažvelgė į mane žvakių prieblandoje, išsitaršę plaukai krito į akis.

– Bet bažnyčia aštuoniolikto amžiaus, – paprieštaravo. Tada veidas nušvito. – Manai, kad...

– Dauguma bažnyčių pastatytos ant senų pamatų, ar ne? Žinome, kad šita bažnyčia buvo atstatyta po to, kai ankstesnę sudegino turkai. Ar čia negalėjo būti vienuolyno bažnyčia, vienuolyno, kurį visi seniai pamiršo? – iš susijaudinimo aš kalbėjau pašnibždom. – Galėjo būti pastatyta praėjus dešimtmečiams ar net šimtmečiams ir pavadinta žinomo kankinio vardu.

– Manai, kad ir šitas... – Helena išsigandusi atsisuko į relikvijorių.

– Nežinau, – lėtai pasakiau, – mažai tikėtina, kad relikvijos būtų supainiotos, bet kaip manai, kada paskutinį kartą relikvijorius buvo atidarytas?

– Jis neatrodo labai didelis, – tepasakė.

– Neatrodo, – sutikau, – bet turime pabandyti. Bent jau aš turiu pabandyti. Helena, noriu, kad tu tame nedalyvautum.

Ji kreivai pažiūrėjo į mane, atrodė, net suglumo, kad noriu ją išprašyti.

– Įsilaužti į bažnyčią ir išniekinti šventojo palaikus – tai labai rimta.

– Žinau, – atsakiau, – o ką, jei tai ne šventojo palaikai?

Žvakių šviesoje, tamsioje ir šaltoje, vašku ir žeme kvepiančioje patalpoje nei vienas, nei kitas nebūtume išdrįsę ištarti dviejų vardų. Vienas tų vardų – Rosis.

– Dabar? Ranovas ims mūsų ieškoti, – tarė Helena.

Kai išnirome iš bažnyčios, medžių šešėliai jau buvo nutįsę, Ranovas tikrai ieškojo mūsų, atrodė nekantrus. Šalia stovėjo brolis Jonas, nors pastebėjau, kad jiedu beveik nesišneka.

– Ar nusnūdote? – mandagiai paklausė Helena.

– Metas grįžti į Bačkovą. – Ranovo tonas vėl buvo atžarus; įdomu, ar jis nusivylė, kad ir čia nieko neradome. – Rytą važiuosime į Sofiją. Turiu reikalų. Tikiuosi, esat patenkinti savo tyrimu.

– Beveik, – atsakiau, – tik dar kartą norėtume aplankyti Janką ir padėkoti už pagalbą.

– Puiku.

Ranovas atrodė suirzęs, bet ėjo į kaimą, brolis Jonas tyliai turseno šalia. Auksinėj vakaro šviesoj gatvė buvo tarsi išmirusi, iš visų pusių sklido ruošiamos vakarienės kvapai. Mačiau prie šulinio vyrą su kibiru. Jankos gatvelės gale išvydau varomas ožkas su avimis, kol berniukas nuginė jas už kampo, girdėjosi gailus mekenimas.

Baba Janka apsidžiaugė. Pasveikinome ją nuostabiai dainavus ir šokus ant žarijų. Brolis Jonas palaimino ją nebyliu judesiu.

– Kaip nenusideginat padų? – paklausė Helena.

– Viskas Dievo valioj, – ramiai atsakė ji. – Net ir nepamenu, kad tai buvo. Kartais po to padai kaista, bet niekada nenusideginu. Man tai nuostabiausia metų diena, nors ir mažai ką prisimenu. Bet ištisus mėnesius būnu rami kaip ežeras.

Ji išėmė iš spintelės butelį ir pripylė stikliukus skaidraus rusvo gėrimo. Butelyje plaukiojo kažkokios žolės. Ranovas paaiškino, kad tai prieskoninės žolės, dėl kvapo. Brolis Ivanas atsisakė, o Ranovas pakėlė stiklelį. Po kelių gurkšnelių ėmė įkyriai kamantinėti brolį Ivaną. Netrukus abu įsitraukė į karštą ginčą, kurio visiškai nesupratau, tik kartkartėmis ausis pagaudavo vieną žodį *politicheski*.

Mudu tyliai klausėmės, paskui paprašiau Ranovą paklausti, ar galim pasinaudoti Jankos tualetu. Jis nemaloniai nusijuokė. Vėl buvo pasirengęs bjauriems juokeliams.

– Nemanau, kad jums labai patiks, – pasakė.

Janka irgi nusijuokė ir parodė į užpakalines duris. Helena pareiškė irgi eisianti ir palauksianti. Ūkinis priestatas kieme buvo dar labiau susmukęs nei pirkelė, bet pakankamai didelis, kad, prisidengdami juo, tyliai dingtume tarp medžių ir avilių. Gatvėj nebuvo nė gyvos dvasios, bet keliu ėjome neskubėdami, o paskui nėrėme į krūmus ir nuskuodėme į kalną. Dėkui Dievui, prie bažnyčios irgi nieko nesimatė, ji skendėjo tamsiame šešėlyje. Po medžiais dar ruseno žarijos.

Net nebandėme eiti pro paradines duris, kad nuo kelio niekas nepastebėtų; iškart nuskubėjome kiton pusėn. Čia žemai buvo langas, užtrauktas purpurine užuolaida.

– Pro čia pateksime į sanktuariumą, – pasakė Helena.

Rėmas buvo ne užkabintas, o tik užspaustas, ir, kelis kartus stumtelėjus, lengvai pasidavė, mudu įsliuogėme vidun ir kruopščiai uždarėme langą. Helena buvo teisi: stovėjome už ikonostaso.

– Moterims čia negalima, – tyliai paaiškino ji, dairydamasi aplink apimta mokslinio smalsumo.

Sanktuariume už ikonostaso buvo audeklu užtiestas altorius ir daug žvakių. Šalia ant varinių stovelių gulėjo dvi knygos, ant kablių kabėjo puošnūs bažnytiniai drabužiai. Buvo neapsakomai ramu ir tylu. Priėjau prie vartelių, pro kuriuos kunigas išeina pas parapijiečius, ir mudu tarsi nusikaltę įžengėme į bažnyčios tamsą. Šiek tiek šviesos sklido pro siaurus mažus langus, bet nedegė nė viena žvakė, turbūt kad nekiltų gaisras. Aš apgraibomis ant lentynėlės ieškojau degtukų. Išėmiau dvi žvakes iš žvakidės, abiem po vieną, ir uždegiau. Tada atsargiai ėmėme leistis laiptais.

– Nekenčiu, – už nugaros murmėjo Helena, bet žinojau, kad tai nereiškia, jog ji pasuks atgal. – Kaip manai, kada Ranovas mūsų pasiges?

Kriptoje buvo labai tamsu, nedegė nė viena žvakė, todėl džiaugiausi atsineštais dviem šviesos žiburėliais. Uždegiau kitas žvakes. Liepsnelės pakilo, atsispindėdamos žalvario ir aukso relikvijoriuje. Rankos siaubingai drebėjo, bet išsitraukiau Turguto įduotą nediduką durklą, kurį slėpiau švarko kišenėje nuo pat atvykimo į Sofiją. Pasidėjau prie relikvijoriaus ir abu su Helena nukėlėme ikonas – nusukau akis nuo drakono ir šv. Jurgio – ir atrėmėme jas į sieną. Tada sulankstėme sunkų užtiesalą ir Helena jį kažkur padėjo. Kiekviena mano kūno dalelė įsitempusi klausėsi, ar ko neišgirs, nuo tylos net spengė ausyse. Kartą Helena čiupo man už rankovės, tada įsitempę klausėmės abu, bet niekas nė nekrustelėjo.

Drebėdami žiūrėjome į relikvijorių. Jo viršų puošė graži skulptūrėlė – ilgaplaukis šventasis laiminimui pakelta ranka, greičiausiai tai kankinio, kurio kaulai čia sudėti, atvaizdas. Labai tikėjausi, kad rasime tik keletą aptrupėjusių kaulų ir uždarysime relikvijorių. Bet tada ateis tuštuma: Rosio trūkumas, keršto trūkumas – praradimo jausmas. Relikvijoriaus dangtis buvo užkaltas arba prisuktas, todėl neįstengiau jo atidaryti. Netyčia sujudinome relikvijorių ir kažkas viduje sukrutėjo, atrodė, pabeldė iš vidaus. Bet jis buvo per mažas – jame galėjo tilpti tik vaikas arba kokie ilgi kaulai, nors velniškai sunkus. Pagalvojau, kad jame galėtų būti Vlado galva, bet tada liktų daug kitų nepaaiškinamų dalykų. Net suprakaitavau ir jau svarsčiau, gal bažnyčioje paieškoti kokio tinkamesnio įnagio, nors ir nesitikėjau nieko rasti.

– Pabandykim nukelti ant žemės, – prakošiau pro dantis.

Bendromis jėgomis saugiai nuleidome relikvijorių žemyn. Maniau čia galėsiąs geriau apžiūrėti sklendes ir vyrius, gal net pavyktų atidaryti.

Jau ketinau ko nors imtis, kai Helena tyliai sušuko:

– Žiūrėk, Pauliau! – Atsisukęs pamačiau, kad marmuro plokštė, ant kurios stovėjo relikvijorius, nevientisa. Kai traukėme relikvijorių, plokštės viršus šiek tiek pasislinko į priekį. Abu, netardami nė žodžio, nustūmėme marmurinį dangtį. Jis nebuvo storas, bet siaubingai sunkus, tad, atrėmę jį į galinę sieną, sunkiai alsavome. Po dangčiu buvo dar viena marmuro plokštė, tokios pat spalvos kaip sienos ir grindys, maždaug žmogaus ūgio. Ant jos puikavosi negrabiai akmenyje iškaltas portretas: tai buvo ne šventojo veidas, bet žmogaus – rūstaus vyro migdolinėmis akimis, ilga nosimi ir ūsais, o ant rūsčios galvos – kepurė, kuri net akmenyje atrodė smagiai pasvirusi.

Helena žengė atatupsta, lūpos pabalo. Norėjau griebti ją už rankos ir dumti laiptais laukan.

– Helena, – švelniai tariau, bet daugiau neišspaudžiau nė žodžio. Pasiėmiau durklą, Helena iš kažkurios kišenės – taip niekada ir nepamačiau iš kurios – išsitraukė pistoletą ir nusitaikė į plokštę. Tada pakėlėme antkapį. Akmuo sujudėjo ir lengvai pasislinko – nuostabi konstrukcija. Abudu taip drebėjome, kad akmuo išslydo iš rankų. Pažvelgėme vidun – ten gulėjo kūnas, akių vokai tvirtai užmerkti, oda išblyškusi, lūpos nenatūraliai raudonos, kvėpavimo nesigirdėjo. Tai buvo profesorius Rosis. “

Septyniasdešimt antras skyrius

„Kaip norėčiau pasakyti, jog buvau drąsus ir veiklus, jog tvirtai apkabinau Heleną, kad ji nenualptų, bet taip nebuvo. Nėra nieko blogiau, kaip matyti mylimo žmogaus veidą, paliestą mirties, fizinės negalios ar baisios ligos.

– Rosi, – sudejavau ir net nepajutau, kaip skruostais ėmė byrėti ašaros.

Helena žengė žingsnį arčiau ir žiūrėjo į Rosį. Jis dėvėjo tuos pačius drabužius, su kuriais mačiau jį paskutinį vakarą maždaug prieš mėnesį; buvo suplyšę ir purvini, lyg būtų pakliuvęs į avariją. Be kaklaraiščio. Vienoje kaklo pusėje lėta srovele pulsavo kraujas ir ant nešvarių marškinių apykaklės plėtėsi raudona dėmė. Lūpos patinusios, kvėpavimas vos girdimas, gulėjo visiškai ramus, tik vos vos kilnojosi marškiniai. Helena ištiesė ranką.

– Neliesk, – griežtai pasakiau ir pats dar labiau išsigandau.

Bet Helena, atrodo, buvo tokiame pat transe kaip ir jis, jos lūpos drebėjo, paglostė jo skruostą. Nežinau, blogai tai ar gerai, kad jis atsimerkė, bet jis atsimerkė. Akys tebebuvo žydros net blankioje žvakių šviesoje, bet obuoliai pasruvę krauju, vokai sutinę. Siaubingai gyvos ir susidomėjusios akys lakstė į visas puses, lyg stengdamosi pamatyti mūsų veidus, bet kūnas nejudėjo, lyg būtų negyvas. Tada žvilgsnis sustojo ties palinkusia Helena, ir mėlynos akys pasidarė ryškios ir aiškios.

– Mano mieloji, – švelniai ištarė. Lūpos suskeldėjusios ir patinusios, bet balsas nepakitęs – sodrus, jis man visada patiko.

– Ne, tai ne ji, ne mano motina, – lemeno Helena ir vėl palietė jo skruostą. – Tėve, tai aš, Helena – Elena. Tavo dukra.

Tada Rosis pakėlė vieną ranką, lyg tik ją valdytų, ir paėmė Heleną už rankos. Ranka buvo nubrozdinta, ilgais pageltusiais nagais. Norėjau pasakyti, kad tuoj pat jį iš čia išnešime, kad grįžtame namo, bet supratau, kaip sunkiai jis sužeistas.

– Rosi, – pašaukiau, pasilenkdamas arčiau, – tai aš, Paulius.

Netikėdamas tuo, ką girdi, pažvelgė į mane, tada vėl į Heleną ir atsidusęs užsimerkė, atodūsis nuvilnijo per sutinusį kūną.

– Pauliau, – prabilo jis, – tu atėjai pas mane. Nereikėjo to daryti. – Vėl pažiūrėjo į Heleną, akys apsiblausė, atrodė, nori dar kažką pasakyti. – Pamenu tave, – pasakė truputį patylėjęs.

Švarko kišenėje suradau Helenos motinos įduotą žiedą. Laikiau jį tiesiai Rosiui virš akių, tada jis paleido Helenos ranką ir negrabiai jį palietė.

– Tai tau, – tarė Helenai. Helena užsimovė žiedą ant piršto.

– Ar pameni mano motiną? – paklausė ji drebančiomis lūpomis. – Sutikai ją Rumunijoje.

Pažiūrėjo į ją kaip seniau, energingai, ir nusišypsojo, veidas persikreipė.

– Taip, – sunkiai sušnibždėjo, – aš ją mylėjau. Kur ji išvažiavo?

– Ji saugiai gyvena Vengrijoje, – atsakė Helena.

– Tu jos dukra? – balse nuskambėjo nuostaba.

– Aš tavo dukra.

Rosio akys buvo pilnos ašarų, jos bėgo upeliais per skruostus. Ašarų žymės blizgėjo žvakių šviesoje.

– Pauliau, prašau tavęs, pasirūpink ja, – sunkiai ištarė jis.

– Mes susituoksime, – pasakiau. Uždėjau ranką jam ant krūtinės. Pasigirdo kažkoks nežmogiškas švokštimas, bet rankos neatitraukiau.

– Tai gerai, – galop ištarė jis. – Ar jos motina gyva ir sveika?

– Taip, tėve, – už mane atsakė Helena, – ji saugiai gyvena Vengrijoje.

– Taip, jau sakei. – Jis vėl užsimerkė.

– Ji tebemyli tave, Rosi. – Netvirta ranka aš glosčiau jo marškinius. – Ji siunčia tau šitą žiedą ir... bučinį.

– Tiek daug kartų mėginau prisiminti, kur ji, bet kažkas...

– Ji tai žino. Pailsėk.

Rosis ne kvėpavo, o švokštė. Staiga jis plačiai atsimerkė ir pabandė atsikelti. Buvo sunku žiūrėti, nes tos pastangos buvo beveik bevaisės.

– Vaikai, turite tučtuojau išeiti, – sušvokštė,– čia jums labai pavojinga. Jis grįš ir nužudys jus. – Jo akys lakstė po kampus.

– Drakula? – tyliai paklausiau.

Išgirdęs šį vardą, jis beveik paklaiko.

– Taip, jis bibliotekoje.

– Bibliotekoje? – paklausiau, dairydamasis su nuostaba, pamiršęs iš siaubo paklaikusį Rosio žvilgsnį. – Kokioje bibliotekoje?

– Jo biblioteka čia, – bandė parodyti į sieną.

– Rosi, papasakok, kas atsitiko ir ką mums daryti, – primygtinai prašiau.

Jis stengėsi sutelkti žvilgsnį, tankiai mirksėdamas įsmeigė akis į mane. Ant kaklo sukrešėjęs kraujas su kiekvienu įkvėpimu vėl ėmė sunktis.

– Jis pasirodė staiga, mano kabinete, ir išsivedė mane į ilgą kelionę. Kurį laiką buvau be sąmonės, todėl nežinau, kokia čia vieta.

– Esi Bulgarijoje, – atsakė Helena, švelniai laikydama sutinusią jo ranką.

Rosio žvilgsnis pagyvėjo, sužibo senosios smalsumo kibirkštėlės.

– Bulgarijoje. Tai štai kodėl... – Jis bandė apsilaižyti lūpas.

– Ką jis tau padarė?

– Atsitempė mane čia, kad prižiūrėčiau jo šėtonišką biblioteką. Priešinausi visais įmanomais būdais. Tai mano kaltė, Pauliau. Aš vėl kai ką tyrinėjau savo straipsniui... – Jis sunkiai kvėpavo. – Norėjau jam parodyti platesnes, gilesnes tradicijas – pradedant graikais. Girdėjau, kad universitete kažkoks naujas mokslininkas tuo domisi, bet taip ir nesužinojau to žmogaus vardo.

Helena giliai įkvėpė. Rosio žvilgsnis nukrypo į ją.

– Atrodė, jau tuoj išspausdinsiu... – Jis sugargaliavo ir užsimerkė. Helena tebelaikė jį už rankos, visa drebėdama atsirėmė į mane; tvirtai apkabinau ją per liemenį.

– Viskas gerai, – pasakiau, – pailsėki.

Bet Rosis buvo pasiryžęs viską papasakoti.

– Nieko gero. – Jis užsikosėjo, tebebuvo užsimerkęs. – Jis pakišo tau knygą. Tada supratau, kad jis ateis manęs, – ir atėjo. Kovojau su juo, bet padarė mane labai panašų į save... – Mačiau, kaip jam sunku pakelti kitą ranką, tada

sunkiai pasuko galvą, kakle pamatėme gilią durtinę žaizdą. Žaizda buvo neužsitraukusi, vos jam krustelėjus pasipildavo kraujo srovelė. Jis vėl paklaiko. – Pauliau, ar lauke temsta?

– Rosi, ar tu tai jauti? – Mane užliejo siaubo ir nusivylimo banga.

– Taip, žinau, kada ateina sutemos, tada aš išalkstu. Prašau. Jis jus išgirs. Paskubėkit – bėkit.

– Pasakyk, kur jį rasti, – beveik praradęs viltį dar sykį paklausiau. – Mes jį nužudysime.

– Nužudykit, jei tik galit, tik nestatykit savęs į pavojų. Nužudykit jį dėl manęs, – sušnibždėjo Rosis, ir aš suvokiau, kad jis dar jaučia – jaučia pyktį. – Paklausyk, Pauliau. Ten yra knyga. Šventojo Jurgio gyvenimas. – Jis vėl kvėpavo sunkiai. – Labai sena, bizantišku viršeliu – niekas nėra matęs tos knygos. Jis turi daug puikių knygų, bet šita... – Atrodė, kad Rosis nualpo, Helena suspaudė jam ranką ir nesusitvardžiusi pravirko. Atsigavęs jis sušnibždėjo: – Paslėpiau ją po spintele kairėje. Pasiimkit, jei tik galit. Kai ką rašiau – ten mano užrašai. Pauliau, paskubėkit. Jis bunda. Ir aš kartu su juo.

– O Jėzau. – Dairiausi aplinkui ieškodamas pagalbos, tik nežinia kokios. – Rosi, negaliu jam tavęs palikti. Mes jį nužudysime, ir tu pasveiksi. Kur jis? – Helena jau susitvardė ir, pakėlusi durklą, parodė jį Rosiui.

Jis giliai atsiduso ir nusišypsojo. Pamačiau, kaip ilgėja jo iltiniai dantys – pasidarė panašūs į šuns, kokie apkramtyti jo lūpų kampučiai. Nubrozdintais skruostais byrėjo ašaros.

– Pauliau, drauguži...

– Kur jis? Kur jo biblioteka? – klausimą beveik išrėkiau, bet Rosis nebegalėjo kalbėti.

Helena mostelėjo, viską supratęs ėmiau rausti akmenį kampe. Prireikė nemažai laiko jam išjudinti, be to, bijojau, kad bažnyčioje pasigirs balsai. Helena prasegė Rosio marškinius ir įrėmė Turguto durklo smaigalį tiesiai jam į širdį.

Jis patikliai žiūrėjo į mus mėlynomis it kūdikio akimis, tada užsimerkė. Vos jis užsimerkė, aš iš visų jėgų smogiau akmeniu į durklo rankeną, akmeniu, kurį čia dvyliktame ar tryliktame amžiuje padėjo kokio nors nežinomo vienuolio, samdomo valstiečio ar dingusio svetimšalio rankos. Šimtmečius tą akmenį mynė vienuolių kojos, kai nešdavo palaikus į kriptą ar vyną į rūsį. Akmens niekas nepajudino nei tada, kai paslapčia buvo atgabentas turkų žudiko kūnas ir paslėptas naujame kape, nei tada, kai valakų vienuoliai čia aukojo savo eretiškas mišias, nei tada, kai osmanų kariai tuščiai ieškojo kūno ar osmanų raiteliai su fakelais įjojo į bažnyčią, nei tada, kai čia iškilo nauja bažnyčia arba kai į kriptą buvo nuleistas relikvijorius su šv. Petko kaulais ir maldininkai parklupdavo, laukdami kankinio palaiminimo. Ilsėjosi čia šimtus metų, kol aš jį iškasiau ir panaudojau naujoms reikmėms, ir tai viskas, ką galiu apie tai parašyti."

Septyniasdešimt trečias skyrius

1954 metų gegužė

Neturiu kam rašyti, bet tikiuosi, kad kas nors ras mano užrašus, nes būtų nusikaltimas, jei, kol dar galiu, nebandyčiau sudėlioti savo žinių, ir vienas Dievas žino, kiek tai truks.

Mane paėmė tiesiai iš kabineto universitete – nežinau, prieš kiek dienų, bet spėju, kad vis dar gegužė. Tą vakarą atsisveikinau su mylimiausiu savo studentu ir draugu, atnešusiu parodyti man demonišką knygą, kurią tiek metų bandžiau užmiršti. Mačiau, kaip išeina tuščiomis rankomis, be pagalbos, kurią galėjau jam suteikti. Užtrenkiau kabineto duris ir sėdėjau nustėręs iš gailesčio ir baimės. Žinojau, kad tai mano kaltė. Paslapčia vėl buvau pradėjęs gilintis į vampyrų istoriją ir labai tikėjausi praplėsti žinias apie Drakulos legendą ir galbūt net išaiškinti paskutinę paslaptį – Drakulos kapavietę. Pamažu leidausi užliūliuojamas išdidumo įtikėdamas, kad, atnaujinęs tyrimą, nesulauksiu neigiamų pasekmių. Dabar pripažįstu savo kaltę, tą pačią pirmą vienatvės akimirką.

Kaip buvo sunku atiduoti Pauliui savo užrašus ir laiškus, bet ne todėl, kad norėjau juos turėti – bet koks noras atnaujinti paiešką išgaravo, vos jis parodė man savo knygą. Tiesiog siaubingai gailėjausi perdavęs jam tas baisias

žinias, nors buvau įsitikinęs, jog kuo daugiau žinos, tuo jam bus lengviau apsisaugoti. Tegalėjau tikėtis, kad jei kas ir bus nubaustas, tai būsiu aš, o ne Paulius, kupinas jaunatviško optimizmo, užsidegęs ir be galo talentingas. Pauliui ne daugiau kaip dvidešimt septyneri; o aš jau nugyvenau ne vieną dešimtį ir patyriau nepelnytų džiaugsmų. Tai buvo pirmoji man į galvą šovusi mintis. Kitos mintys buvo gerokai praktiškesnės. Net jei būčiau norėjęs pats apsisaugoti, nebūčiau galėjęs to padaryti, tepasitikėjau tik savo racionalumu. Laikiau užrašus, bet nieko neturėjau tam blogiui įveikti – jokių kryželių, jokių sidabrinių kulkų, jokių česnakų pynių.

Niekada, net per patį paieškos įkarštį, neturėjau tokių priemonių, bet dabar gailėjausi, kad patariau Pauliui vadovautis tik protu.

Apmąstymams prireikė minutės ar dviejų, kaip paaiškėjo, tiek laiko ir teturėjau. Tada mane užgriuvo stiprus, dvokiantis šalto oro gūsis, nieko nemačiau, atrodė, kad kūnas iš siaubo pakilo nuo kėdės. Akimirksniu apsupo tamsa, maniau, kad mirštu, bet negalėjau pasakyti nuo ko. Tada mane aplankė keisčiausia jaunystės ir meilės vizija, gal labiau jausmas nei vizija, pasijutau gerokai jaunesnis ir mylintis. Gal taip ateina mirtis. Jei taip, kai ateis tas metas, o jis ateis greitai, kad ir kokiu pavidalu ji pasirodys, tikiuosi, ta vizija aplankys mane paskutinę mano gyvenimo akimirką.

Po to nieko nebeprisimenu; kiek truko ta tuštuma, vis dar nežinau. Kai pamažu atsigavau, nustebau, kad esu gyvas. Iš pradžių nieko nemačiau ir negirdėjau. Atrodė, kad atsibundu po sunkios operacijos, pabudimą lydėjo staigus suvokimas, kad mane visą skauda, esu siaubingai nusilpęs, skausmingas kiekvienas judesys, iš skausmo dega de-

šinė koja, gerklė ir galva. Buvo šalta ir drėgna, gulėjau ant kažko šalto, ėmė krėsti drebulys. Tada pasirodė šviesos šaltinis – blankus, bet to pakako, kad įsitikinčiau, jog nesu aklas ir esu atsimerkęs. Šviesa ir skausmas labiau nei kas kita patvirtino, kad vis dar esu gyvas. Bandžiau prisiminti – taip, tai turėjo būti tą vakarą, kai Paulius atėjo pas mane į kabinetą su savuoju atradimu. Mane persmelkė mintis, net suspaudė širdį, kad esu velnio įkaitas; štai kodėl visas kūnas sudaužytas ir mane gaubia blogio kvapas.

Kuo atsargiau pajudinau rankas ir kojas, nors ir labai nusilpęs, pasukau galvą ir kilstelėjau. Apsižvalgyti kliudė pilkšva siena, o silpna šviesa, kaip supratau, sklido virš jos. Atsidusau, išgirdau savo atodūsį; patikėjau, kad tebegirdžiu, tiesiog esu tokioje tylioje vietoje, kad susidarė įspūdis, jog apkurtau. Dar labiau įtempiau ausis ir pamažu atsisėdau. Nuo kiekvieno judesio gėlė galūnes ir buvo labai silpna, galvoje tvinkčiojo. Atsisėdęs atgavau lytėjimo jausmą, supratau, kad guliu ant akmens, keldamasis galėjau pasiremti į neaukštas sieneles iš abiejų pusių. Galvoje taip ūžė, atrodė, kad ūžia visur aplinkui. Patalpoj buvo prieblanda, kaip ir sakiau, kertės skendėjo tamsoje. Buvo visiškai tylu. Apsigrabinėjau. Sėdėjau atvirame sarkofage.

Nuo tokio atradimo mane supykino, bet pamačiau, kad esu taip pat apsirengęs kaip tą vakarą kabinete, nors marškinių ir švarko rankovės suplėšytos, nebeturėjau kaklaraiščio. Pasidarė truputį ramiau, kad vis dar tebedėviu senus drabužius; vadinasi, dar nesu miręs, nevisiškai išprotėjęs, atsibudau ne kitame amžiuje, nebent drabužiai būtų atkeliavę čia su manimi. Apčiupinėjau kelnes ir švarką, priekinėje jo kišenėje radau piniginę. Net nustėrau iš džiaugsmo apčiuopęs pažįstamą daiktą. Bet laikrodžio ant

rankos nebuvo, nebuvo ir mano gerojo parkerio vidinėje kišenėje.

Tada visas apsičiupinėjau. Veidas buvo sveikas, tik truputį nubrozdinta kakta, bet kakle apčiuopiau keistą žaizdą, pirštai įklimpo į kažką lipnaus. Kai per daug pasukdavau galvą ar stipriau nurydavau, žaizda lyg sučepsėdavo, mirtinai mane išgąsdindama. Aplink žaizdą buvo patinę ir palietus skaudėjo. Jaučiau, kad iš baimės ir nevilties vėl galiu apalpti, bet tada prisiminiau, kad pajėgiu atsisėsti. Gal nepraradau tiek daug kraujo, kaip maniau, ir gal tai reiškia, kad man įkando tik kartą. Jaučiausi savimi, ne demonu; nejaučiau kraujo troškulio, širdis buvo rami. Tada apėmė liūdesys. Na ir kas, kad dar netrokštu kraujo? Kada būsiu mirtinai užkrėstas, tėra laiko klausimas, nebent pavyktų pabėgti.

Pamažu apsidairiau laukdamas, kol apsipras akys, tada įžiūrėjau šviesos šaltinį. Kažkur tolumoje iš visiškos tamsos sklido rausvas švytėjimas, bet kaip toli, negalėjau pasakyti, o tarp manęs ir to švytėjimo dunksojo tamsūs sunkūs šešėliai. Apčiupinėjau savo akmeninio būsto sienas. Sarkofagas, atrodo, stovėjo tiesiai ant žemės arba ant akmeninio grindinio. Supratau, kad galiu nenukritęs išlipti į prietemą. Bet grindinys buvo gana žemai, o kojos siaubingai drebėjo, todėl, vos išsiropštęs iš sarkofago, parklupau. Bet dabar geriau mačiau. Ištiesęs rankas į priekį, yriausi link rausvo švytėjimo, atsitrenkiau į, atrodo, dar vieną sarkofagą, kuris buvo tuščias, tada į kažkokį medinį baldą. Išgirdau, kaip kažkas minkštai šleptelėjo ant žemės, bet nemačiau kas.

Eiti apgraibomis buvo siaubinga, nes bet kurią akimirką laukiau, kad man smogs Tas, kuris mane čia atsitempė. Vėl pagalvojau, ar tik nesu miręs: gal tai kokia keista mir-

ties forma, kurią supainiojau su gyvenimo tąsa? Bet niekas manęs nepuolė, kojas skaudėjo visiškai tikroviškai, o aš artėjau prie ilgo kambario gale šokinėjančios šviesos. Dabar įžiūrėjau nejudantį tamsų siluetą. Priėjęs dar arčiau, pamačiau rusenantį židinį. Arkos formos židinys skleidė užtektinai šviesos, kad apšviestų kelis masyvius baldus: didelį popieriais apkrautą stalą, medinę skrynią ir aukštą kampuotą kėdę, o gal dvi. Vienoje į židinį atsuktoje kėdėje kažkas labai ramiai sėdėjo – virš atkaltės kyšojo pakaušis. Norėjau apsisukti ir eiti iš kur atėjęs, toliau nuo šviesos, galbūt link galimo išsilaisvinimo, bet ta galva virš atkaltės mane tiesiog prikaustė, kaip ir didinga kėdė bei rusenančio židinio šviesa. Sukaupiau visas jėgas, kad čia ateičiau, todėl negalėjau grįžti, net jei ir bandyčiau.

Skaudančiomis pamėlusiomis kojomis lėtai įžengiau į šviesos ratą, figūra labai pamažu atsitiesė kėdėje ir atsisuko į mane. Bet šviesos buvo tiek nedaug, kad nemačiau jo veido, nors ir maniau spėjęs įžiūrėti baltą kaulėtą smakrą ir blizgančias akis. Ilgi garbanoti plaukai krito ant pečius dengiančios mantijos. Kažkas jo judesiuose iš esmės skyrėsi nuo gyvo žmogaus judesių, bet ar jie buvo lėtesni, ar greitesni, negalėjau pasakyti. Buvo vos aukštesnis už mane, bet atrodė didelis ir stambus, židinio šviesoj gerai mačiau plačius pečius. Tada kažko siekdamas pasilenkė prie ugnies. Svarsčiau, ar jau dabar mane užmuš, todėl stovėjau labai ramiai, norėjau mirti garbingai. Bet jis tik pridegė ilgą ploną žvakę, tada uždegė kitas žvakes žvakidėje šalia kėdės ir vėl atsisuko į mane.

Dabar mačiau jį geriau, nors veidas tebebuvo šešėly. Stačia aukso ir žalios spalvos kepurė, brangakmeniais nusagstyta segė ir aukso spalvos aksomo tunika, kurios aukšta žalia apykalė siekė didelį smakrą. Židinio šviesoje spindėjo

segės brangakmeniai ir aukso siūlais siuvinėta apykaklė. Balto kailio pelerina susegta sidabriniu drakonu. Drabužiai stulbino; bijojau jų ne mažiau nei keistos gyvojo numirėlio esybės. Tai buvo gyvo, tikro žmogaus apdarai, ne kokia nors muziejaus ekspozicija. Dėvėjo juos neįtikėtinai elegantiškai ir išdidžiai, stovėjo tylus priešais mane, atrodė, kad balto kailio pelerina krinta ir užkloja viską it sniegas. Žvakė apšvietė durklo rankeną suspaudusią randuotą ranką ir raumeningas kojas, aptemptas žaliomis kelnėmis ir odiniais auliniais. Jis sujudėjo ir pasisuko į šviesą, bet tebetylėjo. Veidą mačiau geriau, ir žiaurios jėgos bruožai privertė mane susigūžti – juodos akys ir tankūs antakiai, ilga nosis, platūs išsišovę skruostikauliai. Iš po juodų ūsų kyšojo į skausmingą šypseną suspaustos raudonos siauros lūpos. Lūpų kamputyje pamačiau sukrešėjusio kraujo dėmelę – o Dieve, net atšokau. Nuo baisaus vaizdo ir suvokimo, kad tai greičiausiai mano kraujas, svaigo galva.

Jis dar išdidžiau atsilošė ir prieblandoje iš aukšto žiūrėjo į mane.

– Aš Drakula, – pasakė. Žodžiai šalti ir aiškūs. Jaučiau, kad kalbėjo kalba, kurios nemokėjau, bet puikiai supratau. Negalėjau ištarti nė žodžio, todėl apimtas siaubo tik spoksojau į jį. Buvo vos per porą žingsnių, neginčijamai tikras ir galingas, nesvarbu, miręs ar gyvas. – Prieik, – tarė šaltu, ramiu tonu, – po kelionės esi pavargęs ir išalkęs. Ištaisiau tau vakarienę. – Maloniai, net kilniai pamojo ranka, ant didelių baltų pirštų sužaižaravo brangakmeniai.

Prie židinio stovėjo stalas, nukrautas patiekalais. Užuodžiau maisto kvapą, gero, tikro, žmogiško maisto kvapą – ir vos nenualpau. Drakula ramiai priėjo prie stalo ir iš grafino pripylė stiklinę kažko raudono, pagalvojau, kad tai kraujas.

– Prieik, – pakvietė dabar jau šiltesniu tonu.

Jis vėl atsisėdo į savo kėdę, lyg manydamas, kad jei truputį pasitrauks, aš įsidrąsinsiu ir prieisiu prie stalo. Nedrąsiai ėjau link stalo, kojos drebėjo iš silpnumo ir baimės. Prisėdau, tiksliau, įkritau į juodą kėdę ir permečiau žvilgsniu stalą. Įdomu, kodėl noriu valgyti, jei po akimirkos galiu mirti? Bet tą paslaptį žinojo tik mano kūnas. Drakula žiūrėjo į ugnį; mačiau jo nuožmų profilį, ilgą nosį ir tvirtą smakrą, ant pečių gulančias juodas garbanas. Mąsliai susidėjo rankas ant krūtinės, siuvinėtos mantijos rankovės nusviro, ir aš pamačiau žalio aksomo rankogalius bei didelį randą ant riešo. Atrodė ramus, net svajingas; ėmiau galvoti, kad sapnuoju, ir išdrįsau nukelti lėkščių dangčius.

Pasijutau toks alkanas, tad vos susilaikiau nekimšęs pilna burna ir abiem rankom, ir dar sugebėjau paimti šakutę ir peilį ir atsipjauti kepto viščiuko, o tada kažkokios tamsios paukštienos. Čia buvo lėkštės su bulvėmis ir avižine koše, duona ir karšta daržovių sriuba. Valgiau godžiai, bet stengiausi bent šiek tiek valdytis, kad nesustotų skrandis. Sidabrinė taurė buvo sklidina stipraus raudonojo vyno, ne kraujo, ir aš godžiai išgėriau. Drakula nežiūrėjo, kaip valgau, užtai aš vis žvilgčiojau į jį. Pavalgęs pasijutau beveik pasirengęs mirti, buvau viskuo patenkintas. Tai štai kodėl prieš įvykdydami mirties bausmę žmogui duoda valgyti, pagalvojau. Tai buvo pirma aiški mintis nuo to meto, kai atsibudau sarkofage. Neskubėdamas uždengiau tuščias lėkštes, stengdamasis nekelti triukšmo, ir atsisėdęs laukiau.

Po kurio laiko mano pašnekovas atsisuko.

– Pavalgei? – ramiai paklausė. – Tai gal dabar pasišnekėkime, paaiškinsiu, kam tave čia atsitempiau. – Jis vėl kalbėjo aiškiu ir šaltu balsu, bet dabar išgirdau kažkokį

gergždesį, lyg stygų mechanizmas būtų labai senas ir susidėvėjęs. Susimąstęs žiūrėjo į mane, jaučiau, kaip susitraukiau nuo jo žvilgsnio. – Ar bent nutuoki, kur esi?

Nenorėjau su juo kalbėti, bet kokia prasmė tylėti, juk tai galėtų jį įsiutinti, nors atrodė ramus. Kartu mąsčiau, kad, atsakinėdamas į klausimus ir leisdamasis į pokalbį, laimėčiau šiek tiek laiko apsidairyti ir gal pasprukti, o gal kažkaip jį sunaikinti, jei tik pasiryžčiau vienam ar kitam žingsniui. Dabar turėtų būti naktis, antraip jis miegotų, jei tikėčiau legenda. Rytas vis tiek ateis, ir jei dar būsiu gyvas, jis užmigs, o aš – ne.

– Ar nutuoki, kur esi? – kantriai pakartojo jis klausimą.

– Taip, – atsakiau. Neprisiverčiau kreiptis į jį kokiu nors titulu. – Bent taip manau. Čia tavo kapas.

– Vienas iš jų. – Jis nusišypsojo. – Mėgstamiausias.

– Ar mes Valakijoje? – neiškenčiau nepaklausęs.

Jis papurtė galvą, juodose garbanose ir akyse sušvito ugnis. Tame judesyje buvo kažkas nežmogiško, iš siaubo sustojo skrandis. Judėjo ne kaip žmogus, bet ir vėl negalėjau pasakyti, koks tas skirtumas.

– Valakijoje per daug pavojinga. Turėjo leisti ten ramiai ilsėtis, bet, deja. Tik pagalvok: po to, kai taip sunkiai kovojau dėl sosto, dėl mūsų laisvės, ten nėra vietos mano kaulams.

– Tai kur mes? – vėl pabandžiau, nors tuščiai, tęsti pokalbį. Tada suvokiau, jog darau tai ne dėl to, kad saugiai pratempčiau naktį. Norėjau ką nors sužinoti apie Drakulą. Kad ir kas jis būtų, nugyveno penkis šimtus metų. Žinoma, jo atsakymus nusinešiu į kapus, bet net ir tai nenuslopino mano smalsumo.

– A... Kur esam? – pakartojo Drakula. – Manau, kad nesvarbu. Mes ne Valakijoje, kurią tebevaldo kvailiai.

– Ar tu – tu pažįsti šiuolaikinį pasaulį? – Aš spoksojau išpūtęs akis.

Žiūrėjo į mane linksmai nustebęs, kakta suraukta. Pamačiau ilgus dantis ir nudilusias dantenas, buvo panašus į seną išsišiepusį šunį. Bet įspūdis dingo taip pat greitai, kaip ir atsirado – burna kaip visų, tik ta mano, o gal kieno kito, kraujo dėmelė lūpų kamputyje.

– Taip, – atsakė jis, ir aš išsigandau, kad tuoj ims juoktis. – Pažįstu tavo pasaulį. Tai mano mėgstamiausias užsiėmimas.

Pajutau, kad galiu ką nors išpešti, jei klausinėsiu toliau, jei tik įtrauksiu jį į pokalbį.

– Ko tada nori iš manęs? Nesidomiu šiuolaikiniu pasauliu – kitaip nei tu, gyvenu praeityje.

– O, praeityje. – Jis vėl sulietė pirštų galiukus. – Praeitis labai vertinga, bet tik dėl pamokų apie dabartį. Dabartis labai turtinga. Bet aš žaviuosi praeitimi. Eime. Jei jau pavalgei ir pailsėjai, kai ką tau parodysiu. – Jis atsistojo, atrodė, kad jį pakėlė kažkokia kita, ne kojų jėga, skubiai pakilau ir aš, bijodamas, kad tai nebūtų kokia gudrybė, kad nepultų manęs. Bet jis pamažu apsisuko, iš žvakidės pasiėmė didelę žvakę ir pakėlė. – Paimk ir tu žvakę, – paliepė, žengdamas į kambario tamsą. Su žvake sekiau iš paskos, bet per atstumą, ir stebėjau keistus apdarus ir kraują stingdančius judesius. Tikėjausi, kad neveda manęs atgal į sarkofagą.

Blankioje žvakių šviesoje įžiūrėjau daiktus, kurių anksčiau nemačiau, – nuostabius daiktus. Mačiau ilgus stalus, tvirtus, senovinius. Ant jų – šūsnis knygų – daugybė į susiraukšlėjusią odą įrištų tomų paauksuotais viršeliais. Čia buvo ir rašalinė, tokios dar nebuvau matęs, ir keistos plunksnos bei rašikliai. Buvo ir žvakių šviesoje blizgan-

čio pergamento, ir sena rašomoji mašinėlė su popieriaus lapais. Mačiau brangakmeniais puoštas dėžutes ir knygų nugarėles, rankraščių tūteles ant varinių padėklų. Čia buvo didelių foliantų ir mažų knygelių, įrištų į minkštą odą, ir eilėmis ilgose lentynose surikiuotų šiuolaikinių knygų. Pakėlęs žvakę, skaičiau antraštes, raudonos odos nugarėlėse puikavosi arabiški rašmenys, kiti užrašai Vakarų kalbomis, kurias galėjau perskaityti. Tačiau dauguma knygų buvo tokios senos, kad net neturėjo pavadinimų. Tai buvo saugykla, kurios neįmanoma su niekuo palyginti, ir man jau knietėjo pavartyti knygas, paliesti ant dėklų suguldytus rankraščius.

Drakula atsisuko, ir žvakės liepsnoje sužibo brangakmeniais nusagstyta kepurė – topazai, smaragdai, perlai. Akys ryškios ryškios.

– Ką galvoji apie mano biblioteką?

– Nuostabi kolekcija. Tikras lobynas, – atsakiau.

– Tu teisus, – švelniai tarė. Nuožmiame veide šmėstelėjo pasitenkinimas. – Tai nuostabiausia biblioteka pasaulyje. Tai per amžius kruopščiai surinkta kolekcija. Turėsi į marias laiko čia sukauptiems stebuklams ištyrinėti. O dabar tau dar kai ką parodysiu.

Jis nuėjo link tolimiausios kambario sienos, čia pamačiau labai seną spausdinimo presą, kokiais viduramžiais buvo spaudžiamos knygų iliustracijos, – keistą sunkų juodo metalo ir tamsaus medžio įrenginį su didžiuliu varžtu viršuje. It kokiame demoniškame veidrodyje apvaliame obsidiano padėkle su rašalo dėmėmis suspindo žvakių šviesa. Ant preso gulėjo storas popieriaus lapas. Pasilenkęs pamačiau, kad lapas nebaigtas atspausti – užrašai angliški. „Vaiduoklis amforoje", – skelbė antraštė. „Vampyrai nuo graikų iki šiuolaikinių tragedijų". Ir kita eilutė: „Bartolomėjus Rosis".

Drakula turbūt tikėjosi, kad aiktelėsiu iš nuostabos.

– Matai, seku ir pačius naujausius mokslinius tyrimus – karštas naujoves, kaip jūs sakot. Kai negaunu knygos, bet noriu ją turėti, kartais išsispausdinu pats. Bet turiu dar kai ką, kas irgi sudomins. – Jis parodė į stalą šalia preso. Ant jo buvo keletas medžio raižinių. Didžiausias, kuris labiausiai krito į akis, buvo mūsiškis drakonas, mano ir Pauliaus knygų drakonas. Vos susitvardžiau nesušukęs. – Nustebai, – pareiškė Drakula, pakeldamas žvakę arčiau drakono. Kontūrai iki skausmo pažįstami, pats galėčiau juos išpjaustyti. – Labai gerai žinomas dalykėlis, ar ne?

– Taip. – Aš tvirčiau suspaudžiau žvakę. – Ar pats spausdinai tas knygas? Kiek jų yra?

– Dalį išspausdino mano vienuoliai, vėliau aš perėmiau jų darbą, – ramiai paaiškino, žiūrėdamas į raižinį. – Beveik įgyvendinau savo užmojį išspausdinti tūkstantį keturis šimtus penkiasdešimt tris knygas, tiesa, pamažu, kad turėčiau laiko jas išdalyti. Ar tas skaičius tau ką nors sako?

– Taip, – lėtai atsakiau, – tai Konstantinopolio žlugimo metai.

– Taip ir maniau, kad suprasi, – tarė kandžiai šypsodamas. – Tai baisiausia istorijos diena.

– Manau, kad dėl šios garbės galėtų pasirungti gerokai daugiau varžovų, – pasakiau, bet jis papurtė didelę galvą.

– Ne, – atkirto ir aukštai pakėlė žvakę, pamačiau degančias akis, raudonas kaip vilko, pilnas neapykantos. Atrodė, netikėtai pabudo seniai miręs žvilgsnis; maniau, kad jo akys šviesios ir ryškios, bet dabar buvo paklaikusios. Negalėjau ištarti nė žodžio, negalėjau atitraukti akių. Bet po akimirksnio jis nusisuko ir vėl prakalbo apie drakoną. – Jis buvo geras šauklys, – tarė jis susimąstęs.

– Ar tai tu palikai man knygą? Mano knygą?

– Sakykim, aš tuo pasirūpinau. Nuo kovų randuotais pirštais jis paglostė raižytą medinį bloką. – Apgalvotai daliju knygas. Jas gauna tik daug žadantys mokslininkai ir tie, kurie, mano galva, yra pakankamai užsispyrę sekti drakoną iki jo irštvos. Ir tu esi pirmasis tai padaręs. Kitus savo padėjėjus palieku pasaulyje, jie tęsia mano tyrimus.

– Aš nesekiau tavęs, – išdrįsau paprieštarauti, – tu pats mane čia atsitempei.

– A... – Jis vėl patempė ryškiai raudonas lūpas. – Tavęs čia nebūtų, jei pats nebūtum to norėjęs. Dar niekas gyvenime neišdrįso du kartus nekreipti dėmesio į mano perspėjimą.

Nužvelgiau seną, labai seną presą ir drakono kontūrus medyje.

– Kam tau manęs reikia? – Nenorėjau siutinti jo savo klausimais, vis tiek rytoj naktį nužudys mane, jei tik norės, jei nesugebėsiu iš čia ištrūkti. Bet negalėjau nepaklausti.

– Seniai laukiau, kas galėtų sukataloguoti mano biblioteką, – paprastai paaiškino, – rytoj galėsi vienas ją apžiūrėti. O šiąnakt pasikalbėsime. – Jis tvirtu, bet lėtu žingsniu grįžo prie mudviejų kėdžių. Žodžiai pažadino manyje viltį – atrodo, neketina manęs šiąnakt žudyti, be to, smalsumas ėmė viršų. Atrodo, nesapnavau; kalbėjausi su tuo, kuris matė tiek istorijos, kiek nė vienas istorikas per visą savo karjerą negali aprėpti – net jos pradmenų. Sekiau iš paskos per saugų atstumą, kol vėl susėdome prie židinio. Įsitaisęs pastebėjau, kad pietų stalas su visom lėkštėm dingo, jo vietoje stovėjo patogi otomanė, ant kurios atsargiai užsikėliau kojas. Nors jo kėdė buvo aukšta, medinė ir viduramžiška, maniškė buvo minkšta, kaip ir otomanė, lyg būtų pagalvojęs, kad svečiui, pratusiam prie šiuolaikinių patogumų, reikia ko nors minkštesnio.

Ilgai sėdėjome netardami nė žodžio, man net pasidarė įdomu, ar taip sėdėsim visą naktį, kai jis vėl prabilo.

– Visą gyvenimą mėgau knygas, – tarė. Pasisuko į mane, dabar mačiau spindinčias jo akis ir garbanomis krintančių plaukų blizgesį. – Turbūt net nežinai, kad buvau kažkas panašaus į mokslininką. Atrodo, tai nėra plačiai žinoma. – Jis kalbėjo nusiminęs. – Mano laikais knygos buvo retenybė. Kol dar buvau mirtingas, galėjau skaityti tik Bažnyčios palaimintus tekstus, pavyzdžiui, ištraukas iš Evangelijos su bažnytiniais komentarais. Tie veikalai nedavė man jokios naudos. O kai pirmą kartą užėmiau man teisėtai priklausantį sostą, garsiosios Konstantinopolio bibliotekos buvo sunaikintos. Tai, kas iš jų liko vienuolynuose, man buvo nepasiekiama. – Jis žiūrėjo į ugnį. – Bet turėjau kitų šaltinių. Pirkliai atveždavo man keistų ir nuostabių knygų iš daugybės kraštų – Egipto ir Šventosios žemės, iš didžiųjų Vakarų miestų. Iš jų sužinojau apie magiją. Žinojau, kad niekada nepateksiu į rojų, – jis vėl kalbėjo bejausmiu tonu, – todėl tapau istoriku, kad amžiams išsaugočiau savąją istoriją.

Jis nutilo, o aš bijojau daugiau klausinėti. Galiausiai kažkaip pakėlė savo kūną, remdamasis plačiu delnu į ranktūrį.

– Taip atsirado mano biblioteka.

Tačiau dabar aš iš smalsumo nebegalėjau tylėti, nors buvo sunku suformuluoti klausimą.

– Bet po... mirties toliau kaupei knygas?

– O, taip. – Jis atsisuko į mane ir niūriai nusišypsojo, gal dėl to, kad paklausiau sutelkęs visą valią. Jo žvilgsnį buvo sunku atlaikyti. – Sakiau, kad esu mokslininkas iš pašaukimo, kaip ir karys, tos knygos ilgus metus buvo mano kompanionės. Iš knygų gali išmokti daugybės dalykų, pa-

vyzdžiui, kaip vadovauti šaliai ar didžiųjų generolų mūšių taktikos. Turiu įvairių knygų. Viską pamatysi rytoj.

– Ką norėsi, kad daryčiau tavo bibliotekoje?

– Kaip sakiau, sukataloguosi. Niekada taip ir nepadariau visų knygų sąrašo, iš kur jos, kokia jų būklė. Tai pirmoji tavo užduotis, su savo kalbų žinojimu ir patirtimi atliksi ją lengviau ir greičiau nei kas kitas. Turėsi progos pavartyti pačias gražiausias – ir pačias galingiausias kada nors išleistas knygas. Daugumos niekur kitur ir nerasi. Galbūt žinai, profesoriau, kad yra išlikusi tik viena šimtoji kada nors išleistų knygų? Aš užsibrėžiau tikslą sumažinti šį skaičių. – Jo balse vėl girdėjau tą ypatingą tikslumą ir šaltumą, ir kažkokį barškesį – lyg uodegą judintų barškuolė ar per akmenis tekėtų vanduo. – Kita užduotis bus gerokai sunkesnė. Tiesą sakant, tęsis visą amžinybę. Kai pažinsi mano biblioteką ir suvoksi jos tikslus taip gerai kaip aš, mano įsakymu grįši į pasaulį ieškoti naujų žinių, beje, ir senų, nes aš visą išmintį semiuos iš praeities darbų. Tau į pagalbą duosiu daug archyvarų – geriausius iš geriausiųjų – ir tu patrauksi juos mūsų pusėn.

Vizijos platumas ir esmė, jei teisingai supratau, nuplikė it verdančiu vandeniu. Galėjau kalbėti, bet balsas drebėjo.

– Kodėl pats netęsi savo darbo?

Jis nusišypsojo žiūrėdamas į ugnį ir vėl trumpai pamačiau kitą jo veidą – šuns ar vilko.

– Dabar turėsiu kitų reikalų. Pasaulis keičiasi, ir aš ketinu keistis su juo. Gal greitai man nebereikės šios uniformos, – jis parodė puošnius viduramžių drabužius ir apmirusių galūnių jėgą, – saviems tikslams įgyvendinti. Bet biblioteka man brangi ir norėčiau, kad ji plėstųsi. Be to, jau kurį laiką jaučiu, kad čia darosi nebesaugu. Keli istorikai beveik surado šią vietą, ir pats būtum ją radęs, jei tik

būčiau palikęs tau laisvas rankas. Bet man reikia tavęs čia. Užuodžiu artėjantį pavojų, o prieš pervežama, biblioteka turi būti sukataloguota.

Man vėl pasirodė, kad sapnuoju.

– Kur perveši? – „Ir mane kartu?" – Norėjau pridurti.

– Į seną vietą, senesnę net už šitą, su kuria mane sieja daug prisiminimų. Tai atoki vieta, bet arčiau didžiųjų miestų. Ten įkursime biblioteką, ir tu ją dar labiau išplėsi. – Jis pažvelgė į mane su kažkokiu pasitikėjimu, žmogaus veide tai galėtum pavadinti net meile. Tada atsistojo keistu, staigiu judesiu. – Šiąnakt pakankamai pašnekėjome – matau, esi pavargęs. Paskaitykime truputį, kaip esu įpratęs, ir tada aš išeisiu. Kai prašvis, paimsi popieriaus lapą ir pieštuką, viską rasi prie preso, ir pradėsi darbą. Mano knygos jau surūšiuotos pagal kategorijas, ne pagal šimtmečius ar dešimtmečius. Pamatysi. Yra ir rašomoji mašinėlė, kurią tau parūpinau. Gal norėsi sudaryti sąrašą lotyniškai, bet palieku tai tavo nuožiūrai. Ir, žinoma, gali skaityti ką tik nori ir kada tik nori.

Jis pakilo nuo kėdės, pasiėmė knygą nuo stalo ir vėl klestelėjo atgal. Bijojau elgtis kaip nors kitaip, todėl irgi pasiėmiau pirmą pasitaikiusią knygą. Tai buvo viena pirmųjų Makiavelio knygų – „Kunigaikštis", su pamąstymais apie moralę, kurių nebuvau nei matęs, nei girdėjęs. Bet negalėjau perskaityti nė eilutės, todėl tik spoksojau į raides, retkarčiais perversdamas lapą. Drakula atrodė labai įsigilinęs į knygą. Paslapčia žvilgčiodamas svarsčiau, kaip jis prisitaikė prie to naktinio, požeminio gyvenimo, prie ramaus mokslininko gyvenimo po kovų ir veiklos tarpsnio.*

* Nikolas Makiavelis – XVI a. italų politikos veikėjas, filosofas, istorikas, rašytojas.

Galiausiai jis atsistojo ir tyliai padėjo knygą. Be žodžių žengė į tamsą ir dingo. Tada pasigirdo kažkoks krebždesys, lyg žvėrelis raustų žemę ar kas būtų uždegęs degtuką, bet liepsnelės nesimatė, ir aš pasijutau visiškai vienas. Klausiausi įtempęs ausis, bet nesupratau, kurion pusėn nuėjo. Bent jau šiąnakt neatsidursiu ant jo puotos stalo. Su baime svarsčiau, kam mane laiko, kam ruošia, kai jau seniai galėjo padaryti iš manęs žlėgtainį ir dar numalšinti troškulį. Sėdėjau nejudėdamas, tik kartkartėmis pakildamas pamankštinti maudžiančio kūno. Stengiausi nemiegoti naktį, bet, kad ir kaip stengiausi, matyt, prieš pat aušrą trumpam užsnūdau, nes pabudau pajutęs permainas ore, nors tamsaus kambario nepasiekė joks spindulys, ir pamačiau prie ugnies besiartinantį Drakulos siluetą.

– Gerą dieną, – ramiai pasveikino ir nusisuko į sieną, kur stovėjo mano sarkofagas. Atsistojau. Bet ir vėl jo nemačiau, tik ausyse spengė tyla.

Nuo savo žvakės uždegiau žvakidę ir visas kitas žvakes, kurias tik radau sienų nišose. Ant daugumos stalų aptikau molines lempeles ar metalinius žibintus, uždegiau ir juos. Truputį palengvėjo, bet galvojau, ar dar kada nors pamatysiu dienos šviesą, ar jau esu pasmerktas tamsos ir plazdančios žvakių šviesos amžinybei – dabar man tai atrodė kaip pragaro atitikmuo. Bet galėjau įžiūrėti didesnę kambario dalį, palei sienas išrikiuotas knygų spintas ir lentynas. Visur knygos, dėžės, ritiniai, rankraščiai, ištisos krūvos didžiulėje Drakulos kolekcijoje. Palei vieną sieną buvo tamsūs trijų sarkofagų siluetai. Priėjau arčiau. Du mažesnieji buvo tušti – viename jų greičiausiai atsibudau aš.

Tada nužvelgiau didžiausią sarkofagą: puikus antkapis buvo didingesnis už kitus; milžiniškas žvakių šviesoje, įspūdingų formų. Ant šono iškaltas tik vienas žodis loty-

niškais rašmenimis: DRAKULA. *Pakėliau žvakę ir prieš savo valią pažvelgiau vidun. Pirmą kartą aiškiai mačiau jo žiaurų veidą, stovėjau ir spoksojau, negalėdamas atsitraukti. Kakta piktai suraukta, lyg sapnuotų blogą sapną, akys atmerktos, įbestos į lubas, tad buvo labiau panašus į mirusį nei miegantį, oda geltona it vaškas, nekrutėjo net ilgos juodos blakstienos. Ant pečių gulė ilgi juodi plaukai, užpildydami sarkofagą. Didžiausią baimę kėlė ryškios lūpos ir skruostai bei veido putlumas, ko nepastebėjau židinio šviesoje. Taip, manęs pasigailėjo, bet naktį kažkur savo dozę išgėrė. Maniškiai kraujo lašeliai išnyko; dabar iš po tamsių ūsų blizgėjo rubino spalvos lašai. Atrodė pasisėmęs dirbtinos gyvybės. Kai pamačiau, kad nekvėpuoja, gyslose sustingo kraujas – krūtinė nesikilojo, nė kiek. Keista – dėvėjo kitus drabužius, tokius pat gražius ir brangius kaip anksčiau: tamsiai raudoną tuniką, batus ir rausvo aksomo apsiaustą bei kepurę. Ties pečiais apsiaustas truputį nutrintas, kepurę puošė ruda plunksna. Apykaklė nusagstyta brangakmeniais.*

Stovėjau neatitraukdamas akių, kol pasidarė silpna, atrodė, nualpsiu, tada žengiau atatupstas, stengdamasis susidėlioti mintis. Buvo ankstyvas rytas – iki saulėlydžio daug laiko. Pirmiausia paieškosiu, kaip iš čia ištrūkti, o tada pagalvosiu, kaip sunaikinti tą miegantį padarą, jei nepasisektų, dar spėčiau pabėgti. Tvirtai suspaudžiau žvakę. Pakanka pasakyti, kad porą valandų be perstojo apžiūrinėjau visą akmeninį kambarį, bet išėjimo neradau. Kitame kambario gale buvo didžiulės medinės durys su geležine spyna, daužiau bandydamas jas atidaryti, mirtinai pavargau, ėmė skaudėti visą kūną. Nepajudinau jų nė per nago juodymą – greičiausiai jų niekas nebuvo atidaręs dešimtmečius, gal net šimtmečius. Kitų kelių į laisvę ne-

buvo – nei durų, nei tunelio, nei kokio klibančio akmens. Čia nebuvo langų, buvau tikras, kad esame giliai po žeme. Vieninteleje nišoje stovėjo trys sarkofagai, bet ir čia negalėjau pajudinti nė vieno akmens. Grabinėti akmenis šalia plačiai atmerktomis akimis gulinčio Drakulos buvo tikra kankynė; ir nors tos akys nė nemirktelėjo, jaučiau, kad slapta mane seka ir užkeikia.

Prisėdau prie ugnies atgauti jėgų. Šildydamasis rankas pastebėjau, kad ugnis negęsta, nors židinyje kūrenosi tikros malkos ir maloniai šildė. Atkreipiau dėmesį, kad nėra dūmų; ar židinys degė visą naktį? Užsidengiau veidą. Turiu išlaikyti sveiką protą. Tuo metu priėmiau sprendimą: mano užduotis – iki paskutinės akimirkos neprarasti sveiko proto ir moralinio tvirtumo. Išsaugoti tai, kas man dar liko.

Suėmęs save į rankas, vėl pradėjau tyrinėti, sistemingai, žingsnis po žingsnio ieškodamas, kaip sunaikinti pabaisą šeimininką. Žinoma, jei man pavyktų tai padaryti, mirčiau čia, nes kelių į laisvę nėra, bet ir jis niekada nebepaliktų šito rūsio, ieškodamas naujos aukos pasaulyje. Jau ne pirmą kartą pagalvojau apie savižudybę, bet negalėjau sau to leisti. Galėjau ir pats netrukus pasidaryti toks kaip Drakula, o legendoje sakoma, kad tokiais atvejais savižudybė tik paspartintų virsmą mirusiu gyvuoju, nereikia net papildomo užkrato – siaubinga legenda, tad turiu būti atsargus. Šitas kelias man netinka. Iškėlęs žvakę, apčiupinėjau kiekvieną kampą ir plyšelį, ištraukiau visus stalčius ir atidariau visas dėžes, apžiūrėjau kiekvieną lentyną. Mažai tikėtina, kad protingasis kunigaikštis būtų palikęs man ginklą, kurį galėčiau panaudoti prieš jį, bet ieškojau. Nieko neradau, net sutręšusio pagalio, kurį būčiau nusmailinęs.

Vėl stabtelėjau prie didžiojo sarkofago, net bijodamas pagalvoti apie paskutinę ir vienintelę viltį – durklą prie

Drakulos diržo. Rankeną buvo tvirtai suspaudusi randuota plaštaka. Jei durklas sidabrinis, įsmeigčiau jam į širdį, jei tik pavyktų susikaupti ir ištraukti durklą iš tų gniaužtų. Prisėdau, stengdamasis sutelkti drąsą ir įveikti vidinį pasipriešinimą. Tada atsistojau ir atsargiai pridėjau ranką prie durklo, kita laikiau iškėlęs žvakę. Įtemptame veide nebuvo nė menkiausio ženklo, kad jaučia mano prisilietimą, bet man pasirodė, kad žiauri išraiška paaštrėjo, ir taip ilga nosis pailgėjo. Mano siaubui, Drakulos ranka buvo tvirtai sugniaužusi durklo rankeną, ir, atrodo, ne be reikalo. Uždėjau ranką ant Drakulos plaštakos ir mane apėmė toks siaubas, kokio nenoriu net aprašyti. Durklo rankena buvo sugniaužta į akmeninį kumštį. Negalėjau jo nei atlenkti, nei pajudinti; tai būtų labai panašu į bandymą ištraukti marmurinį durklą iš statulos rankos. Mirusios akys degė neapykanta. Ar atsibudęs prisimins, kas čia buvo? Visiškai išsekęs, pasitraukiau ir vėl prisėdau ant grindinio, žvakę tebelaikiau rankoje.

Nebematydamas išeities, pasiryžau griebtis naujos taktikos. Pirma, kol dar diena, prisiversiu truputį pamiegoti, kad atsibusčiau anksčiau už Drakulą ir jis nerastų manęs miegančio. Pamiegosiu kokią valandą ar dvi – prieš susiraitydamas prieš židinį ir pasikišdamas švarką po galva pagalvojau, kad reikia susigalvoti laiko matuoklį. Niekas nebūtų privertęs grįžti į sarkofagą, nes čia mano sopančius kaulus šildė židinio liepsna.

Pabudęs įdėmiai įsiklausiau, bet kambaryje tvyrojo mirtina tyla. Prie mano kėdės vėl buvo pristumtas stalas su pikantiškais patiekalais, nors Drakula nejudėdamas tebegulėjo savo kape. Susiradau rašomąją mašinėlę. Rašiau viską, kaip galėdamas išsamiau, viską, ką buvau patyręs nuo tada, kai čia atsiradau. Taip galėjau vėl skaičiuoti lai-

ką, nes žinojau savo spausdinimo tempą, – kiek per valandą parašau lapų. Rašau šias paskutines eilutes prie vienos žvakės šviesos, kitas užpūčiau, taupau. Išalkau ir mirtinai sušalau, nes sėdžiu toli nuo židinio. Paslėpsiu savo rašinį ir imsiuosi Drakulos man duoto darbo, kad nubudęs jis pamatytų, jog dirbu. Rytoj vėl bandysiu rašyti, aš dar gyvas ir galiu rašyti.

Antra diena

Parašęs pirmą gabalą, sulankstęs lapus ir pakišau po artimiausia spintele, galėsiu juos lengvai išsitraukti, bet iš šalies jų nematyti. Užsidegiau naują žvakę ir nužingsniavau tarp stalų. Didžiajame kambaryje buvo dešimtys tūkstančių, o gal šimtai tūkstančių knygų, jei skaičiuočiau ir visus rankraščius. Jos buvo sudėtos ne tik ant stalų, bet ir senose sunkiose knygų spintose bei sustatytos lentynose palei sienas – viduramžių knygos kartu su puošniais Renesanso epochos foliantais ir šiuolaikiniais leidiniais. Čia buvo ir pirmoji nedidelio formato Šekspyro knyga, greta Tomo Akviniečio tomas. Šalia didžiulių šešiolikto amžiaus alchemijos veikalų pilna spinta į ritinius susuktų arabiškų rankraščių, greičiausiai osmaniškų. Čia buvo puritoniški pamokslai prieš raganavimą ir devyniolikto amžiaus poezijos bei mūsų laikų filosofijos ir kriminologijos knygos. Ne, pagal laiko chronologiją čia nieko nerastum, bet labai greitai perpratau sistemą.

Jei imčiau tvarkyti biblioteką taip, kaip knygos būna sudėliotos įprastoje bibliotekoje, užimtų daug laiko – savaites, o gal mėnesius, bet kadangi Drakula jau susistemino jas pagal savo pomėgius, nieko nekeisiu, tik pasistengsiu atskirti vieną rinkinį nuo kito. Mano galva, pirmasis

rinkinys prasidėjo nuo tų nepajudinamų durų ir tęsėsi per tris spintas ir du didžiulius stalus: pavadinčiau jį – valstybės valdymas ir karo strategija.

Čia buvo daugiau Makiavelio veikalų puošniais viršeliais iš Paduvos ir Florencijos. Radau aštuonioliktame amžiuje rašytą Hanibalo biografiją ir susiglamžiusį graikų rankraštį, greičiausiai iš Aleksandrijos bibliotekos: Herodotas apie Atėnų karus. Vartant knygas ir rankraščius, kurie mane vis labiau stulbino, ėmė krėsti šaltis. Čia buvo pats pirmasis „Mein Kampf" leidimas ir apipelijęs dienoraštis prancūzų kalba – iš datų ir aprašymų buvo aišku, kad kažkoks vyriausybės pareigūnas, kurio pavardės niekada nebuvau girdėjęs, chronologiškai analizuoja Siaubo imperiją. Vėliau reikės atidžiau pasižiūrėti – dienoraščio autorius niekur neįsiamžinęs. Radau daugybę tomų apie pirmųjų Napoleono karo kampanijų taktiką, mano skaičiavimais, rašytų Elbos saloje. Dėžutėje ant stalo radau pageltusį kirilica surašytą rankraštį; rusų kalbos žinojau tik pagrindus, bet iš antraščių supratau, kad tai Stalino įsakymai kažkokiam rusų karininkui. Perskaityti galėjau tik ilgą rusiškų ir lenkiškų pavardžių sąrašą.

Čia buvo ir rašinių, kurių išvis nežinojau; daugelio knygų ir rankraščių autorius ar temas išgirdau pirmą kartą. Nustebau, kad šitoje nesuskaičiuojamoje daugybėje beveik nebuvo knygų apie osmanų strategiją ar valstybingumą, nors Drakulai gyvenime tai rūpėjo labiausiai. Pradėjau sudarinėti sąrašą tų knygų, kurias galėjau atpažinti, skirstydamas jas pagal amžius. Tada pajutau šaltį, lyg būtų patraukęs skersvėjis, nors nebuvo jokio vėjo, ir pamačiau per kelis žingsnius nuo manęs – anapus stalo – keistą siluetą.

Dėvėjo raudonų spalvų apdarus, tuos pačius, su kuriais mačiau jį sarkofage, bet atrodė aukštesnis ir stambes-

nis nei aną naktį. Tyliai laukiau, ar iškart puls mane – ar prisimena, kad naktį norėjau ištraukti durklą? Bet jis tik palenkė galvą, lyg pasisveikindamas.

– Matau, pradėjai darbą. Neabejoju, turėsi klausimų. Bet pirma papusryčiaukime, o tada pakalbėsime apie mano rinkinius.

Kambario prietemoje mačiau, kaip nušvito jo veidas, greičiausiai tai buvo spindinčių akių atšvaitas. Nežmogišku, bet valdingu žingsniu nuėjo prie ugnies, čia radau karšto maisto ir gėralo, net karštos arbatos, kuri sušildė ledines mano galūnes. Drakula stebėjo ugnį be dūmų, ant plačių pečių puikavosi iškelta galva. Nenoromis pagalvojau, kad jam po mirties nukirto galvą – šiuo klausimu sutaria visi. Kaip jis ją atgavo, o gal tai tik iliuzija? Aukšta puikios tunikos apykaklė siekė smakrą, ant pečių krito juodos garbanos.

– Dabar trumpai pasivaikščiokime, – pasiūlė. Vėl uždegė visas žvakes, sekiau jam iš paskos nuo vieno stalo prie kito, kol uždegė visus žibintus.

– Šį tą paskaitysime.

Man nepatiko šviesos žaismas jo veide, todėl stengiausi žiūrėti į knygų nugarėles, ne į jį. Priėjo arčiau, kai stovėjau ir apžiūrinėjau arabiškų rankraščių ritinėlius. Atsikvėpiau, kad vis dar yra per porą metrų nuo manęs, nuo jo sklido kažkoks rūgštus kvapas, pamaniau, kad tuoj apalpsiu. Turiu susitvardyti, pasakiau sau, niekas nežino, kuo baigsis ši naktis.

– Matau, radai mano trofėjus, – prabilo jis. Šaltame balse buvo girdėti pasitenkinimas. – Tai mano osmaniškas rinkinys. Kai kurie rankraščiai labai seni, iš pirmųjų velnio imperijos gyvavimo dienų, o šitoje lentynoje tomai iš paskutinio dešimtmečio. – Jis nusišypsojo žvakių šviesoje. – Net neįsivaizduoji, su kokiu malonumu stebėjau,

kaip žlunga jų civilizacija. Tikėjimas, žinoma, gyvas, bet sultonai išėjo amžiams, o aš juos pergyvenau. – Pagalvojau, kad tuoj nusijuoks, bet žodžiai buvo niūrūs. – Šios puikios knygos rašytos sultonui. Čia, – jis palietė vieną ritinį, – Mechmedo gyvenimo istorija – lai dega sau pragare, – meilikaujamai parašyta krikščionių istoriko. Lai ir jis dega pragare. Bandžiau susirasti tą istoriką, bet nespėjau, jis mirė. Čia Mechmedo žygių ataskaitos, rašytos jo paties saldžialiežuvių, ir Didžiojo miesto užėmimas. Neskaitai arabiškai?

– Truputį, – prisipažinau.

– Aha. – Atrodo, jam buvo smagu. – O aš, kai buvau kalėjime, turėjau progos išmokti jų kalbos ir rašybos. Žinai, kad buvau pas juos?

Linktelėjau, stengdamasis nežiūrėti į jį.

– Taip, tikras tėvas mane paliko Mechmedo tėvui kaip užstatą, kad niekada nepradėtume karo prieš jų imperiją. Drakula – įkaitas kitatikių rankose. Bet aš neleidau laiko veltui: apie juos sužinojau viską, ką galėjau, kad būčiau pranašesnis. Tada ir prisiekiau kurti istoriją, o ne būti jos auka. – Balsas buvo toks žiaurus, kad, prieš savo valią pakėlęs į jį akis, pamačiau neapykanta degantį veidą ir iš po ūsų kyšančią perkreiptą viršutinę lūpą. Tada jis nusijuokė, juokas buvo baisus. – Aš švenčiu pergalę, o jų nebėra. – Uždėjo ranką ant gražia oda aptraukto sąsiuvinio. – Sultonas taip manęs bijojo, kad net įkūrė riterių ordiną man persekioti. Saujelė jų yra ir dabar, kažkur Cargrade – kokia nesąmonė. Bet jų vis mažiau ir mažiau, jų gretos retėja, o mano tarnų pilna visame pasaulyje. – Jis išsitiesė. – Eime, parodysiu kitus savo turtus, patarsi, kaip geriau juos sukataloguoti.

Vedė nuo vienos lentynos prie kitos, atkreipdamas dėmesį į didžiausias retenybes, ir supratau, kad mano spėlio-

jimai apie rinkinių temas teisingi. Didžiulė spinta pilna žinynų apie kankinimus, dalis jų labai seni. Spektras labai platus – nuo knygų apie viduramžių Anglijos kalėjimus, kankinimo kambarius inkvizicijos laikais iki Trečiojo reicho eksperimentų. Vienuose Renesanso laikų tomuose buvo kankinimo iliustracijų, kituose – žmogaus kūno piešinių. Dalis kambario buvo skirta erezijų, dėl kurių tie kankinimų žinynai ir buvo sukurti, aprašymams. Viename kampe alchemija, kitame – raganavimas, trečiame – biografijos.

Drakula sustojo prie didelės knygų lentynos ir jausmingai palietė knygas.

– Ši lentyna man labai įdomi, manau, bus įdomi ir tau. Čia mano biografijos.

Kiekvienas tomelis vienaip ar kitaip susijęs su jo gyvenimu. Čia buvo Bizantijos ir osmanų istorikų veikalai – kai kurie tikros retenybės – ir daugybė knygų iš įvairiausių amžių. Pamfletai iš viduramžių Vokietijos, Rusijos ir Konstantinopolio, ir visuose aprašomi jo nusikaltimai. Daugumos nebuvau nei matęs, nei girdėjęs, ir mane pagavo nesuvaldomas smalsumas, kol prisiminiau, kad dabar jau nebėra tikslo baigti tyrimą. Čia buvo ir daugybė septyniolikto amžiaus liaudies kūrybos rinkinių su vampyrų legendomis – pribloškė tai, kad Drakula nuoširdžiai laikė jas toje pačioje lentynoje su savo biografijomis. Jis uždėjo ranką ant vieno pirmųjų Bramo Stokerio leidimų, nusišypsojo, bet nieko nepasakė. Tada tyliai nuėjo toliau.

– Čia ir tave sudomins, – pasakė, – tai istorikų darbai apie tavąjį dvidešimtąjį amžių. Puikus amžius – su nekantrumu laukiu, kuo jis baigsis. Mano laikais valdovai galėjo sunaikinti nepageidaujamus asmenis tik po vieną. Jūs tai darote gerokai didesniais užmojais. Tik vienas pavyzdys: pagalvok apie tą prakeiktą patranką, kuri pramušė Konstantinopolio sienas, ir dieviškąją ugnį, kurią tavo šalis prieš kelerius metus numetė ant Japonijos miestų. – Svei-

kindamas mane, jis mandagiai nusilenkė. – Profesoriau, skaitei daugumą tų knygų, bet gal dabar pažiūrėsi į jas kitu žvilgsniu.

Galiausiai pasiūlė vėl prisėsti prie židinio, čia ir vėl man buvo padėta karštos arbatos. Kai abu įsitaisėme savo kėdėse, atsisuko.

– Netrukus ir aš turėsiu pasistiprinti, – ramiai tarė, – bet dar šio to tavęs paklausiu. – Man ėmė drebėti rankos. Iki šiol stengiausi kalbėti taip, kad tik jo neįsiutinčiau. – Mėgaujiesi mano svetingumu ir mano tikėjimu tavo talentu. Mėgausies ir amžinu gyvenimu, kuris duotas tik nedaugeliui mirtingųjų. Gali laisvai naudotis nuostabiausiu archyvu, koks tik yra šioje žemėje. Tau prieinami reti veikalai, kurių jau niekur kitur neberasi. Dabar viskas tavo. – Jis pasimuistė kėdėje, lyg jo nemirusiam kūnui būtų sunku ilgai ramiai išsėdėti. – Tavo išminčiai ir vaizduotei, kruopštumui ir įžvalgiam vertinimui nėra lygių. Turiu ko pasimokyti iš tavęs – tavo tyrimų metodų, šaltinių sintezės, tavo fantazijos. Kaip tik dėl šitų savybių ir skvarbaus mokslinio proto atsigabenau tave čia – į savo lobyną.

Jis vėl nutilo. Stebėjau jo veidą, negalėdamas nusukti akių. O jis žiūrėjo į ugnį.

– Tik nepalaužiama valia gali išmokti istorijos pamoką, – prabilo. – Istorija parodė, kad blogis yra prigimtinė žmogaus savybė. Gėrį sunku ištobulinti, o blogį – lengva. Tai kodėl tavo didelio proto nepanaudojus tam, kas pasiduoda tobulėjimui? Mano drauge, prašau tavęs prisidėti prie mano tyrinėjimų savo noru. Apsaugotum mane nuo didelio skausmo ir nereikalingų sunkumų. Drauge mudu pasieksime tokių istorijos aukštumų, kokių pasaulis dar nematė. Nėra nieko tyresnio už istorijos kančių tyrumą. Turėsi tai, ko geidžia visi istorikai: istorija tau taps realybe. Nuplausime savo mintis krauju.

Ir jis įsisiurbė į mane žvilgsniu, senos, daug mačiusios akys degte degė, raudonos lūpos pravertos. Staiga pagalvojau, kad tai galėtų būti neįtikėtinai išmintingo žmogaus veidas, jei ne ta visa užgožianti neapykanta. Stengiausi nenualpti, nepulti jam prie kojų, nepasiduoti jam. Jis buvo valdovas, kunigaikštis. Sukaupęs visą savo drąsą ir meilę gyvenimui, kaip galėdamas tvirčiau ištariau vieną vienintelį žodį:

– Niekada.

Jis degė neapykanta, veidas išbalo, šnervės ir lūpos trūkčiojo.

– Profesoriau Rosi, tu mirsi čia, – prakošė jis, stengdamasis susitvardyti, – iš čia gyvas neišeisi, išeisi tik naujos gyvybės pavidalu. Kodėl neišbandžius tokio pasirinkimo?

– Ne, – atsakiau kaip įmanydamas ramiau.

Jis grėsmingai atsistojo ir nusišypsojo.

– Tada dirbsi man prieš savo valią, – pareiškė.

Akyse aptemo, laikiausi iš paskutiniųjų. Kūnas dilgčiojo, akyse pasirodė žiežirbos. Kai priėjo arčiau, pamačiau jo veidą be kaukės – vaizdas buvo toks baisus, kad dabar net nenoriu prisiminti. Daugiau nieko nepamenu.

Atsibudau sarkofage, aplink vėl buvo tamsu, pamaniau, kad tai vėl pirmoji mano diena čia, kol susivokiau kur esąs. Jaučiausi labai nusilpęs, dar silpnesnis nei anksčiau, žaizda kakle pulsavo ir tvinkčiojo. Netekau daug kraujo, bet ne tiek daug, kad nebepajudėčiau. Po kurio laiko drebančiomis, kojomis išsiropščiau iš savo kalėjimo. Prisiminiau, kaip netekau sąmonės. Žvakių šviesoje mačiau, kad Drakula vėl miega savo didingame karste. Stiklinės akys atmerktos, lūpos raudonos, ranka gniaužia durklo rankeną – nusisukau apimtas nežmoniško siaubo ir nuslinkau link židinio, kur vėl buvo padėta man maisto.

Matyt, ketina mane sunaikinti pamažu, greičiausiai palikdamas man galimybę iki paskutinės akimirkos apsispręsti dėl vakarykščio siūlymo. Bet aš dabar turiu tik vieną tikslą – ne, du: numirti kuo mažiau apnuodytas, tikėdamasis, kad, tapęs gyvuoju numirėliu, pridarysiu mažiau blogų darbų, ir išlikti kuo ilgiau gyvas, kad parašyčiau viską, ką sužinojau, nors greičiausiai mano užrašai taip ir sudūlės čia. Dabar mane tik tai ir palaiko. Daugiau nieko iš likimo nesitikiu.

Trečia diena

Tiksliai nebežinau, kuri diena; manau, galėjo praeiti ir daug dienų, gal kelias savaites pramiegojau, o gal mane pagrobė prieš mėnesį. Kad ir kaip ten būtų, bet rašyti prisėdu trečią kartą. Naktį praleidau bibliotekoje: ne vykdydamas Drakulos norą sukataloguoti knygas, o siekdamas sužinoti ką nors nauja, naudinga, nors tai beviltiški mėginimai. Tačiau parašysiu, ką šiandien sužinojau. Napoleonas pirmaisiais savo valdymo metais įsakė nužudyti du generolus, apie tai niekur nebuvau skaitęs. Peržiūrėjau Anos Komninos trumpą istorinį veikalą „Imperatoriaus bausmės žmonių labui" – jei tik teisingai supratau graikiškai. Alchemijos spintoje aptikau nuostabiai iliustruotą kabalos tomą, greičiausiai iš Persijos. Erezijų kolekcijos lentynose radau bizantišką evangeliją pagal šv. Joną, bet tekstas prasideda neįprastai – ne nuo šviesos, o nuo tamsos. Reikės dar kartą atidžiau paskaityti. Radau 1521 metų tomelį anglų kalba „Siaubo filosofija" – knyga apie Karpatus, buvau apie ją skaitęs, bet nemaniau, kad ji dar kur nors yra.*

* Žydų slaptas mokymas ir mistika, ypač XII–XVII a.

Esu per daug pavargęs ir sugniuždytas, kad galėčiau rimtai – kaip pridera – studijuoti tekstus, bet jei pamatau ką nors nauja ar neįprasta, tuoj pat griebiuosi nagrinėti, net suprasdamas savo padėties beviltiškumą. Kol Drakula miega, vėl turiu truputį numigti, kad pailsėčiau pieš naują išbandymą.

Ketvirta diena?

Jaučiu, kaip pamažu silpsta mano protas; nors ir stengiuosi, nebesugebu sekti laiko tėkmės ir tinkamai peržiūrėti bibliotekos. Jaučiuosi jau ne silpnas, o visiškas ligonis, mano širdį ar tai, kas iš jos liko, užplūdo nauja kančių banga. Vartydamas Drakulos knygas apie kankinimus, atkreipiau dėmesį į gražų prancūzišką tomelį apie naujo mechanizmo, vienu kirčiu atskiriančio galvą nuo kūno, projektą. Buvo ir to įtaiso dalių, ir elegantiškai apsirengusio žmogaus, kurio galva tariamai ką tik buvo atskirta nuo kūno, piešinių. Žiūrėdamas į tą iliustraciją, pajutau ne tik pasibjaurėjimą mechanizmo paskirtimi, ne tik susižavėjimą nuostabiai išsilaikiusia knyga, bet ir norą pamatyti gyvą sceną, išgirsti minios šūksnius ir išvysti, kaip trykšta kraujas ant nėriniuotos aksominio švarko apykaklės. Kiekvienas istorikas pažįsta tą norą patirti praeitį, bet tai buvo naujas jausmas, kitokio alkio pojūtis. Numečiau knygą į šalį, įrėmiau kaktą į stalą ir pravirkau. Neverkiau šimtą metų, nuo motinos laidotuvių. Pajutęs sūrias ašaras, pajutau ir palengvėjimą – jos buvo tokios tikros.

Diena

Pabaisa miega, bet vakar jis su manimi nesikalbėjo, tik pasiteiravo, kaip sekasi surašyti knygas, ir kelias minutes

nagrinėjo sąrašą. Esu per daug pavargęs, kad galėčiau tęsti darbą, juo labiau spausdinti. Pasėdėsiu priešais židinį ir pasistengsiu suimti save į rankas.

Diena

Aną naktį vėl pasikvietė mane prie židinio, lyg toliau žaistume civilizuotą žaidimą, ir pranešė, kad netrukus, anksčiau nei planavo, perkels savo biblioteką, nes artinasi kažkokia grėsmė.

– Tai paskutinė tavo naktis, trumpam tave čia dar paliksiu, – tarė, – bet ateisi pas mane, kai pašauksiu. Paskui atnaujinsi darbus naujoje ir saugesnėje vietoje. Vėliau pažiūrėsime, į kurį pasaulio kraštą tave pasiųsti. Pagalvok, ką galėtum atvesti man į pagalbą, kad drauge pasiektume užsibrėžtą tikslą. O kol kas paliksiu tave ten, kur niekas neras. – Jis nusišypsojo, ir man akyse ėmė lietis vaizdas, aš nusisukau į ugnį. – Esi labai užsispyręs. Gal paliksime tave kaip šventą relikviją. – Jau net nenorėjau klausti, ką turi galvoj.

Taigi gana greitai jis nutrauks mano mirtingąjį gyvenimą. Dabar taupau visą savo energiją paskutinėms akimirkoms. Stengiuosi negalvoti apie mylimus žmones tikėdamasis, kad mažiau apie juos galvosiu ir kitoje, prakeikto gyvenimo, būsenoje. Paslėpsiu savo užrašus gražiausioje, kokią tik radau bibliotekoje, knygoje – vienoje iš kelių, kurios šiuo metu nekelia man siaubingo pasitenkinimo, tada padarysiu taip, kad ji išnyktų iš šio archyvo. O, kad ir aš galėčiau pavirst į dulkes kaip ši knyga! Jaučiu, kad artėja saulėlydis kažkur ten, kur tebėra diena ir naktis, o aš pasistengsiu išlikti savimi iki paskutinės akimirkos. Jei šiame gyvenime ir istorijoje ką nors gera nuveikiau, šaukiuosi paramos, maldauju jėgų su tokia aistra, su kuria nugyvenau gyvenimą.

Septyniasdešimt ketvirtas skyrius

„Helena palietė tėvo kaktą, lyg palaimindama. Stengėsi nekūkčioti.

– Kaip jį iš čia išnešime? Norėčiau jį palaidoti.

– Nėra laiko, – liūdnai pasakiau, – manau, jis labiau norėtų, kad išeitume gyvi mes.

Nusivilkau švarką ir atsargiai užklojau veidą. Antkapio akmuo buvo per sunkus, kad užkeltume atgal. Tada Helena paėmė pistoletą ir, sunkiai tvardydama ašaras, patikrino užtaisą.

– Biblioteka, – sušnibždėjo ji, – turim tuoj pat surasti biblioteką. Ar nieko negirdėjai?

– Kažką girdėjau, bet nežinau, iš kur tas garsas, – linktelėjau aš.

Įsitempę klausėmės. Ausyse spengė tyla. Helena žingsnis po žingsnio viena ranka čiupinėjo sienas, kitoje laikė suspaudusi pistoletą. Žvakė švietė blankiai. Ėjome ratu stuksendami kiekvieną akmenėlį. Čia nebuvo nišų, nė vieno didesnio akmens, nė vieno įdubimo, nieko, kas keltų bent menkiausią įtarimą.

– Lauke turėtų būti beveik tamsu, – sumurmėjo Helena.

– Žinau, – atsakiau, – turim dar dešimt minučių dingti iš čia.

Dar kartą ratu apėjome kambarėlį, tikrindami kiekvieną milimetrą. Buvo vėsu, net šalta be švarko, bet nugara bėgo prakaitas.

– Gal biblioteka kitoje bažnyčios pusėje, o gal rūsyje.

– Turi būti gerai paslėpta, greičiausiai giliai po žeme, – šnibždėjo Helena, – nes jau seniai kas nors būtų radęs. Ir jei mano tėvas guli tame akmeniniame karste... – Ji nebaigė klausimo, kuris kamavo mane nuo tos akimirkos, kai pamačiau Rosį: kurgi Drakula?

– Čia kažkas ne taip, ar ne? – Helena apžiūrinėjo žemas skliautuotas lubas, net pasistiebė bandydama pasiekti.

– Nieko nematau. – Bet netikėtai šovė mintis, ir aš su žvake pasilenkiau prie grindinio. Helena irgi pritūpė.

– Taip, – tyliai tarė.

Apčiuopiau ant apatinės pakopos iškaltą drakoną. Liečiau jį ir tada, kai pirmą kartą buvom nusileidę į kriptą; dabar stipriai paspaudžiau, iš visų jėgų. Bet jis nė nekrustelėjo. Tačiau jautrūs Helenos pirštai jau tikrino kiekvieną akmenį aplink, ir staiga vienas sujudėjo ir tiesiog liko rankoje, lyg pieninis dantis. Atsivėrė nedidelė tamsi ertmė. Helena įkišo ranką ir tikrino sieną iš kitos pusės.

– Pauliau! – tyliai šūktelėjo.

Stebeilydamasis tamsoje pamačiau rankeną, didžiulę šaltą geležinę rankeną, o kai ją paspaudžiau, drakonas išjudėjo iš vietos, bet nepajudino nei viršutinės laiptų pakopos, nei akmenų aplinkui. Tai buvo gražiai nušlifuotas akmuo su geležine rankena, kažkokio raguoto žvėries pavidalo. Helena paėmė antrą žvakę, aš degtukus, ir leidomės siaurais akmeniniais laiptais. Iš pradžių šliaužėme keliais – prieš akis iškilo nubrozdintos Rosio kojos ir rankos, sudraskyti drabužiai: įdomu, ar Drakula tempė jį šiais laiptais? Netrukus jau galėjome išsitiesti ir atsistoti.

Iš gelmės trenkė siaubinga drėgmė ir šaltis, bet stengiausi nedrebėti ir lipdamas tvirtai apkabinau Heleną, kuri virpėjo it epušės lapas. Nusileidę penkiolika laip-

telių atsidūrėme aikštelėje, buvo pragariškai tamsu, bet ant sienų įžiūrėjom geležinius laikiklius, lyg kadaise čia būtų buvę apšviesta. Tada nulipome dar penkiolika laiptelių, – kruopščiai juos skaičiavau, – iki sunkių, senų medinių durų su tokia pat keista geležine rankena – raguoto žvėries pavidalo. Greičiau pajutau, o ne pamačiau, kaip Helena atkišo pistoletą. Durys buvo tvirtai uždarytos, bet aš visa jėga užguliau sunkų geležinį skląstį ir, atidaręs jas, iš baimės nutirpau.

Žvakės blankiai apšvietė salę. Prie durų stovėjo stalai – ilgi, senoviški, ir tuščios knygų lentynos. Po šaltų ir drėgnų laiptų čia buvo netikėtai sausa, lyg veiktų ventiliacija arba išties būtų labai giliai po žeme. Stovėjom susiglaudę ir įtempę ausis, bet tvyrojo visiška tyla. Salės kerčių nebuvo matyti. Tada įžiūrėjau didelę žvakidę ir nedelsdamas uždegiau visus žvakigalius. Iš tamsos išniro ilgos knygų spintos, atsargiai vieną atidariau. Tuščia.

– Ar čia jo biblioteka? – paklausiau. – Bet čia nieko nėra.

Vėl įsitempę klausėmės, žvakių šviesoje spindėjo Helenos pistoletas. Pagalvojau, kad turėjau pasisiūlyti jį paimti, bet nemokėjau juo naudotis, o ji, jau žinojau, taikli šaulė.

– Pauliau, žiūrėk. – Ji kažką rodė laisva ranka, ir aš nusekiau žvilgsniu.

– Helena! – pašaukiau, bet ji nesustodama ėjo pirmyn.

Netrukus pamačiau milžinišką akmeninį stalą. Bet greitai suvokiau, kad tai ne stalas, o altorius – ne, net ne altorius, o sarkofagas. Šalia buvo dar vienas. Ar tai kita kripta, kur ramybėj ilsisi abatai, toli nuo Bizantijos deglų ir osmanų katapultų? Už jų – didžiausias sarkofagas, ant jo šono – tik vienas žodis: DRAKULA. Helena atkišo pistoletą, aš suspaudžiau nusmailintą durklą. Žengė žingsnį į priekį, aš iš paskos.

Pasigirdo kažkoks tolimas triukšmas, skubūs žingsniai ir stumdymasis, užgožiantis neaiškų garsą už sarkofagų, atrodė, lyg kas raustų žemę. Tarsi vienas kūnas žengėme pirmyn ir pažvelgėme vidun – sarkofagas buvo neuždengtas ir tuščias. Visi trys sarkofagai buvo tušti. Tik tas keistas garsas: lyg kažkoks mažas žvėrelis kastųsi po medžių šaknimis.

Helena šovė į tamsą, pabiro žemės ir akmenukai; iškėlęs žvakę, puoliau artyn. Tik aklina bibliotekos siena ir nuo skliautuotų lubų nutįsusios kažkokios šaknys. Nišoje, kur kadaise stovėjo ikona, ant akmenų pamačiau dumblą, o gal – kraują? O gal tai tik iš žemės besisunkianti drėgmė?

Staiga atsidarė durys, ir mudu atsisukome. Tvirtai laikiau Heleną už rankos. Į akis plieskė šviesa, sienomis bėgiojo žibintuvėlių šviesos, pasigirdo šūksniai ir pamatėme atskubančius žmones: Ranovą ir už jo iškilusią aukštą figūrą, kurios šešėlis mus tiesiog užgulė – Gezą Jozefą, o jam ant kulnų lipo paklaikęs iš baimės brolis Jonas. Už jo bėgo liesas nedidukas valdininkas tamsiu kostiumu ir skrybėle. Ir dar vienas – ėjo atsargiai ir lėtai, tik dabar supratau, kad tai Stoičevas, stengęsis pristabdyti kiekvieną jų žingsnį. Veide galėjai matyti baimę, gailestį ir smalsumą. Skruostas nubrozdintas. Mūsų akys liūdnai susitiko, tada jis vos šyptelėjo ir sukrutino lūpas, lyg dėkodamas Dievui, kad mudu gyvi.

Prišokę prie mūsų, Ranovas ginklą nutaikė į mane, Geza į Heleną. Vienuolis stovėjo išsižiojęs, o Stoičevas ramiai, bet budriai lūkuriavo. Valdininkas dingo už šviesos rato.

– Mesk ginklą, – paliepė Helenai Ranovas, ši klusniai numetė pistoletą ant žemės. Lėtai apglėbiau ją per pečius. Blausioje žvakių šviesoje juodu atrodė grėsmingi. Vien Stoičevas, mačiau, jei tik išdrįstų, nusišypsotų mums.

– Ką, po galais, čia veiki? – Helena užsipuolė Gezą, nespėjau jos sulaikyti.

– O tu ką čia veiki, brangioji? – atsakė klausimu šis. Atrodė dar aukštesnis nei anksčiau, vilkėjo šviesius marškinius ir kelnes, avėjo sunkiais batais. Konferencijoje dar nesuvokiau, kaip jo nekenčiu.

– Kur jis? – suurzgė Ranovas, žiūrėdamas tai į Heleną, tai į mane.

– Jis miręs, – atsakiau, – atėjot per kriptą, turėjot matyti.

– Ką čia tauški. – Ranovas susiraukė.

Kažkoks instinktas, už kurį turiu būti dėkingas Helenai, užčiaupė man burną.

– Ką turi galvoj? – šaltai paklausė Helena.

Geza tiksliau nusitaikė į ją.

– Žinai, apie ką aš kalbu, Elena Rosi. Kur Drakula?

Atsakymas buvo paprastas, tad palikau jį Helenai.

– Jo čia nėra, kaip matote, – prabilo ji kandžiu tonu, – galit apžiūrėti sarkofagą.

Mažasis biurokratas žengė žingsnį į priekį ir žiojosi kažką sakyti.

– Lik su jais, – įsakė Ranovas Gezai ir ėmė atsargiai vaikščioti tarp stalų, dairydamasis aplink; supratau, kad jau yra čia buvęs. Netardamas nė žodžio valdininkas tamsiu kostiumu sekė iš paskos. Priėjęs prie sarkofago Ranovas pakėlė žibintą ir ginklą ir atsargiai pažvelgė vidun. – Jis tuščias, – šūktelėjo Gezai. Paskui atsisuko į du kitus, mažesnius sarkofagus. – Kas čia? Ateikit. – Valdininkas su vienuoliu paklusniai žengė artyn. Stoičevas vos pajudėjo, atrodo, mačiau, kaip pragiedrėjo jo veidas, kai dairėsi po tuščius stalus ir knygų spintas. Vienas Dievas žino, ką jis galvoja.

– Tuščia, – sunkiai atsiduso Ranovas, apžiūrėjęs kitus du sarkofagus. – Jo čia nėra. Apieškokite kambarį.

Pakėlęs žibintą, Geza šniukštinėjo tarp stalų, apžiūrinėjo sienas, atidarinėjo spintas.

– Gal matėt ar girdėjot jį?

– Ne, – atsakiau beveik nemeluodamas.

Jei tik jie nesužeis Helenos ir paleis ją, mudviejų ekspediciją laikysiu sėkminga. Daugiau nieko gyvenime neprašysiu.

Geza kažką pasakė, matyt, vengriškai nusikeikė, nes Helena kreivai nusišypsojo, nors ginklas tebebuvo nukreiptas jai į krūtinę.

– Baigta, – po akimirkos pareiškė Geza. – Sarkofagas kriptoje tuščias kaip ir šis. Jis niekada čia negrįš, nes radom jo slėptuvę.

Man prireikė laiko viskam suvirškinti. Sarkofagas kriptoje tuščias? Tai kur Rosio kūnas, juk jį palikome ten?

– Pasakyk, kas čia darosi. – Ranovas atsisuko į Stoičevą.

Pagaliau jie nuleido ginklus, ir aš griebiau Heleną už rankos. Geza piktai pažiūrėjo, bet nieko nesakė.

Stoičevas stovėjo aukštai iškėlęs žibintą, lyg seniai būtų laukęs tos akimirkos. Priėjo prie artimiausio stalo ir paglostė paviršių.

– Ąžuolinis, ar ne? – lėtai tarė. – Ir turbūt labai senas. – Jis žvilgtelėjo po stalu, perbraukė ranka per knygų spintą. – Neką išmanau apie baldus.

Mes tylėdami laukėme.

– Ką pasakysiu Kultūros ministerijai. – Geza spardė seno stalo koją. – Tas valakas priklausė mums. Buvo vengrų kalinys, o jo šalis buvo mūsų teritorija.

– Gal pasiginčysime, kai jį rasime? – suurzgė Ranovas.

Staiga suvokiau, kad jiedu kalbasi angliškai ir vienas kito nekenčia. Tik dabar supratau, į ką panašus Ranovas: stambus veidas ir juodi ūsai priminė jauną Staliną iš foto-

grafijų. Tokie žmonės kaip Ranovas ir Geza pridarė mažai blogio tik todėl, kad turėjo mažai galių.

– Pasakyk savo tetai, kad atsargiau plepėtų telefonu. – Helena sustingo nuo grėsmingo Gezos žvilgsnio. – Tas prakeiktas vienuolis tegu lieka čia, – įsakė Ranovui ir šis pakartojo įsakymą iš baimės drebančiam broliui Jonui. Ranovas staiga nukreipė žibintą į kitą pusę. Šviesos ruožas šokinėjo stalais. Spindulys nuslydo kreivu valdininko veidu, nekenčiamo valdininko, kuris stovėjo prie tuščio Drakulos sarkofago. Gal net nebūčiau atkreipęs dėmesio į jį, jei ne keista veido išraiška – netikėtai apšviestos tikro sielvarto žymės. Aiškiai mačiau kaulėtą veidą, keistus ūsus ir pažįstamą akių blizgesį.

– Helena! – sušukau. – Pažiūrėk! – Ji irgi išpūtė akis.

– Kas? – iškart atsisuko Geza.

– Tas vyras, – lemeno siaubingai išsigandusi Helena, – tas vyras... jis...

– Jis vampyras, – užbaigiau aš, – atsekė mus iš Amerikos.

Nespėjau pasakyti, o būtybė jau pasipustė padus. Pralėkė pro mus, atsitrenkė į bandantį jį pagauti Gezą, parbloškė Ranovą, bet šis greitai pakilo ir sugriebė bibliotekininką. Juodu tvirtai susikibo, bet staiga Ranovas šaukdamas atšoko, ir bibliotekininkas nudūmė. Ranovas atsisuko ir šovė į tolstantį bibliotekininką. Bet šis nė nestabtelėjo – lyg Ranovas būtų šovęs į orą – ir dingo iš akių. Ranovas pasileido paskui, bet iškart grįžo. Visi sužiurome: – jis buvo išbalęs, o kai palietė perplėštą švarką, per pirštus varvėjo kraujas.

– Koks čia velnias? – po ilgos tylos prabilo Ranovas, balsas drebėjo.

– Dieve, jis tau įkando, – tarė Geza, kratydama galvą. – O aš net kelis kartus buvau vienas su juo. Sakė žinąs, kur rasti tuos amerikiečius, bet niekada nesakė, kad...

– Aišku, nesakė, – niekinamai prabilo Helena, nors stengiausi ją sutureti. – Jis ieško savo šeimininko, norėjo, kad nuvestume jį, jam nereikėjo tavęs žudyti. Gyvas buvai naudingesnis. Ar tai jis tau perdavė mūsų užrašus?

– Užsičiaupk. – Geza, rodės, tuoj trenks jai, bet balse skambėjo baimės ir siaubo gaidelės, ir aš ramiai stumtelėjau Heleną į šoną.

– Eime. – Ranovas varėsi mus nusitaikęs ginklą, kita ranka laikė suspaudęs sužeistą petį. – Neką padėjote. Kuo greičiau grįšite į Sofiją ir išskrisite, tuo geriau. Jums pasisekė, kad neturime leidimo jus pradanginti – būtų per daug kebeknės. Pamaniau, kad ims mus spardyti, kaip Geza spardė stalo koją, bet tik nusisuko ir išvarė iš bibliotekos. Stoičevui liepė eiti priekyje; pagalvojau, ką jis turėjo iškęsti per tas pašėlusias gaudynes. Stoičevas nenorėjo musų sekti, patikėjau tuo, vos pamatęs jo liūdną veidą. Jis grįžo į Sofiją, bet, matyt, privertė jį grįžti ir sekti mūsų pėdomis. Vyliausi, kad tarptautinė Stoičevo reputacija apsaugos jį nuo tolesnio persekiojimo. Bet Ranovas... Ranovas greičiausiai grįš į slaptąją policiją užkrėstas. Svarsčiau, ar Geza dėl to imsis kokių nors žingsnių, bet vengras buvo toks atgrasus, kad nedrįsau nieko klausti.

Tarpdury atsigręžiau į karališką sarkofagą, stovintį čia jau penkis šimtus metų. Jo savininkas dabar gali būti bet kur arba pakeliui į bet kur. Po vieną išropojome viršun į kriptą – ir čia pamačiau labai keistą dalyką. Atidarytas šv. Petko relikvijorius stovėjo ant pakylos. Matyt, jie turėjo kažkokių įrankių. Marmurinė plokštė po relikvijoriumi užklota siuvinėta marška. Helena metė į mane žvilgsnį. Žvilgtelėjau į relikvijorių: jame buvo keli kaulai ir kaukolė – viskas, kas liko iš vietos kankinio.

Lauke buvo pilna mašinų ir žmonių, matyt, Geza atvažiavo su palyda; du vyrukai saugojo bažnyčios duris. Dra-

kula pro čia nepaspruko, toptelėjo man. Nakties tamsoj juodavo kalnai, juodesni už tamsų dangų. Išgirdę triukšmą, prie bažnyčios susirinko kaimiečiai su žibintais. Pamatę sudraskytus Ranovo drabužius, traukėsi atatupsti, veidai iš baimės buvo įsitempę. Stoičevas sugriebė man už rankos ir sušnibždėjo į ausį:

– Mes užkėlėme plokštę.

– Ką? – pasilenkiau arčiau.

– Aš ir vienuolis, mudu į kriptą nusileidome anksčiau. Kol tiedu – tie banditai ieškojo jūsų bažnyčioje ir miške. Užkėlėme plokštę, todėl kai jie atėjo, atidarė tik relikvijorių. Buvo taip įsiutę, kad, maniau, sutrupins visus vargšo šventojo kaulus. – Brolis Jonas atrodė ryžtingas, o profesoriaus Stoičevo trapumas slėpė retą jėgą. Stoičevas žvilgtelėjo į mane. – Tai kas buvo sarkofage, jei tai buvo ne?..

– Profesorius Rosis, – sušnibždėjau aš.

Ranovas atidarė automobilio dureles ir liepė sėstis.

– Man labai gaila. – Stoičevas iškalbingai pažvelgė į mane.“

„Taip palikome mano brangiausią draugą Bulgarijoje. Tegu ilsisi ramybėje per amžių amžius.“

Septyniasdešimt penktas skyrius

„Po nuotykių kriptoje Borų svetainė atrodė kaip rojus žemėje. Buvo taip malonu čia sėdėti su karštos arbatos puodeliu rankose – oras buvo netikėtai vėsus, nors jau birželio vidurys. Turgutas šypsodamasis žiūrėjo į mus nuo pagalvėlių. Prie durų Helena nusiavė batus ir įsispyrė į ponios Boros atneštas raudonas šlepetes su kutais. Selimas Aksojus ramiai sau sėdėjo kampe, o Turgutas vertė kiekvieną mūsų žodį.

– Ar tikrai sarkofagas buvo tuščias? – ne pirmą kartą klausė Turgutas.

– Tikrai, – dirstelėjau į Heleną. – Nežinome tik viena, ar tas garsas, kurį girdėjome, buvo sprunkančio Drakulos keliamas triukšmas. Kai nulipome, lauke jau buvo tamsu, todėl jis galėjo nevaržomas judėti.

– Be to, jis gali keisti savo pavidalą, jei tik legenda pasakoja tiesą, – atsiduso Turgutas. – Po paraliais! Galėjote jį sugauti, mano draugužiai, priėjote taip arti, Pusmėnulio gvardijai taip nebuvo pasisekę per visus penkis šimtmečius. Džiaugiuosi, kad likote gyvi, bet gailiuosi, kad jums nepavyko jo sunaikinti.

– Kaip manot, kur jis iškeliavo? – Helena pasilenkė, jos akys buvo juodos juodos.

– Mano brangioji, sunku pasakyti, jis gali keliauti labai greitai ir labai toli, bet kaip toli, nežinau. – Turgutas

pasiglostė smakrą. – Į kokią kitą seną vietelę, tuo neabejoju, šimtmečius nejudintą slaptavietę. Turėjo būti didelis smūgis palikti Šv. Jurgį, bet jis gerai supranta, kad tą vietą dabar ilgai stebės. Atiduočiau dešinę ranką, kad tik sužinočiau, ar liko kur nors Bulgarijoje, ar išvis apleido šalį. Sienos ir politika jam nieko nereiškia. – Švelnų Turguto veidą perkreipė pyktis.

– Nemanot, kad mus seka? – paprastai paklausė Helena, bet įtempta pečių linija išdavė, kad tas paprastumas jai kainuoja nemaža pastangų.

– Tikiuosi, ne, – Turgutas papurtė galvą, – manau, jis judviejų truputį prisibijo, nes jį suradote, tai dar niekam nebuvo pavykę.

Helena tylėjo, bet man nepatiko veide išryškėjusi abejonė. Pagalvojau, kad Selimas Aksojus ir ponia Bora kažkaip itin jautriai žiūri į Heleną, gal svarsto, kaip leidžiu jai patekti į tokias pavojingas situacijas, nesvarbu, kad grįžome gyvi.

– Labai apgailestauju dėl jūsų draugo Rosio. – Turgutas atsisuko į mane. – Būtų buvę malonu su juo susitikti.

– Esu tikras, kad būtumėt vienas kitam patikę, – nuoširdžiai pasakiau, paimdamas Helenos ranką. Vos paminėjus Rosio vardą, Helenos akys prisipildydavo ašarų ir ji nusukdavo žvilgsnį.

– Norėčiau susipažinti ir profesorium Stoičevu, – atsiduso Turgutas, statydamas arbatos puodelį ant varinio staliuko.

– Tai būtų nuostabu, – atsakiau šypsodamasis, jau įsivaizduodamas abu mokslininkus palinkusius prie užrašų. – Galėtumėte kalbėtis apie Osmanų imperiją ir viduramžių Balkanus. Gal kada ir susitiksite.

– Nemanau, – atsakė Turgutas, papurtęs galvą. – Sienos ir dabar tokios aukštos ir spygliuotos kaip ir prie caro bei

pašos. Bet jei dar kada nors kalbėsitės ar rašysite laišką, perduokite nuo manęs linkėjimų.

Pažadėti nebuvo sunku.

– Mums įdomu, gal visoje toje sumaištyje matėte profesoriaus Rosio aprašytą knygą „Šv. Jurgio gyvenimas"? – paklausė Selimas Aksojus. Turgutas niūriai klausėsi. – Ar bulgarai išsivežė ją į Sofijos universitetą?

Kai Helena būdavo tikrai patenkinta, juokdavosi it maža mergaitė. Vos susiturėjau jos nepabučiavęs. Ji beveik nesišypsojo nuo tada, kai palikome Rosio kapą.

– Ji mano lagamine, – pasakiau, – bent kol kas.

– Ir kaip ji ten atsidūrė? – Turgutas nustebęs spoksojo, prireikė nemažai laiko, kol prisiminė, kad dar ir vertėjauja.

Helena tylėdama šypsojosi, todėl ėmiausi aiškinti aš.

– Pats buvau užmiršęs tą knygą, kol grįžome į viešbutį Sofijoje.

Ne, negalėjau pasakoti visos tiesos, todėl pateikiau sutrumpintą versiją.

O tiesa buvo tokia. Kai trumpam likome vieni su Helena viešbučio kambaryje, apkabinau ją ir bučiavau dūmais kvepiančius tamsius plaukus, prisiglaudėme nešvariais kelioniniais drabužiais, susiliejome į vieną kūną, lyg dvi viena kitą atitinkančios dalys – ir tada pajutau ne tik palengvėjimą, kad išgyvenome, kad galime stovėti apsikabinę, kad jaučiu, kaip ji kvėpuoja man prie kaklo, bet ir kažką nepaaiškinamai keisto – prisiglaudęs įsirėmiau į kažką keista ir kieta. Atsitraukiau ir išsigandęs pažvelgiau į Heleną, bet ji tik keistai šypsodamasi pakėlė pirštą prie lūpų. Tai buvo priminimas; abu žinojome, kad mūsų gali klausytis.

Uždėjo mano rankas ant palaidinės, po visų nuotykių ji buvo dėmėta ir apdraskyta. Nedrįsdamas nieko galvoti,

atsegiau sagas ir nuvilkau palaidinę. Tais laikais moteriški apatiniai buvo gerokai sudėtingesni nei dabar, su daugybe slaptų virvelių, kabliukų ir keistų kišenėlių – tikri šarvai. Suvyniota į nosinę prie liemens buvo pririšta knyga – ne koks didelis foliantas, kaip įsivaizdavau iš Rosio aprašymų, o mažytis tomelis, telpantis man į delną. Medžio ir odos viršelis gausiai paauksuotas ir nusagstytas smaragdais, rubinais, safyrais, lazuritais ir tikrais perlais – tikras brangakmenių žvaigždynas, vainikuojantis šventojo veidą viduryje. Atrodė, bizantiškų bruožų veidas nutapytas vos prieš kelias dienas, o ne prieš šimtmečius, plačios, liūdnos, drakoniškos akys visur mane sekė. Antakiai išriesti gražiu lanku, nosis ilga ir tiesi, lūpos piktai suspaustos. Portretas atrodė labai kūniškas, realistinis. Jei nebūčiau įsimylėjęs, sakyčiau, kad tai buvo gražiausias kada nors matytas veidas, žmogiškas, bet kartu ir dieviškas, arba dieviškas, bet kartu ir žmogiškas. Ant apykaklės pamačiau gražiai užrašytus žodžius.

– Graikiškai, – sušnibždėjo man į ausį Helena. – Šventas Jurgis.

Knyga neįtikėtinai gerai išsilaikiusi, plonyčiai lapai primarginti gražia viduramžių rašysena graikiškais rašmenimis. Buvo ir puikių iliustracijų: apsuptas didikų, šv. Jurgis smeigia ietį besiraitančiam drakonui į nasrus; Kristus iš dangiškojo sosto įteikia šv. Jurgiui nedidukę paauksuotą karūną; raudonsparnių angelų apsuptas šv. Jurgis mirties patale. Stulbinančios iliustracijos.

– Nesu ekspertė, – šnibždėjo Helena man į ausį, – bet manau, kad knyga skirta Konstantinopolio imperatoriui – reikia pasiaiškinti kuriam. Tai imperatorių atspaudas. – Antroje viršelio pusėje nupieštas dvigalvis erelis – atsisukęs į bizantišką praeitį ir žvelgiantis į tolimą ateitį;

reikėjo būti aiškiaregiu, kad įžvelgtum būsimą imperijos žlugimą.

– Vadinasi, knyga bent iš pirmosios penkiolikto amžiaus pusės, – atsidusau, – dar prieš nukariavimą.

– Manau, dar senesnė, gerokai senesnė, – sušnibždėjo Helena, švelniai glostydama atspaudą. – Tėvas – mano tėvas sakė, kad knyga labai sena. Matai, tai Konstantino Purpurinio valdžios ženklas. Jis valdė, – Helena pavartė knygą, – pirmoje dešimto šimtmečio pusėje, dar prieš įkuriant Bačkovo vienuolyną. Erelis greičiausiai atsirado vėliau.

– Nori pasakyti, kad knygai daugiau kaip tūkstantis metų? – sunkiai pralemenau. Atsargiai abiem rankom laikydamas knygą prisėdau ant lovos krašto šalia Helenos. Neišleidome nė garso; kalbėjome tik akimis.

– Knyga puikios būklės. Negi tu ketini išvežti tokią brangenybę iš Bulgarijos? – paklausiau žvilgsniu. – Gal išprotėjai. Pamiršai, kad ji priklauso bulgarų liaudžiai?

Helena pabučiavo mane, paėmė knygą ir atvertė pirmą puslapį.

– Tai tėvo dovana, – sušnibždėjo. Vidinėje viršelio pusėje buvo gili odinė kišenėlė, atsargiai įkišo į ją ranką. – Laukiau, kol galėsime kartu pažiūrėti. – Ji ištraukė plonus tankiai prirašytus lapus. Tada abu skaitėme širdį veriantį Rosio dienoraštį. Baigę neištarėme nė žodžio, tik verkėme. Tada Helena vėl susuko knygą į nosinę ir paslėpė ant kūno.

Kai baigiau, Turgutas nusišypsojo.

– Bet turiu dar kai ką papasakoti, ir tai labai svarbu, – tariau.

Papasakojau apie Rosio įkalinimą bibliotekoje. Klausėsi apmirę, akmeniniais veidais, o kai užsiminiau, kad Drakula žino apie egzistuojančią sultono gvardiją jam persekioti, Turgutas giliai įkvėpė.

– Man labai gaila, – teištariau.

Turgutas greitai išvertė Selimui, tas nunarino galvą ir kažką švelniu balsu pasakė. Turgutas linktelėjo.

– Jis garsiai pasakė tai, ką jaučiu. Baisi žinia reiškia tik viena: turime dar atkakliau ieškoti Žudiko ir saugoti miestą nuo jo įtakos. Taip įsakytų ir jo Didenybė šventoji pasaulio padangtė*, jei tik būtų gyvas. Ką darysite su knyga, kai grįšite namo?

– Pažįstu žmogų, turintį ryšių aukcione, – pasakiau, – žinoma, būsim labai atsargūs, neskubėsim. Manau, anksčiau ar vėliau ją įsigis koks nors muziejus.

– O pinigai? Ką darysite su pinigais? – paklausė Turgutas.

– Sugalvosim, – atsakiau, – panaudosim kokiam geram tikslui. Dar nežinom.

Lėktuvas į Niujorką buvo penktą vakaro, ir vos baigėme priešpiečius, Turgutas ėmė žvilgčioti į laikrodį. Deja, vakare turįs paskaitą, bet ponas Aksojus palydės mus į oro uostą taksi. Kai jau ruošėmės išeiti, ponia Bora atnešė ploniausio spalvoto šilko šaliką, ataustą sidabro siūlais, ir užmetė Helenai ant kaklo. Šalikas užklojo nubrizgusį juodą švarkelį ir nešvarią apykaklę, visi atsidusome, bent jau aš.

– Vestuvių dienai, – pasakė ponia Bora, pasistiebdama pabučiuoti.

– Jis mano motinos, – paprastai paaiškino Turgutas ir pabučiavo Helenai ranką.

Helena negalėjo ištarti nė žodžio. Atsisveikinau už abu, spausdamas rankas. Rašysime, galvosime apie juos. Gyvenimas ilgas, gal dar ir pasimatysim.“

* Aukščiausias sultono titulas.

Septyniasdešimt šeštas skyrius

„Paskutinė pasakojimo dalis man pati sunkiausia, nes, nepaisant visko, prasideda laimingiausiomis mano gyvenimo dienomis. Ramiai grįžome į universitetą ir ėmėmės darbo. Mane dar kartą apklausė policija, ir atrodo, liko patenkinti atsakymais, kad keliavau į užsienį mokslo reikalais ir kad tai nebuvo susiję su Rosiu. Laikraščiai jau buvo aprašę jo dingimo istoriją ir išpūtę iš to didelę istoriją, kurią universitetas apdairiai nutylėjo. Mane apklausė ir dekanas, žinoma, nieko jam nepasakojau, tik pasakiau, kad, kaip ir visi, liūdžiu netekęs Rosio. Tą patį rudenį Helena ir aš susituokėme bažnyčioje Bostone – net per sutuoktuves stebėjausi, kokia ta bažnyčia tuščia ir paprasta, nekvepėjo net smilkalais.

Žinoma, tėvai buvo apstulbę, bet pamilo Heleną. Ji nerodydavo jiems savo įgimto aštrumo, ir kai atvažiuodavome į Bostoną, dažnai girdėdavau Heleną juokiantis, kai virtuvėje mokydavo mano motiną gaminti vengriškus patiekalus arba kabinete su tėvu diskutuodavo apie antropologiją. Na o aš, aš vis dar jaučiau Rosio netektį, Heleną irgi apimdavo melancholija. Tokie buvo pirmieji džiaugsmingi metai. Prižiūrimas kito profesoriaus, parašiau disertaciją, jo veido net neprisimenu. Nelabai man rūpėjo tie olandų pirkliai, bet norėjau užbaigti mokslus, kad galėčiau išlaikyti šeimą. Helena paskelbė didelį straipsnį

apie prietarus Valakijos kaimuose, straipsnis buvo gerai įvertintas, ir ėmėsi disertacijos apie Vengrijoje gyvas transilvanų tradicijas.

Parašėme ir kai ką daugiau. Vos grįžę į Jungtines Valstijas, parašėme laišką Helenos motinai, pasiuntėme per tetą Evą. Helena bijojo pateikti daug informacijos, todėl tik parašė, kad Rosis mirė ją mylėdamas.

– Kada nors jai viską papasakosiu, – pasakė Helena ir liūdnai užklijavo voką. – Pašnibždėsiu į ausį.

Niekada taip ir nesužinojome, ar ji gavo laišką, nes nei teta Eva, nei Helenos motina niekada neatrašė, o po metų į Vengriją įžengė sovietų armija.

Tikėjausi laimingo gyvenimo ir netrukus po vedybų užsiminiau Helenai, kad galėtume turėti vaikų. Ji tik papurtė galvą, paliesdama randelį ant kaklo. Žinojau, ką nori pasakyti. Bet randelio beveik nesimatė, o ji buvo sveika ir stipri. Ilgainiui ji, atrodo, susigyveno su mintimi, kad išgijo, ir pastebėjau, kaip ilgesingai žiūri į vaikus vežimėliuose.

Kitą pavasarį po vedybų Helena apsigynė disertaciją iš antropologijos. Ji taip greitai parašė, kad man pasidarė gėda. Pabudęs penktą ryto dažnai lovą rasdavau tuščią, o ją prie rašomojo stalo. Atrodė išbalusi ir išsekusi, o tą dieną, kai apsigynė disertaciją, pabudau kraujo klane: šalia susirietusi iš skausmo gulėjo Helena – įvyko persileidimas. O ji norėjo nustebinti mane džiugia naujiena. Sirgo keletą savaičių, buvo labai tyli. Disertacija buvo labai gerai įvertinta, bet ji niekada apie tai nekalbėjo.

Kai man pasiūlė pirmą dėstytojo darbą Niujorke, ragino mane sutikti ir mudu persikraustėme. Apsigyvenome Brukline, gražiai apšepusiame rudų plytų name. Dažnai eidavome pasivaikščioti krantine, uoste stebėdami vilkikus ir didžiulius keleivinius laivus, išplaukiančius į Europą. He-

lena irgi dėstė universitete, ne ką prastesniame nei mano, ir studentai ją dievino; mūsų gyvenimas laimingai tekėjo, gyvenimui užsidirbome iš to, ką labiausiai mėgome.

Kartkartėmis atsiversdavome *Šventojo Jurgio gyvenimą,* galiausiai atėjo diena, kai nunešėme knygą į uždarą aukcioną, ją pamatęs anglas vos nenualpo. Knyga buvo parduota į privačias rankas ir galiausiai atsidūrė vienuolyne Manhetene, o didžioji dalis pinigų – specialioje banko sąskaitoje. Helena, kaip ir aš, nemėgo prabangos, todėl, pasiuntę truputį pinigų jos giminėms į Vengriją, sąskaitos nelietėme.

Antras persileidimas buvo dramatiškesnis ir gerokai pavojingesnis. Vieną dieną grįžęs namo ant koridoriaus parketo pamačiau kruvinas pėdas. Ji pati išsikvietė greitąją pagalbą ir, kai nuvažiavau į ligoninę, pavojus buvo jau praėjęs. Vėliau dažnai nubusdavau vidurnaktį, matydamas tuos kruvinus pėdsakus. Ėmiau bijoti, kad negalėsime turėti vaikų, ir nerimavau, kaip tai atsilieps Helenai. Bet tada ji vėl pastojo, ir mėnesiai bėgo ramiai. Helenos akys pasidarė švelnios kaip Madonos, formos suapvalėjo, žingsnis tapo netvirtas. Ji nuolat šypsojosi.

– Šitą išsaugosiu, – sakydavo ji.

Tu gimei ligonėje prie Hadsono upės. Kai pamačiau, kad tu juodaplaukė kaip motina ir graži kaip nauja moneta, o Helenos akys pilnos džiaugsmo ir skausmo ašarų, pakėliau tave susuktą į kokoną, kad pamatytumei laivus. Taip bandžiau paslėpti savo ašaras. Pavadinome Helenos motinos vardu.

Helena žavėjosi tavimi. Noriu, kad tu tai žinotumei. Kol laukėsi, ji nedėstė, o dabar leido laimingas dienas namuose, žaisdama tavo pirštukais ir kojytėmis, keistai šypsodamasi sakydavo, kad kojos tai tikros transilvanietės, arba

supdavo tave supamojoje kėdėje, kurią specialiai jai nupirkau. Pradėjai anksti šypsotis ir visur sekiodavai mus akimis. Kartais lėkdavau namo, kad įsitikinčiau, jog dvi mano tamsiaplaukės moterys ramiai snaudžia ant sofos.

Vieną dieną grįžau anksčiau, apie ketvirtą, parnešiau kelias dėžutes kinų maisto ir gėlių, į kurias mėgai žiūrėti. Svetainė buvo tuščia, Helena palinkusi virš tavo lovelės, kurioje saldžiai miegojai. Tavo veidukas visiškai ramus, bet Helena apsiašarojusi ir kurį laiką manęs net nepastebėjo. Apkabinau ją ir su siaubu pajutau, kad neatsako į mano švelnumą. Nesakė, kas jai kelia nerimą, ir po kelių nesėkmingų bandymų nebedrįsau jos klausinėti. Tą vakarą, kai valgėme kinų maistą iš dėžučių, ji juokavo ir žaidė su gvazdikais, bet kitą savaitę vėl aptikau ją apsiašarojusią, tyliai vartančią Rosio knygą. Tai buvo darbas apie Minojo civilizaciją, knyga gulėjo Helenai ant kelių, atversta ties paties Rosio fotografuotu aukų altoriumi Kretoje.

– Kur kūdikis? – paklausiau.

Helena lėtai pakėlė galvą ir pažiūrėjo į mane, lyg stengdamasi kažką prisiminti.

– Miega.

Keista, bet norėjau skubėt į miegamąjį patikrinti, kur tu.

– Brangioji, kas yra? – Aš padėjau knygą į šalį ir paėmiau ją už rankų, bet ji tik papurtė galvą ir neištarė nė žodžio. Kai nuėjau pažiūrėti tavęs, tu gražiai šypsodamasi budinaisi iš miego, apsivertei ant pilvuko ir, pakėlusi galvutę, žiūrėjai į mane.

Helena pratylėdavo visus rytus ir praverkdavo visus vakarus. Kadangi su manim nesišnekėjo, norėjau, kad nueitų pas gydytoją, o tada ir pas psichoanalitiką. Gydytojas pasakė, kad jai nieko rimta, kad moterys kartais sunkiai išgyvena pirmuosius motinystės mėnesius, bet netrukus

viskas pasitaisys. Per vėlai, tik tada, kai vienas mūsų draugas sutiko Heleną Niujorko bibliotekoje, sužinojau, kad ji net nebuvo pas psichoanalitiką. Kai paklausiau kodėl, Helena atsakė maniusi, jog biblioteka geriau nei psichologas, ir tuos pinigus ji išleido auklei apmokėti. Bet kartais būdavo tokia liūdna, kad vis dažniau pagalvodavau, jog jai reikėtų pakeisti aplinką. Paėmiau pinigų iš sąskaitos ir pavasarį nupirkau bilietus į Prancūziją.

Helena nebuvo buvusi Prancūzijoje, nors daug skaitė apie šią šalį ir kalbėjo gražia mokykloje išmokta prancūzų kalba. Linksma vaikščiojo po Monmartrą ir su kreiva šypsena aiškino, kad monumentalioji Švenčiausios Širdies bazilika dar bjauresnė, nei tikėjosi. Jai patiko stumti tavo vežimėlį per gėlių turgų ir Senos krantine, kur dažnai leisdavome laiką; mes naršydavome po knygas, o tu iš po raudono gobtuvo žiūrėdavai į vandenį. Nors tau dar nebuvo nė metų, buvai puiki keliautoja, Helena pasakė, kad tai tik pradžia.

Viešbučio šeimininkė, pasirodo, turėjo daugybę vaikaičių, todėl palikdavome tave su ja, o patys vakarais gurkšnodavome vyną bare arba gerdavome kavą lauko kavinėse, nors dar reikėjo pirštinių. Bet labiausiai Helenai ir tau patiko aidas po Dievo Motinos katedros skliautais. Galop, ieškodami kitų grožybių, patraukėme į pietus: į Šartrą su nuostabiais vitražais, į Albį su raudona bažnyčia-tvirtove, erezijų namais, ir į Karkasono menes.

Helena norėjo pamatyti Šv. Mato vienuolyną rytų Pirėnuose, todėl prieš grįždami į Paryžių ir namo, nusprendėme dienai ar dviem ten nuvažiuoti. Kelionėje jos veidas prašviesėjo, su malonumu žiūrėjau, kaip, išsitiesusi ant viešbučio lovos Perpinjane, varto mano Paryžiuje pirktą knygą apie Prancūzijos architektūrą.

– Vienuolynas statytas 1000 metais, – aiškino man, nors žinojo, kad jau skaičiau tą skyrių. – Tai seniausias romaninės architektūros pavyzdys Europoje.

– Toks pat senas kaip ir *Šventojo Jurgio gyvenimas,* – sumurmėjau, bet ji užvertė knygą ir paklaikusi spoksojo į tave, žaidžiančią šalia ant lovos.

Helena norėjo, kad vienuolyną pasiektume pėsčiomis, kaip maldininkai. Vėsų pavasario rytą kopėme keliu iš Le Benų, sukaitę net užsirišome megztinius ant liemens. Helena nešėsi tave prisirišusi ant krūtinės, o kai ji pavargo, tave ant rankų paėmiau aš. Pavasarį kelias buvo tuščias, mus pralenkė tik vienas juodbruvas valstietis su vežimu. Sakiau Helenai, kad galėjome paprašyti pavėžėti, bet ji nieko neatsakė; šįryt vėl buvo blogos nuotaikos, su nerimu mačiau, kaip jos akis kartkartėmis užplūsta ašaros. Žinojau, jei paklausiu, kas atsitiko, tik papurtys galvą ir atstums mane, todėl tik tvirtai laikiau tave ir rodžiau už kelio posūkių atsiveriančius vaizdus, apdulkėjusius laukus ir kaimus kalno papėdėje. Kelias baigėsi dulkina aikštele, kurioje stovėjo keli seni automobiliai ir prie medžio pririštas arklys, bet valstiečio niekur nesimatė. Į dangų kilo stačios vienuolyno sienos, įžengėme pro vartus tiesiai vienuoliams į glėbį.

Tais laikais Šv. Mato vienuolyne buvo daugiau vienuolių nei dabar, gal dvylika ar trylika, jie gyveno taip, kaip tūkstančius metų gyveno jų pirmtakai, tik retkarčiais priimdami turistus. Du vienuoliai aprodė nuostabų vienuolyno kiemą – pamenu, kaip nustebau, kai atvirame jo gale pamačiau stačią uolą, tikrą prarają, ir apačioje plytinčias lygumas. Vienuolyną supantys kalnai kilo dar aukščiau, tolimuose šlaituose driekėsi baltos juostos, sumečiau, kad tai kriokliai.

Prisėdome ant suoliuko šalia prarajos, tu sėdėjai tarp mūsų, žiūrėjai į didelį ir aukštą vidudienio dangų ir klau-

seisi, kaip rausvo marmuro fontane gurga vanduo – vienas Dievas žino, kaip prieš šimtmečius atvilko tą marmurą. Helena vėl pralinksmėjo, su džiaugsmu stebėjau ramų jos veidą. Net jei kartais ir būdavo liūdna, kelionė išėjo į naudą.

Galop Helena pareiškė norinti apžiūrėti visą vienuolyną. Kartu su tavimi apėjome virtuvę, ilgą valgyklą, kurioje vienuoliai tebevalgė, apžiūrėjome kambarius, kuriuose ant gultų miegodavo maldininkai, ir skriptoriumą, kur buvo perrašyta tiek daug rankraščių. Vienas rankraštis padėtas po stiklu – šalia šv. Mato du nedidukai demonai stūmė vienas kitą žemyn. Helena nusišypsojo. Apžiūrėjome koplyčią – buvo mažytė, kaip ir viskas vienuolyne, bet akmens proporcijos harmoningos. Nebuvau matęs tokio intymaus ir nuostabaus romaninio statinio. Kelionių vadove buvo rašoma, kad langas už apsidės, apšviečiantis altorių, yra pirmasis romaninės architektūros pavyzdys. Ant mišioms parengto altoriaus su auksinėmis žvakidėmis pro siaurus keturiolikto amžiaus spalvoto stiklo langelius krito raudoni ir balti spinduliai. Tyliai išėjome.

Pagaliau mūsų vadovas, jaunas vienuolis, pasakė, kad jau matėme viską, liko tik kripta. Nusileidome žemyn. Tai buvo nedidelė drėgna ir šalta ola, architektūriškai įdomi ankstyvojo romaninio stiliaus arka, prilaikoma kelių žemų kolonų, su niūriai tapytu akmeniniu sarkofagu, – iš ankstyvųjų vienuolyno amžių, pirmojo abato amžinojo poilsio vieta, paaiškino gidas. Šalia sarkofago meditavo senas vienuolis; mums įėjus, pakėlė akis, geras ir sumišusias, ir nesikeldamas iš kėdės nusilenkė.

– Tai sena tradicija – vienas vienuolis visada budi prie abato, – paaiškino vadovas. – Dažniausiai tai senas vienuolis, per gyvenimą užsitarnavęs tokią garbę.

– Kaip keista, – ištariau, bet tada tu ėmei muistytis, matyt, nuo šalčio, o gal tau nepatiko ta keista vieta, ir matydamas, kad Helena pavargusi, pasisiūliau išnešti tave į lauką. Net palengvėjo, kai išėjau iš šaltos olos ir nusinešiau tave prie vienuolyno fontano.

Tikėjausi, kad Helena ilgai neužtruks, bet ji vis nesirodė, o kai išniro į dienos šviesą, veidas buvo toks pasikeitęs, kad man pasidarė labai neramu. Atrodė itin pagyvėjusi – gerokai linksmesnė nei pastaruosius mėnesius, bet buvo išbalusi ir įsitempusi, kažko dairėsi, bet nesupratau ko. Priėjau ir paprasčiausiai paklausiau, ar čia dar yra kas nors įdomaus.

– Galbūt, – atsakė ji, nors nežinia, ar mane girdėjo. Tada staiga atsisuko į tave, paėmė ir stipriai suspaudė glėby, bučiuodama skruostukus. – Ar jai viskas gerai? Ji išsigando?

– Gerai, – atsakiau, – tik gal truputį alkana.

Helena prisėdo ant suoliuko, ištraukė indelį ir, dainuodama dainelę, kurios nesupratau – vengrišką arba rumunišką, ėmė tave maitinti.

– Graži vieta, – pagaliau prašneko, – pasilikime porą dienų.

– Ketvirtadienio vakarą turim būti Paryžiuje, – paprieštaravau.

– Koks skirtumas, nakvosim čia, ar Le Benuose, – ramiai pasakė ji, – rytoj nusileidę iškart sėsime į autobusą, jei manai, kad turime skubėti.

Sutikau, nes buvo kažkokia keista, tačiau aptarti šio klausimo su mūsų gidu ėjau nenoriai. Jis atsiklausė vyresnybės ir sužinojo, kad bendrabutis tuščias ir galime likti. Po kuklių priešpiečių ir dar kuklesnės vakarienės gavome kambarį netoli virtuvės. Vaikščiojome po rožyną, klaidžiojome po sodą už vienuolyno sienų ir koplyčioje klausėmės

giedančių vienuolių, o tu ramiai miegojai Helenai ant kelių. Vienuolis paklojo mums lovas – paklodės buvo švarios ir standžios. Kai užmigai ant sustumtų lovų, kad nenusiristum žemėn, gulėjau ir skaičiau, vogčiom stebėdamas Heleną. Ji sėdėjo ant lovos krašto juoda medvilnine suknele ir žiūrėjo į naktį. Dėkojau Dievui, kad langą dengia užuolaida, bet ji atsistojo ir pakėlusi užuolaidą pažvelgė pro langą.

– Turi būti labai tamsu, – tariau, – kai nėra miesto šviesų.

– Labai tamsu, – linktelėjo ji. – Bet čia taip buvo per amžius, ar ne?

– Kodėl neini gulti? – Aš paplekšnojau per lovą, stengdamasis neužkabinti tavęs.

– Einu, einu, – pasakė ji ramiai šypsodamasi ir pasilenkė manęs pabučiuoti prieš miegą. Apkabinau ją, jutau tvirtus pečius ir švelnią kaklo odą. Tada ji atsigulė ir užsiklojo, užsnūdo man net nebaigus skaityti skyriaus. Užgesinau lempą.

Pabudau auštant, dvelkė silpnas vėjelis. Buvo labai ramu, tu ramiai šnopavai šalia po vilnone antklode, bet Helenos lova buvo tuščia. Tyliai atsikėliau, apsiaviau ir užsimečiau švarką. Bolavo vienuolyno sienos, kiemas atrodė pilkšvas, fontanas skendėjo šešėly. Saulė dar negreit pasieks šitą kampą, jai dar teks perkopti per viršukalnes rytuose. Dairiausi Helenos, bet nešaukiau, nes žinojau, kad mėgsta anksti keltis, gal sėdi kur ir susimąsčiusi laukia aušros. Tačiau jos niekur nesimatė. Dangui šviesėjant nuėjau prie suoliuko, kur vakar sėdėjome, tada į smilkalais kvepiančią tuščią koplyčią.

Galop pradėjau šaukti ją vardu, iš pradžių tyliai, paskui garsiau, jau beveik rėkiau. Tada iš valgyklos pasirodė vienuolis, matyt, vienuoliai jau pusryčiavo, ir pasiteiravo,

kuo galėtų padėti. Paaiškinau, kad dingo mano žmona, ir dabar jau ieškojome drauge.

– Gal ponia išėjo pasivaikščioti?

Bet Helenos nesimatė nei sode, nei mašinų stovėjimo aikštelėje, nei kriptoje. Kai saulė perkopė per viršukalnes, apžiūrėjome kiekvieną kampelį, pasikvietėme daugiau vienuolių, vienas sakė nuvažiuosiąs pasidairyti net į Le Benus. Impulsyviai paprašiau, kad atsivežtų policiją. Tada išgirdau tave verkiant; nuskubėjau į bendrabutį, bijojau, kad būsi iškritusi iš lovos, bet tu tik budinaisi. Greitai pamaitinau tave ir, kol ieškojome Helenos, visur nešiojausi ant rankų.

Galiausiai paprašiau, kad visi vienuoliai susirinktų ir būtų apklausti. Abatas iškart juos sušaukė. Nuo to laiko, kai vakar išėjome iš virtuvės, Helenos niekas nematė. Vienuoliai buvo susijaudinę.

– *La pauvre**, – pasakė senas vienuolis, mane sunervindamas. Klausiau, gal kas su Helena kalbėjosi, gal pastebėjo ką keista.

– Paprastai mes su moterimis nesikalbame, – ramiai paaiškino man abatas.

Bet vienas vienuolis žengė į priekį, tas pats, kuris sėdėjo kriptoje. Atrodė ramus ir geras kaip ir anądien kriptoje žibintų šviesoje, tik truputį sutrikęs.

– Ponia sustojo pasikalbėti su manimi, – tarė, – nenorėjau laužyti taisyklių, bet buvo tokia mandagi, kad atsakiau į visus klausimus.

– Ko ji klausė? – Mano širdis seniai spurdėjo, bet dabar jau ėmė ir skaudėti.

– Klausė, kas čia palaidotas, pasakiau, kad tai vienas pirmųjų mūsų abatų ir mes saugome jo atminimą. Tada

* Vargšė *(pranc.)*.

paklausė, ką jis tokio nuveikė. Paaiškinau, kad yra tokia legenda... – Jis pažvelgė į abatą, šis linktelėjo, kad pasakotų toliau. – Pasak tos legendos, jis gyveno šventojo gyvenimą, bet gavo mirties prakeiksmą: pakildavo iš karsto ir pridarydavo blogybių vienuoliams, todėl reikėjo atlikti kūno apvalymo apeigas. Po apeigų jam iš širdies išaugo balta rožė – Dievo Motinos atleidimo ženklas.

– Ar dėl to jį visada saugote? – įsiaudrinusi paklausė.

– Tokia tradicija, abato atminimui, – tik gūžtelėjo vienuolis.

Norėjau pasmaugti tą senį ir pamatyti, kaip pamėlynuoja geraširdiškas jo veidas.

– Ar tai papasakojai mano žmonai?

– Pone, ji domėjosi istorija. Nemačiau nieko bloga, kad atsakinėju į klausimus.

– Kaip ji reagavo?

– Maloniai padėkojo ir pasiteiravo, kuo aš vardu, atsakiau, kad esu *frere** Kirilas. – Jis nusišypsojo ir susidėjo rankas ant pilvo.

Ne iškart suvokiau prasmę, dėl prancūziško skambesio ir kirčiuoto antro skiemens vardas atrodė nepažįstamas, o dar tas *frere*. Tada tave dar stipriau apkabinau.

– Jūsų vardas Kirilas? Ar aš teisingai supratau? Pasakykit paraidžiui.

Vienuolis nustebo, bet pakluso.

– Iš kur tas vardas atsirado? – paklausiau drebančiu balsu. – Ar tai tikras jūsų vardas? Kas jūs?

Čia įsikišo abatas, nes senasis vienuolis atrodė visiškai sutrikęs.

– Tai jam duotas vardas, – paaiškino, – tapdami vienuoliais, visi gauname vardus. Vienuolyne visada buvo brolis Kirilas... ir brolis Mykolas – štai jis...

---

* Brolis *(pranc.)*.

– Norit pasakyti, kad vienuolyne ir anksčiau buvo brolis Kirilas, o prieš jį dar kitas Kirilas? – piktai paklausiau, perkeldamas tave ant kitos rankos.

– Taip, tikrai taip, – atsakė apstulbęs abatas, – kiek gyvuoja vienuolynas. Didžiuojamės savo tradicijomis – nemėgstame naujovių.

– Iš kur ta tradicija? – beveik šaukiau aš.

– To nežinome, pone, – kantriai aiškino abatas, – taip visada buvo.

Priėjau taip arti, kad beveik susilietėme krūtinėmis.

– Atidarykite sarkofagą kriptoje, – paliepiau.

– Ką? Negalime jo atidaryti. – Jis išsigandęs žengė atatupstas.

– Eime. Palaikyk. – Aš padaviau tave jaunam vienuoliui, kuris anądien mums aprodė vienuolyną. – Palaikyk mano dukrelę. – Jis ramiai paėmė tave ant rankų, lyg būtų pripratęs nešioti vaikus. Bet tu pravirkai. – Eime, – pasakiau abatui.

Nusitempiau jį į kriptą, abatas paliepė vienuoliams likti kieme. Nuskubėjome laiptais žemyn. Šaltoje oloje, kur brolis Kirilas buvo palikęs dvi žvakes, atsisukau į abatą.

– Galit niekam nieko nesakyti, bet aš turiu žinoti, kas guli sarkofage. – Stengdamasis padaryti įspūdį patylėjau. – Jei man nepadėsite, iškviesiu į vienuolyną policijos pajėgas.

Pasižiūrėjo į mane – su baime? su apmaudu? su gailesčiu? – ir, netaręs nė žodžio, nuėjo prie sarkofago. Abu pastūmėme sunkią akmens plokštę. Pakėliau žvakę. Sarkofagas buvo tuščias. Abato akys išsiplėtė. Jis užstūmė akmenį. Žiūrėjome vienas į kitą. Kitomis aplinkybėmis gražus, protingas ir gališkas abato profilis man būtų patikęs.

– Prašau tik nieko nesakyti broliams vienuoliams, – tyliai ištarė jis, kai kopėme laiptais iš kriptos.

Sekiau iš paskos, nežinodamas ko griebtis. Nusprendžiau, kad nieko nelaukdamas su tavimi grįšiu į Le Benus ir pasidomėsiu, ar policijai pranešta apie Helenos dingimą. Gal Helena nusprendė grįžti į Paryžių – bet kodėl? – o gal net išskrido namo. Ausyse spengė, širdis daužėsi kažkur gerklėj ir į galvą mušė kraujas.

Kai grįžau į kiemą, saulė jau apšvietė fontaną, ant grindinio čirškė paukšteliai, o aš jau žinojau, kas nutiko. Stengiausi apie tai negalvoti ir man nebereikėjo išgirsti naujienos, pakako pamatyti link abato skubančius ir kažką šaukiančius du vienuolius. Prisiminiau, kad juodu buvo išsiųsti pasidairyti už vienuolyno sienų, į sodą ir daržus, po išdžiūvusias giraites ir apžiūrėti uolų. Jie ką tik grįžo iš ten, kur uolos stačiai nėrė į prarają – vienas rodė į skardžio pusę, kur vakar su Helena sėdėjome ant suoliuko, žiūrėdami į neišmatuojamą bedugnę.

– Abate! – šaukė vienuolis, lyg bijodamas kreiptis į mane. – Abate, ant uolų yra kraujo! Štai ten, žemiau!

Tokiais atvejais žodžių nereikia. Lėkiau prie uolų, stipriai spausdamas tave glėby, jausdamas švelnų skruostuką. Akyse kaupėsi ašaros – karčios ir karštos. Akys degė. Pažiūrėjau žemyn. Ant uolos krašto buvo matyti raudona dėmė – nedidelė, bet ryški ryto saulėje. Už uolos žiojėjo bedugnė, tvyrojo migla ir medžiojo ereliai. Nubėgau link vartų ir suklupau prie sienų. Praraja buvo tokia gili, kad net jei ir nebūčiau laikęs tavęs ant rankų, nebūčiau saugiai nusileidęs žemyn. Dangiškoje aplinkoje mane užliejo netekties banga. Tada pajutau širdgėlą ir labai suskaudo širdį.“

Septyniasdešimt septintas skyrius

„Le Benuose ir vienuolyne praleidau tris savaites. Su vietos policija ir specialiai iš Paryžiaus iškviesta grupe apieškojome visas uolas ir miškus. Mano tėvai atskrido į Prancūziją, žaidė su tavimi ir vežiojo vežimėlyje po miestą. O aš valandų valandas pildžiau kažkokius dokumentus. Veltui skambinau sunkiai rinkdamas prancūziškus žodžius, kad paaiškinčiau, koks tai skubus reikalas. Išvaikščiojau visus miškus, kartais su manimi eidavo prancūzų detektyvas nieko nesakančia veido išraiška, bet dažniausiai vaikščiodavau vienas su ašaromis akyse.

Iš pradžių norėjau matyti Heleną gyvą, ateinančią su šypsena lūpose, bet galiausiai susitaikiau su tuo, kad bent aptiksiu ją sulaužytą kur nors ant uolų ar krūmuose. Jei galėsiu pargabenti jos kūną namo arba į Vengriją, nors kaip patekčiau į sovietų kontroliuojamą šalį, neįsivaizdavau, tai turėsiu ką palaidoti – baigti visą šitą siaubą ir likti tik su sielvartu širdy. Vis dar negalėjau sau prisipažinti, kad noriu rasti Helenos kūną ir dėl kitos priežasties – kad pamatyčiau, ar jos mirtis buvo natūrali, ar turiu atlikti sunkią pareigą ir jai padėti, kaip padėjau Rosiui. Kodėl nerandu kūno? Kartais, ypač rytais, manydavau, kad ji tiesiog paslydo ir nukrito, juk negalėjo taip sau imti ir palikti mūsų. Tikėjau, kad ramiai guli miško kape. Bet vakarais prisimindavau jos depresiją ir keistas nuotaikas.

Žinojau, kad ilgėsiuosi jos visą gyvenimą, bet mintis, kad jos nepalaidojau, tiesiog kankino mane. Gydytojas davė man raminamųjų, išgerdavau juos vakare, kad išsimiegočiau ir kitą rytą su naujomis jėgomis pradėčiau paiešką. Kai policija užsiėmė kitais darbais, ieškojau vienas. Kartais krūmuose rasdavau visokių įdomybių: akmenų, plytų, sykį radau dalį lietvamzdžio chimeros – įdomu, ar ir ji nukrito iš taip aukštai? Vienuolyno stogą puošė kelios chimeros.

Galop tėvai įtikino, kad negaliu Helenos ieškoti amžinai, kad turiu parvežti tave į Niujorką, bet visada galiu grįžti čia ir tęsti paiešką. Apie Helenos dingimą pranešta visos Europos policijai, jei Helena gyva, sakė jie, tai ją kas nors tikrai suras. Galiausiai aš pasidaviau, o ne dėl tokių raminimų, bet dėl miško – skardžių statumo, tankmės, per kurią braudamasis susiplėšiau kelnes ir švarką, medžių aukštumo ir visa supančios, net spengiančios tylos.

Prieš išvykdamas paprašiau abato, kad palaimintų tą vietą, kur nušoko Helena. Surinkęs vienuolius abatas atliko apeigas, keldamas į dangų kažkokius daiktus ir kalbėdamas į jo balsą iškart praryjančią erdvę. Šalia stovėjo mano tėvai, mama šluostėsi ašaras, o tu spurdėjai man ant rankų. Tvirčiau prispaudžiau tave; per tas porą savaičių buvau pamiršęs, kokie švelnūs tavo juodi plaukai, kokios tvirtos tavo besispardančios kojytės. Svarbiausia, tu buvai gyva; kvėpavai man į veidą, rankute apsivijusi mano kaklą. Kai sukūkčiojau, čiupai man už plaukų ir ausies. Daviau sau žodį, kad grįšiu į gyvenimą, nežinia kokį gyvenimą.“

Septyniasdešimt aštuntas skyrius

Sėdėjom su Barliu prie mano motinos atvirukų ir žiūrėjom. Kaip ir tėvo laiškai, jie nieko nepaaiškino apie dabartį. Vienintelis dalykas, neduodantis man ramybės, buvo atvirukų datos. Visus juos parašė po mirties.

– Jis išvyko į vienuolyną, – pasakiau.

– Taip, – sutiko Barlis. Surinkau laiškus į krūvelę ir padėjau ant marmurinio tualetinio staliuko.

– Eime, – pasakiau. Iš rankinuko išsiėmiau nediduką sidabrinį peilį dėkle ir atsargiai įsidėjau į kišenę.

Barlis pasilenkė ir pakštelėjo man į skruostą. Nustebau.

– Eime, – tarė.

Kelias į Šv. Mato vienuolyną buvo ilgesnis, nei maniau, ir dulkėtas. Buvo karšta net vėlyvą popietę. Le Benuose nebuvo taksi – bent jau nesimatė, todėl spėriai žingsniavome keliu per dirbamus laukus, kol pasiekėme pamiškę. Čia kelias kilo į kalnus. Alyvmedžių, pušų ir aukštų ąžuolų miškas atrodė kaip katedra; buvo tamsu ir vėsu, kalbėjom pašnibždomis, nors ne kažin ką turėjome pasakyti. Pasijutau alkana; skubėdami nesulaukėme net metrdotelio pasiūlytos kavos. Barlis kepure perbraukė suprakaitavusią kaktą.

– Ji nebūtų išgyvenusi po tokio kritimo, – sunkiai ištariau.

– Nebūtų.

– Mano tėvas niekada nesvarstė, bent jau laiškuose, ar jos kas nors nenustūmė.

– Teisybė, – pasakė Barlis, užsidėdamas kepurę.

Tylėjau. Nelygiai grįstame kelyje girdėjosi tik mudviejų žingsniai. Nenorėjau nieko sakyti, bet žodžiai tiesiog išsiveržė.

– Profesorius Rosis rašė, kad savižudybė paspartina riziką tapti... tapti...

– Prisimenu, – paprastai tarė Barlis. Geriau jau būčiau neprabilusi. Kelias raitėsi į viršų. – Gal kas pravažiuos automobiliu, – pridūrė Barlis.

Bet keliu niekas nevažiavo, mudu tik dar labiau paspartinom žingsnį. Abu pūškavome. Apstulbau staiga pamačiusi vienuolyno sienas; neprisiminiau nei staiga atsiveriančių kalnų viršūnių, nei didžiulių vakaro platybių. Neprisiminiau ir dulkinos aikštelės prie vartų, kur stovėdavo automobiliai. Įdomu, kur turistai? Netrukus pastebėjome užrašą, kad vyksta remontas, vienuolynas šį mėnesį turistams uždarytas. Bet mes net nestabtelėjome.

– Greičiau, – paragino Barlis ir paėmė mane už rankos, buvau jam dėkinga, nes ranka drebėjo.

Vienuolyno sienos buvo apstatytos pastoliais. Ant kelio stovėjo cemento maišyklė – cementas? Čia? Medinės durys buvo tvirtai uždarytos, bet neužrakintos, atsargiai patraukėme už metalinio žiedo. Nenorėjau brautis vidun; man nepatiko, kad niekur nematau tėvo. Gal jis Le Benuose, o gal kur kitur? O gal vaikšto uolų papėdėje kaip ir prieš kelerius metus, ten, žemai, kur jo nematome? Beveik gailėjausi, kad atėjome tiesiai į vienuolyną. Be to, nors saulėlydis dar tik po geros valandos, čia, Pirėnuose, saulė jau slėpėsi už kalnų viršūnių. Miškai apačioje pajuodavo, ne-

trukus paskutinės dienos spalvos išnyks ir iš vienuolyno sienų.

Atsargiai įžengėme pro vartus ir nužingsniavome per kiemą ir arkadas. Kiemo viduryje čiurleno marmurinis fontanas. Prisiminiau ilgas arkadas ir rožyną kiemo gale. Aukso spalvas pakeitė tamsiai rudi atspalviai. Nesimatė nė gyvos dvasios.

– Gal grįžtame į Le Benus? – pašnibždom paklausiau Barlio.

Jis norėjo kažką pasakyti, bet pasigirdo garsai – giedojimas bažnyčioje kitame kiemo gale, giedojo vienuoliai. Durys buvo užsklęstos, bet aiškiai girdėjome, kad vyksta pamaldos.

– Jie visi bažnyčioj, – tarė Barlis, – gal ir tavo tėvas.

Bet aš tuo abejojau.

– Jei jis čia, tai greičiausiai nusileido į... – Aš nutilau ir apsidairiau.

Su tėvu čia lankiausi prieš porą metų – dabar jau atpažinau, čia buvau antrą kartą, – bet negalėjau prisiminti, kur įėjimas į kriptą. Staiga pamačiau duris, ėmė ir nepastebimai atsivėrė sienoje. Prisiminiau tuos keistus žvėris virš durų: grifus ir liūtus, drakonus ir paukščius, keistus žvėris, kurių nepažinojau – gėrio ir blogio mišrūnai.

Abudu pažvelgėme bažnyčios pusėn, bet durys tebebuvo užšautos, ir per kiemą nutykinome link kriptos tarpdurio. Stovėdama tarp tų sustingusių žvėrių, mačiau tik juodą ertmę, į kurią turime nusileisti. Širdis nukrito į kulnus. Tada prisiminiau, kad ten, žemai, gali būti tėvas – ir gal jam gresia rimtas pavojus. Barlis nepaleido mano rankos, stovėjo šalia išstypęs ir įžūlus. Beveik laukiau, kad ims kažką murmėti apie mano šeimos keistenybes, bet ne, stovėjo visas įsitempęs.

– Neturime žibinto, – sušnibždėjo.

– Bet negalime eiti į bažnyčią, – be reikalo pasakiau.

– Turiu žiebtuvėlį. – Jis išsitraukė žiebtuvėlį iš kišenės. Nežinojau, kad Barlis rūko. Užžiebė, apšvietė laiptus ir mudu ėmėm leistis į tamsą.

Iš pradžių buvo tikrai tamsu, senais laiptais leidomės apgraibomis, tada apačioje, rūsio gilumoje, pastebėjau blyksinčią šviesą – tai buvo ne Barlio žiebtuvėlis, kurį turėdavo vis iš naujo uždegti, ir dar labiau išsigandau. Ta šešėlius metanti šviesa buvo blogiau už tamsą. Barlis suspaudė mano ranką, pajutau, kaip mane apleidžia gyvybė. Laiptai sukosi ir kai išnirome iš už paskutinio posūkio, prisiminiau tėvą sakius, kad čia buvo pirmosios bažnyčios nava. Čia stovėjo abato sarkofagas. Sienoje iškaltas kryžius. Stovėjome po seniausiais Europoje romaniniais skliautais.

Bet man tai buvo nesvarbu, nes netrukus kažkoks šešėlis atsiskyrė nuo tamsesnio sarkofago šešėlio ir išsitiesė: tai buvo vyras su lempa. Mano tėvas. Judančioje šviesoje jo veidas atrodė bjaurus. Pamatė mus tą pačią akimirką kaip ir mes jį ir nusikeikė. – Tada sušuko:

– Jėzau Kristau! – Įsmeigėm žvilgsnį vienas į kitą. – Ką čia darot? – tyliai paklausė ir, pakėlęs žiburį, žiūrėjo tai į mane, tai į Barlį. Buvo nuožmus – piktas, išsigandęs ir mylintis. Paleidau Barlio ranką ir pro sarkofagą nulėkiau į tėvo glėbį. – Jėzau, – tarė, glostydamas man galvą. – Kur jau kur, bet čia neturėtum būti.

– Oksfordo archyve perskaitėme tą skyrių, – sušnibždėjau, – bijojau, kad tu... – Aš nebaigiau sakinio. Dabar, kai jį radome, gyvą ir sveiką, ėmiau dar labiau drebėti.

– Eikite greičiau iš čia, – pasakė jis ir prisispaudė mane. – Ne, jau per vėlu – nenoriu, kad lauke būtumėte vieni. Dar kelios minutės iki saulėlydžio. Imk, – padavė

man žibintą, – palaikyk, o tu, – kreipėsi jis į Barlį, – padėk atkelti akmens plokštę.

Barlis tuoj pat šoko padėti, bet man atrodė, kad matau, kaip jam dreba keliai, ir jiedu nustūmė sarkofago dangtį. Matau, kaip tėvas pasiėmė į sieną atremtą ilgą baslį. Matyt, akmeniniame karste tikėjosi pamatyti seniai ieškomą pabaisą, bet ne tai, ką pamatė. Pakėliau žibintą ir visi sužiurome į tuštumą, į dulkes.

– O Dieve, – teištarė tėvas.

Dar niekada nebuvau girdėjusi tokios nevilties jo balse, prisiminiau, kad į šią tuštumą žiūri jau antrą kartą. Sunkiai žengė į priekį, girdėjau, kaip baslys dunkstelėjo į akmenį. Maniau, kad palinkęs virš tuščio kapo iš sielvarto tuoj tuoj pravirks ar ims rautis plaukus.

– Galvojau žinąs tikslią jo buveinę, tikslią datą, galvojau...

Jis nebaigė, nes iš skersinės navos, kurios nepasiekė joks šviesos spindulys, išniro figūra, kurios nebuvom matę. Būtybė buvo tokia keista, kad netekau žado. Žibintas apšvietė tik pėdas, kojas ir vieną ranką iki peties, bet veido nesimatė, o aš buvau per daug išsigandusi, kad pakelčiau žibintą. Prisispaudžiau prie tėvo, Barlis irgi, dabar visi trys stovėjome už tuščio sarkofago.

Figūra priėjo arčiau ir sustojo, veidas tebeskendėjo šešėly. Įžiūrėjau žmogaus pavidalą, bet judėjo jis ne kaip žmogus. Pėda aptraukta keistu siauru apavu, tokio dar niekada nebuvau mačiusi, todėl žengdamas link mūsų tik tyliai tapeno akmeniniu grindiniu. Apsiaustas siekė žemę, o gal tai buvo šešėlis, galingos tvirtos kojos aptemptos tamsiu aksomu. Nebuvo toks aukštas kaip mano tėvas, bet pečiai po apsiaustu platūs, ir tamsus siluetas darė įspūdį, kad yra gerokai didesnis. Apsiaustas turėjo būti su gobtuvu, nes

veidą dengė šešėlis. Po pirmųjų siaubo akimirkų pamačiau jo rankas, baltas kaip kaulas, su brangakmenių žiedu ant piršto.

Buvo toks tikras ir taip arti, kad užėmė kvapą; jaučiau tik kad mane traukia prie jo, ir jei įstengsiu žengti bent žingsnį arčiau, vėl galėsiu kvėpuoti. Kišenėje apčiuopiau sidabrinį durklą, bet niekas nebūtų įtikinęs manęs prisiliesti prie jo. Ten, kur turėjo būti jo veidas, kažkas sublizgėjo – raudonos akys? dantų šypsnys? – tada prapliupo žodžių lavina. Tai tikrai buvo lavina, nes dar nebuvau girdėjusi tokio garso, jis springo žodžių srautu, tai galėjo būti daugybės kalbų mišinys arba keista kalba, kurios nebuvau girdėjusi. Netrukus tas srautas virto suprantamais žodžiais. Tai buvo žodžiai, kuriuos supratau savo krauju, ne ausimis.

– *Labas vakaras. Sveikinu jus.*

Tada tėvas atsitokėjo. Nežinau, iš kur jis rado jėgų kalbėti.

– Kur ji? – sušuko. Jo balsas drebėjo iš baimės ir pykčio.

– *Tu puikus mokslininkas.*

Nežinau kodėl, bet mano kūnas, pats to nenorėdamas, pajudėjo link jo. Tačiau tuo pačiu metu tėvas stipriai sugriebė mano ranką. Susiūbavo žibintas, mesdamas keisčiausius šviesos ruožus ir šešėlius. Tą akimirką ir pamačiau Drakulos veidą, tiksliau, tik juodų ūsų galus ir žandikaulio liniją, kuri galėjo būti vien grynas kaulas.

– *Buvai labiausiai užsispyręs iš visų. Eikš su manimi, ir aš suteiksiu tau tūkstančio gyvenimų patirtį.*

Nežinau kaip, bet supratau, ką sakė, supratau, kad kviečiasi mano tėvą.

– Ne! – sušukau, nors labai bijojau ištarti bent žodį, maniau, kad tuoj tuoj prarasiu sąmonę. Jaučiau, kad ta būtybė turėtų šypsotis, nors jos veidas vėl buvo šešėly.

– *Eikš su manimi, pasiimki ir dukrą.*

– Ką? – labai tyliai paklausė manęs tėvas. Tada suvokiau, kad jis nesupranta Drakulos žodžių ir, galimas daiktas, jo net negirdi. Tėvas atsiliepė į mano šauksmą.

Būtybė kurį laiką galvojo. Po senoviniais darbužiais slėpėsi ne tik baisi, bet ir daili figūra, valdingas siluetas.

– *Ilgai laukiau tokio gabaus mokslininko.*

Balsas sušvelnėjo ir buvo be galo grėsmingas. Stovėjo tamsoje, kuri tiesiog sklido iš tos juodos būtybės.

– *Eikš su manimi savo noru.*

Tėvas pasilenkė arčiau jo, bet tvirtai tebelaikė mano ranką. Tai, ko nesuprato, tiesiog pajuto. Drakulos petys sutrūkčiojo; jis perkėlė milžinišką svorį ant kitos kojos. Kūnas skleidė mirtį, bet jis buvo gyvas ir judėjo.

– *Neversk manęs laukti. Jei neateisi pats, aš tave pasiimsiu.*

Tėvas, atrodo, sukaupė visas jėgas.

– Kur ji? – vėl sušuko, – kur Helena?

Būtybė pakilo, nuo gobtuvo krintančiame šešėlyje blykstelėjo dantys ir akis, nežmogiška ranka palietė šviesos ruožą.

Jaučiau, kad jis lyg žvėris pasiruošęs šuoliui, šuoliui link mūsų; tada už jo ant laiptų tamsoj pasigirdo žingsniai, tik pajutome kažkaip judant orą, nes nieko nematėme. Pakėliau žibintą ir suklykiau, klyksmas veržėsi iš viso mano kūno – išvydau Drakulos veidą, kurio niekada nebeužmiršiu. Tada nustebusi įžiūrėjau dar vieną siluetą, tiesiai Drakulai už nugaros. Ta būtybė, matyt, ką tik nusileido laiptais, tamsus keistas siluetas, stambus ir panašus į gyvą žmogų. Tas žmogus skubėjo, rankoje laikė kažką ryškaus. Bet Drakula jį pajuto, atsisuko ir bloškė atbula ranka. Matyt, turėjo milžinišką jėgą, nes tvirta vyriška figūra tėškėsi į kriptos sieną. Girdėjom, kaip jis susmuko ir

sudejavo. Įsiutęs Drakula atsisuko į mus, tada vėl į dejuojantį vyrą.

Staiga ant laiptų vėl pasigirdo žingsniai – šį kartą lengvi, juos lydėjo stipri šviesa. Drakula prarado pusiausvyrą – ir atsisuko per vėlai, sujudėjo neryškus siluetas. Kažkas šviesos pluoštu tyrinėjo tamsą, tada pakėlė ranką ir iššovė.

Drakula tebestovėjo, nors tikėjausi, kad, peršokęs sarkofagą, puls mus; tada krito aukštielninkas, šmėstelėjo jo kaulėtas baltas veidas, jis sulinko ir trenkėsi į grindinį, subarškėdamas visais kaulais. Gulėjo tampomas traukulių, kol nurimo. Tada ėmė virsti dulkėmis, į nieką, nyko net senoviniai drabužiai, tirpo keistoje šviesoje.

Tėvas paleido mano ranką ir, apeidamas yrantį kūną, nubėgo prie šviesos ruožo.

– Helena! – pašaukė, o gal pro ašaras sušnibždėjo tą vardą.

Pasičiupęs tėvo žibintą, Barlis irgi nuskubėjo prie laiptų. Ant akmenų gulėjo didelis stambus vyras, šalia nukritęs durklas. Galvoje žiojėjo juoda skylė. Sustojome suparalyžiuoti siaubo, jo žvilgsnis sustingo.

Barlis parkrito į dulkes prie susmukusio kūno. Jis tiesiog duso iš netikėtumo ir sielvarto.

– Auklėtojau Džeimsai?

Septyniasdešimt devintas skyrius

Viešbutis Le Benuose didžiavosi svetaine aukštomis lubomis ir židiniu. Metrdotelis įkūrė ugnį ir daugiau nieko į ją neįleido.

– Kelionė į vienuolyną jus išvargino, – tik tiek tepasakė, statydamas konjako butelį arčiau tėvo ir dėliodamas taures – atkreipiau dėmesį, kad penkias, lyg su mumis išgerti ketintų nesantis bendrakeleivis, bet iš tėvo žvilgsnio supratau, kad jiedu žvilgsniais pasakė daugiau nei žodžiais.

Metrdotelis visą vakarą buvo prilipęs prie telefono, kažkaip susitarė su policija, kuri apklausė mus viešbutyje ir paliko geranoriškai jo priežiūrai. Įtariu, kad tai jis sutvarkė reikalus lavoninėje ar laidojimo namuose, nežinau, kas buvo tame Prancūzijos kaime. Kai visi valdininkai išvyko, su Helena įsitaisėme ant nepatogios damastu aptrauktos sofos. Helena vis glostė man galvą, o aš stengiausi pamiršti paklode užklotą didelį auklėtojo Džeimso kūną. Tėvas sėdėjo susmukęs kėdėje prie židinio ir žiūrėjo tai į Heleną, tai į mane. Barlis užsikėlė kojas ant otomanės ir, bent man taip atrodė, bandė nespoksoti į butelį konjako. Tada tėvas atsipeikėjo ir visiems įpylė po stiklą. Barlio akys buvo paraudusios nuo neregimų ašarų, jis, atrodo, nenorėjo nieko matyti. Į jį pažvelgusi, vos neapsiverkdavau.

Tėvas, atrodė, irgi tuoj tuoj pravirks.

– Buvo labai drąsus, – tyliai tarė jis, – tai jis sudarė sąlygas Helenai šauti. Jei pabaisa nebūtų suglumintas, ji nebūtų taip lengvai pataikiusi tiesiai jam į širdį. Manau, paskutinėmis gyvenimo akimirkomis auklėtojas Džeimsas suprato, koks svarbus buvo jo pasirodymas. Jis atkeršijo už žmones, ir ne tik už tuos, kuriuos labiausiai mylėjo, bet ir už daugelį kitų.

Barlis linktelėjo, bet negalėjo ištarti nė žodžio. Visi tylėjome.

– Žadėjau, kad viską papasakosiu, kai jau galėsime ramiai prisėsti, – prabilo Helena, dėdama taurę ant stalo. Ji nusijuokė, ir aš nustebau, kaip skiriasi jos kalba ir melodingas juokas. Net šiame skausmo persmelktame kambaryje tas juokas neatrodė šventvagiškas.

– Ne, ne, mano brangusis, – sulaikė Barlį, – turi pasilikti ir tu.

Man patiko jos akcentas ir šiurkšti, bet kartu ir švelni anglų kalba, kurią, atrodo, pažinojau taip seniai, kad net nepamenu, kaip seniai. Buvo aukšta ir liesa, juoda suknele, tiesa, jau nebemadinga, pradėjusi žilti. Veidas senas – išvagotas raukšlių ir pavargęs, bet akys jaunos. Nustebdavau kiekvieną kartą, kai į ją pažvelgdavau, – ne tik todėl, kad sėdėjo čia ir buvo tikra, bet ir todėl, kad Helena man visada buvo jauna. Nesuvokiau, kiek daug metų jos su mumis nebuvo.

– Pasakojimas bus ilgas, labai ilgas, – ramiai tarė ji, – bet galiu papasakoti bent keletą dalykų. Pirmiausia labai atsiprašau. Atleisk, Pauliau, kad suteikiau tau tiek skausmo. – Helena pažvelgė į mano tėvą prie židinio. Barlis nejaukiai pasimuistė, bet ji tvirtu rankos mostu jį nuramino. – Man buvo dar skaudžiau. Antra, gal tau jau ir sakiau, bet dabar mano dukra, – ji meiliai šypsojos, akyse suspindo ašaros, –

mūsų duktė ir draugai bus mano liudytojai. Aš gyva, o ne gyvasis numirėlis. Trečią kartą jis manęs nepalietė.

Norėjau pažiūrėti į tėvą, bet net neįstengiau pasukti galvos ir pakelti akių. Tai buvo labai asmeniška. Bet negirdėjau, kad jis kūkčiotų.

Ji nutilo ir giliai įkvėpė.

– Pauliau, kai lankėmės Šv. Mato vienuolyne ir išgirdau apie jų tradicijas – apie abatą, prisikėlusį iš mirusiųjų ir jį saugantį brolį Kirilą, – mane apėmė neviltis, bet drauge pasidarė smalsu. Supratau, kad tai ne atsitiktinumas, jog mane taip traukė į čia, tiesiog ilgėjausi tos vietos. Prieš išvykdama į Prancūziją, Niujorke šiuo tuo pasidomėjau, tik nieko tau nesakiau, Pauliau. Tikėjausi surasti Drakulos slaptavietę ir atkeršyti už tėvo mirtį. Bet nieko nežinojau apie Šv. Mato vienuolyną. Ilgesys pradėjo kankinti tik tada, kai apie vienuolyną perskaičiau kelionių vadove. Tai buvo niekaip nepaaiškinamas ilgesys. Ji nužvelgė mus ir vėl nuleido gražią galvą.

– Vėl pradėjau tyrimą Niujorke, nes jaučiau, kad tėvo mirties priežastis esu aš: mano troškimas jį pranokti, noras atkleisti jo išdavystę, visiems pasakyti, kad paliko mano motiną – tos minties jau nebegalėjau ištverti. Tada ėmiau suvokti, kad dėl to kaltas mano blogas kraujas – Drakulos kraujas, verčiantis mane tai daryti, supratau, kad to kraujo turi ir mano kūdikis, nors ir atrodė, kad išgijau nuo gyvojo numirėlio prisilietimo.

Ji nutilo, paglostė man skruostą ir paėmė už rankos. Suvirpėjau nuo prisilietimo, buvo keista jausti tos svetimos, bet kartu ir artimos ant sofos sėdinčios moters petį.

– Išgirdusi brolio Kirilo pasakojimą apie Šv. Mato vienuolyną, suvokiau, kad nenurimsiu tol, kol nesužinosiu daugiau. Įtikėjau, kad jei surasiu Drakulą ir jį sunaikinsiu,

visiškai pasveiksiu, tapsiu gera motina, nauju žmogumi. – Kai tu užmigai, Pauliau, išėjau į vienuolyno kiemą. Norėjau grįžti į kriptą su ginklu ir pabandyti atidaryti sarkofagą, bet supratau, kad viena nepajėgsiu to padaryti. Sėdėdama ant suoliuko prie uolų svarsčiau, ar prikelti tave ir prašyti pagalbos. Žinojau, kad neturėčiau būti viena, bet mane čia traukė. Buvo graži mėnesiena, kalnais slinko rūkas.

Helenos akys keistai išsiplėtė.

– Staiga nugara nuėjo pagaugais, pajutau, kad kažkas stovi už manęs. Atsisukau ir kitame kiemo gale, kur nesiekė mėnesiena, pamačiau tamsų siluetą. Veidas buvo šešėly, bet jaučiau, kaip degina mane žvilgsniu. Jam tereikėjo išskleisti sparnus ir pulti, o aš buvau viena, visiškai viena prie bedugnės krašto. Staiga pagalvojau, kad girdžiu balsus, bet ne, jie skambėjo tik galvoje, supratau, kad niekada neįveiksiu Drakulos, kad tai jo pasaulis, ne mano. Jie man pašnibždėjo šokti į prarają, kol dar esu žmogus, todėl pakilau ir nušokau.

Helena sėdėjo tiesi kaip styga ir žiūrėjo į ugnį, tėvas užsidengė veidą rankomis.

– Norėjau būti laisva, skristi kaip Liuciferis, kaip angelas, bet nepastebėjau uolų. Prasikirtau galvą ir susižeidžiau rankas, bet nukritau ant žolės šalia uolų, todėl neužsimušiau ir nesusilaužiau kaulų. Atsigaivalėjau po kelių valandų, buvo šalta naktis, apsičiupinėjau kruviną veidą ir kaklą, mėnesiena apšvietė prarają. O Dieve, jei būčiau nusiritusi... – Ji nutilo. – Nežinojau, kaip tau paaiškinti, ir man pasidarė siaubingai gėda. Jaučiau, kad jau nebebūsiu verta tavęs ir dukros. Atsistojau ir supratau, kad nedaug nukraujavau. Ir nors skaudėjo visą kūną, kaulai buvo sveiki. Suvokiau, kad jis nepuolė paskui mane – greičiausiai ir jis pagalvojo, kad užsimušiau. Buvo labai silpna, vos

pavilkau kojas, bet, apėjusi vienuolyno sieną, nusileidau į kelią, į tamsą.

Maniau, kad tėvas vėl pravirks, bet sėdėjo tylus, įsmeigęs į ją akis.

– Išėjau į pasaulį. Tai nebuvo taip sunku, turėjau savo didžiąją piniginę – iš įpročio visada ją nešiojausi, nes ten buvo pistoletas su sidabrinėmis kulkomis. Pamenu, net suėmė juokas, kai gulėdama ant prarajos krašto apčiuopiau piniginę. Turėjau su savim ir pinigų, juos leidau taupiai. Mano motina pinigus irgi visada nešiodavosi su savimi. Kaimo žmonės taip įpratę. Ji niekada nepasitikėjo bankais. Gerokai vėliau, kai man prireikė daugiau pinigų, paėmiau jų iš mūsų sąskaitos Niujorke ir padėjau į Šveicarijos banką. Tada sprukau iš Šveicarijos, kad tik neaptiktum mano pėdsakų. Atleisk man, Pauliau! – staiga sušuko ji, skaudžiai suspausdama man ranką. Žinojau, kad kalba apie save, ne apie pinigus.

Tėvas grąžė rankas.

– Tas pinigų išėmimas suteikė man kelis mėnesius vilties, na, bent jau apmąstymuose, bet bankas nieko nesusekė. Man grąžino pinigus. – „Bet ne tave", – norėjo pridurti, bet nutylėjo. Atrodė išvargęs, bet patenkintas.

Helena nuleido akis.

– Na, keletą dienų buvau apsistojusi toli nuo Le Benų, laukiau, kol sugis žaizdos ir galėsiu išvykti. – Ji palietė kaklą ir aš pamačiau baltą randelį, kurį buvau pastebėjusi jau ne kartą. – Iki kaulų smegenų jaučiau, kad Drakula manęs nepamiršo, kad vėl gali manęs ieškoti. Prisikimšau kišenes česnakų ir stengiausi save įtikinti, kad esu tvirta. Visada nešiojausi pistoletą, durklą ir kryželį. Kiekvienoje kaimo bažnyčioje, kur tik užsukdavau, prašydavau palaiminimo, nors randas imdavo tvinkčioti vos peržengus slenkstį. Ka-

klą kruopščiai aprišdavau. Nusikirpau ir nusidažiau plaukus, pakeičiau drabužius ir užsidėjau akinius nuo saulės. Ilgai laikiausi atokiai nuo didelių miestų, tada pamažu ėmiau lankytis archyvuose, kuriuos seniai norėjau patyrinėti.

Dirbau labai nuodugniai. Radau jį visur – 1620 metų Romoje, Medičių Florencijoje, Madride ir revoliucijos apimtame Paryžiuje. Kartais tai buvo tik užuomina apie keistą marą, kartais pranešimai apie vampyrizmo apraiškas, pavyzdžiui, Per Lašezo kapinėse. Atrodo, jam visada patiko raštininkai, archyvarai, bibliotekininkai, istorikai, – visi, kuriuos su istorija siejo knygos. Iš jo žygių bandžiau atsekti kapą, kur galėjo pasislėpti išvarytas iš Šv. Jurgio, tačiau man nepavyko. Galvojau, kai jį surasiu ir užmušiu, grįšiu ir pasakysiu jums: pasaulis tapo saugus. Gyvenau bijodama, kad jis mane suras anksčiau nei aš jį. Kur tik nukeliaudavau, visur ilgėjausi jūsų – Dieve, kokia buvau vieniša.

Ji glostė man ranką kaip kokia būrėja, pajutau, kaip mane užplūsta pykčio banga – šitiek metų neturėjau motinos.

– Galop nusprendžiau, kad net jei nesu to verta, vis tiek noriu pamatyti tave bent iš toli. Noriu pamatyti judu abu. Pauliau, iš laikraščių sužinojau, kad įkūrei fondą, kad gyvenate Amsterdame. Jus rasti nebuvo sunku, įsitaisydavau kavinėje prie lango netoli tavo darbo, kartą, gal du, atsargiai – labai labai atsargiai – sekiau jus kelionėje. Niekada nesusitikome akis į akį, bijojau, kad manęs neatpažintumėt. Atvažiuodavau ir išvažiuodavau. Tada vieną dieną Italijoje – Monteperdite – pamačiau jį aikštėje. Jis irgi sekė judu. Suvokiau, kad tapo toks stiprus, jog kartais gali pasirodyti dienos šviesoje. Ir supratau, kad jums gresia pavojus, bet maniau, kad jei prieisiu ir perspėsiu jus, galiu tik

dar daugiau bėdos pridaryti. Juk jis galėjo ieškoti manęs, o ne jūsų, ir gal nori, kad užvesčiau jį ant pėdsakų. Kankinausi, nežinodama ką daryti. Pauliau, supratau, kad vėl ėmeisi tyrimo, kad vėl juo domiesi. Nežinojau ko griebtis.

– Tai aš, tai aš kalta, – sumurmėjau spausdama raukšlėtą ranką. – Aš radau knygą.

Helena žiūrėjo į mane palenkusi galvą.

– Tu – istorikė, – patylėjusi ištarė. Tai nebuvo klausimas. Tada ji atsiduso. – Kelerius metus rašiau tau atvirukus, mano dukrele, bet, žinoma, jų neišsiunčiau. Tikėjau, kad vieną dieną galėsiu su jumis pabendrauti, nors ir per atstumą, kad suprastumėt, jog esu gyva. Laiške, adresuotame Pauliui, išsiunčiau atvirukus į Amsterdamą.

Nustebusi ir supykusi atsisukau į tėvą.

– Taip, – liūdnai ištarė jis. – Negalėdamas rasti tavo motinos, negalėjau tau jų rodyti, nenorėjau liūdinti. Net nežinai, kaip man buvo sunku.

Bet aš žinojau. Mačiau jį mirtinai pavargusį Atėnuose, įbedusį tuščią žvilgsnį į stalą. Bet jis nusišypsojo, ir suvokiau, kad dabar taip šypsosis kasdien.

– Taip. – Ji irgi nusišypsojo. Aplink lūpas ir akis išryškėjo juoko raukšlelės.

– Pradėjau ieškoti tavęs – ir jo. – Tėvas niūriai nusišypsojo.

– Tada supratau, kad turiu mesti paieškas ir tiesiog paskui jus sekti jo pėdomis. – Ji liūdnai žiūrėjo. – Kartais jus matydavau. Pauliau, mačiau, kad ir tu vaikštai į bibliotekas. O kaip norėjau papasakoti tau viską, ką žinau. Tada judu išvažiavote į Oksfordą. Nebuvau buvusi Oksforde, nors buvau skaičiusi, kad vėlyvaisiais viduramžiais ten buvo vampyrizmo proveržis. Oksforde tu palikai atverstą knygą...

– Užvertė vos pamatęs mane, – įsiterpiau.

– Ir mane, – pridūrė Barlis, kandžiai šypsodamas. Pagaliau jis prabilo, ir man palengvėjo.

– Na, bet pirmą kartą jis pamiršo užversti knygą, – mirktelėjo mudviem Helena.

– Tu teisi, – ištarė tėvas. – Pamenu, tikrai pamiršau.

– Ar žinai, kad nebuvau mačiusi tos knygos? *Viduramžių vampyrai?* – Helena meiliai jam nusišypsojo.

– Tai klasika, – atsakė tėvas, – bet tikrai reta knyga.

– Manau, matė ir auklėtojas Džeimsas, – nutęsė Barlis. – Mačiau jį kaip tik prieš tai, kai aptikome jus prie stalo, pone. – Tėvas atrodė suglumęs. – Taip, taip, – kalbėjo Barlis, – bibliotekoje buvau palikęs lietpaltį, grįžau jo pasiimti ir balkone pamačiau auklėtoją Džeimsą, bet jis manęs nepastebėjo. Atrodė labai sunerimęs, susierzinęs ir suglumęs. Prisiminiau tai, kai nusprendžiau jam paskambinti.

– Tu skambinai auklėtojui Džeimsui? – Aš buvau nustebusi, bet nepasipiktinusi. – Kada? Kodėl?

– Skambinau iš Paryžiaus, nes kai ką prisiminiau, – paprastai atsakė Barlis, ištiesdamas kojas. Norėjau jį apkabinti, rankomis apsivyti jo kaklą, bet prie tėvų nedrįsau. Jis žiūrėjo į mane. – Pameni, sakiau tau, kad traukinyje bandžiau kai ką prisiminti, kai ką apie auklėtoją Džeimsą. Kai atvažiavome į Paryžių, prisiminiau, kad ant auklėtojo Džeimso stalo mačiau laišką, kurį, vos mane pastebėjęs, paslėpė tarp kitų popierių, tiksliau, voką, man patiko pašto ženklas, todėl įsidėmėjau. Laiškas buvo iš Turkijos, senas laiškas, todėl atidžiau apžiūrėjau pašto antspaudą – atsiųstas prieš dvidešimt metų profesoriaus Boros. Pagalvojau, kad ir aš kada nors norėčiau sėdėti už didelio rašomojo stalo ir gauti laiškų iš viso pasaulio. Įstrigo tas vardas: Bora – buvo labai egzotiškas. Laiško, žinoma,

neskaičiau, – skubiai pridūrė Barlis. – Niekada taip nepasielgčiau.

– Žinoma, ne, – sušniurkštė tėvas, bet jo akys degė iš susižavėjimo.

– Kai Paryžiuje išlipom iš traukinio, perone pamačiau seną vyrą, musulmoną, tamsiai raudona kepurėle su kutu ir ilgu apsiaustu, atrodė kaip koks paša, tada ir prisiminiau laišką. Vėl prisiminiau tavo tėvo pasakojimą, na, to turkų profesoriaus vardą, – Barlis niūriai pažvelgė į mane, – ir nusprendžiau paskambinti. Supratau, kad ir auklėtojas Džeimsas kažkaip įsipainiojęs į šią medžioklę.

– O kur buvau aš? – pavydžiai paklausiau.

– Turbūt tualete, mergaitės visada būna tualete. – Turbūt irgi būtų mane pabučiavęs, bet tik ne tėvų akivaizdoj. – Auklėtojas Džeimsas buvo įniršęs, bet kai papasakojau, kas vyksta, sakė viskuo pasirūpinsiąs. – Barlio lūpos suvirpėjo, bet tęsė. – Tada nežinojau, ką norėjo pasakyti, bet dabar žinome visi.

– Taip, žinome, – liūdnai pakartojo tėvas. – Matyt, pagal knygą išskaičiavo ir suprato, kad Drakula paskutinį kartą Šv. Mato vienuolyne lankėsi beveik prieš šešiolika metų, trūko tik savaitės. Tada ir suvokė, kur aš išsiruošiau. Tiesą sakant, jis, ko gero, sekė mane – kelis kartus bandė susitikti su manim Oksforde, buvo sunerimęs dėl mano fizinės ir dvasinės būsenos. Bet žinodamas, kaip tai pavojinga, nenorėjau painioti jo į visą šitą reikalą.

– Taip. – Helena linktelėjo. – Aš, atrodo, atėjau anksčiau už jį. Radau atverstą knygą ir pati atlikau skaičiavimus. Tada išgirdau žingsnius ant laiptų ir sprukau į kitą pusę. Pauliau, kaip ir mūsų draugas, supratau, kad važiuosi į Šv. Mato vienuolyną ieškoti manęs ir šėtono. Todėl skubėjau kiek galėdama. Bet nežinojau, kuriuo traukiniu važiuo-

si, ir tikrai nežinojau, kad iš paskos atvažiuos ir mudviejų dukra.

– Mačiau tave, – susimąsčiusi pasakiau. Ji pažvelgė į mane, ir abi nuleidome tai negirdom. Dar bus laiko apie tai pasikalbėti. Mačiau, kokia ji pavargusi, kokie mes visi pavargę – net nebegalime ištarti, kokia tai pergalė. Ar pasaulis saugesnis dėl to, kad mes vėl drauge, ar dėl to, kad jo nebėra? Žvelgiau į nežinomą ateitį. Helena gyvens su mumis, vakarais užpūs žvakes valgomajame. Ateis į mano išleistuves ir pirmąją dieną universitete, padės man išsirinkti suknelę vestuvėms, jei kada nors ištekėsiu. Po vakarienės skaitys mums knygas, grįš į įprastą gyvenimą, vėl pradės dėstyti, drauge eisime pirkti batų ir palaidinių, eisime apsikabinusios per liemenį.

Tada negalėjau žinoti, kad kartais, gana dažnai, mintyse paliks mus, sėdės glostydama kaklą ir kad po devynerių metų ją pasiglemš liga – mes net nespėsime priprasti, kad ji vėl su mumis, nors gal niekada prie to ir nebūtume pripratę. Negalėjau numatyti, kad geriausia paskutinė dovana bus žinojimas, jog ji ilsisi ramybėje, nors galėjo būti atvirkščiai, ir kad tai atneš skausmą, bet kartu ir nuramins. Jei būčiau numačiusi taip toli, būčiau žinojusi, kad praėjus dienai po jos laidotuvių dings tėvas, o su juo ir durklas iš spintelės svetainėje ir kad aš niekada niekada nieko jo neklausinėsiu.

Bet nuo tada, kai visi sėdėjome prie židinio Le Benuose, gyvenome nesibaigiančioje palaimoje. Tos dienos prasidėjo, kai tėvas atsistojęs pabučiavo mane, karštai paspaudė Barliui ranką ir pakėlė Heleną nuo sofos.

– Eime, – pasakė, ir ji prisiglaudė prie tėvo peties. Veidas išvargęs, bet linksmas. – Eime miegoti.

Epilogas

Prieš porą metų, kai dalyvavau tarptautinėje viduramžių istorikų konferencijoje Filadelfijoje, pasitaikė keista proga. Filadelfijoje nebuvau buvusi, todėl nustebau pamačiusi tokį skirtumą tarp mūsiškių susitikimų, dvelkiančių feodaline ir vienuoliška praeitimi, ir gyvo didmiesčio gyvenimo su naująja istorija ir švietėjišku respublikonizmu bei revoliucijos idėjomis. Pro langą keturioliktame viešbučio aukšte atsivėrė keistas vaizdas – šalia dangoraižių septyniolikto ir aštuoniolikto amžiaus namai atrodė tiesiog miniatiūriniai.

Radusi kelias valandas, laisvas nuo nesibaigiančių diskusijų apie bizantišką meną, pabėgau į muziejų pasižiūrėti gyvo bizantiško meno grožybių. Čia radau brošiūrą apie nediduką literatūros muziejų ir biblioteką, apie kurią buvau girdėjusi iš tėvo ir turėjau savų priežasčių susipažinti su jos rinkiniais. Tai gerai žinoma vieta visiems Drakulos tyrinėtojams, tiesa, jų srautas po mano tėvo atradimų smarkiai sumažėjo. Prisiminiau, kad čia gali paskaityti ir Bramo Stokerio *Drakulos* užrašus, ir svarbų viduramžių pamfletą. Tokios galimybės negalėjau praleisti. Tėvas visada norėjo pamatyti šitą kolekciją; pabūsiu čia valandą vardan jo. Tėvas žuvo prieš dešimt metų Sarajeve, užlipęs ant minos, kai tarpininkavo slopindamas žiauriausią konfliktą Europoje. Žinia mane pasiekė po savaitės, tada užsisklen-

džiau savyje metams. Ilgėjausi jo kas dieną, kartais ištisas valandas.

Taip atsidūriau devyniolikto amžiaus raudonų plytų name, nedideliame vėsinamame kambaryje, kur varčiau dokumentus, menančius ne tik tolimą praeitį, bet ir mano tėvo tyrinėjimus. Pro langus matėsi pora lapuočių ir dar keli raudonų plytų pastatai elegantiškais fasadais, nesugadintais šiuolaikinių priedų. Tą rytą mažutėje bibliotekoje sėdėjo dar viena mokslininkė – italė, kuri kažką ilgai šnibždėjo į mobilųjį telefoną, o tada atsivertė dienoraštį – stengiausi nespoksoti į ją. Kai patogiai įsitaisiau su užrašų knygele, bibliotekininkė atnešė man pirmuosius Stokerio užrašus ir nedidelę kaspinu perrištą kartoninę dėžutę.

Stokerio užrašai buvo maloni staigmena, chaotiška studija. Dalis rašyta ranka, sunkiai įskaitomi, kita dalis spausdinta ant plono, permatomo popieriaus. Čia buvo ir laikraščių iškarpų apie keistus įvykius, ir puslapių iš kalendoriaus. Pagalvojau, kad tėvui čia būtų patikę, kaip šypsodamas į ūsą nagrinėtų nuoširdų Stokerio domėjimąsi okultizmu. Po gero pusvalandžio atsargiai padėjau užrašus į šalį ir atidariau dėžutę. Čia buvo tvarkingai įrištas plonas tomelis, viršelis greičiausiai devyniolikto amžiaus, keturiasdešimt puslapių spausdinta ant švaraus penkiolikto amžiaus pergamento, tikro viduramžių stebuklo. Iliustracija prieš antraštinį lapą spausta iš medžio formos, veidas gerai pažįstamas, nuostabios didelės, bet klastingos akys žiūrėjo tiesiai į mane, ant stambaus žandikaulio krito ūsai, nosis ilga, grėsminga, jautrios lūpos itin plonos.

Tai buvo pamfletas iš Niurnbergo, spausdintas 1491 metais, pasakojantis apie Drakulos Vaidos nusikaltimus, jo

žiaurumą, kraugeriškas puotas. Perskaičiau pirmas senąja vokiečių kalba rašytas eilutes: „Mūsų Viešpaties 1456 metais Drakula pridarė galybę siaubingų ir keistų dalykų." Čia buvo ir vertimas, ir aš dar kartą, krečiama drebulio, perskaičiau apie Drakulos nusikaltimus žmonijai. Jis degindavo žmones gyvus, nudirdavo jiems odą, užkasdavo gyvus iki kaklo į smėlį, pamaudavo ant baslio žindomus kūdikius. Žinoma, tėvas buvo skaitęs panašių pamfletų, bet būtų labai vertinęs pergamento kokybę, jo trapumą. Atrodė, kad jis atspausdintas tik vakar, nors prabėgo visi penki šimtmečiai. Baugino tas knygos tyrumas, todėl kai vėl įdėjau knygą į dėžutę ir perrišau raišteliu, palengvėjo. Įdomu, kodėl taip norėjau pamatyti tą knygą? Arogantiškas žvilgsnis persekiojo mane tol, kol užspaudžiau dėžutę kita knyga.

Susirinkau daiktus, tarytum būčiau baigusi maldininkės kelionę, ir padėkojau maloniai bibliotekininkei. Atrodo, buvo patenkinta manimi; tas pamfletas buvo mėgstamiausia jos knyga bibliotekoje, net parašė straipsnį apie jį. Širdingai atsilabinome, aš dar užsukau į dovanų parduotuvę ir išėjau į šiltą gatvę su išmetamųjų dujų ir priešpiečių kvapais. Dėl to skirtumo tarp oro grynumo muziejuje ir miesto bruzdesio atrodė, kad ąžuolinės durys užsidarė amžiams, todėl dar labiau nustebau, kai pamačiau mane besivejančią bibliotekininkę.

– Manau, tai jūs pamiršote, – pasakė, – gerai, kad pavijau. – Ji maloniai nusišypsojo, lyg žmogus, grąžinantis tau pamestą turtą, piniginę, raktus ar tiesiog mėgstamą apyrankę.

Padėkojau ir nustebusi paėmiau knygą bei užrašų sąsiuvinį, dėkodama naujajai pažįstamai. Ji greitai pranyko sename pastate. Užrašų knygelė tikrai mano, nors buvau

tikra, kad išeidama įsidėjau ją į portfelį. Knyga – dabar negalėčiau pasakyti, ką tuomet pagalvojau – buvo aptrintu aksominiu viršeliu, labai labai sena, kartu pažįstama ir nepažįstama. Pergamento lapai net nepriminė bibliotekoje vartyto pamfleto šviežumo – nors puslapiai buvo tušti, knyga nuo čiupinėjimo buvo gerokai aptriušusi. Man net nespėjus atsitokėti, knyga atsivertė per patį vidurį – ties baisiąja iliustracija. Staigiai ją užverčiau.

Stovėjau gatvėje lyg įbesta, kol suvokiau visą nerealumą; nors aplinkui virė gyvenimas – pro šalį zujo automobiliai, kažkur pasigirdo pypsėjimas, vyriškis su šuniu ant pavadėlio bandė prasmukti tarp manęs ir keisto medžio. Galvodama apie bibliotekininkę, pakėliau akis į muziejaus langus, bet juose atsispindėjo tik kiti namai. Nesujudėjo nei užuolaidos, neatsidarė ir durys. Gatvėje nebuvo nieko neįprasta.

Viešbučio kambaryje padėjau knygą ant stiklinio stalelio ir šaltu vandeniu nusiprausiau veidą ir rankas. Tada priėjau prie lango ir nužvelgiau miestą. Už kvartalo mačiau bjauriąją Filadelfijos rotušę su taikiuoju Viljamu Penu ant stogo. Už jos driekėsi žali parkų plotai. Švietė bankų bokštai. Kairėje kyšojo kranų strėlės ir girdėjosi statybų gaudesys.

Bet mano žvilgsnis krypo kitur. Pati to nenorėdama, galvojau apie kažką kitą, kažką, ką mačiau anksčiau. Maloniai šildant vasaros saulei, persisvėriau per langą, visai nebijodama aukščio.

Įsivaizdavau vaiskų 1476 metų rudenį, rytas vėsus, nuo ežero kyla migla. Prie salos atplaukia valtis, į viršų stiebiasi aukštos sienos ir bokštai su geležiniais kryžiais. Ant

uolų pasigirsta duslus klapsėjimas, du vienuoliai atskuba ištraukti valties į krantą. Iš valties išlipa žmogus, ant akmeninės krantinės žengia geros raudonos odos batai su aštriais pentinais. Nors jis mažesnis už abu vienuolius, bet atrodo gerokai aukštesnis. Po tamsaus aksomo apsiaustu puošnūs purpuro ir rausvo damasto rūbai. Apsiaustas susegtas įmantria sege. Juodą kūgio formos kepurę priekyje puošia raudonos plunksnos. Randuota plaštaka žaidžia su kardu, prisegtu prie diržo. Akys žalios, nenatūraliai didelės ir toli viena nuo kitos, nosis ilga, lūpos žiaurios, juodi plaukai žilomis sruogomis ir nukarę ūsai.

Abatas jau žino, kas atvyko, ir pro medžius skuba pasitikti.

– Mums didelė garbė, pone, – sveikina, tiesdamas ranką. Drakula pabučiuoja žiedą, ir abatas jį peržegnoja. – Būk palaimintas, mano sūnau, – priduria.

Jis gerai žino, kad Drakulos pasirodymas čia yra beveik stebuklas; kad čia patektų, Drakulai teko brautis per turkų užimtas žemes. Tai jau nebe pirmas kartas, kai patronas pasirodo lydimas Dievo apvaizdos. Abatas girdėjo, netrukus Drakula bus paskelbtas Valakijos valdovu ir tada Drakonas išvaduos Valakiją iš turkų jungo. Abatas laimindamas paliečia plačią kunigaikščio kaktą.

– Kai pavasarį nepasirodėt, jau pagalvojome apie blogiausia. Ačiū Dievui.

Drakula šypsosi, bet nieko nesako, tik žiūri į abatą. Abatas pamena, kad jiedu jau kalbėjosi apie mirtį; Drakula net keletą kartų per išpažintį klausė, ar abatas, šventas žmogus, mano, kad visi nusidėjėliai, jei nuoširdžiai atgailauja, patenka į rojų. Abatas sunerimęs, kad patronas laiku gautų paskutinį patepimą, bet bijo tai pasakyti. Abatui reikalaujant Drakula persikrikštijo į tikrąjį tikėjimą, taip pa-

demonstruodamas, kad atgailauja dėl laikino atsivertimo į eretišką Vakarų tikėjimą. Abatas jam viską atleido, viską. Argi Drakula nepaskyrė viso savo gyvenimo kovai su bedieviais, su tuo pabaisa sultonu, kuris klibina ir griauna krikščioniškojo pasaulio sienas? Bet jam įdomu, ką Visagalis atseikėjo šiam keistam žmogui. Jis tikisi, kad Drakula neklausinės apie rojų, ir apsidžiaugia, kai kunigaikštis paprašo aprodyti, ką jie nuveikė, kol jo nebuvo. Baidydami vištų pulkus, juodu apeina vienuolyno kiemo kampus. Drakula patenkintas apžiūri naujus statinius ir vešinčius daržus, abatas dar skuba aprodyti naujas alėjas.

Abato celėje juodu geria arbatą, ir Drakula ištraukia didelį aksominį maišą.

– Atrišk, – paliepia, glostydamas ūsus. Jis sėdi plačiai pražergęs raumeningas kojas, prie šono kabo kardas. Abatas norėtų, kad jis būtų nuolankesnis įteikdamas dovanas, bet tyliai atriša maišą. – Turkiškos brangenybės, – plačiai nusišypso Drakula. Jis neturi vieno danties, bet kiti balti ir sveiki. Abatas iš maišo traukia nuostabų grožį – stambius smaragdus ir rubinus, sunkius auksinius žiedus ir seges, nukaltus osmanų auksakalių, kitus daiktus, tarp jų ir auksinį kryžių su tamsiais safyrais. Abatas nenori žinoti, iš kur tie turtai.

– Papuošime zakristiją ir pastatysime naują krikštyklos indą, – pareiškia Drakula. – Pasamdykite geriausius meistrus. Čia pakaks pinigų jiems sumokėti ir dar liks mano karstui.

– Jūsų karstui, mano pone? – Abatas pagarbiai nuleidžia akis.

– Taip, jūsų eminencija. – Jo ranka sugniaužia kardo rankeną. – Galvojau apie tai. Noriu, kad palaidotumėte priešais altorių ir uždėtumėte marmurinę plokštę. Ir, ži-

noma, pagiedosite man. Pasikvieskite tam dar vieną chorą. – Abatas nusilenkia, bet jam neramu, jam nepatinka vyro veidas, viską apskaičiuojančios žalios akys. – Ir dar turiu kelis prašymus, kuriuos gerai įsidėmėki. Noriu, kad ant antkapio plokštės būtų mano portretas, o ne kryžius.

Abatas apstulbęs pakelia akis.

– Ne kryžius, mano pone?

– Jokio kryžiaus, – nukerta kunigaikštis. Žiūri abatui tiesiai į akis, tas nedrįsta nieko klausti. Bet jis yra šio žmogaus dvasinis globėjas, todėl po valandėlės vėl prabyla. – Bet kiekvienas kapas pažymėtas kryžiumi, kurį neša mūsų Išganytojas.

Drakula apsiniaukia.

– Neketinu ilgai būti mirusiųjų karalystėj, – ramiai ištaria jis.

– Yra tik vienas kelias išvengti mirties, – drąsiai aiškina abatas, – gauti pasaulio Atpirkėjo palaiminimą.

Drakula įremia į jį savo žvilgsnį, abatas stengiasi nenusukti akių.

– Galbūt, – pagaliau ištaria Drakula. – Bet neseniai sutikau pirklį, kuris keliavo į vienuolyną Vakaruose. Jis sakė, kad kažkur Galijoje yra labai senas vienuolynas, kurio vienuoliai pergudravo mirtį. Jis pasiūlė man parduoti vienuolių paslaptis, surašytas į knygą.

– Dieve saugok mus nuo tokių erezijų, – skubiai ištaria abatas ir nusipurto. – Esu tikras, mano sūnau, kad nepasidavei tokioms pagundoms.

– Juk žinai, kad mėgstu knygas. – Drakula šypsosi.

– Yra tik viena tikra Knyga, kurią turime mylėti visa širdimi ir siela, – aiškina abatas, nenuleisdamas akių nuo randuotos kunigaikščio rankos ir kalavijo rankenos. Ant Drakulos mažojo piršto puikuojasi žiedas; abatas gerai pažįsta susiraičiusį ženklą ant jo.

– Eime, – ištaria Drakula, ir abatui net palengvėja, kad Drakulai gal nusibodo ta kalba, ir jis smagiai atsistoja. – Noriu pasikalbėti su raštininkais. Netrukus gal turėsiu jiems darbo.

Jie užeina į mažytį skriptoriumą, kur trys vienuoliai kaip visada perrašinėja rankraščius, vienas skaptuoja raides šv. Antano gyvenimo aprašymo viršeliui. Kampe stovi presas. Tai pirmasis spausdinimo presas Valakijoje. Drakula išdidžiai paglosto jį tvirta, sunkia ranka. Prie preso stalo vyriausiasis skriptoriumo vienuolis skaptuoja medžio gabalą. Drakula pasilenkia.

– Kas čia bus, tėve?

– Šventasis Mykolas, nugalintis drakoną, jūsų didenybe, – sumurma senas vienuolis ir pakelia miglotas akis po baltais antakiais.

– Geriau išskaptuok drakoną, nugalintį bedievį, – sukikena Drakula.

Vienuolis linkteli, bet abatą net nupurto.

– Turiu tau darbo, – sako vienuoliui. – Paliksiu eskizą pas abatą.

Saulės atokaitoj kieme stabteli.

– Pasiliksiu mišioms, priimsiu komuniją. – Jis nusišypso abatui. – Ar yra laisva lova bent vienoje celėje?

– Kaip visada, pone. Šie Dievo namai – ir jūsų namai.

– O dabar užlipkime į mano bokštą.

Abatas gerai žino šį patrono pomėgį; Drakulai patinka iš aukščiausio bažnyčios bokšto stebėti ežerą ir jo krantus, lyg ieškotų priešų. Ir tam jis turi rimtų priežasčių, mano abatas. Osmanai metai po metų nori nukirsti jam galvą, Vengrijos karalius jaučia jam pagiežą, bajorai nekenčia ir bijo jo. Ar yra bent vienas, kas nebūtų jo priešas, išskyrus šios salos gyventojus? Abatas pamažu kopia suktais laiptais, laukdamas varpų gaudesio, čia, aukštai, jie skamba labai garsiai.

Bokšto kupole yra atvira aikštelė. Kai abatas užkopia į viršų, Drakula jau stovi savo mėgstamoje vietoje, žvelgdamas į ežerą, rankas sunėręs ant krūtinės, paskendęs mintyse ir planuose. Abatas matė Drakulą taip stovint prieš savo karius, planuojant kitos dienos puolimą. Jis nepanašus į nuolat rizikuojantį žmogų – į vadą, kurio kiekvieną akimirką tyko mirtis ir kuris turėtų galvoti tik apie sielos išganymą. Ne. Panašiau, pagalvoja abatas, kad visas pasaulis gula jam po kojomis.

Kostova, Elizabeth

Ko-462 Istorikė : romanas / Elizabeth Kostova ; iš anglų kalbos vertė Aušra Jaruševičiūtė. – Vilnius : Alma littera, 2007. – 744 p.

ISBN 978-9955-24-615-2

Elizabetos Kostovos romanas – įtaigus ir įtemptas pasakojimas apie žiaurų viduramžių valdovą Vladą Žudiką, kurio mįslingi gyvenimo faktai virto legenda apie Drakulą. Šiai knygai parašyti autorei prireikė dešimties metų išsamių tyrinėjimų.

UDK 820(73)-3

ELIZABETH KOSTOVA

ISTORIKĖ

Romanas

Iš anglų kalbos vertė *Aušra Jaruševičiūtė*

Redaktorė *Julija Kairienė*
Korektorė *Gražina Stankevičienė*
Viršelio dailininkė *Judita Židžiūnienė*
Maketavo *Ligita Plešanova*

Tiražas 3000 egz.
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, LT-09310 Vilnius
Interneto svetainė: www.almalittera.lt
Spaudė AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, LT-44318 Kaunas
Interneto svetainė: www.spindulys.lt

Elizabeth Johnson Kostova (Elizabeta Džonson Kostova, g. 1964 m.) – amerikiečių rašytoja, gimė Konektikute, baigė Jeilio universitetą, Mičigano universitete įgijo Taikomųjų menų magistro laipsnį ir laimėjo *Hopwood* premiją už kūrybą.

Pirmasis Elizabetos Kostovos romanas „Istorikė“ – tai dešimt išsamių tyrinėjimo metų ir įtempto siužeto pasakojimas, kuriame persipina faktai ir fantazija, istorija ir dabartis. Jau nuo vaikystės, kai tėvas pasakodavo legendą apie Drakulą, Elizabeta galvojo parašyti romaną. Baigusi koledžą ji apkeliavo beveik visą Europą, ieškodama Drakulos pėdsakų. Apdovanota akademiniu mąstymu ir neįtikėtinu talentu, ji sukūrė paslaptingą, kupiną įtampos istoriją. Legenda apie Drakulą buvo pasakojama šimtus metų, bet dar niekada taip, kaip Elizabetos Kostovos romane „Istorikė“.

Romanas iš karto tapo bestseleriu visame pasaulyje ir jau išverstas į 35 kalbas. Tai knyga, ilgai liksianti skaitytojų atmintyje.

Viršelio dizainas – *Patti Ratchford*.

9 789955 246152

MANO BRANGUS IR NELAI
PAVELDĖTOJAU,

su gailesčiu įsivaizduoju tave, kad ir kas tu
skaitantį mano surašytą pasakojimą. Gailiu
ir savęs, nes jei jis tavo rankose, tikriausiai mane bus ištikusi bėda, gal būsiu miręs, o gal dar blogiau. Bet gaila ir tavęs, kol kas man nepažįstamas drauge, nes tik

tas, kam reikia šios bjaurios informacijos, vieną dieną perskaitys šį laišką. Jei kokia kita prasme nesi mano paveldėtojas, tai netrukus tapsi mano įpėdiniu – ir aš su geliama širdimi perduodu kitam neįtikėtiną blogio patirtį. Nežinau, kodėl ją paveldėjau, bet ilgainiui tikiuosi tai sužinoti – galbūt rašydamas tau, o galbūt iš tolesnių įvykių.